TESTAMENT NEWYDD

EIN

ARGLWYDD IESU CHRIST.

GWEDY EI DYNNU,

YD Y GADEI YR ANCYFIAITH 'AIR YN EI GYLYDD

OR

GROEC A'R LLATIN,

GAN NEWIDIO FFURF LLYTHYREN GAIRIAE-DODI.

EB LAW HYNNY

Y MAE POB GAIR A DYBIWYT Y VOD YN ANDEALLUS, AI O RAN LLEDIAITH Y 'WLAT, AI O ANCYNEFINDER Y DEUNYDD,

WEDI EI NOTI AI EGLURHAU

AR 'LEDEMYL Y TU DALEN GYDRYCHIOL.

CYFIEITHIAD

WILLIAM SALESBURY.

ARGRAFFIAD NEWYDD.

CAERNARFON:

CYHOEDDWYD GAN ROBERT GRIFFITH, LLYFRWERTHWR,
HEOL Y LLYN.

1850.

RICHARD CAN 'RAT DYW EPISCOP MENEW,

YN DAMUNO ADNEWYDDIAT YR HEN FFYDD CATHOLIC A' GOLLAUNI EUANGEL CHRIST IR CEMBRU OLL, YN ENWEDIC I BOP MAP ENEID DYN O VEWN EY ESCOPAWT.

YN gymeint am bot i yn gwybot yn yspys lle ny weleis am llygait, vot pop gwlat o Ruuein yd yma megis Germania vawr, a'r Almaen, Polonia Lloegr, a' Phrydyn, Fraina, Llydaw Llychlyn, Iwerddon, a' rrei wrth glun y gelyn yn yr Ital a'r Yspaen, ie ac mewn ynysoedd, gorwledydd, artaloedd a' broedd eraill, yn awyddus ac a mawr groeso yn derbyn gair Dyw drwy ail vlodeuat Euangel ein Arglwydd Iesu Christ, y mae yn dra salw genyf dy welet ti wlat Cembru, a yu ryw amser gyntaf, yr owrhon yn dyvot yn olaf ynghyfryw ardderchawc oruuchafieth a hynn: deffro dithe bellach Gymbro glan, vy annwyl, am caredic vrawt ynghrist Iesu: paid ath ddigenedlu, paid ath ddifrawy, paid ac edrych ir llawr, tremia y vyny tu ar lle ith hanyw: na chwanega mwy om dolur, cadw ith cof a ddywait ath wir gar: ystyria sy tan dy law, cowleidia, ac erbyn attat yr anrheg nefol a ddanfonawdd trugaredd yr Arglwydd yt heddiw. Coffa 'r hen amser, ymofyn ath henafiait, chwilia'r 'storiay, ti a fuost gynt anrhydeddus, ac vchel dy fraint. Ni wna vi son am vrddas, parch, ac anrhydedd bydol yr hen Brytaniait: tewi a wnaf am y gwrolaeth, dewrder, buddugolaythay, ac anturiaythae y Cymru gynt, mi a 'ollynga heibio y amryw gylfyddyday hwynt, synwyr, dysc, doythineb, ar athrylith ragorawl (cyd bai canmoladwy hyn oll, a' digon o profedigaeth rhagorfraint, ac vchelder ymysc pa nasiwn bynac i ceffit hwynt) ac ny bydday anhawdd i mi roi trosof audurdot o hen lyfray cofion, ac ystoriay dilys, i gadarnhau a' gwirhau, fod y cyneddfay ar rhinwedday hynny oll yn amlach, ac yn helethach ar y Brytaniait yn yr hen amser nac ar nasiwn ac ydoedd yw cymdogaeth oy amgylch. Eithr nid ymyrhafi ar ddim or hain. Dwyn cof a wnaf am vn rhinwedd ragorawl a gydbwysa yrhei vchod oll, ath harddai gynt, ac a rodday yt ragorfraint a goruchelder, sef crefydd dilwgr, crystynogaeth bur, a ffydd ffrwythlon ddiofer. Can ys dowait *Sabellius* historiawr ddarvot i ynys Prydain dderbyn ffydd Christ yn gyntaf vn or oll ynysoedd, ac nid heb achos: o blegit yn y ddecfet flwydyn ar vgain ar ol derchafiad Christ i doeth ir deyrnas hon y Senadur anrhydeddus Ioseph o Aramathya discybl Christ ac eraill discyblon crystynogaidd dyscedic gidac ef: y gwyr hynn megis ac i derbyniasont wy'r ffydd a'r crefydd ar crystynogaeth can Christ i hun, ay Apostolion, felly y pregethasont, ac i dyscasant yn y teyrnas honn. Nit bychan y goruchafiaeth hynn, cael cenadwyr dyscedic ffyddlon i 'osot sail a' dechreuad sprydol edeiladaeth ffydd Christ ym-plith pobyl. Y cynnyrch hwn a ffrwythawdd ac a chwanegawdd rhyd y teyrnas hon o ddydd i ddydd, ac o flwyddyn bigilydd, eithr heb i gadarnhau trwy gymeriad cyffredinawl a' chyfraith y teyrnas hyd yn amser Lles vap Coel, rhwn a eilw y Lladinwyr Lucius, hwn a teyrnasai pan oedd oed Christ 180. Amryw 'storiau a a ddoydant i Lucius yn i amser ef yn gynta *Clxxx.*
dderbyn ffydd Christ ir deyrnas, a danfon *rei i Rufain at *Eleutherius* ** Eluan.*
Escop yno, i ddisyfu cenadwyr i roi Bedydd ac i osot y Crystynogaeth. *Meduin.*

* *Fagan Damian*

A dyfot Faganus a' Damianus a' bedyddio y Brenin a' gosot y Crystynogaeth yn yr oll teyrnas. Peth or stori hon y ddichin fod yn wir, sef danfon or Brenin i Rufain eithr nid am nat oedd Crystynogaeth yn y deyrnas, ond herwydd mwy o sierwydd wrth i chael yn gytun a chrefydd Rufain, rhon oedd enwog a mawr y awdurdod [illegible] hep achos [illegible] ys iach a' Chrystynogaidd ydoedd crefydd a dysceidiaeth Rufain yn hyny o amser, heb chwaith llawer o chwyn dyehyrnaig dyn yn tyfu etto y mysc gwenith gair Duw. Hyn hefyd allay fod yn wir cymryt or Brenhin Lucius bedydd can y cenadau hyny, a' thrwy gyngor yr hein troi eisteddfay yr Archflaminiait, a'r flaminiait paganaidd, i fod eisteddfay Archescopion ac escopion chrystynogaidd. Ac yno cynyscaeddu or Brenin yn gynta yr Eglwysi ac amryw fowyt, braint, ac anrhydedd bydol, a' gosot reoledigaythay a' threfn ar wasnaythu Christ trwy nerth cyfraith ac awturtot Breninol. Hyn i gyt nit anhebca i fod yn wir o' 'storia Lles vap Coel. Eithr troi o Faganus a Damianus yr oll teyrnas mewn byr amser megis i dowait yr hystoria, a' hynny yn ddianot, ddirwystyr, ddiwrthwyneb, od oedent paganiait er lleen heb wybot oddiwrth Christ, nit mor hawdd i gredu. Can ys cyd bei ffydd Christ rhodd Duw, er hyny o wrandaw gair Duw i tyf trwy waith yr Yspryt glan, trwy fawr boen, a' gwastadawl ddiwdrwydd y gwyr llen, y pregethorion, ar eglwyswyr: ac nid gwaith vn-dydd vnnos, yw troi teyrnas vaith poblog i ffydd Christ. (Yr hynn nwia a allesent apostolon Christ, pa wlad bynac i delent, oedd gosot sail a' chynnyrch crefydd Christ, rhwn mewn espeit o amser a helethai ac ac ar llet tros wyneb yr oll teyrnasoedd a'r gwledydd.) Ac eto ir hynn cyd bo achos i ammau llawer o 'stori Lucius, am hyn i ddym ni yn y geisio yn bennaf yn y rhesymmay hynn, ni ddawr pa vn or 'storiay velot a gretoch: can ys yn hob vn ydym yn gwelet cael or Brytaniait Crefydd Christ yn ddilwgr ac yn perffaith. Can ys (mal i doydais uchot) iach ydoedd dysceidiaeth Rufain ar hynny o amser, a' chytun ar scrythyr 'lan, ac Evangel Christ. Am hynny, gwir grefydd Christ, a gair Duw a harddai y Brytaniait gynt, ac a ddygay uddynt ragorfraint a goruchelder. Ac os amau neb fod hynn o rinwedd ar wir grefydd Christ a' gair Duw: mi a attebaf iddo trwy awdurdot yr yscrythr 'lan. Val hynn i dowaid Moyses wrth plant Israel, [illegible] *llelerch mi a ddyscais i chwi ddeddfau a' Chyfreithiae [illegible] y gorchymynawdd Duw i minay, mal i bo i chwi i cadw hwynt yn y tir i ddygych [illegible] ymeddiannu 'orescyn. Cedwch-hwynt am hynn a gwnewch. Can ys hynn yw ych doythineb ach dyall yngolwc y popl [illegible] am y deddfay hynn oll, ac a ddoydant, Y bobl yma sydd cenedl [illegible] a' dyallus, a chenetlaeth fawr. Can ys pa nasiwn sy cymaint a rhain i dduw y dyneswe cyn agoset attunt, ac i mae yr Arglwydd ein Duw ni yn agos attom ymhob peth ar i galwom attaw am dano. A' pha nasiwn sy cymaint, a bod iddi ddeddfay a chyfreithey cyn gyfiawnet ac ydynt yr oll cyfreithay hynn i ddwy yn i gosot gaer dy fron di heddiw?* Yn y geiriau hyn y mae 'n hawdd gwelet pa ragorfraint a goruchelder a ddwg cyfraith Dduw ir cenetlaethay derbynio, ac ai catwo. Y Brytaniait a dderbyniasont attunt gyfraith Dduw, gwir crefydd Christ, a'r Efengel fenigedic, a' hynny yn cyfagos at amser Christ ay Apostolion ymlaen yr ynysoedd oll, ac ae cadwasont yn bur ac yn ddilwgr yn hir o amser yn 'lew ac yn ffynnedic. Can ys cyd byddai terfysc drablin ac ymlit creulon ar y Chrystynogion yn amser Dioclesianus yr Emerodr, rhwn a gymhellodd lawer Christion ym hob gwlad i wadu'r Chrystynogaeth. Ir gallu or Emerodr trwy waith i gaptayn Maximianus Herculeus wneuthyr llawer or Brytaniait yn verthyron yn gweryl Christ, a' distrowio 'r eglwysi, a' llosci'r Biblae: ni allodd ef ir hynny na diffoddi na gwyraw i ffydd hwy. Gwaed y merthyron, yn wyr, yn wragedd, yn veibion, yn verchet, yn wyr-llen yn llygion (yr hei yn dorfoedd o offrymmae eu cyrph ir tan ir ymddifin y Chrystynogaeth) a 'orchfygai greulonedd y dygasoc paganiait, ac a gatway'r ffydd yn gyfan, ac ac hennynnae

Deut. 4.

yn eglurach. Ni allodd chwaith gaulith ac heresi Pelagius penadur y vanachloc fawr ym*angor gynt (cyd bai ef arfog o bob dysc a' chelfyddyt, a mawr eu audurtot ae gymeriat yn i wlad) [* Bangor ym Maylor.] anrheithio 'r Christynogaeth ymhlith y Brytaniait. O ymgoledd Duw vdyntwy ac ir oll Chrystynogaeth i codai S. Austin, Cyryll, Ieron, Orosius, Benadius, Innocentius, ac eraill gyfryw 'oleuadae, a' phikerae 'r grystynogaeth ae pinnae ae tafodae i wrthladd gaulith ac heresi Pelagius. Or vnrhwy ymgeledd Duw ir Britaniait i codai Dewi Archescop, [Dewi archescop Menevv] ac eraill ddycsedigion y Deyrnas trwy 'ofalus a' dyfal pregethu ac yscrifenu i ddiffoddi'r fflamm ar gwenwyn. Ac i deuai hefyd ir dyrnas hon Escopion gwynfydedic a' phregethwyr teilwng. Garmon Escop Altisidor, [Garmon] a Lupus Trecensis, a chleddyf gair Duw centhynt, i wahanu 'r amhuredd a lithrasai i mewn ir Chrystynogaeth trwy waith yr vnryw Pelagius ae blait, a' thrwy waith cydymdeithas y Sayson, rhain y prid hynny oeddent paganiait, a' ddarfodd i Gwrtheyrn Brenin y Brytaniait i cynwys ai derbyn ir deyrnas y ryfela trostaw yn erbyn i 'elynion. Ysbys ydyw i bawb syn darllain historiay beth fu ddiwedd yr ymdynnu rhwng y Sayson ar Brytaniait: y Brytanieit a' orfu arnynt gilio i gyrau ac eithawoedd yr ynys, i Gymru, ac i *Gernyw: [* Cornvvel] y Sayson a 'orchfygasant, ac a wladychasont Loygr. Ac fal hyn i digwyddodd fod yn hir o amser Paganieit a Chrystynogion yn yr vn teyrnas, ar vnwaith, hyd pan oedd oed Christ 600, neu ynghylch hynny, [D.C.] i danfonodd, Gregor Escop Ruuain Awstin i droi'r Sayson ir ffydd. (Nit Awstin ddyscedig yr Athro mawr, eithyr Awstin vanach, rhwn a elwir Apostol y Sayson.) Trwy waith hwn i troed y Sayson hwyntwthae ir Chrystynogaeth. Ac velly ir aeth Chrystynogaeth tros wyneb y deyrnas, cyd bai wahan mawr rhwng Chrystynogaeth y Brytaniait, a'r eilun chrystynogaeth a dduc Awstin ir Sayson. Y Brytaniait a gadwasai eu Chrystynogaeth yn bur ac yn ddilwgr, heb gymysc dechmygion dynol mal i derbyniesynt gan Ioseph o Aramathya dyscipl Christ, a' chan Eglwys Ruuain pan ydoedd bur yn glynu wrth rheoledigaeth gair Duw. Y Chrystynogaeth a ddug Awstin ir Sayson a lithrasai beth o ddiwrth puredd yr Efengel, a' thervynay 'r hen Eglwys, ac ydoedd gymyscedic a llawer o arddigonedd, gosodigaythay dynion, a ceremoniae mution, anghytun a natur teyrnas Christ. Croeseu a' delway, crio ar y saint meirw, pendefigeth Escop Ruuain, dwr a' halen swynedic, a chyfryw oferedd anhebic i ysprydoldep Evengil Christ a gymyscai Awstin a'r Chrystynogaeth a osodai ef ymhlith y Sayson. Chwith oedd can y Brytaniait welet y cymysciat, ar difwyniant hynny ar grefydd Christ. Ac am hynny ar ol ir Sayson dderbyn cyfryw amhur Chrystynogaeth a hynn attunt, nit oedd teilwng can y Britaniait gyfarch gwell ir vn o honynt, cyd bai fodlon centhynt or blaen tra oeddent paganiait, cydbrynnu a gwerthu, cyt dyddio, cytfwytta ac yfet, a chydhelyntio ac wynt. Ac nyd eb awdurtot yr yscrythur lan i gwnai 'r Brytaniait hynny: can ys mal hynn i dowait Pawl Apostol. 1. Corinth. 5. *O bydd neb a elwir yn fravvd yn puteinivvr, neu cybydd, neu addolwr delvvay, neu 'oganvvr: neu feddvv, neu travvs, na chytfvvyttewch vnvvaith gida'r cyfryvv.* Am hynn i galwodd Awstin attaw saith ‡Escop y Brytaniait, [‡ Sef, Henfordd, Taf, Patern, Bancor, Elwy, wic. Morgan.] ac eraill oi gwyr dyscedic ay crefyddwyr i geisio centhynt dderbyn atunt yr vn drefn ar Chrystynogaeth ac a ddygasai ef ir Sayson, a chydnabot pendevigeth Escop Rhufain goruwch oll Escopion y byt, ac ymddarostwng yddaw. Gwrthod yn llwyr o Escopion y Brytaniait hwy ae dyscedic hyny gytuno ac ef. Ac am Escop Rufain eu hattep oedd, na wyddentwy achos i ymddarostwng i Escop yn y byt onit i Archescop Caer lleon ar wys. Yr hyn attep a wnai Awstin yn orddic. Ac am hyny mynet a wnaeth i gynmell, ac i annog Ethelbert Brenhin Cent, a' thrwyddaw yntau Elffrit Brenhin Northwmberland, [Ethelbert Alphred] yr hai a ddoythant yn ddiannot am ben y Brytaniait, ac a ladaasont vil a deucant o grefyddwyr Bangor a dyscedigion y Brytaniait, rhain mal i dowait rhai or historiae a ddeuent yn ddiarfay yn bennoeth droednoeth i ddisyfu heddwch can y ddau

Vrenin. Ar ol hynn, o amser bigilidd i gwanhaywyt y Brytaniait, ac y duc min y cleddyf hwynt or diwedd i gytuno a ffydd y Sayson, ac i ymadaw a phuredd a' chowirdeb y cynefyn Chrystynogaeth eu hunain. Ti a glowaist hyd yn hyn modd i buost anrhydeddus gynt o ran crefydd Christ, ar ffydd catholic. Weithian i manegaf yt yr iselder, ar gostyngiat a ddigwyddodd ir Brytaniait. O hyn allan leilai fu ey rhwysc, a mwyfwy eu gorthrymder ay caethiwet ym hob helhynt bydol. Ac am faterion ysprydol, wedi yddynt cytcordio ar Sayson mewn crefydd a gau ffydd, cytsuddo gidac hwynt ddwfnach ddwfnach a wnaythont o oes bigilidd mewn pob gauddywiaeth, delw-addolaeth, arddigonedd, ofergoel, a' gau-ffydd. Ac erbyn attunt dychmygion, traythiaday, a gosodigaythay dynion, yn lle cyfraith Dduw, ac Evengil Iesu Christ: ceremoniae aflafar ac amryw vunydiae hudolaid, yn lle llafarwch pregethu gair Duw. Sef fal hynn i digwyddawdd cymyscu Chrystynogaeth y Brytaniat, ac amhuredd crefydd y Sayson. Yn nesa at hynn galw ith cof y gollet a gavas y Cymru am eu llyfray beth bynac faynt, ay celfyddyt, ay historiae, ay Achay, ay Scrythur 'lan: ys llwyr ir anrheithiwyt oll Cymru o honynt. Can ys pan 'oystynget Cymru tan goron Loygr trwy nerth arfeu, diammay ddistrowio llawer oy llyfray hwynt yn hynny o trin. Ac or hei a ddihanghasont, medd y Beirdd, Pendifigion Cymru a ddygwyt i fot yn carcharorion tragowydd ir Twr gwynn a gasclasont o honynt cymaynt ac allasont yw dwyn gidac hwynt, ac yw darllain ir diddanwch vddynt yn i carchar, a rhein or diwedd a losewyt yn y Twr gwynn: am hynny i canodd y prydedd, *Yscler codd i Sclan, ferwr twrr llyfray ir tan.* Pa ddestriw ar lyfray a gavas Cymru o ddiwrth rhyfel Owain Glyndwr, hawdd yw i ddyall wrth y trefi, Escoptae, manochlogydd, ar llenleu a losewyt trwy oll Cymru y pryt hynny. Dyma gyflwr gresynawl ar pobl, i dinoithi a' dwyn eu goleuni o i canthynt, ac gadael megis yn ddeillion i ymddaith ac i siwrneio trwy wylltineb y byt hwnn. Val hynn i digwyddawdd na bu nasiwn irioed mor anafus am lyfray a' gwybodaeth yn ey iaith i hun a'r Cymru. Mawr ywr golenni a ddoeth ir byt, a' mawr i cynyddodd ac i chwanegawdd pob celfyddyt, a' gwybodaeth sprytawl, a corphorawl, ym hob iaith ym hop gwlad, ac ym hop teyrnas ir pen ddychmycwyt celfyddyt Printio. Eithr mor ddiystyr fydday iaith y Cymro, a chyn belled ir esceulusit, ac na allodd y print ddwyn ffrwyth yn y byt yw gyfri ir Cymro yn i iaith i hun hyd yn hyn o ddydd neu ychydic cyn hyn i gosodes Wiliam Salsburi yr Efengylon a'r epystelay, a arferit yn yr Eglwys tros y flwyddyn, yn Gymraeg yn print, a' * Syr Ihon Prys yntay y Pader, y Credo, a'r. .x Gorchymyn. Gwrandaw etto y sy cenyt ith coffau amdanaw. Wrth ystyriaeth cwrs crefydd y byt, o Adda hyd at Christ, ac o Christ hyt heddiw, nit heb achos i geilit ey gyffylybu i ardd lysiae: 'rhon oi phalu ai chweirio, oi diwallu o blanigion a' had, oi threfnu, ay chwnny yn ddiwit: teg fyddai, llyosawc a' ffrwythlon o pob bath ar lysiay aroglber, gwrthfawr, rhinweddawl. Eithr oi esceuluso, heb nai diwill nai threfnu, nai ymgleddu nai hau, nai chwnnu: diffaith fyddai ac anhardd, ac a fagai ddanadl ac yscell, drain, drysi, meri, ac anialwch. Velly crefydd y popl yn y byt hwnn, yr amseray i bydday prysur y gwyr llen yn pregethu gair Duw, diwit a dyfal y gwilwyr sprydol, ar peryglorion yn hau ac yn plannu cyfraith Dduw, ac Efengil Christ, ynghalonay 'r popl, ac amyl darlleydd gair Duw: pur a dilwgr ac iach fydday 'r crefydd. Duw, rhwn a wnaeth nef a dayar, yn vnic addolit ac a wasneithit, ffrwythlon fydday ffydd gobaith a' chariat perffaith, ac amyl pob rhinwedd dda. Yn-gwrthwynep i hynny pan fydday esceulus, a' diofal, neu anyscedic yr Escopion, pan fai segurllyt a deillion yr effeiriait, pan fai'r eglwyswyr, ar peryglorion yn fut ac heb vngair iawn ddysc oi pen, a' thrachwant y byt wedi dwyn i lleferydd, ac attal eu llais (a' mynychaf y sywaeth y ceit yn y byt y cyfryw hynn) ac yn bring cael vn darlleydd gair Duw, yno i tyfai ac i tyrnasai pob gau ddywieth, delwaddoleth, arddigonedd, ofergoel, rrinieu,

* *Marchog urddol*, 1555

swynion, diffawdd ffydd, magwreth pob rhin ddrwg, ac any wolaeth. Yno ir esceulusit gorchmynion a rheoledigeth gair Duw, ac i mawrheit dechmygion, gorchmynion, a' gosodigaythay dynion. Am hynny mawr fu drugaredd Duw ym hob oes o Adda hyt Christ, can ys ni bu nac oes nac amser, nas danfonai ef prophwyti, athrawon a' phregethwyr, i ddwyn goleuni ir byt, i grio yn erbyn gauddywieth, anheilyngtot, delw-ddolaeth, a' drug fuchedd, ac i rybuddio'r byt i ymchwelyt ir iawn, ac i reoledigaeth cyfraith Dduw, ay orchmynion. O amser Christ hyt heddiw ni bu ddim llai ey drugaredd. Can ys amyl ymhob oes i danvonodd ef genaday dyscedic, a' phrophwydi ffyddlon i geryddu gauddywieth, arddigonedd, a dychmygion dynion, a buchedd anywiol, a' thrwy awdurtot gair Duw i adnewddy'r hen ffydd, ac i edrych crefydd Christ ar ol rheoledigaeth gair Duw, ac hen athrawon dyscedic, ac arfer yr hen Eglwys nesa at Christ, ae Apostolion a'r oesoedd nesa at hynny. Eithyr yn benddifaddae mawr fu eu drugaredd yn eyn amser ni ofewn y trugain mhlonedd hynn: o herwydd llawer o genadau dyscedic, a' phrophwydi nerthawl ym hob dysceidiaeth, celfyddyday, ieithoedd a gwybodaeth ysprydol. Trwy waith yrhain i may oll teyrnasoedd Cred o fewn Europa eysus wedi egoryt eu llygait, ac yn craffu i ble i dycpwyt hwynt, a phle i buont gynt, ac yn gwelet eu dyvot adre, a' chael yr hen fford, a' dymchwelyt ir iawn, sef gwir crefydd Christ, a'r ffydd catholic sy ai gwreiddyn yn gair Duw, ac Efengel Christ. Etto (gwae fi o hynny) nit wytti'r Cymro gyfrannoc o ddim hapach or goleuni mawr hwnn sy tros wyneb y byt. Can ys nit escrifennodd ac ni phrintiodd neb o honynt ddim yn dy iaith di. Wele, mi a ddangosais bellach yt dy vchelder ath fraint gynt, ath ostyngiat, ath yspeil wedi. Am hynny, o iawn ystyryaeth a chydnabot a thi dy hun ti a ddylyt fod yn llawen, ac yn fawr dy ddiolch i Dduw, i ras y Vrenhines, i vrddas, ac i gyffredin y deyrnas, sy yn adnewyddu dy fraint ath vrddas (vrddas tragwyddawl a ro Duw yddynt am hyny) Cans trwy eu awdurtot, ae gorchymyn hwynt i may dy Escopion trwy gymhorthwy William Salsbury, yn dwyn yt yn gymraeg, ac yn brint yr yscrythyr 'lan, (dy genefin gynt) a gynhwisir ofewn corph y Bibl cysegredic. Dyma r naill ran yn barot, rhon a elwir y Testment newydd, tra vych yn aros (trwy Dduw ni bydd hir hynny) y rhan arall a elwir yr hen Testment: etto or hen may r psalmay cenyt eysus yn gymraeg yn llyfr y gwasanaeth. Nid gair oth iaith di ydiw Testament: can ys Deddyf, neu ammot, neu lythyr cymmyn i gellit i alw yn ein iaith ni. Gwell ir hynny o lawer o achosion (modd i gwnaeth ieithoedd eraill) yw benthygio y gair yma Testament, megis y gwnaeth ein hynaif ni yr hen Vrytanieit wrth dderbyn y ffydd y waith gyntaf, mal y tystia y pennill hwn (y gant rryw prydydd cyfrwyddach na llawer o 'ffeiriait yn oes ni) *Testament pa yvv.*

Erchais doe val Arch Estefn
Ey dda adref ai ddodrefn. *Arca testamenti restituta 1. Reg. 6.*

Ac o herwydd bot y gair hwn Estefn gwedy treulo cymeint gan davodac'r bopul anllythyrenoc, a' heddyw yn ancydnabyddus gan escaeluster y gwyr Eglwysic, nineu a gymerwn eilchwyl y gair yn vwy cyfan, vegis canmwyaf y mae oll nasioneu Cred yn ei arver: a' phoet-da y treulier eto rhac llaw. A' thrwy Dduw ny bydd ny-mawr o vlynyddeu nes eto myned y gair Testament yn ddigon sathredic, cyffredin, Cymroaidd, ac yn gwbl ddyallus ei iawn arwyddocaat. Testament gan hynny a arwyddocaa weithie yn yr scrythyr 'lan llywodraeth, neu ordinhaad, a' hynny trwy ymadrodd ar ddammeg, a benthygio cyfflybrwydd o i wrth yr hei a font yn mynet i farw: arfer yr heini yw gwneuthyr testament: sef testlaythy i wollys ar llywodraeth a fynnot i fod ar i hol ar ey da ae dynion. Weithiau arwyddocau a wna y peth a cymuner, ac a wollyser trwy figur a elwir trawsgymeriat: ac felly i gellir galw maddeuaint y pechodac, testment. Y trydydd modd ai cymer yn lle rhwym neu ammot sy rhwng Duw a dyn. Can ys Duw ai *Arvvyddocat Testament* *Ysprytavvl vvyniant y Testament*

rhwymawdd ef i hun i ni mewn ammodae, yr hai a fynnawdd ef i bot
yn gyhoedd, ae hespesu: lle mae i ni welet beth sy i ni yw gael canthaw:
pa ymwared, pa ymddiffin, pa ytifeddiaeth, pa ymgeledd, a' pha ddayoni.
Ac or tu arall, beth sy i ni yw wneuthur tra fom mewn pererintot y byt
hwn: beth i mae Duw yn y ofyn cenym, pa wasanaeth ae boddhaa, pa
fuchedd ai bodlona, ao fydd cymradwy cantho. Dyn herwydd llwgr i
natur ni wyr ddim o ddiwrth Dduw, onis cyrch or Testament hwn. Yma
yn vnic i ceir gwybodaeth am ordinhaad, llyw ineth, a' thragwyddawl
wollys Duw: pa anrhydedd, addoliant, a' gwasanaeth a fynn, pa
grefydd, pa 'orchmynion, a' pha fuchedd a eirch. Duw nit oes ynthaw
newidiat, nac anwadalwch. Yr vn Duw yn yr hen Testment, ac yn y
Cyfflypiat y ddau Testament
Newydd. Ac am hynny vn Testment ywr Hen a'r Newydd, ar ran
devnydd, sylwedd ac ansawdd. Galw a wneir yr hynny cymmaint oll
a ddangosawdd Duw oi wollys, ae lywodraeth, oi 'ofynion, ae 'orch-
mynion, ir pobl hen cyn geni Christ, yr hen Testment. Heb wahan yn
y byt ir hynny rryngthynt a phobl y testment newydd, onit cymaint a
fyddai rhwng dau ddyn i rhoit cnau vddynt, ir naill i rhoit hwynt yn i
cibae: ir llall yn barawt wedi i gwiscio. Y cyfflybrwydd hwn a ddwg
yn eglurach beth dyall it i ar y gwahaniaeth rwng y ddau pobl (cymer
hynn gida thi: ni pherthyn estyn cyfflybrwydd yn rhybell) velly gan
hynny nit o ran y crefydd, ond o ran y modd ir adroddit, ac i dyscit y
crefydd i mayr gwahan. Yr hen pobl i rhoit crefydd Duw, a' Christyn-
ogaeth Christ attunt tann elfenay bydol, tann ffyguray, cysgoday, arwydd-
ion, ac amryw ceremoniae, ac ymwreini corphorawl. Yn yr hein, a' thann
yr hein oi dosparth ai deongl, oe egori ai espanio i eu lled pwyll, ae arwydd-
ocaat sprydol am tragwyddawl wollys Duw ay gytrarch, a' dyfodiat Christ
Popul y Testament newydd
mewn cnawt, eu ddiodiefaint a' phrynnedigaeth y byt. Pobl y Testament
newydd herwydd dyfodiat Christ a gowson rhyddit a' gollyngtot o wrth oll
ceremoniae, ffyguray, ac eraill, y rhae ddoydcdic arwyddion, ac a roir
attunt tragwyddawl wollys Duw, y crefydd, ar Christynogaeth yn agoret,
ddiymgudd, mewn ysprydolaeth a' gwir yn i rhith eu hun. Yn y Test-
ment newydd yr arwyddion ar oll ceremoniae corphorawl a giliasont, a
Dau sacrament neu arwydd yn y Testament newydd yn vnic.
ddarfuont, ac a ddiddymmasont. Dau arwydd heb twy a ordinhaodd Christ
i bobl y testment newydd: Bedydd a' Chymmun, ne val y gailw S. Paul
Swper yr Arglwydd. Hefyt yr hen testment a' ordinhaodd Duw tros
amser i vn genedl, sef ir Iddewon yn vnic: y testment Newydd a gyrydd
atto oll genhedloedd y byt, heb wahan rhwng nasiwn ai gilidd. Bellach
Hen. Nevvydd
may cenytti amcan pam i gelwir y naill yn Hen, ar llail yn Newydd: yn
hen am i fot yn dyscu tragwyddawl wollys Duw, y gwir crefydd a' christ-
ynogaeth yr hen pobl cyn geni Christ: yn newydd am i fot yn dyscu yr
vn peth ir pobl wedy geni Christ: yn hen am i fot yn dyscu vn genhedl-
aeth yn vnic, sef yr Iuddewon: yn newydd, am i fot yn dyscu oll gen-
hedloedd y byt yn ddiwahan. Yn hen am i fot yn dyscu trwy arwyddion
elfenay bydol, a' ceremoniae corphorawl: yn newydd am i fot yn dyscu
yn 'olau ddiymgudd trwy ysprydolaeth a' gwir yn i rith i hun. Cymer
ef ith law, symrawd, a' darllain: yma i cei welet ple i buosti gynt, yma
i cei ymgydnabot ath hen ffydd, ar Christynogaeth gammoladwy oedd
cenyt gynt. Yma i cei'r ffydd a ymddiffynaist hyd i a' tan a'r cleddyf, ac i
merthyrwyt dy crefyddwyr ath rei dyscedic gynt yn i chweryl. Ti ond
antur, dierth yw cenyt glowet fot dy hen ffydd di ay hanes or Testament,
a' gair Duw: can ys ni welaist irioed y Bibl nau'r Testament yn
Gymraeg nac mewn scrifen, nac mewn print. Yn he gwir ni ffynnodd
cenyfi irioet gael gwelet y Bibl yn gymraeg: eithr pan oeddwn facheen
Cyffelip mae Gruff. ap Ieuan ap Lln. Vachan y mae ef yn ei veddwl
cof yw cenyf welet pump llyfr Moysen yn Gymraeg, o fewn tuy *ewythyr
ym 'oedd wr dyscedic: ond ni doedd neb yn ystyr y llyfr, nac yn prisio
arno. Peth amheus ydiw (ir a wnn i) a eilit gweled yn oll Cymru vn hen
Bibl yn Gymraeg ir penn golledwyt ac i speiliwyt y Cymru oi oll lyfray,
mal i doydais or blaen. Eithr diammay yw cenyf fot cyn hynny y Bibl
yn ddigon cyffredin yn Gymraeg. Perffeithrwydd ffydd y merthyron,

eglwyswyr a lleigion a sonnais vchot amdanut, sy brawf cadarn fot yr Scrythyr 'lan centhynt yn i iaith eu hunain. Can ys nid oes dim cyn ablet i sicrhau ffydd mal i bo gwiw can ddyn ddyoddau marfolaeth yn i chweryl ac ydiw gair Duw i bo dyn yn i wybot, ac yn i ddyall y hun. Val hynn hefyt i dowait *Eusebius de preparatione Euangelica, lib.* 9. *Predicatum est itaque Euangelium breui temporis spacio in toto orbe terrarum, et Greci et Barbari quæ de Iesu scripta erant patrijs literis patria que voce exceperunt.* Yr efengil (medd ef) a bregethwyt mewn byr amser yn yr oll fyt, ar Groegwyr ar barbariait a erbyniasont yr hyn a scrifennit am Iesu, yn llythrenae, ac yn iaith y wlat. Wrth y geiriay hyn i gallwn ddyall fot y Testament nit yn vnic yn iaith y Brytaniait, eithr hevyt yn iaith pob gwlat a gretai i Christ. Y trydydd rheswm yw hwn, may çenym ni yn Gymraeg amryw ymadroddion a' dihareblon yn aros fyth mewn arfer a' dynnwyt o berfedd yr scrythyr 'lan, ac o ganol Efengil Christ. Yr hyn sy profedigaeth digonawl vot yr Scrythyr 'lan yr gyffredin ym hen pob bath ar ddyn, pan i dechreuwyt hwynt, a phan i dycpwyt i arfer gyffredinol. Myfi a nota ac a ddyga ar gof yt rai o honynt. Yn sathredic i doydir, *A' Duvv a digon : heb Dduvv heb ddim.* O ble i cad hynn o ddysceidieth, ple i mae i wreiddin ae warant? onit hyn yw gyriat a' chloedigaeth yr oll Scrythyr 'lan? onit hynn i mae 'r prophwydi, a'r psalmae, a'r Testament newydd trwyddo yn i ddyscu i gristion o ddyn? Nid rhaid yma fanwyl chwilio am testiolaeth: rheitiach, yw can i bot mor amyl, edrych pa rai a ddewiser, a pha rai, i geisio byr hau'r traythawt, a adawer. Mal hynn i dywait y prophwyt Dauyd,

Yr Arglvvydd sy bigail ym, ni bydd arnaf eisie. Psalm. 23.
Ef a bair ym orphovvys mevvn porfa 'las, ac am arvvain gar llavv dyfredd arafaidd.
Ef a ymadferthta vy enait, ac am tovvys rhyt llvvybray vnion ir mvvyn eu Envv.
A' phe rhodivvn rhyt glynn cyscot angae, nit ofna ddrwg, am dy vot ti gyda mi: Dy wialen ath ffon hwy am cysurant. &c. Chwi a welwch yn y psalm yma vn o wraidd: y ddihareb sy cenym, ac a glowch yr vn bwyll yn y psalm ac syn y geiriae hynn. *A Duvv a' digon. &c.* darllain y rhan ddiwaytha or pumet penn o Evangel Mathew, lle i mae Christ Arglwydd yn erchi i ni na bom gofalus am beth yw fwyta, ac yw yfet, ac yw wisco: ac yn eichi y ni cymeryt siampl o adar yr wybr a lili'r meysydd: rhain i mae Duw yn i diwallu o borthiant a gwisc. Ac am hyny i perthynae i ddyn nad amheue ymgeledd a' gallu Duw, a' chredu i cowira ef i addewid, sef i bydd pob peth yn ddiandlawt ir neb a ofalo yn gynta am teyrnas Duw ae chyfiownder. Ac am hyny gwir yw'r ddihareb, *A Dvw a digon.* Ystyria yma hefyt hyn a ddowait Christ yn y. ix pen o Evangel Luc, *Beth a dal i ddyn ynill yr oll fyd* Luc. 9. 25. *ae ddistrowio i hun, neu i golli i hun? Canys pvvy bynac a gvvilyddio om pleit i, am geirie : o bleit hvvnvv i cvvelyddia Mab y dyn pen ddelo yvv 'ogoniant. &c.* ac velly rhagoch. Yn yr ymadroddion hyn, ac yn y geirie sy nesa o vlaen yr hain yn y penn doydedic, i gweli gadarnhau y ddarn arall ir ddihareb, sef *Heb Dduvv, heb ddim.* Tro bellach at yr. Ru. 8. 31. viii. pen o 'pystel Pawl abostol at y Ruueniait. *Beth ddoyddvvnn i gan hynny vvrth y pethae hynn? O bydd Duvv gida ni, pvvy a all fod eyn herbyn? Rhvvn nid arbedodd i Vab y hun, eithr ae rhoddes trosom ni, pa fodd nas rhydd ef hefyt pob peth y-ni gidac ef?* Nid rhaid ym boyni ymhellach i ddwyn ar ddyall yt o ble i tyfodd dihareb y Cymro. *A' Duw a digon : heb Dduw, heb ddim.* Yn yr Scrythr 'lan i mae i gwraidd, cy hanas, ae dechreuad. Ond (y sywayth) cyd bo'r ddihareb yn aros y mysc y Cymru, ar geiriae 'n gyffredinawl, etto hi a golles yn llwyr i ffrwyth. Edrych ar ddull y byd, yno i cei brofedigaeth. Mae 'n gymaynt trachwant y byd heddiw i tir 'a dayar, y aur, ac arian, a' chowaeth, ac na cheir ond yn anamyl vn yn ymddiriet i Dduw,

Ei ddolur tros ei wlad.

Bot y Cembru wedy digenedlu y wrth ddywolder eu hynaif

ac yw addaweidion. Trais a lladrad, anudon, dichell, ffalster, a' thraha: a rhain megis a chribynac mae pob bath ar ddyn yn casclu ac yn tynnu atto. Ni fawdd Duw y byd mwy a dwr diliw; eithr mae chwant da'r byd wedi boddi Cymru heddiw, a' chwedi gyrru ar aball pob ceneddfac arbennic a rhinwedd dda. Can ys beth yw swydd ynghymru heddiw ond bach i dynu cnu a chnwd cy gymydoc attaw? beth yw dysc gwybodaeth a' doythineb cyfraith ond drain yn ystlys y cymedogion i beri yddynt gilio hwnt? Amyl ynghymru, ir nas craffa cyfraith, i ccir neuadd y gwr bonheddig yn noddfa lladron. Maddeuwch i mi hyn o gaswir: herwydd precethu'r caswir ys y yn siars y precethwr: am hyny pe rryngwn vodd dynion ny vyddwn wasnaethwr Christ, yr hwn y glywaf cy lef yn im clust yn wastat yn sonio, *Llefa yn gtoch, nac arbet: dyrcha dy lais val trwmpet, a' manec im popul eu henwiredd ai pechoteu:* nyd ynteu molach, nyd gweniaith, nyd petheu bodlon. Am hyny y dywedaf, oni bai frayeh ac adain y gwr bonheddig ni byddai ond ychydig ladrad ynghymru. Mi a wn fod boneddigwn o wyr da ac yn cashau lladrat, ac yn difa lladron: nid wyfi yn doydet dim yn erbyn yr heini. Ni chafi o ennyt yma fanegi yr anrhaith a wnaeth chwant da byd, ac angrhedinieth i addaweidion Duw ar bob rryw ddyn ynghymru o eisic dysceidieth yr ysctythr 'lan, a' chydnabod a' chowirdeb a grymm y ddihareb sy gyffredinol yn i mysc, *A' Duw a' digon heb Dduw heb ddim.* Yn nesa at hyn, ni a gymerwn yr ymadrodd hwn, sef *A' gair Duw yn vcha:* ymadrodd cyffredinawl ydyw yn yngwlad i, pann amcano dyn ddoydet, gwneuthyr, neu fyned y vnlle, val hynn i dowait, Mi a wna, mi a ddoyda, neu mi af ir man a'r man a gair Duw yn vchaf. Evengelaidd a' chrystynogaidd yw 'r ymadrodd hwn a' chytun ar scrythyr 'lan or lle i ganed ac i magwyt. Can ys vellyn e dowaid y prophwyt Dauyd, *Vnion yw gair yr Arglwydd, ac oll weithredoedd ef y sy ffyddlon,* ac ychydig rhag llaw. *Trwy 'air yr Arglwydd i gwnaethpwyt y nefoedd ac oll byddinoedd hwy, trwy yspryt eu enau.* Psalm. 33. A'r prophwyt Esai yntau. *At y gyfraith ar prophwydi, oni ddoydant hwy 'ar ol y gair hwn: hyny fydd am nad oes goleuni ynthunt.* Esai. 8. Christ yn y. xxiiii. pen o Mathew. *Nef a dayar a gerddant, eithr fyngeiriau i nid ant heibio.* A' chrachefn *O car neb fi, ef a geidw fyngair i.* Io. 14. yn y mannac hyn i mae hawdd gwelet o ble ir hanoedd yr ymadrodd hwn, *A' gair Duw yn vcha.* Pan ddechreuwyt a' phan ddyebwyt yr ymadrodd hwn i arfer gyffredinawl i rydoedd gair Duw yn anrhydeddus, ac yn fawr y bri arno. Can ys pan ddoyto dyn, *A' geir Duw yn vcha,* cymeint yw a' phe doydei, Trwy na bo yn erbyn gair Duw, neu, a gair Duw yn caniadu: neu trwy i vod yn gytun a gair Duw mi a wnaf, neu mi a ddoyda hynn neur llall. Wrth hyn credu i royddynt yn yr amser hwnw nad oedd iawn yddynt wneuthr, na doydet dim yn erbyn gair Duw. Dyna ffydd a chrefydd y Cymru gynt a ddyscent wy or scrythyr 'lan, o 'air Duw, ac o Evangel Iesu Christ. Eithyr i ble y tynnodd Eglwys Ruuain hwynt wedy hynny? Yn wir nid i adael gair Duw yn vcha, ond yw ddistyru ac fychanu. Gair Duw a ddowait, *Na vvna y tyhun ddelvv gerfedig, na llun dim y sy 'n y nef vchod, neu yn y ddayar isod, nac yn y dvvr dan y ddaayar: nac ymostvvng vddynt, ac na addola hvvynt.* Ni allesit rhag cwilidd ddwyn delwac ir Eglwys ai addoli hwynt (megis i mae arfer Eglwys Ruuain) pe gadowsit gair Duw yn vchaf.

Can ys vn or deg gorchymyn Duw ydyw, *Na vvna y ty hun ddelw. &c.* yma i cei di weled dichell Antichrist. Ar ol y Senedd neu'r gymanfa yn Constantinopol tan ‡ Constantinus yr Emerodr lle i roedd. 330. o escopion pan oedd oed Christ saith cant a'. xxxix. ac ar ol ir escopion hynny trwy awdurdot gair Duw wahardd delway tros yr oll Chrystynogaeth, wedi marw Constantin ynghylch pan oedd oed Christ saith cant a. lxxiii. Elen y vam ef a alwodd cymanfa o. 330. Escopion yn Nicea, a' thrwy eiriol Elen yr escopion hynny a ymddiffynnasont ddelway yn erbyn gair

Yn erbyn camarver traws swyddogion a' chyfraithwyr hocedus.

Iaco. 4. 15.

* *Cwstennin Constin o cccxxx. o Escyp, Elen verch Coel Godeboc*

Duw, ac a parasont trwy awdurtot gosot delway yn yr Eglwysi, ai addoli hwynt. A' rhac cael or oll fyd vai arnynt hwy neu ey plait, hwynt a barasont tynnu vn or dec gorchymyn ymaith, sef hwn oedd yn gwahardd delway, ac i gadw y rhifedi hwy dorasont vn gorchymyn yn ddau, sef y gorchymyn diwaytha. Ni allasont wy wneuthyr hynny ynghorph y Bibl ond am y Copiae or. x. gorchymyn a roid allan, ac a ddyscit yn yr Eglwysi, ac i yscolheigion: ni cheit yn vn or heini yr ail gorchymyn sy'n gwahardd delway. Y mae cenyfi hen copiae i brovi bot hynn yn wir. Hefyd pan oeddwn i yscolhaig val hynn i dyscay'r effeiriait y. x. orchymyn.

Vnum crede Deum, ne iures vana per ipsum. *Decalogus a'*
Sabatha sanctifices, habeas in honore parentes. *pp. decurtatus*
Ne sis occisor fur, moechus, testis iniquus.
Alterius nuptam, non rem cupies alienam.

Dyma adael allan yr ail gorchymyn Duw yn gyfan, rhac cael cwilidd am i gwaith yn ymddiffin delwae, os goddefit ir pobl wybot a' gwelet, vod gorchymyn Duw yn erbyn delwae Val hyn i rhoddai Antichrist ae weision air Duw yn isa, ac nid yn vcha mal i roedd ffydd y Cymro gynt yn doydet. *A' gair Duw yn vchaf.* Y geiriae hyn pwy bynac ae cymer hwy cantho megis canwyll yn i law, hwy a gyhuddan, ac a ddangosan lawer o frynti, ac o oferedd crefydd Ruuain, yr hwn nyd oedd ddim amgen, val ymae'r ddiareb, onid siomi Duw a manach marw: ond ni chafi dario, rhaid i mi dalvyrru 'r araith rhac bod yn rhyhir.

Y trydydd ymadrodd cyffredinol y mysc y Cymru a dynnwyt or *Ioan* 1.
yscrythr 'lan yw hwn, *Y mab rhad* nid oes yma onid tri gair byr o vn silla bob gair, etto maynt yn cynhwyso llawer o synwyr ac o addisc sprydol, yr hyn i mae 'r trydydd penn ar pedwerydd o epystl Pawl at y Ruueiniait, yn benna yn i ddyscu, a llawer man or scrythur 'lan heb law hynny. Yr vn addysc a gei di yn y geiriau hynn *Y Map rhad* oi chwilio ai gorofyn: Map rhad i gelwir Christ Iesu am i vod ef trwy'r pridwerth a wnaeth ef trosom ni ar pren Croes, yn purcasu i ni trugaredd y Tad or nef i faddan i ni eyn pechodae yn rhad heb i ni ryglyddu dim, heb na thal na gwerth ond yn rhad. Nid am eyn gweithredoedd ni i cyfiownir ni gar bron Duw: eythyr yn rhad trwy trugaredd Duw a purcasodd y map rhad i ni. Fydd a dycia i ni gan hyny gar bron Duw: can ys *Ephes.* 2.
ffydd a gymer afael, ac a dderbyn attei, y trugaredd a purcasodd y Map rhad i ni. Am hynn i dowait Pawl Abostol, *Barnu i ddym i cyfiownir* *Ru.* 3.
dynn trwy ffydd heb vveithredoedd y gyfraith. Nid oes dyn ac ni bu irioed a ddichin ymddiriait yw weithredoedd y hun. Can ys llygredic yw natur dyn ac amperffaith yw i weithredoedd ie mal i dowait y prophwyt Esai mal y cadach budyr ydyntwy gar bron Duw. Ac am hynny i *Esa.* 64.
dowait Christ, *Pan ddarffo yvvch vvneuchyr cwbl a 'orchymynyt yvvch doydvvch ych bod yn vvasnaethwyr amproffidiol.* Luc. 17. Fydd a dderbyn drugaredd Duw trwy Christ Iesu yn cyfiowni ni gar bron Duw, ac nid gweithredoedd. Ir hynny lle bo ffydd, e fydd gweithredoedd: can ys ffrwyth ffydd yw gweithredoedd. O blegit mal na bydd tan heb wres: velly ni bydd ffydd heb weithredoedd da. Eithr er hynny y gyt llwyr ith twyllwyti os wytti yn tybait i dichin dy weithredoedd dy gyfiowni di gar bron Duw: ymwrthot ath weithredoedd, cydnebydd ath amhuredd, ath anallu, ymddyro yn gwbl i drugaredd Dduw. Cyfadde yn dy golon a' chred yn gry, yn ffrwythlon, ac yn ddiammau: hyn yw cyrch a chloediggeth yr scrythyr 'lan trwyddi: purcasu o Christ i ti faddenant dy bechodau yn rhad. Ac am hynny gwir yw gair y Cymro a dynnodd ef gynt or scrythyr 'lan, pan alwodd ef Christ, *Y Mab rhad.* Nid oedd rhaid i ti arf well yn dy law i ymladd yn erbyn Pelagius, ar gaulith ar heresi a osodes ef allan ynghylch puredd natur dyn oi enedigaeth, a' gallu dyn i ymgyfiowni gar bron Duw, trwy gyflewni 'r gyfraith ai weithredoedd i hun: neu yn erbyn Athraweth llygredic Eglwys Rufain, a'r yscol awdurion, yn dyscu i ddyn ymgodi or pechawt a wnaeth

ef wedi bedydd, trwy benyt, sef dolur calon, cyffes genau, a' thaled-
igeth gweithred, (nid wyfi yn gwrthot yr vn or tri hyn yn i iawn ddyall,
ond yn i ddyall hwyntwy) i wrthladd yr hain oll nid rhaid arf well nor
ddysc a gynhwysir yn y byr eiriae hynn, *Y Mab rhad*, ac yn yr
scrythyr 'lan lle i cafas y geiriau hyn i dechreuad ai tadogaeth. Mae
cenyf lawer heb law hynn o ddiharebion ac ymadroddion arferedic ymysc
y Cymru, sy ae dechreuad, ae hanes o 'air Duw. Ac am hynny yn
dystion vod yr scrythyr lan, a' gair Duw yn gyffredinol gynt gidar
* *Gen.* 3. 19. Cymru mal i mae 'r hain. *Ni lafur ni weddia, nid teilwng iddo y*
Tobi. 2. 13. *fara. Eglwys parch yn i galon. Cymer ‡ wiried ar Evangel. * Pan nad*
2. *Thessa.* 3. 10 *ymgeledd na thyf pose aur trwy nen ty yr enwir? Drwg i ceilioc diawl*
‡ *Ioan.* 21. 24. *y was. I Dduw i diolchwn gael bwyt ar a i amgylch. Onid pechot gan*
* *Psal.* 10. 5. *Ddyw y mi. &c. Rhad Duw ar y gwaith*, ac eraill or fath hynn. Bwys
sy arnafi i fynd ir penn trae sevrlanu 'r dallegyll, ac am hyny nid
wyf yn tynnu o hyd, ac yn ezoni yr hain megis i wneuthym am y rhai
vchot. Llyfr braisc a ellit i wneuthyr o honyn, a' roe wybodaeth a'
goleuni, am hen ffydd y Brytaniait, ac am pob pwnc ac y sy heddiw
mewn ymryson rhwng y Rhufeinyddion ar Evangelyddion. Hefyt, nyd
cwbl anghysson vyddei gynnevyd y cristnogaeth or Lawe arveredic cynt
ar y Cymbru, megis Abraham, Escop Menew: Adda Vras, vn or Beirdd:
Aaron, vn o bennaethe gwlad Vorgan: Asaph, Escop llan Elwy, 590.
Daniel, yr Escop cyntaf ym-Bangor, 550. Dafydd, neu Ddewi, yr Escop cyntaf
ym Menew. 640. Iaco ap Idwal: Ioseph Escop Menew: Matusaleh: Samuel
Beulan, offeiriat dyscedic, 640. Samson, y chweched Archescop ar hugen ar
dywethaf ym-Menew, 560. Sele: Susanna, a'r cyfryw eraill, yr rain y geffir
yn vynech yn llyfru Achey a' Chronic, hen Recordeu, Registreu, a' Siartereu.
A' mi vedwn ddangos ychwi mewn carp o Siarter hen ddyledvydd, y sydd
Noe Brenh. yn perthyn im Escopawt i yma Venew, vot vn ai enw Noe, yn Vrenhin
Dyvet neu Dyvet. Ac na led ond wrth hynn y mae yn ddigon eglur i bwy pynac
swydd Penvro. a wyr yr arver heddyw ar enwy plant yn yr Eglwysi cywair-grevydd, vot
yr Scrythur 'lan yn wybodedic iawn gan eyn Henafieit ni gynt. O
blegit yr vn modd oedd ey devot hwy yn y hamser a'r enwy eu
plant ar henweu a ddarllennynt yn yr ysgrythur 'lan, ac y mae 'r
bobloedd yn awr lle mae 'r Scrythur 'lan wedy ei thynnu yn
y hiaith y hunain. May cenyfi hefyt ddarn o waith Taliessin ben
beirdd, a ddychin goffay iti bath or hen fyd a fu gynt: ac efe oedd yn
amser Arthur, ac yn amser Maylgwyn Gwynedd wedi Arthur rhwn
ydoedd frenin Brytthayn pan ydoedd oed Christ yn-kylch. 550: val hyn i
* *argyedda,* dowait ef. *Gwae r offeiriat byd, nis * ang eiddw gwyt, ac ni phregetha.*
cerydda, veia *Gwae ni cheidw ei ‡ gail, ac ef yn fugail arnaw, ac nis ceidw.* *Gwae ni*
‡ *gorlan* *cheidw i ddefait, rhac bleiddie Rhufeiniait ai ffon cnwpa.* Ir nad wyfi
yn amcanu desparth y penillion hynn ac cyflybu hwynt at 'air Duw yn
fanylaidd mal i gellit yn hawdd, etto mi a nota i ti ddwybeth ynthynt wy.
Vn peth yw hyn: ymarn Taliessin, swydd yr offeiriat yw ceryddu pechot
a phregethu. Yn sicr velly i dowait yr scrythyr 'lan hefyd. Darllain y
lviii. pen o Esay yr Prophwyt, a darllain yr xvi. pen o Evangel Marc lle
i dowait Christ wrth i ddyscyblion, a' thrwyddyn wy wrth offeiriait y
byd. *Ewch ir oll fyd a' phregethwch yr Evangel i pob creadur*, ac velly
Ebr. 10. rhagoch. Ni dowot Christ wrthynt, Ewch ac aberthwch tros y byw ar
mairw. Christ i hun a aberthodd i gorph ar pren croes tros pechodau
'r byt, a' thrwy vn vnic offrwm ac aberth i perffeithiodd ef yn dragwyddol
yr hai a santeiddier: ny ellir i aberthu ef drachefn: o bleit yno i byddae
raid iddo ef farw drachefn. Ac am hynny mae offeiriait Rufainol yn
yspelio Christ am i foliant ae 'ogoniant, pan gymerant wy arnynt aberthu
tros y byw ar mairw. Yr ysgrythyr 'lan syn gwahardd yddynt
wy hyn, ac yn gorchymyn yddynt wy pregethu. Hwynt wythe a
wnant yr hyn a waharddwyt yddynt, ac nid ymyrant ar hyn a
orchmynwyt yddynt. Yr ail peth a nottafi i ti yn y pennillay vchot yw
hyn, nad yrowran gynta i bu gwyn yn erbyn traha, a' balchder Rufain.

Can ys y mae Taliesin, yn doydet yn i amser ef, *Gwae ni cheidw i ddefait rhac bleiddiau Ruueniait.* Ond mi, mi wn er hyn y gyd o dravel beth y ddywet rrai rryngthyn ac y hunain, a' pha beth ond dywedyt mae newydd yw pop peth a draethir heddyw ynghylch y ffydd neu'r crefydd, ac nad oedd dim ymyd or cyfryw son y to aeth heibio. Wele ynteu gwrandawet y rreini pa ddywait vn or hen Veirdd Cymbru (os hen bot ynghylch mil o vlynyddeu) nyd amgen Merddin Wyllt yn atep ei chwaer Gwenddydd, yr hon a syganei wrtho ef val hyn,

*Gorchymynnaf vy * eirioes vrawt ir ‡ Ren*
** Rwy goreu : cymmer Gymmun cyn angheu.*
Atep Merddin,
Ny chymeraf gymmun gan escymmyn
veneich, ac ei ‡ twygeu ar eu clun :
am cymmuno Duw ehun.

** tec*
‡ Tad Arglwydd
‡ hugeu

Ar vn Bardd mewn mytr arall, lle mae ef (megis ac y perthyn ywr dyscedic mal yr oedd ef yn argyweddu y beieu oedd yn benaf yn ei amser, y sef yn y gairieu hyn,

A vallen beren bren addveinus.
Gwascatvot glotvawr buddvawr brydus
Yd wnant wyr ramant ryt rwyuanus
celwyddoc byteic beius
A' meneich geuawc, bwydiawc, gwydus:
A' gwesionein ffraeth byt arvaethus. &c.

Velly ynteu nyd gwyr dyscedic yr oes hon a ddechreuodd dywedyt yn erbyn anllywodreth y meneich. Paham gan hynny y buant mor hwyr heb eu cospi? *Quia nou dum completæ sunt iniquitates eorum,* Am nad oedd y henwiredd hwy eto wedy eu gyflawni neu yn aeddfedd ac (val y mae'r ddiereb) am may hwyraf dial, dial Duw. Paam y divawyt hwy mor llwyr or dywedd? Am gyflewni y henwiredd hwy, ac am may llwyraf dial, dial Duw. Ond am Escop Ruuain (yr hwn y elwir hefyt Pap, val y gelwit gynt * Escopion Escopaetheu eraill) nyd oes (mi wn yn dda) ny-mawr yn credu vot cam ymwreddiat yn y byt arno, ac na wnaet onyd pigo querel arno yn ddiachos ac yn hwyr o amser: yr hwn pe scrivenwn ganved ran yr iawn achosion y sydd yn y erbyn ef, vo dyvei yn vwy ei swmp na'r ddarn arall ir llyfr hwn. Ac am hyn rrait y mi yma ymattal yn 'lew rrac mynet ymplith datcuddio y guddfa hono ar hyn o amser. Ac adolwyn ywch ond digon o achos y lefen yn y erbyn oedd na bei ond hyn a graffodd y Prydydd, nac ef y Bardd neu yn hytrach y Prophwyt Cymro, yr vn a ganoedd y penill hwn,

** Ciprian. Epist. 89.*

Y Pab, val am yr aberth,
Ameu'r gwir y mae er gwerth

Vban, modd vn, nyd oedd hynn yn hanvot o yspryt iawn ganthaw. Nyd oedd? Onyd oedd y penillion y wnaethoeddoedd ef yn nesaf ym blaen hwn yn hanvot o Yspryt iawn, nyd amgen yrrein,

E wnaethpwyt y pennill hwn cyn bot yngan yn Lloecr yn erbyn y Pap.

Tydy'r gwan, taw di a'r gwir:
Arian da a wrandewir.
Ny chair y dwr uch Caer dyf
Eisieu arian y Sieryf
Nobl (o bai yn abl o bwys)
A wna'r cam yn wir cymwys.
Nyd cyfled gweled y gwir
Ar yr wyneb ar anwir.

Ond da a' dwywol oedd yr hwn a gynghaneddodd y dywediadau hyn? Ac y mae yn espes genyf mae'r vn gwr (cyd nad yw mor espes genyf ei gosodiat) wnaeth y pennillion hyn ar llall. Ef all vot yn espes hefyt gan bawp aei darlleno, may'r vn yspryt a ddatcuddiodd yddo vai 'r Pap a'r beieu eraill. Ac nyd egwan nac annerthawl (Duw eu gwyr) oedd y yspryt ef pan veiddiai ef y pryd hyny geryddu pen Sieryf gwlat, ac yn ben ddivaddeu y Pap yr hwn y alwe deilliait eraill yr oes hono (val y

Diareb popl ei wlad am y pap, yw, y vot ym vwy no dyn, ac nyd cystal a Dyw a gwaeth no diavol.

mae vyth y sywaeth) yn Dduw daiarol. Ac na bo y nep vwrw yn vwy yscafnder arna vi ymarddel o benillion Bairdd vyngwlad nag ar S. Paul yn eu breceth yn dinas Athen, sef ymperfedd y gwyr dyscedic pennaf yn yr oll vyt, yr hwn y ddywedei yr yr ymadrodd hynn—*sicut et quidam vestratium Poetarum dixit*, Megis ac y dywedent rrei och Beirdd chwi ychunain. Ie a' chredu 'r wyf nad mawr anghymesurach y mi adrodd pennill y prydydd hwn a 'alw ef yn prophwyt nac y S. Paul 'alw y Groec vardd *Epimenides* yn prophwyt, ac adrodd gwers ncy odl oi waith mewn mytr val hyn,

Titus. i.

Κρητὲς ἀεὶ ψεῦςαι, κακὰ θηρία, γαςέρες ἀργαί.

Yr hon wers, er nad ydyw onyd saith 'air, odid vydd ei gwneuthur yn llai no phenill yn Cymraec, Eithyr y pwyll 'air yn ei gylydd allan o vydr sydd val hyn,

Y Cretaniet byth celwddoc, ysgrublieit drwc, bolic muscrell.

Nid afi ymhellach ar hyn o amser i son am y gwrantrwydd y geffir gan ymadroddion Cymru, yrrei sy gysson a'r scrythyr 'lan. Prawf dilys ydyntwy ir neb ai ystyrio a chalon ddianhydyn, fod hen ffydd y Brytaniait ai gwreiddin yngair Duw, ai hanes o ganol yr scrythyr 'lan. Hon oedd mor gyffredinol yn y myso hwynt, ac i tyfai ddiharebion, ac ymadroddion trefnus, dyscedic, a gynhwysai ynthynt ergit yr oll scrythyr 'lan ac athrawaeth iachus am lawer pwnc o crefydd Christ. Madws bellach yw tynnu tuar terfyn, a' dibennu. Galw ith cof dy hen fraint ath anrhydedd mawr herwydd ffydd Christ a' gair Duw a erbyniaist o flaen ynysoedd y byt. Crefydd Christ ath harddai am yt i gael yn gowir ac yn bur mal i dyscawdd Christ yw Abostolion ae ddyscyblon: ac yt i gadw yn berffaith ac yn ddilwgr, a' phris gwaed dy ferthyron gwynfydedic. Ni ddigwyddodd hyny ir Sayson gynt (yr hei sydd heddiw ar yr iawn gwedy yddynt trwy 'ras dderbyn yr Efangel yn groysawus) hwyr ir erbyniasont wy ffydd Christ, ac am hur a' llygredic i cowsant, y tro cyntaf i cowsant. Meddylia faint y cwymp a gefaist o gytuno ar amhuredd a ddug Awstin vanach ir Sayson: ac mal i cydfoddaist gidac wynt mewn towyllwg a' gauddywieth o amser bigilid: Duw o ro yt ras i ddilit cy vrddas ae anrhydedd hwynt heddiw, trwy ymchwelyt ir iawn mal i gwnaythont wy eusus. Hefyt cyt byddai i bop nasiwn beth goleuni, herwydd trigo cy llyfray gidacwynt etto tydy a ddinoythwyt ac a espeliwyt yn llwyr. Cwympa ditheu, ar dy liniay am hynny a diolch i Dduw sy heddiw yn ymwelet a thi yn drugaroc, ac yn dechre dy godi ith hen fraint ath vrddas pennaf gynt, trwy dy wneuthyr yn gyfrannog oi 'air bendigedic ef, a' danfon yt' y Testment cysegredic, rhwn a ddengys dy ddiarebion ath ymadroddion vchot i vot yn hen gynefin yt gynt. Am hynny dos rhagot a' darllain. Llyfr yw hwn y bowyt tragwyddol, 'rhwn a dreiglwyt yt yn Gymraeg yn ffyddlon, ac yn gowir, trwy 'ofal a diwdrwydd. Etto o digwydda yt gyfwrdd ac ymbell fai allay ddiaino, naill ai ar orgraph, ai camosodiat gair, neu lythyren, neu yn ymryfus gadael gair, neu sillaf allan neu'r cyfryw: madday hynny: hwn yw'r Testment cyntaf a fu irioet yn Gymraeg yn, a'r printwyr eb ddyall vngair erioed or iaith, ac am hyny yn anhawdd yddynt ddeall y Copi yn iawn. Rhoddet Duw yt wollys da: can ys yma i cei ymborth yr enait, a' chanwyll i ddangos y llwybyr ath ddwg i wlat teyrnas nef. Yr hon a geniatto Duw iti ac i minay, trwy eyn Arglwydd Iesu Grist, ir hwn ynghyd ar Tad a'r Yspryt glan i bo mawl a' gogoniant yn oes oesoedd, Amen.

Atcof talgrwn am yr ymadroddion or blaen.

Apophthegma illius D. Asaphi, a quo postea Episcop. sedes Eluiensis, dicta est Asaphensis. 590.

Quicunque verbo Dei aduer santur, saluti hominum inuident.

Yr araaith y vyddei yn vynech yn-geneu Sanct Asaph Episcop llan Elwy, DXC.

Y sawl a wrthladdant 'air Dew, cenvigenu y maent wrth iechyd eneit dyn.

AT YR OLL CEMBRU YS YDD YN CARU FFYDD EI HEN DEIDIAU Y BRITANIEIT GYNT:

Rat, a' thangneddyf gan Dduw Tat ein Arglwydd Iesu Christ.

MEGIS y mae yn ddiareb gan y metelwyr may goreu aur yw'r hen, ac mal y dywet yr ein ys sydd yn trino hanas popul y byt, mae goreu cydymaith yw'r hen gydymaith: velly yr vn modd yr ei ys y yn dyval ymdreiglo yn yr Scrythur 'lan, sy yn dywedyt hwytheu may goreu ffydd yw'r ffydd hen, ys yr vn y Prophwytodd y propwyti o hanei, yr hon a ddyscawdd Christ ai Apostolion ir popul yn eu hamser, a'r hon gwedy, a gadarnhaodd y Merthyron ai gwaed, gan testio gyd a hi, a' dyoddef pop artaith yd angeu. Ac am hyny gwae'r nep ailw hon yn newydd, o ba vodd bynac y gwnel, ai o anwybod ai trwy wybot, yw dwyllo y hun ac y hudo 'r bopul. At y ffydd hon yn ei Epistol yma vchot y maer anrrydeddus Dat D. R. D. ail Dewi Menew yn yn ceisio eich gohawdd, eich llwybro, ach arwein oll am yr eneit. Nyt gwiw gwedy ef, yn enwedic y vn cyn eiddilet ei ddysc a myvi yngan dim yn y devnydd y traethawdd ef o hanaw. Can ys pwy all cael dim bai arnaw, o ddieithr am yddaw yn ol arver S. Paul, ac ymadrodd goisel cydnabyddus megis a llaethwyt ych porthi chwi (yr ei yn wir nid ydych eto anyd 'rei bychein yn yr iawn ffydd) neu o ddyeithr yddaw yn ol addysc S. Chrysostom eich bwydo chwi mor vanol a mamaeth naturiol yn bwydo hi phlentyn bop ychydic ac ychydic val y gwelo hi ef ei vwynhau. Eithyr a's chwychwi trwy rat y gan vaethddrin cyfryw laethpwyt a gynnydwch y allu treulo bwyt a vo dwysach a' ffyrfach, bid diau y cewch y roddy gar eich bron y cantho ef a i vroder eich Escyp eraill, trwy nerth Duw, yr hwn ach gwnel yn adds, yn barawt, ac yn wyllyscar y ymborth arno, Amen.

Eich car o waet yn ol y cnawt, ach brawt ffydd in Christ Iesu,
WILLIAM SALESBURY.

D. IO. CHRISTOST. ARCHIEPISCOP. CONSTATINOPOL. IN 3 CAP. COL. 405.

AVDITE *obsecro seculares. Comparate vobis Biblia, animæ pharmaca. Si nihil aliud vultis, vel Nouum Testamentum acquirite, Apostolum, Acta, Euangelia continuos ac sedulos doctores. Si accedit mæstitia, huc veluti apothecam introspice. Hinc tibi sume solamen mali, siue damnum euenerit, siue mors, siue amissio domesticorum. Imo non introspice solum, sed omnia iterum atqæ iterum versa, menteqæ illa contine. Hoc demum malorum omnium causa est, quod Scripturæ ignorantur.*

CYGOR SANCT IOAN AUR-ENEU IR LLAICON AI 'REI BYDOL. CCCCV.

GWRANDEWCH, atolwc, chwychwi'r lleigion. Mynnwch gahel y-chwi'r Bibl ys meddiciniaeth yr eneit. Any*d* wyllysiwch ddim angwanec, mynnwch y Testament Newydd o'r hyn lleiaf, yr Epistolae, yr Actae, yr Euangelon, yn 'cystatol ac yn ddyval ddyscyawdwyr y-chwy. O bleit a's dygwydd yt' tristit neu advyd, edrych y mywn yma ar yr hein megis yn-cell meddiciniaetheu. O *dd*yma y cymery ymwared ir mallhaint, pa vn pynac vydd ai dygwyddo eniwet yt, ai marwoleth ai collet am tuylwyth. Eithyr na'e edrych y mewn yn vnic, amyn tro a' *d*atro y cwpl oll: a' chynnal yn vevyr yn dy gof. Ac y dalvyrru, hyn yw achos yr oll ddrygeu, eisieu gwybot yr Scrythurae.

GOSODIAT

LLYFRAE Y TESTAMENT NEWYDD,

A' NIUER EU PENNEU A'R DALENNE.

Christ wrth y popul. Ioan v. Act. xxij.

Chwiliwch yr Scrythurae: can's wynt wy ys *ydd* yn testolaethu o hano vi.

CYSSECRLAN *EUANGEL IESU CHRIST,

‡ AR OL

MATTHEW.

*Y gair hwn a arwyddoca goelvain, neu chwedl newydd Da, ac a gymerir yma dros yr historia yn yr hon y mae hyfryd genadwri dyvodiat Map Dew y addawyt or dechreat.
‡ Ys ef yr hon y escrivenwyt ac addyscwyt y gan Matthew.

YR ARGVMENT.

YN yr Historia hon y escrivenwyt gan *Vathew*, *Marc*, *Luc*, ac *Ioan* y llywiodd Yspryt Dew yn cyfryw vodd ei caloneu, ys cyd bydddent bedwar o niuer, er hyny yn effect a devnydd y maent velly yn cyd synnio, mal pe commonit y cwpl y gan vn o hanaddwynt. A' chyt byddent wy * yn ystil a modd ar escrivennu yn amgenu, ac waithieu yn aill yn escrivenny yn ehelaethach yr hyn y may'r llall yn ei dalvyrru: er hynny y gyd yn y devnydd a'r destyn y maent wy oll yn tennu tu a r vn tervyn: ys ef yw, y gyhoeddy ir byt ‡ ymgeledd Ddew i ddyn trwy Christ Iesu, yr hwn y roddes y Tat megis yn wystyl o i drugaredd a i gariat. Ac am hyn y * titlant, ei historia yn Euangel, ys ef yw coelvain, neu newyddion-da, o bleit y Ddew gwplau yn-gweithret yr hyn y obaithent y tateu am danaw. Megis in rrubuddir wrth hyn y ymwrthddot a r byt, a i orwagedd, ac a awyddusaf galonau ‡ cofleidio y digymmar drefawr hyn y gynigir yn rhat y-ni: can nat oes na llawenydd, na diddanwch, na thangneddyf na * heddwch, na dedwyddit nac iechyt, ‡ amyn yn Iesu Christ, yr hwn yw gwir sylwedd yr Euangel hon, ac yn yr hwn y mae yr oll addeweidion yn ie, ac yn amen. Ac am hynny y dan y gair hwn y cynwysit yr oll Testament Newydd: eithyr yn gyffredin yr arverwn o'r gair hwn am yr historia, y escrivennant y pedwar Euangelwr, ys y yn amgyffred *dynodi at Christ yn-onawt, ei angeu ai gyuodiat, yr hyn yw ‡ cwpl swm ein iechydwriaeth. *Matthew*, *Marc*, a *Luc* ynt vwy ampl yn * yscythru ei ‡ vywyt a i varwolaeth: eithyr *Ioan* ysy yn vwy yn llavurio datcan y ddysc ef, yn yr hyn y gwelir yn gyflawnach swydd Christ, a hefyt rhinweddi varwolaeth a'i gyvodedigeth: can ys eb hyn, er gwybot geni Christ, ei varw a'i gyvodi, ny wnei ddim lles y ni. Yr hyn beth cyd bot y tri cyntaf yn cyhwrdd a phart, megis y mae ynteu hefyd weithieu yn traethu or historiawl vanagiad, eithr *Ioan* ys ydd yn bennaf yn ymorchwyliaw yn hyn. Ac am hyn mal deonglwr dyscedicaf yr escrivenna, wyntwy ysy yn yscythru, megis y corph, ac *Ioan* 'syn gesot geir bron ein llygait yr enait. Erwydd pa bleit yr vnryw a derma yr Euangel yscrivennedic gan *Ioan*, yr agoriat yr hwn a agor y drws y ddyall y llaill: can ys pwy pynac a edwyn swydd, rhinwedd a meddiant Christ, a ddarllen yr hyn ysy yn yscrivenedic o Vap Dew y ddaeth y vot yn brynwr y byt, yn vuddiolaf. Yr awrhon am hanes yr escryvenwyr yr historia hon, honneit yw may * Publican neu gynnullwr cyllit oedd

Margin notes: * *o* — ‡ *hoffedd, ffavr* — * *envvant* — ‡ *braicheido* — * *llonyddvvch* — ‡ *anyd* — * *cnavvdolieth Christ* — ‡ *cyfan* — * *traethu* — ‡ *vuchdovia* — * *Cais*

Matthew, ac a ddywyswyt o ddynaw gan Christ y vot yn Apostol. Marc a dybir ei vot yn ddiscipul i Petr, ac yddaw blannu yr Eccles gyntaf yn Alexandria, lle bu ef varw yr wythvet vlwydd o deyrnas Nero. Luc ytoedd † Veddic o Antiochia, ac aeth yn ddiscipul i Paul, a' chydymddaith yn ei oll dravaelion: e vu vyw bedair blwydd a'phedwar vgain, ac a gladdwyt yn Constantinopol. Ioan oedd yr Apostol rhwn ytoedd yr Arglwydd yn ei garu, map i Zebedeus, a' brawd i Iaco: efe vu varw dr'uguin blynedd ar ol Christ, ac a gladdwyt * wrth ddinas Ephesus.

† *Physigvvr*

* *ger llavv, yn emyl, yn agos.*

CYSSECRLAN EUANGEL IESU CHRIST*

* herwydd, yn ol traethiat.

Y GAN

S. MATTHEVV.

Pen. j.

¶ Iachae Christ, ys ef yw, y Messiach a addawsit ir tadae, yr hwn a gahat o r Yspryt-glan, ac a aned o Vair vorwyn, a hi wedy hi dyweddio ac Ioseph. Yr Angel yn boddlony meddwl Ioseph. Paam y gelwir ef Iesu, a phaam Emmanuel.

Y sul yn ol die natalic Christ.

LLYVER * cenedleth Iesu Christ vap Dauid, vap Abraham, Abraham a ‡ genetlodd Isaac. Ac Isaac a genetlodd Iacob. Ac Iacob a genetloedd Iudas, a ei vroder. Ac Iudas a genetloedd Phares, a' Zara o Thamar. A' Phares a genetlawdd Esrom. Ac Esrom a genetlawdd Aram. Ac Aram a genetlodd Aminadab. Ac Aminadab a genetlodd Naasson. A' Naasson a genetlawdd Salmon. A' Salmon a genetlodd Booz o Rachab. A' Booz a genetlawdd Obed o Ruth. Ac Obed a genetlawdd Iesse. Ac Iesse a genetlawdd Dauid Vrenhin. A' Dauid Vrenhin a genetlawdd * Solomon o hon oedd *vvreic* Urias. A' Solomon a genetlawdd Roboam. A' Roboam a genetlodd Abia. Ac Abia a genetloedd Asa. Ac Asa a genetlawdd Iosaphat. Ac Iosaphat a genetlawdd Ioram. Ac Ioram a genetlawdd Ozias. Ac Ozias a genetlawdd Ioatham. Ac Ioatham a genetlawdd Achaz. Ac Achaz a genetlawdd Ezecias. Ac Ezecias a genetlawdd Manasses. A' Manasses a genetlawdd Amon. Ac Amon a genetlawdd Iosias. Ac Iosias a genetlawdd Iacim. Ac Iacim a genetlawdd Iechonias, a' ei vroder yn-cylch amser ei * traigl i Vabylon. Ac yn ol ei treiglo hwy i Vabylon, Iechonias a genetloedd Salathiel. A' Salathiel a genetlawdd Zorababel. A' Zorobabel a genetlawdd Abiud. Ac Abiud a genetlawdd Eliacim. Ac

* iachae
‡ enillodd, a gavas
* i Abraham ganet Isaac: i Isaac bu Iacob, &c.

* Selef

* erchywynedigaeth, caethiwed, dugiat, symud.

Eliacim a genetlawdd Azor. Ac Azor a genetlawdd Sadoc. A' Sadoc a genetloedd Achim. Ac Achim a genetlawdd Eliud. Ac Eliud a genetlawdd Eleazar. Ac Eleazar a genetlawdd Matthan. A' Matthan a genetlawdd ‡Iacob. Ac Iacob a genetlawdd Ioseph, gwr Mair, o'r hon y ganet Iesu yr hwn a elwir Christ. A'r oll *genedlaethae o Abraham i Ddauid, pedair Cenedlaeth ar ddec: ac o Dauid yd y treigl ir Babilon, pedair ‡cenedlaeth ar ddec: ac o'r treigl i Vabylon *yd Christ, pedair cenedlaeth ar ddec. A' genedigaeth Iesu Christ oedd val hyn, wedy dyweddio Mair ei vam ac Ioseph, cyn na ei dyvot wy ynghyt, hi a gahat yn veichioc o'r Yspryt glan. Ac Ioseph y gwr hi can ei vot yn gyfion, ac nad ewyllysei y *enllibio hi, a amcanodd y rhoi hi ymaith *yn ddirgel. A' thra ytoedd ef yn bwriady hynn, ‡nycha, Angel yr Arglwydd yn ymddangos iddaw trwy *hun, gan ddywedyt, Ioseph vap Dauid, nac ofna gymeryt Mair yn wreic y-ty: can ys yr hyn a genetlwyt ynthei, ys ydd or yspryt glan. A' hi a ‡ddwc vap, a' thi elwy ei Enw ef Iesu: can ys ef a *iachaa ei bopul o ddywrth ei pechatae. A' hyn oll a wnaethpwyt er cyflawny, yr hyn addywetpwyt gan yr Arglwydd twy'r Propwyt, can ddywedyt, *Nycha, ‡morwyn a vydd veichioc, ac a ddwc vap, a' hwy alwant y enw ef *Emmanuel*, yr hwn a's ‡esponir, a arwyddocaa, Duw gyd a ni. Ac Ioseph, pan *ddihunodd o hun, a wnaeth megis y gorchymynesei Angel yr Arglwydd yddaw: ac a gymerawdd ei wreic. Ac nyd adnabu, ef yhi, yd pan escorawdd hi ar hei map *cynenit ac ef alwodd y enw ef *IESV*.

‡ Iaco
* oesoedd
‡ oes, to
* i
* hortio
* dan llaw, eb wybot
‡ wele
* gwsc, breuddwyt
‡ escor ar
* gaidw
* Wele, synna
‡ riain, lleiau, gwyry
* dehonglir
‡ ddeffroes o gwscu
* cyntaf anet

Pen ij.

¶ Yr amser, ar lle y ganed Christ. Y Dewinion yn anrhegy Christ. Ef yn ciliaw ir Aipht. Difa yr ei bychein. Ioseph yn ymchwelyt i Galilea.

Yr Euangel ar ddie Ystwyll.

YNO pan anet yr Iesu ym Beth-lehem *dinas yn* Iudeah, yn-diddiae Herod Vrenhin, *nycha, Doethion a ddeuthant or Dwyrain i Gaerusalem, can ddywedyt, P'le mae Brenhin yr Iuddeon y aned? can ys gwelsam y seren ef yn y Dwyrain, a' daetham y addoly ef. Pan glywodd Herod vrenhin *hyn*, e *gyffroes a' chwbl o Gaerusalem gyd ac ef. Ac ef a alwodd ynghyt yr oll archoffeiriait, ac ‡yscrivenyddion y popul,

* wele
* gynyrfwyt, ‡ ddechrynawdd
* gwyr llen

ac a ymovynodd ac wynt p'le y genit Christ. Ac wynt a ddywedysont wrthaw, Ym Beth-lem *yn gvvlad* Iudeah: can ys val hyn y mae yn escrivenedic trwy'r Prophwyt, Tithae Beth-lem yn tir Iudah nid y lleiaf wyt ymplith Tywysogion Iudah: can ys o hanat ti y daw y tywysawc a byrth vy-popul Israel. Yno Herod *yn gyfrinachol a alwodd y Doethion, *ac* a ymofynawdd yn ‡ddiyscaelus pa amser yr ymddangosesei y seren, ac ef y danvones wynt i Veth-lehem, can ddywedyt, Ewch, ac ymovynwch yn ddiyscaelus am y map-bychan, a gwedy ychwi y gaffael ef, manegwch i mi drachefyn, mal y gallwyf vinae ddyvot a'i addoli ef. A' gwedy yddynt glywet y Brenhin, wy a ymadawsont: *a'nycha, y seren yr hon a welsent yn y Dwyrein, oedd yn myned oei blaen hwy, yd yn y ddeuth a sefyll goruch *y lle* ydd oedd y map-bachan. A' phan welsant y seren, llawenhay a wnethan a llawenydd mawr dros pen, ac aethont ir tuy, ac a gawsont y dyn-bychan gyd a Mair ei vam, ac a gwympesont ir llawr, ac y addolesont ef, ac a egoresont ei tresawr, ac a offrymesont iddaw anregion, ysef aur, a' *thus a' myrrh. A' gwedy y rhubyddio wy can Dduw trwy hun, nad ‡ymchoelent at Herod, *ydd aethant trachefyn y'w gwlat rhyd ffordd arall. ¶ A' gwedy yddynt ymado, wely Angel yr Arglwydd a ymddangosodd i Ioseph trwy *hun, gan ddywedyt, ‡Cyvot, a' chymer y mab-bychan a'ei vam, a' *chilia ir ‡Aipht: a' bydd yno yd yny ddywetwyf yty: can ys caisiaw a wna Herod y map-bychan *er ei ddiva. Ac ef pan gyvodawdd, a gymerth y Map, aei vam ‡o hyd nos, ac a giliodd ir Aipht, ac yno y bu, hyd varwolaeth Herod, ‡yn y gyflawnit yr hynn a ddywetpwyt gan yr Arglwydd trwy r Prophwyt, gan ddywedyt, O'r Aipht y gelwais vy Map. Yno Herod, pan weles ei *dwyllo gan y ‡Doethion a ffromawdd yn aruthr, ac ef a ddanvonawdd *savrdrryr* ac a laddodd yr oll veibion ar oeddynt ym-Beth-lehem ac yn-cwbyl o hei chyffinydd, o ddwyvlwydd oet, a' than hynny *wrth yr amser a ymovynesei ef yn ‡ddichlin ar Doethion. Yno y cyflawnwyt yr hynn a ddywetsit can Ieremias y Prophwyt, gan ddywedyt, Llef a glywet yn Rhama, galar, ac wylofain *a chwynvan mawr: Rachel yn wylo am hei phlant, ac ny vynnei hei chodfforddio, can nad oeddynt. Yno gwedy marw Herod, wele, Angel yr Arglwydd a ymddangoses i Ioseph trwy hun yn yr *Aipht, can ddy-

*ddirgel, dan llaw
‡llwyr
*ac wely
*ystor coethaf
‡nent
*y dychwelesant
Yr Euangel ar ddiegwyl y meibion gwirion.
*gwsc, vreuddwyt
‡Cwyn
*ffo y
‡Egypt
*yw ddiuetha
‡ar
‡val
*siomi
‡Dewinion
*broydd, thervynae
‡erwydd
*llwyr, graff
*griddfan, ochain
*Egypt

wedyt, Cyvot, a' chymer y bachcen ai vam, a' dos i dir
Israel: can varw yr ei oedd yn caisiaw ‡enaid y bach- ‡ einioes
cen. A' gwedy iddo *gyvodi, ef a gymerth y bachcen *ddeffroi, ddy-
a'i vam, ac a ddaeth i dir Israel. Eithyr pan glybu af huno
vot Archilaus yn gwladychy yn Iudea yn lle ei dat
Herod, e ofnodd vyned ynow: anid gwedy ei rybyddyo
gan Dduw trwy *hun, ef a giliawdd i dueddae Galilaea, * vreudwyt
ac aeth ac a drigawdd mewn dinas a elwit Nazaret,
‡yn y chyflawnir hyun a ddywedesit trwy 'r Prophwyti ‡ val y cyf-
nid amgen y gelwit ef yn Nazaraiat.

Pen iij.

Swydd, athrawaeth a buchedd Ioan. Ceryddy y Phari-saiait. Am ffrwythau edifeirwch. Betyddio Christ yn Iorddonen, A i awdurdodi gan Dduw ei Dat.

AC yn y dyddiae hyny, y daeth Ioan Vatyddiwr ac
a precethawdd yn-diffaith Iudaea, ac a ddyvot,
Edifarewch: can vot teyrnas nef yn gyfagos. Can ys
hwn yw ef am bwy vn y dywetwyt gan y Prophwyt
Esaias, gan ddywedyt, Llef *llafarydd yn y diffaith, * criwr, vn yn
paratowch ffordd yr Arglwydd: vniownwch y lwybrae llefain
ef. A'r Ioan hwnaw oedd ai ddillat o vlew camel, a
gwregis o groen yn-cylch ei ‡lwyni: ai vwyt ef oedd ‡ llwyfene
*locustae a mel gwyllt. Yno ydd aeth allan atto * keilogot
Gaerusalem ac oll Iudaea, a'r oll wlat ‡o ddi amgylch rhedyn
Iorddanen. Ac ei batyddiwyt wy ganthaw yn Ior- ‡ obopparth
ddonen, gan *gyffessy ei pechotae. A' phan welawdd ef * addef
lawer o'r Pharisaiait ac or Sadduceit yn dywot y'w
vetydd ef, y dyvot wrthynt, A genedleth *gwiperoedd, * nadroedd
pwy ach rac rybyddiawdd i ‡giliaw rac y *digofeint a ‡ ffo
ddelai? Can hynny dygwch ffrwythae teilwng i ‡edif- * irlonedd, llid,
eirwch. Ac na veddyliwch ddywedyt ynoch eich unain, dial ar ddawot
Y mae genym ni Abraham yn dat i ni: can ys dy- ‡ wellaat buch-
weddaf ychwi, y *dychon Duw o'r main hyn gyfodi i edd
vyny blant i Abraham. Ac yr awrhon hefyt y gosod- * gall
wyt y vwyall ar wreiddyn y preniae: can hyny pop
pren, ar ny ddwc ffrwyth da, a ‡drychir i lawr, ac a ‡ dorir, a gym-
*davlir ‡ir tan. Myvi yn ddiau ach betyddiaf a dwfyr ynir
er *edifeirwch, eithyr hwn a ddaw ar v'ol i, ys y gad- * vwrir
arnach na myvi, a'ei escidiae nid wyf deilwng y'w dwyn: ‡ yn
efe ach betyddia a'r Yspryt glan, ac a than. Yr hwn * gwellat buch-
'sydd aei *vvogr* yn ei law, ac a ‡garth ei lawr, ac a edd
gascl ei wenith yw yscupawr, anid yr *vs a lysc ef a ‡ lana
* gwanus

‡ ny ddiffoddir

* goharddodd

than ‡diddiffodd adwy. ¶ Yno y daeth yr Iesu o'r Galilaea i Iorddanen at Ioan, yw vetyddio y ganthaw. Eithr Ioan y *gwrthladdawdd ef, can dywedyt. Mae arnaf eisiae vy-betyddiaw y genyti, a' thi a ddeuy atafi? Yno 'r Iesu gan atep, a ddyvot wrthaw, Gad yr awrhon: can val hyn y gwedda y ni gyflawni pop cyfiawnder. Yno y gadawodd yddaw. A'r Iesu wedi ei vetyddio, a ddaeth yn y van i vyny*dd* o'r dwfr. Ac wely, y nefoedd a agorwyt iddaw, ac *Ioan* a welawdd Yspryt Duw yn descen val colom*ben*, ac yn dewot arnaw ef. A' nycha, llef o'r nefoedd yn dywedyt, Hwn yw vy caredic Vap, yn yr hwn im boddlonir.

Pen. iiij.

Yr Euangel y Sul cyntaf or Grawys.

Christ yn vmprydio, ac yn cael demptio. Yr Angelion yn gweini iddo. Ef yn dechrae precethy, Ac yn galw Petr, Andreas, Iaco ac Ioan, ac yn iachay yr oll gleifion.

* anialwch
‡ brovi
* eb vwyta dim
‡ profwr, methlwr
* main
‡ vyned
* gan

YNO yr aethpwyt a'r Iesu i vyny ir *diffaithwch, y'w ‡demptio can ddiavol. A gwedy iddaw *vmprytiaw dd'augain diernot a dau'gain nos, yn ol hynny y newynawdd. Yno y daeth y ‡temptiwr atto, ac a ddyvot, A's ti yw Map Duw, arch ir *eerie hynn ‡vod, yn vara. Ac yntef atepawdd ac a ddynod, Mae yn escrivenedic, Nid *trwy vara yn vnic y bydd byw dyn, anid trwy pop gair a ddaw o enae Duw. Yno y cymerth diavol ef ir dinas sanctaidd, ac ei gossodes ar binnacul y templ, ac addyvot wrthaw, A's Map Duw wyt, bwrw dy hun i lawr: can ys yscrivenedic yw, Y rhydd ef orchymyn yw Angelion am danat, ac wy ath

* cynhaliant

*dducant yn ei dwylaw, rhac taro o hanot dy droet wrth garec. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Y mae yn escrivenedic trachefyn, Na themptia yr Arglwydd dy Dduw. Trachefyn y cymerth diavol ef i vynyth tra vchel, ac a ddangosodd iddaw oll deyrnasoedd y byt, a' ei gogoniant, ac a ddyvot wrthaw, Hynn oll a roddaf y ty, a's cwympy i lawr, a'm addoli i. Yno y dyvot yr Iesu

* Ymdyn

wrthaw, *Tynn ymaith Satan: can ys scrivenedic yw, Yr Arglwydd dy Dduw a addoly, ac efe yn vnic a was-

‡ ac wele

anaethy. Yno y gadawdd diavol ef: ‡a' nycha, Angelion a ddaethant, ac a wnaethant wasanaeth ydd-

* ddelifro

aw. A' phan glybu 'r Iesu *ry roddi Ioan, ef a ymchoelawdd i Galilaea, ac a adawodd Nazaret, ac aeth ac a drigodd yn-Capernaum, yr hon 'sydd wrth y mor yn

cyffinydd Zabulon a' Nephthalim: ‡yn y chyflawnit hyn a ddywetpwyt trwy Esaias brophwyt, gan ddywedyt, Tir Zabulon, a' thir Nephthalim *vvrth* ffordd y mor, *tros Iorddonen Galilaea y Cenetloedd: Y popul a oedd yn eistedd yn-tywyllwch, a welawdd oleuni mawr: ac ir ei a eisteddent ‡ym-bro a' gwascot angae, y cyfododd goleuni. O'r pryd hyny y dechreuawdd yr Iesu precethy, a dywedyt, Gwellewch eich bychedd: erwydd bot teyrnas nefoedd yn *dynesay. ‡Mal ydd oedd yr Iesu yn rhodiaw wrth vor Galilea, e ganvu ddau vroder, Simon, yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei vrawt, yn bwrw rhwyt i'r mor (can ys pyscotwyr oeddent) ac ef a ddyvot wrthwynt, *Dewch ar vy ol i, a mi a'ch gwnaf yn pyscotwyr dynion. Ac wy yn y van gan ady y rhwytae, y dilynesont ef. A gwedy y vynet ef o ddynaw, ef a welawdd ddau vroder ereill, Iaco *vap* Zebedeus, ac Ioan ei vrawt mewn llong gyd a Zebedeus ei tat, yn cyweiriaw ei rhwytae, ac ei galwodd wy. Ac wy eb ohir gan adael y llong a' ei tat, y ‡canlynesant ef. Ac yno ydd aeth yr Iesu o amgylch oll Galilaea, gan *ei* dyscy yn ei Synagogae, a' phregethy Euangel y deyrnas, ac iachay pop haint, a' phob *nychtot, ymplith y popul. Ac aeth *son am danaw trwy oll wlad Syria: ac a ddugesont ataw yr oll gleifion, ar oedd yn ‡adwythus o amryw heintiae a chnofeydd, a'r ei cythraulic, ar *ei lloeric ar sawl oedd ar parlys *arnyn*, ac ef ai iachaodd wy. Ac y canlynawdd ef dyrva vawr o Galilea, ac ‡Decapolis ac *o* Gaerusalem ac Iudea, ac or *gvvledydd* *tuhwnt i Iorddonen.

‡ mal y cyf-
* y tuhwnt
‡ yngwlat
* yn agos
* Dylinwch vi
‡ dilinesont
* gwendit afiechyt
* clywedigeth, glod
‡ rhwm
* lleuadigion
‡ Dectref
* tros

Pen. v.

Christ yn dyscy pwy rei ys y ddedwydd. Am halen y ddayar a' golauni 'r byd. Am weithredoedd da. Bot Christ yn dawot i gyflawny 'r *Ddeddyf. Pa beth a ddeellir wrth ladd. Cymmod. Torri priodas. Rwystrae. Yscarieth. Na thynger. Goddef cam. Cary ein gelynion. Perffeithrwydd.

* *Gyfraith*

A'PHAN welawdd *ef y dyrva, ef a escenawdd i'r monyth: a' gwedy iddaw eistedd, y deuth eu ddiscipulon attaw. Ac ef agorawdd ei enae ac ei dyscawdd can ddywedyt, Gwyn ei byt y tlotion yn yspryt: can ys eiddynt teyrnas nefoedd. Gwyn ei byt yr ei galarus, can ys wynt a ddiddenir. Gwyn ei byt yr ei ‡gwaredigenus: can ys wy a veddianant y ddaiar. Gwyn ei byt yr ei 'sy arnwynt newyn a' sychet am gyf-

* Yr Iesu
Yr Euangel ar ddiegwyl yr oll Sainct.
‡ addvwyn

ionder: canys wy a *digonir. Gwyn ei byt y trugarogion: can ys trugaredd a gaffant. Gwyn ei byt yr ei glan o galon: canys wy a welant Dduw. Gwyn ei byt yr ei tangnheddefus: cans wy a elwir yn plant Duw. Gwyn ei byt yr ei a erlidir er mewn ‡cyfiawnder, can ys eiddwynt teyrnas nefoedd. Gwyn eich byt pan ich *an vria dynion, a'ch erlit, a doedit pop ryw ddrwc am danoch er vy mwyn i, *ac rry* yn ‡gelwyddawc. Byddwch lawen a' hyfryd, can ys mawr yw eich cyfloc yn y nevoedd: erwydd velly yr erlidiesont wy 'r Prophwyti yr ei vu o'ch blaen *chwi*. Chwychwi yw halen y ddayar: eithyr a chollawdd yr halen ei vlas, a pha peth yr helltire? Ny *thal e mwy i ddim, anid y'w vwrw allan, a'i ‡sathry *gan bawp. Chwychwi yw golauni 'r byd. Dinas a osodir ar ‡vryn ny ellir hei chuddiaw. Ac *ny 'oleuant ganwyll, aei dodi hi dan ‡lestr, anid *mewn canwyllbren, a' goleuo awna hi i bawp ar ys ydd yn tuy. Llewyrchet velly eich goleuni garbron dynion, ‡yn y welont eich gweithredoedd da *chwi*, a' gogoneddy eich Tad yr hwn ys ydd yn y nefoedd. Na thybiwch vy-dewot i y ddistrywo 'r ‡Ddeddyf neir Prophwyti. Ny ddaethym y'w destriw, anid y'w cyflawny. Canys yn wir y dywedaf y chwi, Yn y ddarvo nef a' dayar, ny *phalla vn iod, na thitul or Ddeddyf, yn y gwplaer oll. Pwy pynac can hynny a doro 'r vn o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddysc ddynion velly, lleiaf y gelwir ef yn teyrnas nef: An'd pwy pynac a *ei* catwo ac *ei* dysco *i ereill*, hwnaw a elwir yn vawr yn-teyrnas nefoedd. Can ys-dywedaf ychwi, any bydd eich cyfiawnder yn chelaethach na *chyfiawnder* y *Gwyr-llen a'r Pharisaiait, nid ewch i deyrnas nefoedd. Clywsoch val y dywetpwyt wrth yr ei gynt, Na ladd: canys pwy pynac a ladd, euoc vydd o varn. Eithyr mi a ddywedaf wrthych, mae pwy pynac a ddigia wrth ei vrawt ‡eb ystyr, a vydd 'euoc o varn. A' phwy pynac a ddywet wrth ei vrawt, Raka, a vydd 'euoc o *Gyngor. A' phwy pynac a ddyweit, *Ha* ‡ynvyt, a vydd *'euoc o dan yffern. A' chan hyny a's dugy dy rodd i'r allor, ac ynow dyvot ith cof, vot gan dy vrawt ddim yn dy erbyn, gad yno dy offrwm geyr bron yr allor, a' does ymaith: yn cyntaf *cymmot ath vrawt, ac yno ‡dyre*d* ac offrwm dy rodd. Cytuna ath wrthnepwr yn gyflym, tra vych ar y ffordd gyd ac ef, rac ith wrthnepwr dy roi yn llaw'r *ynat, ac ir ynat dy roddy

* borthir, ddywellir
‡ gwiredd
* capla, destrelia
‡ euawc
* rymia
‡ vysyng
* ddynion
‡ vynyth, lan
* nyd enyant
‡ hob
* ar ganwyllhern
‡ val
‡ Gyfraith
* ddervydd, ddiane
* Scrivenyddion
Yr Euangel y vi. Sul gwedy Trintot.
‡ yn anynat
* gwnsti
‡ ffwl, ffol
* deilwng
* cytvna, heddycha
‡ dabre
* barnwr, beirniat, brawdwr, iustus

at y ‡rhingill, a'th tavly yn-carchar. Yn wir y doedaf yti, na ddauy allan o ddynow *y ny thelych yr hatling eithav.

¶ *Ys* clywsoch mal y dywetpwyt wrth yr ei *gynt Na ‡wna-odineb. Eithyr myvi a ddywedaf, ychwy, mai pwypynac a edrych ar wreic y'w chwenychy hi, e wnaeth eisioes odinep ac yhi yn ei galon. Can hynny a's dy lygat deheu ath rwystra, tyn ef allan, a' thavl ywrthyt: can *ys gwell yty, golli vn oth aylodae, na thavly dy oll corph i yffern. Hefeit a's dy law ddeheu ath rwystra, tor hi ‡y maith, a' bwrw ywrthyt: can ys gwell i ti, golli vn oth aelodae: na bod *thavly dy oll gorph i yffern. E a dywetpwyt hefyt, Pwy pynac a ‡vaddeuo ei wraic, rhoed y yddi lythr-yscar. An'd myvi a ddywedaf ychwi, may pwy pynac a vaddeuo ei wraic (*o ddyethr o ‡ran godinep) a wna yddivot yn gwneuthur godineb: a' phwy bynac a briota hon a yscarwyt, y mae yn gwneithur godinep. Trachefyn, *chvvi* a clywsoch *mal y dywetpwyt wrth yr ei ‡o'r cynvyt, Na thwng anudon, anid taly dy *dwng ir Arglwydd. An'd mi a dywedaf y chwi, Na thwng *yn ollawl, nag ir nef, can ys eisteddva Duw ytyw: nag ‡ir ddaiar, can ys *mainc ei draed ydyw: nag i Caersalem: Can ys dinas y Brenhin mawr ytyw: Ac na thyng ith pen, can na elly wneythy 'r blewyn gwyn na duy. Eithyr ‡bid eich ymadrodd *chvvi*, *Ie, ie: nag ef, nag ef. O bleit peth pynac ys y dros ben hyn, a ‡ddaw o'r *drwc. Clywsoch mal y dywetpwyt, Llygat *am lygat, a' da*i*nt ‡am dda*i*nt. Eithyr mi-a ddywedaf ychwi, Na *wrthleddwch ddrwc: anid pwy pynac ath trawo ar dy ‡rudd deheu, tro 'r llall ataw hefyd. Ac a's *erlyn neb arnat gyfraith a' dwyn dy ‡bais *y arnat* gad iddo gahel dy gochyl hefyt. A' phwy pynac ath cympello *i vyned* villtir, does gyd ac ef ddwy. Dyro i hwn a *arch *genyt*, ac ywrth yr hwn a ewyllysei echwyno genyt, nag ‡ymchwel y maith. Ys clywsoch ddarvot dywedyt, *Cery dy gymydawc, a' chasay dy elyn. Eithyr mi a ddywedaf y chwi, Cerwch eich gelynion: bendithiwch yr ei a'ch melltithiant: gwnewch dda ir sawl ach casaant, a' gweddiwch dros yr ei a wnel *eniwed y chwi, ac ach erlidiant, yn y vyddoch blant i'ch Tad yr hwn ys y'n y nefoedd: can ys y mae ef yn peri yw haul godi ar yr ei drwc, a'r da, ac yn glawio ar y cyfiawnion a'r ang-

‡ gwasanaethur
* nes taly ohanat
* o'r cynvyd
‡ thor briodas
* mwy lles
‡ i ffordd, i maes
‡ yrro ywrtho, wrthoto, y scaro
* onid
‡ achos gorderchy
* podd
‡ gynt
* dyngion, lyae
* ddim
‡ myn
* lleithio, troedle
* Do, do: na ddo, na ddo
‡ henyw
* mall
‡ dros
* wrthnebwch
‡ gern, lechwedd
* canlyn
‡ siacked
* gais, ovyn
‡ thro y ffordd
* Car
* afrifet, sarhaed, gyrch o arnoch

hyfiawnion, O bleit a cherwch y sawl, ach caro, pa ‡vvobrvvy a gewch? A ny wna 'r *Publicanot ‡yr vn ryw? Ac a's *byddwch garedigol i 'ch brodur yn vnic, pa ‡ragoriaeth a wnewch? Ac a ny wna 'r Publicanot yr vn ffynyt? Byddwch chwi gan hyny yn perfeithion, val y mae eich Tad ysy yn y nefoedd, yn perfeith.

‡ gyfloo
* Amobryddot, tollwyr
‡ yr vn peth hynny
* ymgaredigwch ach
‡ odieth, angwanec

Pen vj.

Am eluseni. Gweddi. Maddae o bawp yw gylydd. Am vmpryd. Christ yn gohardd gofalusaw am bethae bydawl, ac yn ewyllysiaw y ddynion roddi ei cwbyl oglyt arno ef.

GOCHELWCH* roddy eich eluseni yngwydd dynion, er mwyn cael eich gwelet ganthwynt, anyd ef, ny chewch *vvobrvvy* y gan eich Tad yr hwn 'sydd yn y nefoedd. Erwydd paam pan roddych *di* dy aluseni, na phar gany ‡vteorn geyr dy vron, mal y gwna 'r *hypocritae yn ei Synagogae ac ar yr heolydd, y'w moli gan ddynion. Yn wir y dywedaf y chwi, y mae ei ‡*gvvobr* ganthwynt. Eithyr pan wneych ti dy aluseni, na wypo dy law aswy pa *beth* a wna dy law ddeheu, yn y bo dy aluseni yn y *dirgel, ath Tat yr hwn a wyl yn y dirgel, ‡ath obrwya yn yr amlwc. A' phan weddiych*di*, na vydd val yr *hypocritae, can ys hwy a garant sefyll, a' gweddiaw yn y *Synagogae, ac yn-conglae yr heolydd, er mwyn cael eu gweled gan ddynion. Yn wir y dyweddaf ychwi, y mae ‡ganthwynt ei gobr. Ti*the* pan weddiych, does ith *cuviel a' gwedy cau dy ddrws, gweddia ar dy Dat yr hwn 'sydd yn dirgel*edic*, ath Dat yr hwn a wyl yn y dirgel, ath obrwya yn ‡*yr* amlwc. Hefyt pan weddioch, na vyddwch *siaradus mal y ‡cenetloedd: can ys tybiant y *clywir wy dros ei haml 'airiae. Am hynny na thybygwch yddynt wy: can ys-gwyr eich Tat, pa bethae ys ydd arnoch ey eisiae, cyn erchi o hanoch arno. Erwydd hyny gweddiwch chwi val hyn. Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd, santeiddier dy Enw. Dauet dy deyrnas. Byddet dy ewyllys ys ar y ddaiar megis yn y nefoedd. Dyro y ni heddyw ein bara beunyddiol. A' maddac i ni ein dledion, mal y maddeu ni*ne* i'n dyledwyr. Ac na*g* arwein ni ym-provedigaeth eithyr gwared ni rhac drwc: can ys yti *ymae y deyrnas, a'r nerth, ar gogoniant yn *oes* oesoed, *Amen*. O bleit a's maddeuwch i ddynion ei

‡ Gogelwch gwiliwch
‡ trwmpet
* lledrithwyr, ffugiolion, rhagrthwyr, ehudwyr
‡ cyflog
* cuddiedic
‡ a dal yty
* ffuewyr
‡ cymmynfae
‡ yddynt
* stafel, siambr
‡ oleu
* liawsairiawc, lafarus
‡ gwrandewir
* bieu

‡sarhaedae, eich Tad nefawl *a vaddeu hefyt i chwitheu. Eithyr a ny uaddeuoch i ddynion ei sarhaedae, ac ny vadae eich Tad *i chvvi the* eich sarhaedae.

¶ Hefyt pan vmprytioch, na vyddwch *vvynep* *soric val ‡hypocritait: can ys *anffurfyaw ei h'wynepae y byddant, er ymdangos i ddynion, y bot wy yn vnpryd-iaw. Yn wir y dywedaf wrthych vot ydyn ei gobr. Eithr pan vmprytych ty, iir dy benn, a golch dy wynep, rac ymdangos i ddynion dy vot yn vmprytiaw, anid ith dat yr hwn ys yd yn y cuddiedic: a'th dat yr hwn a wyl yn y cuddiedic: a dal y ty yn y ‡golae. ¶ Na chesclwch dresore y chwy ar y ddaear, lle mae yr *pryf a rhwt yn *ei* llygry, a' lle mae llatron yn cloddiaw ‡trywodd, ac yn *ei* llatrata. Eithyr cesclwch yw' ch tresore yn y nef, lle ny's *llygra'r pryf na rhwt, a' lle ny's cloddia r llatron trywodd ac ny's llatratant. Can ys lle ‡mae eich tresawr, yno y bydd eich calon *hefyt. ¶ ‡Golauni 'r corph ywr llygat: wrth hyny a bydd dylygat yn *symp*l*, e vydd dy holl gorph yn olau. Eithyr a's bydd dy ‡lygad yn *ddrwc, e vydd dy oll gorph yn dywyll. Erwydd paam a's bydd y goleuni ys *ydd* ynot, yn dywyll, pa veint yw'r tywyllwch hwnaw?

¶ Ny ddychon ‡nep wasanaethy dau Arglwydd: can ys ai ef a gasaa'r naill, ac a gar y llall, ai ef a ymlyn wrth y n'aill, ac a escaelusa yr llall. Ny ellwch was-anethu Duw a' *golud-*bydol*. Can hynny y dywedaf yw'ch, na ovelwch am eich ‡bywyt pa beth a vwytaoch, ai pa beth a yvoch: na'c am eich cyrph, pa beth a wiscoch : any*d* yw'r bywyt yn vwy na'r bwyt? a'r corph *yn vvvy* na'r *dillat? Edrychwch ar ‡chediait y nef can na heyant, ac ny's metant, ac ny chywenant i'r ys-cuporiae: ac y mae eich Tat nefawl yn y *porthy wy. Any*d* y-chwi well o lawer nac yntwy? A' phwy o hanoch cyd govalo, a ddychon angwanegy vn cuvydd at ei ‡vaint? A' pha am y *govelwch am dillat? Dyscwch pa wedd y mac'r lili'r maes yn tyfu: ny ‡thravaeliant, ac ny nyddant: a' dywedaf wrthych na bu Selef yn ei oll 'ogoniant mor trwsiadus ac vn o'r ei hyn. Can hynny a's dillada Duw lysaeun y maes, yr hwnn ys ydd heddyw, ac yvory a vwrir i'r *ffwrn, a ny'*s gvvna* vwy o lawer erochwi, *yr ei* a'r ychydic ffydd? Am hyny na' ovelwch, can ddywedyt, Beth a vwytawn? ai beth a yvwn? ai a pha beth ‡ymddilladwn? (Can ys am y pethae hynn oll yr ymovyn y Cenetloedd) o

‡ camweddae, troseddion
Yr Euangel y dydd cyntaf or Grawys.
* sario, trist
‡ ffuantwyr
* divwyno
‡ yn y dirgel-wch, ynghudd
* yr amlwc
‡ gwyvyn
mochdyn
* ymgno, yssa
‡ atynt
* divwyna
‡ bo
* hefeid
‡ llugern llew-ych
‡ sengl, diblyc
‡ olwc
* enwir
‡ dyn
Yr Euangel y xv. Sul gvvedi Trintot.
* *Mammon*
‡ llyniaeth, buchedd, ein-ioes
* wiso
‡ adar yr wybr
* bwydo
‡ gorpholaeth
* pryderwch
‡ lavuriant, weithiant
* poptuy
* phryderwch
‡ in dilledir, gwiscir

* or nef
* brydera
‡ dravel, boen

bleit e wyr eich Tat *nefol, vot arnoch eisiae yr oll pethae hyn. Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrnas Duw a ei chyfiawnder, a'r oll pethae hynn a *roddir ychwy. Ac na *ovelwch dros dranoeth: can ys tranoeth a ‡ovala drosto e*h*unan. Digon i ddiernot y *ddrwc e*h*un.

Pen vij.

Christ yn gohardd barn ehud. Na vwrier pethe sanctaidd i gwn. Am erchi, caisio a'churo. Diben neu ystyrieth yr Serythur 'lan. Am y porth cyfing, ar vn eheng. Am y gau prophwyti. Am y pren da, ar vn drwc. Gwyrthiae gauoc. O'r tuy ar y graic, ac o'r tuy ar y tyvot.

* brycheun
‡ y maes
* ledrithriwr, ffuantwr
‡ creffy
* cyssegredic, glan
‡ perleu
* carpio
‡ ffustwch
* gymer
‡ gareg
* neidr
‡ prydydych
* vedrwch
‡ doniae
* petheu da
* Gyfraith
‡ llytan
* arwein
‡ trwyddo, trywodd
* vedr arnei
Yr Euangel y vij. Sul gwedy Trintot.
* ysclyfus

NA vernwch, val na 'ch barner. Can ys a' pha varn y barnoch, ich bernir: ac a pha vesur y mesuroch, y mesurir y chwithae eilchwyl. A' phaam y gwely di y *gwelltyn *y sydd* yn llygad dy vrawt, ac na ddyelli y trawst ys ydd yn dy lygat tyun? nai pa vodd y dywedy wrth dy vrawt, Gad i mi vwrw ‡allan y gwelltyn oth lygat, ac wele drawst yn dy lygat dyun? *A* *hypocrit, bwrw allan yn gyntaf y trawst oth lygat tyun, ac yno y ‡canvyddy vwrw allan y gwelltyn o lygat dy vrawt.

¶ Na rowch y peth 'sy *sanctaidd i gwn, ac na thavlwch eich ‡gemmae geyrvron moch, rac yddyn ei sathry *y* dan draed, a' throi drachefn ach *rhwygo.

¶ Archwch, ac ei rhoddir y-chwy: caisiwch, ac ei ceffwch: ‡Curwch, ac ef agorir y-chwy. Can ys pwy pynac a airch, a **dd*erbyn: a'r nep a gaiso, a gaiff: ac i hwn guro, yr agorir. Can ys pa ddyn y sydd yn eich plith, yr hwn a's airch ei vap iddo vara, a rydd ‡vaen iddo? Ai a's airch ef bys*codyn*, a ddyry *ef* *sarph iddo? A's chwychwi gan hyny, ‡a chwi yn ddrwc, a *wyddoch roi ‡rroddion da i'ch plant, pa veint mwy y bydd ich Tad yr hwn 'sy yn y nefoedd, roddy ‡daoedd ir ei a archant arno? Can hyny, peth pynac a ewyllysoch wneythy 'r o ddynion i chwi, velly gwnew-chwithe yddwynt wy. Can ys hynn yw'r *Ddeddyf a'r Prophwyti. Ewch y mewn ir porth cyfing: can ys ‡eheng yw'r porth, ac llydan ywr ffordd ys y yn *tywys i ddistriw*iad:* a' llaweroedd ynt yn myned y mywn ‡ynov*v*, o bleit cyfing yw'r porth, a chul yw'r ffordd a dywys i vuchedd: ac ychydigion 'sy, a *ei caffant.

¶ Y mogelwch rac y gau-prophwyti, yr ei a ddawant atoch yngwisc*oedd* deveit, anid o ddymewn ydd ynt blaiddiae *raipus. Wrth ei ffrwyth ydd adnabyddwch

wy. A' gascla'r ei ‡'rawnwin o y ar ddrain? nei fficus ‡ grabs
o ydd ar *yscall? Velly pop pren da a ddwc ffrwyth * pwtr
da a' phren *drwc a ddwc ffrwyth drwc. Ny ddychon
pren da, ddwyn ffrwyth*e* drwc na phren drwc ddwyn
ffrwyth*e* da. Pop pren ar ny ddwc ffrwyth da, a ‡dorir ‡ drychir
y lawr, ac a davlir ir *tan. Erwydd paam wrth ei * yn
ffrwyth yr adnabyddwch wy. Nyd pwy bynac a ddy-
weit wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ‡a i deyrnas ‡ ddaw
nefoedd *amyn yr hwn a wna ewyllys vy-Tat yr hwn * unid
yw yn y nefoedd *efe a ddavv i deyrnas nefoedd.*

Llawer*oedd* a ddiwedant wrthyf yn y dydd hwnw,
Arglwydd, Arglwydd, a nyd ‡*drvvy* dy Enw *di* y ‡ *gan*
prophwydesam? a *thrvvy* dy enw y bwriesom allan
gythraulieit? a *thrvvy* dy Enw y gwnaetham weithred-
oedd-mawrion? Ac yno yr *addefaf yddyn, Ny's ad- * cyffesaf
nabym chwi er ioed: ewch ymaith y wrthyf yr ei a
weithiwch enwiredd. Pwy pynac gan hyny a glyw
genyf y geiriae hyn, ac ei gwna, mi ai cyffelypaf ef i
wr ‡doeth, yr hwn a adeilawdd ei duy ar graic: a'r ‡ prudd
glaw a syrthiodd, a'r *llifeirieint a ddaeth*ant*, a'r * llifddyfredd
gwyntoedd a chwythasant, ac a ‡ddygwyddesont ar y ‡ ruthresont a
tuy hwnw, ac ny chwympodd: can ys ei sylfaeny ar gurason, ffust-
graic. An'd pwy pynac a glywo *genyf* vy-geiriae eson
hyn, ac nys gwna, a gyffelypir i wr *ynfyd, yr hwn * ffol
a adeiliedodd ei duy ar dyvot: a'r glaw a gwympodd,
a'r llifdyfredd a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwyth-
esan, ac a guresont ar y tuy hwnw, ac e gwympodd,
a' ei gwymp a vu vawr.

¶ Ac e ddarfu, gwedy i'r Iesu ddywedyt y gairiae
hyn, ‡rhyveddy a wnaeth y popul gan y ddysc ef. ‡ irdangy synny
Can ys ef y dyscawdd wy val vn ac awturtaw, ganthaw, * yscrifenydd-
ac nid val y *Gwyr-llen. wyr

Pen. viij.

Christ yn iachay y dyn a'r clwy mawr. Fydd y capten. Galwedigaeth y Cenedloedd. Chwegr neu mam gwraic Petr. Am y Gwr llen a ewyllysei ddilyn Christ. Tlodi Christ. Y vod ef yn llonyddy yr mor a'r gwynt. Ac yn gyrry y cythraulieit allan o'r dyn i'r moch.

A GWEDY y ddyvot ef y waret o'r mynydd, llawer *Yr Euangel y*
o bopul*oedd* ei dylynawdd. A' nycha, vn claf- *trydydd Sul yn*
gohanawl a *ddeuth ac ei addolawdd, cann ddywedyt, *ol yr Ystvvyll.*
Arglwydd a's *mynny, ti elly vy-glanhay. A'r Iesu a * wyllysy
estennawdd ei law, ac ei cyhurddawdd ef, gan ddywedyt,

‡ Ewyllysaf *Mynaf, glanhaer di: ac yn y van y 'ohanglwyf ef a 'lanhawyt. Yno y dyuot yr Iesu wrthaw, Gwyl na ddywetych ‡wrth nep, eithr dos, *ac ymddagos ir Offeiriat, ac offryma y rhodd a orchymynawdd Moysen, er testoliaeth yddwynt. *Gwedy dyvot yr Iesu i Capernaum, y daeth attaw ‡Gantwriad gan ddeisyfy arnaw, a' dywedyt, Arglwydd, y mae *vy-gwas i yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ‡ddirfawr. A'r Iesu a ddyfot wrthaw, Mi a ddeuaf ac ei gwnaf ef yn iach. A'r Canwriad aei atepawdd, can ddywedyt, Arglwydd, nyd wyf *vi* dailwng y ddawot o hanot y dan vy- *crongiwyr; eithyr yn vnic dywait y gair, ac ef a iacheir vy-gwas *i*. Can ys dyn wyf vinae y dan awturtot *vn arall*, ac y mae genyf ‡vilwyr y danaf: a' dywedaf wrth hwn, Cerdda: ac efe a, ac wrth arall, Dyred: ac e ddaw, ac wrth vy-gwas, Gwna hyn; ac ef ei gwna. Pan glywodd yr Iesu *hyn*, e ryfeddawd, ac a ddyvot, wrth yr ei oedd yn *ei* ganlyn, Yn wir, y dywedaf wrthych, Ny chefais gymeint ffydd, na'c yn yr Israel. A' mi a ddywedaf wrthych, y daw llawer o'r Dwyrein a'r Gorllewyn, ac a eisteddant gyd ac Abraham, ac Isaac, ac Iacob yn-teyrnas nefoedd. A' phlant y deyrnas a *davlir ir tywyllwch eithaf: ynow y bydd wylofain a' rincian dannedd. Yno y dyvot yr Iesu wrth y Cantwriad, Dos ymaith, a' megis y credeist, bit y-ty. A' ei was a iachawyt yn yr awr honno.

‡ Canwrydd, capten canwr
* vymachcen
‡ ynialus
* nen, do
‡ sawdwyr
* vwrir
‡ yscyrnygy

¶ A' phan ddaethei 'r Iesu i tuy Petr, ef a welawdd y *chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf or ‡cryd. Ac ef a gyhyrddawdd ai llaw, a'r cryd a ei gadawodd: yn y chydodd hi *i vyny* a' gweini yddynt. Gwedy y hwyrhay hi, wy ddugesont *attaw* lawer o'r ei cythraelic: ac ef a vwriawdd allan yr yspryton a *ei* 'air, ac a iachaodd yr oll *gleifion. Yn y chyflawnit yr hyn a ddywedit *trwy Iesaias y Prophwyt, can ddywedyt, Efe a gymerth ein gwendit *ni*, ac a ddue *ein* heintiae.

* vam ynghyfraith
‡ deirton, twym, or haint gwres
* heinus
‡ can

¶ A phan welawdd yr Iesu dorfeydd lawer oei amgylch, ef a 'orchymynawdd yddwynt vyned drosodd *ir lan arall*. Yno y daeth ryw 'wr-llecn, ac a ddyvot wrthaw, *Athro, *mi* ath canlynaf i b'lebynac ydd ai. Yno 'r Iesu a ddyvot wrthaw, Y mae ‡ffauae gan y *llwynogot a 'chan adar y nefoedd ei nythot, an'd gan Fap y dyn nyd oes le i orphwys i ben.

‡ Dyscawdr Meistr
* elych
‡ daytydd
* cadnawot
* roi ben i lawr

¶ Ac *vn* arall o ei ddiscipulon a ddyvot wrthaw, Arglwydd, Godde i mi yn gyntaf fyned, a chladdy

vy-tad. A'r Iesu a ddyvot wrtho, *Dilyn vi, a' gad ir meirw gladdy ei meirw *hvvy*. *Canlyn

¶ A gwedy iddo vyned ir llong, ei ddiscipulon ei canlynodd. A' nycha, e gyfodes ‡cynnwrf mawr yn y mor, yd pan guddit y llong gan y tonae: ac ef e oedd yn cyscu. Yno y daeth ei ddiscipulon ataw, ac ei defroesant, can ddywedyt, Arglwydd, cadw ni: *e ddarfu am danam. Ac ef a ddyvot wrthynt, Paam ydd ofnwch, ‡*havvyr* a'r ffydd vechan? Yno y codawdd ef, ac y *goharddawdd ef y gwyntoedd a'r mor: ac *yno* ydd aeth hi yn ‡araf hin. A'r dynion a ryvedodd, gan ddywedyt Pa ryw *vvr* yw hwn, pan vo'r gwyntoedd ar mor yn uvyddhay yddaw? A' gwedy ei ddawot ef ir *lan arall, i wlat y Gergesieit, e gyfarfu ac ef ddau a ‡diavleit ynthwynt, yr ei a ddaethen o'r *monwenti yn dra ffyrnicion, mal na allai vn-dyn vyned y ffordd honno. A' nycha, llefain awnaethant, gan ddywedyt, Iesu vap Duw, beth y sy i ni a wnelom a thi? A ddaethast ti yma in poeni cyn yr amser? Ac ydd oedd ym-pell o ywrthynt genvaint o voch lawer yn pori. A'r ‡diavleit a ddeisyfesont arnaw, gan ddywedyt, A's ‡bwry ni allan, gad i ni vynet i'r genvaint voch. Ac ef a ddyvot wrthynt, Ewch. Ac wy aethant allan, ac aethant ir genvaint voch: a' nycha, yr oll genvaint voch a *ymdreiglei dros y dibin i'r mor, ac ‡a vuont veirw yn y dyfr*edd*. Yno y *ffoawdd y meichiait: a' gwedy y dyvot hwy i'r dinas, menegy a wnaethant pop peth, a' pha beth a ddarfesei ir ei oedd y diavleit ynthwynt. A' nycha, yr oll ddinas a ddaeth allan, y ‡gyvarvot a'r Iesu: a' phan ei gwelsont, atolugy a wnaeehant iddaw, ymadel oei teruyneu.

‡morgymladd
*in collwyt
‡chwychwy
*ceryddawdd bygythiawdd
‡dawel
‡cythreulieit
*beddae
*cythraulieit
‡tavly
*yrthiwyt, dducpwyt,
‡collwyt
*ciliawdd
‡gyvwrdd

Pen. ix.

Christ yn iachay'r parlys. Ac yn maddeu pechotau. Yn galw ac yn ymweled a' Mathew. Am trugaredd. Christ yn atep y Pharisaieit a' discipulon Ioan. Am y brethyn crei a'r gwin newydd. Y vot ef yn iachay 'r wraic o'r haint gwaed. Ef yn cyfody merch Iairus. Yn rhoi i ddau ddall ei golwc. Yn gwneythyd i vudan ddywedyt. Yn precethy ac yn iachay mewn amrafel vannae. Ac yn annoc gweddiaw er mwyn cynyddy yr Euangel.

AC ef aeth y mewn ir llong, ac aeth trosawdd, ac a ddeuth y'w ddinas ehun. A'nycha, wy a dducesant ataw wr claf o'r parlys, yn gorwedd *mewn

Yr Euangel y xix. Sul gwedy Trintot.
*ar

gwely. A'r Iesu yn gweled y ffydd wy, a ddyvot wrth y claf o'r parlys, Y map, ymddiriet: maddeuwyt y ty dy pechatae. A' nycha, yr ei or Gwyr-llen a ddywedent wrthyn ehunain, Y mae hwn yn ‡ caply. A' phan welawdd yr Iesu ey meddyliae, y dyvot, Pa am y meddylywch bethae drwc yn eich calonae? Can ys pa-un *hawsaf ei dyywedyt, Maddeuwyt y-ty dy bechtae, ai dywedyt, Cyvot, a' rhotia? Ac er mwyn ychwy wybot vot ‡ meddiant i Vab y dyn ar y ddaiar y vaddae pechatae, (yno y dyvot ef wrth y claf o'r parlys) Cyvot, cymer dy wely, a' dos ith tuy. Ac ef agyvodes, ac aeth ymaith *y ew duy ehun. Velly pan ei canvu 'r dyrva, rhyveddy a wnaethant, a gogoneddy Duw, yr hwn a roesei gyfryw awturtat i ddynion.

* dywedyt yn anduwiol

‡ hawddaf

* gallu, anturat

* yddy

Yr Euangel ar ddydd S. Matthew.

¶ Ac val ydd oedd yr Iesu yn myned o ddynaw, e ganvu 'wr yn eistedd wrth y ddollva a elwit Matthew, ac a ddyvot wrthaw, *Canlyn vi. Ac ef a gyfodes, ac ei canlynawdd. Ac e ddarvu, a'r Iesu yn eistedd i vwyta yn y duy *ef*, nycha, * Publicanot lawer a' phechaturieit, a' ddaethent *ynavv*, a eisteddesant i vwyta gyd a'r Iesu a' ei ddiscipulon. A' phan welawdd y Pharisaieit hynny, wy ddywedesont wrth y ddiscipulon ef. Paam y bwyty eich ‡ dyscyawdr gyd a'r Publicanot a' phecaturieit? A' phan glypu'r Iesu, e ddyvot wrthynt, Nid reit ir ei iach wrth *veddic, anid ir ei cleifion. An'd ewch a' dyscwch pa beth yw *hynn* Trugaredd a *ewyllyseis, ac nyd aberth: can na ddauthym i' alw'r ei cyfiawn, amyn y pechaturieit y ddyvot-ir-iawn.

* Dilin

* tollwyr

‡ athro

* physigwr

‡ vynnaf

¶ Yno ydd aent discipulon Ioan ataw, gan ddywedyt, Paam ydd ymprydiwn ni a'r Pharisaieit yn vynech, ath ddiscipulon di eb ymprydiaw? A'r Iesu a ddyvot wrthwynt, A all plant ‡ yr ystavell-briodas *gwynvan tra vo'r gwr ‡ priod y gyd ac wynt? An'd e ddawr dyddiae pan ddyger y ‡ gwr-priawd o ddiarnynt, ac yno ydd ymprydiant. Eb law hyny ny ddyd nep lain o vrethyn newydd mewn hen wisc: can ys hyn a ddylyei ei gyflawny, a dynn *beth* o y wrth y wisc, a rhwyg*fu* *aa yn waeth. Ac ny ddodant 'win newydd mewn llestri hen: can ys velly y torrei'r llestri, ac y ‡ dineuhir, y gwin, ac y collir y llestri: an'd gwin newydd a ddodant mywn llestri newydd, ac *velly* y cedwir y ddau.

‡ y gwr priod

* ddwyn galar

‡ newydd weddoc

* ys ydd

‡ gellyngir

Yr Euangel y xxiiij. gwedy Trintot.

¶ Tra oedd ef yn ymadrodd wrthwynt, nycha, y deuth ryw pennaeth, ac' addolawdd iddaw, can ddywedyt, E vu varw veu merch yr awrhon, and dyred

a' *gesot dy law arnei, a' byw vydd hi. A'r Iesu a g'odes ac ei dylynawdd, ef aei ddiscipulon. (Ac wele wreic a oedd *a haint* ‡gwaedlif arnei dauddec blynedd, a ddaeth or *tu cefyn yddaw, ac a gyfhyrddawdd ac ‡emyl y wisc ef. Can ys hi a ddiwedesei ynthei e hun, A's gallaf gyhwrdd aei wisc ef yn vnic, *i'm iacheer. Yno yr Iesu ymchwelawdd, a chan y gweled hi, y dyvot, *Ha* verch, bydd gysyrus: dy ffydd ath iachaodd. A'r wreic a ‡ wnaethpwyt yn iach *yn yr awr hono.) A' phan ddaeth yr Iesu i duy'r pennaeth, a' gweled y cerddorion a'r tyrfa yn ‡trystiaw, y dyvot wrthwynt, Ewch ymaith: can nad marw'r vorwyn, anid cyscu y mae hi. Ac wynt ei gwatworesont ef. A' phan yrrwyt y tyrfa allan, ef aeth i mewn ac a ymavlawdd yn hi llaw, a'r vorwyn a gyvodes. A'r gair *o* hynn aeth tros yr oll tir hwnw.

*dod
‡gwaedlin, gwaedgerdd, gweddgoll
*lwyr ei
‡ar, godref, hem
*iach vyddaf, mi af yn iach
‡o'r
*tyrfu
‡Cilwch

Ac val ydd oedd yr Iesu yn myned o yno, dau ddallion a ei *dilynesont ef, gan lefain a 'dywedyt, Map Dauid trugarha wrthym. A' gwedy iddo ddyvot yr tuy, y daeth y daillion ataw, a'r Iesu a ddyvot wrthwynt, A gredwch *chvvi* y galla vi wneythy*d* hyn? Ac wy a ddywedesont wrthaw, Credwn, Arglwydd. Yno y cyhyrddodd ef a ei llygaid, gan ddywedyt, ‡Herwydd eich ffydd bid y chwi. A ei llygaid a egorwyt, a'r Iesu a *oruwchmynnawdd yddwynt, gan ddywedyt, Gwelwch na*s* gwypo nep. An'd gwedi yddwyn ymadaw, wy ‡eu clodvawresont ef trwy'r oll dir hwnw.

*canlynesont
‡Yn ol, Wrth

¶ Ac wynt yn myned allan, *nycha, wy yn dwyn attaw vudan ‡cythreulic. A' gwedi bwrw'r cythraul *o honavv* y *dyvot y mud*an:* yno y rhyveddawdd y dyrfa gan ddywedyt, Ny wel*p*wyt y cyffelip erioed yn Israel. A'r Pharisaieit a ddywedesont, Trwy benaeth y cythreulieit y mae ef yn bwrw allan gythreulieit. A'r Iesu aeth o y amgylch yr oll ddinasoedd a' threfi, gan *ei*-dyscy yn ei Synagogae, ac yn precethy Euangel y deyrnas, ac yn iachay pop haint a phob ‡clefyd ymplith y popul. A' phan welawdd ef y dyrfa, ef a dosturiawdd wrthwynt, can ys ey bot gwedy i *hylltrawy, a' ei goyscary val defeit eb yddyn vugail. Yno y dyvot ef y'w ddiscipulon, Diau *vot* ‡y cynayaf yn vawr, ar gweithwyr yn anaml. Can hyny *deisyfwch a'r Arglwydd y cynhayaf *ar dd*anfon gweithwyr y'w gynayaf.

*wele
‡a chythrael ynthaw
*ymadroddodd
‡anhwyl
*gohany
‡heiniar
*erchwch

Pen. x.

Christ yn anfon ei Apostolion i Iudaea, yn eu goruwchmynny, yn ei dyscy, ac yn ei cyssuriaw erbyn pan ei herlyner. Yr Yspryt glan yn ymadrodd drwy ei Weinidogion. Pwy a ddlem ni ei ofny. Bot eyn gwallt dan gyfrif. O addef Christ. Na charer tad a' mam yn vwy no Christ. Bot i ni gymeryd ein *croes. Am gadw nei golli ein einioes. Am dderbyn y Praecethwyr.

*croc

AC ef a elwis ei ddauddec discipul ataw, ac a roddes y ddyn *veddiant yn erbyn ysprytion aflan, yw tavly wy allan, ac y iachay pop ‡haint a' phop *adwyth. Ac enwae y dauddec Apostolion yw'r ei hyn. Y cyntaf Simon, a elwit Petr ac Andreas ei vrawt: Iaco *rap* Zebedeus, ac Ioan ei vrawt. Philip a' Bartholomeus: Thomas a' Matthew y *Publican: Iaco *rap* Alpheus, a' Lebbeus a' ei gyfenw yn Thaddaeus: Simon y ‡Cananit, ac Iudas Iscariot yr hwn hefyt y bradychawdd ef. Y dauddec hyn a *dd*anfonawdd yr Iesu ymaith, ac a 'orchymynawdd yddwynt, gan ddywedyt, Nag ewch i fordd y Cenedloedd, ac i ddinasoedd y Samarieit nag ewch y mewn: anyd ewch yn hytrach at *gyfer*golledic ddefeit tuy Israel. Ac wrth vyned precethwch, gan ddywedyt, Y mae teyrnas nef wedy *dynesau *yn agos.* Iachewch y cleifion, glanewch yr ‡ei clawr: cyfodwch *y* meirw: bwriwch allan gythreulieit. Yn *rrat y*d* ‡erbyniesoch, yn rat rhowch. Na veddwch *ar* aur, nag ariant, nac *efydd yn eich gwregysae, nag yscrepan ir daith, na dwy bais, nag escidiae, na ffon: can ys teilwng ir gweithwr ei ‡vwyt. Ac i pa ddinas pynac nei dref yd eloch, ymofynwch pwy 'sydd teilwng yn-ddi. ac ynaw trigwch yn yd eloch o *dd*yno. A' phan ddeloch i duy *anerchwch ef. Ac a bydd y tuy yn teilwng, danet eich ‡tangneddyf arnaw: ac any bydd yn deilwng, ymchwelet eich tangneddyf atoch. A' phwy pynac a'r ny's derbyn chwi, ac ny chlyw eich gairiae, pan ymadawoch o'r tuy *hwnw* nei ordinas hono, escutwch y llwch ywrth eich traet. Yn wir y dywedaf y chwi, y bydd esmwythach ir ei o dir Sodom a' Gomorrha yn-dydd *brawd nag ir dinas hono.

*allu
‡ clevyd
*amhwynt anhwyl
*Cais, amobrydd
‡ eiddigus, gwynvidus
*yn gyfagos
‡ gohangleifion
*ddawn, rhodd
‡ cymeresoch
*pres, bath, mwnei
‡ ymborth
*cyferchwch well
‡ heddwch
*varn

¶ Nycha, ydd wy vi yn eich *d*anvon mal defeit *ynghenol bleiddiae: byddwch am hyny ‡ddoethion mal *seirph, a' ‡gwirion mal colom*b*enot. Eithr ymogelwch rac dynion, canys wy ach roddant *chwi* at

*ymperved
‡ pruddion
*nadroedd
‡ seml
‡ diargyoedd

*Eisteddfae ac ach ‡yscyrsian yn ei Synagagae. Ac * Cwnsti
ich dugir at y llywiawdwyr a'r Brenhinoedd om pleit i, * ffrewylliant
er testiolaeth yddwynt, ac i'r Cenetloedd. Eithr pan
ich trawsroddan, na ‡phryderwch pa vodd nei pa beth ‡ ofelwch
a ddywetoch: can ys roddir y chwy yn awr hono,
pa *beth* a ddywetoch. Can ys nid chwy*chvvi* yw'r ei
a *ddyweit, anyd yspryt eich Tad yr hwn a dywait * ymadrodd
ynoch. A'r brawd a vradycha 'r brawd a ‡varwolaeth, ‡ angeu
a'r tat y map, a'r plant a godant yn erbyn ei *Rieni, ac * tad a' ei mam
a barant yddwyn varw. A' dygasoc vyddwch gan
bawp er mwyn vy Enw: anyd yr hwn a barao yd
y dywedd, ef a ‡gedwir. A' phan ich erlidiant yn y ‡ iacheir
dinas hon, *ciliwch i *vn* arall: can ys yn wir y dywedaf * ffowch
wrthych, na 'orphenwch *oll* ddinasoedd Israel, ‡nes ‡ yny ddel
dawot Map *y* dyn. Nid yw'r discipul uwch na *ei*
athro, na'r gwas*anaethvvr* uwch na ei Arglwydd.
Digon ir discipul vot val *y bo* ei athro, a'r gwas*an-*
aethvvr val ei Arglwydd. A's galwasan wr y tuy yn
Beelzebub, pa veint mwy *y galvvan* ei duylwyth *ef?*
Nag ofnwch wy am hyny: can nad oes dim *toedic, * annudd
ar ny's ‡didoijr: na dim cuddiedic ar na ddaw i wybod- ‡ dadanuddir
oeth. *Hyn* a ddywedaf ywch yn y tywyllwch, dywed-
wch yn y golau*ni:* a hyn a glywoch yn y*ch* glust,
precethwch ar *ben* y tai. Ac nac ofnwch yr ei a ladd y
corph, ac ny allant ladd yr enait: eithyr yn hytrach
ofnwch hwn, a ddichon *gyfergolli yr enait y gyd a'r * ddestrywio
corph yn yffern. Any werthir dau ederyn y to er
fferling ac ny chwympa yr vn o hanynt i'r llawr heb
evvyllys eich Tad *chvvi?* Ac y mae hefyd eich oll wallt
yn gyfrifedic. Nac ofnwch gan hynny, chwi delwch
mwy na llawer o *adar yto. Pwy pynac gan hynny * ederynot
am cyffesso i yngwydd dynion, hwnaw a gyffessaf vi*nef*
hefyd yn-gwydd vy-Tad yr hwn 'sy yn y nefoedd. A'
phwy pynac am gwad yngwydd dynion, hwnaw a
wada vi hefyd yn-gwydd vy-tad yr hwn 'sy yn y
nefoedd. Na thybiwch vy-*d*ewot i *dd*anfon tangneddyf
i'r ddayar: ny ddaethym y *dd*anfon tangneddyf any*d* y
cleddyf. Can ys-daethim i osot dyn y ymrafaely yn
erbyn ei dad a'r verch yn erbyn ei mam, ar ‡waydd yn ‡ wraic yn er-
erbyn i chwegr. A' gelynion dyn *vydd* tuylwyth ei *dy* byn mam hei
y hun. Y nep a gar*o* tad ne vam yn vwy na*my*vi, ny*d* gwr
yw deilwng o hanof i. A'r nep y gar*o* vap ne verch
yn vwy na *my*vi, ny*d* yw deilwng o hanof *vi.* A' hwn
ny chymer ei *groes, a chalyn ar v'ol i, ny*d* yw deilwng * groc

‡ enioes vywyt — o hanafi. Y nep a gatwo ei ‡enait, ai cyll, a'r nep a gollo ei enaid om pleit i, ai caidw. Y nep ach *derbynio chwi, am derbyn* i: ar nep am *derbynio ri*, a *dderbyn* hwn am *danfonawdd* i. Y nep a dderbyn*io* brophwyt yn enw Prophwyt, a *dderbyn gwobr* Prophwyt: a'r nep a dderbynio gyfiawn, yn enw cyfiawn, a *dderbyn gwobr y* cyfiawn. A' phwy pynac a roddo ir vn o'r ei bychein hyn phiolet o ddwfr oer yn vnic, yn enw discipul, yn wir y dywedaf ychwi, ny chyll *ef* ei *gwobr*.

Pen. xj.

Christ yn precethy. Ioan vatyddiwr yn anfon ei ddiscipulon ataw. Testiolaeth Christ am Ioan. Barn y popul am Christ ac Ioan. Christ yn edliw ir dinasoedd anniolchgar. Bod yn eglurhay'r Euangel i'r dinion gwirion. Am yr ei ys y yn trafaely ac ynt yn llwythoe. Am iau Christ.

AC e darvu, gwedy tervyny o'r Iesu orchmynny y'w ddauddec Apostolion, ef aeth oddyno er *ei* dysgy a'phreccthy yny dinasoedd wy. A'phan glybu Ioan ac ef yn-charchar o ywrth weithredoedd Christ, e *dd*anvones ddau oei ddiscipulon, ac a ddyvot wrthaw: *Ai* ti yw'r hwn a *ddaw, ai dysgwyl a wnawn am aral'? A'r Iesu a atebawdd ac a ddyvot wrthynt. * Ewch a'manegwch i Ioan, y pethae a glywsoch ac welsoch. Y mae'r deillion yn cahel ei golwc, a'r cloffion yn rhodiaw: a'r cleifion-gohanol wedy ei glanhay, a'r byddair yn clywet: y meirw y gyfodir, a'r tlodion yn *derbyn* ‡ yr Euangel. A' dedwydd yw'r ‡neb ny *rwystrir om ple*g*it i. Ac wynt yn mynet ymaith, ef a ddechreuawdd yr Iesu ddywedyt wrth y popul, am Ioan, Pa beth yr aethoch ir ‡ddiffeith i edrych am danaw? *ai* corsen a *ysgytwei gan wynt? Eithyr pa beth yr aethoch yw welet? *Ai* ‡ dyn wedy 'r wisco mewn dillat esmwyth? * Nycha, yr ei ys y yn gwisco dillat esmwyth, mewn tai ‡ Brenhinoedd y maent, Eithyr pa beth aetho chwi yw welet? *Ai* Prophwyt? Ie dywedyt ydd wyf wrthych, a' mwy no Prophwyt. Can ys hwn ytyw y neb y mae yn escriwenedic am danaw, *Nycha, myvi sy yn *d*anvon vy-cenat rac dy wynep, yr hwn a paratoa dy ffordd oth blaen. Yn wir y ddywedaf y chwi, ymplith yr ei a ‡ anet o wragedd, ny chododd *neb* mwy nac Ioan Vatyddiwr: er hyny yr hwn 'sy leiaf yn teyrnas nef, y 'sy, vwy nac ef. Ac o amser Ioan Vatyddiwr yd hyn, y treisir teirnas ne*foedd*, a'r treiswyr 'sy yn *myn'd a hi ‡wrth nerth. Can ys yr oll

Yr Euangel y trydydd Sul yn Aduent.

* Doeswch

‡ coelvain
* hwn
‡thramgwyddo wrth yvi

* anialwch
‡ siglai
* gwr
‡ Wely

* Wely

‡ genetlwyt

* ei ysgliffio
‡ y drais

Prophwyti a'r *Ddeddyf a prophwytesont hyd Ioan. Ac a's wyllysiwch *y dd*erbyn, ‡efe yw Elias, a oedd ar ddyvot.

¶ Y nep 'sy yddo glustiae i *wrando, gwrandawet. Eithyr i ba *beth* y cyffelyblaf i y genedleth hon? Cyffelyp yw i vechcyn*os* a eisteddent ‡yn marchnatoydd, ac yn llefain *wrth ei cyfeillon, ac yn dywedyt, Canasam ‡chwibanoc ywch', ac ny ‡neidiesoch: *ys* canesam alar*nad* ywch', ac ny chwynfanesoch. Can ys daeth Ioan eb na bwyta nag yfet, ac meddant, Y mae *cythrael ganthaw. Daeth Map y dyn yn bwyta ac yn yfet, ac meddant, Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin, car ir Publicanot a' phechaturieit: eithyr doethinep a gyfiawnheir gan ei ‡blant *ehun.* Yno y dechreawdd ef *liwio ir dinasoydd, yn yr ei y gwneyth*esit* yr ei mwyaf oei weithredredd-mowrion ef, can na ‡chymeresent edifeirwch, Gwae dy*di* Chorasin: Gwae dy*di* Bethsaida: can ys pe gwneythesit yn Tyrus a' Sidon y gweithredoedd-*mawrion a wnaethpwyt yno-chwi, wy a gymercsent edifeirwch ‡gynt mewn *lliain*sach a llytw. Eithyr *ys* dywedaf y chwy, mai ynsmwythach vydd i Tyrus a' Sidon yn-*d*ydd *brawd, nac i chwi. A' thy*di* Capernaum, yr hon a dderchefir yd y nef*oedd*, a*th* dynnir y lawr yd *yn* yffern: can ys pe*y* ymplith yr ei o Sodoma y gwnaethesit y gweithredoedd *mawrion a wnaethpwyt yno ti, wy vysent yn aros yd ‡heddy*vv*. And *mi* a dywedaf y chwi, mai esmwythach vydd *yddyntvvy* o dir Sodoma yn-dydd brawd, nac y ti.

¶ Yn yr amser hynny ydd atepawdd yr Iesu, ac y dyvot, Yty y diolchaf, Dat, Arglwydd nef a 'daear can yty guddiaw y pethae hyn rhac y doethion a'r pruddion, a' ei *egluraw hwy ir ei bychain. ‡Yn wir, Dad, can ys velly y bu voddlawn genyt. Pop peth a roddwyt y-my gan vy-Tat: ac nyd edwyn nep y Map, ‡eithr y Tat: ac nyd edwyn nep y Tat *diethr y Map, a'r hwn yr ewyllysio 'r Map *ei* ‡eglurhau iddo. Dewchata vi, oll y sy yn vlinderawc ac yn llwythawc, a' mi a'ch esmwythaf. Cymerwch vy iau arnoch' a' dyscwch genyf, can vy-bot yn waredigennus ac yn isel o galon. A' *chvvi* gewch 'orphoysfa ich eneidae. Can ys ve Iau 'sy *hyfryd, a'm ‡llwyth *ysy* yscafn.

* Gyfraith
‡ hwn
* glywed, clywed
‡ ar yr heolydd
* ar
‡ bib
‡ ddawnsies-och
* diawl
‡ phlant
* ddannot
‡ ddoethent ir iawn
* nerthol
‡ ers talm byt
* varn
* nerthol, gwyrthfawr
‡ y dydd hwn
Yr Euangel y dydd S. Matthias.
* dangos
‡ Do
‡ anyd
* anyd
* dywynygu, ddangos
* hawdd, esmwyth
‡ baich

Pen. xij.

Christ yn escusodi ei ddiscipulon a dynnesen dywys yr yd. Ef yn iachay 'r llaw ddiffrwyth. Ef yn cymporth y dyn a berchenogid gan gythrael, ac oedd ddall a' mud. O'r cabledigaeth. Am genedleth y gwiperae. Gairiae da. Gairiae segur. Ef yn ceryddy yr anffyddlonion, yr ei vynnent gael gweled arwyddion. Ac yn dangos pwy yw ei vrodur, ei chwaer a ei vam.

YR amser hyny ydd aeth yr Iesu ar *ddydd y* Sabbath trwy r *yd, ac ydd oedd ‡newyn ar ei ddiscipulon, ac a ddechreysont dynny tywys yr yd a'bwyta. A' phan y gwelawdd y Phariseieit, y dywedesont wrthaw, *Nycha dy ddiscipulon yn gwneythyr hyn nyd yw gyfreithlawn ei wneythyd ar y Sabbath. Ac ef a ddyvot wrthynt, Any ddallenasoch beth a wnaeth Dauid pan oedd arno newyn, a'r ei oedd y gyd ac ef? Val ddaeth ef ymewn y duy Ddyw, a' bwyta'r bara ‡gosot yr hwn nyd oedd gyfraithlawn iddo y vwyta, nac ir ei oedd gydae ef, and yn vnic ir Offeiriait? Nei any ddarllenasoch yn y * Ddedyf vot yr Offeiriait ar y Sabbath yn y Templ yn ‡tori'r Sabbath, ac ei bot yn *ddirgerydd? And mi a ddywedaf ichwi, vot yma vn mwy na'r Templ. Eithyr pe gwyddech pa beth yw *hyn*, Trugaredd a ewyllysiaf ac nid aberth, ny ‡varnesech-*chwi ar* yr ei diniwet. Can ys bot Map y dyn yn Arglwydd, ys ar y Sabbath. Ac ef a dynodd o *dd*yno, ac aeth y'*w* Synagog wy. A' nycha, ydd oedd *yno* vn a *ei* law wedy **dy*sychy. Ac wy a ovynesont iddaw, gan ddywedyt, Ai cyfreithlawn iachay ar y Sabbath? val y gallent achwyn arnaw. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Pa ddyn o hanoch vydd, ac iddo *vn* ddavat, ac o chwympa hi mewn ‡ffos ar y *dydd* Sabbath, an y chymer ef y hi a'i chodi *allan? Wrth hyny, pa veint gwell yw dyn na dafat? Ac velly cyfraithlawn yw gwneythy*d* da ar y *dydd* Sabbath. Yno y dyvot ef wrth y dyn, Estyn dy law, Ac ef y *h*estynnawdd, a hi a wnaed yn iach val y llal'. Yno yr aeth y Phariseieit allan, ac ymgyggori a wnaethont yn y erbyn ef, pa vodd y gellynt ei ‡ddiva. A' phan wybu yr Iesu *hyny*, ef aeth ymaith o*dd*yno, a' thyrfa-vawr y dylynodd *ef*, ac ef y iachaodd wy oll, ac a orchymynawdd yddyn na' *chyoedent ef, yn y chyflawnit, 'rhyn a ddywedesit gan Esaias brophwyt, gan ddywedyt, Nycha vy-gwas*anaethur* yr hwn a ‡*dd*etholeis, vy-caredic yn yr hwn y *digrifir vy enait;

* llafur
‡ chwant bwyt
* Wele, Synna
‡ dangos, geyrbron
* Gyfraith
‡ halogi
* ddiargyoedd
‡ vwrlesech, ddamnesech
* gwywo, diffrwytho
* pwll
‡ ymaes
‡ golli, ddifetha
* pharent i adnabot
‡ ddewisais
* boddheir, ymvodlonodd

gosodaf vy Yspryt arnaw, ac ef a ddengys varn ir Cen-
etloedd. Nyd ymryson ef, ac ny lefain, ac ny's clyw
neb y ‡lais *ef* yn yr heolydd. Corsen *ysic ny's tyr ef, ‡ lef, leferydd
a' llin yn mugy ny ddiffodd *ef*, yny dduco varn i vudd- * don
ugoliaeth. Ac yn ei Enw *ef* y coelia 'r Cenedloedd.
Yno y ducpwyt attaw vn ‡cythraulic, yn ddall ac yn ‡ a chythrael
vut, ac *ef* ai iachaodd *ef*, yn y lavarawdd, ac y gwelai yntho
yr hvvn vysei ddall a' mut. Ac a *sannawdd ar yr oll * irdangu
popul, gan ddywedyt, Any*d* hwn yw map Dauid?
Eithyr pan glybu y Pharisaieit *hyn*, y dywedesont, Nid
yw hwn yn bwrw allan gythaulieit ani*d* trwy Beelzebub
pennaeth y cythraulieit. A'r Iesu yn gwybot ei medd-
yliae, a ddyvot wrthwynt, Pop teyrnas wedy 'r *ym- * ymohany
ranny yn y herbyn y hun, a ‡ddiffeithir: a' phop dinas ‡ a dderfydd
neu duy, wedy 'r ymranny yn y erbyn ehun ny saif. amdenei, vetha
Velly a's Satan a vwrw allan Satan, y mae ef wedy 'r
*ymranny yn y erbyn ehun: pa wedd gan hyny y * ympertio,
‡saif y deyrnas ef? Ac a's myvi trwy Beelzebub a ymohany
vwriaf allan gythraulieit, trwy pwy *vn* y bwrw eich ‡ pery
plant *chvvi*'n wy allan? Ac am hynny y byddant wy
yn *veirniait arnoch. Ac a's myvi a vwriaf allan gyth- * varnwyr
reuliait trwy yspryt Duw, yno y daeth teyrnas Dyw
atoch. Can ys pavodd y dychon neb*vn* vyned y mewn
y duy y cadarn ac ‡yspeilio ei dda, dyethr iddo yn ‡ cribdeilio
gyntaf rwymo y cadarn, ac yno yspeilio ei duy. Y nep
nid yw yd a mi, ys ydd yn v'erbyn: a'r nep ny *chasel * chlasga
gyd a mi, a 'oyscar. Erwydd paam y dywedaf y chwi, chynull
pop pechat a ‡chabl a vaddeuir i ddynion: any*d* y cabl ‡ serthair
yn erbyn yr Yspryt glan ny vaddeuir i ddynion. A'
phwy pynac a ddyweto 'air yn erbyn Map y dyn, e
vaddeuir yddaw: any*d* pwy pynac a ddywet yn erbyn
yr Yspryt glan, ny'*s* maddeuir iddo, nag yn y byt hwn,
nag yn y byt a ddaw. Ai gwnewch y pren yn dda, a'i
ffrwyth yn dda: ai gwnewch y pren yn ddrwc, a'i
ffrwyth yn ddrwc: can ys y pren a adwenir wrth ei
ffrwyth. A genetleth gwiperae, pa *ddelw y gellwch' * vodd, wedd
ymadrodd ‡daoedd, a chwi yn ddrwc? Can ys *o ‡ bethe da
ehelaethrwydd y galon, yr ymadrodd y geneu. Y dyn * cyflawndr
da o dresawr da *ei* galon, a ddwc allan dda-bethe: a'
dyn drwc o dresawr drwc, a ddwc allan *bethe* drwc.
Eithyr *mi* ddywedaf wrthych, mai am bop gair segur a
‡ddywait dynion, y rhoddant gyfri yn-*d*ydd varn. Can ‡ lefair
ys *wrth dy 'airiae ith cyfiownheir, ac wrth dy 'airiae * gan, drwy
ith ‡vernir. ‡ vwrir

* Scrifenydd-ion
‡ sign, argoel

¶ Yno ydd atepodd rei or Gwyr llen a'r Pharisaieit gan ddywedyt, Athro, *ys* chwenychem welet *arwydd genyt. Ac ef a atepawdd, ac a ddyvot wrth wynt, Cenedlleth ddrwc 'odinabus a gais arwydd, anyd ny roir iddi, *namyn* arwydd y Prophwyt Ionas. Can ys val y bu Ionas tri-die a' thair nos ym-boly y ‡morvil velly y bydd Map *y* dyn dri-die a' thair-nos yn-calon y ddaiar. Gwyr Ninive a gyfyt ym-barn y gyd a'r genedleth hon, ac ei *barn hi: can ys yddynt *rry* edifarhay wrth precceth Ionas. A' ‡nycha yn mwy na*g* Ionas *yn y man* yma. ‡Nycha Brenhines y Deau a gyfyd yn y varn y gyd ar genedleth hon, ac ae y barn hi: can iddi *hi* ddyvot o *eithafion y ddaiar i glywed doethinep ‡Selef: *a-nycha yn mwy na Selyf *yn y man* yma.

* vwrw, damna
‡ wele
* ddiben byd
‡ Salomon
* ac wele
‡ anlan

¶ A' phan el yr yspryt ‡aflan allan o ddyn, ef a rodia rhyd lleoedd sychion, gan gaisio gorphwys*fa*, ac eb gahel *dim*. Yno y dywait, Ymchoelaf im tuy, o'r lle y daethym: ac wedy y delo, y caiff *e* yn wac, wedy'r yscupo, a' ei *addurno.

‡ drwsio, gym-enny
‡ breswiliat, drigunt
* ddrwc

¶ Yno ydd a ef, ac a gymer ataw saith yspryt ereill scelerach nog ef, y un, ac a ant y mewn ac a ‡gyfanneddant yno: a' gwaeth vydd dywedd*hynt* y dyn hwnw na ei ddechrae*at*. Ac velly y bydd ir genedleth *enwir hon.

* chwedleua
* wele
‡ efe

¶ Tra ytoedd ef yn ymadrodd wrth y dyrfa, nycha ei vam a'ei vrodwr yn sefyll allan, yn caisio *ymddiddan ac ef. Yno y dyvot yn wrthaw, Nycha, dy vam ath vrodur yn sefyll allan, yn casio ymddiddan a thi. Ac ef atepawdd, ac a dyvot, wrth hwn a venagawdd iddo, Pwy yw vy mam? a' phwy yw vy-*b*rodur? Ac ef a estennawdd ei law tu ac at ei ddiscipulon, ac a ddyvot, *Nycha vy mam, am broder. Can ys pwy pynac a wna ewyllys vy-Tad yr hwn *y sydd* yn y nefoedd, ‡hwnw yw vy-brawt, a'*m* chwaer, a' mam.

Pen. xiij.

* *Cyflwr*
‡ *gemmæ*

Ystat teyrnas Duw wedy'r eglurhay trwy ddamec yr had. Am yr efrac. Yr had mwstard, Y surdoes, Y tresawr cuddiedic yn y maes. Am y ‡perlac, ac am y Rwyt. Val ir escaulusr Prophwyt yn ei wlat y vn.

* wrth
‡ y dyvot

Y DYDD hwnw ydd aeth yr Iesu allan o'r tuy, ac ydd eisteddawdd *geir llaw'r mor: A' thorfoedd lawer*ion* a ymgynullent attaw, yn yd aeth ef i long, ac eistedd a'r oll dorf a safawdd ar y lan. Yno ‡yr

adroddawdd ef wrthwynt lawer o bethae drwy *bar-ablae, gan dywedyt, Nycha, ydd aeth heuwr *ymaith* i *he*heu. Ac val ydd oedd ef yn *he*heu, y cwympodd 'rei *or had* ym-min y ffordd, ac a ddaeth yr ‡ehediait ac y difaodd wy. Ar ei a gwympodd ar dir caregoc, lle ny chawsant vawr ddaiar, ac *yn y man, yr eginesont, can nad oedd yddynt ddyfnedd daiar. A' gwedy cyfody yr haul, y crasasont, ac o eisiae gwreiddio, y ‡crinesont. A'r ei a gwympesont ymplith *drain, a'r drain a gododd, ac ai tagawdd. Rei hefyd a gwympesont mewn tir da, ac a ddygesont ffrwyth, vn ‡*gronyn ar* ei *ganfed, arall *ar* ei drigeinfed, arall ar ei ddecved ar vgain. Y nep 'sy*dd* iddo glustiae i wrando, gwrandawet.

* ddamegion
‡ ar emyl, gar llaw ar gwr, wth
‡ adar
* eb ohir, eb oludd yn ebrwydd
‡ gwywesont
* yscall
‡ *hedin*
* gan cymeint
‡ glywet, clywet

¶ Yno y daeth y discipulon, ac y dywedesont wrthaw, Paam yr *ymadroddy wrthynt ym-*p*arabolae? Ac ef a atepawdd ac a ddyvot wrthwynt, Can roddy i chwi wybot ‡dirgelion teyrnas nefoedd, ac na's roddwyt yddwynt wy. O bleit pwy pynac ys y*dd* *iddo, ‡iddo *ef* y rhoir, ac ef a gaiff helacthrwydd: eythyr pwy pynac nid oes iddo, o y arno *ef* y dugir, ac hyn y 'sy*dd* yddo. Am hyny yr ymadroddaf wrthwynt ‡mewn parabolae, can ys wy yn gweled ny's gwelant: ac yn clywet, ny's clywant, ac ny's dyallant. Velly ynthynt wy y cyflawnwyt Prophedoliaeth Esaias, yr hon a ddywait, Can glywet y clywwch, ac ny's dyellwch, ac yn gweled y gwelwch, ac ny's can*v*yddwch. Can ys *brasawyt calon y popul hyn, ac aei clustiae pwl y clywant, a'ei llygait a wrthgaysont, rac canvot a'ei llygait, a chlybot aei clustiae, a' dyall a'ei calonae, ‡ac ymchwely*d*, yn yd iachawn i hwy. Eithyr ys *dedwydd *yvv* eich llygait *chvvi*, can ys ‡gwelant: ach clustiae, can ys-clywant. O bleit, yn wir y dywedaf ychwi, mai llawer o Prophwyti, a' Rei cyfiawn a ddeisyfesant weled *yr hyn a welw-chwi, ac ny'*vv* welsant, a' chlybot yr hyn a glywsoch, ac ny'*vv* chlywsant.

* dywedy, chwedleuy
‡ cyfrinachoedd
* gantho
‡ hwnw
‡ ar ddamegion
* tewychwyt
‡ a' throi
* gwynfydedic
‡ canvyddant
* y pethae

¶ Gwrandewch chwithe barabol yr heuwr. Pa pryd pynac y clyw nep 'air, y Deyrnas, ac ef eb ei ddyall, e ddaw'r ‡Drwc, ac *yscly*ffia*'r hyn a heuwyt yn ei galon *ef:* a' hwn yw ef a ‡gymerth yr had ar vin y ffordd. A' hwn a gymerth had yn y tir caregawc, yw'r vn a wrendy'r gair, ac yn ebrwydd drwy lewenydd ei *d*erbyn. Nid oes *hagen wreiddin ynthaw chun, a' thros *enhyd yw: can ys *er cynted y daw trallod nei

‡ Vall
* gipia, ysgyflia
‡ hewyt
* erhyny
‡ amser, dymor
* cyclymed

‡ trangwyddir · * yscall · ‡ twyll cyfoeth · * anffrwythlawn

ganlyn o bleit y gair, yn y van y ‡rhwystrir ef. A' hwn a dderbyn yr had ymplith y *drain, yw'r vn a wrendy'r gair: anyd gofal y byd hwn, ac *ehudrwydd golud, a dag y gair, ac ef a wnaethpwyt yn *ddiffrwyth. And hwn a gymerth yr had yn y tir da, yw'r vn a wrendy'r gair, ac ei dyall, yr vn hefyd a ffrwytha, ac ei dwc, vn ar ei ganfet, arall ar ei drugeinfet, ar-all ar ei ddecfet ar ugain. *Parabol arall a osodes ef yddwynt, can ddywedyt,

‡ Damec

Yr Euangel y pempet Sul gwedi ir Ystwyll.

* ller, ddrewc · ‡ chwyuny · * medelwyr

¶ Teyrnas nefoedd's ydd gyffelip i ddyn a heuei had da yn ei vaes. A' thra vei 'r dynion yn cysgu, e ddaeth y elyn ef, ac a heuawdd *efrae ymplith y gwenith, ac aeth ymaith. A' gwedy ir egin dyvu, a' dwyn ffrwyth, yno yr ymddangosodd yr efrae hefyt. Ac a ddaeth gweision gwr y tuy, ac a ddywedesont wrthaw, Arglwydd, a-ny heaist ti had da yn dy vaes? O b'le gan hyny y mae ynddo yr efrae? Ac yntef a ddyvot wrthynt, Y gelyn-ddyn a wnaeth hynn. A'r gweision a ddyvot wrthaw, A ewyllysy di i ni vyned a'ei ‡caseły wynt? Ac ef a ddyvot, Na *rynnaf*: rac ychwy wrth glasely'r efrae ddiwreiddiaw y gwenith gyd ac wynt. Gedwch ir ddau gydtyfu, hyd y cynayaf, ac yn amser y cynayaf y dywedaf wrth y *vedel, Caselwch yn gyntaf yr efrae, a' rhwymwch yn yscupae y'w llosgy: a' chaselwch y gwenith i'm yscupawr.

* ac y mae yn bren · ‡ adar

¶ Parabol arall a roddes ef yddwynt, gan dywedyt, Cyffelip yw Teyrnas nefoedd i 'ronyn o had mustard, yr hwn a gymer dyn a' ei heuha yn ei vaes, ys yr hwn 'sy 'leiaf o'r oll hadae: anyd gwedy tyfo, mwyaf *vn* or llysae ytyw, *a' phren ‡vydd, yd 'n y ddel *chediait y nef a nythy yn ei gangae.

* lefen · ‡ nes · * chibynet · ‡ cwbwl

¶ Parabol arall a ddyvot ef wrthwynt, *gan ddywedyt*, Cyffelip yw teyrnas nefoedd y *surdoes, yr hwn a gymer gwraic ac ei cudd mewn tri ‡phecect o vlawt, *yn y sura ‡oll.

* ddamec · ‡ mewn damegion · ‡ Esponia Agor

¶ Hyn oll a ddyvot yr Iesu trwy barabolae wrth y dyrfa: ac eb *parabol*ae* ny ddyvot ef ddim wrthwynt, yn y chyflawnit hyn a ddywetpwyt gan y Prophwyt, yn dywedyt, Agoraf vy-genae ‡ymparavolae, a' menagaf ddirgel*edigion* o'r pan sailiwyt y byd. Yno yd anfonawdd yr Iesu y dorf ymaith, ac *ydd* aeth ir tuy. A' ei ddiscipulon a ddaeth attaw, can ddywedyt, ‡Deongl i ni barabol efre yr maes. Yno ydd atepawdd ef ac ydyvot wrthwynt, yr hwn a heyha yr had

da, yw Map *y* dyn, a'r maes yw'r byd, a'r had da,
wyntwy yw plant y deyrnas, a'r efrae ynt blant y
*Drwc, a'r gelyn sy 'n y *he*heu *h*wy, yw diavol, a'r
cynayaf yw dywedd y byd, a'r medelwyr yw'r Angel-
ion. Megis gan hyny y ‡cynullir yr efrae, ac y lloscir
yn tan, velly y bydd yn-*d*iwedd y byt hwn. Map *y*
dyn a *dd*envyn ei Angelion, ac wy a gynnullant allan
oei deyrnas ef yr oll rwystrae, ar ei a wnant enwiredd,
ac y bwriant wy i ffwrn*ais* dan: ynaw y bydd wylo ac
*rhiccian dannedd. Yno y ‡l'ewy*r*cha yr ei cyfiawn
val yr haul yn teyrnas eu Tad. Hwn sy iddo glustiae
i glywet, clywet.

¶ Trachefyn cyffelyp yw teyrnas nefo*edd* i *dresawr
cudd*iedic* mewn maes, yr hwn wedy y ddyn ei gaffael,
ef ei cudd, ac o lewenydd am danaw, ef a dynn heibio,
ac a werth oll ar a vedd, ac a brym y maes hwnw.

¶ Trachefn cyffelip yw teyrnas nef*oedd* i *varsiandwr,
yr hwn a gais ‡vargaritactec, ac wedy iddo ei ga*ff*el vn
margaret gwerthfawr, yr aeth ac y gwerthodd *cymeint*
oll ac a veddei, ac ei prynodd.

¶ Tragefyn cyffelip yw teyrnas nefo*edd* i rwyt *tynn
a vwrit yn y mor, yr hon a ‡dyrra o bop ryw *beth*.
Yr hon wedi bo yn llawn, a ddugant ir lan, ac eistedd a
wnant, a' chlascy 'r ei da *y* mywn llestri, a' thavly 'r ei
‡drwc *heibio. Velly y bydd yn-*d*iwedd y ‡byd. Yr
Angelion a ant allan, ac a *nailltuant yr ei drwc o blith
yr ei cyfiawn, ac y tavlant wy i ffwrneis dan: ynaw y
bydd ‡wylofain a' *riccian dannedd.

¶ Yr Iesu a ddyvot yddwynt, *A* y chwi yn dyall hyn
oll? Dywedesont wrthaw, *Ym, Arglwydd. Yno y
dyvot ef wrthwynt, Can hynny pop Gwr-llen yr hwn a
ddyscir i deyrnas nefo*edd*, a gyffelypir i *berchen tuy,
yr hwn a ddwc allan oei dresawr newydd*ion* a' hen*ion*.

¶ Ac e ddarvu, gwedy i'r Iesu ddyweddyt y *para-
bolae hyn, yr ymadawodd o *dd*yno, ac yd aeth ef y'w
wlat y un, ac ei dyscawdd yn y synagogae wy, yny
‡synnodd arnynt, gan ddywedyt, O b'le *y doeth* y
doethinep hyn a'r *gwethredoed-nerthol ir dyn hwn?
Any*d* hwn yw map y saer? Any*d* y vam ef a elwir
Mair, a' ei vrodur Iaco ac Ioses, a' Simon ac Iudas?
Ac any*d* yw ei chwioredd oll y gyd a *ny*ni? O b'le
gan hyny y mae ganthaw *y pethae* hyn oll? Ac wy a
*rwystrit ‡yntho. Yno y dyvot yr Iesu wrthwynt,
Ny*d* yw Prophwyt eb anrydedd *anyd yn ei wlat y un,

* Vall
‡ clescir, tyrir
‡ dranewyddeu
* yscyrnygy
‡ tywynna, discleiria, discleinia
* wrando, gwrandawt
‡ eurgrawn
* varsiand vasnachwr
‡ perle da
* dramwy, traws
* gasel, glasca, a gynull
‡ coegion
* y maes allan
‡ oesoedd
* ddidolant, ditholant, holiant
* yscyrnygy
‡ Ydym
* wr
* damegion
‡ chwithodd
* meddiantae
* dramewyddit
‡ ganthaw
* dyeithyr, amyn

‡ veddiante, wyrthiae
* er mwyn

ac yn y duy chun. Ac ny wnaeth ef vawr ‡weithrrd-
oedd-nerthol yno, *o bleit ei anerediniaeth wy.

Pen xiiij.

Tyb Herod am Christ. Lladd pen Ioan. Christ yn porthi pempmil popul a' phemp torth a' dau pyse. Ef yn gweddiaw yn y mynyth. Ef yn ymddangos liw nos ar y mor yw ddiscipulon. Ac yn achup Petr. Hwy yn cyffessy y vot ef yn vap Duw. Ef yn iachay pawp a gyhyrddodd-ae emylyn y wisc ef.

Y PRYD hyny y clybu Herod y Tetrarch am Iesu,
ac y dyvot wrth ei weison, Hwn yw Ioan Vat-
* meddiannc gwrthiae
yddiwr. Ef gyfodes o veirw, ac am hyny y gweith-
redir *weithredoedd-nerthol ganthaw. Can ys Herod
a ddaliesei Ioan ac ei rhwymesei, ac ei dodesei yn-car-
char o bleit Herodias, gwraic Philip y vrawt ef. Can
‡ cyfraithlawn
ys Ioan a ddyvot wrthaw, Nid ‡deddfol y ti y chahel
hi. A' phan oedd yn ei vryd y roi ef yw varwolaeth,
ef ofnodd y dyrva, can ys wy y cymerent ef val proph-
* natalic
wyt. A' phan getwit *dydd* *genedigaeth Herod, y
dawnsiodd merch Herod geyr y bron wy, ac y bodd-
‡ drwy lw
haodd hi Herod. Erwydd paam y gaddawodd ef ‡dan-
dwng, y rhoddei yddhi beth pynac ar a archei *hi*. Ac
‡ Ro, Moes
yhi wedy hi addysey gan hei mam, a ddyvot, ‡Dyro
i mi yma ben Ioan Vatyddiwr mewn desel. A'r
* yn ddrwc ganthaw
Brenhin a *dristawdd: eithyr o erwydd ei lw, a'r ei a
eisteddent y gyd ac ef wrth y vort, y gorchymynawdd
ef ei roi *iddi*: ac ef a *dd*anvonawdd *gennad* ac a
‡ dorawdd
‡laddawd ben Ioan yn y carchar. Ac a dducpwyt
* vorwyn
y ben ef mewn desyl, ac ei rhoet ir *vacheennes, a'
‡ yddy
hi ei duc ‡y'w mam. A' ei ddiscipulon ef a ddaethant,
ac a gymersant y gorph *ef* ac ei claddesont, ac aethont
ac a ddywedesont, i'r Iesu. A' phan *ei* clybu yr Iesu,
ef a dynnodd o ddyno mewn llong i ddiffeith*fa* or *n*ailltu.
* yn bedestric
A' gwedy clybot o'r dyrva, wy y dilynesont ef *ar
draet allan o'r dinasoedd. A'r Iesu aeth ymaith ac a
‡ vintai
welodd *dyrva vawr, ac a dosturiawdd wrthwynt, ac
ef a iachaodd y cleifion hwy.

¶ A' gwedy y mynd hi yn hwyr, y daeth ei ddis-
cipulon attaw, can ddywedyt, Diffaith yw'r lle yma,
‡ amser
a'r ‡awr aeth heibio: *gellwng y dyrva ymaith, i
* madde, gad
vyned ir dinasoedd y bryny yddyn ‡vwydydd. A'r
‡ vitel
Iesu a ddyvot wrthynt, Nid *rhait y yddyn vyned
* dir
ymaith: Rowch chwi yddwynt *beth* y'w vwyta. Yno
y dywedesont wrthaw, Nid oes genym any*d* pemp torth

a' dau pysc*otyn*. Ac ef y ddyvot, Dugwch wy i mi yma*n*. Ac e orchymynawdd ir dorf eistedd ar y *gwellt*glas*, ac a gymerth y pemp torth a'r ddau bysc*odyn*, ac a ‡edrychawdd i vyny*dd* tu ar nef, ac a vendithiodd, ac a dores, ac a roes y torthae y'w ddiscipulon, a'r discipulon ir dyrva. Ac wy oll a vwytesont, ac wy a *ddigonwyt. Ac a godesont o'r briw*urryt* oedd yngweddill saith basceden. Ar ei a vwytesent, oedd yn-cylch pem*p*mil o wyr, eb law gwragedd a' *rhai bychain.

¶ Ac yn y van y cym*p*ellodd yr Iesu ei ddiscipulon i vyned mewn llong, a' ‡myned *trosodd oei vlaen, tra *dd*anfonei ef y dyrfa ymaith. A' gwedy iddo *dd*anvon y dyrfa ymaith, ef ‡escennawdd ir mynyd *vvrtho* ehun i weddiaw: a' gwedy y hwyrhai hi, ydd oedd ef yno *yn vnic. Ac yno ydd oedd y llong yn-cenol y mor, ac a ‡drallodit gan donnae: canys gwynt gwrthwynep ytoedd. Ac yn y bedwerydd wylfa or nos, ydd aeth yr Iesu attwynt, gan rodio ar y mor. A' phan welodd ei ddiscipulon ef yn rhoddiaw ar y mor, y cythrwblit wy gan ddywedyt, *Drychioleth *yd* yw, ac a waeddeson rac ofn. Ac yny man, yr ymadroddodd yr Iesu wrthwynt, gan ddywedyt, ‡Cymerwch gysir da. Myvi *yt*yw: nac ofnwch. Yno ydd atpawdd Petr ef, ac a ddyvot, Arglwydd, a's ti yw, arch i mi ddewot atat ar y dwfr. Ac ef a ddyvot, *Dyr*ed*. A' gwedy descen*d* o Petr o'r llong, ef a rodiodd ‡rhyd y dwfr *i ddyvot at yr Iesu. An'd pan welawdd ef wynt cardarn, yr ofnawdd: a' phan ddechreuawdd ‡suddo y llefawdd, gan ddywedyt, Arglwydd, *cadw vi. Ac yn y man yr esten*d*awdd yr Iesu ei law, ac ymavlodd yntliaw, ac y dyvot wrtho, A *dydi* ‡vychan o ffydd, paam *y petruseist? Ac er cynted yd aethon ir llong, y peidiawdd y gwynt. Yno yr ei oedd yn y llong, a ddaethon ac y addolesant ef, gan ddywedyt, Yn wir map Dew *yt*wyt.

¶ A' gwedi ydd yn vyn*ed* trosodd, *rry* ddaethant i dir Genezaret. A' phan i adnabu gwyr y van hono ef*o*, *ys d*anfonesant ir wlat hono o y amgylch, *ogylch*, ac a ddygesont attaw yr ei oll oedd yn gleifion. Ac a atolygont iddo gael cyfwrdd ac *emyl*yn* y wisc ef yn vnic: a chymmifer ac a gyfyrddawdd *a hi*, a iachawyt.

*glaswellt
‡dremiodd
*ddiwallwyt, gawsont ei gwala
*plantys
‡thrawenu, threiddio
*trywodd
‡dringodd i vynyth
*wrtho yhun
‡haldienit, a chwelit, wthit
*Gweledigaeth, Ellyll, Anyspryd
‡Coeliwch
*Dabre
‡ar
*vyned
‡soddi
*dianc, achup
‡y chydig-ffydd, dydi wan o ffydd
*yr angoeliaist, ydd amheuaist, y dowteist
*hem

Pen. xv.

Christ yn escuso ei ddiscipulon, ac yn ceryddy'r Gwyr llen, a'r Pharisaieit, am dori gorchymyn Dew, gan ei athraweth ei hunain. Am y planigin a ddiwreiddir. Pa bethae a halogant ddyn. Christ yn gwaredy merch y wraic o Canane. Bara'r plant. Ef yn iachay'r cleifion. Ac yn porthy pedairmil gwyr, eb law gwragedd a' phlant.

YNO y daeth at yr Iesu y Gwyr-llen ar Pharisaieit, yr ei oedd o Gaerusalem, gan ddywedyt, Paam y *tyr dy ddiscipulon *di* ‡arddodiad yr *Henafieit? can na olchant ei dwylo, pan vwytaont vara. Ac ef a atepawdd ac a ddyvot wrthwynt, A' phaam ydd y-chwi yn ‡tori gorchymyn Dew gan eich *arddodiad chwi? Can ys Dew a orchymynodd, can ddywedyt, Anrydedda dy dad ath vam: a' hwn a ‡velltithio tad nei vam, bid *ef* varw *yr angae. A chwi a ddywedwch, Pwy pynac a ddyweit wrth tad nei vam, ‡Can y rhodd a *offrymir* geny vi, y daw lles yty: *er, na's anrhydedda ef ei dad, nei vam, ‡*dinai rydd.* Ac *rellyn* y gwnaethoch 'orthymyn Dew yn over gan eich *arddodiad chwi. A hypocriteid, da y prophwytodd Esaias am dano-chwi, gan ddywedyt, Nesau mae'r popul hynn ataf a' ei genae, a'm anrhydeddy aei gwefusae, a' ei calon 'sy ympell ywrthyf. Eithr ouer im anrhydeddant i, gan ddyscy *yn lle* dysc*eidaeth* 'orchymynnae dynion. Yno y galwodd ef y dyrva attaw, ac y ddyvot wrthwynt, Clywch a' dyellwch. Hyn *aa *y mewn* ir genae, ny's ‡haloga ddyn, *n*anyn yr hyn a ddaw *allan* o'r genae, hyny a haloga ddyn.

¶ Yno y daeth ei ddiscipulon, ac y dywedesont wrthaw, A' ny wyddost i, y *rhwystra Pharisaieit wrth glywet yr ymadrodd *hwn?* Ac ef a atepodd ac a ddyvot, Pop plannigyn ar ny's plannawdd vy-Tad nefawl, a ddiwreddir. Gedwch yddyn: tywysogion deillion ir deillion ynt: ac a's y dall a ‡dywys y dall, y ddau a gwympant i'r ffos.

¶ Yno ydd atepawdd Petr, ac y dyvot wrthaw *Deongl yni y parabol hwn. Yno y dyuot yr Iesu, ytych chwi etwa eb ddyall? Any *wyddoch*wi*, eto mai pop peth pynac aa ymewn ir genae, iddo vyned ir bol*y*, ac a vwrir allan ir *gaudy? Eithr y pethae a ddant *allan* o'r genae, 'sy yndyvot o'r galon, ac *h*wy a halogant ddyn. Can ys o'r galon, y daw meddyliae

* trosa
‡ athraweth defod, gosodiad
* Hynaif, henuriait
‡ trosi, troseddu, anghyfreithio
* athraweth
‡ emelldigo
* varwoleth
‡ Trwy
* cyd
‡ *digerydd, digeel*
* athraweth
* ar el
‡ budredda
* trangwyddit
‡ arwein
* Esponia, Manec
‡ ddyellwch
* coddyn

drwc, ‡lladd-celanedd, tori priodas, *godinebeu, lladrat, ffals destiolaeth, cablairiae. Yr ei ‡hyn yw'r pethae a halogant ddyn: an'd bwyta a dwylo eb ‡'olchi, nyd haloga ddyn.

* ffornigrwydd
‡ ymolchi

¶ A' Iesu aeth o ddyno, ac a dynodd i dueddeu Tyrus a' Sidon: A' nycha, gwraic o Canaan a ddaeth or *goror hynny, ac a lefawdd, can ddywedyt wrthaw, Trugarha wrthyf, Arglwydd, vap Dauid: y mae vymerch i mewn poen resynawl gan gythraul. Eithyr nyd atepawdd ef yddi vn gair. Yno y daeth ei ddiscipulon ataw, ac a atolygesont iddo, can ddyweddyt, *Danvon y hi ymaith canys mae hi yn llefain ar ein h'ol. Ac ef a atepawdd, ac addyvot, Ni'm *d*anvonwyt i anid at ddevait colledic tuy 'r Israel. Er hyny hi a ddeuth ac y addolawdd ef, can ddywedyt, Arglwydd cymporth vi. Ac ef a atepawdd, ac a ddyvot, Nid ‡da cymeryd bara 'r plant a'ei vwrw ir *cwn. Hithae a ddyvot, Gwir yw, Arglwydd: er hyny mae 'r cwn yn bwyta yr briwision a syrth *y ar vort y' harglwyddi. Yno ydd atepawdd yr Iesu, ac ydyvot wrthei. *Ha* wreic, mawr yw dy ffydd: bid y-ty, mal y mynych. A'hei merch a iachawyt yn yr awr honno.

Yr Euangel yr ail Sul or Grawys.
* parthae
* Gelwng
‡ iawn
* cynavon, cwnach
* oddiar vwrdd

Ac *velly* yr aeth yr Iesu o yno, ac y daeth geyrl'aw mor Galilaea, ac a escen*d*odd ir mynyth, ac a eisteddawdd yno, Ac a ddaeth ataw dyrvae mawrion a' chanthwynt gloffion, deillion, mudion, ‡anafusion, ac eraill lawer, ac eu bwricson *y lavvr* wrth draet yr Iesu, ac ef *y* iachaodd *h*wy, yny ryveddawdd y dyrva, weled y mution yn dywedyt, yr anafusion yn iach, a'r cloffion yn *cerddet, ar daillion yn gweled: a' gogoneddy Dyw *yr* Israel awnaethont. Yno y galwodd yr Iesu ei ddiscipulon attaw, ac a ddyvot, Ydd wyf yn tosturio wrth y dyrfa hon, can yddyn aros gyd a mi *er* ys tri-die bellach, ac na*d* oes ganthyn *ddim* yw vwyta: a'i ‡gellwng *vvy* *ar ei ‡cythlwng ny's *ewyllsyaf, rac ei ‡ffeintio ar y ffordd. A' ei ddiscipulon a ddyvot wrtho, O b'le y caem ni ‡gynniver o vara yn y diffeith*vvch*, ac y caffei dyrva gymeint, ei gwala? Ac a ddyvot yr Iesu wrthynt, Pasawl torth 'sy genwch? A' *hvvy* dywedesont, Saith, ac ychydic *byscod-bychain. Yno y gorchmynnodd ef ir dyrva eistedd *i lavvr* ar y ddaiar. A' chymerawdd y saith torth, a'r pysc*ot*, ac a ddiolchawdd, ac *eu* torrawdd, ac *ei* rhoes ‡at ei ddyscipulon, a'r discipulon i'r dyrfa. Ac *vvy* oll a vwytesont, ac a

‡ efryddion
* rhodio
‡ yn newynoc
* maddae yn weigion
‡ yn divwyt
* gwnaf
‡ gloesygy, llesmeirio
* gymeint
‡ byscodyne
‡ yw

gawson ddigon: ac y godeson, o'r briwfryt oedd yn gweddill saith * vasceddeit. A'r ei vesyn yn bwyta oedd pedeirmil o wyr, eb law gwragadd a' phlantys. Yno ydd anvones yr Iesu y dyrfa y ffordd, ac a aeth y long, a ddaeth i ‡ barthe Magdala.

* cawelleit
‡ gyffinydd, randiroedd, duedde bro, ardal

Pen xvj.

Y Pharisaieit yn gofyn arwydd. Yr Iesu yn rhybyddiaw ei ddiscipulon rac athraweth y Pharisaieit. Cyffes Petr. Egoriadae nef. Bod yn angenrait ir ffyddlonion ddwyn y groes. Colli nei gael y bywyt. Enodiat Christ.

YNO y deuth y Pharisaieit a'r Sadducaieit, ac y temptesant ef, gan geisiaw ganthaw ddangos yddyn arwydd o'r nef. Ac ef a atepawdd, ac a ddyvot wrthynt, Pan vo hi * yn hwyr, y dywedwch, Hi rydd * Towydd tec: can vot yr wybr yn goch. A'r borae y dyrreiecch, Heddiw y bydd ‡ tempestl, can vot * yr wybr yn goch ac yn ‡ drist. A' hypocriteit, wynep yr wybr a vedrwch i y * varny, ac a ny vedrwch varny am arwyddion yr amserae? Egais y genedleth ‡ drwc a'r odinabus * arwydd, ac arwydd ny's roddir iddi n amyn arwydd, y Prophwyt Ionas: ac velly y gadawodd ef wy, ac y tynnawdd ymaith.

‡ brydnawn echwydd
* Hindda
‡ drye-hin
* y nef, ffyrvaven
‡ brudd
* ddyall, ystyried, syniaw, adnabot
‡ enwir, anvad
* argoel

¶ A' gwedy dyvot ey ddiscipulon i'r lan arall, ef aithei eb gof ganthynt gymeryd bara y gyd ac wynt. A'r Iesu a ddyvot wrthynt, Edrychwch, a'mogelwch rhac ‡ leven y Pharisaieit a'r Sadducaieit. Ac wy a * veddyliason ynddyn y hunain gan ddywedyt, Hyn sy am na ddygesam vara. A'r Iesu yn gwybot y peth, a ddyvot wrthynt, Chwychwy o ‡ ffydd vechan, paam y meddyliwch ynoch eich hun, sef can na ddygesoch vara? Anyd ychwi yn dyall eto, nac yn cofio y pemp torth, pan oedd pempmil popul, a' phasawl basgedeit a gymresoch? Na'r saith torth pan oedd saith mil popul, a' pha sawl cawelleit a gymeresoch? * Pa'm na ddyellwchwi, mae am y bara y dywedeis wrthych, ar ymogelyd o hanoch rac leven y Pharisaieit a'r Sadducaieit? Yno y dyellesont wy, na ddywedesei ef am ymogelyd o hanynt rac lefen bara, namyn ‡ rac athraweth y Pharisaieit a'r Sad-ducaieit.

‡ surdoes
* rysymeson yn ei plith
‡ wanffydd
* P'odd
‡ ywrth ddysc

¶ A' gwedy dyvot yr Iesu i dueddae Caisar Philip e a o vynnodd y'w ddiscipulon, Pwy * y dywait dynyon vy-bot i Map y dyn? Ac wy a ddywedesont Rei a

Yr Euangel ar ddydd S. Petr Apostol.
* medd

ddywait ‡*mae* Ioan vatyddiwr: a' rei *mae* Helias ac eraill ‡ taw
may Ieremias, *ai vn or Prophwyti. Ac ef a ddyvot * neu
wrthwynt, A' phwy ‡meddwchwi yw vi? Yno Simon ‡ ddywedwch
Petr a atepawdd, ac a ddyvot, Ti yw'r Christ Map y
Duw byw. A'r Iesu a atepawdd, ac a dyvot wrthaw
*Gwyn dy vyt ti Simon vap Ionas can nat cic a' gwaet * Ys dedwydd wyt
ei dangosawdd yty eithyr vy-Tat yr hwn ys ydd yn y
nefoedd. A' mi a ddywedaf hefyt yty, mae ti yw Petr,
ac ar y ‡petr hynn yr adailiaf veu Eccles: a' phyrth ‡ graic
yffern ny's ‡gorvyddant y hi. Ac y-ty y rhoddaf * gorchvyggnt
*egoriadae teyrnas nefoedd, a' pha beth bynac a rwy- * allwydae
mych ar y ddaear, a vydd rwymedic yn y nefoedd:
a pha beth bynac a ellyngych ar y daear, a vydd gell-
yngedic yn y nefoedd. Yno y gorchymynawdd ef
y'w ddiscipulon, na ddywedent i nep mai efe oedd
Iesu y Christ.

O hyny allan y dechreawdd yr Iesu *dangos y'w ‡ venegy
ddiscipulon, vot yn ‡*angen*raid iddo vyned i Caeru- * ddir
salem, a' dyoddef llawer gan yr Henafieit, a' *chan* yr
Archoffeiriait, a'r Gwyr-llen a' ei ladd, a' *chyfody y ‡ chwnny
trydydd dydd. Yno Petr ai cymerth ef or ‡nailltuy, * wrtho ehun
ac a ddechreawdd y *geryddy ef, gan ddywedyt, Ar- yn'ohanredawl
glwydd, ‡trugarha wrthyt tyun: ny'*s* bydd hyn y-ty. ‡ bydd well
Yno ydd ymchoelodd ef tra*ch* i gefyn, ac y dyvot wrth
Petr, *tynn ar v'ol i Satan: *can ys* rhwystr wyt ymy, * does ffwrth y wrthyf
can na ddyelly y pethae *sy o* Dduw, *n*amyn y pethae
sy o ddynion. Yno y dyvot yr Iesu wrth ei ddiscip-
ulon, A's ‡dilyn nep vi, ymwrthoted y vn, a chymered ‡ canlyn
ei *groc a' dilyned vi. Can ys pwy bynac, a 'wylly- * groes
sio gadw ei ‡vywyt, ei cyll: a' phwy pynac a gollo ‡ einioes, enaid, hoedyl
ei vywyt om pleit i, a ei caiff. Can ys pa les i ddyn,
er ennill yr oll vyt, a *chyll ef y enait y hun? nei
pa beth a rydd dyn yn ‡gyfnewyt dros ei Dat y gyd ‡ dal
a' ei Angelyon, ac yno y rhydd ef i bop *dyn* erwydd
ei weithredoedd. Yn wir y dywedaf ychwi, vot rhei
o'r sawl 'sy yn sefyll yma, ar ny *chwaethant angae, * vlasant, phrovant
nes yddyn welet Map *y* dyn yn dyvot yn ei deyrnas.

Pen. xvij.

Ymrithiat Christ ar vvnyth Thabor. Dlyedus yw gwrando Christ. Am Elias ac Ioan Vatyddiwr. Ef yn iachay dyn lleuadglaf. Grym ffydd. Ympryd a' gweddi. Christ yn rhacvenegi am ei ddyoddefaint. Ef yn taly teyrnget.

AC ar ol chwech diernot, y cymerawdd yr Iesu Petr, ac Iaco, ac Ioan ei vrawt, ac y duc wy i vynydd i vonyth vchel *o'r nailltuy, ac ymrythiodd geyr y bron wy, ac a *dywynnodd y wynep ef val yr haul, a' ei ddillat oedd ‡mor gannaid a'r goleuni. A' nycha, Voysen ac Elias, yn ymddangos yddynt, yn ymddiddan ac ef. Yno ydd atepawdd Petr, ac y dyvot wrth yr Iesu, Arglwydd, da yw i ni vot yma: a's ewyllysy, gwnawn yma dri phebyll, vn i ti, ac vn i Voysen, ac vn y Elias. Ac ef eto yn ymadrodd, nycha wybren olau yn ei gwascodi hwy: nycha, lef o'r wybren yn dywedyt, Hwn yw vy-caredic Vap, yn yr hwn im boddolonit: clywch ef. A' phan glybu y discipulon *hyny*, y cwympesont ar ei hwynebae, ac a ofsont yn *ddir*vawr: Yno y daeth yr Iesu, ac ei cyhyrddodd wy, ac a ddyvot, *Cy*fo*dwch, ac nac ofnwch. A' chwedy yddynt dderchafael ei ‡llygaid ny welsant nep an*y*d yr Iesu yn *vnic.

¶ A' mal y descendent o'r mynyth, y gorchymynawdd yr Iesu yddyn gan ddywedyt, Na ddywedwch y weledigaeth i nep, yn y chyvoto Map y dyn o veirw. A' ei ddiscipulon a ovynawdd iddo, gan ddywedyt, Pa'm gan hyny y dyweit y Gwyr llen vot yn *rait i Elias ddyvot yn gyntaf? A'r Iesu a atepawdd ac a ddyvot wrthyn, Diau y daw Elias yn gyntaf, ac yr ‡edvryd ef oll. Eithr mi ddywedaf ychwi, ddyvot o Elias *eisioes, ac na's adnabuont *vvy* ef, a' gwneuthyd o hanynt yddo beth bynac a vyncsont: velly y ‡bydd i Vap y dyn ddyoddef ganthwynt *vvy*. Yno y dyellodd y discipulon y vod ef yn dywedyt wrthwynt am Ioan Vatyddiwr.

¶ A' gwedy eu dyvot at y dyrva, y daeth ataw *ryvv* ddyn, ac *aeth ar ei 'liniae iddo, ac a ddyvot, Arglwydd, trugarha wrth vy map: can yvot ef yn ‡lloeric, ac ydd ys yn ddrwc wrthaw: can ys mynech y cwymp *ef* yn tan, a' mynech yn y dw*fr*. A' *mi* y dugym ef at dy ddiscipulon *di*, ac ny allasant wy y iachay ef. Yno ydd atepawdd yr Iesu, ac y dyvot, A genedleth, anffyddlawn a' *thraws*edic*, pa hyd bellach y byddaf gyd a chwi? pa hyd bellach ych dyoddefaf? dugwch ef yma ataf i. A'r Iesu a ‡geryddodd y cythrael, ac ef aeth allan o hanaw: a'r bachcen a iachawyt yn yr awr hono. Yno y daeth y discipulon at yr Iesu *wrtho ehun, ac a ddy-

* wrthyn y hun, yn anwahanredawl
* ddiscleiriodd
‡ cyn wynned
* gwrandewch arno ef
* Cwnnwch
‡ golwc
* wrtho y vn
* ddir
‡ adver bop peth
* yr awrhon, weithian, bellach
‡ dervydd
* benliniodd, ostyngodd
‡ lleuadic
* throvaus, gwrthnesic
‡ ys dwrdiodd
* or neilltu

wedesont, Paam na allem ni vwrw ef allan? A'r
Iesu a ddyvot wrthwynt, O bleit eich ancrediniaeth:
can ys yn wir y dywedaf y chwi, pe bei y chwi ffydd
cymeint ac *yvv* gronyn mwstard *chvvi* ddywedwch
wrth y mynyth hwn, Ys*y*mud o *dd*yma draw, ac ef
a ys*y*mut*a*: ac ny bydd dim *am*p*ossibil ychwy. *analluawc
An'd ny*d* a allan y rhyw*iogeth* hwn, amyn gan weddi
ac vmpryd.

¶ Ac val ydd oeddent *vvy* yn ‡aros yn-Galilaea y ‡tramwy, cyn-
dyvot yr Iesu wrthwynt, Ef a *dder*vydd rhoddi Map ired
y dyn yn-dwylo dynion, ac *vvy* ei lladdant, *a'r *eithyr y
trydydd dydd y cyfyd ef: a' thristay a wnaethant yn
ddirfawr.

A' gwedy ey dyvot i Capernaum, yr ei oedd yn
*d*erbyn arian y deyrnget, a ‡ddaethant at Petr, ac ‡dreth, cein-
a ddywedesont, Any'*d* yw eich athro *chvvi* yn taly iogen pen
teyrnget? Ef a ddyvot, Ydyw. Ac wedy y ddyvot
ef ir tuy, yr Iesu a ei rhac ‡vlaenodd ef, gan ddy- ‡achubodd
wedyt, Beth a *dyby*gy* di Simon? ‡Y gan bwy y *meddi
cymer Brenhinedd y ddaiar deyrnget, nei *dreth? ‡Pwy gan
y gan ei plant, ai gan estronieit? Petr a ddyvot *arian pen
wrthaw, y gan estranieit. Yno y dyvot yr Iesu wrth-
aw, Gan hyny y mae'r plant yn ‡rhyddion. Er hyny, ‡vreiniol
rac y ni y rhwystro hwy, does ir mor, a' bwrw vach,
a' chymer y pysc*otyn* cyntaf a ddel i vyny*dd*, ac wedy
yt' agory ei *eneu, ti a gai ddarn o vgein ceinioc: *safyn
cymer hynny a' dyro droso vi a' thi.

Pen. xviij.

Y mwyaf yn terynas nef. Ef yn dyscy ei ddiscipulon y vot yn uvyddyon ac yn ddiniwed. Ymoglyd rhac achosiaw drwc. Na thremyger yr hai bychain. Paam y daeth Christ. Am gosp broderawl. Am awturtot yr Eccles. Moliant gweddi a' chynulleidfae dwywol, Am vaddeuant brawdol.

YR amser hynny y deuth y discipulon at yr Iesu, *Yr Euangel ar*
can ddywedyt, Pwy 'sy vwya yn-teyrnas nefoedd? *ddydd Mibacael.*
A'r Iesu a alwawdd ataw *vachcenyn, ac ei gosodes *blentyn
yn ei ‡cyfrwng, ac a ddyvot, Yn wir y dywedaf ‡cenol
wrthych, a ddieithyr eich *ymchwelyt, a' bot mal *troi
‡bachenot nid ewch i deyrnas nefoedd. Pwy bynac ‡reibychein
can hyny a ‡ymestyngo mal y bachcenyn hwn, hwnw ‡ymiselo
yw'r mwyaf yn-teyrnas nefoedd. A' phwy pynac a *plentyn
*dd*erbyn gyfryw ‡vachcenyn yn vy Enw, a'm *d*erbyn i. ‡drangwyddo'
A' phwy bynac a *rwystro vn or ei bychein hynn a gwimpo

credant yno vi, gwell oedd, iddaw pe crogit maen melin
* wddwg — am ei ‡ vwnwgl, a'ei voddy yn eigiawn y mor. Gwae'r
‡ tramcwddion, cwympe — byt o bleit ‡ rhwystrae: can ys angenreit yw dewot
rhwystrae: er hyny gwae'r dyn hwnw. y gan yr vn
‡ tramcwydd — yd ei y ‡ rhwystr. Can hyny a's dy law *n*ai dy droet
ath rhwystra, tor wy ymaith, a' thavl y wrthyt: gwell
* efrydd — yw yty vynet i vywyt, yn gloff, ai yn * anafus, nath
‡ dwy — tavly ae yty ddwy law, a' ‡ dan droet i dan traga-
vythawl. Ac a's dy lygat ath rwystra, tynn allan, a'
thavl y wrthyt: gwell yw yty vynet i vywyt ac yn
* Mogelwch — llygat, na'c a dau lygat, dy davly i dan yffern. * Gwel-
‡ anvriech, salwch — wch na ‡ thremygoch yr vn o'r ei bychein hynn: canys
dywedaf y chwi, pan yw yn y nefoedd vot y Aggelon
*tremio,edrych — wy bop amser yn * gwelet wynep vy-Tat yr hwn ys y
yn y nefoedd.

* iachay ymwared, achup diane — Can ys daeth Map *y* dyn i * gadw *yr* hyn a gollesit.
Beth a dybiwchwi*? A's bydd*i* i ddyn gan davat, a'
‡ ddidro, goil, ar ddigren — myned o vn o hanynt ar ddisperot, a ny ad ef y *n*amyn
vn pem*p* ugain, a' myned ir mynydde*dd* a' cheisio yr
hon acthesei ar ddysperot? Ac a's bydd yddo y chael
hi, yn wir y dywedaf y-chwi, mae mwy llawen yw gan-
thaw am y ddavat hono, nag am y *n*amyn vn pem*p*
veain nyd aethent ar ddispirot. Velly ni*d* yw ewyllys
eich Tat y-sy yn y nefoe*dd*, *bot* cyfergolli yr vn or ei
‡ gwna — bychainhyn. Eb law hyny a's ‡ pecha dy vrawt ith
* dywait iddo ei vai — erbyn, does, a' * cherydda ef ryngot ac ef ‡ wrth y vn:
‡ yn vnic — a's ef ath wrendy, enilleist dy vrawt. Ac as ef ni'th
wrendy, cymer gyd a thi eto vn nei ddau, val y bo gan
* grymio — enac dau nei dri o testion ally * sefyll o bop gair. Ac
a's ef ny bydd gwiw gantaw eu gwrandaw, dywait
wrth yr Eccleis: ac a's ef ny vynn wrandaw 'r Eccleis
‡ anffyddlon a' thollwr — chwaith, bit ef y-ty megis ‡ Cenedlic a Phublican. Yn
wir y dywedaf, ychwi, Pa *bethe* pynac a rwymoch ar y
ddaiar, a rwymir yn y nefoedd, a' pha *bethae* bynac a
ellyngwch ar y ddaiar, a ellyngir yn y nef. Trachefyn,
yn wir y dywedaf wrthych, a's cydsynnia dau o
* ar — hanoch * yn y ddaiar ar *ddim* oll, *beth* bynac ar a
archant, y rhoddir yddynt y gan vy-Tat yr hwn 'sy
yn y nefoedd. Can ys *ym*p'le pynac ydd ymgynnull
‡ perfedd — dau n'ei dri, yn vy Enw i, yno ydd wyf yn ei ‡ cenol
wy.

Yr Euangel y xxij. Sulgwedy Trintot, — ¶ Yno y daeth Petr ato ef, ac a ddyvot, Arglwydd,
pa sawl gwaith y pecha vy-brawt im erbyn, ac y
maddeuaf yddaw? *ai* yd seithwaith? Yr Iesu a ddyvot

wrthaw, Ny ddywedaf y-ty, yd seithwaith, anid yd * seithwaith ‡ ddecwaith seithwaith. Am hynny y cyffelypir teyrnas nefoedd i ryw Frenhin, ‡ pwy vynnei gael cyfrif * can ei weision. A' phan ddechreysei gyfrif, e dducpwyt vn attaw, a oedd yn ei ddylet o ddec mil o ‡ talentae. A' chan nad oedd ganto ddim oei daly, e 'orchymynawdd ei Arglwydd y werthy ef, a' ei wreic, a' ei blant, ac oll * a veddei, a' thaly *yr ddlet*. A'r gwas a gwympawdd i lawr, ac atolygawdd iddaw, can ddywedyt, Arglwydd, ‡ oeda dy ddigoveint wrthyf, a' thalaf y-ty *y cvvbl* oll. Yno Arglwydd y gwas hwnw a drugarhaodd wrtho, ac ei gellyngawdd, ac a vaddeuawdd iddaw y ddled. A' gwedy myned y gwas ymaith, e gavas vn oe * gyveillion, yr hwn oedd yn y ddlet ef o gant ceiniawc, ac a ymavlawdd yntaw ac ei llindagawdd, gan ddywedyt, Tal i mi ‡ dy ddlet. Yno y syrthiawdd ei gyfeill wrth y draet ef, ac a atolygwadd yddaw, can ddywedyt, * Oeda dy ddigoveint wrthyf, a' thalaf y-ty *y cvvbyl* oll. Ac ny's ‡ gwnai ef, anyd myned a' ei vwrw ef yn-carchar, y 'n y dalei yr ddlet. A' phan weles ei gyveillion *ereill* y pethau a * ddaroedd, ydd oedd yn ddrwc dros pen ganthwynt, ac a ddeuthant, ac a vanegesant y ew h' arglwydd yr oll pethae a ddarvesynt. Yno y galwawdd ei Arglwydd arnaw, ac a ddyvot wrthaw, *A* was ‡ drwc, maddeueis yty yr oll ddyled, can yty weddiaw arnaf. Ac a ny ddylesyt tithe tosturiaw wrth dy * gyfeill, megis ac y tosturiais i wrthy ti? A' llitiaw a wnaeth ei Arglwydd, ac ei rhoddes ef ir poenwyr, y'n y dalei ei holl ddylet iddaw. Ac velly yr vn ffynyt y gwna veu nefawl Dat i chwithae, any vaddeuwch o'ch calonae, pop vn * y'w vrawd eu ‡ camweddae.

* ddec a thrugein waith, sef ccccxx, nid amgen eb rivedi
‡ y
* aei
‡ yncylch lx. li. oedd pop talent cyffredin
* oedd yn ei helw
‡ gohiria, heddycha, pwylla, bydd dda dy amynedd
* gydweision
‡ vy
* Esmwytha
‡ mynnei
* wneithit
‡ nall
* gydwas
* ydy
‡ sarhaedae, trespasae

Pen. xix.

Christ yn dangos am ba achos y gellir yscar gwraic. Bot * diweirdep yn ddawn gan Ddyw. Ef yn derbyn rhei bychain. I gahel bywyt tragyvythawl. Mai braidd y bydd yr hei goludoc vot yn gadwedic. Ef yn gaddaw ir ei a ymwrthodesont ar cwbyl yw ddilyn ef, vychedd dragywythol.

* *ymgynnal*

AC e ddarvu, gwedy ir Iesu 'orphen yr ymadroddion hyny, ef a ymadawodd a Galilaea, ac a ddaeth i * ffinion Iudaea y tuhwnt y Iorddonen. A' ‡ thorfoedd lawer y dylinodd ef, ac ef y iachaodd wy yno.

* dueddae
‡ minteioedd

Yno y daeth y Pharisaieit attaw, gan y demptio ef,
*yscar,vaddeu, a' dywedyt wrthaw, Ai cyfreithlon i wr *wrthddot ei
roi ymaith wraic am bop ‡achos? Ac ef a atepawdd ac a ddyvot
‡bui wrthwynt, A' ny ddarllenasach, pan yw i'r vn y
gwnaeth *vry* yn y dechreu, yn wryw a' benyw ei
*dywedyt gwneythy*d* hwy, *ac a ddyvot, O bleit hyn y gad *y*
‡ymgassyllta, dyn dad a' mam ac y ‡gly yn wrth ei wraic, ac ylldau
cyda y byddant *yn* vn cnawt? Ac velly ni*d* ynt mwy*ach*
yn ddau, anyd vn cnawd. Na bo i ddyn gan hyny
*yscar ‡'ohany yr hyn a *gyssylltodd Duw. Wy a ddywet-
esont wrthaw, Paam gan hyny y gorchymynodd Moysen
*ymadaw, roi llythr *yscar, a'i ‡gellwng hi ymaith? Ef a ddyvot
gyru wrthwynt, Moysen erwydd caledrwydd eich calonae, a
'oddefodd yw'ch wrthddot eich gwragedd: eithr o'r
dechreu ny*d* oedd *hi* velly. A' *mi* dywedaf ychwi,
*anyd, mai pwy pynac a wrthddoto ei wraic, *dyethr am
‡puteindra ‡'odinep, a' phriody *vn* arall, y vot yn *tori priodas,
*godinibu a' phwy pynac a briota hon, a yscarwyt, a dyr briodas.
Yno y dyvot ei ddiscipulon wrtho, A's felly y mae 'r
‡peth, helhynt ‡devnydd rhwyng gwr a' gwraic, ny da *priodi *gwraic.*
*gwreica Ac ef a ddyvot wrthwynt, Ny all pawp ‡*dd*erbyn y
‡gynnwys *peth hyn, any*d* yr ei y rhoed yddwynt. Can ys y
*gair mae'r ei yn ddiweir ar a anet velly o groth *ei* mam: ac
y mae'r ei yn ddiweir, a wnaed yn ddiweir gan ddynion:
ac y mae'r ei yn ddiweir, a ei gwnaeth yhunain yn
ddiweir er *mvvyn* teyrnas nef*oedd*. Y nep a all *dd*erbyn
hyn, *d*erbyniet.

Yno y ducpwyt ataw 'rei bychain, er iddo ddody *ei*
ddwylo arn*add*ynt, a' gweddio: a'r discipulon y cer-
yddawdd wy. A'r Iesu a ddyvot, Gedewch ir ei
bychein, ac na 'oharddwch yddynt ddyvot atafi: can
ys ir cyfryw 'rei y mae teyrnas nef*oedd*. A' gwedy
iddo ddody *ei* ddwylo arn*add*ynt, ydd aeth ef ymaith
‡Ac wele o *dd*yno. ‡A' nycha, y daeth vn, ac y dyvot wrthaw,
*beth da Athro da, pa *dda a wnaf, ‡yn y chaffwyf vuchedd
‡val &c. dragyvythawl? Ac ef a ddyvot wrthaw, Paam y
gelwy vi yn dda? ny*d* da neb, any*d* vn, *ys ef* Dyw:
and a's wyllysy vyned *y myvvn* i'r bywyt, cadw 'r
gorchymynion. Ef a ddyvot wrthaw *ynte*, Pa 'r ei?
*wna odinap A'r Iesu a ddyvot, Yr ei hynn, Na ladd: Na *thor
briodas: Na ledrata: Na ddwc gamtestiolaeth. An-
rydedda *dy* dad a*th* vam: a' cheri dy gymydawc
*gwas mal ty vn. Y *gwr-ieuanc a ddyvot wrthaw, *Mi*
gedwais hyn oll o'm icuntit: beth 'sy yn eisiae i mi

eto? Yr Iesu a ddyvot wrthaw, A's wyllysy vot yn
perfeith, does, gwerth 'sy ‡genyt, a' dyro i'r tlodion ‡ ar dy clw
a' *thi gai dresawr yn y nef*oedd:* a' dyre*d* a' dilyn * chai
vi. A' phan glybu y gwr-ieuanc yr ymadrodd hwn,
yr aeth ‡ffwrdd yn drist: canys ydd oedd ef yn ber- ‡ ymaith
chen da lawer. Yno y dyvot yr Iesu wrth ei ddis-
cipulon, Yn wir y dywedaf wrthych, mae yn anhawdd
ydd a' r *goludawc i deyrnas nef*oedd.* A' thrachefyn * cyfoethawc
y dywedaf y chwi, Haws i gamel vyne*d* trwy gray 'r
nodwydd-*ddur*, nac i'r goludawc vyned y mewn y
deyrnas Duw. A' phan glybu y ddiscipulon *ef* hyn,
‡sanny awnaethant yn aruthyr, gan ddywedyt, Pwy ‡ irdang
gan hyny all vot yn gadwedic? A'r Iesu a edrych-
awdd arnyn, ac a ddyvot wrthynt, Gyd a dynion
ampossibil yw hynn, any*d* gyd a Duw pop peth sy
yn *possibil. * alluoc

¶ Yno Petr atepodd ac a ddyvot wrtho, Nycha *Yr Euangel ar*
nyni a adawsam pop peth, ac ath ddilynesam di: a' *ddydd ym-*
pha beth a vydd y-ni *Ar Iesu a ddyvot yddynt, *chweliat. S,*
Yn wir y dywedaf wrthych, mae pan eisteddo Map *Paul* * wrthodesam
y dyn ‡yn eisteddva ei 'ogoniant, chwychwi yr ei ‡ ar
a'm *canlynawdd yn yr adgenetleth, a eisteddwch hefyt * vawrhynt
ar ddeuddec eisteddva, ac a vernwch dauddec llwyth ‡ dilinio
yr Israel. A' phwy bynac a ‡edy tai, ney vroder, * wrthoto
neu chwioredd, neu dat, neu vam, ne wraic, nei blant,
nei diredd, er mwyn vy Enw i, ef a *dd*erbyn ar y
canvet, a'bywyt tragyvythavl a *etivedda. An'd * veddianna
llawer or ei ‡blaenaf, a vyddant yn olaf, ar ei olaf ‡ cyntaf
yn vlaenaf.

Pen. xx.

Christ yn dyscy drwy gyffelyprwydd, nad yw Duw yn dled neb, a'ei
vod ef yn 'oystad yn galw dynion yw waith ef. Ef yn y rhybyddiaw
hwy am ei ddyoddefaint. Yn dyscy yr eiddaw ef i ymoglyd nac
*rhwysc. Christ yn taly ein ranswm a'n prynedigaeth. Ef yn rhoi * *rhyvic*
ei golwc i ddau ddall. *rhvvyf*

CANYS teyrnas nefoedd 'sy debic y *berchen tuy, *Yr Euangel ar*
yr hwn aeth allan a' hi yn dyddhay i gyflogy *y Sul Scptua-*
gweithwyr y'w 'winllan. Ac ef a gytunawdd a'r gweith- *gesima*
wyr er ceiniawc y dydd, ac y danvonodd hwy yw * duyluwr
winllan. Ac ef aeth al'an ynghylch y drydedd awr,
ac a weles eraill yn sefyll yn segur yn y ‡varchnat, ‡ yr heol
ac addyvot wrthwynt. Ewch chwi*the* hefyt i'm gwin-
llan, a' pheth bynac a vo cyfiawn mi ei rhof y chwy.

Ac wynt aethant ymaith. Trachefyn yddaeth ef allan ynghylch y chwechet a'r nawet awr, ac a wnaeth yr vn modd, Ac ef aeth allan yn-cylch yr vnved awr arddec, ac a gafas ereill yn sefyll yn segur, ac a ddyvot wrthynt. Paam ydd y chwi yn sefyll yma yn hyd y dydd yn segur? Dywedesont wrtho, Am nad oedd nep in cyflogy. Ef a ddyvot wrththynt, Ewch chwithae hefyt i'm gwinllan, a' pheth bynac a vo cyfiawn, chwi ei cewch. A' phan aeth hi yn *hwyr, y dyvot ‡Arglwydd y winllan wrth ei 'orchwiliwr, Galw yr gweithwyr, a' dyro yddynt ei cyfloc, can ddaechrae or hei dywethaf yd yr ei cyntaf. A' phan ddeuth yr ei *a gyflogesit* yn-cylch yr vnvet awr arddec, cahel a wnaeth pop vn geinioc. A' phan ddeuth yr ei cyntaf, wy dybiesont y cahent vwy, eithr hwythae hefyt a gawsant bob-vn geiniawc. A' gwedy yddwynt gahel, *grwgnach a wnaethant wrth wr y tuy, gan ddywedyt, Ny weithiodd yr ei olaf hyn anid vn awr, a' thi ei gwnaethost yn gystal a ninac r' ei a ddygesam bwys y dydd a'r tes. Ac ef a atebawdd i vn o hanwynt ac addyvot, Y ‡carwr, nid wyf yn gwnaethy dim cam a thi: Anid er ceiniawc y cytuneist a mi? cymer ‡y peth 'sydd i ti, a' dos ymaith: mi a ewllysiaf roddy ir olaf hwn, megis ac y tithef, Anid iawn i mi wneythyd a vynwyf am ‡y s'y i mi vyhun? a ytyw dy lygat *ti* yn ddrwc am vy-bot i yn dda? Velly y bydd yr ei olaf yn vlaenaf, ar ei blaenaf yn olaf: can ys llawer a alwyt, ac ychydigion a *ddetholwyt.

* echwydd
‡ perchen
* murmur, manson, grwytho
‡ cyfeill
‡ yr eiddo vyhun
* ddewyswyt

A'r Iesu ‡aeth i vyny*dd* i Gaerusalem, ac a gymerth y deuddec discipulon *o'r nailltuy ar y ffordd ac a ddyvot wrthyn, Nycha nyny yn myned i vyny*dd* i Gaerusalem, a' Map y dyn a roddir i'r Anchoffeirieit ac i'r Gwyr-llen, ac wy y barnan ef i angae, ac y roddant ef i'r Cenedloedd er yddyn watwor, a'ei yscyrsiaw, a' *ei* *grogi: a'r trydydd dydd y cyfyd ef *drachefyn.*

‡ ascennodd
* wrthyr yunain
‡ ffrewyllio
* groes hoelio

¶ Yno y deuth ataw mam plant Zebedeus y gyd a hei meibion, can ei addoli, ac erchy ryw beth ganto. Ac ef a ddyvot wrthei, Peth a vynny? Y hi a ddyvot wrthaw, *Caniata ir ei hynn vy-deu vaip gahel eistedd, vn ar dy ddeheulaw, ar llall ar dy law ‡aswy yn dy deyrnas. A'r Iesu a atepawdd ac a ddyvot, Ny wyddoch beth y archwch. *A* ellwch yvet o'r

Yr Euangel ar ddydd S. Iaco Apostol
‡ asau

*cwpan ydd yfwy vi *o hanavv* a'ch batyddiaw a'r batydd y batyddier vi? Dywedesont wrthaw Gallwn. Ac ef a ddyvot wrthwynt. Diogel ydd yfwch o'm cwpan ac ich batyddier, a'r batydd i'm batydier i ‡*gantavv*, eithyr eistedd ar vy-deheulaw ac ar vy llaw aswy, nid yw *i mi y roi: eithyr *e roddir* i'r sawl y darparwyt y ganvy-Tat. A' phan ‡gigleu 'r dec *ereill hyn*, *sory awnaethant wrth y ddau vroder. Can hyny yr Iesu ei galwodd wynt ataw, ac a ddyvot, *Ys* gwydoch mae penaetheit y Cenetloedd a arglwyddiant arnaddwynt, a'r gwyr mawrion, ae gwrthlywiant wy. Ac nid velly y bydd yn ych plith chwi, anid pwy pynac a vynno vot yn wr mawr yn eich plith chwi, byddet yn *wasanaethwr y chwy, a' phwy pynac a vynno bot yn pennaf yn eich plith, bit e yn was y'wch, megis, ac y deuth Map y dyn nyd y'w wasanaethy, 'namyn er gwasanaethu, ac y roddy ei ‡vywyt yn bryniant tros lawer.

* phiol
‡ ac ef
* vanvi
‡ glypu, glywodd
* coec vu ganthynt
* wenidawo
‡ eneit, einioes

Ac wyntwy yn myned yffordd o Iericho, y dilynodd tyrfa vawr ef. A' nycha, ddau ddeillion yn eistedd ar vin y ffordd, pan glywesont vot yr Iesu yn myned heibio, y llefesont, gan ddywedyt, Arglwydd vap Dauid trugara wrthym. A'r dyrfa y ceryddawdd*vvy*, yn y thawent *a son:* wy*the* a lefason *yn vwy, gan ddywedyt, Arglwydd vap Dauid trugara, wrthym. Yno y safodd yr Iesu, ac y galwadd wy ac a ddyvot, Beth a cwyllisiwch imi y wneythy*d* ywch'? Dywedesont wrthaw, Arglwydd, *bod* agori ein llygait. A'r Iesu gan dosturiaw a gyhyrddodd a ei llygait: ac yn y van y cymerth ei llygait *olwc, ac *vvy* y dylynesont ef.

* vwyvwy
* leufer

Pen. xxj.

Christ yn marchogeth ar asen y Caerusalem. Gyrry'r prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r templ. Y plant yn ‡pucho llwyddiant i Christ· Y fficuspren yn gwywo. Bot ffydd yn angenrait wrth weddiaw· Betydd Ioan. Y ddau vap. Y ddamec am y llafurwyr. Rhoi heibio y conglfayn. Gwrthddot yr Iuddaeon a' derbyn y Cenetloedd.

‡ *erchi, damuno*

A PHAN ddaethant yn *gyf*agos y Caerusalem a'i dyuot hwy i Bethphage i vynyth Oliuar, yno yd aduones yr Iesu ddau ddiscipl, can ddywedyt wrthynt, Ewch ir pentref y sy ‡gyferbyn a chwi, ac yn y *man chwi a gewch asen yn rhwym, ac ‡ebol gyd a hi: gellyngwch wynt a' dygwch *i mi. Ac a dywait nep

Yr Euangel y Sul cyntaf o'r Aduent.
‡ ar eich cyfer
* ebrwydd
‡ llwdyn
* atavi

ddim wrthych, dywedwch, vot yn rraid ir Arglwydd wrthynt: yn y man ef y gellwng hwynt. A' hyn ol' a wnaethpwyt, y gyfloni yr hyn a ddoytpwyt trwy'r Prophwyt, yn doydyd. Dywedwch i verch Sion, ‡Nycha, dy Vrenhin yn dyvot atat' yn *war, ac yn eistedd ar asen, ac ebol llwdn asen, weddol. Y discipulon a aethant, ac a wnaethant mal y gorchymynawdd yr Iesu yddwynt, ac a ddugesont yr asen a'r ebol, ac a ddodesont ei dillat arnynt, ac ei gesodesont ef ‡arnwynt. A' thyrva *ddir*vawr a daneusont ei ddillat ar y ffordd: ereill a doresont gangae o'r gwydd, ac ei tanusont rhyt y ffordd. A'r dyrfa a oedd yn mynet o'r blaen, a'r ei oedd yn dyvot ar ol a lefent, can dywedyt **Hos-anna* i vap Dauid: bendigedic *vo* yr hwn ys y yn dywot yn Enw yr Arglwydd, *Hos-anna* rhwn wyt yn y *nefoe*dd goruchaf. A' gwedy ei ddy uot i Gaerusalem, y dinas oll a gynnyrfodd, can ddywedyt, Pwy yw hwn? A'r tyrvae a ddywedesant. Hwn yw'r Iesu y Prophwyt o Nazaret, yn-Galilea. A'r Iesu a aeth y mewn i templ Dduw, ac ei taflawdd hwynt y gyd allan yr ei oedd yn gwerthy ac yn prynu yn y templ, ac a *dd*ymchlawdd y lawr vyrddae yr newidwyr-arian, a' chadeiriae yr ei oedd yn gwerthy colombenot, ac a ddyvot wrthwynt, Mae yn escrivennedic, Y tuy meu *vi* tuy gweddi y gelwir, eithyr chwi ei gwnaethoch yn' ogof llatron.

‡ Wele
* vfydd, mwyn
‡ ar vchaf
* Iacha, cadw, ymwared

Yno y daeth y daillion a'r cloffion attaw, yn y Templ, ac ef y iachaodd wy. A' phan welawdd yr Archoffeiriait a'r Gwyr-llen y ryveddodae a wnaethoedd*oedd* ef, a'r plant yn llefain yn y templ, ac yn dywedyt, *Hosanna* vap Dauid, y *soresont, ac y dywedesont wrthaw, A glywy *di yr hyn* a ddyweit yr ein? A'r Iesu a ddyuot wrthynt, ‡Do: Any ddarllenasech erioed, *O enae 'rei-bychein, a'r ei ‡yn sugno y perffeithieist voliant?

* bu salw, goec, ganthynt
‡ Ie, Clywais
* Trwy
‡ ar vronae

Yno y gadawodd ef wynt, ac aeth allan o'r dinas i Bethania, ac a letuyodd yno. A'r borae ac ef yn ad ymchwely*d* ir dinas, ydd oedd arno newyn. Ac wrth weled fficuspren ar y ffordd, yd aeth ataw, ac ny chafas ddim arnaw, *n*amin dail yn vnic, ac y dyvot wrthaw, Na bo i ffrwyth dyvu *arnat' byth mwy*ach*. Ac yn ‡ebrwydd y *gwywodd y fficuspren. A' phan ei gwelawdd y discipulon, y ryveddesant, gan ddywedyt, ‡Pan'*d* ebrwydd y gwywodd y fficuspren? A'r Iesu

* o hanot
‡ y van
* crinodd
‡ Mor

a atepawdd ac a ddyvot wrthynt, Yn wir y dywedaf
wrthych, pei byddei *y chwi ffydd ac eb ‡petrusaw * genych
dim, ny wnewch yn vnic *yr hyn a' vvneythym i* ir fficus- ‡ amheu, ddowto
pren, any*d* hefyt pe dywedech wrth y mynyth hwn,
Cymer dy vn y ffwrdd, a' bwrw dy vn ir mor, **hyny* * ys dervydd
vydd. A' pha beth a archoch yn-gweddi, a's credwch,
chvvi ei *d*erbyniwch.

A' gwedy y ddyvot ef ir Templ, yr Archoffeiriait, a'
Henafieit y popul a ddaethan attaw, val yr oedd ef yn
adrodd-dysc, ac a ddywedesont, Wrth pa awturtot y
gwnai *di* y pethae-hyn? a' phwy a roes y ti yr awdurtot
hyn? Yno ydd atepawdd yr Iesu, ac y dyvot wrth-
wynt, A' myvy a ovynaf i chwi, vn-peth, yr hwn a's
manegwch y-my, a' minef a venagaf y chwi wrth pa
awturtot y gwnaf i y *pethae* hyn. Betydd Ioan o b'le
ydd oedd? *ai* o'r nef, ai o ddynion? Yno y rhysym-
esont yn ei plith y unain, gan ddywedyt, A's dywedwn,
mai o'r nef: ef a ddyweit wrthym, Paam gan hyny
na'*s* credech yddaw? Ac a's dywedwn *mae* O ddynion,
mae arnam of*y*n y popul: can ys bot *pavvp* oll yn
cymeryd Ioan mal Prophwyt. Yno *ydd* atepesont i'r
Iesu, gan ddywedyt, Ny wyddam *ni*. Ac ef a ddyvot
wrthwynt, Ac ny's dyweda vi*nef* y chwi wrth pa
awturtot y gwnaf *vi* hyn.

And beth dybygwch*vii?* Ydd oedd i wr ddau vap,
ac ef a ddaeth at *yr hynaf, ac a ddyvot, *Ha* vap, does * cyntaf
a' gweithia heddyw yn vy-gwinllan. Ac ef a atebodd
ac a ddyvot, Nyd af *vi:* an'd gwedy edifarhay arno,
ydd aeth. Yno y daeth ef at yr ail, ac a ddyvot yr vn
ffynyt. Ac ef a atepawdd, ac a ddyvot, Mi ‡*vvnaf*, ‡ *af*
Arglwydd: ac ny*d* aeth *ef*. Pa vn o'r ddau a wnaeth
ewyllys y tad? Dywedyt o hanynt wrthaw, Y cyntaf.
Yr Iesu a ddyvot wrthynt, Yn wir y dywedaf wrthych',
yr aa 'r Publicanot a'r putenieit o'ch blaen chwi i
deyrnas Duw. Can *ys* daeth Ioan atoch *yn ffordd * mewn ffordd
‡vniondep, ac ny chredesoch *ef: an*d* y Publicanot a'r ‡ gwiredd, cyfiawnder
puteinieit ei credesont *ef*, a' chwychwi, er y *chvvy* weled, * iddo
ny's edifarhaech gwedy, *yd* yn y chredech ef.

Clywch barabol *ar*all, Ydd oedd ryw berchen tuy yr
hwn a blannodd 'winllan, ac y caeawdd hi o yamgylch,
ac a wnaeth ynthei ‡winwascpren, ac a adeiladawdd ‡ bwll
dwr, ac ei *llogawdd hi i ‡dirddiwilliawdwyr ac aeth i * gosodawdd
wlad bell. A' phan nesawdd amser y ffrwythae, e ‡ llafurwyr
*dd*anfonawdd ei weision at y *tir-ddiwilliawdron y *dd*er- * llafurwyr

byn y ffrwythae hi. A'r tir-ddiwilliawdwyr a ddalicsont y weision ef, ac a vayddesont vn, ac a laddasont arall, ac a lapyddiesont *vn* arall. Trachefyn yd anfonawdd weision ereill, mwy na'r ei cyntaf: ac wy a wnaethant yddwynt yr vn ffynyt. Ac yn ddywethaf *oll* yd anvonawdd ef ei vap y vn, gan ddywedyt, Wy a barchan vy map, A' phan welawdd y tir-ddiwilliawdwyr y map, y dywedesont yn y plith y vnain, Hwn yw 'r etivedd: dewch, lladdwn ef, a' chymerwn y ‡etifeddiaeth ef. Yno y cymeresont ef, ac ei tavlesont allan o'r winllan, ac ei lladdasont. Can hyny pan ddel Arglwydd y winllan, beth a wna ef ir tir-ddiwilliawdwyr hyny? Wy a ddywedesont wrtho. Ef a ddifetha yn *graulawn y dynion drwc hyny, ac a ‡lloca ei winllan i dir-ddiwilliawdwir ereill, yr ei y roddant yddo y ffrwythae yn y *h*amserae. Yr Iesu a ddyvot wrthwynt, Any ddarlleneso-chwi erioed yn yr Scrythurae, Y maen yr hwn a wrthddodawdd yr adailiadwyr, hwnw a wnaethpwyt yn ben congyl? Hyn oedd weithred yr Arglwydd, a' rhyvedd yw yn ein ‡llygait *ni*. Am hyny y dywedaf wrthych, y cymerir teyrnas Duw y arnoch, ac y rhoddir i genedl a ddwc y ffrwyth hi. A' phwy pynac a gwympo ar y maen hwn, ef a ddryllir: ac ar pwy pynac y cwymp, y mal ef yn *vriwion. A' phan glybu 'r Archoffeiriait a'r Pharisaieit ei ‡barabolae, y gwybuont mai am danynt wy y dywedesei ef. Ac wy yn ceisiaw *ymavlyt ynddo, a ofnesant *rac* y bopul, canys yddynt y gymeryd ef val Prophwyt.

‡ dref tad

* ffyrnio

‡ osyd

‡ golwo

* chwilvriw vswydd

‡ damegion

* ei ddala

Pen xxij.

Damec y *neithior. Galwedigaeth y Cenedloedd. Y dillat priodas. Taly teyrnget. Am y Cyuodiadiadigaeth. Gorchest y Gwyr llen ‡Dywdap Christ.

YNO ydd atepawd yr Iesu, ac a lavarawdd wrthwynt drachefyn ym-parabolae, gan ddywedyt, Cyffelyp yw teyrnas nefoedd i ryw Vrenhin a wnaethoedd briodas *yw vap, ac a *dd*anvonawdd ei weision i 'alw yr ei a ohaddesit ir briodas, ac ny vynnesont wy ddawot: Trachefyn y*d* anvones ef weision er-eill, gan dywedyt, Dywedwch wrth yr ei a 'ohaddwyt, Welc, paratoais vy-giniaw: vey ychen am *pascedigion a ladwyt, a' phop peth ys y parat: dewch i'r priodas. Ac wy vn ddiystyr ganthwynt, ac aethant ymaith, vn

* *briodas*

‡ *dyvvdot, dyvvolieth*

Yr Euangel yr xx. Sul gwedy Trintot.

* yddy

* lledveginot

y'w ‡duy, ac arall *y'w vasnach. ‡Ac y rclyw a ddaliesont y y weision ef, ac ei gwarthruddiesont, ac a ei lladdesont. A' phan glypu yr Brenhin, y llidiawdd, ac a *dd*anvones allan ei lueddwyr, ac a ‡ddinistriawdd y lladdwyr hynny, ac a loscawdd eu dinas. Yno y dyvot ef wrth ei weision, Yn wir y briodas ys y parat: anid yr ei a ohodesit, nid oeddent teilwng. Ewch gan hyny allan i'r priffyrdd, a' chynniuer y gaffoch, gohaddwch i'r briodas. Yno 'r gweision hyny aethant allan ir prifffyrdd, ac a gesclesont ynghyt gynniuer oll ac gawsont, ddrwc a' da: ac a lanwyt y briodas o 'ohaddwyr. Yno 'r Brenhin e ddeuth y mewn, y weled *y gohawddwyr, ac a ganvu yno ddyn nid oedd gwisc priodas amdanaw. Ac ef a ddyvot wrthaw, *Y* cyveil' pa ‡ddelw yd aethost y mewn yma, eb vot am danat *gwisc priodas? Ac ynte ‡aeth yn vut. Yno y dyvot y Brenhin wrth y gweision, Rwymwch y draet a' ei ddwylo: cymerwch ef ymaith, a' thavlwch i'r tywyllwch eithav: ynaw y bydd wylofain, ‡ac yscyrnygy dannedd. Can ys llawer a *elwir, ac ychydic*ion* a ‡ddetholir.

‡ vaes
* ynghylch ei varsiandi
‡ Ar lleill
* divaodd
‡ Yr eisteddwyr, y gwesteion
* wedd
‡ briodaswisc
* ny ddeuth gair oei ben
‡ a'riccian
* ohaddir
‡ ddywysir

Yr Euangel y xxiij. Sul gwedy Trintot.

¶ Yno ydd aeth y Pharisaieit, ac a gymersont gygcor pa vodd y dalient ef yn *ei* ymadrawdd. Ac wy a *dd*anvonesont attaw ei ddiscipulon y gyd a'r Herodiait, can ddywedyt, Athro, gwyddam dy vot yn *'air wir, ac yn dyscy ffordd Dduw yn-gwirionedd, ac nyd oes arnat ‡oval nep: can nad wyt yn edrych *ar wynep dynion. Dywet y-ni gan hynny, beth a dyby di? *Ai* iawn ‡rhoddy teyrnget i Caisar, ai ny*d* yw? A'r Iesu yn gwybot y *drigioni wy, a ddyvot, Paam im ‡temptwch vi chwychwi *hypocriteit? dangoswch ymy ‡vath y deyrnget. Ac wy a roeson attaw geiniawc. Ac ef a ddyvot wrthynt, Pwy pie'r ddelw hon a'r *argraph? Dywedesont wrthaw, ‡Caisar. Yno ydyvot ef wrthwynt, Rowch gan hyny *ys ydd i Caisar, i Caisar, a' rhowch i Dduw y pethe ys ydd y ‡Dduw. A' phan glywsant wy hyn, ryveddy awnaethant, a' ei ady a' myned ymaith.

* gywir
‡ bryder vndyn: erwydd
‡ taly treth ir ymerodr
* malis
‡ provwch
* ffugwyr
‡ arian
* arscrifen
‡ Yr Emperawtr
* yr eiddo
‡ eiddo Duw

Y dydd hwnw y daeth y Zadducaieit ataw, (yr ei a ddywedan nad oes *cyfodedigaeth) ac ovynesont iddo, gan ddywedyt, Athro, eddyvot Moysen, a's bydd marw vn, eb yddo blant, priodet ei vrawd y wraic ef, a chyfodet had ‡y'w vrawt. Ac ydd oedd gyd nyni saith broder, a'r cyntaf a briodawdd wreic, ac a vu varw: ac

* *adgyfodiat*
‡ yddy

ef eb hiliogeth iddaw, a adawodd ei wreic y'w vrawt. Yr vn ffynyt yr ail, a'r trydydd, yd y saithfed. Ac yn ddywethaf oll y bu varw'r wreic hefyt. Can hyn yn y *cyfodedigaeth, gwraic i bwy o'r saith vydd hi: can ys ‡pop vn y cawsei hi. Yno ydd atepawdd yr Iesu ac y dyvot wrthynt, *Cyfeiliorny ydd ych, eb wybot yr Scrythurae, na meddiant Dyw. O bleit yn y cyfodedigaeth nid ynt yn gwreica, nag yn gwra, namyn, bot val Angelion Dew yn y nefoedd. Ac am gyfodedigaeth y meirw, any ddarllenysoch hyn a ddywetpwyt wrthych gan Dduw, yn dywedyt, Mi yw Duw Abraham, Dew Isaac, a' Dew Iaco? Dew nid yw Ddew 'r meirw, namyn *y bywion. A' phan glybu'r popul *hyny*, rhyfeddy a wnaethant am ei ddysceidaeth ef.

* adgyfodiad
‡ oll
* Crwydro, Myned ar ddidro, gwibio
* ir

¶ A' gwedy clybot o'r Pharisaieit ddarvot i'r Iesu 'oystegu y Saddukaieit, wynt a ymgynullesant ir vn-lle. Ac vn o hanwynt yr hwn oedd Gyfreithiwr a ymofynawdd ac ef, er ei *brovi gan ddywedyt, Athro, pa vn ywr gorchymyn mawr yn y ‡Ddeddyf? Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Cery yr Arglwydd dy Dduw *o'th oll calon, ac o'th oll eneit, ac o'th oll veddwl. Hwn yw'r ‡cyntaf a'r gorchymyn mawr. A'r ail ys y gyfelip i hwnn, Cery dy gymydawc mal *tuhun. Yn y *ddau 'orchymyn hynn y ‡saif yr oll Ddeddyf a'r Prophwyti. A' gwedy ymgasely o'r Pharisaieit yn-cyt, y govynnawdd yr Iesu yddwynt, can ddywedyt, Peth a dybygwch chwi am *y* Christ? map i *bwy ytyw? Dywedesont wrthaw, *Map* Dauid. Ef a ddyvot wrthwynt, can hyny pa vodd y mae Dauid yn yr yspryt yn y y 'alw ef yn Arglwydd, can ddywedyt, Dywedawdd yr ‡Arglwydd wrth vy Arglwydd, Eistedd ar vy-deheulaw y ny 'osotwyf dy 'elynion yn *droetvainc y-ty? Ac a's galwadd Dauid ef yn Arglwydd pywedd y mae ef yn Vap iddaw? Ac ny vetrawdd ‡vn-dyn atep gair iddaw, ac ny *veiddiawdd nep o'r dydd hwnw allan ‡ymgwestioni ddim ac ef mwy*ach*.

Yr Euangel y xviij. Sul gwedy Trintot.
* demtio
‡ Gyfraith
* yn dy, ath
‡ cyssevin, prif
* tithaw, tithau, tithef
‡ crog, glyn, cynwysir
* piei map ef ys ef, o bwy ir hanyw
‡ Ion
* lleithic
‡ nep
‡ llyvasawdd
‡ ymofyn

Pen xxiij.

Christ yn barny ar rwyse, trachwant a' gausancteiddrwydd y Gwyr llen a'r Pharisaieit. Y canlyniat wy yn erbyn gwasanaethwyr Dew. Christ yn Prophwyto o ddinistriat Caerusalem.

YNO y *llavarawdd yr Iesu wrth y dyrva, a' ei ddiscipulon, gan dywedyt, Y mae 'r Gwyr-llen

* dywedodd, dyvot

a'r Pharisaieit yn eistedd yn-cadair Moysen. Yr oll
bethae gan hyny ar a ddywedant ywch am ei cadw,
cedwch a' gwnewch: an'd ‡ar ol ei gweithredoedd na ‡ wrth
wnewch: can ys dywedyt a wnant, eb wneythy'r. O
bleit wy rwymant veichiae trymion, ac anhawdd ei
dwyn, ac *gesodant ar yscwyddae dynion, ac wy y * dodant
vnain ni*d* ‡ysmutant ac *vn* oei bysedd. Ei oll weith- ‡ ysgogant
redoedd a wnant er ei gweled o ddynion: can ys
llydany ei *cadwadogion, a wnant, ac estyn ‡empl*yn*ae * *phylacteria*
ei gwiscoedd, a' chary y lle vchaf yn-gwleddoedd, a' ‡ *fimbria*
chael y prif eisteddleoedd mewn cymanfae, a' chyfarch-
gwell *yddyn* yny marchnatoedd, a'ei galw gan ddynion
Rabbi, *Rabbi*, Eithr na'ch galwer gan ddynion *Rabbi:*
can ys vn dyscyawdr ys ydd y chwi '*sef yvv*, Christ, a'
chwychwi oll broder y*d*ych. Ac na 'alwch neb yn dad
yw'ch ar y ddaiar: can nad oes any*d* vn *yn* Tad y chwi
yr hwn ys y*dd* yn y nefoedd. *Ac* nach galwer *yn* * doctorieit
*ddyscodron: can ys vn yw eich ‡dysc*y*awdr chwi, ‡ *doctor*
ys ef Christ. A'r mwyaf yn eich plith, byddet *ef* yn was
ywch'. Can ys pwy pynac a ymddyrcha y vn, a *iselir: * ostyngir
a' phwy pynac a ymisela ehun, a dderchefir.

‡A' gwae chwy*chvvi*'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit, ‡ Can hyny
*hypocriteit, can ychwi gau teyrnas nef*oedd* ‡geyrbron * ffuantwyr
dynion: canys ychunain nyd ewch ymewn, ac ny's ‡ rhac
gedwch ir ei a ddauent y mewn, ddyvot y mywn. Gwae
chwy*chvvi* yr Gwyr-llen a'r Pharisaieit hypocriteit:
can ys eich bot yn llwyr *vwyta tai y gwragedd gwedd- * ysy
won, ac wrth liw gweddiae hirion: erwydd pa bleit y*d*
erbyniwch varn drymach. Gwae chwy*chvvi* 'r Gwyr-
llen a'r Pharisaieit hypocriteit: can ys-amgylchiwch
vor a' thir i wneythy 'r vn ‡o'ch proffes *eich vnain:* a' ‡ *proselyt*
gwedy y gwneler, ys gwnewch ef yn ‡ddaublygach yn * daublyc
vap i yffern na chwi ych vnain. Gwae chwy*chvvi* dy- mwy, ddau
wysogion daillion, yr ei a ddywedwch, Pwy pynac a gwaeth
dwng i'r Tem*p*l, ni*d* yw ddim: an'*d* pwy pynac a dwng
i aur y Tem*p*l, y mae ef *yn gwneythy*d* ar gam. ‡ mewn dled
Chvvychvvi ynfydion a' deillion, pa vn vwyaf ai'r aur,
ai'r Templ rhon 'sy yn sancteiddion 'r aur? A' phwy
pynac a dwng i'r allor, ni*d* yw ddim: an'd pynac a
dyngo i'r offrwm ys ydd arnei y mae ef *yngham. * yn ddledwr
Chvvychvvi ynfydion a' deillion, pwy vn vwyaf, *ai* 'r
offrwm, ai'r allor a sancteiddia 'r offrwm? Pwy pynac
gan hyny a dwng i'r allor, a dwng iddi, ac i'r oll y sy
arnei. A' phwy pynac a dwng i'r Templ, a dwng iddi,

‡ breswyl,daria ac i hwn a ‡dric ynthei. A' hwn a dwng ir nef*oedd*, a dwng i eisteddfa Dew, ac i hwn a eistedd arn*ei*.

Gwae chwy*chwi*'r Gwyr-llen, a'r Pharisaieit, hypocriteit, canys decymwch *y* mynt*ys*, ac anis, a' chwmin,

* gollwng heibio
‡ dwysach
* angenraid, y ddyleseeh

ac *ych* yn *ymddae pethae ‡trymach o'r Ddeddyf, '*sef* barn, a' thrugaredd a' ffydd*londep*. Y pethae hyn oedd *dlir *ychwi* ei gwneythyd, ac na vaddeuit y llaill. *Chwychwi* dywysogion deillion, yr ei a hidlwch wybedyn ac a *draf*lyngwch gamel.

Gwae chwy*chwi* 'wyr-llen a'r Pharisaieit hypocriticit: can ys-glanewch y tu allan i'r cwpa*n*, a'r ddesel: ac o'r tu mewn y maent yn llawn *trais a' gormoddedd.

* gormail, cribdail, yspeil, praidd
‡ glanha

Tydi Pharisai dall, ‡carth yn gyntaf y tu mewn ir cwpa*n* a'r ddeseil, val y bo'r tu allan yn lan hefyt. Gwae chwy*chwi* 'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit, hypocriteit: can ys ich cyffelypir i veddae gwedy ei *gwynhay, yr ei a welir yn brydferth o *dd*yallan, ac o ymywn y maent yr llawn escyrn y meirw, a' phop aflendit. Ac velly *ydd ych*wi*the:* can ys o *dd*iallan yr ymddangoswch i ddynion yn gyfion, ac o ymewn ydd ych yn llawn ‡hypocrisi ac enwiredd.

* canny,gwyngalchy
‡ ffuant, truth

Gwae chwi'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit hypocriteit: can ys ych bot yn adailiat beddae'r Prophwyti, ac yn ‡addurnaw *monwenti y ‡cyfiownion, ac yn dywedyt, Pe bysem yn-*d*yddiae cyn tadae, ny vesem ni gyfranog*ion* ac wynt yn-gwaed y Prophwyti. Ac velly ydd ych yn testiolaethy y chwy ych hun*ain* ych bot yn blant ir ei a laddawdd y Prophwyti. Cyflawnwch chwithae *hefyt* vesur eich tadae. A seirph genedlaethae gwiperot, pa vodd y gallwch ddianc rac barn yffern?

‡ trwsio, cymenny
* beddae, medrodae
‡ gwirionieit

Yr Euangel ar ddydd S. Stephan.

¶ Erwydd paam nycha, ydd wyf yn *d*anvon atoch Prophwyti, a' doethion, ac Scrivenyddion, ar ei a hanynt a ysgyrsiwch yn eich *synagogae, ac a ‡erlidiwch o *dref i dref, mal y del arnoch chwi yr oll waed gwirian a'r a ‡ellyngwyt ar y ddaear, o waet Abel gyfiawn yd yn-gwaet Zacharias vap Barachias, yr hwn a laddesoch rhwng y Templ a'r allor. Yn wir y dywedaf wrthych, y daw hyn oll ar *y genedlaeth hon, Caerusalem, Caerusalem, yr hon wyt yn lladd y Prophwyti, ac yn llapyddiaw yr ei a *dd*anvonir atat', pa sawl gwaith y myneswn ‡gaselu dy blant ynghyt, megys y casela yr iar hei chywion y dan hei adanedd, ac ny's mynech? *Nycha, e adewir ychwy eich car-

*cynulleidvaen
‡ erlynwch
* ddinas
‡ ddineuwyt
* yr oes
‡ glascy
* Wely

tref yn ‡ ancyvanedd. Can ys dywedaf wrthych, n'ym ‡ ddiffaith
gwelwch yn ol hyn, *yd* yny ddywedoch, Bendigedic
yw'r hwn a ddaw yn Enw yr Arglwydd.

Pen xxiiij.

Christ yn menegy yw ddiscipulon o ddistrywiat y templ. Am y gau-Christiae. Am barhay. Precethy 'r Euangel. Arwyddion diwedd y byd. Ef yn ei rhybyddiaw y ‡ddyffroi. Disymwth ddyvodiat Christ. ‡ *ddihuno*

A'R Iesu a ddynnodd allan ac a aeth i ffordd o'r
Tem*p*l, a'ei ddiscipulon a ddaethan attaw y
ddangos iddo adailiadaeth y Tem*p*l. A'r Iesu a ddyvot
wrthynt, Any wellwch *chvvi* hyn oll? yn wir y dywedaf
ychwi, ny ed*evv*ir yma *vaen ar vaen, a'r ny vwrir i * garec ar eu gylydd
lawr. Ac val ydd eisteddai ef ar vynyth *olivar y * olewydd
daeth ei ddsscipulon attaw ‡o'r neilltu, gan ddywedyt, ‡ wrtho hun
Maneg y ni pa bryd y bydd y pethae hyn? a' pha
*arwydd *vydd* oth ddyvodiat, ac o ddiwedd y byd? * argol
A'r Iesu a atepawdd ac a ddyvot wrthyn, Y mogelwch
rac i neb ych ‡twyllo chwy*chvvi*. Can ys daw ‡ hudo
llawer*ion* yn vy Enw i, gan ddywedyt, Mi yw Christ,
ac a dwyllant lawer*oedd*. Ac e vydd i chwi glywed am
ryveloedd a' sonion am ryveloedd: gwelwch na'ch
trolloder: can ys *dir yw bot *cyflavvni y pethae hyn* * Raid
oll, eythyr na*d oes* etwa ‡dervyn. Can ys cyvyt cenedl ‡ diwedd
yn erbyn cenedl, a' theyrnas yn erbyn teyrnas, ac e
vydd y *nodae, a' newynae a 'dayargryn*edigaethae* * cornwyt cowyn,
mewn amravel vannae. Ac nyd *yvv* hyn oll any*d* chwaren
dechreuad y ‡gofidieu. Yno ich rhoddant *chvvi* ich ‡ doluriau
gorthrymy, ac i'ch lladdant, ac ich caseir gan yr oll
genedloedd er mwyn vy Enw i. Ac yno y *rhwystrir * tranewyddir
llawer*ion*, ac y bradychant ygilydd, ac y casaant
ygylydd. Ac e gyfyd gau prophwyti lawer, ac a dwyll-
ant lawer*ion*. A' chanys yr ‡amylha*iff* enwiredd, ef a ‡ ehelaetha
oera cariat llawer*ion*. Eithyr y nep a barhao yd y
diwedd, hwn a *vydd cadwedic. A'r Euangel hon y * iacheir
‡deyrnas a precethir trwy'r oll vyt, *yn testoliaeth i'r ‡ or
oll genedloedd: ac yno y *daw 'r ‡tervyn, * er ‡ y bydd dywedd

Can hyny pan weloch *ffieidtra y diffeithwch, yr hyn
a ddywedpwyt y gan Ddaniel Brophwyt, yn sefyll yn y * ffaidd, anghyfanedd
lle sanctaidd (y nep ai darlle*no*, ystyried) yno yr ei a * synniet
vont yn Iudaea ‡ciliant ir mynydd*edd*. Y nep *a vo* ar ‡ ffoant
ben y tuy na ddescen*det* i gymeryd dim allan oei duy.
A' hwn *a vo* yn y maes, nac ymchweled dra i gefyn i

* gyrchy
‡ Ond
* ffoat, ffodurineth y chwi eilio
‡ chedwid yndyn
* dewesedigion
‡ cwttogir
‡ ffeils
* rhyveddodae
‡ ddewisiait
* Wele
‡ anialwch
* lluchet
‡ yr abo
* tywylla
‡ ysgydwir, yscogir gynnyrfir
* meddiant
‡ trumpet
* ddamec
‡ blaguraw
* cherdd
‡ ddarvo
‡ vynhadi
* llong
‡ llif
* wr

*gymeryd ei ddillat. A' gwae 'r ei beichiogion, a'r ei yn daly bronae yn y dyddiae hyny. ‡ A' gweddiwch na * bo ich ciliat y gayaf nac ar y *dydd* Sabbath. Can ys y pryd hyny y bydd gorthrymder mawr, cyfryw ac na bu er dechrae'r byt yd yr awr hon, ac ny bydd. Ac o ddyeithyr byrhay y dyddiae hyny, ny's ‡ iacheir neb enawdd: eithyr er mwyn yr * etholedigion y ‡ byrheir y dyddiae hyny. Yno a's dywait nep wrthych, Wele, lly'ma Christ, nei ll'yna, na chredwch. Can ys-cyfyd gau Gristie, a' ‡ gau-prophwyti, ac a ddangosant arwyddion mawr ac * aruthroedd, yn y thwyllent, pe bei possibil, y gwir ‡ etholedigion. Nycha, ys dywedeis yw'ch yny blaen, Gan hyny a's dywedant, wrthych, * Nycha, y mae ef yn y ‡ diffaith, nac ewch allan, Nycha y mae ef mewn dirgelfae, na chredwch. O bleit val y daw'r * vellten o'r Dwyrein, ac y tywynna yd y Gorllewyn, velly hefyt y bydd dyfodiat Map y dyn. Can ys p'le pynac y bo ‡ celain yno ydd ymgascla'r eryrod. Ac yn y van wedy gorthrymdere y dyddiae hyny, y * tywyllir yr haul, a'r leuad ny rydd ei goleuni, a'r ser a syrthiant o'r nef, a' nerthoedd y nefoedd a ‡ gyffroir. Ac yno yr ymddengys arwydd Map y dyn yny nef: ac yno y bydd oll llwythae 'r ddayar yn cwynvanu, ac wy a welant Vap y dyn yn dyvot yn wybre*nae* 'r nef, y gyd a * nerth a' gogoniant mawr. Ac ef a *dd*enfyn ei Angelion gyd a llef vawr yr ‡ vtcorn, ac wy a gasclant yr etholedigion yn-cyd, o'r pedwar gwynt *ac* o'r eithafoedd *b*ygylydd i'r nefoedd. Dysewch weithian * barabol y ffycuspren: pan yw ei gangen yn dyner, a'ei ddail yn ‡ tarddy, *ys* gwyddoch vot yr haf yn agos. Ac velly chwi*the*, pan weloch hynn oll, gwybyddwch vot *teyrnas Ddevv* yn agos, '*sef* wrth y drws. Yn wir y dywedaf wrthych, na*d* * aa yr oes hon heibio, yn y ‡ wneler hyn oll. Nef a' daiar aan heibio, eithyr vy-gairiae i ny*d* an heibio. Ac am y dydd hwnw a'r awr nys gwyr nep, nac Angelion *y* nef, anyd ‡ y Tad meu *ei* yn vnic. Ac val *ydd oedd* dyddiae Noe, velly hefyt vydd dyvodiat Map y dyn. Obleit val ydd oeddent yn y dyddiae *ym-blaen* diliw yn bwyta, ac yn yfet, yn gwreica, ac yn gwra, yd y dydd ydd aeth Noe ir * Arch, ac ny wybuont dim, yn y ddeuth y ‡ diliv a'ei cymeryd wy oll y ffordd, ac velly vydd dyvodiat Map y dyn. Yno y bydd dau * *ddyn* yn y maes, vn a gymerir ac

arall a ‡adewir. Dwy *vydd* yn maly *ym-melyn, vn a ‡gymerir, a'r llall a ed*evv*ir. *Gwiliwch am hyny: can na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd. A' gwybyddwch hyn, pe gwyddiat gwr y tuy pa ‡wyl*fa* y dauei 'r lleitr, ef a wili*es*ei yn ddilis, ac ny adaw*s*ei gloddio ei duy trywodd. Can hyny byddwch chwi*the* parot: can ys yn yr awr ny's tybiwch yd-aw Map y dyn. Pwy wrth hyny 'sy was ffyddlon a' *doeth, yr hwn a 'osodawdd ei Arglwydd *yn or'ch-vvilivvr* ar ei ‡duylu, y roddi bwyt yddynt yn *ei* *dym*p*or? Gwyn ei vyd y gwas hwnaw yr vn pan ddel ei Arglwydd ei caiff yn gwneythy*d* velly. Yn wir y dywedaf ywch' y gesyt ef *yn oruchvvilivvr* ar ei oll ‡dda. And a's dyweit y gwas drwc hwnw yn ei galon, Ef a *oeda vy Arglwydd ei ddyvoddiat, a' dechrae *bayddy ei gydweision, a' bwyta ac y fed y-gyd a'r ‡meddwon: ef a ddaw Arglwydd y gwas hwnaw *yn* y dydd ny*d* edrych am danaw, ac *mewn awr a'r ny's gwyr *ef:* ac ef a ei gw*ah*an *ef*, ac a ddyd *yddo* ei ran y gyd a'r hypocritieit: yno y bydd wylo*fain* ‡ac ys cyrnygy dannedd.

‡ wrthodir
* mewn
‡ dderbynir
* Byddwch eb gyscu, yn effro
‡ awr
* phrudd, disernl
‡ dulwyth
* amser
‡ gyfoeth, 'olud
* ohiria
* curo, fusto
‡ brwyscon
* yn yr
‡ a' rriccian

Pen. xxv.

Wrth gyffelypwriaeth y morynion hyn y mae 'r Iesu yn discy i bawp wiliaw. Ac wrth y talentae am vot yn ddiyscaelus. Y vrawdd ddiwethaf. Y Deueit, a'r ceifr. Gwethredoedd y ffyddlonion.

YNO y cyffelypir teyrnas ne*foedd* i ddec *gwyryf, yr ei a gymeresont ei ‡llugyrn, ac aethant i *gyfarvot a'r *gvvr*-priawd, A' phemp o hanynt oedd yn *bruddion, a' phemp yn ynvydion. Yr *ei* ynfydion a gymeresont ei llugyrn, ac ny chymer*e*sont oleo y gyd ac wy*nt*. A'r *ei* pruddion a gymersant oleo yn ei llestri y gyd a ei ‡llucern. Ac a'r priawd yn *gohirio, yr hepiawdd ac yr hunawdd *pavvp* oll. Ac *am* haner nos y bu ‡gawri, Nycha y priod yn dyvot: ewch allan y gy*h*wrdd ac ef. Yno y cyfodawdd yr oll *weryfon ac a ‡addurnasont ei llugyrn. A'r *ei* ynfydion a ddywedesont wrth y pruddion, *Rowch i ni o'ch oleo *chvvi*, can ys diffoddawdd eyn llucern *ni*. A'r *ei* pruddion a atepesant, gan ddywedyt, Rac na bo digon i ni ac y chwi*the:* ewch yn hytrach at yr ei 'r 'sy yn gwerthy, a' phrynwch y chwi ych hun*ain*. A' thra oedent yn

* morwnion
‡ lampe
* gyhwrdd
‡ ddoethion, ddiseml
‡ llampe
* trigo yn hir
‡ llef, gri, gwaedd, dispad
* vorynion
‡ drwsiesont
* Moeswch

myned i bryny, y daeth y priawd: a'r ei oedd yn paraf,
* neithior aethon i mywn y gyd ac ef i'r * priodas, ac a gaywyt y
‡ morynion porth. Gwedy hyny y daeth y ‡ gweryfon ereill, gan
ddywedyt, Arglwydd, Arglwydd, agor y ni. Ac ef a
atepawdd ac a ddyvot, Yn wir y dywedaf ywch', nid
* Na chyssgwch adwaen i *ddim* o hanoch. * Gwiliwch am hyny: can na
wyddoch na 'r dydd na 'r awr y daw Map y dyn. Can
‡ gwr ys *teyrnas nefoedd ys y* val ‡ dyn yn myned-i-wlad-bell,
a alwei ei weision, ac a roes ei dda attwynt. Ac i vn y
* pop talent gyffredin a dalei drugein-punt rhoddes bemp * talent, ac i arall ddwy, ac i arall vn, i
bop vn erwydd ei ‡ 'rym, ac yn y van yddaeth o y gar-
tref. Yno hwn a *dd*erbynesei y pemp talent, aeth ac a
‡ nerth, allu vasnachodd ac wynt, ac ‡ enillodd bemp talent ereill.
‡ elwodd A'r vnffynyt, hwn a *dderbyniesei* ddwy *dalent*, a enillod
ynteu ddwy ereill. An'd hwn a *dd*erbyniesei yr vn,
* arian, vwnei aeth ac ei claddodd yn y ddaiar, ac a guddiodd * vath ei
Arglwydd, A' gwedy llawer o amser, y daeth Arglwydd
y gweision hyny, ac a gyfrifawdd a' hwy. Ac yno y
daeth hwn a *dd*erbynesei bemp talent, ac a dduc bemp
talent eraill, gan ddywedyt, Arglwydd, pemp talent a
roist attaf: wele, *yr* enilleis a hwy bemp talent ereill.
‡ Wi Yno y dyvot ei Arglwydd wrthaw, ‡ Da-*iarn* was da
* ar, mewn a' ffyddlawn, *Ys* buost ffyddlawn * yn ychydig*ion*, *mi*
‡ does, dabre ath 'osodaf *di yn oruchaf* ar lawer: ‡ dyre*d* y mewn i
lawenydd dy Arglwydd. A' hwn a *dd*erbyniesei ddwy
dalent, a ddaeth ac a ddynot, Arglwydd, dwy dalent a
roist ataf: wele ddwy ereill a eneilleis ac wynt. Ei
Arglwydd a ddynot wrthaw, Da *iarn* was da a' ffydd-
lon, *ys* buost ffyddlon yn ychydig*ion*, *mi* ath 'osodaf *yn*
oruchaf ar lawer: dyre*d* y mewn i lawenydd dy Ar-
glwydd. Yno hwn a *dd*erbynesei 'r vn talent, a ddaeth
* gwr ac a ddyvot: Arglwydd, *ys* gwydwn mai * dyn caled
‡ theneist oeddyt, yn medi lle ny'*s* heuaist, ac yn casely, lle ny
'oysceireist: ac am hyny ydd ofneis, ac ydd aethym ac
* a bieffy a guddieis dy dalent yn y ddaear: wel '*dyma* iti, * ys
ydd yn daw*di*. A' ei Arglwydd a atepawdd ac a ddyvot
‡ mall wrthaw, *Ti* was ‡ drwc, a' * dioc, gweddyt' vy-bot yn
* hwyrvryd meti lle ny's heuais, ac yn casely lle ny 'oysceireis. Am
* arian, bath hyny y dylesyt ddodi * vy monei i at y *cyf* newidwyr, ac
‡ caethoddwn yno wrth ddyvot *adref* y ‡ cawswn i y meu *ri* gyd ac
* enill, mantais * elw*ach*. Cymerwch am hyny y dalent y arnaw, a'
rhowch i hwn 'sy ganthaw ddec talent. Can ys i bob
vn a vo ganthaw, y rhoddir, ac ef gaiff ehelaethrwydd.

ac ‡y gan hwn ny'*d* oes ganthaw, ys hyn 'sy ganthaw, a ddugir y arno. Am hyny ‡ tavlwch y gwas anvuddiol i'r tywyllwch eithav: yno y bydd wylofain ac * yscyrnygy dannedd.

A' phan ddel Map y dyn yn ei 'ogoniant a' ei oll Angelion sainct*avvl* y gyd ac ef, yno ydd eistedd ar eisteddfa ei 'ogoniant. A' geyr y vron ef y cynnullir *yr* oll genedloedd, ac ef y ‡ gohana hwy y wrth y gylydd, me*g*is y * didol y bugail y defait y wrth y geifr. Ac ef a' osyt y devait ar ei dde*heu*l*avv*, ar ceifr ar yr aswy. Yno y dyweit y Brenhin wrth yr ei *vo* ar ei ddeheu*lavv*, Dewch*vvi* vendigeidion ‡ vy-Tad : * etiueddwch y deyrnas' sy *yn* parot i chwi er pan ‡ sailiwyt y byd. Can ys-bum *yn* newynoc, a' *chvvi* roesoch i mi vwyt: bu arnaf sychet, a' rhoesoch i mi ddiot: bum *yn ddyn* * diethr, a lletuyesoch vi: *Bum* noeth, a dilladesoch vi: bum ‡ glaf, ac ymwelsoch a' mi: bum yn-carchar, a' daethoch ataf. Yno ydd atep yr ei cyfion yddo, gan ddywedyt, Arglwydd, pa bryd ith welsam yn newynoc, ac ith ‡ porthesam? nei * a syched arnat, ac y rhoesam yty ddiot? A' pha bryd ith welsam yn *ddyn* diethr, ac ith letuysam? nei yn noeth, ac ith ddilladesam? Ai pa bryd ith welsam yn glaf, nei yn-carchar, ac yd aetham atat? A'r Brenhin a etyp, ac a ddyweit wrthwynt, Yn wir y dywedaf ychwi, yn gymeint a gwneythy*d* o hanoch ir vn lleiaf om broder hynn, *ys* gwnaethoch i mi. Yno y dyweit ef wrth yr ei *vo* ar yr *llavv* aswy, ‡ Tynnwch y wrthyf yr ei melltigedic, ir tan tragyvythawl, yr hwn a paratowyt i ddiavol, ac y'w angelion. Can ys bum newynoc, ac ny roesoch y my vwyt: bu ar naf sythet, ac ny roesoch ymy ddiot: bum *ddyn*dieithr, ac ni'm lletuyesoch: *bum* noeth, ac ny'm dilladesoch: *bum* * glaf, ac yn-carchar, ac ‡ ny ymwelsoch a mi. Yno ydd atepant wy hefyt yddo, gan ddywedyt, Arglwydd, pa bryd ith welsam yn newynoc, ai yn sychedic, ai yn *ddyn*diethr, ai yn noeth, ai yn glaf, ai yn-carchar, ac ny buam ith wei ni? Yno ydd atep ef yddwynt, ac y dywait, Yn wir y dywedaf wrthych, yn gymeint na's gwnethoch ir vn o'r ei lleiaf hyn, * ny's gwnaethoch i mi*nef*. A'r ei hyn aant i boen dragyvythawl, ar ei cyfion i ‡ vywyt tragyvythawl.

‡ o ddiar
‡ bwriwch
* rriccian
‡ didol, partha
* dithol, holha
‡ vynhad
* meddiannwch
‡ wnaethpwyt
* osp, estron
‡ egwan
* gofwyesochvi
‡ vwydesam
* yn sychedio
‡ Ymadewch
* wan, lesc
‡ ny'm gofwyesoch
* ny'w
‡ vuchedd

Pen. xxvj.

Bwriad yr Offeiriait yn erbyn Christ. Ef yn escuso Mair Magdalen. Ordinhat Swper yr Arglwydd. Gwendit y discipulon. Brad Iuddas. Y cyddiyt. Can i Christ y alw y un yn vap Dew, y barnwyt ef yn deilwng o angae. Petr yn ymwady, ac yn edifarhay.

Yr Euangel y Sul nesaf o vlayn y Pasc.

AC e ddarvu, gwedy i'r Iesu orphen y gairie hyn oll, ef a ddyvot wrth ei ddiscipulon, Chwi wyddoch, mae o * vewn y ddauddydd y mae 'r Pasc a' Map y dyn a roddir ‡ y'w groci. Yno ydd ymgynnullawdd yr Archoffeiriait a'r Scrivennyddion, a' * Henyddion y popul i nauadd yr Archoffeiriat, a elwit Caiaphas ac a ymgyggoresont py vodd y dalient yr Iesu trwy ‡ vrad, a' ei ladd. Eithyr wynt a ddywetsont, Nyd ar yr wyl, rac bod cynnwrf ym-plith y * popul. Ac val ydd oedd yr Iesu ym-Bethania yntuy Simon ohanglaf, e ddaeth ataw wreic, ac gyd a hi ‡ ylwch o irait gwerthvawr, ac ei tywalldawdd ar ei benn, ac ef yn eistedd * wrth y vort. A' phan weles ei ddiscipulon, wy a ‡ sorasont, gan ddywedyt, Pa rait * y gollet hon? can ys ef al'esit gwerthy er irait hwn er l'awer, a'i roddi ef ir tlotion. A'r Iesu a wybu, ac a ddyvot wrthwynt, Paam ydd ych yn ‡ molesty yr wreic? can ys hi a weithiawdd weithret dda arnaf. Can ys y tlodion a gewch yn * wastat yn eich plith, a' myvy ny's cewch yn oystat gyd a chwi. Can ys lle y tywalltawdd hi yr irait hwn ar vyg-corph, er mwyn * vy-claddedigaeth hi gwnaeth. Yn wir ydywedaf wrthych, Pa le bynac y precether yr Euangel hon yn yr oll vyt, hyn yma hevyt a wnaeth hi, a venegir er coffa am danei, Yno yr aeth vn o'r dauddec, yr hwn a elwit Iudas Iscariot, at yr Archoffeiriait, ac a ddyvot *vrthynt*, Pabeth a rowch i mi, a' mi y ‡ rroddaf ef y-chwy? Ac wy a' osodesont iddaw * ddec arugain o ariant. Ac o hynny allan, y caisiawdd ef amser-cyfaddas yw vradychy ef. Ac ar y *dydd* cyntaf o wyl y bara-‡ croew, y discipulon a ddaethant at yr Iesu gan ddywedyt wrthaw, P'le y myny i ni paratoi iti y vwyta 'r Pasc? Ac yntef a ddyuot, Ewch ir dinas * at ryw vn, a dywedwch wrthaw, Yr athro a ddywait, Vy amser ys ydd agos, cyd a thi y cynhaliaf, y Pasc mi am discipulon. A'r discipulon a wnaethant mal y gorchmynesei 'r Iesu yddwynt, ac a paratoesont y Pasc. Ac gwedy ei mynet hi yn ‡ hwyr, ef a eisteddawdd i lawr

* ar ol
‡ ddodi ar y groes
* Henafgwyr
‡ ddichell
* werin
‡ llestrait, golwrch
* ar y bwrdd
‡ ddigiesont
* yr afrat hyn
‡ ymliasuar
* bob amser
* v'angladd
‡ vradychaf
* popyn oedd yn cylch pedair a'dimae o'n cyfri ni.
‡ cri, crai
* ar gyfryw
‡ echwydd, gosper

gyd a'r dauddec. Ac mal ydd oeddent yn bwyta, y
dywedawdd, Yn wir y doedaf wrthych, y bradycha vn
o hanawch vyuy. Yno yr aethant yn *athrist dros
ben, ac a ddechraesont bop-vn ddywedyt wrthaw. Ac
myvi Arglwydd? Ac ef a atepawdd ac a ddyvot, Yr
hwn a ‡drocha ei law gyd a mi yn y ddescil, hwn a'm
bradycha. *Diau Map y dyn a gerdda, mal y mae yn
ercrivenedic o hanaw, anid gwae 'r dyn hwnaw, trwy
'r hwn y bradycher Map y dyn: *ys* da vesei ir dyn
hwnaw, pe na's genesit erioet. Yno Iudas yr hwn y
bradychawdd ef, a atepawdd ac a ddyvot, Ai myvi yw
ef, *Athro? Ef a ddyvot wrthaw, Ty ei dywedaist.
Ac val yr oeddynt yn bwyta, e gymerth yr Iesu 'r
bara: a' gwedy iddaw ‡vendithiaw, *ef ei* torawdd, ac
ei roddes ir discipulon, ac a ddyvot, Cymerwch, bwyt-
ewch: hwnn yw vy-corph. Ac ef a gymerth y
*cwpa*n*, a' gwedy iddo ddiolch, *ef ei* rhoddes yddynt,
can ddywedyt, Yfwch ‡oll o hwn. Can ys hwn yw
vy-gwaet *o'r testament Newydd, yr hwn a ‡ dywelltir
tros lawer, er maddauant pechotae. Mi ddywedaf
wrthych, nad yfwyf o hynn allan o'r ffrwyth hwn *y
wynwydden yd y dydd hwnw, pan ydd yfwyf ef yn
newydd gyd a chwi yn-teyrnas vy-Tad. A' gwedy
yddwynt ‡canu psalm, ydd aethant allan i vonyth
Olivar. Yno y dyvot yr Iesu yr wrthynt, Chwychwi oll
a *rwystrir heno o'm pleit i: canys escrivenedic yw,
Trawaf y bugail, a' deveit y ‡vagat a 'oyscerir. Eithyr
gwedy 'r adgyvodwyf, ir af och blaen ir Galilea. Ac
Petr atepawdd, ac a ddyvot wrthaw, Pe *rhan i bawp
ac ymrwystro oth pleit ti, eto ni 'im ‡rhwystrir i byth.
Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Yn wir y dywedaf wrthyt,
mae yr nos hon, cyn *canu yr ceilioc, i'm gwedy deir-
gwaith. Petr a ddyvot wrthaw, Pe gorvyddei i mi
varw gyd a thi, eto ny'th wadaf. Ar vn modd hefyt y
dyvot yr oll ddiscipulon. Yno ydd aeth yr Iesu gyd
ac wynt i van a elwit Gethsemane, ac a ddyvor
wrth y discipulon. Eisteddwch yma, ‡tra elwyf
a gweddiaw accw. Ac ef a gymerth Petr, a' dau-vap
Zebedeus ac a ddechreawdd * tristau, ac ymovidiaw yn
tost. Yno y dyvot *yr Iesu* wrthynt, Trist iawn yw vy
enait *ys* yd angae, Aroswch yma, a' gwiliwch gyd a
mi. Ac ef aeth ychydic pellach, ac a gwympodd ar ei
wynep, ac y weddyawdd, can ddywedyt, *Vy-Tad, a's
gellir, aed y ‡cwpa*n* hwn ywrthyf: na vyddet hagen,

* trist, dryeverth
‡ vlyoh
* yn sicr
* *Rabbi*
‡ vendigo, ddiolch
* phiol
‡ bawp
* ys ef gwaed
‡ ddineir, ellyngir, ffrydijr
* ir
‡ ddywedyd gras ne emyn
*dramgwyddir
gwympir
‡ gorlan, cadw
* rhon
‡ tramgwyddir
* oathly
‡ yd yn yd
* ddryoverthy
* Vynhad
‡ phiol

yn ol vy ewyllys i, anid yn ol dy ewyllys di. Yno y daeth at y discipulon, ac ei cafas wy yn cysco, ac a ddyvot wrth Petr, Paam? a ny allech wiliaw vn awr gyd a mi? Gwiliwch, a' gweddiwch rac eich myned

* mewn
‡ dilys

* ym-provedigaeth: ‡ dian vot yr yspryt yn parat, eithyr y cnawt *ys ydd* 'wan. Ef aeth trachefn yr ail-

* Vynhad

waith ac a weddiawdd, can ddywedyt * Vy-Tat, any's gall y cwpan hwn vynet y wrthyf, eb *orrod* i mi ei yvet, bydded dy ewyllys. Ac ef a ddeuth, ac y cavas wy yn cysco trachefyn: can ys ei llygait wy oedd drymion, Ac ef ei gadawodd wy ac aeth ymaith drachefyn, ac a weddiawdd y trydedd waith, can ddywedyt yr vn gair-iae. Yno y daeth ef at ei discipulon, ac a ddyvot wrth-

‡ wele

ynt, Cyscwch bellach a' gorphwyswch: ‡ nycha, mae'r awr wedy nesay, a' Map y dyn a roddir yn-dwylaw pechaturieit. Cyvodwch, awn: nycha, y mae geyr llaw yr hwn a'm bradycha. Ac ef eto yn dywedyt *hyn*,

* synna, yti.
‡ a ddaeth
* chlwpae

* nycha, Iudas, vn or dauddec ‡ yn dyvot a' thorf vawr cyd a' ef a chleddyvae a' * ffynn, ywrth yr Archoffeiriait a' henurieit y popul. A' hwn aei bradychawdd ef, a roddesei arwydd yddynt, can ddywedyt, Pwy'n bynac a gysanwyf, hwnw ytyw, deliwch ef. Ac yn ebrwydd

* Nos dayt
‡ *Rabbi*
* cydymaith, cyvaill

e ddaeth at yr Iesu, ac a ddyvot, * Henpych-well ‡ Athro, ac ei cusanawdd. A'r Iesu a ddyvot wrthaw, Y * car y ba beth y daethost? Yno y daethant ac y roesont ddwylo ar yr Iesu, ac ei daliesant. A'

* wele

* nycha, vn or ei *oedd* gyd a'r Iesu, a estennawdd *ei* law, ac a dynnawdd ei gleddyf, ac a drawawdd was yr Archoffeiriat, ac a dorawdd ei glust ymaith. Yno y

‡ wain

dyvot yr Iesu wrthaw, Dod dy gleddyf yn ei ‡ le: can ys pawp a'r a gymerant gleddyf, a chleddyf eu coilir.

* erchy
‡ rhifedi mawr

Ai wyti yn tybiet, na's gallaf yr awrhon * weddiaw ar vy-Tad, ac ef rydd i mi vwy na dauddec ‡ lleng o Angelion? Can hyny pa vodd y cyflawnir yr Scry-

* gwnethur

thurae *y ddyrvedant*, y gorvydd * bot velly? Yn yr awr hono y dyvot yr Iesu wrth y durfa, Chwi a ddeuthoch

‡ yn erbyn
* chlwpae
‡ dangos

allan megis ‡ at leitr a chleddyfae ac * a' ffynn im dal i: ydd oeddwn baunydd yn eistedd ac yn ‡ dyscy'r *popul* yn y Templ yn eich plith ac ni'm daliesoch. A' hyn oll awnaethpwyt, er cyflawny'r Scrythure 'r Prophwyti.

* ffoesont

Yno yr oll ddiscipulon ei gadasant, ac a ‡ giliesant. Ac wynt a ddaliesant yr Iesu, ac aethant ac ef at Caiaphas

* Gwyr llen
‡ Henyddion, Henaif

yr Archoffeiriat, lle ydd edd yr * Scrivenyddion ar ‡ Henuriait wedy'r ymgasely yn-cyt. Ac Petr y cyn-

lynawdd ef o hirbell yd yn *llys yr Archoffeiriat, ac aeth y mewn, ac a eisteddawdd gyd a'r gweision i weled y ‡diben. A'r Archoffeirieit a'r Henureit, a'r oll ‡gymmynva y geisiesont gaudestiolyeth yn erbyn yr Iesu, yw *ddody ef i angae. Ac ny's ‡cawsant *neb*, ac er dyvot *yno* lawer gaudystion, ny chawsont chwaith. Ac o'r dywedd y deuth dau gaudystion, ac a ddywedesont, Hwn yma a ddyvot, Mi allaf *ddestcyw Templ Dduw, a' hei adaillat mewn tri-die*vvarnot*. Yno y cyfodes yr Archoffeiriat ac a ddyvot wrthaw, A atepy di ddim? Pa peth *yvv pan* vo rei hyn yn testolaethy yn dy erbyn? A'r Iesu a dawodd. Yno ydd atepawdd yr Archoffeiriat, ac a ddyvot wrthaw, Mi ath *dyngaf trwy'r Duw byw, ddywedyt o hanot i ni, a's ti ywr Christ Map Duw. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Tu *ei* dywedeist: eithyr mi a ddywedaf wrthych, ar ol hynn y gwelwch Vap y dyn, yn eistedd ar ddeheu gallu *Duvv*, ac yn dawot yn ‡wybrenae'r nef. Yno y *rhwygawdd yr Archoffeiriat ei ddillat, can ddywedyt, Ef a gablawdd: pa reit i ni mwy wrth testion? nycha, clywsoch y gabl ef. Peth dybygwch chwi? Wy a atepesant, can ddywedyt, Mae ef yn *auawc i angae. Yno y poeresont wy yn ei wynep, ac ei ‡cernodiesont: ac eraill y trawsant ef a ei *gwiail, gan ddywedyt, Prophwyta i ni, Christ, pwy yw hwn ath trawodd? Petr oedd yn eistedd ‡hwnt yn y nauadd, ac a ddaeth *morwyn*ic* attaw, ac a ddyvot, Ac ydd oeddyt ti y gyd ac Iesu o'r Galilea. Ac ef a watawdd geyr ei bron wy oll, ac a ddyvot, Ny's gwnn beth ddywedy. A' phan aeth ef allan ir porth, y gwelawdd *morvvynic* arall ef, ac a ddyvot wrth yr ei oedd ynow, Ydd oedd hwnn hefyt gyd ac Iesu o Nazaret. A' thrachefyn ef a' wadawdd ‡gan dyngu, Nyd adwaen i'r dyn. Ac ychydic gwedy, y deuth attaw 'rei oedd yn sefyll geyr llaw, ac a ddywedesont wrth Petr, Yn wir ydd *yw ti yn vn o hanwynt, can ys bot dy lediaith yn dy ‡gyhoeddy. Yno y drechreawdd ef *ymregy, a' thyngy, *can ddyvvedyt*, Nyd adwaen i'r dyn. Ac yn y man y canawdd y ceiliawc. Yno y cofiawdd Petr 'airie 'r Iesu yr hwn a ddywedesei wrthaw, Cyn canu yr ceilioc, tu a'm gwedy deirgwaith. Yno ydd aeth ef allan ac ydd wylawdd yn *dost.

*nauadd
‡diwedd
*senedd
‡roddi
*ddinistrio, ddysperi
*orchymyaf can, obleit
‡cymyle
*drylliawdd
*dailwng o
‡bonclustiesant
‡allan
*swiddwiail
*llys
‡bachsenes
‡drwy lw
*wy
‡gyhuddaw
*ymdyngedy
*chwerw

Pen. xxvij.

Delifro Christ at Pilat. Iudas yn ymgrogy. Bot cyhoeddi Christ yn wirion gan y beirniat, ac er hyny ei groci ynghyfrwng llatron. Ef yn gweddiaw ar ucha y groc. Bot rhwygo 'r llen. Y cyrph meirw yn cyuodi. Ioseph yn claddu Christ. Gwylwyr yn cadw'r bedd.

A PHAN ddeuth y borae, ydd ymgyggorawdd yr oll Archoffeiriait a' Henurieit y popul yn erbyn yr Iesu, er ei roddy i angae, ac aethant ymaith ac ef yn rhwym, ac ei rhoeant Pontius Pilatus y ‡ l'ywiawdr. Yno pan weles Iudas aei bradychawdd, ei * ady ef yn auawc, e vu edivar ganthaw, ac a dduc drachefn y decarucain ariant ir Archoffeiriait, a'r Henurieit, gan ddywedyt, Pechais can vradychy gwaet gwirian. Wythae a ddywydesont, Peth yw hyny i ni? edrych ti. Ac wedy yddaw davly yr ariant yn y Templ, ef a ymadawodd, ac aeth, ac a ymgrogawdd. A'r Archoffeiriait a gymeresont yr ariant, ac a ddywedesont, Nyd cyfreithlawn i ni ei bwrw wy yn y ‡ Corban, can ys gwerth gwaet ytyw. A' gwedy yddynt ymgydgyggori, wy brynesont ac wynt vaes *y* crochenydd i gladdy * pererinion. Ac am hyny y gelwir y maes hwnw ‡ Maes y gwaet yd y dydd heddyw. (Yno y cwplawyt yr hynn a ddywedpwyt trwy Ieremias y Prophwyt, y ddywait, Ac wynt a gymersont ddec ar ucain ariant, gwerth y gwerthedic, yr hwn a brynesont gan plant 'r Israel. Ac wynt eu roesont am vaes y crochenydd, megis y gossoddes yr Arglwydd ymy) A'r Iesu a safawdd geyr bron y * llywyawdr, a'r llywyawdr a ovynawdd yddo, can ddywedyt, Ai ti'r Brehin yr Iuddaeon? A'r Iesn a ddyvot wrthaw, tu ei dywedeist. A' phan gyhuddwyt ef can yr Archoffeiwait ar Henurieit, nyd atepawdd ef ddim. Yno y dyvot Pilatus wrthaw, A ny chlywy veint o pethae y maent wy yn ei roi yn dy erbyn? Ac y nyd atepawdd ef yddo i vn gair, val y rryweddawdd y llywawdr yn vawr. Ac ar yr wyl *hono* ydd ‡ arverei y * llywiawdr ellwng ir popul vn carcharor yr hwn a vynnent. Yno ydd oedd ganthwynt garcharor ‡ honneit a elwit Barabbas. A' gwedy yddynt ymgasclu yn-cyt, Pilatus a ddyvot wrthynt, Pa vn avynwch i mi ellwng y chwi, Barabas ai Iesu yr hwn a elwir Christ? (canys ef a wyddiat ***yn dda*** mae o genvigen y roddesent ef. Ac ef yn eistedd ar yr 'orseddvainc, ei wraic a ddanvonawdd attaw gan

‡ presidens, Raglaw
* varnu, ddienyddy
‡ tresordy
* ospion, dieithreit, estronion, alltudion
‡ werwyt
* president,
‡ gnotaei
* deputi, presidens
‡ hynot

ddywedyt, Na vit i ti awnelych ar *gvvr* cyfiawn hwnnw,
can ys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyddion
o ei a chos.) A'r archoffeiriait a'r Henureit *ymlewydd * ymnehedd,
awnaethent a'r bobl er mwyn govyn Barabbas, a' ymbil
‡cholli 'r Iesu. A'r llywyawdur a atepawdd, ac a ddy- ‡ dienyddu
vot wrthynt, Pa vn o'r ddau a vynwch i mi ei ellwng
ychwy? Wyntae a ddywetsant Barabbas. Pilatus a
ddyvot wrthynt Peth awnaf ynte i Iesu yr hwn a elwir
Christ? Wy oll a ddywedesont wrthaw, Croger ef.
Yno y dyvot y llywyawdur, An'd pa ddrwc y wnaeth
ef? Yno y llefesont yn vwy, can ddywedyt, *Croger * Croeshoeler,
ef. Pan welawdd Pilatus na thycyei dim yddaw anid croeser
bot mwy o gynnwrf *yn cody*, ef a gymerth ddwfr, ac a' ‡ Roer ar y groes
olches ei ddwylaw geyr bronn y *popul, can ddywedyt, * dyrfa
‡Gwirian wyf y wrth waet y cyfiawn hwnn, edrychwch- ‡ diargyoedd
chwi *arnoch*. A'r oll popul a atepawdd ac a ddyvot,
Bid y waet ef arnam ni ar ein plant. Ac val hynn y
gellyngawdd ef Barabas yddynt, ac ef a *yscyrsiodd yr * ffrewilliawdd
Iesu, ac y rhodes ef yw ‡groci. Yno milwyr y llyw- ‡ groesi
iawdr a gymeresont yr Iesu ir dadlaeduy, ac a gynull-
esont attaw yr oll *gywdawt, ac ei ‡dioscesont, ac * vyddin
roesant am danaw *huc coch, ac a blethesont coron ‡ dihatresont * mantell
ddrain ac ei dodesont ar ei benn, a' chorsen yn ei law purpur
ddeheu, ac a blycesont ei glinie geir ei vron, ac ei
gwatworesont, gan ddywedyt, *Henpych-well Brenhin ‡ Nawdd daw
yr Iuddeon, ac wynt a boeresont arnaw, ac gymersont arnat vrenhin
gorsen ac ei ‡trawsont ar ei ben. A' gwedy yddwynt
ei watwary, wy ei *dioscesont ef o'r huc, ac ei gwisc- ‡ baeddesont
esont ef aei ddillat ehun, ac aethant ac ef yw ‡groci. * dihatresont ‡ groesi
Ac a'n hwy yn *mynet allan, eu cawsant ddyn o Cyren, * dyvot
a elwit Simon: a hwn a gompellasant i ddwyn y ‡groc * groes
ef. A' phan ddaethan i le a elwit *Golgotha*, (ys ef yw
hynny y Benglogva.) Wy roesont yddaw yw yfet
vinegr yn gymyscedic a bystyl: a' gwedy yddo ei
*brovi, ny vynnawdd ef yvet. Ac wedy yddynt y * vlasy
‡grogy ef, wy ranesont ei ddillat, ac a vwriesont *goel- ‡ groesi
brenni, er cyflawny y peth, y ddywetpwyt trwy 'r * gwtysue, gyttae
Prophwyt, Wy a rannasant vy-dillat yn eu plith, ac ar
vy-gwisc y bwriesont goelbren. Ac wy a eisteddesant
ac ei gwiliesont ef yno. Ac 'osodesont hefyt vch ei
benn ei achos yn escrivenedic ***Hvvn yvv Iesu y Brenhin***
yr Iudæon. Yno y crogwyt ddaw leitr y gyd ac ef, vn
ar ddehau, ac arall ar ‡aswy. A'r ei oedd yn mynet ‡ aseu
heibio, y caplesant ef, gan *ysgytwyt ei pennae, a' dy- * siglo
wedyt, Ti yr hwn a ddestrywi 'r Templ, ac ei adaily

mewn tri-die, cadw dy hun: a's tu yw Map Duw,
‡ oyar y groes | descen ‡ o groc. A'r vn modd yr Archoffeiriait y
gwatworesont ef y gyd a'r Scrivenyddion, a'r Henurieit,
a'r *Pharisaieit* gan ddywedyt. Ef a waredawdd eraill,
ac nyd all ef y ymwared ehun: a's Brenhin *yr* Israel
* oyar y groes | yw ef, descennet yr awrhon * o groc, ac ni a gredwn
‡ ynnyw, nei i dduw. | ydd-aw. Mae e yn ymddiriet ‡ yn-Duw, rhyddhaet ef
yr awrhon, a's myn ef ei gahel: can ys ef a ddyvot,
* ddanodent | Map Dew ytwyf. Yr vn peth hefyt a * eidliwiesont
ydd-aw, y llatron, yr ei a grocesit gyd ac ef. Ac o'r
‡ dir | chweechet awr, y bu tywyllwch ar yr oll ‡ ddaiar, yd y
nawvet awr. Ac yn cylch y nawved awr y llefawdd yr
Iesu a llef vchel, gan ddywedyt, *Eli, Eli, lamasabach-*
* Vynuw | *thani?* ys ef yw, * Vy-Duw, vy-Duw, paam im gwrth-
odeist? A'r ei o'r sawl oedd yn sefyll yno, pan glywsont,
a ddywedesont, Mae hwn yn galw *ar* Elias. Ac yn y
‡ yspwrn | van vn o hanynt o redawdd, ac a gymerth ‡ yspong ac ei
llanwodd o vinegr, ac a ei dodes ar ‡ gorsen, ac a roes
iddaw yw yfet. Ereill a ddywesont, Gad *iddo:* ed-
rychwn, a ddel Elias y waredy ef. Yno y llefawdd yr
Iesu drachefyn a llef vchel, ac ef a vaddeuawdd yr
* Ac wele | yspryt. * A' nycha, Len y Templ a rwygwyd yn ddau,
or cwr vcha yd yr isaf, a'r ddaear a grynawdd, a'r main
‡ gleisiesont | a ‡ holltwyt. a'r beddae a ymogeresont, a' llawer o
gyrph y Sainct yr ei a gysceesent, a godesent, ac a
ddaethant allan o'r beddae ar ol y gyfodiat ef, ac
aethant y mewn ir dinas sanctaidd, ac a ymddangos-
esont i lawer. Pan weles y cann-wriad, ar ei oedd
gyd ac ef yn gwylie*d* yr Iesu, y ddaiar yn cryny, a'r
pethe awneythesit, wy ofnesont yn vawr, can ddy-
wedyt, Yn wir Map Duw *yt*oedd hwn. Ac ydd oedd
yno lawer o wragedd, yn edrych *arnarv* o bell, yr ei a
*ei wasanaethu | gynlynesent yr Iesu o'r Galilea, gan * weini yddaw.
Ym-plith yr ei ydd oedd Mair Magdalen, a' Mair mam
Iaco ac Ioses, a' mam plant Zebedeus.

A' gwedi y myned hi yn hwyr, y daeth gwr goludawc
o Arimathaia, a' ei enw Ioseph, yr hwn vesei yntef yn
ddiscipul ir Iesu. Hwn aeth at Pilatus, ac archodd
gorph yr Iesu. Yno y gorchymynawdd Pilatus *bot*
* amwiscodd | roddy y corph. Ac velly y cymerth Ioseph y corph,
‡ vedd, vedrod | ac ei * amdoes mewn *llen* llicin glan, ac ei dodes yn ei
*doresei, nadd-asei | ‡ vonwent newydd, yr hwn a * drychesei ef mewn craic,
‡ vaen | ac a dreiglodd ‡ lech vawr * ar ddrws y ‡ vonwent, ac
* wrth | aeth ymaith. Ac ydd oedd Mair Vagdalen a'r Mair
‡ veddrod | arall yn eystedd gyferbyn a'r bedd.

A'r dydd dranoeth yn ol parotoat *y Sabbath*, yr ymgynullawdd yr Archoffeiriat a'r Pharisaieit at Pilatus, ac a ddywedesont, Arglwydd, e ddaw in cof *ni* ddywedyt o'r *twyllwr hwnw, ac ef etwa yn vyw, O vewn tri-die y cyfodaf, gorchymyn gan hyny gadw y ‡bedd yn ddilys yd y trydydd dydd, rac dyvot ei ddyscipulon o hyd nos a' ei ladrata ef *ffvvrd*, a' dywedyt wrth y popul, Ef a gyfododd o veirw: ac velly y bydd y *cyfeilorn dyweddaf yn waeth na'r cyntaf. Yno y dyvot Pilatus wrthyn, ymae genwch wyliadwriaeth: ewch, a' diogelwch val y gwyddoch. Ac wy aethan, ac a ddiogelesant y bedd ‡y gan y wiliadwriaeth, ac a *in*selieson y *llech.

* hudwr
‡ veddrod
* dydro
‡ drwy'r
* maen

Pen. xxviij.

Cynodiat Christ. Broder Christ. Yr Archoffeiriait yn gobrio 'r *milmyr. Christ yn ymddangos yw ddiscipulon, ac yn ei danfon ymaith i precethy, ac i vatyddio, Gan addaw yddyn borth 'oystadol.

* *savvdnyr*

YNO *yn-*d*iwedd y sabbath, a'r *dydd* centaf o'r wythnos yn dechrae ‡gwawrio, y daeth Mair Magdalen a'r Vair arall i edrych y bedd. A' nycha, y bu dayar-gryn mawr: can ys descen*dodd* Angel yr Aaglwydd o'r nef, a' dyvot a' threiglo y llech y wrth y drws, ac eistedd arnei. A' ei ‡ddrych oedd val *mellten, a' ei wisc yn wen val eiry. A' rac y ofn ef yd echrynawdd y ceidweid, ac aethon val yn veirw. A'r Angel y atepawdd ac a ddyvot wrth y gwragedd, Nac ofnwch: canys gwn mai caisio ydd ych yr Iesu yr hwn a *grogwyt: ny*d* ef yma*n*, can ys cyfodawddd, megis y dyvot: dewch, gwelwch y van lle y doded yr Arglwydd, ac ewch a'r ffrwst, a' dywedwch y'w ddiscipulon gyfody o hanaw o veirw: a' ‡nycha ef yn ych racvlaeny i Galilea: yno y gwelwch ef: nycha *ys* dywedais y'wch. Yno ydd aethant yn ebrwydd o'r *vonwent gan ofn a' llawenydd mawr, ac a redasan i venegy y'w ddiscipulon. Ac a 'n hwy yn myned y venegy y'w ddiscipulon *ef*, a' ‡nycha 'r Iesu yn cyhwrdd ac wynt, gan ddywedyt, *Dyw ich cadw. Ac wy a ddaethant, ac a ymavlesont yn ei draet, ac ei addolesont. Yno y dyvot yr Iesu wrthwynt, Nac ofnwch. Ewch, *a'* dywedwch im broder ‡yn yd elont i Galilaea, yno y gwelant vi.

* gan yr hwyr
‡ dyddhay, cleisio
‡ wynepryd
* lluched
* groeshoelwyt a roed ar y groes
‡ wely
* beddrod
‡ wele
* Hyn bychwell, Dydd da ywch.
‡ val

A' gwedy y myned hwy, *nycha y daeth yr ei o'r

* wele

wiliadwriaeth i'r dinas, ac venegesont i'r Archoffeiriait,
yr oll a'r wnethesit. Ac wy a yngynullesont y gyd
‡ Henafieit a'r ‡ Henyddion, ac a ymgyggoresont, ac a roeson
* sawdwyr arian lawer ir * milwyr, gan ddywedyt, . Dywedwch,
E ddaeth ei ddlscipulon o hyd nos, ac y lladratesont
‡ Raglaw ef a ni yn cyscu. Ac a chlyw y ‡llywiawdr hyn, ni
* ymneheddwn a * ei dygwn ef i gredy, ac ach cadwn chwi yn ‡ddi-
‡ ddiogel gollet. Ac wy a gymeresont yr arian*tae*, ac a wnaeth-
ant val yr addysewyt wy: ac y gyhoeddwyt y gair
hwn ym-plith yr Iuddaeon yd y dydd heddyr*e*.

Yno yr aeth yr vn discipul ar ddec i Galilaea, i'r
* trefnesei mynyth lle y * gosodesei'r Iesu yddwynt. A' phan
‡ amheuesant, dowtiesont welsant ef, yr addolasont *ef:* a'r ei a ‡ betrusesant.
* veddiant, allu A'r Iesu a ddaeth, ac a ymadroddawdd wrthwyn,
* ar gan ddywedyt, E roed i mi oll awturtot yn y nef ac
* yn ddaiar. Ewch gan hyny, a' dysewch *yr* oll genetl-
oedd, gan ei batyddio hwy yn Enw y Tad, a'r Map,
a'r Yspryt glan, gan ddysey yddwynt gadw bop peth
‡ wele a'r a orchymynais y chwy: a' ‡ nycha, ydd wyf vi
* yr oll ddyddiau gyd a chwy*chwi** yn oystat *yd* diwedd y byt. *Amen.*

LLYMA CYSSECRSANCT

EUANGEL IESU CHRIST,

* erwydd, y gan * YN OL

MARC.

Pen. j.

Swydd, dysc, a' buchedd Ioan Vatyddiwr. Batyddiaw Christ. Ei demtio ef. Ef yn praecethy. Ef yn calw 'r pyscotwyr. Christ yn iachay 'r dyn a'r yspryt aflan. Dysc newydd. Ef yn iachau chwegr Petr. Bot y cythraulieid yn ei adnabot ef. Ef yn glauhay 'r gohangleifion, ac yn iachay ereill lawer.

DECHRAE 'r Euangel Iesu Christ vap duw: mal
* Wele ydd yscrifenir yn y Prophwyti, * Nycha vi yn
‡ arlwy *d*anvon vy-cenat rac dy wynep, yr hwn a ‡paratoa
* rhagot, yn-dywydd dy ffordd * oth vlaen. Llef yr vn yn l'efain yn y
diffaith, *yvv*, Paratowch ffordd yr Arglwydd: vnion-
wch y lwybrae ef. Ioan oedd yn batyddyaw yn y

‡diffaith, ac yn precethy betydd *emendaat buchedd, ‡ anialwch
er maddeuant pechotae. Ac e daeth allan attaw oll * gwellad
wlad Iudaia, ac wy o Caesusalem, ac ei bedyddiwyt oll
ganto yn afon Iorddonen, can *yddwynt* cyffessy ei
pechotae. Ac e wiscit Ioan o vlew camel, a' gwregis
croen o *dd*yamgylsh ei *lwyni: ac ef a vwytaei ‡lo- * llwyfenni
custae a' mel gwyllt, ac a precethei gan ddywedyt, ‡ ceilogot rhedyn
Ys daw ar vy ol i, vn cadarnach no mi*vy*, yr hwn ni*d*
wyf deilwng i *grymy a' datod carrae ei ‡escidiae. * estwng
Diau *yvv* mi*vi* ach batyddiais chwi a' dw*f*r: ac efe a'ch ‡ wadnae
betyddia *chvvi* a'r Yspryt glan.

Ac e ddarvu yn y dyddiae hynny, **ys* daeth Iesu * ddyvot o
o Nazaret *dinas yn* Galilaia: ac ei betyddiwyt y gan
Ioan yn Iord*d*onen. Ac yn ebrwydd gwedy iddo
ddyvot i vyny*dd* o'r dw*f*r, y gwelawdd *Ioan* y nefoedd
wedy 'r ‡hollti, a'r Yspryt glan yn descen*d* arnaw ‡ agori
me*g*is colomben. Yno y bu *llais o'r nefoedd, *yn dy-* * llef
vvedyt, ys Ti yw vy-caredic*ol* Vap, yn yr hwn im
‡bod*d*lonir. Ac yn y man y *gyrr*odd* yr Yspryt *glan* ‡ boddheir, di-
ef ir diffeith*vvch*. Ac ef a vu yno yn y diffeith*vvch* grifir
dauugain die*rnot*, a' Satan yn ei ‡demptio: ac ydd * dyr, gwthia
oedd ef y gyd a'r *bwystviledd, a'r Angelion vyddent ‡ Brovi
y'w ‡weini *ef*. * aniuelieit gwyltion

A' gwedy darvot rhoddy Ioan *yn-carchar*, y daeth ‡ wasanaethi
yr Iesu i'r Galilaea, gan precethy Euangel teyrnas
Duw, a' dywedyt: *Ys* cyflawnwyt yr amser, ac y
mae teyrnas Dhuw geyrllaw: edifarhewch, a' chredwch
yr Euangel.

Ac val y rhodiei ef wrth vor Galilaea, ef a welawdd
Simon, ac Andreas ei vrawt, yn bwrw rhwyt ir mor,
(can ys pyscotwyr oeddynt.) Yno y dyvot yr Iesu
wrthynt, *Dewch ar vo'l i, ac ich gwnaf yn pyscotwyr * dylynwch vi
dynion. Ac yn y van y maddeuosont ei rhwytae, ac y
dylynesont ef. A' gwedy iddaw vyned ychydic *ym-*
pellach o *dd*yno, ef a welawdd Iaco *vap* Zebedeus, ac
Ioan ei vrawt, val ydd oeddynt yn y llong yn cyweirio
ei rhwytae. Ac yn yman y galwodd ef wy: ac wy a
adawsant ei tad Zebedeus yn y llong y gyd a'ei gyfloc-
ddynion, ac aethant ffwrdd ar y ol ef.

Yno ydd aethont y *mevvn y* Capernaum, ac yn eb-
rwydd ar y dydd Sabbath ydd aeth ef y mewn ir
Synagog ac y dyscawdd *ef vvynt*. Ac *aruthro a * irdangy
wnaethant wrth ei ddysc*eidaeth* ef: can ys ef y dysc-

awdd wy mal vn ac awturtot cantaw, ac nyd mal y Gwyr-llen.

Ac ydd oedd yn y Synagog wy ddyn ac ynthaw yspryt aflan, ac ef a lefawdd, gan ddywedyt, Och, pa beth 'sy i ni a wnelom a thi r Iesu o Nazret? *A* ddaethost *ti* in ‡colli *ni?* Ith adwaen pwy wyt, *nid amgen* y Sanct *eiddo* Duw. A'r Iesu a ei *ysdwrdiodd, gan dywedyt, Ystaw, a' dyre*d* allan o hanaw. A'r yspryt aflan y rhwygodd ef, ac a wae ddawdd a llef ‡vawr, ac a ddeuth allan o hanaw. Ac wy oll a *dd*echrynesont, y ny*d* ymofynnent yn ei plith, gan ddywedyt, Pa beth yw hyn? pa *ryw* ddysc newydd yw hon? can ys gorchymyn ef ir ysprytion aflan trwy *awturtot, ac *rey* uvyddant yddaw. Ac yn ebrwydd ydd aeth son am danaw dros yr oll wlat yn-cylch Galilaea.

‡ dinistry, diva?
* ceryddodd, coddawdd
‡ vchel
* veddiant

Ac ‡er cynted yd aethant allan o'r Synagog, myned a orugant *y merch* i duy Simon ac Andreas, y gyd ac Iaco ac Ioan. Ac ydd oedd *chwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r ‡haint-gwres, ac yn lleigys y dywedesont wrthaw am danei. Ac ef a ddaeth ac ei cymerth hi *erbyn hei llaw, ac ei dyrchafodd i vyny*dd*, a'r haint-gwres *h*ei gada*rr*odd eb 'ohir, a hi aeth y weini yddynt. Ac wedy yhwyrhay hi, a' myned haul i *lawr, y ducesont ataw *barrp*oll a'r oedd*ent* yn gleif-ion, a'r ei oedd yn gythreulie*ion*. A'r oll ddinas a ymgaselodd *yd* wrth y drws. Ac ef a iachaodd lawer a'r oeddent yn gleifion o amrafael heintiae: ac a vwr-iodd allan lawer o gythreulieit: ac ny's gadawdd i'r cythraelieit ddywedyt ydd adwaenent ef. Ac yn dra borae ar y cynddydd y cyfodes *yr Iesu*, ac aeth allan ac y dynnodd i le ‡ar ddieithr, ac ynor*r* y gweddiawdd. A' Simon, a'r ei oedd*ent* gyd ac ef, ei dylynesont, *ef*. A' gwedy yddwynt ei gaffel, y dywedesont wrthaw, Y mae pawp yn dy gaisiaw. Yno y dyvot ef wrthynt, Awn ir trefi nesaf, val y preecthwyf yno hefyt: can ys er *mrcyn* hyn y daethym allan. Ac ef a preecthawdd yn y Synagogae hwy trwy'r oll Galilaea, ac a vwriodd allan gythraulieit.

‡ cy
* mam gwreic
‡ cryd,
* teirtron, twymyn.
* ymachlud, i lywenydd
‡ diffaith, dirgel disathr, didreigl ddyn
* gohanglaf

Ac e ddaeth ataw *ddyn* clavr*llyt* gan *weddiaw arnaw, a' myned ar liniae iddaw, a' dywedyt wrthaw, A's ewyllysy, gelly vy-‡glanhau. A'r Iesu a dostur-iawdd, ac a esten*d*awdd ei law. ac y cyhyrddawdd ef,

‡ adolwyn iddo
* phenlino
‡ carthy

ac a ddyvot wrthaw, Ewyllysaf: *glanhaer di. Ac er cynted y dyvot ef *hyn*, yr ymadawodd y ‡cletri ac ef, ac y glanhawyt. A' gwedy gorchymynyn o hanaw iddo yn *ddirfing, ef ei *d*anfones ymaith eb oludd, ac a ddyvot wrthaw, Gwyl na ddywetych ddim i nep, and tyn ymaith, ‡a' dangos dy hun ir Offeiriat, ac offrwm dros dy 'lanhat y pethae a' orchymynawdd Moysen, er testiolaeth yddwynt. Yntef wedy iddo vyned ymaith, a ddechreawdd venegi llawer o bethae, a' chyhoeddy y *chwedyl: val na allai 'r ‡Iesu mwy vyned yn amlwc i'r dinas, eithyr ydd oedd ef allan yn lleoedd diffaith: a' daethant attaw o *bop man.

* carther
‡ clwyf gohan ai'r clwy mawr
* galet
‡ ac
* ymddangos
* peth
‡ *Groec*, ef
* bop ban, bop-parth

Pen. ij.

Christ yn iachay yr dyn o'r parlys. Ef yn maddae pechotae. Ef yn galw Leui yr amobrydd. Ef yn bwyta gyd a phechaturieit. Ef yn escuso ei ddiscipulon, am vmprydio a' chadw'r dydd Sabbath.

GWEDY *ychydic* ddyddiae, ef aeth y mewn i Capernaum dragefyn, ac a glypwyt y vot ef yn tuy. Ac yn y man, yr ymgasclent llawer ygyt yd na *anen mwy*ach*, nac *yn y lloedd* wrth y drws: ac ef a precethawdd y gair yddwynt. Yno y daeth attaw 'r ei yn dwyn vn claf o'r parlys, a ddygit y gan petwar. A' phryt na allent ddyvot yn nes ataw gan y ‡dorf, *didoi y to a wnaethant lle ydd oedd ef: a' gwedy yddwynt ei gloddio trwyddaw, y gellyngesont y lawr *vvrth raffe* y ‡glwth yn yr hwn y gorweddei 'r dyn a'r parlys arnaw. A' phan weles yr Iesu y ffydd wy, y dyvot wrth y claf o'r parlys, *hu* Vap, myddeuwyt yty dy pechotae. Ac ydd oedd yr ei o'r Gwyr-llen yn eistedd yno, ac yn *ym*resymy yn ei calonae, Paam y dywait hwn gyfryw gabl? pwy a *ddygon vaddae pechotae any Duw y ‡hun? Ac yn ebrwydd pan wybu 'r Iesu yn ei yspryt, yddwynt veddwl val hyn ynthyn y unain, y dyvot wrthynt, Pa 'r a ymrysymy ydd ych ‡ar y pethae hyn yn eich calonae? Pa vn hawsaf ai dywedyt wrth y claf o'r parlys, Maddeuwyt yty dy pechote? ai dywedyt, *Cyvot, a' chymer ymaith dy ‡lwth a' rhodia? Ac val y gwypoch, vot i vap y dyn *awturtot yn y ddaiar i vaddae pechotae (eb yr ef wrth y claf o'r parlys) Wrthyt y dywedaf, cyfot, a' *chymer ymaith dy

* weddyn bellach
‡ ymsang
‡ dynocthi
‡ gwely
* all
‡ yn vnic
‡ am
* Cwyn
‡ wely veddiant
* obyvot

‡ wely ‡lwth, a' thynn ffordd ith duy *dy vn.* Ac yn y
* i vyny man y cyfodes, ac y cymerth ei *lwth ymaith, ac aeth
allan yn y gwydd wy oll, yn y sannawdd a'r bawp, a'
* [illegible] *gogoneddy Duw, gan dywedyt, Er ioed ny welsam
ni cyfryw beth.

* ta ¶ Yno ydd aeth ef drachefyn *parth a'r mor, a'r
oll popul a dynnawdd ataw, ac ef a ei dyscawdd *hwy.*
Ac val ydd aeth yr Iesu heibio, ef a' welawdd Levi
vap Alphaeus yn eistedd wrth y ‡dollfa, ac a ddyvot
wrthaw, dylyd vi. Ac *ef* a godes, ac ei dylynawdd ef.

Ac e ddarvu a'r Iesu yn eistedd i vwyta yn y duy
ef, Publicanieit lawer, a' phechaturieit a eisteddesont
a gyd a'r Iesu, a' ei ddiscipulon: can ys yr oedd llawer
ac yn y ddylyn ef. A' phan welawdd y Gwyr-llen a'r
Pharisaieit, y dywedesont wrth ei ddiscipulon ef, Paam
yw iddaw vwyta ac yfet y gyd a Publicanot a' Phec-
aturieit? A' phan ey clybu 'r Iesu ef a ddyvot
* physigwr wrthynt, Nid rait ir ei iach wrth y *meddic, ‡amyn
‡ ond i'r cleifion. Ny daethy mi y alw 'r ei cyvion, amyn
* ar iawn y pechaturieit *i edifeirwch. A' discipulon Ioan a'r
Pharisaieit y ymprydynt, ac a ddaethant ac a ddywed-
esont wrthaw, Paa*m* yr ymprydia discipulon Ioan ar
* ddiscipulon *ei y* Pharisaieit ath rei di eb ymprydio? A'r Iesu
a ddyvot wrthynt, A eill plant yr ystafell-briodas ym-
prydiaw, tra vo'r Priawt cyd a hwy? tra vo'r Priawt
y canthwynt, ny's gallant ymprydiaw. Ac *ys* daw'r
‡ arnynt dyddiae pan ddyeer y Priawt y ‡canthynt, ac yno ydd
ymprydiant yn y dyddiae hyny. Hefyt ny wni*a* nep
* dilledyn lain o vrethyn newydd mewn *gwisc hen: ac ‡any*d*
‡ os amgen ef y *llain* newydd a dyn ymaith y cyflawnder y *gan
* wrth yr hen, a gwaeth vydd y rhwygiat. Ac ny ddyd nep
‡ potennae, win newydd mewn ‡llestri hen: ac any d e y gwin
potelae newydd a ddryllia 'r llestri, a'r gwin a ‡gerdd allan,
‡ ddyneuir, dy- a'r llestri a gollir: eithyr gwin newydd a ddodir mewn
welltir llestri newydd*ion.*

* llafur Ac e ddarvu ac ef yn myned trwy 'r *yd ar y *dydd*
‡ y ffordd Sabbath, vot ei ddiscipulon wrth ‡ymddaith, yn dechrae
tyny 'r tywys. A'r Pharisaieit a ddywedesont wrthaw,
‡ Wely ‡Nycha, pa*am* y gwnant ar y *dydd* Sabbath, yr hyn
* rydd ny*d* *cyfroithlon? Ac ef a ddyvot wrthynt, A ny
ddarllenesoch er ioed pa *beth* a wnaeth Dauid, pan
oedd arno eisie, a' newyn, *efe,* a'r ei *oedd* gyd ac ef?
Po'dd yr aeth ef i duy Dduw yn-*d*yddiae Abiathar yr
‡ gosod, dodi, Archoffeiriat, ac y bwytaodd y bara ‡dangos, yr ei

ny*d* cyfreithlon ei bwyta n'amyn ir Offeiriait *yn vnic*,
ac *ei* rhoes hefyd ir ei oedd gyd ac ef? Ac ef a ddyvot
wrthwynt, Y Sabbath a wnaed er *mvvyn* dyn, ac ny*d*
dyn er *mvvyn* y Sabbath. Erwydd paam Map y dyn
'sy Arglwydd *ac ar y Sabbath. * ys

Pen, iij.

Christ yn gwaredy y dyn ar llaw ddiffrwyth: Yn ethol ei Ebestyl. Popul y byd yn tybied bod Christ wedy *gorphwyllo. Ef yn bwrw allan yr yspryt aflan, yr hyn a daera yr Pharisaieit ey vot drwy nerth y cythrael. Cabledigaeth yn erbyn yr Yspryt glan. Pwy brawd, chwaer, a' mam Christ. * *y maes oi gof*

AC ef aeth y mywn drachefyn ir synagog, ac ydd oedd
yno ddyn ac iddo law wedy gwywo. Ac wy ei
*d*ysawyliesont a iachai *ef* hwnw ar y dydd Sabbath, val
y caffent achwyn arnaw. Yno y dyvot ef wrth y dyn
a'r llaw 'wyw, Cyvot, *a' sa* yn y *cenol. Ac ef a * pervedd
ddyvot wrthwynt, *Ai* cyfreithlawn gwneythy *tvvrn* da
ar y *dydd* sabbath, ai gwneiythy drwc? ‡cadw enaid ‡ achup ein-
ai lladd? Ac wythe*u* a *dd*ystawsont. Yno ydd ioes
edrychawdd ef o y amgylch arn*add*ynt yn dddigllawn
can *gyd-doluriaw ‡rrac caledrwydd y calon*ae* hwy, ac * gwynofain
a ddyvot, wrth y dyn, Esten*d* dy law. Ac ef ei esten*d*- ‡ o bleit, gan
awdd: aei law a *adverwyt yn iach val y llall.

A'r Pharisaieit aethon ymaith, ac yn y man ydd
ymgygoresont gyd a'r Herodiait yn y erbyn ef, pa
vodd y ‡collent ef. A'r Iesu ef a ei ddiscipulon a *en*- ‡ difaent, di-
ciliawdd i'r mor, a' lliaws mawr y dylynawdd ef o' Gali- fethent
laea ac o Iudaia, ac o Gaerusalem, ac o Idumaea ac o'r
tuhwnt i Iorddonen, a'r ei o gylch Tyrus a' Sydon,
pan glywsont veint a wnaethei *ef*, a ddaethant attaw
yn lliaws mawr. Ac ef a ddyvot wrth ei ddiscipulon
‡am vot llong*an* yn parat iddaw, o bleit y dyrfa, rac ‡ ar
yddyn y wascy ef. Can ys llawer a iachaesei *ef*, yn
yd oeddent yn pwyso *arnaw, er ei gyhwrdd cynnifer * ato
ac oedd a ‡phlae arnynt. A'r ysprytion aflan pan ‡ heiniae
welsant ef, a gwympesont i lawr geyr ei vron, ac a
*waeddesant, gan ddywedyt, Ti yw 'r Map Duw. * lefasant
Ac ef ei ysdwrdiawdd yn ‡ddirvawr, rac yddyn y ‡ dost
*gyhoeddy ef. Yno yr escennawdd ef ir mynyth, ac * amlygy
a alwodd attaw yr ei a ewyllysiawdd ef, a' hwy a
ddaethant ataw. Ac ef a 'ossodes ddauddec, y vot o
hanwynt y gyd ac ef, val yd anvonei ef wy i precethy,
a' bod yddwynt veddiant i iachay heintiae, ac y vwrw

allan gythraelieit. A'r cyntaf *oedd* Simon, ac ef a ddodes i Simon enw, Petr. Yno Jaco *vap* Zebedaeus, ac Ioan, brawt Iaco (ac a ddodes enwae yddwynt Boanerges, yr hyn yw meibion y *daran) ac Andreas, a' Philip, a' Bartholomeus, a' Matthew, a' Thomas, ac Iaco, *vap* Alphaeus, a' Thaddaeus, a' Simon y Cananeit, ac Iudas Iscariot, yr hwn ‡ac ei bradychawdd ef, a' hwy a ddaethant *edref. A'r dyrfa a ymgynullawdd drachefyn, val na allent gynmeint a bwyty bara. A' phan glypu ei ‡gyfnesafsieit, wy aethan allan y ymavlyd ynthaw: can ty bieit y vot ef *o ddyeithr ei bwyll.

‡ trwst
‡ hefyt
* ir tay
‡ gereint
* ymaes cei gof

A'r Gwyr-llen a ddaethent o Caerusalem, a ddywedesont, vot Beelzebub gantaw, ac mai trwy pennaeth y cythraelieit y bwrei allan gythraelieit. Yno ef y galwodd wy ataw, ac a ddyvot wrthwynt *ymparabolae. Pa vodd y gall Satan ‡vwrw allan Satan? Can ys a bydd teyrnas wedy r' ymranny yn y *her*byn ehun, ny*d* all y deyrnas hono sefyll. Ac a's ymranna tuy yn y erbyn ehun ny ddychon y tuy hwnw *sefyll. Velly a's cyfyt Satan yn y erbyn hun, ac ymranny, ny all ef barhay, amyn bod tervyn iddo. Ny ddygon nep vyned y mewn i tuy yr cadarn a' dwyn ymaith *ei* *lestri, dyeithr iddo yn gyntaf rwymo yr cadarn hwnw, ac yno ‡yspeilio ei duy.

* mewn damegion
‡ yrry
* barhay
‡ tranc, dyweld dyben
* dda
‡ oribdeilio

Yn wir y dywedaf y chwi, y maddauir oll pechotae i blant dynion, a' pha gablae, bynac y cablant: an'd pwy pynac a gabl yn erbyn yr yspryt glan ny chaiff vaddeuant yn dragyvyth, any'd bot yn euoc y varn dragyvythawl, can yddyn ddywedyt, vot ‡ganthaw yspryt aflan.

‡ iddo, yntho

Yno y daeth ei vrodur a' ei vam, a' safasant allan, ac a *dd*anvoneson ataw, ac a' alwason arnaw. A'r popul a eisteddawdd oei amgylch ef, ac a ddywedesont wrthaw, *Nycha, dy vam, a'th vroder yn dy geisiaw allan. 'Ac ef y atepawdd wy, gan ddywedyt, Pwy yw vy mam a'm broder? Ac ef a edrychawdd o y amgylch ar yr ei, 'oedd yn eistedd yn y gylchedd yn ei o gylch, ac a ddyvot, ‡Nycha vy mam a'm broder. Can ys pwy pynac a wnel ewyllys Duw, hwnw yw vy-*b*rawt, a'm chwaer a' mam.

* Wele
‡ Wele Llym a

Pen. iiij.

Wrth barabol yr had, a'r gronyn mustard, y mae Christ yn dangos braint teyrnas Dduw. Dawn ragorawl gan Dduw cahel gwybot dirgeledigaethae y deyrnas ef. Ef yn goystegy temrestl y mor, yr hwn a vvyddhaodd iddo.

AC ef a ddechreawdd drachefyn precethy yn-glan
y mor, a' thyrfa vawr a ymglascawdd ataw, yn
ydaeth ef y long, ac eistedd yn y mor, a'r oll popul
oedd ar y tir wrth y mor. Ac ef a ddyscawdd ydd-
wynt lawer edd *ym-parabolae, ac a ddyvot wrthwynt * ar ddamegion, cyffelypwraethae
yn y ddysc ef. Gwrandewch: Nycha, ydd aeth heywr
allan y *he*heu. Ac e ddarvu val ydd oedd ef yn *he*heu,
cwympo o ‡beth wrth *vin* y ffordd, ac a ddaeth ehediait ‡ vn, rei
*y nef ac ei ‡difasont. A' pheth a gwympodd ar *dir* * yr awyr
caregawc, lle nid oedd iddo vawr ddaiar, ac yn y van ‡ bwyteson, ysyson
yr eginawdd, can nad oedd iddo ddyfnder daiar. A'
phan godaw haul, y *gwresogwyt ef, a' chan nad oedd * diwrydywyt yr
yddo wreiddyn, y *tra* gwywawdd. A' pheth a gwymp-
iawdd ymplith ‡y drain, a'r drain a dyfeson ac ei tag- ‡ yr yscall
eson, val na roddes ffrwyth. A' pheth arall a gwymp-
iodd mewn tir da, ac a roddes ffrwyth ac a eginawdd
i vyny*dd*, ac a dyfawdd, ac a dduc, peth ar *ei* ddecfed
ar vgain, peth ar *ei* drugainvet, a' pheth ar ei ganvet.
Yno y dyvot ef wrthwynt, Y nep 'sy ganthaw glustiae
i wrandaw, gwrandawet. A' phan ytoedd ef *vvrtho* y
hun, yr ei oedd yn y gylch ef y gyd a'r dauddec, a
*ym*ovynesont iddaw am y parabol. Yno y dyvot wrth-
wynt, Y chwi y rhoddwyt gwybot dirgeledigaeth
teyrnas Dduw: an'*d* ir ei' n 'sy*dd* allan, y gwnair yr
oll pethae *hyn* drwy parabolae, pan yw yn gwel*ed*, y
gwelant, ac ny chanvyddant: ac yn clywed, y clywant,
ac ny ddyellant, rac *bod* yddyn byth ymchoelyt a *chael*
maddae yddyn *ey* pechotae. Ac ef a ddyvot wrthyn,
Any wyddoch*vvi* y parabol hwn? a' pha wedd y
*gwybyddech*vvi* yr oll parabolae *ereill?* Yr heuwr * dyellech synnyech, ystyriech
hvvnvv a heuha yr gair. A'r ei hyn yw'r sawl *a dder-
byniant yr had* wrth *vin* y ffordd, yn ei yr heuwyt y
gair: ac 'wedy y clywont, y daw Satan yn y man, ac
a ddwc ymaith y gair y heuesit yn y calonae wy. Ar
vn ffynyt yr ei a *dd*erbyniant yr had yn y *tir* caregawc,
yw 'r ei hyny, y sawl gwedy yddyn glywed y gair,
yn y man y*d* erbyniant ef ‡gyd a llewenydd, ac nid ‡ yn llawen
nes yddyn wraidd ynthyn y *h*unain, ac velly dros amser

ydd ynt: yno pan goto *gorthrymder ac ymlit o bleit y gair ‡eb ohir y *rhwystrir wy. A'r ei a *dderbyniaut* yr had ynghyfrwng y drain, yw'r sawl a wrandawant y gair: and *bot gafalon y byd hwn, a' ‡somiant golud a' chwantae pethae ereil' yn dyvot y mewn ac yn tagy 'r gair, ac ei gwneir ef yn ddiffrwith. A'r ei a *dderbyniasont* had mewn tir da, yw'r sawl a wrandawant y gair ac ei *derbiniant*, ac a ddugan ffrwyth, vn *gronyn* ddec ar vgain, aral' drugain, ac arall gant. Hefyd e ddyvot wrthynt, A *ddaw cauwyll yw gesot y dan ‡vail a y dan y vort, ac ni*d* yw gesot ar *gannwyllbren? Can nad oes dim cuddiedic, a'r na's amlyger: ac nid oes dim dirgel, a'r ny*d* el yn ‡'olau. Ad oes *ir yn glustiae i glywet, clywet. Ac ef a ddyvot wrthynt, ‡Gwiliwch pa *beth* a glywwch. A pha vesur y mesuroch, y mesurir y chwi*the:* ac y chwi yr ei a glywch y rhoddir y chwanec. Can ys i hwn ysy gantho, y roddir yddaw, a' chan hwn ny'*d* oes, y dugir y arno, *meint* ac ysy ganthaw.

Hefyd e ddyvot, Velly ytyw teyrnas Dew, val pe bwriai ddyn had i'r ddaiar, a' chysgu, a' chody nos a' dydd, ac eginaw o'r had a' thyvu i vyny*dd*, ac efe eb wybot pa vodd. Can ys y ddaiar a ddwc ffrwyth o hanei y hun, yn gyntaf yr egin*in*, yn ol hyny yr *grawn *yn* llawn yn y tywys*en*. Ac er cynted yr ymddangoso 'r ffrwyth, ‡eb ohir y dyd ef y cryman *ynthaw*, can *ys* dyvod y cynayaf.

Ef a ddyvot hefyt, I ba *beth* y *tybygwn deyrnas Dyw? ai a' pha gyffelyprwydd y cyffelypwn hi? Cyffelyp *yw* i 'ronyn mustard, yr hwn pan hauer yn y ddaiar, yw'r lleiaf o'r oll hadae y sy yn y ddaiar: eithyr gwedy yr hauer, e dyf i vyny*dd*, a' mwyaf yw o'r oll llysae, ac e ddwc gangae mawrion, y'n y allo ‡ehediait y nef nythu y dan y wascawt ef. Ac a llawer o gyfryw barabolae y pregethawdd ef y gair yddwynt, me*g*is *ac* y gallent ei wrandaw. Ac eb parabolae ny'*d* ym adroddawdd ef *ddim* wrthynt: ac ef a *esponiawdd *yr* oll *bethe* y'w ddiscipulon ‡wrthyn y hunain.

A'r dydd hwnw gan yr hwyr, y dyvot ef wrthynt, Awn trosawdd ir 'lan arall. A' gady y dyrva a wnaethant, a ei gymeryd ef val ydd oedd yn y llonga*u:* ac ydd oedd hefyd llongae eraill y gyd ac ef. Ac e gyfodes *cawod vawr o wynt, a'r tonae a

* blinder
‡ yny man
* trwckiau
‡ prydere
* twyll, hud cyvoeth
* olewr
‡ hob, vwisel
* pyhoedd
* i neb
‡ Gwelwch
* y yd, liafur
‡ yn y van, ar hynt, y rhydd
* dyvalwn
‡ adar yr awyr
* ddeonglodd a ddatododd, a agorodd
‡ o'r neilltu
* ystorm

daflasant ir llong, y'n yd oedd hi 'nawr yn llawn. Ac
ydd oedd ef yn y pen-ol-ir-llong, yn cyscu ar ‡'oben- ‡ glustoc,
ydd: ac wy ei * dihunasont, ac a ddywedesont wrthaw, ysmwythfa * diffroesont
Athro, ‡ Anyd gwaeth genyt er ein colli *ni?* Ac ef a ‡ Ai
gyfodes y vyny*dd*, ac a * ysdwrdiodd y gwynt, ac o * geryddodd
ddyvot wrth y mor, *ys* Taw, nag yngan. Yno y goys-
tegawdd y gwynt, ac hi aeth yn * daweel*vvch* mawr. * galm goys
Yno y dyvot ef wrthwynt, Paam ydd ych mor ofnus? tad
‡ pa vodd *yvv* na'd oes ffydd genych? Ac wy a ofn- ‡ podd
esont yn ddirvawr, ac a ddywed*e*sont wrth y gylydd,
Pwy yw hwn, can vot y gwynt a'r mor yn ‡ vwyddhay ‡ gwrando arno
iddaw?

Pen. v.

Yr Iesu yn bwrw 'r cythraulieit allan o'r dyn, ac yn goddef yddynt vynd i mewn y moch. Ef yn iachay 'r wraic ywrth y clefyt gwaed. Ac yn cody merch y capten.

AC wy ddaethant drosodd ir 'lan arall i'r mor, y wlat
y Gadarenieit. A' gwedy y ddyvot ef allan o'r
llong, yn y man y * cyfarvu ac ef o'r monwenti ddyn * cyhyrddodd
yn yr hwn ydd oedd yspryt aflan: yr vn oedd ai drigfa yn
y monwenti, ac ny allei nep y rwymo ef, na'g a chad- ‡ beddae
wynae, can yddo pan rwymit *ef* yn vynech a lleffeth-
eirie a chadwyni, ef a * vyscei 'r cadwy ni *yn ddrylliae*, * ddryllei
ac e dorei 'r lleffetheiriae yn *chvvilfrivv*, ac ny allei nep
y ‡ warhay ef. Ac yn 'oystat nos a' dydd ydd oedd ef ‡ ddofi
yn llefain yn y mynydde*dd*, ac yn y monwenti, ac yn ei
* guro ehun a main. A' phan ganvu ef yr Iesu o * drychy, ffusto
hirbell, y rhedawdd ac yr a ddolawdd ef, ac a lefawdd a
llef ‡ vchel ac a ddyvot, Beth 'sy i mi a *vvnelvvyf* a thi ‡ groch, vawr
Iesu vap *y* Duw goruchaf? ith * tyn*ged*af *trvvy* Dduw * gorchymynaf
na phoenych vi. Can ys ef a ddywedesei wrthaw,
Dyre*d* y maes o'r dyn yspryt aflan.) Ac ef a ovyn-
awdd iddo, Pa enw '*sy* iti? Ac ef a atepodd, gan
ddywedyt, Lle*n*g '*sydd* enw i mi: can ys * llawer ym. * lliosawc
Ac ef ei gweddiawdd yn ‡ vawr, na *dd*anvonei ef ddim ‡ daer
hanynt allan o'r wlat. Ac ydd oedd yno yn y myn-
yddae genvaint vawr o voch yn pori. A'r oll * gyth- * ddieifyl
raelieit atolygesant iddaw, gan ddywedyt, *d*Anvon
nyni i'r moch, val y gallom vyned oci mewn *vvy*. Ac
yn y man y rhoes yr Iesu gennad yddwynt. Yno ydd
aeth yr ysprytion aflan y maes, a' myned y mewn ir
moch, a' rhedec o'r * genvaint bendro-mwnwgl o *dd*iar * cadw

y ‡gaulan i'r mor, (ac ydd oeddent yn-cylch dwyvil *oroch)* ac eu bodwyt yn y *mor. A'r meichieid a ffoesont, ac a venagesont *hyny* yn y dinas, ac yn y wlat, a' wy a ddaethant at yr Iesu, ac a welsant yr vn a vesei ‡yn gythraelic, ac a lle*ng* ynddaw, yn eistedd ac yn wiscedic, ac yn ei iawn synwyr: ac ofny a wnaethant. A'r ei a *ei* gwelawdd, a venegawdd yddwynt, pa beth a wneithit i'r vn y bysei 'r cythrael ynthaw, ac *am y moch. Yno y dechreysont y weddiaw ef, ar vyn*e*d ymaith oei ‡goror wy. A' gwedy iddo vyned y mewn llong, y gweddiawdd arnaw yr hwn a vesei'r cythrael yntho, ar gael bot y gyd ac ef. A'r Iesu ny *oddefawdd yddaw, eithyr dywedyt wrthaw, Dos ymaith ‡ith tuy, at *yr ei ‡*sy* i ti, a' menag yddynt pa ueint bethae a wnaeth yr Arglwydd y-ty, a' *phodd* y trugarhaodd wrthyt'. Ac ef aeth ymaith, ac a ddechreawdd ‡gyhoeddy *in Decapolis pa bethe eu meint a wnaethoedd yr Iesu yddaw: a' phawp a ryveddesont.

A' gwedy myned yr Iesu trosodd mewn llong i'r tu arall, ydd ymgaselawdd tyrfa vawr ataw, ac ydd oedd ef wrth '*lan* y mor. A' nycha y deuth ataw vn o *benaethieit y Synagog, a' ei enw *oedd* Iairus: a' phan y gwelawdd ef, y ‡dygwyddawdd i lawr wrth ei draed, ac adolwyn yn vawr yddaw, gan ddywedyt, Y mae vy merch ym-bron marw: *adolwyn ytty* ddyvot a *dody dy law arni, val ydd iachaer hi, a'i byw. Yno ydd aeth ef ‡gantho, a' thorf vawr ei dilynawdd, ac y gwascasont ef. (Ac ydd oedd ryw wraic ac arnei waed-lif*es* danddec blynedd, ac a ddyoddefesei lawer*edd* gan lawer o ‡veddigon, ac a draulesei gymeint ac oedd *ar ei helw, ac eb ‡lesy dim iddi, namyn y myned hi yn *vwy gwaeth. Pan glypu hi *son* am yr Iesu, y hi a ddaeth yn y dyrfa y tu ‡cefyn, ac a gyfyrddawdd *ay* wisc ef. Can ys hi ddywedesei, A's caf gyfwrdd a y *wisc*oedd* ef, im iacheir i. Ac yn ebrwydd y sychawdd ‡ffynnon*ell* y gwaet hi, a' hi a *synniawdd yn hei chorph *dd*arvot *h*iachay o'r ‡pla honno. Ac yn y man pan wybu r' Iesu yn *d*aw ehun vyned *nerth o honaw allan, ef a droes o yamgylch yn y ‡dyrfa, ac a ddyvot, Pwy a gyfyrdawdd a'm dillat? A' ei ddiscipulon a ddywedesont wrthaw, ti wely y dyrfa yn dy wascy, ac a ddywedy *d*i, Pwy a gyfyrddawdd a mi? Ac ef a edrychawdd o yamgylch, y weled hon a wnaethsei hyn. A'r wreic gan ofny a' chryny:

‡dyffwys, dibin
* llyn
‡ a chythrael yntho
* ynghylch
‡ tervynae, ffiniae
* cheniadodd
‡ adref
* tandi, dwylwyth
‡ yspysy, honny, ddatcan
* yn y ddectref
* reolwyr
‡ cwympodd
* gesot
‡ gydac ef
‡ phisigwyr
* yn
‡ dycio
* waethwaeth
‡ ol
* ddillad
‡ rhediat
* wybu
‡ wialenot, ffrewyll
* rhinwedd
‡ ymsang, vyddin

can ys-hi a wyddiat beth a wnathesit ynthei, a ddaeth
ac a gwympodd geyr y vron ef ac a ddyvot iddo yr oll
wirionedd. Ac ef a ddyvot wrthi, *Ha* verch, dy ffydd
ath iachoadd ‡cerdda yn tangneddyf, a' bydd iach *oth ‡da y delych
pla.) Ac ef etwa yn ymaddrodd, y deuth *rei* y wrth *ywrth
*duy 'r pennaeth y Sinagog gan ddywedyt, E vu varw ‡volesty
dy verch: pa ‡aflomydy a wnai *di* mwy ar *y Dyscodr *yr athro
‡Er cynted y clypu 'r Iesu adrodd y gair hwnw, y ‡Cy
dyvot ef wrth bennaeth y synagog, Na*d* ofna: cred yn
vnic. Ac ny adodd ef ynep yw ei ddilyn, amyn i Petr
ac Iaco, ac Ioan brawt Iaco. Yno y daeth ef i duy
*pennaeth y Synagog, ac y gwelawdd y twrwf, a'r ei *Reolwr
oedd yn wylo, ac yn ‡ochain yn vawr. Ac ef aeth y ‡irad
mywn, ac a ddyvot wrthynt, Pa dyrfu, ac wylo ydd
ych? ny bu varw yr *dyn-bach, ‡amyn hunaw y mae. *vachcenes
Ac wy a y gwatworent ef: ac ef y *rhoes wy oll y ‡ond cyscu *bwriodd
maes, ac a gymerth dad, a' mam ‡y dyn-bach, a'r ei ‡yr lodes,
oedd y gyd ac ef, ac aeth y mywn lle *dd*oedd yr ‡enaeth grynfastes
yn gorwedd, a 'chan ymavlyd yn llaw yr enaeth, y
dyvot wrthei, Talitha cumi, yr hyn yw oei ddeongyl,
Yr *enaeth (wrthyt' y dywedaf) cyvot. Ac yn eb- *vorwyn
rwydd y cyfodes yr enaeth, ac y rhodiawdd: canys dau-
ddec blwydd *oed* ytoedd hi. A' ‡braw anveidrawl aeth ‡irdang,
ynddynt. Ac ef a 'orchymynawdd yddwynt yn gaeth sannedigaeth
na chae neb*un* wybot hyny, ac a ddyvot am roi bwyt
iddi.

Pen. vj.

Pawedd yd erbynir Christ a'r eiddo yn ei wlad y un. Commission ac awdurdod yr Ebestyl. Amravel varn am Christ. Lladd Ioan, a'ei gladdy. Christ yn rhoi gorphwysfa yw ddisciplion. Y pemp torth bara a'r ddau pyscodyn. Christ yn gorymddaith ar y dwr. Ef yn iachay llawer.

AC ef aeth ymaith o *dd*yno, ac a ddeuth yw wlad
yhun, a' ei ddiscipulon ei *canlynesont. A' *dy
gwedy dyvot y Sabbath, y dechreawdd ef *ei* dyscy yn
y Synagog, a' ‡brawychy a wnaeth l'awer a'r y clyw- ‡sanny
sent ef, gan ddywedyt, O b'le *y cafas* hwn y pethae
hynn? a' phar*a* ddoethinep yw *hyn a roed iddaw, can *hon, hwn
ys gwnair cyfryw ‡nerthoedd trwy y ddwylo ef? ‡wyrthiae
Any*d* hwn yw'r saer map Mair, brawd Iaco, ac Ioses
ac Iudas a' Simon? ac any*d* yw *y* chwiorydd ef gyd a
*ny*ni? Ac wy rwystrit ynthaw *ef*. Yno y dyvot yr

Iesu wrthynt, Nyd *yw Prophwyt yn ddianrydedd any'd yn ei wlad y un, ac ym-plith y genedl y vn, ac yn y duy *hun*. Ac ny allei ef yno wneythy 'r *neb* yn ‡nerth yn amyn gesot ei ddwylo ar y chydic gleifion a' *ei hiachay*. Ac ef a ryveddawdd *am y ancrediniaeth wy, ac ef a gylchynawdd y trefi o ‡bop-parth, gan *ey* dyscu.

Ac ef a alwodd y dauddec *atarr*, ac a ddechreuawdd y *d*anvon wy *bob* ddau a' dau, ac a roddes yddwynt *auturtot yn erbyn ysprytion aflan, ac a 'orchymynawdd yddwynt, na chymerent dim ‡y'w *h*ymddeith amyn ffon yn vnic: na'c y screpan, na bara, nac *efydd yn ei gwregysae. Any*d* yhescicidiay hwy a' ‡sandalae, ac na wiscent dwy ‡bais. Ac ef a ddyvot wrthynt, Ymp'le bynac ydd eloch y mywn i duy, yno*rv* ydd aroswch y 'n yd eloch o *ddynorr*. A' pha'r ei bynac ny 'ch *der*byniant, ac ny' ch *clywant, pan eloch i ffordd o *dd*yno, escutwch y llwch ysy dan eich traed ‡yn testiolaeth yddwynt. Yn wir y dywedaf y chwi, y bydd esmwythach i Sodoma ai Gomorrha yn-*d*ydd *brawd, nac i'r dinas hono.

Ac wy aethan ymaith ac a precethesant, ar wellay o *ddynion* ei buchedd. A' llawer o gythraelieit a vwriasant wy allan: ac wy a ‡ eneiniesant ac oleo lawer o gleifion, ac ei *h*iachesont.

Yno y clypu 'r Brenhin Herod *am danarr* (can ys eglaer oedd y enw ef) ac y dyvot, Ioan Vatyddiwr a *gyf*odes o' veirw, ac am hyny y gweithredir *nerthoedd trwy *ddaw ef*. Ereill a ddywedesont, *mai* Elias *yt*yw: ac ereill a ddywedesont, *mai* Prophwyt yw, ai vegis vn o'r Prophwyti. A' phan glypu Herod, y dyvot, Hwn yw Ioan yr hwn a ‡dorreis i ei ben: ef e a *godes o veirw. Can ys Herod y *h*un a *dd*anvonesei *genadon*, ac a dyaliesei Ioan, ac ei rhwymesei ef yncarchar o bleit Herodias, *yr hon oedd* 'wraic Philip y vrawd ef, can iddo y phriody hi. Can ys Ioan a ddywedesei wrth Herod, Nyd cyfreithlon ‡y ti gael gwraic dy vrawt. Am hyny ydd oedd Herodias yn dal*ha grrg* iddo, ac yn chwenychy y ladd ef, ac ny's gallei. Can ys Herod a ofnei Ioan, o bleit iddo wybot y *vot* ef yn 'wr cyfiawn, ac yn *sanct, ac y parchei ef, ac wrth y glywet ef, y gwnai *ef* lawer *o pethe*, ac ei gwrandawei yn ‡ewyllysgar. A' phan oedd yr amser yn *tem*po*raidd, a' Herod ar ei ddydd geni*digeth* yn

* bydd
‡ miragl, rhinwedd
* erwydd, o bleit, achos
‡ gwmpas
* veddiant allu
‡ gosymddaith, taith, siwrnai,
* arian yn i pyrse
‡ ryw escidiae
* siacked
* gwrandawant
‡ er
* varn
‡ eliesont, angenesant, iresant
* cyhoedd honeid
* gwyrthie
‡ laddeis
* godwyt
‡ vot i ti, gadw
* ddwywol
‡ llawen
* luyddwyr

gwneythy*r* gwledd y'w bendeuigion a' ei ‡gaptenieit a' ‡ dains
goreugwyr Galilaea: a' gwedy y verch yr vn*ryvv* He-
rodias ddyvot y mewn a *dawnsio, a' ‡bodd*d*loni Herod ‡ boddhay
a'r ei oedd yn cyddeistedd wrth y vort, y dyvot y
Brenhin wrth y *vor wyn*nic*, Arch y ‡mi beth bynac * vachcenes
a vynnych, a' mi ei rhoddaf yty. Ac ef a dyngawdd ‡ genyf
iddi, Beth bynac a erchych i mi, *mi* ei rhoddaf yty, *pe* * man, ar ffrwst
*h*yd haner vy-teyrnas. Ac yhi aeth allan, ac a ddyvot
wrth ei mam, Peth a archaf? Hithe a ddyvot, Pen
Ioan Vatiddiwr. Yno y daeth hi yn y *lle ‡mewn ‡ yn diwyd
awydd at y Brenhin, ac a archawdd, gan ddywedyt,
Wyllyswn roddy o hanot i mi *sef* yr awrhon mewn
descyl ben Ioan Vatyddiwr. Yno *myned o'r Brenhin * bot
yn athrist: *eto* er mwyn y llw, ac *er mvvyn* yr ei oedd * wrth y bwrdd
yn cyd eistedd ‡ar y vort, ny mynnodd ef y *gommedd * gwrthot, throsgwyddo,
hi. Ac yn y man yd anvones y Brenhin grogwr, ac phallu,
'orchmynawdd ddwyn y ben ef. Ac yntef aeth ac a ‡ dorodd
‡laddawdd y ben ef yn y carchar, ac a dduc y ben ef * vachoenes
mewn descyl, ac ei roes i'r *vorwyn, a'r vorwyn ei ‡ yddy
rhoes ‡y'w mam. A' phan *y* clypu y ddiscipulon ef, y * gelain
daethant, ac y cymer*e*sant ei *gorph, ac ei dodesont ‡ mewn bedd
‡ym-monwent.

A'r Apostolion ymgynullesont *ynghyd* at yr Iesu, ac * bop peth
a venegesont iddo *oll, *ac* ar a wnaethent, ac a ‡ddys- ‡ dangosesent
cesent-i-ereill. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Dewchwi ‡ encyd, wers
ych unain o'r neilltu ir diffeithwch, a' gorphwyswch ‡y
chydig*in:* can ys ydd oedd l'awer yn dyvot ac ac yn * enhyt, arvod
myned: val na chaent *encyd i vwyta. Am hyny * yn ohanrhedawl
ydd aethant mewn llong *o'r neilltu i le ‡ anial. Eithyr
gweled o'r werin wy yn myned ymaith a' bot llawer ‡ diffaith
yn y adnabot ef, ac yn rhedec ar draet yd yno o'r oll
ddinasoydd, ac y rhaevlaenesont wy *yno*, ac a ymgas-
clasont, ataw. Yno ydd aeth yr Iesu allan, ac a we-
lawdd dyrva vawr, ac a dosturiawdd wrthwynt, can y
bot wy val deuaidd eb yddyn vugail: ac a ddechre-
awdd ddyscy iddyn laweroedd. Ac yr *awrhon pan * ynawr
ddaroedd llawer o'r dydd, y daeth eu ddiscipulon ataw,
gan ddywedyt, Llyma le diffaith, ac y hi yr owon yn
llawero'r dydd: Gellwng wy ymaith, val y gallon
vyned ir pentrefi a'r trefi o yamgylch, a' phryny ydddyn
vara: can nad oes ‡yddyn ddim y'w vwyta. Yntef a ‡ ganthyn
atepodd ac addyvot wrthwynt, Rowch chwi yddynt
beth y'w vwyta. Ac wy a ddywedesont wrthaw, *A*
awn ni a' phryny dau-cant ceiniogwerth o vara, a' ei roi

yddyn yw ywyta? Yno y dyvot ef wrthynt, Pa sawl torth' sy genwch? ewch ac edrychwch. A' phan wybuont, y dywedesont, Pemp, a 'dau byscodyn. Ac ef a 'orchymynawdd yddwynt beri-yddwynt oll eistedd, yn vyrddeidiae ar y *gwellt glas. Yno ydd eisteddesont yn y ‡garvanae, o *resur* cant*oedd a'dec a' dau geiniae. Ac ef a gymerawdd y pemp torth, a'r ddau pysco*dyn*, ac a edrychawdd y vyny*dd* ir nef*oedd*, ac a ddiolchawdd, ac a dorawdd y bara, ac a ei rhoes at ei ddiscipulon, yw *gesot geyr y bron wy, a'r ddau pysco*dyn* a ranawdd ef yn y plith wy oll. Velly bwyta o hanynt a' chael ei ‡gwala. A' hwy gymeresant ddau ddec basceddeit o'r briw *ion, ac o'r pyscawt. A'r ei a vwytesynt, oedd yn-cylch pem*p*-mil o wyr. Ac yn y man y parawdd ef yw ddiscipulon vyn*ed* ir llong, a 'rhaevlaeny trosawdd ir 'lan arall *h*yd Bethsaida, tra *dd*anvonei ef y *werin ymaith. A' gwedy iddo y *d*anvon wy ymaith, y tynnodd ef ffwrdd ir mynydd i weddiaw. A' gwedy y myn*ed* hi yn hwyr, yr oedd y l'ong yn-cenol y mor, ac yntef ‡y hun ar y tir. Ac ef ei gwelawdd yn *dra vaelus arnyn wrth rwyfo, (can vot y gwynt yn wrthwynep yddynt) ac yn-cylch y bedwared ‡wylfa o'*r* nos, y daeth ef atwynt, yn *gorymddaith ar y mor, ac ef a vynesei vyn*ed* eb y llaw hwy. A' phan welsant wy ef yn ‡gorymddaith ar y mor, y tybiesont may *ellyll ytoedd, *ef* ac a 'waeddesant. Can ys wy oll y gwelsont ef, ac a dechrenesont: an'*d* ar y chwaen yr ‡ymddiddanodd ac wynt, ac y dyvot wrthint, Cyssiriwch, myvi yw, nac ofnwch. Yno yr escen*d*odd ef atwynt ir llong, ac y peidiawdd y gwynt, ac aruthrol dros ben yr aeithei *braw ynthynt y vnain, a ryveddy a orugant. O bleit nad ystyriesent *yr hyn a wnaethesit* ynghylch y torthau *hyny*, can ddarvot caledy eu calonae.

A' dyvot trosawdd a wnaethant, a myned i dir Genezaret, a' ‡dyvot ir 'lan. A' gwedy yddyn ddyvot o'r llong, yn y man ydd adnebuont ef, ac a *gylch*redesant trwy 'r oll vro hono o y amgylch *ogylch*, ac a ddechreysont ddwyn *hwnt ac yma mewn ‡glythae y sawl oll, oedd yn gleifion, ir lle clywent y vot ef. Ac y b'le bynac ydd elei ef y mewn i drefi nei ddinasoedd, ai i bentrefi, wy ddodent ei cleifion yn *yr heolydd, ac ei gweddient ar gael o hanynt gyhwrdd ys haychen y *wisc ef. A' chyniuer ‡a ei cy*v*yrddawdd, a iachawyt.

* glaswellt
‡ vyrddeidieu
* dodi
‡ digon
* vwyt
* bobul
‡ yn vnio
* vlin
‡ gadwadwriaeth
* rhodio
‡ rhodio rhyd
* yspryt, drychioleth
‡ chwedleyodd
* sannedigeth
‡ thirio
* oddyamgylch
‡ gwelyae
* y marchnatoedd
* na bai and
‡ a gyfyrddawdd ac ef

Pen. vij.

Y discipulon yn bwyta a dwylo eb 'olchi. Tori gorchymyn Dew gan athraweth dyn. Pa beth a haloga ddyn. Am 'wraic o Syrophaenissa. Iachay yr mudan. Y werin y yn moli Christ.

YNO ydd ymgasclawdd y Pharisaieit attaw, a'r ei o'r * Gwyr-llen *ar* a ddaethent o Gaerusalem. A' phan welsant 'r ei o'r discipulon yn bwyta bwyt a dwylo ‡ cyffredin (ys ef yw hyny eb *ei g*olchi) yr * achwyncsont. (Can ys y Pharisaieit a'r ol' Iuddeon, dyeithr yddynt 'olchy ei dwylo yn ‡ 'orchestol, ny vwytaant, gan ddal*ha* athraweth yr ‡ Hena*ifeit*. A' phan *ddelont* o'r * varchnat, o ddyethyr yddyn ymolchy, ny vwytant: a' llawer o bethae eraill ynt, a'r a gymersant *vry* arnynt ei cadw, *vegis* golchi*adae* ‡ cwpanae, ac ysteni, * ac evyddenneu a' ‡ byrddae. Yno y govynodd y Pharisaieit a'r Gwyr-llen iddaw, Paam na rodia dy ddiscipulon *di* * *h*erwydd athraweth yr Henaif*ieit*, any*d* bwyta bwyt a dwylo eb olchi? Yno ydd atebei ac y dywedei *ynt*ef wrthynt, *Can* ys da y propwytawdd Esaias am dano-chwi ‡ hypocritae, vegis ydd escrivenir, Y popl hyn am anrydedda i aei gwefusae, a' ei calon 'sy pell * hwnt o *dd*ywrthyf. Ac ouer im anrydeddant i, gan ddyscy yn lle dysc*eidaeth* 'orchynynae dynion. O bleit ydd ych yn rhoi gorchymyn Duw heibio, ac yn cadw athraweth dynion, *vegis* golchi*adae* ysteni a' chwpanae, a' llawer o gyffelyp bethae ydd ych yn ei 'wneythyr. Ac ef a ddyvot wrthynt, *Ys* da *iavvn*, y * gomeddwch chwi 'orchymyn Duw, val y catwoch eich athraweth eich un*ain*. Can ys Moysen a ddyvot, Anrydedda dy dad a'th vam: a' Phwy pynac a velltithia dad nei vam, bid varw ‡ o'r varwoleth. A' chwi ddywedwch, A'*s* dywait *vn*dyn wrth dad nei vam, Corban, ys ef yw hyny, Trwy 'r rhodd a *offrymir* genyfi, y daw lles yty, *rhydd vydd ef*. Ac ny * edwch iddo mwy*ach* wneythy'r dim *lles* y'w dad na ei vam, gan ychwi ‡ ddirymio gair Duw, can eich athraweth *eich hunain* yr hwn a * 'osodesochwi: a' llawer o ryw gyffelyp pethae hyny a wnewch. Yno y galwodd ef yr oll dyrfa ataw, ac a ddyuot wrthynt, Gwrandewch*vvi* oll arnaf, a' dyellwch. Nid oes dim allan o ddyn, a ddychon y halogy ef, pan el oei vewn: eithyr y pethae a ddaw allan o hanaw, yw'r ei a halogant ddyn. A's oes gan nep glustiae y ‡ glywed, clywet. A' phan

* Scriuenyddion
‡ budron
* cwynesont
‡ vynech
‡ Henaif
* varcet
‡ phiolae, diot llestri
* a'llestri efydd, presne clydn
‡ borde,
* gwelye ar ol
‡ ffuantwyr, truthwyr
* draw
* gwrthod
‡ ar, yr ange
* addefwch
‡ ddiawdurdodi
* ordinesoch
‡ wrando, gwranda wet

ddaeth ef ymywn i duy o y wrth y * werin, y gouynodd ei ddiscipulon iddo o bleit y ‡ parabol. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Velly a y tych chwithe hefyt yn ddiddyall? A ny wyddoch * pan yw pop peth o *dd*yallan a el o vewn dyn, na all y halogy ef, can na*d* yw yn myne*d* o vewn ei galon, *yn* amyn ir bol*y*, ac yn myne*d* allan i'r gauduy yr hwn yw carthiat yr oll vwydydd? Yno y dyuot ef, Y peth a ddaw allan o ddyn, hyny a haloga ddyn. Can ys y *dd*ymewn *sef* o galon dynion y * deillia meddyliae ‡ mall, tori-priodasae, godinebae, lladd-celain, llatrata, * cupyddi*d*ra, ‡ scelerdra, dichell, haerllyerwydd * llygad drwc, cabl-air, balchedd, am*p*wyll. Yr oll yscelerodd hyn a ‡ ddon o *dd*ymywn, ac a halogan ddyn.

* popul
‡ ddamee
* am
* daw
‡ drwc
* trachwant
‡ enwiredd, allen lit
* cenvigen
‡ ddawan

Ac o yno y cyfodes ef, ac ydd aeth i gyffinydd Tyrus a' Sidon, ac aeth y mewn y duy, ac ny vynesei y neb gael gwybot: an'd ny allei ef vot yn guddiedic. Can ys gwreic, yr hon oedd ei * merch-vach ac iddi yspryt aflan, a glypu *son* am danaw ac a ddaeth ac a gwympodd wrth y draed ef (A'r wreic oedd ‡ Groec, a' Sirophenissiat o genedl) a' hi ervyniawdd iddo vwrw allan y cythrael o hei merch. A'r Iesu a ddyvot wrthei, Gad yn gyntaf borthi y plant: can nad ‡ da cymeryd bara 'r plant a' ei davly i'r * cynavon. Yno ydd atepodd hi ac y dyuot wrthaw, Diau, Arglwydd: eto eisioes e vwyta 'r cynavon y dan y vord o vriwson y plant. Yno y dyuot ef wrthi, Am yr ymadrodd hwn dos ymaith: ef aeth y cythrael allan o'th verch. A' gwedy y dyuot hi adref y'w thuy, hi a gavas y cythrael gwedy ymadel, a' *ei* merch yn gorwedd ar y gwely.

* merchan, bachcenes
‡ 'roeges
‡ iawn
* cianot, cwnach, cwn bychain
‡ ydref

Yr Euangel y xij. Sul gwedy Trintot.

Ac ef aeth drachefn ymaith o ffiniae Tyrus a' Sidon, ac a ddaeth yd vor Galilea trwy pervedd cyffiniae y * Dectref. Ac wy a dducesont attaw yn byddar, ac *ac* attal dywedyt arnaw, ac a atolygesont iddaw ‡ 'osot ei law arno. A' gwedy iddaw ei gymeryt ef or neilltu allan o'r tyrfa, ef a estennawdd ey vyssedd yn ei glustiae, ac a boyrawdd, ac a gyfyrddawdd a ei davot ef. Ac ef a edrychawdd ir nef, can veheneidiaw, ac a ddyvot wrthaw, ‡ *Ephphatha* ys ef yw, ymagor. Ac yn y man ydd ymagorawdd ey glustiae, ac ydd ymellyngawdd * rhwym ei davot, ac ef a ddyvot yn ‡ eglur. Ac ef a 'orchymynawdd yddwynt, na ddywedynt i nep: an'd pa vwyaf y goharddei yddwynt, mwy o lawer y

* Decapolis
‡ Hipatha
* llinyn
‡ groyw, iawn, lawnllythr

*manegynt, a' brawychy eb wedd a wnaethant, can ddoedyt ‡Tec y gwnaeth ef pop peth: ir byddair y *gwna ef glywet, ac ir mution ddywedyt.

*cyhoeddent
‡Da
*par

Pen. viij.

Miraol y saith torth. Y Pharisaiait yn erchi arwydd. Surdoes y Pharisaiait. Y dall yn derbyn ei 'olwc. Ei adnabot gan ei ddiscipulon. Ef yn ceryddy Petr. Ac yn dangos mor angenraid yw bot ymlid a'blinderwch.

YN y dyddyae hyny, pan oedd tyrva dra-mawr ac eb gantwyut ddim yw vwyta, yr Iesu a 'alwawdd ei ddiscipulon ataw, ac a ddyvot wrthwynt, Ydd wyf yn tosturiaw wrth y tyrfa, can ys yddwynt aros y gyd a mi *er* ys tri-die, ac nid oes Ganthwynt dim yw vwyta. Ac a's ‡anvonaf wy ymaith *eb vwyt y'w teie ehunain, wy ‡loysygant ar y ffordd: can ys yr ei o hanaddynt a ddeuthant o bell. Yno ydd atepawdd ei ddiscipulon iddo, *Pawedd y dychon dyn borthy 'r ei hynn a bara yma yn y diffeith? Ac ef a o vynnawdd yddwynt, Pasawl torth ys ydd genwch? Ac wy a ddwedesont, Saith. Yno y gorchymynawdd ef yr tyrfa eistedd ar y ddaear: ac ef a gymerawdd y saith torth, ac wedy iddo ddiolvvch, eu torawdd, ac *eu* rhoddes *y'w ddiscipulon yw ‡gesot geyr *eu* bron, ac wy *ei* gesodesont geyr bron y popul. Ac ydd oedd ganthwynt ychydic pyscot bychain: ac wedy iddo *vendithiaw, ef archawdd yddwynt hefyd ei gesot geyr eu bron. Ac wy a vwytesont, ac a gawsont digon, ac wy a godesont o'r briwvwyt oedd yn-gweddill, saith basgedeit, (a'r ei vysent yn bwyta, oedd yn-cylch pedeir-mil) ac *velly* ef *yd* ‡anvonawdd wy ymaith.

Yr Euangel y vij. Sul gwedy Trintot.
‡gellyngaf
maddeu af
*ar ei cythlwnc
‡ffaintian
*O ble
*yddy
‡dody
*bendico,
*ddiolch
‡gellyngawdd

Ac *ar hynt ydd aeth ef i long gyd ei ddiscipulon, ac y ddaeth i ‡barthae Dalmanutha. A'r Pharisaiait a ddaethan *allan*, ac a ddechreusont *ymddadle ac ef, gan geisiaw gantaw arwydd o'r nef, a' *chan* ei ‡demptio. Yno yr *vcheneidiodd ef yn ‡ddwys: yn ei yspryt, ac y dyuot, Pa geisio arwydd y mae'r genedlaeth hon? Yn wir y dywedaf y chwi, ‡na's rhoddir arwydd ir genedlaeth hon.

*ar y chwaen
‡randiroedd
*ymofyn
‡brovi
*a roes ebwch
‡drwm
‡a's

Ac ef y gadawodd wy, ac aeth i'r llong drachefyn, ac a dynnodd ymaith dros y dw*f*r.

Ac anghof*io* a wnaethent gym*e*ryd bara, ac nid oedd

ganthwynt amyn vn dorth yn y llong. Ac ef a orch-
mynawdd yddynt gan ddywedyt, Gwiliwch, ac ym-
ogelwch rac *leven y Pharisaieit, a' rac leven Herod.
A' resymy a wnaethant wrth ei gylydd, gan ddywedyd,
Hyn 'sy can Nyd oes *ddim* bara genym. A' phan ei
gwybu 'r Iesu, y dyvot wrthwynt, Pa resymy *dd*ych
relly, can na'd oes genwch vara? a ny*d* ych*wi* yn
‡synniaw etwa, nag yn deall*y*? A ytyw eich calonae
eto genwch wedy 'r *argaledu? Oes llygait genwch
ac ny chanvyddwch? ac oes i chwi glustiae, ac ny
chlywch? Ac any ddaw yn eich cof? Pan doreis y
pemp torth ym-plith pem*p*mil, pa sawl bascedeit o
vriwvwyt a ‡godesoch? Dywedesont wrthaw, Dau-
ddec. A' phan doreis saith ymplith pedeir mil, pa
sawl bascedeit *gwreddill* o vriwfwyt a godesoch?
Dywedesont wythae, Saith. Yno y dyvot ef wrth-
wynt, P'wedd *yw* na *ydyellwch? Ac ef a ddaeth
i Bethsaida, ac wy a dducesont ataw ddall, ac a ‡ei
gweddieson ar iddo y gy*f*wrdd ef. Yno y cymerawdd
ef y dall *erbyn ei law, ac ei ‡tywysawdd allan o'r
dref, ac a boyrawdd yn ei lygait, ac a *osodes ei
ddwylaw arno, ac a ovynaw*dd* iddaw a welei ef ddim.
Ac ef a ‡edrychodd i vyny*dd*, ac a ddywot, *Mi* welaf
ddynion: can ys gwelaf wy yn *gorymddaith, ‡mal
petyn breniae. Gwedy hyny, y gosodes ef, ei ddwylo
drachefyn ar y lygait ef, ac y parawdd iddo ‡edrych-
drachefn. Ac ef a edverwyt *iddo ei olwc*, ac ef a
welawdd *barcp* oll o bell *ac* yn ‡eglaer. Ac ef a ei
*d*anvonawdd ef a-dref y'w duy, gan ddywedyt, Ac na
ddos ir dref, ac na ddywait i nep yn y dref. A'r Iesu
aeth allan, ef a ei ddiscipulon i Caesarea Philippi. Ac
ar y fford yr ymovynnawdd ef a ei ddiscipulon, gan
ddywedyt wrthynt, Pwy'*n* medd dynion *yt*wy vi? Ac
wy a atebesont, *yr ei a ddywait mai* Ioan Vatydiwr:
a'r ei, Elias: a'r ei *mai* vn o'r Propwyti. Ac ef a
ddyvot wrthynt, A' phwy'*n* meddw-chwi *yt*wy vi?
Yno ydd atepawdd Petr ac y ddywot wrthaw, Ty*dy*
yw'r Christ. Ac ef a 'orchymynawdd yn *gaeth
vddynt na vanegent *hyny* i nep am danaw. Yno y
dechreawdd ei dysey y byddei ‡ddir y Vap *y* dyn
ddyoddef llawer o *bether*, a' ei *argyweddy y gan yr
Henaif*ieid*, a *chan* yr Archoffeiriait a'*r* Gwyr-llen, a'
‡*chael* ei ladd, ac o vewn tri die-yfody *drachefyn*. Ac
ef a adrodes y *peth hyny yn ‡'olae. Yno y cym-

* swrdoes
‡ ystyriaw
* ddallu
‡ gymresoch
* synniwch
‡ ddeisyfesant
* erwydd
‡ arwenws y maes
* ddodes
‡ dremiodd
* rhodio
‡ malphe
* dadedrych
‡ eglur
* dynn
‡ angenrad
* gwlio, goddi
‡ ddiva, ddyvetha
* gair
‡ ddiledlef

erth Petr ef *or ailltu*, ac a ddechreodd *roi iddo sen. Yno ydd *ad* ymchoelawdd ef, ac ydd edrychawdd ar ei ddiscipulon, ac yrrhoes-sen i Petr, gan ddywedyt, Tynn *ar v'ol i Satan: can na ‡synny bethae Duw, eithr pethae dynion.

A' gwedy iddo 'alw y *werin attaw gyd aei ddiscipulon, a' dywedyt wrthynt, Pwy pynac a wyllysa ddyvot ar v'ol i, ymwrthodet ac *ef* yhun, a' chymered *i vyny* ei ‡groc, a' dylynet vi. Can ys pwy pynac a ewyllysa gadw ei einioes, ei cyll: a' phwy pynac a gyll ei *einioes er vy mwyn i a'r Euangel, ef ei ca*i*dw. Can ys pa les i ddyn, er enill yr oll vyt, a 'cholly ei enaid? ‡Ai pa peth a rydd dyn yn **ym*dal dros ei eneit? Can ys pwy pynac a ‡wrido om pleit i, n'am geiriac ym-plith yr 'odinebus a'r bechadurus genedlaeth hon, o bleit *yntef y ‡gwrida Map *y* dyn hefyt, pan ddel yn-gogoniant ei Dat y gyd a'r Angelion sainct*us*.

* ei geryddy, rogy arno
* o ywrthyf
‡ ddyelly, ystyry
* bobyl, y dyrva
‡ groes
‡ ond, eithyr
* enaid, hoydyl
‡ Neu
* gyngwerth, werthyd
‡ gwiliyddio
* hwnw y cywilyddia

Pen. ix.

Ymrithiat Christ. Bot yn iawn y wrando ef. Bwrw allan yr yspryt mut. Grym gweddi ac vmpryd. Am varwoleth a' chyuodiat Christ. Y ddadl pwy a vyddei vwyaf. Na rwystrer ar rediat yr Euangel. Gohardd camweddae.

AC ef a ddyvot wrthwynt, Yn wir y dywedaf wrthych, *pan yvv* bot r'ei o'r sawl 'sy yn sefyll yma*n*, a'r ny's *archwayddant o angae ‡yd pan welont. Deyrnas Duw, yn dyvot *yn *ei* nerth. Ac ar *ben* chwe*ch* diernot gwedy y cymerth yr Iesu Petr, ac Iaco ac Ioan, ac aeth a' hwy i vyny*dd* i vonyth vchel or *n*ailltu wrthyn y hun*ain*, ac ef a ‡ymrithiodd geyr y bron wy. A' ei ddillat a *ddysclaeriawdd, *ac oedden* dra channeit val *yr* eiry, mor ganneid na vedr ‡*neb* pannydd ar y ddayar ei gwneythy '*r*. Ac a ymddangoses yddynt Elias *ef a Moysen, ac ydd oeddent yn ‡ymddiddan a'r Iesu. Yno ydd atepodd Petr, ac y dyuot wrth yr Iesu, *Rabbi, da yw i ni vot yma*n*: a' gwnawn i ni dri ‡phebyll, vn y ti, ac vn i Voysen, ac vn i Elias. An'd na wyddiat ef beth yr oedd yn ei ddywedyt: can ddarvot yddyn ddechryyny. Ac ydd oedd *wybren a'r y gwascodawdd wy, a' llef a ddeuth *allan* o'r wybren, gan ddywedyt, Hwn yw vy Map caredic: ‡clywch ef. Ac yn ddysyvyt ydd edrycheson o *dd*amgylch, ac ny welsont mwy*ach* neb*un*, o ddyeithr

* chwaithant provant
‡ nes gweled
* mewn, gyd a gallu meddiant
‡ llailltu
* dywynodd
‡ vn pannwr
* gyd
‡ chwedleua llavaru
* Athro
‡ lluest
* cwmwl rhwn
‡ gwrandewch

yr Iesu yn vnic y gyd ac wynt. Ac a 'n hwy yn
descend i lavvr o'r mynyth, ef a 'oruchmynnawdd
* vndyn — yddynt, na vynegent i *neb pa ***bethe*** a welsent any*d*
pan gyvodit Map *y* dyn o veirw *drachefyn.* A' hwy
‡ chwedl — a gatwesant y ‡peth hwnw wrthyn y hun, gan ymofyn
barrp a' ei gylydd, pa beth oedd hyny, Cyvodi o veirw
drachefyn? A' gofyn iddo a orugant, can ddywedyt,
* raid — Paam y dywait y Gwyr-llen y bydd *dir i Elias
ddyuot yn gyntaf? Ac ef atepawdd ac a ddyuot wrth-
ynt, Elias yn ddiau a ddaw, yn gyntaf yc a edvryd yr
‡ am — oll bethae: a' megis ydd escriuenwyt ‡o Vap y dyn,
* ddiddymio, bod mewn anvri, ei goddy, sarhay — *rhait* iddo ddyoddef llaweroedd a *chael* ei *ddiystyry.
Eithr *ys* dywedaf wrthyth ddarvot i Elias ddyvot (a
gwneythy*d* o hanwynt iddo'r hyn a vynesont) vegis
ydd escriuenwyt am danaw.

A' phan ddaeth ef at *ei* ddiscipulon, y gwelawdd ef
dyrva vawr o ei h'amgylch, a'r Gwyr-llen yn ym-
* yn i herbyn hwy — ddadlae *ac wynt. Ac yn ebrwydd yr oll popul pan
welsant ef, a *dd*echrenent, ac a redent ataw, ac a
gyfarchent-well yddo. Yno y gowynawdd ef ir Gwyr-
llen, Pa ymddadle ydd ych yn *eich plith eich hun?
Ac vn or dyrva a atepawdd ac a ddyvot, Athro, *ys*
‡ ynddo — dygais vy map atat, ac ‡iddo yspryt mut: yr hwn p'le
* rhwyg — pynac y cymer ef, a ei *dryllia, ac y ‡bwrw-*yntef*-
‡ mal y * rhicia — ewyn ac y*dd* *yscyrnyga *ei* ddanedd, ac y ‡dihoena:
‡ curia — a' dywedais wrth dy ddiscipulon am y vwrw ef y maes,
ac ny allasant. Yno ydd atepodd ef iddo, ac y dyvot,
* bellach — A genedlaeth anffyddlon, pa hyd *weithian y byddaf
‡ er cynted, cy gynted — gyd a chwi? pa hyd weithian ich dyoddesaf? Dugwch
ef ata vi. Yno y ducesont ef attaw: ac ‡yn gym-
* briwodd — medr *ac* y canvu yr yspryt ef, cy *drylliawdd, ac ef a
‡ ymdreiglo — gwympodd *yr llavvr* ar y ddaiar, gan ‡ymcreinio, a'
* goloforio — *maly-ewyn. A' govyn a oruc ef y'w dat, ‡Beth 'sy
‡ Er pa bryd y — o amser er pan *ddar*vu iddo val hyn? Ac ef a ddyuot,
* vachcen, o vabolaeth — Er yn *vap. A' mynech y tavl ef yn tan, ac i'r dw*f*r
yw *gyfer*golli ef: eithyr a'*s* gelly *di* ddim, cymporth ni,
a *thosturia wrthym. A'r Iesu a ddyvot wrthaw, A'*s*
‡ medri — ‡gelly *di* gredy hyn, pop peth sy *possibil i *hvvn* a
* alluawc — gredo. Ac yn ddiohir tad y bachcen gan lefain *gyd* a
‡ dacrae — ‡deigrae, a ddyuot, Arglwydd, *Credaf: cymmorth
* Ydd wyf yn credy — vy ancrediniaeth. Pan welawdd yr Iesu vot y popul
‡ vygythiodd — yn dyvot-*atavv*-ar ei rhedec, ef a ‡geryddawdd yr
‡ ysdwrdiawdd — yspryt aflan, gan ddywedyt wrthaw, *Tydi* yspryt mut
* cerdda — a' byddar, mi a 'orchymynaf yty, *dyre*d* allan o

hanaw, ac na ddos mwy*ach* yndaw *ef*. Yno llefain *o'r yspryt*, ac y ‡drylliodd ef yn dost, ac a *dd*aeth allan, ac ydd oedd ef val *vn* marw, *y'n*y ddywedei l*h*awer, *y varw ef. A'r Iesu a gymerth ei law ef, ac ei ‡derchafawdd, ac ef a gyfodes *y vynydd*. A' gwedy y ddyuot ef ir tuy, ei ddiscipulon a 'ovynent iddo yn *ddirgel, Paam na'*s g*allem ni y vwrw ef allan? Ac ef a ddyvot wrthynt, Y rhyw hwn ny*d* all mewn vn modd ddyvot allan, any*d* ‡gan 'weddi, ac vmpryd.

‡ carpodd
* Evu varw
* cwnnodd
* dan llaw
‡ trwy

Ac wy a ymadawsan o *dd*yno, ac aethant trwy Galilaea, ac ny*d* 'wyllesei gael o nep wybot. Can ys dyscawdd ef ei ddiscipulon, a dywedawdd wrthynt, Map y dyn a roddir yn-*d*wylo dynion, ac wy y *lladant ef, a' gwedy y lladder, ef gyvyd *tragefyn* y trydydd dydd. Eithyr ny*d* oedden *vvy* yn deall*y* yr ymadrodd hwnw, ac ofn oedd arnyn ymofyn ac ef. Gwedy hyny y daeth ef i Capernaum: a' phan oedd ef yn tuy, y govynnawdd yddynt, Pa *beth* oedd yr hyn a ymddadleuech yn eich plith eich hunain, rhyd y ffordd? Ac wy a dawson a son: can ys ar hyd y ffordd yr ymddadleynt aei gylydd, pwy'*n vyddei* bennaf. Ac ef a eisteddawdd, ac a alwodd y deuddec, ac a ddyvot wrthyn, A'*s* deisyf nep vot yn gyntaf, e gaiff vot yn *ddywethaf oll, ac yn ‡weinidoc *i* pawb oll. Ac ef a gymerth vachcenyn ac ei gesodes yn y *cyfrwng wy, ac ei ‡cymerawdd yn ei vreichie, ac a ddyvot wrthwynt, Pwy pynac a *dd*erbynio yr vn o gyfryw vechcyn*os* yn vy Enw i, a'm *d*erbyn i: a' phwy pynac a'm *d*erbyn i, ny*d* myvi a *dd*erbyn ef, any*d* hwn a'm *d*anvones i.

* divethant
* olaf
‡ was
* cenol, perfedd
‡ braicheidiodd

Yno ydd atepawdd Ioan iddo, gan dywddyt, Athro, ys gwelsam vn yn bwrw allan gythrelieit *drwy dy Enw *di*, yr hwn nyd yw yn eyn dylyn *ni*, a' gohardd-esam ef, can na ‡ddylyn ef *nyni*. A'r Iesu a ddyuot, Na 'oherddwch ef *ddim*: can nad oes ‡nep a wna *wrthiae ‡gan vy Enw i, ac a aill yn hawdd ddywedyt drwc am danaf. Can ys pwynac ny*d* yw yn eyn erbyn, 'sy *trosom. A' phwy pynac a roddo i chwi ‡gwppan-*eit* o ddwfr y'w yfet er *mvvyn* vy Enw i, can y chwi vot *yn *perthyn* i Christ, yn wir y dywedaf wrthych, ny chol' ef ei ‡*vv*obr*vvy*. A' phwy pynac a *rwystro r' vn o'r ei bychain hyn, a gredant yno vi, gwell oedd iddo yn ‡hytrach pe gesodit maen melin y amgylch ei *vwnwg*l*, a ei davly ‡yn y mor. Can hyny a's dy law ath rwystra, tor y hi ymaith: gwell yw y-ti vyned y

* gan
‡ chanlyn
‡ vndyn
* viracl
‡ trwy
* gyd a ni, ar ein part
‡ phiolet
* *deiryd*
‡ gyfloc
* sarhao
‡ vwy
‡ wddwf
‡ i'r

mewn i'r bywyt, yn *efrydd, nac yti a' dwy law vyned iyffern i'r tan ‡andiffoddadwy, lle ny bydd marw y pryf hwy, ac ny ddiffodd y tan *byth*. Ac a's dy droet ath rwystra, *tor e ymaith: gwell yw yty vyned yn gloff i'r bywyt, nac ac yti *ddau droet dy davly i yffern i'r tan andiffoddadwy, lle ny's marw y pryf hwy, ac ny's dyffydd y tan *byth*. Ac a's dy lygat ath rwystr*a*, tynn ef allan: gwell yw i ti vyned i deyrnas Duw yn vnllygeidioc, nag a' dau lygad genyt, dy davly i yffern dan, lle ny*d* marw y pryf wy, a'r tan ny ddiffydd *byth*. Can ys pop *dyn* a helltir a than: a' phop aberth a helltir a halen. Da yw halen: and a's bydd yr halen yn ddivlas, a' pha beth y tem*p*erir ef? Bid y chwi halen ynoch eich vnain, a' bid ‡tan gneddyf genwch *barrp* wrth ei gylydd.

* anavus
‡ ny ddiffoddir byth
* trycha
* ddwy
‡ heddwch

Pen. x.

Am ysgarieth. Y goludawc yn ymofyn a' Christ. Gwobr yr ei a erlidir. Am veibion Zebedaeus. Agori llygaid Bartimaeus.

AC ef a gyvodes o yno ac aeth i *ffiniac Iudaia rhyd y tu hwnt i Iorddonen, a'r vintai a ‡gyrchodd ataw drachefyn, ac val ydd oedd gynefin, ef y dyscai wy drachefyn. Yno y daeth y Pharisaieit a' gofyn iddo a oedd rydd i wr ‡roi ymaith ei wraic, gan *yddyn* ei demptio ef. Ac ef atepodd ac a ddyvot wrthynt, Peth a 'orchmynawdd Moysen y chwi? Dywedesont wythe, Moysen a 'oddefawdd *bot* yscriueny *llythyr ysgar, a'ei rhoi hi ymaith. Yno ydd atepodd yr Iesu, ac y dyvot wrthynt, Am galedrwydd eich calon *chwi* ydd escriuenawdd ef y gorchymyn hwn ychwy. And yn-*dechreuat* y creaduriaeth y gwnaeth Duw hwy gwryw a' benyw. Achos hyn y gad dyn ei dad a' *ei* vam, ac a ‡lyn wrth ei wreic. Ac wy ill dau a vyddant vn *enawd: y*d* nad ynt mwy*ach yn* ddau 'namyn vn enawd. Can's yr hyn a *gyssyllta Duw na 'ohanet dyn. Ac yn tuy y govynent ei ddiscipulon iddo drachefyn am y peth hwnw. Ac ef a ddyvot wrthynt, Pwy pynac y *dd*yr 'ymaith ei wraic a' *phriody *vn* arall, *ef* y wna 'odineb yn y *h*erbyn hi. Ac a's gwreic y *dd*yr 'ymaith *h*ei gwr, a' ‡phriodi *vn* arall y mae hi gwneithy'r godinep.

Yno y ducesant *blant-bychain ataw er iddo ei cyhwrdd: a'ei ddiscipulon a ‡geryddent yr ei' a ddaeth*ei* ac wynt. A' phan ey gwelawdd yr Iesu sori

* dueddae, barthae
‡ dwyscodd
* arverol, y gnotaei
‡ vaddae, ellwng ddyrry
* llyver ymdawiat
‡ ymwasc, ysgrolingir
* gwplyso, gymparo, gyda
* gwreica
‡ gwra
* vachcenos
* ys dwrdient

a oruc *ef*, a' dywedyt wrthynt, Gedwch i'r *ei bychain ‡ vechcynos
ddyuot ata vi, ac na'w goherddwch: can ys o'r cyfryw
y mae teyrnas Duw. Yn wir y dywedaf wrthych, Pwy
pynac ny's erbynia deyrnas Duw, megis bachcenyn, ny*d*
a ef y mewn ddim yddi. Ac ef ei braicheidiawdd
wy, ac a ‡'osodes *ei* ddwylo arna*dd*ynt, ac a ei ben- ‡ dodes
dithiawdd.

A' gwedy iddo vyned *allan i'r ffordd, y daeth vn * rraeddo
yn rhedec, ac a ‡ benliniodd iddo, ac a vynawdd yddaw, ‡ estyngodd
Athro da, beth a wnaf i, y gael meddiantu bywyt tra-
gyvythawl? A'r Iesu a ddyvot wrthaw, Paam y gelwy
vi yn dda? ny*d* da ‡neb*un* any*d* vn, '*sef* Duw. *ti* ‡ vndyn
'wyddost y gorchmynion, Na *wna odineb. Na ladd * thor brioda,
nep. Na ladrata. Na ffalstestolaytha. Na wna eni-
wed *i neb*. Anrydodda dy dad a'*th* vam. Yno ydd
atepodd ef, ac y dyuot wrthaw, Athro, hyn oll a ged-
weis o'm ieunctit. A'r Iesu a *e drychawdd arnaw, ac * dremiodd
ei carawdd, ac a ddyuot wrthaw, Mae vn peth yn ‡ol ‡ eisiae, dde-
iti, Docs a' gwerth *cymeint* oll ac y *sy yti, a' *dy*rho i'r fficiol
tlodion, a' *thi* gai dresawr yn y nef, a ‡debre, *dilyn vi, * veddych
a ‡chyvot dy groc *ar d'yscvvydd*. A' phruddhau *gan ‡ dyred * canlyn
yr ymadrodd hyn a wnaeth ef, a' thynny y maith yn ‡ chymer dy
athrist: can vod iddo lawer o ‡veddiantae: A'r Iesu a groes * wrth
edrychawdd o ei amgylch, ac a ddyuot wrth ei ddis- ‡ dda
cipulon, Mor anhawdd yr a y sawl ys y a *golud ar ei * chyvoeth yn
helw i *vevvn y* deyrnas Duw. A' *ei* ddiscipulon a
‡*dd*echrynesont wrth ei eiriae. A'r Iesu atepawdd ‡ ofnesont gan
dragefyn, ac a ddyuot wrthwynt, *Ha* veibion, mor an-
hawdd yw ir ei a *ymddiriedant yn-goludoedd, vyn'd y * ymddiresont,
mewn teyrnas Duw. Haws*ach* yw i gamel vyn'd drustant mewn
drwy grau 'r nodwydd, nag i ‡'oludawc vyn'd y mewn cyfoeth
teyrnas Duw. Ac wy*the dd*echrynesont yn-vwy-o- ‡ gyvoethawc
lawer, gan ddywedyt writhyn ei hunain, *A' phwy a * Gan hyny,
ddichon vod yn gatwedic? A'r Iesu a edrychodd velly pwy all
arnynt, ac a ddyuot, Gyd a dynion ampossibl *yvv hyn*,
and ny*d* gyd a Duw: can ys pop peth 'sy possibil gyd
a Duw.

Yno y dechreawdd Petr ddywedyt wrthaw, ‡Nycha, ‡ Wele, ys
ys gadawsam ni bop peth, ac ath ddilynesam di. Yr gwrthodesam
Iesu a atepodd ac a ddyuot, Yn wir y dywedaf i chwi,
ny*d* oes nep ar *adawodd duy, 'nei vroder, nei chwi- * wrthodadd
orydd, neu dad, neu vam, neu wreic, neu blant, ne dir-
oedd o'm pleid i a'r Euangel, a'r ny's *d*erbyn ar y ‡ yn gyn-
canvet yr awrhon ‡y pryd hyn: tai, a' broder, a' chwi- nyrchiol

oredd, a' mamae, a' phlant, a' thiredd y gyd ac erlidiae, ac yn *yr oes a ddaw vuchedd dragyvythawl. Eithr llawer ar *sy yn* cyntaf, a vyddant *yn* olaf, a'r ei olaf yn gyntaf.

Ac ydd oeddent *vvy* ar y ffordd yn ‡escend i Gaerusalem, a'r Iesu a ai o'i blaen, a' **d*echryny a wnaethant, ac val ei dilynent, yr ofnesont, a'r Iesu a gymerth y dauddec drachefyn, ac a ddechreuawdd ddywedyt yddyn pa pethae a ‡ddelei yddo, *gan ddyvvedyt,* *Nycha, ni yn escen*d* i Gaerusalem a' Map y dyn a roddir at yr Archoffeirieit, ac at y Gwyr-llen, ac wynt y barnant ef i angae, ac y rhoddant ef at y Cenetloedd. Ac *vvy* y gwatworant ef, ac ei yscyrsiant, ac y boyrant *arnaw*, ac ei lladdant: eithyr y trydydd dydd y cyvyt *ef drachefyn.*

Yno y daeth ataw Iaco ac Ioan meibion Zebedaeus, gan dywedyt, Athro, *ni* 'wyllesem wneythyr o hanot i ni yr hyn a ddeisyfem. Ac ef a ddyvot wrthynt, Beth a 'wyllysech i mi y wneythy*d* y chwi? Wythe a ddywedesont wrthaw, *Caniata i ni *gael* eistedd vn ar dy ddeheu*lavv*, a'r llall ar dy *lavv* aseu yn dy 'ogoniant. A'r Iesu a ddynot wrthynt, Ny wyddoch pa *beth* a erchwch. A ellwch-*vvi* yfed *o'r* ‡cwppa*n* yr yfa vi *o hanavv*, a'ch bedyddio a'r betydd y betyddier vi? Ac wy dywetsont wrthaw, Gallwn. A'r Iesu a ddyvot wrthynt, Diau yr yfwch o'r cwppa*n* yr yfa vi *o honavv*, ac ich betyddijr a'r betydd yn yr hwn im betyddier inef: any*d* eistedd ar vy *llavv* ddeau ac ar fy *llavv* aseu, ny*d* *yw vau *ei* roddy, any*d ei roi a vvnair* ir ei y paratowyt. A' phan glypu 'r dec *ereillhyny*, y dechreusont *sory wrth Iaco ac Ioan. A'r Iesu y galwodd wy ataw, ac a ddyvot yddynt, *Chvvi* wyddoch ‡mai yr ei 'sy hoff ganthynt lywo*draethu* ymplith y Cenedloedd y *h*arglwyddiaethant wy, a'r sawl 'sy vawrion yn ey plith, a arverant o awdurtot arn*add*ynt. Eithyr ny*d* velly y bydd yn eich plith chwi: an'*d* pwy pynac a' wyllysio vot yn vawr yn eich plith chwi, byddet *wenidoc y chwy. A' phwy pynac a ewyllisia vot yn benaf o hanochwy, byddet was *pavvp* oll. Can ys-a' Map y dyn ny ddaeth i gahel ‡gweini iddo, anyd i weini, a' rhoi ei *einioes yn ‡*brid*werth dros lawer.

Yno yd aethant i *h* Iericho: ac val ydd oedd ef yn myned allan o *h* Iericho *gyd ai ddiscipulon, a' ‡mintai vawr, Bartimaeus vap Timaeus *dyn* dall a eisteddai ar

* y byd
‡ dringo, mynd i vyny
* ofny, sanny
‡ ddygwyddei
* Ll'yma
* Dod
‡ phiol
* eiddof vi, mi biae, phia e vi
* vot yn salw ganthynt
‡ daw
* was
‡ gwasnaethy
* vywyt
‡ bryniant
* ef
‡ thorf

vin y ffordd yn cardota. A' phan glypu mai 'r Iesu o
Nazaret oedd *yno*, ef a ddechreuawdd lefain a' dywedyt,
Iesu vap Dauid trugarha wrthyf. A' llawer y cerydd-
ent ef, er iddo dewi: yntef a lefai yn vwy o lawer, *Ha*
vap Dauid, trugarha, wrthyf. Yno gorsefyll o'r Iesu,
a' gorchmyn y 'alw ef: ac wy e alwasant y dall, gan
ddywedyt wrthaw, Cymer gyssyr: cyfod, mae ef yn dy
'alw. Yno y tavlodd ef ei gochyl ymaith, ac a gyvodes
ac a ddaeth at yr Iesu. A'r Iesu 'atepodd ac a ddyuot
wrthaw, Beth a ewyllysy wneythy*d* o hanof yty? A'r
dall a ddyuot wrthaw, * Arglwydd, ‡ cael o hanof vy- * *Rabboni* ‡ bot ymi ad-
golwc. Yno y dyuot yr Iesu wrthaw, Dos ffwrdd, dy weled
ffydd ath * iachaodd, Ac yn y man y cafas ei 'olwc, ac * cadwodd
y ‡ canlynodd ef yr Iesu rhyd y ffordd. ‡ dilynwys

Pen. xj.

Christ yn marchogaeth i Caerusalem. Y fficuspren yn dysychy. Tavlu allan y prynwyr a'r gwerthwyr o'r Templ. Ef yu datcan rhinwedd, ffydd, a' pha wedd y dlem weddiaw. Y Pharisaiait yn ymofyn a Christ.

A' GWEDY yddyn *ddy*nesay i Caerusalem, i Beth-
phage a' Bethania hyd ym mynyth * olivar yd * yr olewydd
anvones ef ddau o ei ddiscipulon, ac y dyuot wrthwynt,
Ewch ymaith i'r dref 'sy ‡ ar eich cyfor, a' * chy cynted ‡ gyferbyn a chwi
y deloch *ymevvn* yddi, *chvvi* gewch ebol wedy i rwymo, * ac er
ar *ucha* rhwn nyd eisteddawdd ‡ vn-dyn *erioed:* gell- ‡ neb
yngwch ef a' dugwch. Ac a dywait neb*un* wrthich,
Paam y gwnewch*vvi* hyn? Dywedwch vod * yn rhaid * ei eisie ar yr
i'r Arglwydd wrthaw, ac eb 'oludd ef ei denfyn *yd* yma. Arglwydd
Ac *vvy* aethant ymaith ac a gawsont ebawl yn rhwym
wrth y drws o*dd*yallan, mewn ‡ cysswllt dwyffordd a' ei ‡ trofa, cyffin-
*dd*illwng a wnaethant. A'r ei o'r sawl a sefynt yno, ydd, gohanfa,
a ddywedent wrthynt, Beth a wnechwi yn gillwng yr ebach &c.
ebawl? Wythe a ddywetsont wrthynt, val y gorchmyn-
esei'r Iesu yddynt. Yno y gadawsont yddyn vynd
ymaith.

Ac *vvy* dducsont yr ebol at yr Iesu, ac a vwriasont
ei dillat arnaw, ac ef a eisteddawdd * arno. A' llawer- * ar ei uchaf
oedd a danasont ei dillat rhyd y ffordd: ‡ trychu o ereill ‡ tori
gangae o'r preniae a' ei * tanu ar y ffordd. A'r ei a
oedd yn myn'd o'r blaen, ar ei oedd yn canlyn, a lefent,
gan ddywedyt, ‡ *Hosanna:* bendigedic *vo* 'r hwn * sy'n ‡ Iachaa, cadw, ymwrred
dyvot yn Enw yr Arglwydd, bendigedic *vo 'r* deyrnas atolwc
‡ y-s y yn dyvot yn Enw Arglwydd ein tad Dauid: * addaw

Hosanna *'rhwn vryt yn y nefoedd* vchaf. Yno ydd aeth yr Iesu y mewn y Gaerusalem, ac ir Temp*l*: a' gwedy iddo edrych o yamgylch ar pop peth, a' hithe yr owrhon wedy mynd yn hwyr, ef aeth allan y*d* Bethania *y gyd a'r dauddec. A' thranoeth wedy ey dyvot wy allan o Bethania, yr oedd arno ‡newyn. Ac wrth 'weled fficuspren o bell, *ac iddo ddail, ef aeth *y edrych* a gaffei ddim arnaw: a' phan ddeuth ataw, ny chafas ef ddim *yn* amyn dail: can nad oedd hi amser *bot* fficus *eto.* Yno ydd atepodd yr Iesu ac y dyuot wrthaw, Na vwytaed nep ffrwyth o hanat mwy*ach* *yn tragyvyth: a' ei ddiscipulon ei clybu.

* ef
‡ chwant bwyt
* a dail arno
* rhac llaw

A' hwy a ddaethant i Caerusalem, a'r Iesu aeth ir Templ, ac a ddechreuawdd davly allan yr ei oeddynt yn gwerthy ac yn prynu yn y Templ, ac a *dd*ymchwelawdd i lawr ‡vyrddae yr ariam-newidwyr a' *chadeiriae yr ei oedd yn gwerthy colombenot. Ac ny adawei ef y neb ddwyn llestr drwy 'r Temp*l*. Ac *ef ei* dyscawdd, gan ddywedyt wrthynt, A ny*d* escrivenwyt, Y tuy meu*vi*, tuy 'r gwedd*io* y gelwir i'r oll Genetloedd? a' chwi*theu* ei gwnaethoch yn 'ogof llatron. Ac *ei* clybu 'r Gwyr-llen, a'r Archoffeiriet, ac a geisiesont po'dd y ‡collent ef: can ys ofnent ef, o bleit bot yr oll dyrva yn *aruthro gan ei athraweth ef. A' gwedy y hwyrhau hi, ydd aeth *yr Iesu* allan o'r dinas.

‡ vorde
* eisteddleoedd
‡ divethent, dienyddent
* ir dang, sanny, dechryny

A'r borae ac wynt yn *mynd-heibio, y gwelsant y ffycuspren wedy ‡gwywo o'r gwraidd. Yno yr *at*gofiawdd Petr, ac y dyuot wrthaw, *Rabbi, ‡nycha 'r fficuspren a *velltithiaist, wedy gwywo. A'r Iesu a atepawdd, ac a ddyuot wrthynt. Bid eich ffydd ‡*ar* Dduw. Can ys yn wir y dywedaf y chwi, mai pwy pynac a ddyweto wrth y mynyth hwn, *Ymgymer ymaith a' bwrw dy hun i'r mor, ac na ‡amheuet yn ei galon, any*d* credy y *dervydd y pethe hyny a ddyuot ef, beth bynac ar a ddywait, a vydd yddaw. Erwydd paam y dywedaf wrthych, Bethae bynac ar a archoch wrth weddiaw, credwch y*d* erbyniwch, ac e vydd ‡*parot* y chwi. And pan safoch, a' gweddiaw, maddeuwch, a's bydd genych ddim yn erbyn neb, val y bo 'ich Tad yr hwn sy yn y nefoedd vaddae i chwi*theu* eich *cam-weddae. O bleit a ny vaddeuw-chwi, ach Tat yr hwn *'sy* yn y nefoedd, ny vaddae i chwi*the* eich camweddae.

*gorymddaith
‡ crino dysychu
* Athro
‡ wele
‡ yn
* phetruset
‡ daw i ben
‡ *gwneuthuredic*
* sarhaedae

Yno y daethant drachefyn i Caerusalem: a' mal y

rhodiei ef yn y Templ, y dauai ataw yr Archoffeirieit, a'r Gwyr-llen, a'r ‡ Henyddion, ac y dywedynt wrthaw, Wrth pa awdurtat y gwnai *di y pethe* hyn? a' phwy roes y ti yr auturtat hon, * y'n y wnayti y pethae hyn? A'r Iesu a atepawdd ac a ddyuot wrthynt, Minef a ovynaf vn-peth i chwi*the*, ac atepwch vi, a' dywedaf ywch' wrth pa awdurtot y gwnaf y pethae hyn. Betydd Ioan, ai o'r nef ydd oedd, ai o ddynion? atepwch vi. Ac wy a veddyliesont ynthyn ehunain, gan ddywedyt, A's dywedwn O'r nef, ef a ddywait, Paam gan hyny na chredech * ef? Eithyr a's dywedwn, O ddynion, y mae arnam ofn y bopul: can ys *pavvp* oll a gymerent Ioan yn wir Prophwyt. Yno ydd atepesant, ac y dywedesant wrth yr Iesu, Ny wyddam *ni*. A'r Iesu atepawdd, ac a ddyuot wrthynt, Ac ny ddywedaf vi*nef* y chwi wrth pa awdurtat y gwnaf y pethae hyn.

‡ Henaif
* val
* iddo

Pen. xij.

Lloci 'r winllan. Bot vvyddtawt a' theyrnget yn ddyledus i deyrnedd a' thwysogion. Cyuodedigaeth y meirw. Swmp a' chrynodab y * Ddeddyf. Christ yn vap Dauid. Bot raid goohelyt yr ei gau sanctaidd. Offrwm y weddw dlawd.

* *Gyfraith*

AC ef a ddechreawdd * ymadrawdd wrthynt ymparabolae, *gan ddyvvedyt*, *Yr oenn* gwr a blannai winllan, ac a ei hamgylchynawdd a chae, ac a gloddiawdd bwll y *dd*erbyn *y* gwin ac a adeilawdd dwr *ynddi*, ac ei llocawdd hi i ‡ dir-ddiwylliawdwyr, ac aeth ymhel' o y gartref. Ac ar * dymor, y *d*anvones ef was at y tirddiwylliawdwyr, val yd erbyniei ef y gan y tir-ddiwylliawdwyr o ffrwyth y winllan. Ac wy a ei ‡ cymersont ef, ac ei * bayddesont, ac ei *d*anvonesont ymaith yn ‡ wac. A' thrachefyn yd anuones atynt was arall, a 'hwnw a davlasant a' main, ac ai * vriwesont ei ben, ac ei *d*anvonesont ymaith wedy ei am*p*erchi. A' thrachefyn yd anuones ef *vn* arall, a hwnw a laddesont, a llawer ereill, gan * vayddy 'rei, a' lladd 'rhei. Ac eto ydd oedd iddo vn map ei garedic: a' hwnw a' *dd*anvonawdd ef atynt yn ddywethaf, gan ddywedyt, *VVy* barchant vy map. And y tir-ddiwylliawdwyr hynny a ddywedent yn ei plith ehunain, ‡ Hwn yw'r etiuedd: dewch, lladdwn ef, a'r etiueddiaeth vydd * y ni. Yno y cymersont ef, ac ei lladdesont, ac ei bwriesont y maes o'r winllan. Pa peth gan hyny a wna Arglwydd y

* ddywedyt
‡ lavurwyr
* amser cyfaddas
‡ daliesont
* ei stewedic, eb ddim ganto
* glwyfesont
* curo, ffusto
‡ Llyma'r aer
* einom, eiddom

‡ gyll, ddinistr — winllan? E ddaw ac a ddiuetha 'r tir-ddiwylliawdwyr *hyn*, ac a rydd y winllan y ereill. Ac any ddarllenesoch hyn o Scrythur? Y maen yr hwn a wrthodent yr adeiladwyr, *ys* hwnw a wnaed yn ben congyl. Hyn a wnaethpwyt y gan yr Arglwydd, a 'rhyvedd yw yn ein

* golwc — *llygait. Yno yr oeddent mewn awydd y'w dda*lha* ef, and bot arnyn ofn y bopul: can ys dyellent mai yn y

‡ ddameo hono — herbyn wy y dywedesei y *parabol hwnw: am hyny y gadawsont ef, ac ydd aethan i ffordd.

Ac wy *dd*anvonesont ataw 'r ei o'r Pharisaieit, ac

‡ val y maglent — o'r Herodieit ‡yny ddalient ef yn *ei* ymadrodd. Ac wyn*teu* pan daethant, a ddywedsant wrthaw, Athro, *ys*

* taw — gwyddam *mai ‡cywir wyt, ac na *ovely *am* nebu*n*,

‡ gairwi; * ddarbodi ddori, gwaeth genyt — ac nyd edrychy ar wynebrerrh dynion, amyn yngwirionedd y dysey *yn'* ffordd Dduw, Ai ‡cyfreith-

‡ iawn — lawn rhod*d*i teyrnget i Caisar, ai ny*d* *yrv?* A ddlem *ni ei* rod*d*i, ai ny ddlem *ei* rod*d*i? And ef a wyddiat

* hypocrisi, truth, trofa, — ei *dichell wy, ac a ddyuot wrthynt, Paam y temptiwch vi? Dygwch i mi geiniog, val y gwelwyf *y peth.*

‡ Pwy biae — Ac wy *ei* ducesont, ac ef a ddyuot wrthynt, ‡I bwy

* yscrifen — mae'r ddelw hon a'r *argraph? wythe a ddywedsont wrthaw, I Caisar. Yno ydd atepodd yr Iesu ac y

‡ ysy i — dyuot wrthynt, Rowch i Caisar yr ‡iddo Caisar, ac i

* ysy i dduw — Dduw *yr eiddo Duw: a' rhyueddy a wnaethant

‡ raeddo — ‡wrthaw.

Yno y daeth y Sadducaieit ataw, (yr ei a ddyweit nad oes cyfodedigaeth) ac a 'ovynesont iddo, gan ddywedyt, Athro, Moysen a yscrivenodd y ni, A's bydd marw brawdd vn, a' gady *ei* wreic, ac eb ady plant, mai ei vrawdd a ddyly gymeryd ei wraic, a'

‡ yddy — chyuodi had ‡y'w vrawd. Ydd oedd saith broder a'r cyntaf a gymerth wreic, a' phan vu ef varw, ny

* hil, epil — adawdd *ef* *had. Ar ail y cymerth hi, ac e vu varw, ac ny's gadawdd yntef *chwraith ddim* had, a'r trydydd yr vn ffynyt. Felly 'r saith y ‡cymersant hi, ac ny adawsant

* cawsant — *ddim* *had: yn ddywethaf oll marw o'r wreic hefyt.

‡ adgyfodiat — Yn y ‡cyfodedigaeth gan hyny, pan *ad*gyuodant,

* hanynt — gwraic y bwy '*n* o *naddynt vydd hi? can ys perchenogodd y saith y hi yn wraic? Yno 'dd atepawdd yr Iesu ac y dyuot wrthynt, Any*d* am hyny ydd ych

‡ ddidro, twyllwyd, siomwyt — yn myn*d* ar ‡gyfeilorn, can na wyddoch yr Scrythurae, na meddiant Duw. Can ys pan *ad*gyyodant o veirw,

* y maent — ny wreicaant, ac ny 'wrant, anyd *bot val *yr* Angelion

‡ cyfodent — *y sy* yn y nefoedd. Ac am y meirw, y ‡cyvodir wy

drachefn, an y ddarlle*n*esoch*vvi* yn llyuer Moysen, po'dd yn y **merin*llwyn y llavarawdd Duw wrthaw, gan ddywedyt, Mi *yvv* Duw Abraham, a' Duw Isaac, a' Duw Iaco*b?* Ny*d* yw ef Dduw y meirw, eithyr Duw y bywion: Chwychwi gan hyny ‡'sy yn mynd ympell ar gyfeilorn.

* dryslwyn, berth

‡ a dwyllir yn vawr

Yno y daeth vn o'r Gwyr-llen y clywsei wy yn ymddadlae, a' chan wybot *ddarvot* iddo ei hatep yn dda, y gofynawdd yddaw, Pwy *'n* yw'r gorchymyn cyntaf oll? Yr Iesu ei atepawdd, Y cyntaf o'r oll 'ochmynion *yvv*, Clyw Israel, Yr Arglwydd ein Duw, yw'r Arglwydd vnic. *Cery am hyny yr Arglwydd dy Dduw ‡oth oll galon, ac oth oll enait, ac oth oll veddwl, ac ath oll nerth: hwn yw'r gorchymyn cyntaf. Ar ail *ysy* gyffelyp, ys ef, Cery dy gymydawc val dyun. Ni*d* oes 'orchymyn arall mwy na 'r ei hyn. Yno y dyuot y Gwyr-llen wrthaw, Da, Arglwydd, *ys* dywedeist y gwir*ionedd*, mai vn Duw 'sy, ac na*d* oes *arall ‡amyn ef. A' ei gary ef a'r oll galon, ac a'r oll ddyall, ac a'r oll enait, ac ar oll nerth, a' chary *ei* gymydawc mal y un, 'sy vwy nag oll boeth-offrymae ac aberthae. Yno yr Iesu yn ei weled ef yn atep yn *ddisseml, a ddyvot wrthaw, Ny*d* wyt yn e pell ywrth teyrnas Duw. Ac ny veiddiawdd nep ‡mwy*ach* ymovyn ac ef.

* Car

‡ ath

* vn, nebun

‡ eithyr, eb ei law

* arhen

‡ yn ol hynny

A'r Iesu a *atepawdd ac a ddyuot gan *ei* dyscy yn y Templ, Pavodd y dywait y Gwyr-llen *pan yvv* bot Christ yn vap *i* D*d*auid? Can ys Dauid y un a ddyuot trwy'r yspryt, glan, Dyuot yr Arglwydd wrth vy Arglwydd i, Eistedd ar vym*deheulavv i*, yd pan ‡'osotwyf dy elynion yn droedfainc yty. Can vot Dauid y hun yn y 'alw ef yn Arglwydd: a' pha wedd y mae *ynt*ef yn vap iddaw? a' llawer o bopul y *clypu ef yn ‡ewyllysgar. Hefyd *ef* a ddyuot wrthynt *yn y ddysc*eidaeth* ef, Y mogelwch rac y Gwyr-llen yr ei a garant vyn*e*d mewn ‡gwiscoedd llaesion a' *chael* cyfarch-gwell *yddyn* yn y marchnatoedd, a'r eisteddfaë penaf yn y Synagogae, a'r eisteddleoedd cyntaf yngwleddoedd, yr ei a lwyr *ysant dai*ae gvvragedd*-gweddwon, ac ‡yn rhith hirweddiaw. Yr ei hyn a *dd*erbyniant varn*edigaeth* vwy. Ac mal ydd oedd yr Iesu yn eistedd gyferbyn ar tresorva, yr edrychawdd ‡po'dd y bwriei y bopul *arian ir dresorfa, a' ‡goludogion lawer a vwrient lawer y mewn. Ac e ddaeth

* ymadroddodd

‡ wnelwyf

* gwrandawodd

‡ awyddus, llawen

* val y dysoei wynt

‡ stolae

* ddivant

‡ o liw

‡ val

* alcan, efydd, bath, monei

‡ chyuoethogion

ryw *vrcic* weddw dlawt, ac a vwriodd y mywn ddau *vitym, ys ef yw hatling. Yno y galwodd ataw ei ddyscipulon, ac y dywot wrthynt, Yn wir y dywedaf y chwi, ‡vwrw o'r *vraic*-weddw dlawt hon vwy ymewn, na'r oll 'rei a vwriesont i'r tresorfa. Can ys yntwy oll a vwriesont y mewn o'r hyn sy *yn-gweddill ganthynt: a' *hithei* o hei ‡thlodi a vwriodd y mewn *gymeint* oll ac *oedd iddi, *ysef* i holl vywyt *hi*.

* vinutyn
‡ ddodi
* ormodd iddynt
‡ phrinder
* a veddei

Pen. xiij.

Distrywiad Caersalem. Bot precethy 'r Euangel i bawp oll Am yr ymlid, a'r gau brophwyti a vyddant cyn na dyuodiat Christ, yr hwn nyd espes 'moi ei awr. Ef yn anoc pawp y vot yn wiliadurus.

AC val ydd ai ef allan o'r Templ, y *'syganei vn o ei ddiscipulon wrthaw, Athro, gwyl pa ‡ryw vain a' pha ryw adeiladoedd *ysy yma*. Yno ydd atepodd yr Iesu ac y dywot wrthaw, A wely *di* yr adeiliadoedd mawrion hyn? ny's gedir *maen ar vaen, ar ny's goyscerir. A' mal ydd eisteddei ef ar vynyth ‡olivar gyfeiryd ar Tem*pl*, Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac Andreas a ovynesont yddo yn ddirgel, Dywait i ni pa bryd y bydd y pethae hyn? a' pha 'r *arwydd *rydd* pan gyflawner y pethae hyn oll? A'r Iesu a atepodd yddynt, ac ddechreuodd ddywedyt, Ymogelwch rac ‡twyllo o nep *chwy*chwi. Can ys llawer a ddawant yn vy Enw i, can ddywedyt, Mi yw *Christ*, ac a' twyllant lawer. Hefyd pan glywoch *son* am ryveloedd a' *darogan Ryueloedd, na'ch tralloder *chwi*: ‡can ys dir yw bot *cyfryw bethae*: eithyr ny *bydd* y *tervyn etwa. Can ys cenetl a gyvyt yn erbyn cenetl, a' theyrnas yn erbyn teyrnas, ac e vydd daiar gryniadae mewn amryw leoedd, ac e vydd newynae a' thrallodae: hyn vyddant ddechreuoedd y ‡govidiae. Anid edrychwch arnoch eich hun: can ys wy ach rhoddant ir Seneddae, ac i'r Synogogae: ych bayddy a wneir, a'ch dwyn geyr bron ‡llywyawdwyr a' Brenhinedd om pleit i, er testiolaeth yddynt. A'r Euangel a vydd *dir yn gyntaf hi ‡phreecthy ymplith yr oll genetloedd. Eithyr pan vont ich *arwein ac ich ‡ethrod, na rag *ovelwch, ac na rac vefyriwch pa *beth* a ddywetoch: eithyr pa beth pynac a rodder y chwy yn ‡y pryd hwnw, hynny ymadroddwch: can ys ny*d* chwi ys y yn ymadrodd, any*d* yr Yspryt glan. Ac e ddyry y brawd y brawd i varwoleth, a'r tad y map, a'r plant a gyvodant yn

* dywedei
‡ ra
* carec
‡ olewydd
* argoel
‡ hudo, siomi
* siarad am
‡ dywedd eto
‡ travaelon
* gwnsti, cisteddvae
‡ penadureit, tywyfogion
* raid
‡ honni, yspesy, cyhoeddy
* tywys
‡ traroi, bradychy
* briderwch drymveddyliwch]
‡ yr awr hono

erbyn y *rhieni, ac ei marwolaethant wy. A' dygasoc   * tad, a' mam
vyddwch gan bawp er mwyn vy Enw i: and pwy
pynac a baraho yd y dywedd, *efe vydd catwedic.   * hwn, hwnw
Hefyd pan weloch y *ffiaidd ddiffeithwch) ry ddywet-   * brwnt an-
pwyt o hanaw gan Ddaniel y Prophwyt) yn ‡bot lle ny   reuthiat ‡ sefyll
ddyly, (a'*i* darllen, dyalled) yno yr ei a *vont*yn Iudaia,
*ciliant i'r mynydde*dd*. A hwn *a vo* ar *ben* y tuy: * ffoet
naddescen*d*et i'r tuy, ac nag aed ymewn ‡y gyrchy dim   ‡ in ol
allan o ei duy. A' hwn ‡a vo yn y maes, na *dd*adym-   * ys yd
chweled tra i gefyn at y pethae a adawodd ar i ol, y   ‡ dal
gym'ryd ei ddillat. Yno gwae 'r ei beichiogion, ar ei   * ffo
vont yn ‡rhoi bronae yn y dyddiae hynny. Gweddwch   ‡ drallot, gyni,
gan hyny na bo eich *cilio yn y gayaf. Can ys bydd   ymbenbeth
yn y dyddiae hyyn *gyfryvv* ‡'orthrymder ac na bu o   * dalvyrry, ad-
ddechrae 'r creaduricth a greawdd Duw yd y pryd hyn,   vyrru, cwtogi
ac ny bydd. Ac o ddyeithr vesei i Dduw *vyrhay 'r   ‡ dyn
dyddiae hyny, ny chadwesit vn ‡cnawd: and er mwyn
yr etholedigion yr ei a *dd*etholes ef,', y byrhaodd ef y
dyddiae hyny. Ac yno a's dywait nep y chwi, *Nycha   * Wele
ll'yma Christ, ai, nycha, ‡ll'yna ef, na chredwch, Can   ‡ dyna
ys cyfyd gau-Gristiac, a' gau Brophwyti, ac a wnant
arwyddion ac *aruthroedd i hudaw, pe bei possibil, y   * ryveddodae
gwir etholedigion. A' mogelwch chwi*theu:* wele, *ys*   vthur
racddywedais y chwy bop peth *oll*,

A' hefyt yn y dyddiae hyny, gwedy'r *gorthrymder   * blinder,
hwnw y tywylla yr haul, a'r lloer ny rydd hi ‡llewych,   drallod ‡ goleuni,
a' ser y nef a syrthiant: a'r nerthoedd 'sy*dd* yn y nef-   lleuver
oedd a yscytwir. Ac yno y gwelant Vap *y* dyn yn
dyvot yn yr wybren*næ*, y gyd a *nerth lliosawc a' go-   * meddiant
goniant. Ac yno yd enfyn ef ei Angelion, ac y ‡casela   mawr, aml
ef ei etholedigion y *wrth petwar gwynt, ac o eithav-   ‡ cynulltyra * o duedd
oedd y ddaiar yd eithav*oedd* y nef, dyscwch *barabol y   * gyffelyb-
gan y fficuspren. Tra vo ei gangen eto yn dyner, ac e   rwydd
yn ‡bagluraw dail, *ys* gwyddoch vot yr haf yn agos.   ‡ dwyn
Ac velly chwitheu, pan weloch y pethae hyn wedy
*dy*vot gwybyddwch pan yw *bot* teyrnas Duw yn agos,
sef wrth y drws. Yn wir y dywedaf y chwi, *na*d a*   * na ddervydd
a'r oes hon heibio, yd pan wneler *y pethæ* hyn oll.   y genedleth hon
Nef a' daiar ‡aant heibio, eithr vy-gairiae i nid ant   ‡ ddarvyddant
heibio. Ac am y dydd hwnw a'r awr ny'sgwyr *vn   * neb
dyn, na'r Angelion chwaith yr ei 'sy yn y nef, na'r Map
‡yntef, *n*amyn y Tat *yn vnic*. Ymogelwch: gwiliwch   ‡ yhun
a' gweddiwch: can na wyddoch pa bryd yw'r amser.
Can ys Map y dyn ys y val ‡dyn yn ymddaith i wlad   ‡ vn

* meddiant
‡ drysawr
* gathyl
‡ ai ar luc y dydd, wawr ddydd, ar glais y dydd

bell, ac yn gadael ei duy, ac yn rhoi *awdurdot y'w weision, ac i bob vn ei waith, ac yn gorchymyn ir porthor wiliaw. Gwiliwch am hyny, (can na wyddoch pa bryd y daw Arglwydd y tuy, gan hwyr, ai *am* haner nos, ar *ganiat y ceilioc, ai'r ‡borae *ddydd)* rac pan ddel ef yn ddysumwth, iddo ych cael yn cuscy. A'r hyn *pethe* a ddywedaf wrthyh-wi, a ddywedaf wrth bawp, Gwiliwch.

Pen. xiiij.

‡ enneinio

Yr Offeirieit yn ymgynllwyn yn erbyn Christ. Mair Magdalen yn ‡ir aw Christ. Bwyta 'r Pasc. Ef yn menegi o'r blaen am vrad Iudas. Ordinhat a' ffurf cwynos ne super yr Arglwydd. Dalha Christ. Petr yn y wadu ef.

Yr Euangel y Sul nesaf o vlayn y Pasc.
* crai, crei, cri
‡ vrad
* ar y bwrdd
‡ yyl, irait, eli, wylment
* lavandr pur
‡ hon
‡ ffromesont
* thrwblio, blino
‡ aggladd
* hefyt, ys
‡ p'odd
* amserol, temporaidd
‡ crei

AR ben y ddau ddydd gwedy ydd oedd y Pasc, a' *gwyl* y bara *croyw: a'r Archoffeirieit a'r gwyrllen a geisiesont pa ffordd y dalient ef trwy ‡ddichell yw ladd. Eithyr dywedyt a wnaent, Nyd ar yr wyl, rac bot cynnwrf yn y popul. A' phan ytoedd ym-Bethania yn-tuy Simon 'ohanglaf, ac ef yn eistedd *wrth y vort, y deuth gwraic a chenthi vlwch o ‡oleo *spicnard gwerth-vawr, a' hi a dorawdd y blwch, ac ei tywalldawdd am y ben ef. Am hynny y sorawdd rei ynthynt ehunein, can ddywedyt, I pa beth y gwnaethpwyt y collet ‡*hyn* ar oleo? obleit ef allesit ei werthu er mwy na thrichant ceiniawc, a' ei roddy ir tlotion, ac wy a ‡ddigiesont wrthei. A'r Iesu addyvot, Gedwch yddi: paam ydd ych en hei *molesty? hi a weithiawdd weithred da arnaf. Can ys cewch y tlodion gyd a chwi bop amser, a phan vynnoch y gellwch wneythy *tcrn* da yddwynt, anyd myvi ny chewch bop amser. Hyn y allawdd hon, hi a ei gwnaeth: hi a ddeuth ym-blaen-llaw y eliaw vy-corph erbyn y ‡claddedigaeth. Yn wir y dywedaf wrthych, p'le bynac y precethir yr Euangel hon yn yr oll vyt, *a' hyn a wnaeth hon, a adroddir er coffa am denei. Yno Iudas Iscariot, vn o'r dauddec aeth ymaith at yr Archoffeiriait, y'w vradychy ef yddwynt. A' phan glywsont hynny, llawen vu ganthwynt, ac a addawsont roddi ariant ydd aw: am hyny y casiawdd ‡pa vodd y gallei yn *gymmwys y vradychy ef. A'r dydd cyntaf o'r bara ‡croyw, pan aberthynt y Pasch, y dyvot ei ddiscipulon wrthaw, I b'le y myny i ni vyned a' pharatoi, i vwyta ohanat y Pasc? Ac

anvon awnaeth ddau oei ddiscipulon, a dywedyt wrth-
ynt, Ewch ir dinas, ac e gyvwrdd dyn a chwi yn dwyn
ysteneit o ddw*fyr*, cynlynwch ef. A' ph'le bynac ydd
el ef y mywn, dywedwch wrth 'wr y tuy, Yr Athro a
ddywait, Pyle y mae 'r lletuy lle y bwytawyf y Pasc
mi am discipulon? Ac ef a ddengys ychwy **gor-* (* guvicul, siambr)
uchystavell vawr, ‡yn gywair ac yn parat: ynow (‡ wedy gym-menny)
paratowch y ni. A' myned ymaith o'i ddiscipulon, a
dyvot ir dinas, a' chaffael megis y dywedesei ef wrth-
ynt, a' pharatoi 'r Pasc a wnaethant. Ac yn yr
hwyr y deuth ef a'r deuddec. Ac val ydd oeddent (cchwydd)
yn eistedd ac yn bwyta, y dyvot yr Iesu, Yn wir y
dywedaf ychwi, mae vn o honawch a'm bradycha, yr
hwn ys ydd yn bwyta gyd a mi. A' dechrae tristay
a wnaethant, a' dywedyt wrthaw ‡o bop vn, Ai myvi? (‡ bop vn ac vn)
ac o arall, Ai myvi? Ac ef atepodd ac a ddyvot
yddwynt, *Sef* vn o'r dauddec yr hwn ys y 'n *trochi (* gwlychu, llynu)
gyd a mi yn y ddescil *am bradycha*. Can ys Map y
dyn a ‡ymaith, mal ydd escrivenir *o hano: anid (‡ gerdda) (* am dano)
gwae 'r dyn hwnw, trwy 'r hwn y bradychir Map y
dyn: da vysei ir dyn hwnw na anesir ef er ioet. Ac
val ydd oeddent wy yn bwyta, y cymerth yr Iesu vara,
a' gwedy yddaw ‡vendithiaw y tores, ac y rhoddes (‡ ddiolch)
yddwynt, ac y dyvot, Cymerwch, bwytewch, hwn yw
*vy-corph. Ac e gymerth y ‡cwpa*n*, a' gwedy iddaw (* vynghorff) (‡ phiol)
ddiolch, ef ei rhoddes ydd-wynt, ac wy oll yvesont o
hanaw. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Hwn yw vy-gwaet
o'r Testament newydd, yr hwn ‡'ellyngir tros lawer. (ir)
Yn wir y dywedaf wrthych, nid yfaf mwy o ffrwyth (‡ ddineiir)
y winwydden, yd y dydd hwnw ydd yfwyf ef yn
newydd yn-teyrnas Duw. A gwedy yddynt ganu
psalm, ydd aethant al'an i vonyth olyvar. A'r Iesu (emyn, moliant, diolwch)
a ddyvot yddwynt, Y nos hon ich ‡rhwystrir oll o'm (‡ tranowyddir)
pleit i: can ys scrifenedic yw, Trawaf y bugail, a'
goyscerir y deuait. Eithyr gwedy y cyvotwyf, *ydd (* ich racvlaenaf)
af o'ch blaen ir Galilaia. Ac Petr a ddyvot wrthaw,
a' phe rhwystrit pawp, eithyr ny*d* myvi. A'r Iesu a
ddyvot wrthaw. Yn wir y dywedaf y ti, mae heddyw,
ys ef y nos hon, cyn ny cano o'r ceiliawc ddwywaith,
i'm gwedy dairgwaith. Ac efe a ddyvot yn vwy o (‡ yn ddifrifach, ddrudach)
lawer, A' phe gorvyddei arnaf varw gyd a thi, ni'th
wadaf: ar vn ffynyt hefyt y dywedesont wy oll. A'
gwedy y dywot wy i van a enwit Gethsemane: yno y
dyvot ef wrth ei ddiscipulon. Eisteddwch yma, tra

vyddwyf yn gweddiaw. Ac ef a gymerawdd gyd ac
* arswydo, ef Petr ac Iaco, ac Ioan, ac a ddechreuodd *ofni,
‡ echryd, dirdan a' ‡brawychu, ac ef a ddyvot wrthwynt, Tra thrist yw
vy enait, *ys* yd angae: Aroswch a' gwiliwch. Ac ef
* gwympodd aeth ychydic pellach, ac a ‡ddygwyddawdd, ar y
ddaiar, ac a weddiawdd, pan yw a's gellit, vynet o'r
awr hono heibio y wrtho. Ac ef a ddyvot, Abba Dad,
* phial, caregl pop peth ys ydd alluawl i ti: treigla ymaith y *cwpan
hwn ywrthyf: eithyr nyt hynn a vynwy vi, anid hynn
a *vynych* di. Ac ef a ddeuth ac ei cafas wy yn cyscu,
ac a ddyvyt wrth Petr, Simon, *Ai* cyscu ydd wyt? A
‡ wiliad ny ally-t' ‡wyliaw vn awr? Gwiliwch, a' gweddiwch,
rac eich mynet ym-provedigaeth: yr yspryt yn ddiau
* Egwan 'sy parat, anid cnawt ys y *'wan. A' thrachefyn ydd
aeth ymaith, ac y weddiawdd, ac a ddyvot yr vn
ymadrodd. Ac gwedy ymchwelyt o hanaw, ef a ei
cafas wy drachefyn yn cyscu: can ys ydd oedd eu
llygait yn drymion, ac ny wyddent beth a atepent
ydd-aw. Ac ef a ddeuth y drydedd waith, ac a ddyvot
wrthwynt, Cyscwch weithian, a' gorphoyswch: digon
‡ wele yw: e ddeuth yr awr: ‡nycha, y rhoddir Map y dyn
* nycha yn-dwylaw pechaturieit. Cyfodwch: awn: *wele, yr
hwn a'm bradycha, ys id yn agos. Ac yn y man ac
ef yn ymddiddan, y dauei Iudas yr hwn oedd vn o'r
dauddec, ac gyd ac ef dyrfa vawr a chleddyfae a'
‡ ffynn ‡phastynae oywrth yr Archoffeiriait y Gwyr-llen, a'r
Henurieit. A'rhwn y bradychesei ef, a roddesei
* ryw arwydd *amnaid yddwynt, can ddywedyt, Pwy'n bynac a'
‡ hebryngwch gusanwyf, hwnw yw: deliswch ef ac ‡ewch ac ef
ymaith yn ddirgel. Ac wedy ei ddyvot ef, ef aeth
* Athro, Athro ataw yn y van, ac a ddyvot *vrthavr*, *Rabbi, Rabbi,
‡ ymavlesont ynthaw ac ei cusanawdd *ef*. Ac wy a ‡roesont ei dwylo
arnaw, ac ei daliesont. Ac vn o'r ei oedd yn sefyll
yno, a dynnawdd gleddyf, ac a drawodd 'was yr Arch-
offeiriat, ac a dorrawdd ei glust ymaith. A'r Iesu
atepawdd ac a ddyvot wrthwynt, Chwi ddaethoch allan
* ffynn megis at leitr, a chleddyfe ac a *phastinae im dal*ha i.*
Ydd oeddwn paunydd gyd a chwi yn traethy-dysc yn y
Templ, ac ny'm 'daliesoch: eithyr *hynn ys ydd* er
cyflawny 'r Scrythurae. Yno wy y gadawsant ef, ac
‡ oll a giliesont ‡bawp. Ac ydd oedd vn gwr ieuanc, wedyr
wiscaw a lliain ar *ei gorph* noeth, yn ei gynlyn ef, a'r
gwyr ieuainc y daliesant ef. Ac ef a adawodd ei
* ffoes liain*wisc*, ac a *giliawdd y wrthwynt yn noeth. Yno

y ducesont yr Iesu at yr Archoffeiriat, ‡ac ato ef y ‡ gyd ao
deuth yr oll Archoffeiriait, a'r Henurieit, a'r *Gwyr- * Scrivenyddion
llen. Ac Petr oedd yn y ddylyn ef o hir-bell, yd y
‡mewn llys yr Archoffeiriat, ac a eisteddawdd gyd a'r ‡ ny ddaeth ef
gwasanaethwyr, yn yndwymo wrth y tan. A'r Arch-
offeirieit a'r oll *Senedd oedd yn caisiaw testiolaeth * Cwnsti
yn erbyn yr Iesu, er i roi ef i varwolaeth, ac ny's
cawsant. Can ys llawer a dducsont gau testiolaeth
yn y erbyn ef, eythyr nyd oedd y testiolaethae wy ‡yn ‡ gyt vn
gysson. Yno y cyfodes 'r ei, ac a dducesont *gau * gam
testiolaeth yn ei erbyn ef, can ddywedyt, Ny*ni* y
clywsam ef yn dywedyt, Mi a ddinistriaf y templ hon
o waith ‡llaw, ac o vewn tri-die yr adailiaf arall, nid ‡ dwylo
o waith llaw. Ac eto nyd oedd y testiolaeth wy gyfun
chvvaith. Yno y cyfodes yr Archoffeiriat yn ei cenol
wy, ac a 'ovynodd i'r Iesu, can ddywedyt, Anyd atepy
di ddim? paam y mae yr ei hynn yn testolaethy yn dy
erbyn? Ac ef a dawodd, ac nyd atepawdd ddim.
Trachef*y*n y gofynawdd yr Archoffeiriat yddaw, ac
ydyvot wrthaw, Ai ti Christ Map y Bendicedic? A'r
Iesu a ddyvot, ‡Mi*vi* yw *ef*, a' chewch weled Map y
dyn yn eistedd ar ddehau gallu *Dyvv*, ac yn dawot
yn *wybrennae'r nef. Yno 'r Archoffeiriat a rwyg- *cymyle
awdd ei ddillat ac a ddyuot, Paam y rait y ni mwy
wrth testion? Clywsoch y cabledigaeth: peth a dyb-
*ig*w-chwi? Ac wynt oll a varnesont y vot ef yn
euawc i angae. A'r ei a ddechreuawdd poeri arnaw,
a *chuddiaw ei wynep, a' ei ddyrnodiaw, a' dywedyt * vygydy
wrthaw, Prophwyta. A' ringilliait y trawsont ef a *ei*
gwiail. Ac val yr oedd Petr yn y nauadd iso*d*, y
deuth vn o vorynion yr Archoffeiriat. A' phan ganvu
hi Petr yn *ym*dwymo, hi a edrychodd arnaw, ac a
ddyvot, Ti*the* hefyt oeddyt gyd a Iesu o Nazaret. Ac
ef a wadawdd, gan ddywedyt, Nyd adwaen i ef, ac
ny 'wn beth dwyt yn ei ddywedyt. Yno ydd aeth
ef allan ir ‡rhacnauadd, ac a ganawdd y celiawc. ‡ porth
Yno pan welawdd morwyn ef drachef*y*n, hi a ddech-
reuawdd ddywedyt wrth yr ei oedd yn sefyll yno,
Hwn yw *vn* a hanwynt. Ac ef a *ym*wadawdd dra-
cyef*y*n: ac ychydic gwedy, yr ei oedd yn sefyll yno,
a ddywedesont trachefyn wrth Petr, Yn wir ydd wyt *vn*
o hanwynt: can ys Galileat wyt, a'th lediaith ys y
gynhebic. Ac yntef a ddechreawdd *dynghedy, a' * velltithiaw, regy
thyngu, *gan ddywedyt*, Nyd adwaen i'r dyn yr ych

yn ei ddywedyt. A'r ailwaith y canodd y ceiliawc, ac y coffawdd Petr y gair a ddywedesei'r Iesu wrthaw, Cyn canu o'r ceiliawc ddwywaith, im gwedy dair-gwaith, ac wrth adveddylied, ef a wylawdd.

Pen. xv.

Arwein yr Iesu at Pilat. Ei varny ef, ei ddiveiliorni, a'ei roi i varwolaeth, A' ei gladdy 'gan Ioseph.

Yr Euangel die mawrthcyn die Pasc.

A C yn y van ar glais y dydd, ydd aeth yr Arch-offeiriait yn ei cygcor gyd ar Henurieit, a'r Gwyr-llen a'r oll *Seneddr, ac arwain yr Iesu ymaith yn rhwym a wnaethant, a' ei roddy at Pilatus. Yno y gofynawdd Pilatus ydd-aw, Ai ti yw'r Brenhin yr Iuddaeon? Ac ef a atebawdd, ac a ddyvot wrthaw, Tu *ei* dywedy, A'r Archoffeirieit ei cyhuddesont o lawer o bethe. Am hyny y govynawdd Pilatus iddaw drachefyn, can ddywedyt. A nyd atepy *di* ddim? Nycha, meint o pethae a testiant ith erbyn. Eithyr *etwa nyd atepodd yr Iesu ddim, mal y rhyveddawdd *ar* Pilatus. Ac yr wyl *hono* y gellyngai ‡ef yn carcharor yddynt, pa vn bynac a vynnent. Ac ydd oedd yn a elwit Barabbas, yr hwn oedd *yn rhwym gyd ei gyd dervysewyr, ac yn y *dervyse a wnaethent ‡laddiat. A'r popul a lefawdd yn vchel, ac a ddechreawdd ddeisyfy *wneythyd o honaw* vegis y gwenythei bop amser yddynt. Yno Pilatus ei atepawdd, can ddywedyt, A vynnwch i mi ellwng yn rhydd i chwi Vrenhin yr Iuddaeon? Can ys ef a wyddiat mae o genvigen y daroedd ir Offeiriait y vradychy ef. Eithyr yr Archoffeiriait a gyffroesant y popul *y ddeisyfy* ellwng o hanaw yn hytrach Barabbas yddwynt. Ac Pilatus atepawdd, ac a ddyvot trachefyn wrthwynt, Beth gan hynny a vynwch i mi i wneythur **ac ef* yr hwn ydd ych yn ei 'alw yn Vrenhin yr Iuddaeon? Ac wy a lefesont trachefn. ‡Croc ef. Ac Pilatus a ddyvot wrthynt, Pa ddrwc a wnaeth ef? Ac wy*the* a lefesant vwyvwy. *Croc ef. Ac *velly* Pilatus yn wyllysy bodd*l*oni 'r popul, a ollyngawdd yddynt Barabbas, ac a roddes yr Iesu gwedy yddo ei ysgyrsiaw, y cw groci. Yno 'r milwyr y ducesont ef ir llys, ys ef yw, y dadleuduy, ac 'alwesont yn-cyt yr oll ‡gaterva, ac y gwiscesant ef a *phorphor, ac a blethesant coron o ddrain, ac hei dodesont *am ei benn*, ac a ddechreusant

* Gwnsti
* eto
‡ Pilatus
* yngharchar
‡ codiat
* gyflafan, lofruddiat
* a hwn
‡ Croesa
* Dod ef ar y groed
‡ viddin gywdawd
* ryw wisc o liw purpur

gyfarch-gwell ydd-aw, can ddywedyt, Hanpych-well
Vrenhin yr Iuddaeon. Ac wy ei ‡trawsant ar ei ben ‡ maedddesont
a chorsen, ac a boeresont arnaw, ac a blygesont *ei*
glinie, *ac* *ei addolesant. A' gwedy yddwynt ei * wnaethant voes yddaw
watwor ef, wy a ddioscesont y porphor y amdanaw,
ac ei gwiscesont ef oei ddillat ehun, ac ei arwenesont
allan ‡y'w groci. Ac wy a gym*p*ellesont vn oedd yn ‡ yddy groesi
mynet heibio, *a elvvit* Simon o Cyren, (yr hwn a
ddeuthei o'r 'wlat, ac ytoedd tad Alexander a' Rufus)
y ddwyn y ‡groc ef. Ac wy ei ducesont y le a elwir ‡ groes
Golgotha, yr hwn yw oei ddeongl, y benglocva. Ac
wy a roesout yddaw y yuet win *myrhllyt: anid ny * wedyr gymyscy a myrrh
chymerawdd ef ddim hanaw. Ac wedy yddynt y
groci ef, wy a rannesont ei ddillat, gan vwrw ‡coel- ‡ cyttae cwttysae
brenni am danwynt, pa gaffei pop vn. A'r drydedd
awr yd oedd hi, pan grogesont ef. Ac *yscrifen *graifft
y achos ef a escrifenit uch pen, *ys ef BRENHIN*
YR IVDAEON. Ac wy a grocesant ddau leitr gyd
ac ef, vn ar y llaw ddeheu, a'r-all ar ei law ‡asw: Ac ‡ asae
val hyn y cyflawnwyt yr Scrythur, yr hon a ddyweit.
Ac cyd ar ei enwir y cyfrifwyt ef. A'r ei oedd yn
myned heibiaw, ‡y ceplynt ef, can yscytwyt ei pennae, ‡ roen seniddo
a' dywedyt, ‡Och, tydi yr hwn a ddinistryt y Templ, ac ‡ Wban, Ow
ei adailyt mewn tri-die, ymwared dyhun, a' descen o
*groc. A'r vn ffynyt y gwatworodd ys yr Archoffeiriat, * ddyar y groes
gan ddywedyt, yn y plith ehunain y gyd a'r Gwyr-
llen, Ereill a waredawdd ef, ehun ny ddychon e ym-
wared. Descenet yr awrhon Christ Vrenhin yr Israel
y lawer *o'*r* groc, val y gwelom, a' chredy. A'r ei a * y ar y
grocesit gyd ac ef, a ‡liwient yddaw. A gwedy dyvot ‡ ddanoddent
y chwechet awr, e gyfodes tywyllwch dros yr oll
*ddaiar yd y nawvet awr. Ac ar y nawvet awr y * dir
dolefawdd yr Iesu a llef vchel, can ddywedyt, *Eloi*, ‡ vynnuw
Eloi, lamma sabachthani? yr hyn yw o ei gyfiaithy?
‡Vy-Duw, vy-Duw, paam im *gwrthddodeist? A'r * gedeist
ei oedd yn sefyll yno pan gwlywson *hynny*, a ddywed-
esont. Nycha, y mae ef yn galw Elias. Ac vn a
redawdd, ac *ac* ‡yspong yn llawn o vinegr, ac ei dodes ‡ yspwrn
ar gorsen, ac ei *rhoes yddaw i yfet, can ddywedyt. * estennodd
Gadwch iddaw: ‡gwelwn a ddaw Elias yw dynnu ef y ‡ edrychwn
lawr. A'r Iesu a lefawdd a llef vchel, ac a *ellyng- * diffoddawdd
awdd yr yspryt. A' llenn y Templ a ‡rwygwyt yn ‡ rwygodd
ddwy, o *dd*uchot y *dd*isot. A' phan weles y Cann-
wriat yr hwn oedd yn sefyll gyferbyn ac ef, lefain o

* maddao honaw velly a' *gellwng yr yspryt, ef a ddyvot, Yn
‡ gwr yma wir map Duw ytoedd y ‡dyn hwn. Ac ydd oedd
gwraged yn tremio o hirbell, ym-plith yr ei'n ydd oedd
* leiaf Mair Magdalen, a' Mair (mam Iaco *vachan ac Iose)
a' Salome, a'r ei'n pan oedd ef yn Galilea, y dylynent
‡ arno ef ac a wasanathent ‡yddaw, a' llawer o wragedd eraill
yr ei a ddaethent i vyny gyd ac ef i Gaerusalem. A'
* echwydd phan ytoedd hi yn *hwyr (can y bot hi yn ddydd
‡ arlwy ‡darpar, ys ef yw o *vlaen y Sabbath) yno Ioseph
* -gaesabath o Arimathaia cygcorwr gwiw, yr hwn oedd hefyt
yntef ynedrych am deyrnas Duw, a ddeuth ac aeth
* ehofn, ilyf-asus y mewn yn *hyderus at Pilatus, ac a archawdd gorph
yr Iesu. A' rhyveddy a wnaeth Pilatus, a vesei e varw
eisius, ac a alwodd ataw y Cannwriad ac a 'ovynawdd
iddaw a oedd ne-mawr er pan vesei ef varw. A'
phan wybu e'r *gwir*, can y Cannwriat e roddes y
‡ sidon corph i Ioseph, yr hwn a brynawdd ‡liain, ac ei
* amdoes tynnawdd ef i lawr, ac ei ‡amwiscawdd yn y lliain,
* bedd ac ei dodes ef mewn *monwent a na ddesit o graic,
‡ bedd ac a dreiglawdd vaen ar ddrws y ‡vonwent: A'
Mair Vagdalen, a' Mair *mam* Iose oeddent yn edrych
p'le y dodit ef.

Pen. xvj.

Y merched yn dyuot at y bedd. Christ gwedy cyuody yn ymddangos i Vair Vagdalen. A' hefyd ir vn ar ddec, ac yn beio ar y ancredin-iaeth wy. Ef yn rhoi ar ei llaw wy precethy'r Euangel, a' Betyddiaw.

A GWEDY darvot y dydd Sabbath, Mair Magdalen,
a' Mair *vam* Iaco, a' Salome, a brynesont ireidiae
* eneinio aroglber y ddyvot i *iraw ef. Ac velly ‡yn dra bore,
‡ ybore glas * beddrod y dydd cyntaf o'r wythnos y daethant ir *vonwent a'r
haul yn codi, ac y dywedesont wrth ei gylydd, Pwy a
‡ bedd *ddad*treigla y ni y llech o y*dd*ar ddrws y ‡vonwent?
A' phan edrychesant, wy welsant *ddar*vot adtreiglo y
* maen, carec *llech (o bleit ydd oedd hi yn vawr iawn.) Yno ydd
aethant *y mewn* ir vonwent, ac y gwelsant wr-ieuanc
* gwiso wen laes yn eistedd o'r tu deheu, wedyr 'r wiscaw mewn *ystola
gannaid: ac wy a ofnesont. Ac ef a ddyuot wrthynt,
Nac ofnwch: caisio ydd ych Iesu o Nazaret, yr hwn a
‡ groeswyt ‡grogwyt: e gyuodes, ny*d* yw ef yma*n*: *nycha y
* wele, llyma *man* lle y dodesent *wy* ef. Eithr ewch ymaith, a' dy-
‡ y chraovlaena ef chwi wedwch y'w ddyscipulon, ac i Petr, ‡ydd a *ef* och blaen
* ar vrys i'r Galilaia: yno y gwelwch ef, megis y dyuot *ef* y chwi.
‡ ffoesont Ac wy*the* aethant allan ar *ffrwst, ac a ‡giliesont

ywrth y *vonwent: can ys-dechryn ac ‡irdang oedd ynthynt: ac ny ddywedesont ddim wrth neb*un*: can ys ofnesynt. *bedd ‡sanedigaeth

A' gwedy *ad*cyvody yr *Iesu*, y borae (yr hwn *yd*oedd y dydd cyntaf o'r wythnos) ef a ymddangoses yn gyntaf i Vair Vagdalen, o'r hon y bwriesei ef allan saith gythrael. Hithe a aeth ac a ‡ddyvot ir ei a vesynt y gyd ac ef, ac oeddent yn *cwynovain ac yn wylo. A' phan glywsant y vot ef yn vyw, ac yddy hi y weled ef, ny chredesant. ‡veunagodd *mewn galar

Gwedy hyny, yr ymddangosawdd ef y ddau o hanynt mewn ‡ffurf arall, a' hwy yn gorymddaith ac yn myned i'r 'wlad. Ac wy aethant ac a venagesont ir *relyw *o hanynt*, and ny*d* oeddent yn ei credu *vvy chvvaith.* ‡drych *llaill, ir ddarn arall

¶ Yn ol hyny yr ymddangosodd ef ir vn ar ddec val ydd oeddent yn cydeistedd, ac a roes yn y herbyn am e ancrediniaeth a chaledwch *ei* calonnae can na's credent yr ei y gwelsent ef, wedy gyvody. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Ewch ir oll vyt, a' phrecethwch yr Euangel i bop creatur. Yr hwnn a greto ac a vatyddier, a *iachëir: eithr yr hwn ny's cred, a ‡vernir *yn evavvc.* A'r arwyddion hynn a gynlyn yr ei a credant, Yn vy Enw i y bwriant allan gythraeliait, ac a ymadroddant a thavodae newydd*ion*, ac a *dd*yrrant ymaith seirph, ac a's yfant ddim marwol, ny wna *niwet yddynt: ar y cleifion y dodant ei dwylaw, ac wy a ant yn iach. Velly wedy daroedd ir Arglwydd ymddiddan ac wynt, e ‡dderbyniwyt i vyny ir nef, ac a eisteddawdd ar ddeheulaw Duw. Ac wy aethant rhacddwynt, ac a precethesont ympop lle. A'r Arglwydd a gydweithiawdd ac wynt, ac a gadarnhaodd y gair *ac arwyddion yn arganlyn, *Amen.* *Yr Euangel ar ddydd y Derchavel.* *a vydd cadwedic ‡ddienyddir *argywedd ‡oymerwyt *trwy wyrthieu

---

CYSSECR-SANCT

EUANGEL IESU CHRIST

*ERVVYDD *ar ol, y gan

L U C.

Pen. j.

Am Zacharias ac Elizabet. Yr Angel yn manegi iddo o enedigeth Ioan Vatyddiwr. Poyni ancrediniaeth Zacharias. Ymddiddan yr Angel ef

a' Mair. Y chaniat hi. Genedigaeth, enwaediat a' doniae Ioan. Zecharias yn diolwch y Dduw, ac yn prophwyto.

C‡AN ddarvot i lawer*edd* gymryd arnaddynt vanegy
hystoria y pethae ys y lawn gredadwy genym ni,
megis yr *ad*roddent y ni, yr ei o'r dechreuat oeddent y
* peth — hunain yn gweled, ac yn weinidogion y *gair, ys gwelit
vot yn iawn i mi (yr arddercha wc Theophilus) er
cynted y darvu i mi *chrrilio* am bop peth yn ddilys
oei von, yscriveny atat' *o hanyn* yn drefnus, val y
‡ dilysrwydd — byddei i ti gyfadnabot ‡gwirionedd y pethae ith addysc-
wyt ynthynt.

YN-*d*yddiae Herod Vrenhin Iudaea, *ydd oedd* ryw
* ystem, gwrs, ddiernot — Offeiriat a' ei enw Zacharias o *gylchddydd
Abia: a' ei wraic *oedd* o verched Aaron, a'i henw *oedd*
* yngolwc, yngwydd — Elisabet. Ydd oeddent illdau yn gyfiawn *geyrbron
‡ a deddfae — Dew, ac yn rhodio yn yr oll 'orchmynnae ac ‡or-
* ddigerydd-adwy — dinadae yr Arglwydd yn *ddi-vei*us*. Ac nid oedd *vn*
plentyn yddynt, can vot Elisabet ‡heb planta: ac ill
‡ yn anvap, hesp — dau gwedy myned mewn *swrn da o oedran. Ac e
‡ gwth, talm — *ddar*vu, ac efe yn gwneythy'r swydd-Offeiriat geyr
‡ moes, arver ver — bron Duw, yn ol trefn y *ddydd*gylch ef, erwydd ‡devot
swydd Offeiriat, y daeth o *ran iddaw vwgdarthy-y-
* ysten, ddigwydd — peraroglae pan ddelai i *mewn* Templ yr Arglwydd.
A'r oll lliaws popul oedd allan yn gweddiaw, tra oeddit
yn mygdarthy y peraroglae. Yno yr ymddangoses
iddo Angel yr Arglwydd yn sefyll or tu deheu i allor
‡ cynnyrfit, cyffroit — y mugdarth. A' phan *ei* gwelodd Zacharias, y ‡trall-
odit, ac ofn a ddygwyddawdd arnaw. A'r Angel y
* gwrandawyt — ddywot wrthaw, Nag ofna, Zacharias: can ys *erglywyt
dy weddi, ath wraic Elisabet a *ym*ddwc y ti vap, a'
gelwy y enw ef *yn* Ioan. A' *thi* gai lewenydd a' gor-
‡ ar, wrth — voledd, a' llawer*oedd* a' lawen*y*chant ‡am y enedigaeth
ef. Can ys mawr vydd ef yn-golwc yr Arglwydd, ac
* ar — nyd yf na gwin na diot-gadarn: ac a gyflawnir *o'r
yspryt glan, ys o vru ei vam. A' lawer*oedd* o blant *yr*
Israel a *dd*ymchwel *ef* at ei h'Arglwydd Dduw. Can
ys ef aa yn y 'olwc ef yn yspryt a 'meddiant Elias, i
‡ droy — ‡*dd*ymchwelyt calonae y tadae i'r plant, a'r ei anhydyn
* at, ar ddoethineb — *i bruddd*ap* y cyfiawnion, er *iddo* arlwy*arv* popul
‡ arvaethedic — ‡parat i'r Arglwydd. Yno y dywot Zacharias wrth yr
Angel, Wrth pa herwydd y gwybyddaf hyn? can ys
ydd wy vi yn hen-wr, a'm gwraic ysy wedy cerddet
mewn swrn oedran. A'r Angel aatepodd ac a ddyvot,
wrthaw, Mi yw Gabriel yr hwn a saif yn-golwc Duw,

ac a *dd*anvonwyt y ymddiddan a' thi, ac y vanegi yty
y * pethe dayonus hyn. A' nycha y byddy vut, ac ny
elly ‡ ymddiddan, y*d* y dydd y gwnaer y pethae hyn,
can na chredaist vy-gairiae, yr ei a *gyfl*awnir yn y
*h*amser, Ac ydd oedd y popul yn aros *am* Zacharias, ac
yn rhyfeddu y vot ef yn trigio cyhyd yn y Templ. A'
phan ddaeth ef allan, ny * allei ef ddywedyt dim
wrthynt: yno y gwybuont weled o hanaw weledigaeth
yn y Templ: can ys ef ‡ a arwyddocaodd yddynt, ac
a arhoes*avvdd* yn vut. Ac e *ddar*vu, pan *gy*flawnwyt
dyddiae y swydd ef, vot iddo vynedd yw duy y un. A'
gwedy 'r dyddiae hyny yr ymdduc Elisabet y wreic ef,
ac yr ymguddiawdd bem*p*-mis, gan ddywedyt, *Ys*
vellhyn y gwnaeth yr Arglwydd a mi*vi*, yn y dyddiae
ydd edrychawdd ar*naf*, y ddwyn y wrthyf * vy lliwiant
ym*p*lith dynion.

¶ Ac yn y chwechet mis, yd anvonwyt yr Angel
Gabriel * gan Dduw i ddinas yn Galilea a elwit Nazaret,
at ‡ vorwyn wedy * dyweddiaw a gwr aei enw Ioseph,
o tuy Dauid, ac enw'r vorwyn oedd Mair. A'r Angel
aeth y mewn atei, ac a ddyvot, Hynpych-gwell ‡ y rad-
garedic: yr Arglwydd ys y gyd a thi: bendigeit *vvyt*
ymplith gwragedd. A' phan weles hi ef, cyntyrfu a
wnaeth hi * can 'ymadrydd ef, a 'meddyliaw pa ryw
annerch oedd ‡ hwnnw. Yno dywedyt o'r Angel wrthi,
Nag ofna, Vair, can ys * ceveist'rat geyr bron Duw.
Can ys ‡ nycha yr ymddugy yn dy vru, ac yr escory
ar vap ac a elwy ei enw Iesu. Hwn a vydd mawr-
edic, a' map ir Goruchaf y gelwir, ac a rydd yr Ar-
glwydd Dduw ydd-aw * 'orsedd ei dat Dauid. Ac ef a
deyrnasa ar *ucha* tuy Iaco yn ‡ tragywydd, ac ar ei
deyrnas ny bydd dywedd. A' dywedyt a * oruc Mair
wrth yr Angel, Pa vodd vydd hynn, can nad adwaen-
wyf wr? A'r Angel atepawdd, ac a ddyvot wrthei,
Yr yspryt glan a ddaw arnat, a' nerth y Goruchaf ath
wascota. Wrth hynny a'r peth sanctaidd a aner o hanot,
a elwir ‡ Map Duw. Ac wely, dy gares Elizabet, ac
yhi ymdduc vap yn hei henaint: a' hwnn yw'r chwechet
mis iddi, yr hon a elwir * hesp. Can ys ‡ geyr bron
Duw ny bydd dim yn anallu*avvc*. Yno y dyvot Mair,
Wele ‡ wasanaethydd*es* yr Arglwydd: bit i mi * erwydd
dy air. ‡ A'r Angel aeth ymaith y wrthei.

A' Mair a' gyuodes yn y dyddiae hyny, ac aeth ir
vvlad vynyddic ar ffrwst i ddinas *yn* Iudaia, ac aeth y

* chwedleu, goelvain
‡ ymadrodd, ddywedyt
* vedrei
‡ oedd yn amneidio
* vyngwarthrudd, vynnannot
Yr Euangel ar ddydd Cyfarchiat Mair wyry.
* ywrth
‡ wyry
* ymffyddio
‡ yr hon ath gerir yn rhat
* wrth
‡ hynny
* ithoffwyt gan Dduw ai ith hoffir &c.
‡ wele
* thron, eisteddfa
‡ oesoedd
* awnaeth
‡ yn vap
* anvap, ob planta
‡ gyd a
* llawvorwyn
‡ wraic,
* yn ol
‡ yno

mewn i duy Zacharias, ac gyfarchodd-well i Elisabet. A' darvu, wrth glywet o Elizabet annerchiat Mair, y *neidiawdd y plentyn yn y ‡chroth hi, a' llenwit Elizabet o'r Yspryt glan. A 'llefain o hanei a llef vchel, a' dywedyt, Bendigedic **yrr* ti ymplith gwragedd, can ys-bendigedic ffrwyth dy groth. Ac o b'le *yd*aw hyn i mi, pan yw dyuot o vam vy Arglwydd at y vi? Can ys ‡nycha *er cynted y deuth llef dy anerch*iad* im clustiae, y neidiodd y plentyn yn vy-bru gan ‡'orvoledd. Ac *ys* bendigedic hon a gredawdd: canys *gorphenir y pethae, a ddywetpwyt iddi y gan yr Arglwydd. Yno y dyuot Mair, *Ys* mawrha vy enait yr Arglwydd. A'm yspryt a lawen*y*cha yn-Duw *vy Iachawdr. Can ys ef a edrychawdd ar ‡isolder ei *wasanaethydd*es:* can ys nycha o'*r pryd* hyn *allan ym* gailw yr oll oesoed vi yn ‡wynvydedic. Can ys y cadarn a wnaeth i mi vawredd, a' sanct*aidd yw* ei Enw. A' ei drugaredd '*sy* yn oes osoedd ir sawl y *h*ofnant ef. Ef a wnaeth gadernit a' ei vraich: ef a 'oyscarawdd y beilchion ymmeddwl ei calonae. Ef a dynnawdd y cedyrn y lawr o *ei h*eisteddfaë, ac a *dd*erchafawdd yr ei isel-*radd.* Ef a lanwodd y newynogion a da bethae, ac a *dd*anvonawdd ymaith y *goludogion yn ‡weigion. Ef a gynnaliodd Israel ei was, gan goffay *ei* drugaredd (me*g*is y dyuot ef wrth eyn tadae, *ys ef* wrth Abraham a' ei *had) yn dragyvyth.

A' Mair a arhoes*awdd* y gyd a hi yn-cylch tri-mis: ac *yno* ydd aeth hi y'w thuy y hun.

¶ Gwedy cyflawny *temp Elizabet, y escor, a' hi a escorawdd ar vap. Ac a glypu hei chymydogion ae *chenetl ddarvot ir Arglwydd ddangos ei vawredic drugaredd arnei, a' chydlawenychy a hi a wnaethant. Ac e ddarvu, pan yw ar yr wythvet dydd ydaethant i enwaedy ar y dyn-bachan, ac ei galwesont ef Zacharias, yn ol enw ei dat. A' ei vam a atepawdd, ac a ddyvot, ‡Nag e, eithyr ei galwer *yn* Ioan. Ac wy a ddywedesont wrthei, Ny'd oes yn oth cenetl a elwir ar enw hwnn. Yno ydd amneidiesant ar ei dat, pa wedd yr ewyllesei ef ey *alw. Ac ef a alwadd am astyllen *orgraph*, ac a escrivenawdd, can ddywedyt, Ioan yw ei enw, a' rhyveddy a wnaethant oll. A' ei enae a egorwyt yn ebrwydd, a' ei davot *a ellyngwyt*, ac ef a ymddiddanawdd, can ‡vendithiaw Duw. Yno y daeth ofn ar ei oll gymydogion, a'r oll *'airiae hynn a ‡gyhoedd-

* llamodd
‡ brw boly
* wyt
‡ wele
* cy
‡ lewenydd
* cwpleir
* vyngheidwad
‡ waeledd, i selradd
* llawvorwyn, gwasnaethwreic
‡ ddedwydd
* cyfoethion
‡ eisivedic grfiaw
* veddiliawam
‡ hil, epil, 'o helyth
* amser
Yr Euangel ar ddydd Ioan Vatyddiwr.
* chereint
‡ Nid dim, nid velly
* enwir
‡ voli
* pethae
‡ vanegwyt

wyt trwy oll vlaeneudir Iudaiah. A' phawp a'r a ei clypu, ei gesodesont yn ei calonae, gan ddywedyt, Pa ryw ddyn-bachan vydd hwnn? A' llaw yr Arglwydd oedd gyd ac ef. Yno ei dat Zacharias a gyflawnwyt o'r yspryt glan, ac a prophwytawdd, can ddywedyt. Bendigeit vo Arglwydd Dduw'r Israel: can ys *govwyawdd ac a brynawdd ey bopul. Ac ef a adderchavawdd ‡gorn iechyt y ni, yn-tuy Dauid ei wasanaethwr, megis y dyvot trwy enae ey sanctaidd Prophwyti, yr ei oedd *o ddechrae r byt, rei ddywedent, yd anvonei ef i ni ymwared rac ein gelynion a' rhac dwylo ein oll ddygasogion, y ddangos trugaredd ar ein tadae, a' choffay ei ‡ddygymbot sanctaidd, *a'r* *llw a dyngawdd wrth ein tat Abraham *nid amgen* bot iddo ganiatay y ni, gahel ymwared y wrth ddwylo ein gelynion, a' ei wasanaethy ‡yn ddiofn oll ddyddiae ein bywyt, mewn sancteidrwydd ac *iawnder geyr y vron ef. A' thi*the* vab ath elwir yn Prophwyt y Goruchaf: can ys ti ai o vlaen wynep yr Arglwydd i baratoi y ffyrdd ef, *ac* y roddy gwybyddlaeth o iechyt ‡yw bopul *ef*, can vaddeuant oei pechatae. Trwy *galondit trugaredd ein Duw, gan yr ‡honn y *govwyawdd y ‡towyn-haul o'r vchelder. I dowyny ir ei a eisteddant mewn tywylwch, ac yngwascawt angae, er *cymmetry ein traet i ffordd tangneddyf. A'r ‡mab*an* a dyfodd ac a gadarnhawyt yn *yr* yspryt, ac a vu yn y diffeithwch, yd y dydd yr ymddangosei i'r Israel*ieit*.

* 'orvynyddedd
‡ ymwelodd
* nerth, cedernit
* er. &c.
‡ ammod
* twng
‡ eb ofn
* deddfoldep
‡ yddy
* emyscar
‡ hynn
* ymwelodd a ni
‡ bagluryn, ai bagluryn
* cyfeiriaw, llywiaw
‡ dyn bach a gymydawdd

Pen ij.

Ganedigaeth ac enwaediat Christ. Y dderbyn ef ir Templ. Simeon ac Anna yn prophwyto o honaw. Ei gahel ef ymplith y docttorieit. Ei vvyddtot y dad a' mam.

AC e ddarvu yn y dyddiae hyny, dyuot o 'orchymyn ywrth Augustus Caisar i *vot* *trethy yr oll vyt. (Y trethiat cyntaf hyn a wnaed pan oedd Cyrenius yn ‡llywiawdr*aethy* Syria.) Ac am hyny ydd aeth pawp y'w drethu yw ddinas *y hun. Ac aeth Ioseph hefyt i vyny*dd* o Galilaea o ddinas Nazaret, i'r Iudaia, i ddinas Dauid, yr hon a elwir Beth-lechem (can y vot ef o duy ac o ‡lin Dauid, yw drethy y gyd a Mair a ddaroedd hi deweddio yn wreic iddo, yr hon oedd *yn* veichiawc.

Ac e vu hefyd, tra vuont *vvy* yno, *ddarvot* cyflawni y ‡dyddiae hi, y escor. A' hi a escorawdd *ar h*ei map

* orgraphy, yscrifeny
‡ dwysoc
* priawd
‡ o ohelyth, dylwyth
* ac yhi
‡ themp
* cenedledio

‡ cornawd
* mewn

cyntaf-* enit, ac y ‡ crynoawdd ef mewn cadachae, ac ei dodes * ym presep, can nad oedd yddynt le yn y lletuy-*cyffredin*.

‡ cadwriacthae
* anifeilicid
‡ ar i huchaf
* ddyselaer-iodd, lew-ychodd
‡ goelvain

Ac ydd oedd yn y wlat hono vugelydd, yn aros yn-y-maesydd, ac yn cadw ‡ gwylfaen 'rhyd y nos o bleit ei cadw * *deraid*. A' nycha, Angel yr Arglwydd a ddaeth ‡ arnynt a' gogoniant yr Arglwydd a * dywyn-awdd o ei h'amgylch, ac ofny yn ddirvawr a orugant. Yno y dyvot yr Angel wrthynt, Na*d* ofnwch: can ys nycha y menagaf ywch ‡ lewenydd mawr, yr hwn a vydd i'r oll popul: *nid amgen no* geni y'wch heddyw yn-*d*inas Dauid, Iachawd*ur* yr hwn yw Christ Arglwydd. A' hyn a *rydd* yn arwydd ychwy, *Chwi* gewch y mab*an* wedy 'r * grynoi mewn cadachae, a' ei ddodi yn yn y presep. Ac yn ddysymuth ydd oedd y gyd ar

* rwymo, gorni
‡ giwdawt
* ar
‡ thu ac at

Angel liaws o ‡ lu*oedd* nefawl yn moli Duw, ac yn dywedyt, Gogoniant *ro* y Dduw yn yr vchelion *nef-oedd*, a' thangnedd*yf* * yn y ddaiar, ac i ‡ ddynion ewyllys da.

Yr Euangel ar ddydd Enwed-iat Christ
* Methlem

¶ Ac e ddarvu, gwedy myned o'r Angelion *odd* y wrthynt ir nefoedd, yno y dywede y bugelieit wrth y gylydd, Awn ninae yd ym * Bethle-hem, y welet y peth hynn y ddarvu, *ac* y ddangosawdd yr Arglwydd y ni. Yno y daethant ar ffrwst, ac a gawsant Vair ac Ioseph, a'r dyn-bychan wedy ei ddodi yn y presep. A' phan ei gwelsont, wy wnaethant y peth yn gyhoeddus yr hyn, a ddywedesit wrthynt am y dyn bychan hwnw. A' phawp ar ei clywsant, a ryveddasant ‡ am y pethae y ddywedesit yddynt can y bugelydd. A' Mair a gatwodd y * pethae hyn oll, gan *ei* hystyriaw yn hei chalon. A'r bugelydd a ymchoelasant, can roddy go-

‡ obleit
* geiriae

Yr Euangel ar ddydd pured-igeth y sanc-tes Vair.
* osot, gy-nyrchu bre-sento
‡ y groth
* gyssegredic
‡ megis
‡ orchymyn-wyt
‡ colombenot coet
* aderyn nei ddwy glomen-ot ieuanc

goniant a' moliant y Dduw, am bop peth a' glywsent ac a welsent, megis y dywedesit wrthynt. A' gwedy cyflawny yr wyth*vet* dydd, y enwaedy ar y dyn-bychan, yno y galwyt y enw ef Iesu, yr hwn a enwesyt can yr Angel, cyn y ymddwyn ef ynghroth.

¶ A gwedy cyflawny dyddiae puredigaeth Mair yn ol Deddyf Moysen, wy y ducesont ef i Caerusalem, y'w * oystaty ef i'r Arglwydd. (Megis y mae yn es-crivenetic yn deddyf yr Arglwydd Pop, vn gwr ryw y agoro *yn gyntaf* y ‡ vam a elwir yn * sanctaidd ir Ar-glwydd: ac y roddy offrwm ‡ erwydd yr hyn a * ddy-wetpwyt yn-Deddyf yr Arglwydd, par o ‡ turturon nei * ddeu gyw colom*b*enot. A' nycha, ydd oedd gwr

yn Caerusalem a' ei enw yn Simeon: y gwr hwnn *oedd* gyfiawn a dwywol, ac yn dysgwyl am ddiddanwch yr Israel, a'r Yspryt glan oedd arnaw. Ac a venagesit iddaw gan yr Yspryt glan, na welei ef ange cyn yddo welet Christ yr Arglwydd. A' thrwy *annoc* yr Yspryt y deuth ef ir Templ.

A' gwedy ir *rieni ddwyn y mewn y map Iesu y wneythy'r drostaw herwydd devot y ‡Ddeddyf, yno yntef y cymerth ef yn ei vraichiae, ac a *volodd Dduw, ac a ddyvot, Arglwydd yr awrhon y gillyngy dy was, mewn ‡tangneddyf erwydd dy'air. Can ys gweled om llygait dy iachyd*uriaeth di*. Yr vn baratoaist *yn golwc yr oll populoedd. Llewych i yw ‡dywynny ir Cenetloedd a' gogoniant dy popul Israel. Ac Ioseph a' ei vam a ryveddesont wrth y pethae y *adroddesit am danaw. A' Simeon y bendithiodd hwy, ac a ddyuot wrth Vair y vam ef, Wele *ys* gesodwyt *y map* hwn yn gwymp ac yn gyfodiad*igaeth* llawer yn yr Israel, ac yn ‡arwydd *yr hvvn* a ddywedir yn ei erbyn, (ac ys *aiff cleddyf trwy dy enait) er ‡ymatguddiaw meddyliae l'awer o calonae. Ac ydd oedd Prophwetes *vn* Anna verch Phanuel, o 'lwyth Aser, yr hon oedd yn dra oedranus, ac a vysei vyw gyd a gwr saith *blynedd oei ‡gweryfdawt. A' hi *vysei yn* weddw ynghylch petwar vgein blynedd, ac ny*d* ai allan o'r Tem*pl*, any*d* gwasanaethu *Duvv* yn vmprydiae a' gweddiae, nos a' dydd. Hi*theu* yn dyvot yn y cyfamser hwnw *arn*add*ynt, a ‡*gyd* gyffessawdd yr Arglwydd, ac a ymadroddawdd am danaw wrth yr oll rei a edrychent am *y* prynedigaeth yn-Caerusalem. A' gwedy yddyn 'orphen pop peth *erwydd Dedd*y*f yr Arglwydd, yd adymchwelesont i Galilaea y'w dinas y hunain Nazaret. A'r ‡mab*an* a dyfodd, ac a *nerthit yn *yr* Yspryt, ac a gyflawnit ‡o ddoethinep, a 'rhat Dew oedd *arnaw.

¶ Yno yddai y rieni ef i Gaerusalem bop blwyddyn ar wyl y Pasc. A' phan *yt*oedd ef yn ddauddec blwydd *oed*, a' myned o hanynt i vyny*dd* i Gaerusalem *yn ol arver yr wyl, a' gorphen *ei* dyddiae ac wynt yn ‡adymchwelyt, yr arhoawdd *y map Iesu *ar ol* yn-Caerusalem eb wybot i Ioseph a'i vam ef, eithr can tybieit y vot ef ‡ar y ffordd gyd ac wynt, aethant *daith ddiernot, ac ei caisiesont ef ym plith *ei* cenetl a'i cydnabot. A' phryd na chawsant ef, yr ywchoel-

* tad a mam
‡ Gyfraith
* vendithiodd
‡ heddwch
* geyr wynep, yngwydd
‡ ymatgudd
* ddywedesit oei bleit
‡ argoel
* tyll, trwyddeda
‡ amlygu, agori
* blyddynedd
‡ morwyndawt
* ar ei hucha am ei pene
‡ gyd volodd
* yn ol Cyfraith
‡ plentyn, bachcenyn, herlot
* gryfhaodd
‡ a
* gydac ef
Yr Euangel y Sul cyntaf gwedy yr Ystwyll.
* erwydd moes, devot
‡ tro iadref
* yr herlot, y bachcen
‡ siwrnai
* trasae

‡ ddygwydd-odd
asant i Gaerusalem, ac ei caisiasant. Ac a ‡ddarvu
ym pen tridie yn ol, ydd wynt ei gaffael yn y templ,
* Athrawon
yn eistedd yn cenol *y Doctorieit, yn gwrando arnynt,
ac yn ymholy ac wynt. Ac a vu aruthr gan pawp ae
i clywodd, ei ddyall ef, a 'ei atepion. A' phan welsant
‡ Havap,
ef, ryveddy a wnaethant, a'i vam a a ddyvot wrthaw, ‡Y
* wely
map pam y gwneuthost val hyn a ni? Nycha, dy dat
‡ yn drwm ein calon
a minae *gan ymovidio ath gaisiesam. Ac ef a ddyuot
wrthynt, Pa gaisio ydd oeddech arna vi? a ny wyddech
y gorvyddei i mi vot yn-cylch y pethae a berthynant
im tad? Eithr nid oddent wy yn deall y gair a ddyvot
ef wrthynt. Yno ydd aeth ef i wared gyd ac wynt, ac
a ddaeth i Nazaret, ac a vu 'ostyngedic yddynt: A'i
vam ef a gatwodd yr oll'airieu hynn yn hei chalon.
A'r Iesu a gynnyddodd mewn doethinep a chorpholaeth
* rat, hoffedd
a' *chariat gyd a Duw a' dynion.

Pen. iij.

Precaeth, betydd, a charchar Ioan. Tybieit may Christ oedd ef. Batyddio Christ. Ei oedran a' iachcu.

SEF yn y pempthecvet vlwyddyn o deyrnas Tiberius
Caisar, ac a Phontius Pilatus yn llywiawdr Iudaia,
a' Herod yn Tetrarch Galilaia, a' ei vrawt Philip yn
Tetrarch Ituraia, a 'gwlat Trachenitis, a' Lysanias yn
Tetrarch Abilene, (pan oedd Annas a' Chaiaphas yn
* daeth
Archrffeiriait) y *dyvu gair Duw at Ioan vap Zechar-
‡ yr anialwch
ias yn y ‡diffeith. Ac ef a ddaeth i bop *goror yn
* artal, bro
cylch Iorddonen, can precethy batydd edivairwch er
maddeuant pechatae, mal ydd escriuenwyt yn llyuer
ymadroddion Esaias y Prophwyt, yr hwn a ddywait,
Llef vn yn llefain yn y diffeith*rrch yrr*, Arlwywch
ffordd yr Arglwydd, vnionwch y lwybrae ef. Pop
‡ dyffryn, ystrad
‡glynn a gyflawnir, a' phob mynyth a' *brynn a iselir,
* glann a 'ostyngir
a'r caimion a wnair yn vnion, a'r llwybrae geirwon
‡ wastad
ryddant yn ‡lyfnion, *Ac oll cnawd a wyl iechyd-
* A phop dyn
urieth Duw. Yno y deuot ef wrth y popul*oedd* a
‡ hiliogaethae nadredd
ddaethent y'w betyddiaw y gant*h*aw, *A* ‡genedlaethae
‡ gilo
gwiperoe*dd*, pwy ach rac rybuddiawdd i ‡ffo ywrth
* llid, irlonedd
y *digo*vain* ar ddyuot? Dygwch gan hyny ffrwythae
‡ ediverwch
teilwng i ‡wellad-buchedd, ac na ddechrewch dy-
* genym
wedyt ynoch eich hunain, Y mae *y ni Abraham yn
dad *ynny:* can ys dywedaf ywch', y gall Duw *pe* o'r
main hyn godi plant i Abraham. Ac yr awrhon y

dodwyt y vwyall ar wraiddyn y prenie: can hyn pop
pren ny ddwc ffrwyth da, a *gymynir i lawr, ac a vwrir
yn tan.
Yno y govynodd popul*oedd* iddo, gan ddywedyt,
Pa beth ‡gan hyny a wnawn? Ac ef a atepawdd ac a
ddyuot wrthynt, Hwn *'sy iddo ddwy bais, cyfranet
a' hwn nid oes iddo *yr vn:* a' hwn 'sy ‡berchen bwyt,
gwnaet yr vn ffynyt. Yno y daeth y Publicanot hefyt
y'w betyddio, ac a ddywetsont wrthaw, Athro, pa *beth*
a wnawn *ni?* Ac ef a ddyuot wrthynt, Na *chaisiwch
ddim mwy nag a 'osodwyt y chwy. A'r *milwyr
wythe a ymofynesont ac ef, gan ddywedyt, A' pha beth
a wnawn ni*neu?* Ac ef a ddyuot wrthynt, ‡Na
vyddwch draws wrth nep, ac na cham-achwynwch ar
ueb, a' byddwch vod*d*lawn ich *cyflog*e*. Mal ydd
oedd y popul yn ‡dysgwyl, a' *phavvp* oll yn *syn-
veddilied yn ei calonoe am Ioan, ai any*d* oedd ef y
Christ, ydd atepai Ioan, ac y dywedai wrthynt oll,
My*vi* yn ddiau 'sy yn ych betyddiaw a dw*f*r, anid y
mae vn cryfach na my*vi*, yn dyuot, yr hwn nid wyf
dailwng y ddatot carreu ei escidi*e:* efe ach betyddia
ar Yspryt glan, ac a than. Yr vn '*sy* aei 'o*a*gr yn y
law, ac ef a *lwyrlanha ei lawr, ac a gascl ei 'wenith
y'w ‡escupawr, a'r *vs a lysc ef a' than an*d*iffoddadwy.
Ac vellhyn gan ‡gygcori llawer o bethac eraill, y
precethawdd ef ir popul. Eithyr pan *argyhoeddit
Herod y Tetrarch ganto *ef* am Herodias gwreic Philip
ei vrawt, ac am yr oll ‡scelerae a wnethesei Herod,
ef a angwanegawdd hyn hefyt ar vcha oll, goarchau o
hanaw Ioan yn-carchar. Ac e ddarvu, wrth vatydd-
iaw yr oll popul, ac y betyddiwyt Iesu, ac y gweddi-
awdd ef, val yr agorit y nef: a'r Ysprit glan a
ddescen*d*add mewn *rhith corphorawl me*g*is colom*b*en,
arno ef, ac yr oedd llef o'r nef yn dywedyt, Ti yw vy-
caredic Vap: yno ti ‡yr ymvod*d*lonaf.
Ac *ys ef Iesu a ddecheuawdd vot yn cylch ddec
blwydd ar vgain 'oed, yr hwn oedd (val y tybit) yn vap
i Ioseph, *yr hvvn oedd vap* Eli, *vap* Mathat, *vap* Leui,
vap Melchi, *vap* Ianna, *vap* Ioseph, *vap* Mattathias, *vap*
Amos, *vap* Naum, *vap* Esli, *vap* Nagge, *vap* Maath,
vap Mattathias, *vap* Semei, *vap* Ioseph, *vap* Iuda, *vap*
Ioanna, *vap* Rhesa, *vap* Zorobabel, *vap* Salathiel, *vap*
Neri, *vap* Melchi, *vap* Ad-di, *vap* Cosam, *vap* Elmodan,
vap Er. *Vap* Iose, *vap* Eliezer, *vap* Iorim, *vap*

* drychir, vwrir
‡ wrth
* gantho ddwysiacet
‡ iddo, &c.
* ymgeisiwch, ovynwch holwch
* sawdwyr
‡ Nac escytiwch
* waydys
‡ gwarchadw
* synnaw
* lwyrgartha
‡ peiswyn, manus, gwanus
‡ annoc
* geryddit
* ddrygeu, camweddac
‡ ffurf
‡ im bodlonir
* yntef, ehun

Matthat, *vap* Leui, *vap* Simeon, *vap* Iuda, *vap* Ioseph, *vap* Ionan, *vap* Eliacim, *vap* Melca, *vap* Mainan, *vap* Mattatha, *vap* Nathan, *vap* Dauid, *vap* Iesse, *vap* Obed, *vap* Booz, *vap* Salmon, *vap* Naasson, *vap* Aminadab, *vap* Aram, *vap* Esrom, *vap* Phares, *vap* Iuda, *vap* Iacob, *vap* Isaac, *vap* Abraham, *vap* Thara, *vap* Nachor, *vap* Saruch, *vap* Ragau, *vap* Phalec, *vap* Eber, *vap* Sala, *uap* Cainan, *vap* Arphaxad, *vap* Sem, *uap* Noe, *uap* Lamech, *uap* Mathusala, *vap* Enoch, *uap* Iared, *uap* Maleleel, *uap* Cainan, *uap* Enos, *uap* Seth, *'ap* Adda, *'ap* Duw,

Pen. iiij.

Bot yn arwain yr Iesu ir diffeithwch yw demptio. Ef yn gorvot diavol. Ef yn myned i'r Galilea. Yn precethy yn Nazaret, a' Chapernaum. Yr Iuddeon yn y dremygy ef. Ef yn dyuot i duy Petr, ac yn iachau mam y wraic ef. Y cythraulieit yn cyfaddef Christ. Ef yn precethy rhyd y dinasoydd.

AC Iesu yn llawn o'r Yspryt glan, a *dd*adymchwelawdd y *ymyth* Iorddanen, ac a dywysit y gan yr *vn* yspryt ir diffeithwch, ac a vu *yno* ddau'gain die*rnot* yn ei dempto y gan ddiavol, ac ny vwytaodd ef ddim yn y dyddiae hyny: eithyr gwedy y diweddy hwy, yn ol hyny y newynawdd ef. Yno y dyuot diavol wrthaw, A's map Duw wyt, gorchymyn i'r maen hwn yn y wnaer yn vara. Ac Iesu *atepodd iddo, gan ddywedyt, Scrivenwyt, Na ‡bydd i ddyn vyw *ar vara yn vnic, any*d* ar pop gair Duw. Yno y cymerth diavol ef y vyny*dd* i vynyth *tra* vchel, ac a ddangosawdd iddaw oll deyrnasoedd *byd, ‡yn llai no mynut awr. Ac eb yr diavol wrthaw, Iti y rhof yr oll veddiant hyn, a' gogoniant y *teyrnasoedd* hyny: can ys y mi ei roddwyt: ac i bwy bynac yr ewyllyswyf, mi ei rhoddaf. Ac velly a's ti a'm addoly i, *ys* byddant oll y ti. A'r Iesu ei atepawdd, ac a ddyuot, Ymdyn y wrthyf Satan: can ys 'scriuenwyt, Addoly yr Arglwydd dy Dduw, ac efe yn vnic a wasanethi. Yno yr aeth ac ef y Gaerusalem, ac ei *gesodes ar pinnacul y Tempyl, ac ‡ys yganei wrthaw. A's Map Duw wyt tavl*a* dy hun i lawr o *dd*yna, can vot yn yscrivenedic, Y gorchymyn *ef* y'w Angelon oth pleit ti, ith gadw *di:* ac aci dwylo ith gyfodant, rac yty yn amser daro dy droet wrth garec. A'r Iesu a atepodd ac a ddyvot wrthaw, *Ys* dywetpwyt, Na themtia yr Arglwydd dy Dduw. A'

* wrthebodd
‡ vywoca, vywha wrth
* gan, drwy, a

* ddaiar
‡ enkyt y troc ddyn i law, y codei ddyn yr amrant yar yllall

* dodes
‡ y dywedei

gwedy gorphen o'r diavol yr oll ‡temptiat, yr ymadawodd ac ef dros amser. ‡ prawf

A'r Iesu a *dd*adymchwelawdd drwy nerth yr Yspryt i'r Galilaia: ac ef aeth son am danaw trwy 'r oll *vro y amgylch. Can ys ef a ‡*ei* dyscei yn y Synagogaewy, ac ef a anrydyddit gan bawp. Ac ef a ddaeth i Nazaret lle magesit ef, ac (yn ol ei ddevot) yr aeth i'r Synagog ar y dydd Sabbath, ac a godes yn ei sefyll i ddarllen. Yno y rhoed ataw lyver y Prophwyt *Esaias: a' gwedy iddo agori 'r llyver, y ca*f*as e 'r man lle yr escrivenit, Yspryt yr Arglwydd, *ys id* arna vi, achos ‡enneinawdd vi, val yr Evangelwn i'r tlodion: ef am anvones i, i iachau *y briwedigion o galon, i precethu gellyngdawt i'r caith*ion*, ac er adweled*igaeth* ‡ir daillion, er maddac o hanof i ryddit yr ei ysic, ac er i mi precethu blwyddyn gymredic yr Arglwydd. Ac ef a gayawdd y llyver, ac ai rhoes drachefn at y gwenidawc, ac a eisteddawdd *i lavvr:* a' *llygait *pavvb* oll a'r oeddent, yn y Synagog a ‡dremient arnaw *ef.* Yno y dechreawdd ef ddywedyt wrthynt, Heddyw y cyflawnwyt yr Scrythur hyn yn eich clustiae *chvvi.* Ac oll a ddug*e*sont destoliaeth iddo, ac a ryveddesant am y gairiac rhad*lavvn* a *ddaethesont o ei enae, ac a ddywetsont, Any*d* hwn yw map Ioseph? Yno y dyuot ef wrthynt, *Dilys y dywedwch wrthyf y ddiereb hon, Y ‡meddic, iacha dy hun: pa pethe pynac a glywsam *ddarvot* ei gwnaethy 'r yn-Capernaum, gwna yma hefyt yn dy 'wlat dy hun. Ac ef a ddyuot, Yn wir y dywedaf y chwi, Ni*d* cymradwy *neb*vn Prophwyt yn ei wlat ehun. Ac yn-gwirionedd y dywedaf ywch ' llawer o wragedd-*g*weddwn oedd yn-dyddiae Elias yn yr Israel, pan gaywyd y nef dair ‡blynedd a' chwe*ch* mis, pan oedd newn mawr dros yr oll tir. Ac nid at y*r* vn o hanynt yd anvonwyt Elias, any*d* i Sarepta *dinas* yn Sidon, at wraic weddw. Hefyd llawer gohangleifion oedd yn yr Israel yn amser Eliseus y Prophwyt: ac ny *'lanhawyt, yr vn o hanynt, *dycither* Naaman y Syriat. Yno yr oll rei *oedd yn y* Synagog, pan glywsant hyny, a lanwit o ‡ddig*ovaint*, ac a godesont *i vyny*, ac y *bwriesont ef y maes o'r dinas, ‡a' ei arwein yd ar *vin bryn (ar yr hwn y daroedd adeiliat y dinas wy) y'w vwrw e i lawr ‡bendro, mwnwgl. Ac yntef gan vyned trwy y cenol wy aeth ymaith.

* ardal, wlat
‡ ddangosei
* meithrucsit
‡ irawdd
* yr ei cystuddedic
‡ o'r
* golwo
‡ osodit, ymynei
* ddeillicsont
* yn ollawl
‡ physicwr
‡ blyddedd
* charthwyt iachawyt,
‡ lid,
* gwthiesont
‡ dywys
* ael,
‡ ochr, dibin emyl, glan, mynyth diffwys

Ac a ddeuth y weret i Capernaum, dinas yn Galiaea, ac yno y dyscawdd ef hwy ar y dyddiae Sabbath. Ac *aruthro a wnaethant gan y ddysceidaeth ef: can ys y 'air ef oedd gyd ac awdurdawt. Ac yr oedd yn y Synagog ddyn ac iddaw yspryt eythraelic aflan, yr hwn a lefawdd a llef ‡vchel, gan ddywedyt, *Och beth 'sy i ni a wnelam a thi, tydi Iesu o Nazaret? a ddaethosti in colli ni? Mi wn pwy 'n wyt, ys ef Sanct y Duw. A'r Iesu a ei *ceryddawdd, gan ddywedyt, Ys taw, a' dos allan o hanaw. Yno 'r cythrael gan ei davlu ef yn y cenol vry, aeth allan o hanaw, ac ny wnaeth ddim niwed yddaw. Ac e ddaeth ofyn arnynt oll, ac ymadroddynt wrth ey gylydd, gan ddywedyt, Pa beth yw hyn? can ys trwy awdurdot, a ‡meddiant y gorchymyn ef yr yspryttion *bydron, ac vry ddant allan? Ac aeth son am danaw dros bop lle o'r amgylch-wlat.

Ac ef a gyuodes i vyny, ac o'r Synagog yd aeth y mywn y duy Simon. A' *chwegr Simon oedd a' haint-gwres mawr arnei, ac vry archesont iddaw drostei. Yno y safawdd ef vch i phen, ac e geryddawdd yr haint-gwres, a'r haint y gadawdd hi: ac yn ebrwydd y cyfodes, a'i gweini hwy a wnaeth hi. Ac wedy myned haul y *ymochlyt, y sawl oll a'r oedd ganthynt gleifion o amryw haintiae, ei ducsont ataw, ac ef a ‡ddodes ei ddwylo ar bop vn o hanaddynt, ac y iachaodd hwy. A' chythraelieit hefyt a ddaeth allan o laweroedd, gan lefain a' dywedyt, Canys Ti yw'r Christ y Map Duw: ac ef y *ceryddawdd hwy, ac ny adawdd yddyn ddywedyt y gwyddent mai efe oedd y Christ. A' phan oedd hi yn ddydd, yr aeth e oyno y ymddaith i le diffaith, a'r *populoedd ai caisiawdd, ac a ddaethant ataw, ac y attaliesant ef rac myned ymaith y wrthynt. Ac yntef a ddyuot wrthynt, Diau vod yn ‡ddir hefyd i mi precethy teyrnas Duw y ddinasoedd eraill: can ys i hyny im danvonwyt. Ac ef a precethawdd yn-dinasoedd Galilaia.

* sanny, chwitho
‡ vawr
* Wb
* argyoeddawdd, coddawdd, ysdwrdiodd
‡ gallu, nerth
* ancarthedic, aflan
* mam gwreic
‡ chryd, thwym, deirton yn ei dalha
* lawr, lewenydd, dan ei gayrae
‡ osodes
* ys dwrdiawdd, vygythiodd, gohardd-odd, goddawdd
* werin, tyrvae
‡ angenraid

Pen. v.

Christ yn precethy allan o'r llong. Y tynniat mawr a'r byscot. Galw 'rei o'r discipulon. Ef yn glanhau 'r gohanglaf. Ef yn iachau 'r dyn o'r parlys. Ef yn galw Matthew y tollwr. Yn bwyta y gyd a phechadurieit. Ac yn escuso yr ei iddo ef, am vmprydiaw.

Yr Euangel y v. Sul gwedy Trintot.

YNO y darvu, a'r popul yn poysaw ato y wrandaw gair Duw, ac ydd oedd ef yn sefyll yn emyl llyn

Genesaret, ac e welodd ddwy long yn sefyll wrth y
llynn, a'r pyscotwyr a descennesent o hanwynt, ac
oeddynt yn golchi ei rhwytae. Ac ef a dringawdd i
vn o'r llongae yr hon y oedd *eiddo Simon ac a arch- *i
awdd iddo *hi* gwthiaw ychidic y wrth y tir: ac ef a
eisteddawdd, ac a ddyscawdd y ‡torfoedd allan o'r *y populoedd
llong. Gwedy iddaw beidiaw ac ymadrodd, y dyvot
wrth Simon, *Gwthia ir dwfn, a' bwriwch eich rhwytae
i ‡wneythur tynn. Yno Simon a atepawd, ac a *Ymod
ddyvot wrthaw, Y llywiawdr, ni a dravaelesam yn hyd ‡veisco, hela, dreillo
y nos, ac ny ddaliesam ddim: etwa ar dy 'air di, mi a
vwriaf y rhwyt. Ac wedy yddwynt wneythyr hyn,
wy a ‡ddaliesont liaws mawr o byscot, yd pan *rwyg- ‡gydgaesant niuer
awdd y rhwyt wy. Ac wy a amneidiesant ar ei cyveill-
ion, yr ei oeddent yn y llong arall, y ddewot ‡yw can- *dores
horthwyaw, yr ei ddeuthant, ac a lanwesant y ddwy ‡yddy helpy
long, y'n y soddesont. A' phan welawdd Simon Petr
hyny, e *ddygwyddawdd i lawr wrth 'liniae 'r Iesu, gan *syrthiawdd
ddywedyt, Arglwydd, dos ywrthyf, can ys dyn pech-
aturus wyf: o bleit ydd oedd ef wedy ‡brawychy ‡sanny
arnaw, ac ar oll *oedd* y gyd ac ef gan y *tynn o *veisciat, traill
byscawt, a ddaliesent. Ac velly hefyd *y daroedd* i
Iaco ac Ioan meibion Zebedeus, cym-ddeithion i Simon.
Yno 'r Iesu a ddyvot wrth Simon, Nag ofna: o hyn
allan y byddy yn dal*a* dynion. A' phan dducesont y
llongae ir tir, eu ‡gadawsant pop peth, ac ei canlyn- ‡gwrthodesont oll
esout ef. A' darvu, val ydd oedd ef mewn ryw ddinas,
*nycha wr yn llawn o'r ‡gohanglwyf, a' phan welodd *ll'yma
ef yr Iesu, e gwympawdd ar ei wynep, ac a atolygawdd ‡clwy mawr, clawr
yddo, gan ddywedyt, Arglwydd, a's wyllysy, gelly vy-
glanhau. A'r *Iesu* a esten*d*awdd ei law, ac ei cyfyrdd-
awd ef, gan ddywedyt, Ewyllysaf, glanhaer di. Ac yn
y van yr ymadawodd y gohanglwyf ac ef. Ac ef a
'orchymynawdd iddaw na ddywedei *hyn* i neb*un: an*d
Dos, *eb yr ef*, ac ymddangos ir Offeiriat, ac offrwm tros
dy 'lanhat, mal y gorchmynawdd Moysen, yn testiol-
aeth yddynt. Ac *aros hyny* yn vwy yr aeth y gair am
danaw ar lled, a' minteioedd lawer a ddauent ynghyt
i ‡wrandaw, ac y'w *h*iachau ganthaw o ei *gwendit. ‡glywed *clefydae
Ac ydd oedd ef yn dal*ha* ‡o'r neilltu yn y diffaith, ac ‡ar gwr, encil
yn gweddiaw.

A' darvu, ar ryw ddydd, val yr oedd ef yn *ei dyscu, *dangos
bot o'r Pharisaieit a' ‡dysciawdron y Ddeddyf yn ‡doctorieit y Gyfreith
eystedd *yno*, yr ei a ddaethent o bop *tref yn Galilaia *gwic

yn Iudaia, ac *o* Gaerusalem, a' meddiant yr Arglwydd oedd *yndarr* ‡er y iachau hwy. Yno *nycha 'r ei yn dwyn dyn y mywn gwely, oedd yn glaf o'r par*a*lys, ac y gaisiesont i ddwyn ef y mewn, a' ei ‡'osod geyr y vron ef. A' phan na vedrent ddychymygu pa ffordd y dygent ef y mywn, gan *y dorf, wy ddringesant ‡ar y tuy, ac ei gellyngesant y lawr drwy 'r to, ef ar gwely, yn y cenol geyr bron yr Iesu. A' phan welas ef y ffydd wy, y dywot wrtho *ef*, Y dyn *ys* maddeuwyt yty dy pechotae. Yno y dechreuawdd y Gwyr-llen a'r Pharisaieit veddyliaw, gan ddywedyt, Pwy '*n* yw hwn 'sy yn dywedyt cablae? pwy aill vaddae pechatae 'n amyn Duw *y *hun*? Ac wrth wybot o'r Iesu y meddyliae hwy, yr atepawdd, ac y dywot wrthynt, Pa veddylio ydd ych yn eich calonae? Pwy 'n hawsaf dywedyt, *Ys* maddeuwyt yty dy pechatae, ai dywedyt, Cyuot a' rhodia? Ac val y gwybyddoch vot i Vap y dyn awdurtot i vaddae pechatae ‡yn y ddaiar (eb yr ef wrth y claf or par*a*lys) Wrthyt y dywedaf, Cyuot: cymer *i ryny* dy wely, a' dos ith tuy. Ac yn y man y cyuodes y vyny*dd* rhac y bron wy, ac a gymerth *i ryny ei wely* yn yr hwn y gorweddei, ac aeth ymaith y'w duy y hun, gan volianny Duw. Ac *aruthro a wnaethant oll, a' moli*anny* Duw, ac wy lanwit o ofn, gan ddywedyt, ‡Can ys gwelsam bethae *ancredadwy heddyw.

Yn ol *y pethe* hyn, y ddaeth ef allan, ac y gwelawdd ef ‡Bublican a'ei enw *Levi, yn eistedd yn y ‡dollfa, ac y ddywot wrthaw, Dilyn vi. Ac ef a adawodd oll, a gyuodes *i uyny*, ac y dylynawdd ef. Yno y gwnaeth Leui 'wledd vawr iddaw yn y duy y hun, lle yr oedd *tyrfa vawr o Bublicanot, ac o ereill, a'r a eisteddent ‡ar y bwrdd y gyd a hwy. Eithyr y sawl o hanynt oedd 'wyr-llen a' Pharisaieit *murmuro a wnaethant yn erbyn y ddiscipulon ef, gan ddywedyt, Paam y bwytewch ac yr yfwch y gyd a'r Publicanot a' phechaturieit? Yno ydd atepawdd yr Iesu ac y dyvot wrthynt, Nid ‡raid yr ei iach, wrth *veddic, any*d* ir ei cleifion, Ny ddaethym i 'alw yr ei cyfion, any*d* pechaturieit i ediveirwch.

Yno y dywed*es*ont wrthaw, Paam ydd vmprydia discipulon Ioan yn vynech, ac y gweddiant, a' *discipulon* y Pharisaiait hefyt, ath rei di*thef* yn bwta ac yn yfed? Ac ef a ddywot wrthynt, A ellw-chwi wneythy'r plant

‡ y
* llyma, wele
‡ ddodi
* yr ymsang
‡ i ben
* yn vnic
‡ ar
* sanny,
‡ Diau
* dy eithr, gyvedd
‡ sef Mathew
* cwmpeini
‡ wrth
* grwgnach grydiaw, ymrydwst gythy
† oes eisie
* physygwr

ystafell-briodas y vmprydiaw, tra vo 'r *Priawd y gyd ‡ dyweddiwr
ac wynt? An'*d* e ddaw 'r dyddiae 'sef pan ddycer y
Priawt ymaith y arnynt: yno yr vmprydiant yn y
dyddiae hyny. Ac ef o ddyuot barabol wrthynt, Ny
‡ddyd nep lain o wisc newydd mewn hen *ddilledyn: ‡ osyt
can ys yno y newydd *ei* rhwyg, a'r llain o'r *vn* newyd * wisc
ny chyssona a'r hen. Hefyt ny thywallt nep 'win ‡ ohyggau, chydwedd,
newydd mywn hen *lestri: can ys yno y dryllia 'r * botelae
gwin newydd y llestri, ac y cerdd *ynt*ef allan, ac y
col'ir y llestrir. Eithyr gwin newydd ‡vydd reit ei
dywallt mewn llestri newydd*ion:* yno illdau a gedwir.
Hefyd nyd oes neb a yf 'win hen, yn y van a ddeisyf
yn newydd: can ys dywait *ef*: Gwell yw'r hen.

Pen. vi.

Christ yn ei amddeffen ei ddiscipulon ac y hun, yn-cylch tori'r Sabbath. Gwedy ymprydiaw a' gweddiaw y mae ef yn ethol ei Apostolon. Ef yn iachau ac yn dyscu 'r popul. Ef yn dangos pwy yw'r ei gwynvydic. Bot raid y ni caru ein gelynion. Na bo barny yn ampwylloc. Ac ymoglyd rac gau sancteiddwydd.

AC e ddarvu ar yr ail Sabbath *gvvedy'r* cyntaf, vot
iddaw vyned trwy 'r *maesydd* *yde, ac ir discipulon * llavur
dynny y tywys, a' ei rhuglo a' ei dwylo. A'r ei o'r
Pharisaieit a ddywedesont wrthynt, Paam y gwnewch
yr hyn nid ‡rhydd i wneithur ar y dyddiae Sabbath? ‡ cyfreithlan
Yno ydd atepawdd yr Iesu yddynt ac y dyuot. *Ac* any
ddarllenasochwi hyn pa wnaeth Dauid pan newynawdd
yntef, a'r ei oeddent y gyd ac ef, mal ydd aeth ef *y*
myvvn i duy Dduw, ac y cymerth, ac y bwytaodd y bara
*dangos, ac y rhoes hefyd ir ei *oedd* gyd ac ef, yr hwn * gosot
nid oedd gyfreithlawn y vwyta, any*d* i'r Offeirieit yn
vnic? Ac ef a ddyuot wrthynt, *Can ys* Map ydyn ysy
Arglwydd ac ar y *dydd* Sabbath.

Darvu hefyt ar Sabbath arall, *vot* iddo vyned i mywn
ir Synagog a' *ei* dyscy, ac ydd oedd yno ddyn, a' ei law
ddeheu wedy *dy*sychu. A'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit
oeddent yn y *'oarchad*vv* ef, a iachaei ef ar y *dydd* * warchae, gadw
Savbath, yn y chaffent achwyn ‡*yn y erbyn* ef. Eithyr ‡ arno
ef a wyddiat y meddyliae hwy, ac a ddyuot wrth y dyn
oedd a'r llaw *ddiffrwyth iddo, Cyuot, a saf *i vyny* yn * sech, wyw
y cenol. Ac ef a gyuodes *i vynydd* ‡ac a safawdd. ‡ yn ei sefyll
Yno y dyuot yr Iesu wrthynt, *Mi* 'ovynaf ywch, * gwestion
'orchest, Ai cyfreithlawn ar y dyddiae Sabbath gwneuthu

da, ai gwneuthu drwc? cadw *einioes, ai colli? Ac ef a ‡edrychawdd arnyn oll o yamgylch, ac a ddyuot wrth y dyn, Estend dy law. Ac e wnaeth velly, a' ei law a adverwyt, *mor* iach a'r llal'. Yno yr ymlanwent wy o *ynvydrwydd, ac y chwedlauent wrth ei gylydd, pa'*r beth* a wnelent i'r Iesu. Ac *ys* darvu yn y dyddiae hyny, vyned o hanaw ir mynyth i weddiaw, a' bod *yno* yn hyd y nos yn gweddiaw *ar* Dduw. A' phan aeth hi yn ddydd, ef 'alwodd *ar* ei ddiscipulon, ac o hanynt ‡yd etholes ef ddauddec, yr ei ac 'alwodd ef *yn* Apostolon. (Simon yr vn hefyd a enwodd ef *yn* Petr, ac Andreas ei vrawd, Iaco, ac Ioan, Philip, a' Bartholomaeus: Matthew, a' Thomas: Iacob *vap* Alphaeus, a' Simon a elwir *gwynvydyd: Iudas *brawd* Iaco, ac Iudas Iscariot, yr vn ac oedd vradwr.) Yno y descen*d*awdd ef *i rvared* y gyd a 'n hwy, ac y safawdd ‡mewn maestir y gyd a'r *dorf o ei ddiscipulon, a' ‡lliaws mawr o *werin o'r oll Iudaia, a' Caerusalem, ac o *duedd* glan mor Tyr*us* a' Sidon, yr ei a ddaethent er *mwyn* y glywet ef, a' *chael* i hiachau o ei *heintiae: a'r ei a ‡volestit gan ysprytion *budron a' *hefyd* a iacheit. A'r oll dyrfa a geisiawdd y gyfwrdd ef: can ys nerth ai o hanaw allan, ac y *h*iachai hwy oll.

*dyn ‡ dremiood *gynddaredd, gorpwyll, ammwyll ‡ y dewisodd * *Zelotes* ‡ ar wastat tir, ystrad * cempani ‡ bopul, blwyf * clefyde ‡ vlinit * aflan, haloc

Ac ef a dderchafawadd ei *lygait ar ei ddiscipulon ac a ddyuot, Gwyn eich byd y tlodion, can ys ‡y chwy y mae teyrnas Duw. Gwyn eich byd yr ei 'sy yn newyny yr awrhon: can ys *chwi* a *ddiwallir: Gwyn eich byd yr ei a wylwch yr awrhon: can ys *chwi* a chwerddwch. Gwyn eich byd pan ich casao dynion, a' phan ich ‡gohanant, a' *ch'* *divenwi, a' bwrw allan eich enw val yn ddrwc er mwyn Map y dyn. Byddwch lawen yn y dydd hwnw, a' ‡byddwch-hyfryt: can ys nycha, eich gwobr '*sy* vawr yn y nefoedd: o bleit yn y modd hyn y gwnaeth y tadae hwy ir Prophwyti. Eithr *ys* gwae chwi *yr ei goludawc: can ys *d*erbyniesoch eich ‡diddanwch. Gwae *chwy* chwi 'r ei llawn can ys *chwi* a newynwch. Gwae chwy *chwi* a' chwardd*wch* yr awrhon: can ys *chwi* a gwynfenwch, ac a wylwch. Gwae chwy *chwi* pan ddyweto pop dyn dda*yoni* am danoch: can ys velly y gwnaeth y tadae wy ir gau-prophwyti.

* 'olwc ‡ eiddoch, chwi biae * ddigonir ‡ neilltuant, yscarant * distreulio ‡ neidwch, dainsiwch * y cyfoethogion ‡ confort, dyhuddiant

An'd wrthych y dywedaf, yr ei a glyw*ch*, Cerwch eich gelynion: gwnewch dda ir sawl ach casant: Ben-

dithiwch y sawl ach melltithiant, a' gweddiwch tros y
sawl a wnant eniwet y'wch. Ac i hwn ath trawo ar yn
aill *gern, ‡cynic hefyd y llall: ac i hwn a ddwc *rudd
ymaith dy gochyl, na *'o hardd *ddvvyn dy* bais hefyd ‡ tro'r, dod, dal
*Dy*rro i bawp a ‡arch y ti: a' chan hwn a ddwc ymaith * lestair, rwystra, ddeor
dy *dda*, nag arch drachefyn, Ac val yr wyllysoch ‡ ovyn geisio
wneuthur o ddynion i chwi, a' gwnewch chwi*theu*
yddynt wy *yr vn ffynyt. Can ys a cherwch yr ei ach * yn gyfelyp
carant, pa *tra* ddiolch vydd ychwi? o bleit *ys* y pech-
aturieit a gar yr ei y car wy*the*. Ac a's gwnewch-dda
i'r sawl a wnant dda i chwi*the*, pa *'ra* ddiolwch ‡vydd ‡ a gewch
ychwy? o bleit y pechaturieit a wnant *ys* yr vn peth.
Ac *a's benthycwch *ir ei* y gobeithiwch *dd*erbyn
ganthyn drachefn, pa *'ra* ddiol*vv*ch vydd ychwy? can
ys-y-pechaturieit a venthycant i'r pechaturieit, er
*ad*erbyn y *cyfryw. Can hyny cerw-chwi eich gelyn-
ion, a' gwnewch-dda, a' ‡benthycwch eb edrych am ‡ rhowch yn echwyn, rowch venthic
ddim drachefyn, a'ch g*vv*oby*r* a vydd *lliosawc a' phlant * mawr
vyddwch ir Goruchaf: can ys-ef 'sy garedic ir ei ancar-
edic, ac i'r ei ‡drwc. ‡ scoler, anvad

¶ Byddwch gan hyny drugarog*ion*, megis ac y mae *Yr euangel y iiij. Sul gwedy Trintot.*
eich Tat yn trugaroc. Na varnwch, ac nich bernir:
na *ddamnwch ac ni'ch damnir: maddeuwch, ac ich * ddyenidd-wch, vernwch
maddeuir. Rowch, ac e roddir ychwy: mesur da yn euawc
‡dwys, wedy 'r gyd yscwyt, ac yn myned trosodd a ‡ gwascedic, ffest
*roddant yn eich monwes: can ys a'r vn mesur y
mesuroch, y mesurir ychwy: drachefyn. Ac ef a * rydd dynion
ddyvot *ar* ddamec wrthwynt. A ddychon y dall ‡ar- ‡ dywys
wein y dall? a ny chwympant ill dau yn y *ffoss? * clawdd
Nyd yw'r discipul uch pen ei athro: anid pwy bynac *a*
rydd discipul perffeith, a vydd val ei athro. A' phaam y
gwely vrycheuyn yn llygat dy vrawt, a'r trawst y sy
yn dy lygat dy hun nyd wyt yn ystyriet? Ai pa vodd
y gelly ddywedyt wrth dy vrawt, Y brawt, gad i mi
dynu allan y brychaeyn ys id yn dy lygat, a' thydy
eb welet y trawst ys yd yn dy lygat vn? ‡Hipocrit, ‡ Fugiol
bwrw allan, y trawst oth lygat dy hun yn gyntaf, ac
yno y gwely yn amlwc, dynu allan y brychaeyn y sydd
yn llygat dy vrawt.

Can ny*d* da pren a ddwc*o* ffrwyth drwc: na phren
*drwc a dduco ffrwyth da. Can ys pop pren a ad- * pwtr
waenir ‡wrth ei ffrwyth *y hun: can na*d* o ‡yscall y ‡ o * priawd
casclant fficus, nac o *ddyrys*i* y clascant 'rawnwin. Y ‡ ddrain
dyn *da *ymaes* o dresawr da ei galon a ddwc allan dda, * vieri

† mad
* amledd, dra lloneid

a'r dyn drwc *ymaes* o dresawr drwc ei galon a ddwc allan drwc: can ys o *gyflawnder y galon yr ymadrodd ei 'enae.

*eb wneythur
‡ cadw

*glegyr

*sylvayny, ddysylu.
rowndwaly
‡ rwndwal
* y van

An'd paam y galweh' vi Arglwydd, Arglwydd, ac *ny wnewch y pethae a ddywedaf? Pwy 'n pynac a ddaw a ta vi, ac a glyw vy-gairiae ac ei ‡gwna, *ys* dangosaf ywch' i bwy '*n* y mae ef yn gyffelyp. Cyffelyp yw i ddyn a adailiadai duy, ac a gloddiai yn ddwfyn, ac a 'osodai y sail*caeniat* ar *graic: a' phan ddaeth rhyferthwy, y curawdd y llif*ddrrr* ar y tuy, ac ny allei ei yscytwyt: o bleit ei ‡sailiaw ar *y* graic. Eithyr hwn a glyw ac ny wna, cyffelip yw i ddyn a adailiadai duy ar y ddaiar eb ‡sail*cain*, ar yr hwn y curawdd y llif*ddrrr*, ac yn *chegr y syrthiawdd: a' chwymp y tuy hwnw vu *ddir*vawr.

Pen. vij.

Ef yn iachau gwas y capten. Ef yn codi map y 'weddw o varw i vyw. Ef yn atep y discipulon a ddanvonesei Ioan Vatyddiwr ato. Ef yn canmol Ioan. Ac yn argyoeddy 'r Iuddaeon dros ei anffyddlondep. Ef yn cydvwyta a'r Pharisaiait. Y 'wreic yn golchi y draet ef a deigrae, ac ef yn maddae hi phechotae.

* ar oy‥tec
‡ gywdawdwr
* ymbron marw
‡ werthfor
‡ ystio

GWEDY iddo dervynu ei oll ymadroddion *yn clybod*igaeth* y popul, y ddaeth ef y Capernaum. A' gwas ryw ‡Gann-wriat oedd yn glaf ac *ar varw, yr hwn oedd ‡annwyl gantaw. A' phan glypu ef ywrth yr Iesu, *yd* danvones ef *attawr* Henai*fieit* yr Iuddaeon, gan adolwyn iddo ddyvot, ac iachau ei was. Ac wy ddaethan at yr Iesu ac adolwyn*eson* arno yn ‡ddyval, gan ddywedyt, i vot ef yn deilwng y gael ganto 'wneythy'r hyn erddaw. Can ys ef *(eb hevy)* a garai ein cenetl *ni* ac *ynt*ef a adailiadawdd y ni Synagog. Yno ydd aeth yr Iesu y gyda n wy: an'*d* ac ef yn awr eb vot yn y-pell y wrth y tuy, y *Cannwriat a *dd*anvones geraint *attarr*, gan ddywedyt wrthaw, Arglwydd, na ‡phoena: can na*d* wyf deilwng y ddyuot o hanot y mewn y dan *vy-cronglwyt. Am hyny ny'm tybiais vyhun yn teilwng y ddyuot atat: eithyr dywait y gair, a'm gwas a iacheir. O bleit min*ef* ‡sy ddyn wedy'*r* osot y dan *veddiant, a 'chenyf danaf ‡vilwyr, a' dywedaf wrth yn, Dos, ac ef a a*iff*, ac wrth arall, Dyre*d*, ac ef a ddaw, ac wrth vy-gwas, Gwna hyn, ac ef ei gwna. Pan glypu 'r Iesu *y pethe* hyn, rhyveddu a orue wrthaw, a' throi, a' dywedyt wrth y popul, oedd

* capten cannwr
‡ vlina
* vy-to, vy niddos
‡ wyf wr
* audurtot
‡ sawdwyr, giwdawd

yn ei ganlyn, Dywedaf ychwi, na chefais gymeint
ffydd, na ddo yn yr Israel. A' chwedy ir ei a *dd*an-
vonesit, *ad*ymchwelyt i'r tuy, *vvy* gawsant y gwas a
vesei 'n glaf yn iach.
Ac e ddarvu dranoeth, *bot* iddaw vynet i ddinas a *Yr Euangel y*
elwit Naim a' llawer o ei ddiscipulon aeth gyd ac ef, *xvi. Sul gwedy*
a' thyrva vawr. A' gwedy iddaw ddawot yn agos at *Trintot.*
porth y dinas, *a' nycha, y ducit allan vn marw '*sef* * ac wele
vn-map *mam, yr hon oedd weddw, a' llawer o popul ‡ ei vam
y dinas *oedd* gyd a hi. A' phan ganvu 'r Arglwydd y
hi, e tosturiawdd wrthei, ac e ddyvot wrhthei ,Nac wyla.
Ac ef aeth *yn nes* ac gyvyrddawdd a'r elawr (a'r ei
oedd yn ei ddwyn, a safesont) ac ef a ddyvot, Y *gvvas*
ievanc, wrthyt y dywedaf, Cyvot. A' hwnn a vysei
varw, a godes yn ei eistedd, ac a ddechreuodd ddy-
wedyt, ac ef ei rhoddes ‡yw vam. Yno y deuth ofn ‡ yddy
arnynt oll, ac y rhoddesont 'ogoniant y Dduw, can ddy-
wedyd, E gyfodes Prophwyt mawr yn ein *cyfrwng, * plith, mysc
a' Duw a ‡'ovwyawdd ei bopul. Ac aeth y gair yma ‡ ymwelodd a
am danaw ar lled tros ol' Iudaia a' thros gwb*y*l o'r
‡'wlad o *dd*yamgylch. ‡ goror
A' discipulon Ioan a vanegesont iddaw *am* yr oll
pethae hyn. Velly Ioan a 'alwodd ataw ddau *ryvv rei*
o ei ddiscipulon, ac ei *d*anvonawdd at yr Iesu, gan
ddywedyt, *Ai* ti yw'r hwn *a ddelai, ai arall a *dd*ys- * ddawei,
gwiliwn? A' phan ddaeth y gwyr ataw, y dy wed- sy ar dyuot
esont, Ioan Vatyddiwr a'n *d*anvonas atat, gan ddy-
wedyt, *Ai* ti yw'r hwn a *ddelai, ai arall a *dd*ysgwil- * ddlyddyfot
iwn? Ac ar y pryd hyny yr iachaodd ef lawer*ion* o
ei heintiae a' ‡phlaë ac y *yvvrth* yspryton drwc, ac y ‡ gwialenode
lawer o ddaillion y rhoddes ef **y g*welet. A'r Iesu * ei golwc,
a atepawdd, ac a ddyuot wrthynt, Ewch ymaith a' drem
manegwch y Ioan, pa bethae a welsoch, ac a glywsoch:
sef bot y daillion yn *ad*gwelet, ‡y cloffion yn *rhodio, ‡ yr efryddon
y gohangleifion yn *cael* ei glanhau, y byddair yn * gorymddait
clywet, y meirw yn *ad*cyfodi, *a'r* tlodion yn *d*erbyn * thranc-wydder wrthy
preceth yr Euangel. A' gwyn ei vyd y nep ny vi
‡rwystrer yno vi. A' gwedy y genadae Ioan, ym- ‡ werin
adaw, ef a ddechreawdd ddywedyt wrth y ‡dyrfa*e* * cawn
am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r diffeith*vvch*
y'*vv* weled? *Ai* *corsen yn ‡yscwyt*vvyt* gan 'wynt? ‡ siglo
An'd pa beth yr aethoch allan y'*vv* weled? *Ai* *gwr * dyn
wedy *'r ym*wisco mewn ‡gwiscoedd esmwyth*ion?* ‡ dillat
‡nycha, yr ei 'sy yn mewn dillat trwsiadus, ac mewn ‡ wele, eiti

moythae, yn-tai Brenhinoedd y *maent. Eithyr pa beth yr aethoch allan y weled? *Ai* Prophwyt? Ie, *ys* dywedaf wrrhych, a' mwy na Prophwyt. Hwn yw ef yr escriuenir o hanaw, Nycha, yd anvonaf vy ‡cenad rhac bron d' wynep, yr hwn a *arlwy dy ffordd oth vlaen. Can ys dywedaf wrthych, na*d* oes Prophwyt mwy nag Ioan, yn-cyfrwng yr ei a ‡genetlwyt o wragedd: eithyr yr *vn* lleiaf yn-teyrnas Dew ys y vwy nag efe. Yno yr oll popul ar oedd yn clybot, a'r publicanot a *gyfiawnhasont Duw, yr ei a vetyddiesit a' betydd Ioan. An*d* y Pharisaiait ac ‡esponwyr y Ddeddyf a dremygesont gygcor Duw yn y herbyn ehunain, ac ‡ny's batyddiwyt wy ganthaw. A'r Arglwydd a ddyuot, I bwy *beth* y cyffelypaf ddynion y genetlaeth hon? ac y ba *beth* ydd ynt tepic? Tepic ynt i blant yn eistedd yn y *varchnat, ac yn llefain wrth y gylydd, ac yn dywedyt, Ys canesam ychwy bibeu, ac ny ddainsiesoch: Ys ‡cwynvanesam *ychwy, ac ny*d* wylesoch. Can ys-daeth Ioan Vatyddiwr eb vwyta bara, nag yfet gwin: a' *chwi* ddywedwch, Y mae cythrael gnthaw. *Ys* daeth Map y dyn, yn bwyta ac yn yfet: a' *chwi* ddywedwch, ‡Nacha ddyn glwth, ac y fwr gwin, car *ir* Publicanot a' phecaturieit. A' doethinep a gyfiawnheir y gan y p*h*lant y hun oll.

* byddant
‡ angel
* baratoa
‡ aned, gahad, enillwyt
* volesant
‡ Cyfraithwyr
‡ eb ei betyddio
* varcet
‡ cirnadesan
* wrthych
‡ Wely, citi

Ac vn o'r Pharisaieit a ddeisyfawdd arnaw vwyta y gyd ac ef: ac ef aeth i duy 'r Pharisai*at*, ac a eisteddawdd wrth *y bwrdd. A' nycha 'wreic yn y dinas yr hon a vesei pechatures, pan wybu hi vot yr Iesu yn eistedd ‡wrth y bwrdd yn-tuy 'r Pharisai*at*, hi a dduc vlwch o ‡irait. Ac hi a eisteddawdd wrth y draet ef y tu *ol yn wylaw, ac a ddechreawdd 'olchy y draet ef a da*i*gre, ac a' gwallt hi phen y sychawdd, ac a gysanawdd y draet ef, ac ei ‡*h*irawdd a'r ired. A' phan y gwelawdd y Pharisai*at*, yr hwn y gohaddesei ef, eb yr ef wrthaw y hun, gan ddywedyt, *Pe'*s* bysei hwn yn Prophwyt, ys gwybysei ef pwy 'n, a' pha ryw 'wreic yw hon ysy yn y gywrdd ef: can ys-pechatures yw *hi*. Yno ydd atepawdd yr Iesu ac y dyuot wrthaw, Simon, mae genyf beth yw ddywedyt wrthyt. Ac ef a ddyuot, Athro, dywait *tithe*. Yr oedd *(eb yr Iesu)* ‡ryw venthycwr, ac iddaw ddau ddyledwr: *yn aill oedd arno pem*p*cant ceiniawc o dd*y*let, ar llall ddec a' da'ugain. *A'* phryt nad oedd ganthynt ddim oi daly,

‡ ar y vort
‡ wylment
* cefyn
‡ heliawdd
* A's
‡ neb
* yn

ef vaddauawdd yddynt ill ddau. Pwy 'n o hanynt can hynny, dywait *i mi*, y car ef *yn* vwyaf? Simon a atepawdd ac a ddyuot, ‡Tybiaf mai hwn, a vaddauawdd *ef* iddaw vwyaf. Ac ef a ddyuot wrthaw, Vnion y berneist. Yno *ydd ymchoelawdd ef at y 'wreic, ac y dyuot, wrth Simon, *A* weli *di* y wreic hon? Deuthym ith tuy, a' dw*f*r im traed ny'*s* roddeist: a' hon a 'olches vy-traed a da*i*grae, ac a gwallt hei phen y sychawdd. Ny roist y my gusan: a' hi*the* er pan ddauthym y mywn ny pheidiawdd a chusanu vy-traet. Vy-*p*en ac oleo nid iraist: a' hi a irawdd vy-traet ac irait *gvvrthvavvr*. ‡Am hyny y dywedaf wrthyt, y maddeuwyt llawer o pechotae iddi: can ys-carawdd hi yn vawr. Ac i bwy vn y maddeuer ychyd*gyn*, y car ef ychydig*yn*. Ac ef a ddyuot wrthei, Maddauwyt yty dy pechotae. A'r ei oedd yn eistedd-wrth y-bwrdd gyd ac ef, a ddechraeson dywedyt ynthyn y hunain, Pwy '*n* yw hwn ys ef a vaddae bechadae? Ac ef a ddyvot wrth y wreic, Dy ffydd ath *iachaodd: dos ‡yn-tangweddyf.

‡ Tybyga vi
* y troes
‡ Er mwyn
* waredodd cadwodd
‡ mewn heddwch

Pen. viij.

Christ ef ai ddiscipulon yn myned o dref y dref gan precethu. Y gwragedd yn *gweini yddynt aei da. Ef yn manegy parabol yr had. Ef yn manegi pwy yw ei vam, pwy ei dad. Ef yn llonyddy mordwy y merllyn. Ef yn gwared y cythreulic. Y cathraelieit yn myned ir genvaiut moch. Ef yn iachau y wreic claf, a' merch Iairus.

* *cyfranny*

AC e ddarvu yn ol hyny, ys ef*e* aeth trwy bop dinas a' *thref, can precethy ac ‡evangely teyrnas Duw, a'r dauddec *oedd* y gyd ac ef. A' gwragedd rei, a'r a iachaisit o *y vvrth* ysprytion drwc, a' *gwanderoedd, *vegis* Mair hon elwit Magdalen, o ba vn yr aethai saith cythrael allan, ac Ioanna gwraic Chuza goruwchwiliwr Herod, a' Susanna, a' llawer eraill *o vvragedd* yr ei oedd yn gweini iddo ‡o i da *y hunain*.

* gwic
‡ manegi, cyhoeddy
* gwendit
‡ wasanaethu, cafranny
* ai, ar ei

¶ A' gwedy ymgynull llawer o popul ynghyt, a' chyrchu ataw o pop dinas, y dyvot ef trwy *parabol, Heuwr aeth allan i eheu ei had, ac wrth ehey, peth a syrthiawdd ar emyl y fford, ac a ‡sathrwyt, ac *ehediait y nef ei ‡ysodd. A' pheth arall a syrthiawdd ar y garec, a' phan eginawdd, y gwywawdd, am nad oedd iddaw *wlybwr. Ac arall a syrthiawdd ymysc ‡drain, a'r drain a gytyfawdd, ac ei tagesant. Ac arall a

Yr Euangel ar y Sul Sexagesima
* ddamec
‡ vessyngwyt
‡ bytaodd
* glypder
‡ yscall

syrthiawdd, ar dir da, ac eginawdd, ac a dduc ffrwyth, ar ei ganvet. Ac val ydd oedd ef yn dywedyt pethae hyn, y llefawdd. Y nep ys y a chlustiae yddo i *glywet clywet. A' ei ddiscipulon a 'ovynnodd iddo, gan ddywedyt, pa ryw barabol oedd hwn? Ac ef a ddyvot, I *chvvy*-chwi y rhoddet gwybot dirgeloedd teyrnas D*d*uw, anid i eraill trwy ‡parabolae, er yddyn yn gwelet, na welant, ac er yddynt yn clywet, na ddyallant. Hynn y'w r parabol. Yr had, yw gair Duw. A'r ei ar *emyl ffordd, ynt yr ei a *glywant: yno y daw ‡diavol, ac a ddwc y gair allan oei calonae rac yddyn gredy, a' bot yn gatwedic. A'r ei ar y garec, *yyn yr ei* pan glywant, a ddebyniant y gair trwy lawenydd: eithyr ir ei hyn nyd oes gwraidd, yr ei a credant tros amser, ac yn amser *prouedigaeth a giliant. A'r hwn y syrthiawdd ym-plith ‡drain, hwy yw'r ei glywsant ac a aethant ymaith, a' chan 'ovalon a' golud, a' *bodd buchedd a dagwyt, ac ny ddueant ffrwyth. A' hyn *a gvvympavvdd* ar y tir da, ynt yr ei mewn calon ‡syber'-dda, a glywant y gair ac ei catwant, ac a ffrwythant trwy *anmynedd.

Nyd *ennyn neb gannwyll, ac yno y *gor*chuddiaw hi a llestr, ac ny'*s* ‡gesyt y dan y vord, eithyr ar y *canwyllbren y gosyt, val y bo ir ei a ddel y mywn, 'weled y goleuni. Can nyd oes *dim* dirgel a'r ny'*s* gwnair yn amlwc, na *dim* cuddiedic a'r na'*s* *g*wybydder ac *na* ddaw i'r ‡amlwc. Gwelwch can hyny *pa-ddelw y clywoch: can ys pwy bynac ys y ganthaw, iddo y rhoddir: a' phwy pynac ny*d* oes ganthaw, ys yr hyn a dybir vot canthaw, a dducir y arnaw.

Yno y daeth ataw y vam a' ei vroder, ac ny allent ddyuot *yn agos* ataw gan y ‡dorf. Ac e vanegwyt iddaw, *gan 'rei* a ddywedynt, Mae dy vam a'th vroder yn sefyll all an, yn ewyllysiaw cael dy weled. Ac ef a atepawdd, ac a ddyuot wrthynt, *Y mam i, a'm broder, yw yr ei hyn a glywant 'air Duw, ac ei ‡gweithredant. Ac *ys* darvu ar ryw ddiernot, ys ef y ddaeth i long y gyd ai ddiscipulon, ac y dyuot wrthynt, Awn ir tu *hwnt ir *mer*llyn. A' mordwyaw *rhacddyn* a wnaethant. Ac val ydd oeddent yn hwyliaw, yr ‡hunawdd ef, ac a ddescenawdd cavod o wynt ar y *mer*llyn, ac y cyflawnwyt *vvy o ddvvfr*, ac ei periglwyt. Yno ydd aethant ataw, ac ei diffroesant, gan ddywedyt, *Y llywiawdr, y llywiadr, ‡e a'n collet *ni*. Ac ef a

Marginal notes:
* wrando &c
‡ ddamegion, cyffelybion
* vin
* wrandawant
‡ cythrael
* prawf
‡ yscall
* boddus vuchedd
‡ bur
* ymaros, ddiodef
* ole
‡ ddyd
* gwely, canwyllhern
‡ golae
* po'dd
‡ ymsaug
* Mam a broder i mi
‡ gwnant cyflawnant
* draw, arall
‡ dygyscawdd
* Y meistr, y meistr
‡ ddarvu am danam

gyfodes, ac a geryddawdd y gwynt a 'thonnae 'r dw*fr*:
a' *vvy* peidiesont, a' hi aeth yn *arafhin. Yno y dyuot *dawel
ef wrthynt, P'le may eich ffydd *chvvi?* ac ofny a'
rhyuedd y, a' orugant yn ei cyfrwng, gan ddywedyt,
Pwyn '*n* yw hwn a 'orchymyu ‡ac ir gwyntoedd a'r ‡ys
dw*fr*, a' hwy yn vvyddhau yddo?
Yno hwyliaw o hanynt i *vro y Gadarenieit, yr hon *'or wlat
'sy drosodd ‡gyferbyn a Galilaia. A gwedy iddaw ‡ar gyfor
vyn*e*d i dir, y cyfarvu ac ef *ryw wr o'r dinas, yr hwn *neb
oedd ‡perchen cythrael er *ys* hir amser, ac ny wiscai ‡gantho, iddo
ddillat, ac ny aro*s*ei yn tuy, any*d* yn y *monwenti. A' *bedrode, beddae
phan welas ef yr Iesu, y dolefawdd, ac a gwympawdd
y lawr ger y vron ef, ac a llef vchel a ddyuot, Beth
'sy i mi *avvnelvvyf* a thi, Iesu vap Duw, y goruchaf?
Atolwg yti na'm ‡poenych. Can ys-gorchymynesei ef ‡arteithych
ir yspryt *haloc ddyuot allan o'r dyn: (can ys llawer *aflan lydr
gwaith y daliesei ef: am hyny y rhwymit *ef* a chad-
wyni, ac y cedwit mewn ‡hualae: ac ef a ddrylliai y ‡llefetheirie
rhwymae, ac a *ddugit gan y cythrael ir diffeithiae.) *yrrit, wthit, cymhellit
Yno y govynawd yr Iesu iddaw gan ddywedyt, Beth
yw d' enw? Ac ef a ddyuot, Lle*n*g, can ys cythreul-
iait lawer aethent ynddaw. A' hwy ‡atolygesont ‡er vyniesont
iddaw, na orchymynei yddynt vyned ir *gor*ddwf*y*n. Ac
ydd oedd yno *geir*llaw genvaint o voch lawer, yn pori
ar *y mynyth, a'r *cythraelieit* atolygesant iddaw, *ar* *vryn, lann
‡adel o hanaw yddyn vyn*e*d ynthynt *vvy*. Ac e adaw- ‡gamhady
odd yddynt. Yno ydd aeth y cythraelieit allan o'r
dyn, ac yn aethon ir moch: a'r genvaint a *ddy* gyrch-
awdd y ar *ddibin i'r *mer*llyn, ac a degit. Pan wel- *le syrth
awdd y meichiait *yr* hyn a wneithit, y ‡ffoesont: a' ‡ciliesont
gwedy yddyn vyn'd ymaith, y manegesont ‡ir dinas a'r *yn y
'wlat. Yno y deuthant allan i 'wel*e*d *beth a wnaeth- ‡hyn
*es*it, ac y daethant at yr Iesu, ac a gawsant y dyn o'r
hwn yr aethai allan y cythraelieit, yn eistedd, wrth draet
yr Iesu, yn wiscedic, ac yn ei *iavvn*bwyll: ac *vvy* ofnent. *ddilledio
A'r ei a 'welsent, a vynegesant yddynt pa vodd yr
iachesit, y cythraelic. Yno yr oll lliaws y wlat o *am*-
gylch y Gadare*n*it a atolygesant iddaw, vynd ymaith y
wrthynt: can ys ‡delhit wy ac ofn mawr: ac ef aeth ‡ofn mawr oedd yw dalha
ir llong, ac a *ddad*ymchwelawdd. Yno 'r gwr, o'r hwn
y madawsei 'r cythraelieit, a atolygadd iddaw gael o
hanaw vot y gyd ac ef: a'r Iesu y **d*anvonawdd ef *gellyngodd maddeuodd
ymaith, gan ddywedyt, Ymchwyl ith tuy *dy hun*, a'
datcan vaint bethae a wnaeth Duw yty. Yno ydd aeth

ef ffwrdd, gan ‡precethu trwy'r oll ddinas *pa* veint bethae a wnaethesei 'r Iesu iddaw.

A' darvu pan ddaeth yr Iesu drachefyn, bot ir bopul y dderbyn ef: can ys wy oll a ddysgwylynt am danaw. A' nycha y daeth *nebun* gwr a ei enw Iairus, ac efe oedd yn llywodraethwr y Synagog, ac ef a gwympodd wrth draet yr Iesu, ac atolygawdd iddo ddyuot *y mevvn* yw duy *ef*. Can ys vn verch oedd yddaw yn-cylch deuddec*bl*wydd *oet*, a' hon oedd ar varw (ac ef yn myned y gwascei 'r bopul ef. A' gwreic rhon oedd arnei waedlif er ys dauddec blynedd, yr hon a dreuliesei i holl *vywyt ar ‡veddigon, ac ny'*s g*allei gael i hiachau y gan neb*un:* pan ddeuth hi y tu cefyn iddo, y cyvurddawdd hi ac emyl*yn* y wisc ef, ac yn ebrwydd y *safawdd llif y gwaet hi. Yno y dyuot yr Iesu, Pwy *'n yvv* a gyffurddawdd a mi? Ac a phawp yn gwadu, y dyuot Petr, a'r ei oedd y gyd ac ef, Y ‡llywiawdr y mae'r dorf yn dy wascu, ac ith *sathru, a' dywedy. Pwy *'n yvv* a gyfyrddodd a mi? A'r Iesu a ddyvot, E gyfurddawdd ryw vn a mi: can ys mi a wn vynet ‡nerth *allan* o hanof. Pan welas y wreic nad oedd hi *yn guddiedic, hi ddaeth dan ergrynu, ac a syrthiawdd geyr y vron ef, ac a vynegawdd iddaw rhac bron yr oll popul, er pa achaws y cyvwrddesei hi ac ef, ac val yr iachesit y hi yn ebrwydd. Ac ef a ddyuot wrthei, Cymer confort, verch: dy ffydd ath iachehaodd: dos ‡yn-tangweddyf) Ac ef eto yn ymadrodd, y daeth vn *ywrth lywodraethwr y Synagog, gan ddywedyt wrthaw, Marw vu dy verch: na ‡phoena *ddim* o'r Athro. Pan glybu 'r Iesu, yr atepawdd iddaw, gan ddywedyt, Nag ofn*a:* cred yn vnic, a' hi a *iachëir. A' phan aeth ef i'r tuy, ny adawdd ef y nep ddyvot y mewn y gyd ac ef, ‡amyn Petr, ac Iaco ac Ioan, a' that a' mam y *vacheues. Ac wylo oll ac irad a wnaent am denei: ac ef a ddyuot, Na*g* wylwch: can na*d* marw hi, anyd hunaw y mae *hi.* Ac wy y gwatworesont ef, can yddyn wybot y marw hi. Yno y gwthiodd ef wy oll y maes, ac y cymerth hi *erbyn hei llaw, ac a lefawdd, gan ddywedyt. Y vachcennes, cyvot. A' ei h'yspryt a ddaeth drachefyn, a hi a gyuodes yn ebrwydd: ac *ef* a 'orchmynawdd roi yddi vwyt. Yno ‡aruthr vu gan i *rhieni: ac ef a orchmynawdd yddynt na ddywedent i neb*un* ‡hyn a wnaethesit.

‡ espysy, adrodd, honni, cyhoeddi
* da byt
‡ physigwyr
* attaliodd, ystopodd rhediat
‡ meistr
* vysseing
‡ rhinwedd
* ynghudd
‡ gyd a heddwch
* o duy
‡ vlina
* waredir
‡ anyd
* vorwyn, enaeth
* erwydd
‡ sann, cwrth
* thad ai mam
‡ pa, beth

Pen. ix.

Ef yn anvon y dauddec Apostol ymaith i precethu. Herod yn clybot son am danaw. Ef yn porthi pemp-mil popul a phemp, torth a' dau bysc. Amrafael opinion am Christ. Ef yn ymrithio ar y mynyth. Ef yn gwared y dievlic. Ac yn dyscu ei ddiscipulon vot yn 'ostyngedic. Wyntwy yn erchi dial, ac yntef yn ei gohardd.

YNO y galwodd ef y dauddec discipul y*n*g*h*yd, ac a roes yddynt veddiant ac auturtot ar *ucha* yr oll cythraelieit, ac y iachau heintie. Ac y *d*anvonawdd hwy i precethu teyrnas Duw, ac i iachau 'r cleifion. Ac ef a ddyuot wrthynt, Na chymerwch ddim ich *taith, na *grvvail*ffyn, nac yscrepan, na bara, nac arian, ac na bo ychwy, ddwy ‡bais. A' pha tuy pynac ydd eloch iddo, yno yr aro*s*wch, ac o *dd*ynaw yr ymadewch. A' pha 'rei pynac ny'ch *d*erbyniant, pan eloch allan o'r dinas hono, escutwch ys y llwch y wrth eich traet yn testiolaeth yn y herbyn hwy. Ac wy aethant allan, gan vyned trwy bop tref *ac Euangelu, ac iachau ym-pop lle. Yno clybot o Herod y Tetrarch *son am* yr oll pethae a wnethesit canthaw: a' ‡phetruso, can ys dywedyt gan 'r ei, *ad*gyvodi *o* Ioan o veirw: a chan 'r e*iae*, ymddangos o Elias: a' c*h*an ereill mai vn o'r hen Prophwyti a *ad*godesei. Yno y dyuot Herod, Ioan a *doreis i ei ben: pwy yntef yw hwn y clywaf gyfryw bethae am danaw? ac ef a geisiawdd y wel*e*d ef.

A' gwedy *ad*dychwelyd yr Apostolon, y manegesont iddaw ‡veint bethae a wnaethoeddynt. Yno y cymerth ef wynt, ac y *tynnawdd o'r neilltu i le diffaith *geir llavv* dinas a elwit Bethsaida. *A*' phan 'wybu 'r popul, *ys* dilynesont ef: ac ef y *d*erbyniawdd wy, ac a ‡lavar-awdd wrthyn am deyrnas Duw, ar ei oedd arnyn eisiae y hiachau, a iachaodd *ef*. A' phan ddechreawdd y dydd *ddarvot, y daeth y dauddec, ac y dywed*e*sont wrthaw, ‡Gellwng ymaith y popul, val yr elont ir trefi a 'r pentrefi o *dd*amgylch, a' lletuya, a' chael bwyt: can ys yma ydd ym yn lle diffaith. Ac ef a ddyuot wrthynt, Ro*vv*-chwi yddynt *beth* yw vwyta. Ac wy*the* a ddywed*e*sont, Ny*d* oes genym *ni* *tros pemp torth a' dau bys*codyn*, o ddyeithr i ni vyned a' phrynu bwyt i'r oll bopul hyn. Can ys ydd oedd*ent* yn cylch pemp-mil *o g*wyr. Yno y dyuot ef wrth ei ddiscipulon, ‡Perwch yddyn eistedd *y lavvr*, bop dec wyr ad'augain mewn eisteddfa. Ac velly y gwnaethant, ac ei gesodesont

* gossym-ddeith, ffordd
‡ siacet
* a phregethu 'r Euangel
‡ amheu dowto
* laddeis, drycheis
‡ pa
* enciliawdd
‡ ddyvot, draethodd
* dreulio ymaith
‡ Anfon
* vwy
‡ Gwnewch Rowch yn hwy i eiste

vry y eistedd oll. Yno y cymerth ef y pemp torth. a'r ddau pysc*odyn*, ac a edrychodd y vyny*dd* *ir nef, ac ei bendigawdd, ac *ei* ‡torawdd, ac *ei* rhoes ir discipulon y'w gesot *rac bron y popul. Yno bwyto o hanynt bawp, a' chael digon: ac e godwyt a'r a weddillesei ganthynt, dauddec bascedeit o vriwvwyt.

A' darvu, wrth y vot ef *y hun* or neulltu yn gweddiaw, yr oedd ei ddiscipulon y gyd ac ef, ac ef a 'ovynnawdd yddynt, can ddywedyt, Pwy '*n* medd y popul*oedd* yw vi? Wythe atepesont ac a ddywed*e*sont, Ioan Vatyddiwr: a' rei a *ddyvrait mai* Elias: ac ereill *a ddyvrait* mai vn ‡o'r Prophwyti gynt a godes *drachefyn*. Ac ef a ddyuot wrthynt, A' phwy '*n* medd-y chwi *ytyw* vi? Petr a atepawdd ac a ddyuot, Y Christ *y* Duw. Ac ef *y* rubyddiawdd ac a 'orchymynawdd yddynt, na ddywedynt hyn wrth neb*un*, gan ddywedyt, **Can ys* dir yw i Vap y dyn *ddy*oddef llawer ‡oedd a'ei *argyweddu y gan yr Henaifi*eit*, a' chan yr Archoffeiriait, a'r Gwyr-llen, a' ei ladd, a'r trydydd dydd *ad*gyuody.

Ac ef ddyuot wrth*yn* oll, A's ewyllysa nep ddyuot ar v'ol i, ymwadet ehun, a *chymeret ei groc beunydd a' dylynydd vi. Can ys pwy pynac a ewyllyso cadw ei einioes, ei cyll; a' phwy pynac a gyll ei einioes ‡om pleit i, hwnw ei caidw. Can ys pw *les*hat* i ddyn, ‡pe's enillei'r oll vyt, a' ei golli ehun, neu ddarvot am dano ehun? Can ys pwy pynac a gywilyddio om pleit i, *am gairiae, o bleit hwnw y cywilyddia Map y dyn, pan ddelo yn ei 'ogoniant, ac ‡*yn gogoniant* y Tat, a'r sainct Angelon. A' dywedaf wrtwych 'yn *ddiau, Y mae r' ei yn sefyll yma, a'r ny's ‡'orchwaeddant *o* angae, nes yddyn weled teyrnas Duw. Ac e ddarvu yn-cylch pen wyth diernot gwedy y gairiae hyny, ac e gymerth Betr, ac Ioan, ac Iaco, ac a *escen*d*awdd ir mynyth i weddiaw. Ac val yr oedd ef yn gweddiaw, y ‡newidiwyt gwedd y wynep*ryd* ef, a' ei wisc *oedd yn* wen, *ac yn* *ysplen*d*ydd. A' nycha, ddau 'wr yn cydymddiddan ac ef, yr ei oedd Moysen ac Elias. Yr ei a ymddangosent yn-gogoniant, ac a ddywedesont am ei ‡drancedigaeth, yr vn a *gyflawnei ef yn-Caerusalem. A' P*h*etr a'r ei oeddd y gyd ac ef, oedden drymion gan *hunaw, a' phan ‡ddihunesont, wy welsant y' ogoniant ef, a'r ddau wr yn sefyll y gyd ac ef. Ac *ys* darvu, a' hwy yn ymadael ywrthaw, Petr a ddyuot wrth yr Iesu.

* tuar
‡ drylliodd
* gar, drach
‡ orhen. &c.
* Rait
‡ o betho
* chodet i groes
‡ er vy mwyn
* well
‡ er enill
* ne vy-
‡ vn
* wir, ddien
‡ vlasant
* aeth i vyny
‡ ysmutwyt arallwyt, ffurf gosgedd
* ddys claer
‡ ddiwedd, varwoleth
* gwplai
* gusey
‡ ddiffroesont

Y ‡llywiawdur, *ys* *tec yw i ni vod yman, gwnawn ‡ meistr
gan hyny dri phepyll, vn i ti, ac ‡vn i Voysen ac vn i * da, mad
Elias, ac ny wyddiat pa *beth* a ddywedei. Ac ef yn ‡ arall
ymadrodd val hyn, y daeth ‡wybr*en* *ac y gwascot- ‡ cwmwl
awdd hwy, ac wy a ofnesont pan oedd yr ei hyn yn * rhon
myned y mewn ir *wybr*en*. Ac e ddaeth llef allan o'r ‡ yr anwyl
wybr*en*, yn dywedyt, Hwn yw vy Map ‡y caredic, * gwrandwch
*clywch ef. A' gwedy darvot y llef hono, y cahad yr * ehun, wrtho
Iesu *yn vnic: ac wy ny*d* ynganesont, ac ny vaneges- yhun
ont i neb*un* ‡yn dyddieu hyny ddim o'r pethae a' ‡ y pryd
welsynt.

A' darvu ar y dydd nesaf, ac wy yn dyuot y war*e*d
o'r mynyth, yr oedd llawer o popul yn ‡cyfarvot ac ef. ‡ cyfwrdd
A' nycha, 'wr o'r dyrfa a *ddo*lefawdd, gan ddywedyt,
Athro, adolwyn yty, *edrych ar vy map: can ys vy * sylla
vn-map *y gyd* ydyw. A' nycha, yspryt y cymer ef, ac
yn ddysumwth y llefa, ac ef ei rhwyg, y ny valo-ewyn
a' *braidd yr ymedy ac ef gwedy iddaw ei sigo, A *mi* * anhawdd
adolygais ith ddiscipulon y vwrw ef allan, ac ny allent
vvy. Yno yr atepawdd yr Iesu, ac y dyuot, ‡A gen- ‡ O
edleth amffyddlawn a' throvaus, pa hyd *bellach y
byddaf y gyd a chwi, ac ich dyoddefaf? Dwc yma*n* dy * weithan
vap. A' thra ytoedd ef yn dyuot, y rhwygawdd y
cythraul ef, ac y ‡drylliawdd: a'r Iesu a gerydawdd ‡ carpiodd
yr yspryt aflan, ac a iachaodd y bachcen, ac y rhoes ef
at ei dat.

A' *brawychy a wnaethant oll gan ‡vawredic vedd- * sanny,
iant Duw: ac a '*n* wy oll yn ryveddu am yr oll pethe aruthro
a wnethesei 'r Iesu, y dyuot wrth ei ddiscipulon, ‡ nerthawc
*Clustymwrandewch y gairiae hyn: can ys-dervydd y, * Ystyriwch
rhoddir Map y dyn yn-*d*wylo dynion. Eithyr ny Synwch
‡ddeallesont wy '*m* '*or* gair hwn*vv*: can ys cuddietic ‡ wyddent beth
oedd racddynt, val na *synnient *ddim* hano: ac ofnent oedd
ymofyn ac ef y ‡ peth hwn. * ystyrient
‡ gair

Yno y cyuodes *dadl yn y plith wy, pwy '*n* o * resymy
han*add*ynt vyddei '*r* mwyaf. Pan welas yr Iesu vedd-
yliae y ca*l*onae, ef a gymerth vachcenyn, ac ei gesodes
yn ei emyl, ac a ddyuot wrthynt, Pwy pynac a *dd*erbyn * wrtho, geyr
y bachcenyn hwn yn vy Enw i, 'sy im *d*erbyn i: a' ei law
phwy pynac am *d*erbyn i, a *dd*erbyn hwn am *d*anvones
i: can ys hwn 'sy leiaf yn eich plith *chvvi* oll, hwnw a
vydd mawr.

Ac atepodd Ioan, ac a ddyuot, Y llywiawdur, *ni*
welsam vn yn bwrw allan gythraelieit yn dy Enw *d*i,

ac ei goharddesam, can nad yw *ith* * ddilyn y gyd a ni. Yno y dywot yr Iesu wrthaw, Na 'rv 'oherddwch ‡ *ef ddim:* can ys yr hwnn *a'r* nyd yw yn ein erbyn, y sy y gyd a ni.

* ganlyn
‡ iddo

Ac e ddarvu, gwedy * cyflawny y dyddiae ‡ val y cymerit ef y vyny*dd*, ef a * *ddir*gyfeiriodd ei wynep i vyn'd i Gaerusalem, ac a *dd*anvones genadon oei vlaen: ac wy gerddesont, ac aethont i dref y Samarieit, y baratoi iddo *letuy*. A' hwy*the* ny's derbynynt ef, can vot y ‡ wyneb*iat* ef *val* yn myned i Gaerusalem. A' phan welawdd ei ddiscipulon Ioan ac Iaco *hyny*, y dywetsont, Arglwydd a * ewyllysy *di* 'orchymyn o hanam *ar* ddescen*d* tan o'r nef, a' ei difa hwy, me*g*is y gwnaeth Elias? A'r Iesu a droes, ac y ceryddawdd wy, ac a ddywot, Ny wyddoch o ba yspryt ydd ychwi. Can na ddauth Map y dyn i y ‡ golly einioes*oedd* dynion, eithyr *y'rv* cadw. Yno ydd aethon i dref arall.

* dyuot yr amser
‡ pryd
* ymgadarnhaodd yntho yhun
‡ agwedd
* vynny
‡ i ddistryw eneidie

Ac e ddarvu a' hwy yn myned rhyd y fordd, y dyuot *neb*un wrthaw, *Mi* ath ddilynaf, Arglwydd, i b'le bynac ydd elych. A'r Iesu a ddywot wrthaw, Ir * llwynogot y mae ‡ dayerydd, ac i * adar y nef *y mae* nythot, ac i Vap y dyn ny*d* oes lle i roi *ei* ben i ‡ lawr. Ac ef a ddywot wrth *vn* arall * Dilyn vi. Ac *ynte*f aysyganei, Arglwydd, ‡ goddef i mi yn gyntaf vyn*e*d a' chladdu vy-tad. A'r Iesu a ddywot, wrthaw, Gad ir meirw gladdu ei meirw *hwy:* a' do's ti*the* a' phreccetha deyrnas Duw. Yno eb *yr vn* arall, Dylynaf di, Arglwydd: and gad i mi yn gyntaf vyn'd * a' chanu yn iach ir ei sy i'm tuy. Ac wrtha y dywot yr Iesu, Nid oes neb*un* a'r a ddyd ei law ar yr aratr, ac a edrycho *ar bethe* y tu cefyn yn ‡ *gyf*addas i deyrnas Duw.

* cadnawot
‡ ffaue
* ehediait
‡ orwedd
* Canlyn
‡ gad
* ac ymiachay
‡ gymesur

Pen. x.

Ef yn anfon y dec a' thrucain oei vlaen i precethu, ac yn ei rhybuddiaw py wedd yr ymddugant. Ef yn bygwth yr ei aybydyn. Ef yn diolwch yw Dad nefawl. Ef yn gwrthep y Gwr-llen ai prorawd ef, Ac wrth exempl y Samarit y mae ef yn dangos pwy'n yw cymydawc dyn. Martha yn derbyn yr Arglwydd yw thuy. Bod Mair yn chwanoc y wrando y' air ef.

YN ol y pethae hyn yr 'ordeiniawdd yr Arglwydd ddec a thr'ugain ereill, hefyt ac ei danvones wy pop ddau a' dau * geyr ei vron i pop dinas a' lle, ac

Yr Euangel ddie gwyl Luc
* rac ei wynep

ydd oedd ef ar ddyvot iddo. Ac ef a ddyvot wrth-
wynt, Y cynayaf y sy ‡ampl, a'r gweithwyr yn ‡ vawr, liosoc
*anaml: gwediwch gan hynny ar Arglwydd y cyn- * yohydigin
ayaf, ar *dd*anvon gweithwyr y'w gynayaf. Cerddwch
ymaith: *nycha mi ach *d*anvonaf mal wyn ymysc * wele
bleiddiae. Na ddygwch *vn* ‡god nac yscrepan, nac ‡ owd
escidiae, ac na chyverchwch well i nep ar y ffordd. Ac
i pa duy pynac ydd eloch, yn gyntaf dywedwch ‡Tang- ‡ Heddwch
neddyf ir tuy hwnn. Ac a's bydd yno *vn* map tang-
neddyf, e a 'orphwys eich tangneddyf arno: ac anid
ef, atoch yd adymchwel. Ac yn tuy hwnw aroswch
yn 'oystat *gan vwyta, ac yvet gyfryw bethrae *a* * yn bwyta
ddodant geir eich bronn: can ‡ys teilwng ir gweithwr ‡ taladwy
ei gyfloc.

*Na cherddwch o duy y-duy. Ac y ba ddinas bynac * Nac ewch
ydd eloch *ymevvn*, a's wy a'ch *d*erbyniant, bwytewch
cyfryw bethe *ac* a *osoter geir eich bron, ac iachewch ddoder
y cleifion a vo yn*dd*ei, a' dywedwch wrthynt, Nesaodd
teyrnas Duw atoch. Eithr i ba ddinas bynac yd eloch
ymyvvn, ac *a*ny 'ch *d*erbyniant, ewch ymaith allan ‡yw ‡ yddy
heolydd *hi* a' dywedwch, Ys *ef* y llwch, yr 'vn a 'lyn
wrthym o'ch dinas, a *ddy*sychwn *o *dd*wrthym yn * *ddiarnam*
eich erbyn *chvvi:* ‡er hyny gwybyddwch hyn, ddarvot ‡ hagen
i deyrnas Duw nesau atoch. Can ys dywedaf wrthych,
mai esmwythach vydd yn y dydd hwnw ir ei o Sodoma,
nac ir dinas hono. Gwae *dy*di Chorazin: gwae *dy*di
Beth-saida: can ys pe'*s* gwneythesit yn-Tyrus a' Sidon
y *gwyrthiae a wnaethpwyt yn y-chwi, hwy gynt oll * miracle
a ediveiriesent, gan eistedd mewn *lliain*sach a' lluto.
Am hyny y bydd esmwythach i Tyrus a' Sidon, yn y
‡varn, nag i chwi. A' thi *thef* Capernaum, yr hon a*th* ‡ vrawd
*dderu*chefir *yd* y nef*oedd,* a *ddescen*d*ir i lawr *yd yn* * dranowyddir, dynnir y lawr
yffern.

Y nep a'ch clyw *chvvi*, a'm clyw i: a'r nep a'ch
‡gommedd *chvvi*, a'm gommedd i; a'r nep a'm gomedd ‡ dirmygo, ddiystyro
i, a' ommedd yr vn am *d*anvnawdd i.

A'r dec a' thrucain a *ddad*ymychwelesont y gyd a * a'r ‡ wrth, gan, trwy
llewenydd, gan ddywedyt, Arglwydd, *ys y cythraul-
ieit a ddarystyngir i ni ‡yn dy Enw *di*. Ac ef a * ddrychais, dremiais
ddyuot wrthynt, *Mi* *welais Satan ‡me*g*is lluchet, yn ‡ mal mellten
cwympo *y lavvr* o'r nef. Nycha, vi yn roddy y-chwy * pryfed tra gwenwynllyt
veddiant y sathru ar seirph ac y *scorpionae, ac ar bop ‡ nerth
‡meddiant y gelyn, ac ny's ‡briw dim chwi. Eithyr, * clwyfa, eniweidia
yn hyn na lawenhewch, can *ys* darystyngir ysprytion

‡ hytrach

* eiveddvvl

‡ ywrth

* dyscedic, pwylloc, disyml

‡ didoaist, agoreist

* ie

‡ Pop peth

* anyd, amyn

‡ ddigaddio ddangos

Yr Euangel y xiij. Sul gwedi Trintot.

* chwenychesent

‡ brovi

* Gyfraith

‡ Cery

* oth

‡ wrthepodd

* aeth i wared

* amadvyw

‡ siwrniaw

* welieu

‡ anival

* yr hyn oedd ynghylch naw ceinioc o'n bath ni.

ychwi: and llawenhewch yn *vwy, achos yscrivenwyt eich enwae yn y nefoedd.

Ac yn yr awr hono yr ymlawenychawdd yr Iesu yn *yr yspryt, ac y dyuot, Cyffessaf yty, Dad, Arglwydd nef a' dayar, can ys cuddiaist y pethae hynn ‡rac y doethion, a'r ei *dyallus, ac ei ‡*d*adgudiaist ir ei bychain: *do, Dad, can ys velly y rhyngei bodd i ti. *Yno y troes ef at ei ddiscipulon, ac y dyuot,* ‡Oll pethe a roddwyt i mi y gan vy-Tad: ac ny wyr nep pwy 'yw'r Map, **oddy*eithyr y Tat: na phwy 'n yw'r Tat, *oddy*eithr y Map, a'r hwn a ewyllysio'r Map y ‡egluraw *ef* iddo.

Ac ef a droes at ei ddiscipulon, ac a ddyuot yn ddirgel, Gwyn ei byt y llygait a welant y pethae a wel-y-chwi. Can ys dywedaf y chwy, may llawer o Prophwyti a' Brenhinedd a *vysei dda gantynt weled y pethae a welw-chwi, ac ny's gwelsant: a' chlywed y pethae a glywch, ac ny's clywsant. Ac, vn o'r cyfreithwyr yn cody yn ei sefyll, ac yn y ‡demtiaw ef, can ddywedyt, Athro, pa beth a wnaf er etiveddu bywyt tragyvythawl? Ac ef a ddyvot iddaw, Pa beth a escrivennwyt yn y *Dddeddyf? pa wedd y darlleny? Ac ef atepodd ac a ddyvot, ‡Car dy Arglwydd dduw ath oll calon, ac ath oll enait, ac *ath oll nerth, ac ath oll veddwl, ath cymmydawc mal tuhun. Yno y dyvot ef wrthaw, Atepeist yn vniawn: gwna hynn, a' byw vyddy. Eithyr ef yn ewyllsiaw ymgyfyawnhay *y hun*, a ddyvot wrth yr Iesu, A' phwy yw vyg-cymydoc? A'r Iesu a ‡atepawdd ac a ddyvot, Ydd oedd ryw ddyn *a ddescenawdd o Gaerusalem i Iericho, ac a syrthiawdd ymplith llatron, ac wy ei espeiliesant oei ddillat, ac ei archollesont ef, ac aethant ymaith, can ei ady yn *lledvarw. Ac o ddamwain y daeth y wared y ffordd hono ryw Offeiriat, a' gwedy iddaw ei ganvot, ef aeth heibiaw o'r tu arall. A'r vn modd y Leuit, gwedy ddyvot yn agos at y lle, aeth ac a edrychawdd *arnavv*, ac aeth heibiaw or tu arall. Yna ryw Samarit, wrth ‡ymddaith, a ddeuth *yn agos attaw, a' phan ei canvu, e dosturiawdd wrthaw, ac aeth attaw, ac a rwymodd ei *archollion, ac a dywalldawdd ynthwynt oleo a' gwin, ac ei dodawdd ar ei ‡yscrupl ehun, ac ei duc y letuy-cyffredin, ac ei ymgleddawdd. A' thranoeth wrth vyned ymaith, ef a dynnawdd allan *ddwy geiniawc, ac ei rhoddes ir lletuywr, ac a ddyvot wrthaw, Cymer ei gur ef, a 'pha beth pynac a draulych angwanec, pan ddelwyf drachefyn

mi ei talaf y-ty. Velly pwy vn o'r tri hynn, ith tyb *di*, oedd gymmydawc y hwn a syrthiawdd ymplith y llatron? Ac ef a ddyvot, Hwn a wnaeth drugaredd ‡ac ef. Yno 'r Iesu a ddyvot wrthaw, Cerdda, a' gwna di*the* yr vn ffynyt. ‡ iddaw

Yno y darvu a hwy yn *ymddaith ac ef aeth i ryw dref, a ‡ryw wreic ai *h*enw Martha y *d*erbyniawdd ef y'w thuy. Ac *yddi yr oedd chwaer a elwit Mair, yr hon hefyt a eisteddawdd wrth draet yr Iesu, ac a glywei i breceth ef. A' Martha a drallodit yn cylch am*p*l wasanaeth, ac a ddeuth attaw, ac a ddyuot, Arglwydd, any*d* oes *nes* ‡gofal genyt, can im chwaer vy-gadael vy *h*unan i wasanaethu? Arch yddi gan hyny, yn y *chymportho vi. A'r Iesu a atepawdd ac a ddyuot wrthei Martha yddwyt yn *gofalu ac ith tral'odir yncylch llawer o pethae. Ac vn-peth 'sy anghenreidiol, a' Mair a ‡*dd*etholes y rhan dda, yr hyn ny ddugir *odd* y arnei.

* myned, cerddet
‡ neb
* y hon
‡ a'ir, ymadrodd
* cur, pryder, ystyr
‡ ddirprwyo
* pryderu
‡ ddewysodd

Pen. xj.

Ef yn dyscu ir discipulon weddio, Ef yn tavlu allan gythreul Ac yn ceryddu y Pharisayeit cablgar. Ef yn gadu y gerenydd ysprydawl yn vwy rhagorawl. Hwy yn erchi argoelon ac arwyddon. Ef yn bwyta y gyd a'r Pharisaieit, ac yn beio ar ffuc sancteiddruydd y Pharysai, y Gwyr-Llen, ar Hipocriteit.

A' DARVU, val yr oedd ef yn gweddiaw mewn *nep lle, pan peidiawdd, y dyvot *ne*bun oei ddiscipulon wrthaw, Arglwydd, dysc i ni weddiaw, megis ac y dyscawdd Ioan ei ddisipulon *yntef*. Ac ef a ddyuot wrthynt, Pan weddioch *chvvi*, dywedwch, Ein tad yr hwn yw-ti yn y nefoedd, sancteiddier dy Enw: Dauet dy deyrnas: Gwneler dy 'wyllys ‡ys *ef* yn y ddaiar me*g*is y *mae* yn y nef: Ein bara beunyddiol *dy*r*ho* i ni *dros heddy*vv*: A' maddae i ni ein pechotae: canys nyni a vaddeuwn i bop ‡dyn *sy yn ein dled *ni:* Ac nac arwein ni ‡i temptation: eythyr rhyddha ni rac drwc.

* ryw, vn
‡ ar
* beunydd, bop dydd
‡ vn
* ydd ym ni yn dylu iddo
‡ ymprovedigaeth

Hefyt, ef a ddyuot wrthynt, Pwy o hanoch a vydd iddaw *gar, ac a el attaw am haner nos, ac a ddywait wrthaw, Y car, Moes i mi yn echwyn dair torth. Can ys car*vv*r i mi a ddaech *y ar y ffordd ataf, ac ny*d* oes genyf *ddim* y'w ddodi geyr ei vron: ac ef o *dd*ymywn atepai,ac a ddywedei, Na volesta ddim hanof: y mae 'r

* garwr, ffrind
* wrth ymddaith

‡ yrowan
* gody
‡ er nas codei
* gwyn, ddi gywilydder, dyvalder
‡ ffustwch

drws ‡ ynawr yn-gayad, a'm plant y gyd a mi yn y gwely: ny 'allaf *gwnnu ai' rhoddy yty. Dywedaf wrthych, ‡ cyd nas cwnnei ef a' rroi iddaw, o bleit y vod ef yn gar iddo, eto yn sicr am ei *daerdeb, e gyfodei, ac a roei iddaw gynniner a vyddei arno y *hesiae*. A' mi a ddywedaf wrthych, Govynnwch, ac ei rhoddir ychwy: caisiwch, a' cheffwch: ‡ curwch, ac agorir ychwy. Can ys pop vn a' ovyn, a *dd*erbyn: a' hwn a gais, a gaiff: ac i hwn a guro ir a gorir. A'*s* govyn map vara gan yr vn o hanoch ysy dad, a rydd ef iddo *vaen? ne *a's gofyn ef* byscodyn, ai yn lle pyscodyn y rydd ef ‡ sarph i ddaw? Neu a gofyn ef wi, a rydd ef iddo scorpion? A's *chvvi* chwi gan hyny yr ei ych ddrwc*ion*, a *vedrwch roi rhoddion da i'ch plant, pa veint mwy y bydd i'ch Tad nefawl roddy yr Yspryt glan ir ei eu govynan ‡ yddo?

* gareo
‡ neidr
* wyddooh
* ganthaw

Yr Euangel y trydydd Sul yn y Grawys.
‡ y dyuot

¶ Yno y bwriawdd ef gythrael allan yr hwn oedd *yn* vut: a gwedy ir cythrael vyn'd allan ‡ yr ymadroddawdd y mudan, ac y rhyueddawdd y popul*oedd*, A'r ei o hanynt, a ddywedesant, Trwy Beelzebub y pennaf o'r cythraelieit y mae ef yn bwrw allan gythraelieit. Ac yr eill er ei brovi ef, a gaisiesant gantaw arwydd o'r nef. Ac ef gan wybot ei meddiliae, a ddyvot wrthynt, Pop teyrnas 'ohanedic ‡ oei mewn ehun, a *diffaithir, a' thuy *rhanedic* yny erbyn ehun a gwympa. Ac ad yw Satan yn rhanedic yn y erbyn ehun, pa wedd y saif y deyrnas ef? can y chwi ddywedyt vy-bot yn bwrw allan gythraeliait trwy Beelzebub. Ac a'd yw vi yn bwrw allan gythraulieit trwy Veelzebub trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw allan? Am hynny y byddant wy yn varnwyr arnoch. Eithr a's myvi trwy ‡ vys Duw 'sy 'n bwrw allan gythraulieit, diamau ddyvot o deyrnas Duw atoch. Pan 'orchatwo cadarn yn arvawc ei *nauadd, cymeint ac a vedd ef, ys y mewn ‡ hedd-wch. Eithyr pan ddel arnaw a vo cadarnach nac ef, a' ei *'orchfygy, ef ddwc y arnaw ei oll arvae yn yr ei ydd oedd ef yn ymddiriet, ac a ran yr yspail. Yr ‡ hwn nid yw gyd a mi, ys ydd im erbyn: a'r hwn ny chascla gyd a mi, goyscary y mae. Pan el yr yspryt aflan allan o ddyn, e rotia rhyt lleodd sychion, gan gaisiaw llonyddwch: a' pryd na's caffo, ef a ddywait, *Mi* ymchwelaf im tuy or lle y daethum allan, a' phan ddel, ef ei caiff wedy 'r yscupo a'i drwsiaw. Yno ydd aa ef, ac a gymer gyd ag ef saith yspryt eraill gwaeth nag ef

‡ yn erbyn
* anreithir, a ddestrowir
‡ nerth, power
* duy, lys
‡ diogelrwydd
* orvot
‡ neb

ehun: ac y aant y mewn, ac a drigant ynow, ac *velly* y
bydd diweddiat y dyn hwn yn waeth no ei ddechraeat.
Ac e ddarvu ac ef yn dywedyt y pethae hyn, rryw wreic
o'r tyrva a gyvodes ei lleverydd, ac a ddyvot wrtro,
Gwyn ei vyt y groth ath *arweddawdd, a'r bronnae a * dduc
sugnaist. Ac *ynt*ef a ddyvot, Ie **ychre* ‡gwyn ei byt yr * yn hytrach
ei a glywant '*air* Duw, ac ei catwant. ‡ dedwydd yw

A' gwedy ir popul*oedd* ymdyrru yn-cyt, y dechreu-
awdd ef ddywedyt, Cenedl *ysceler yw hon: ceisio * drwc, enwir
‡sygn y mae*nt*, ac ny'*s* rhoir *vn* yddy*nt*, any*d* sign ‡ sein, arwydd,
Ionas y Prophwyt. Can ys mal y bu Ionas yn sign argoel
ir Niniveit, velly y bydd Map y dyn i'r genetl*eth* hon.
Brenhines y Deheu a gyvyt ym-*b*arn, y gyd a gwyr
y genetl*eth* hon, ac y *barn wy *yn euoc:* can ys hi * ddienydda
ddaeth o ‡dervynae *eithav* y ddayar y glywet doethynep ‡ ffinae, orae
Selef, *a' nycha vn mwy na Selef *y sy* yma*n*. Gwyr * ac wele
Niniue a godant ym-barn y gyd a'r genetl*eth* hon, ac
y barn hi-yn-euoc: canys wy a gymersont etiveirwch
wrth preceth*iat* Ionas: a' nycha *vn mwy na Ionas * beth
y sy yma*n*.

Ny*d* enyn neb ganwyll a'i dodi ‡yn-cudd, nac y dan ‡ ynghudd
*vail: eithyr ar ganwyllbren, val y gallo yr ei a ddel * tel, hob,
y mywn, weled y llewych. ‡Canwyll y corph yw'r bwsiel
llygat: can hyny pan vo dy lygat yn *sym*pl*, yno y ‡ Goleuad
mae dy oll corph yn olae: eithr ‡pan vo *dy* lygat yn * sengl, ddiplic
ddrwc, yno y *bydd* dy corph yn dywyl'. *Ystyria ‡ tra, a's
gan hyny, rac ir goleuni *y sy* ynot, vot yn dywyllwch. * Synna,
Wrth hyny a's dy oll corph *vydd* golau eb iddo vn ran Goachel, Mogel
dywyll, yno bydd *e* golau ‡ol', megis gan ith oleuaei ‡ y cwbyl
cannwyll *di* a'r *discleirdep. * llewych

Ac val ydd oedd *ef* yn ymadrodd, yr atolygawdd
‡ryw Pharisai yddaw giniawa y gyd ac ef: ac ef aeth ‡ neb
y mywn, ac a eisttddawdd y vwyta. A' phan welawdd
y Pharisai, y rhyveddawdd can nad yn gyntaf yr ym-
olchesei *ef* o vlayn ciniaw. A'r Arglwydd a ddyuot
wrthaw, Yn ddiau chwchwi 'r Pharisaieit a *gerthwch * lanhewch
y tu allan ir ‡cwpan, a'r ddescil: a'r tu mywn ywch ‡ phiol
'sy yn llawn o drais a *drigioni. ‡*A* ynvytion, any*d* * scelerder enwiredd
yr hwn a wnaeth hyn 'sy oy al'an, a wnaeth hyn 'sy ‡ Chwychwi
o*dd*y mewn hefyt? Can hyny rhowch eleesen o'r ffolieit
pethae ys y*dd* o y mewn, a' nycha pop peth oll vydd
yn 'lan y chwy. Eithyr gwae chwy chwi y Phari-
saieit: can ys-*chvvi* degymwch y mynt*ys* a' *rut, a' * raw
phop llyseuyn ac ewch dros varn a' chariat Duw: y

‡ sy ddir, sy rait
* edit y llaill
eb wueythur
‡ ac amerchim
‡ bedrodae beddae
* or Cyfreith-wyr
‡ sarhay
* ladmerieit
‡ berchiae
* ar
‡ beddae
* Dwer
‡ beddeu
* gollwyt elyngwyt
* wnaethuriat
* allwedd
‡ gwybodaeth
* ddirio arno
‡ dost

pethae hyn a ‡ddylit ei gwnauthur, ac *na vaddeuit y llaill. Gwae *chvvy* chwi 'r Pharisaiait: can ys-cerwch yr eisteddle*oedd* vchaf yn y Synagogae. *a' chael cyfarch-gwell *yvvch* yn y marchnatoedd. Gwae *chvvy* chwi'r Gwyr-llen a'r Pharisaieit, hypocriteit, can ys ych bot megis ‡monwenti a'r n'ymddangosant, a'r dynion a' rodian arnynt, ny wyddan *y vvrthynt*. Yno yr atepawdd vn *o esponwyr y Ddeddyf, ac addyuot wrthaw, Y dyscawdr, can dywedyt hyn ydd wyt in ‡gwarthay ni*ni* hefyd. Ac ef a ddyuot, Gwae *chvvy*-chwi hefyt, ‡esponwyr y Ddeddyf: can y chwi lwythao dynion a' llwythae anhawdd-ei-dwyn, a' *chvvi*theu ny chyfwrddwch *y llwythae ac vn o'ch bysedd. Gwae *chvyy* chwi: can ych bot yn adailiat ‡monwenti y Prophwyti a'ch tadae y lladdodd wy *Diau y testol-aethwch*vvi* ac y cydsynniwch a gweithredoedd eich tadae: can ydydnt*vvy* y lladd wy ac y chwi*theu* a dailiat y ‡monwenni hwy. Am hynny y dywedei doethinep Duw, Anvonaf atyn Brophwyti, ac Apos-tolon, ac o hanynt y lladdant *'rei*, ac *ereill* erlidiant, y'n y bo i 'waet y Prophwyti, a ‡ddinewyt o *sailiat y byt, gael ei 'ovyn y gan y genedl*aeth* hon, o waet Abel y*d* waed Zacharias, yr hwn a las *yn cyf* rwng yr all*tar* ar Tem*pl*: yn ddiau y dywedaf wrthych, ei govynnir y gan y genetl*aeth* hon. Gwae *chvvy*chwi *es ponwyr-y-Ddeddyf: can ys dducesoch ymaith *egoriat y ‡gwybyddiaeth: nyd aethoch y mywn ychunain, a'r ei oedd yn dyuot y mywn, a 'oharddesoch. Ac ef yn dywedyt y pethae hyn wrthyn, y dechreuawdd y Gwyr-llen a'r Pharisaiait y *ddyludaw *ef* yn ‡ddrud, a' ei ddenu y ymadrodd am llawer o bethae, gan y gynllwyn ef, a' chaisiaw hela ryw beth o y ben ef, er cahel o hanynt achwyn arnaw.

Pen. xij.

* dros
‡ cytundep

Christ yn gorchymyn ymochelyt rac hypocrisi a' ffuant. Na ddylyem ofny dyn amyn Dew. Cyffessy y Enw ef. Cabl yn erbyn yr Yspryt. Nad elom y *tyhwnt in galwedigaeth. Nad ymroddom i chwanoc 'ofal y vuchedd hon, Eithyr i vniondap, eleeseni, gwiliaw, dioddef-garwch, doethinep a' ‡dyvndap.

* hyny
‡ ymsethrynt
* levein

YN *y cyfamser, yr ymdyrrawdd ynghyt lliaws aneirif o bopul, y'n yd ‡ymsengynt ar y gylydd: ac y dechreuodd ef ddywedyt wrth ei ddiscipulon yn gyntaf, Ymochelwch rac *surdoes y Pharisaiait, yr

hwn yw ‡hypocrisi. Can nad oes dim toedic, a'r ny's didoer: na chuddiedic a'r ny's daw i wybodaeth. Erwydd paam pa bethe bynac a ddywetsoch yn-tywyllwch, ei clywir yn y goleuni: a' hyn a ddywedesoch yn y glust, mewn lleoedd dirgel, a bregethir ar **vchaf* y tai. A' dywedaf wrthych vy-cereint, Nac ofnwch rac yr ei n a laddant y corph, ac wedy hyny eb ‡yddyn gahel gwneuth 'r dim mwy. A' rhac ddangosafy-chwy, pwy '*n* a ofnwch: ofnwch hwn yr vn gwedy lladdo, 'sy iddo veddiant i *vwrw i'*r* yffern: ‡dioer, y dywedaf wrthych, hwn*vv* a ofnwch. Any phrynir pempt o dar*ynot*-y-to er doy fferling, ac *eto* ni*d* oes vn o hanynt yn angof geir bron Duw? Ie, ac y mae oll wallt eich pen yn *gyf*rifedic: nag ofnwch gan hyny: **ys ym*delwch mwy no llawer o adar*ynot* yto. Hefyt y dywedaf y-chwy, Pwy pynac a'm ‡cyffesso i geyr bron dynion, Map y dyn y cyffessa yntef hefyt geyr bron Angelion Duw. A' hwn a'm gwato i geyr bron dynion, a wedir geyr bron Angelon Duw. A' phwy pynac a ddywait *'air yn erbyn Map y dyn, ei maddeuir iddaw: eithyr i hwn a gablo yr Yspryt Glan, ny'*s* maddeuir. A' phan ich' dugant ir Synagogae, ac at y llywyawdwyr a'r gwyr-o-*veddiant, na ‡ovelwch pa vodd, nei pa beth a atepoch, nai pa beth a ddywetoch. Can ys yr Yspryt Glan a'ch dysc yn yr awr hono, pa beth *sy rait *i chvvi* y ddywedyt. Ac vn o'r dyrfa a ddyvot wrthaw, Athro, ‡arch i'm brawd rannu a mi yr etiueddiaeth. Ac ef a ddyuot wrthaw, *Y ‡dyn, pwy a'm gesodes i yn vrawdwr, neu yn rhannwr arnoch? Erwydd paam ef a ddyuot wrthynt Edrychwch ac ymogelwch rac trachwant: can ys *cyd* bot i ddyn amlder *o dda, er hyny* nid yw i *einioes yn sefyll o *nerth* ei dda. Ac ef adroddawdd barabol wrthynt, gan ddywedyt, ‡Tir ryw wr goludawc a ffrwythlonawdd yn dda. Ac velly y meddyliawdd ynto ehun, can ddywedyt, Beth a wnaf, am nad oes genyf *ehengder* lle gallwyf ddody veu ffrwythae y gadw? Ac ef a ddyuot, Hyn a wnaf, mi dynnaf veu yscuporiae i lawr, ac a adailiadaf 'rei mwy, ac yddyn y casclaf veu oll ffrwythae, a'm da*on*. A' dywedaf wrth vy enait, Enait, mae yti dda lawer wedy 'r roi y gadw dros lawer o vlyddynedd: gorph*y*wys, bwyta, yf, ‡ymddigrifha. A' Duw a ddyuot wrthaw, *A* ynfyd, heno y cyrchant ymaith dy enait y cenyt: yno pwy biei-vydd y pethae

‡ ffucsancteiddrwydd
* ben
‡ ar ei llaw allu
* tavly
‡ sicr
* gwell ydych no
‡ addeso
* ddim
* awdurdot
‡ phryderwch
* a ddylech dywait
* Tiwr llawr
‡ cupydddot, angawrdep
* bywyt, hoedyl
‡ Gwlad bro
* goyscaraf dinistraf
‡ cymer y bid yn digrif

a arlwyaist? Velly am hwn a dresoro yddo ehun, ac nyd yw 'oludawc *yn-*d*uw. Ac ef a ddyuot wrth ei ddiscipulon, Am hyny y dywedaf wrthych, Na ‡phryd-erwch am eich *einioes, beth a vwytaoch: nac am eich corph, beth a wiscoch. Mwy yw'r einioes na'r lluniaeth: a'r corph na'r ‡wisc. Ystyriwch *vredd* y cicvrain: can na heuant, ac na vetant: ac nid oes yddyn na *chell nac yscupawr, ac *er hyny* y mae Duw yn y ‡l'uniaethy hwy: pa veint mwy ydd y-chwi well na 'r ‡ehediait? A phwy 'n o hanoch drwy ovalus-veddyl-iaw, a aill dodi wrth ei *gorpholaeth vn cuvydd? A'ny ellwch gan hyny wneythur y peth lleiaf, paam y pryd-erwch am y ‡llaill? Ystyriwch' y lili *mal y tyfant *vry* ny*d* yy*n* yn ‡travaely, nag yn nyddu: a' dywedaf wrthych, na bu Selef y un yn ei oll *arderchawgrwydd, wedy 'r wiscaw val vn or ei hyn. Ac a's *amwisc Duw y gwellt*yn yr hvvn*'sy heddyw yn y maes, ac y voru a davlir ir ffwrn*ais*, pa vaint mwy *y dillada ef chvvy*chwi, *havvyr*vechan eich ffydd? Can hyny na vid y chwi ‡ymovyn, py beth a vwytaoch nei pa beth a yfoch, ac na *phedruswch. Can ys y pethae hyn oll a ymgais ‡populoedd y byd: a'ch Tat chwi a wyr vot arnoch eisie y pethae hynn. An*d* yn *hytrach cais-iwch-*vvi* deyrnas Duw, a'r pethae hyn oll a ‡roddir y-chwy. Nac ofna, dydi gadw bach: can ys ryngawdd bodd i'ch Tad roddy y-chwy y deyrnas.

Gwerthwch ysydd y-chwy, a 'rhowch *yn* eleesen*i*. Gwnewch y-chwy *amnerae a'r ny'*s* hen *eiddi*ant, *yn* dresawr ‡andefficiol yn y nefoedd, lle ny *nesa llaitr, ac ny lygra ‡pryf. Can ys lle y mae eich tresawr, ynaw y bydd eich calon hefyt. Bit eich *llwyni wedy 'r wregysu, a'*ch* ‡cannwyllae wedy *'nynu, a' chwi*theu* yn gyffelyp i *ddynion yn *d*ysgwyl am ei harglwydd, pa bryd y daw *ef* o'r briodas, val pan ddel ef a' churo '*r drvvs*, yddyn agori iddo yn ebrwydd. *Ys* gwynvydedic y gweision hynny, yr ei*n* yr Arglwydd pan ddel ei caiff ‡yn-neffro: yn wir y dywedaf y-chwi, yr ymwregysa ef *ehun*, ac a-wna-yddyn eisted-i lawr-i-vwyta, ac a ddaw allan, ac y gwasanaetha hwy. Ac a'*s* daw ef yn yr ail *wiliadwriaeth, ‡nei a'*s* daw ef yn y drydedd wiliadur-iaeth, a' ei cahel wy velly, gwyn ei byt y gweision hyny. *Yr owon gwybyddwch hyn, pe'*s* ‡gwypei gwr y tuy pa awr y daeth*esei*'r lleitr, ef a wyliesei, ac ny adawsei gloddiaw ei duy trywodd, *A' byddw-chwi*theu* am

* tu ac dduw
‡ ofelwch
* bywyt hoedl
‡ dillat
* Edrychwch ar
‡ ymogor
* porthy
‡ adar
* veint
‡ relyw
* podd
‡ poeni, ym-ddygwd, yn llafuriaw, ymluddedigaw
* reiolti, 'egoniant, wychder
* dillada
‡ geisio, erchi
* ddowtiwch thremiwch, ymgodwch
‡ cenedloedd
* gynt
‡ dreiglir
* byrsae
‡ ny phalla
* ddaw
‡ gwyfyn
* llovynae
‡ goleuadae llugyrn yn
* cenneu
‡ wyr.
‡ gwiliad, gwilio
* gadwadwr-iaeth, wylfa
‡ ac
* Mawr
‡ gwypei
* Ac ymbara-towch

hyny barot: can ys daw Map y dyn *yn* yr awr a'r ny
thybioch. Yno dywedyt o Petr wrthaw, Arglwydd, ai
wrthym ni y dywedy y parabol hwn, ai *ynte* wrth *bavvb*
oll hefyt? A'r Arglwydd a ddyvot, Pwy *'n* sy ‡*dy*- ‡ benteuluwr
warcheidwat ffyddlawn, a' *phwyllawc, yr hwn a 'osyt * phwyllic,
yr Arglwydd *yn llyvvodraethvvr* ar ei duylu, y roddy phrudd, doeth
yddyn ei *cyfluniaeth yn *y* amser? Gwyn ei vyt yntef * cymmedr-
y gwas, yr hwn *ei* arglwydd pan ddel, ai caiff yn vwyt
gwneythu 'r velly. Yn wir*ionedd* y dywedaf wrthych,
y gosyt ef hwnw *yn llyvvodraethvvr* ar yr oll ac ys y
iddaw. Eithyr a'*s* dywait y gwas hwnw yn ei galon,
Ef a oeda vy arglwydd *ei* ddyuod*iat*, a' dechrae ‡curaw ‡ taro ffusto
y gweision, a'r morynion a' bwyta ac yfet, a' *meddwi. * brwysco
E ddaw arglwydd y gwas hwuw mewn dydd pryd na
thybia ef, ac mewn awr na wyr ef ywrthei, ac ei
trycha ef ymaith, ac a rydd iddo ei ran y gyd a'r
anffyddlonieit.

A'r gwas hwnw a wybu ewyllys ei arglwydd, ac ny*d*
ymbaratoawdd, ac ny wnaeth yn ol y ewyllys ef, a
vaiddir a llawer *gvvialennot*. Eithyr 'hwn ‡ny's gwybu, ‡ ny'w
ac a wnaeth bethae *teilwng o ‡wialenodae a vaiddir * haeddedic
ac ychydic *vvialenodœ:* can ys i bwy bynac y rhoddwyt ‡ vaethcenos
*llawer, l'awer a geisir ganthaw, ac y bwy bynac y * lliaws
dodant lawer, mwy a 'o vynnant ganthaw.

Taan a ddaethym i roi ar y ddaiar, a' pha ***beth*** yw
v'wyllys, a's cenneuwyt eisus? Eithyr *dir yw *y*- * mae i mi yn
betyddiaw a betydd, a' phywedd im gwescir, y' ny ol, rhait
dervynir *hyn*. *A'* dybiwch ddyuot o hanovi y roddy
‡tangneddyf ar y ddayar? dywedaf y chwi, na*d* do ‡ heddwch
eithyr *yn hytrach* *ymryson. Can ys ‡o hyn allan y * goyscar,
bydd pemp yn yr vn tuy wedy'r ymranu, tri yn erbyn ancytundep
dau, a' dau yn erbyn tri. Y tat a ymranna yn erbyn y ‡ or awr hon, o'r prydbyn
map, a'r map yn erbyn y tat: y vam yn erbyn y verch,
a'r verch yn erbyn y vam: y ‡chwegr yn erbyn y ‡ vam ynghyf-
waydd, a'r waydd yn erbyn hei chwegr. Yno y dyuot raith
ef ir *werin, Pan weloch ‡wybren yn cyuodi o'r Gor- * dyrfa, bobul
llewin, yn y van y dywedwch, Y mae cavod yn dyuot: ‡ cwmwl
ac velly yw. A' phan *vveloch* y Deheuwynt yn
chwythu, y dywedwch, y bydd *hi* gwręs*oc*, a *hi* vydd,
Hypocriteit, *chvvi g*wyddoch ‡ddyall wynep y ddayar, ‡ broui, varnu,
a'r nef: a' phaam na ddyellwch yr amser hyn? Ac dybyaw
paam na vernwch o hanoch eich hunain beth 'sy
*gyf*iawn.

Tra vych yn myned y gyd ath 'wrthnebwr at y

*llywyawdr, 'rhydd y ffordd ‡dyro *dy* waith ar gael dy ymwared y wrthaw, rac bot iddaw dy ddwyn at y brawdwr, ac i'r *brawdwr dy roddy at y ‡cais, ac ir cais dy davlu yn-carchar. Dywedaf yty, nad ai *di y maes* o *dd*yno yd y ny thelych yr *hatlin*g* eithavv.

*swyddoc ‡ymlewha *barnwr ‡porthawr, *nes i ti daly

Pen. xiij.

Creulonder Pilat. Ny ddylem ni varnu vot yn enwir bawb oll ar a ddioddefo artaith. Christ yn annoc i edueirwch. Ef yn iachau y 'wreic grepach. Ef yn atep llywiawdr y Synagog. Drwy amryw gyffelybiethae y mae ef yn datcan pa beth yw teyrnas Duw. A' hefyd nad yw niver yr ei a vydd cadwedic, anyd ychydigyn. O'r dywedd y dengys na ddichon na meddiant bydawl na nerth rwystro na llestair rhin ac arvaeth Duw.

YR oedd 'rei yn presennol yn yr amser hwnw, yn menegy iddaw am y Galilaiait, y sawl a gymyscesei Pilat ei *gwaed gyda ai h'aberthae hwy *hunain.* A'r Iesu a atepawdd, ac a ddyuot, wrthyn, *A* dybygwch wi vot y Galilaieit hyn yn bechadurieit mwy na'r oll Galilaieit *ereill,* can *ddarvot* yddyn ddyoddef cyfryw bethae? Dywedaf ychwy, na*d ynt:* eithyr any ‡wellewch eich buchedd ef ach cyfergollir oll yr vn ffynyt. Nei a dybygwch *vvi* am y daunaw hyny y *syrthiawdd y twr arnyn yn Siloam, ac ei lladdawdd, y bot hwy yn *pechaturieit y tu hwnt ir oll ddynion a ‡breswiliant yn-Caerusalem? Dywedaf yw'ch *nad *ynt:* eithyr any'wellewch-eich-buchedd, *ef* eich cyfergollir oll yr vn ffynat.

*creu *ddewchwi ir iawn ‡cwympodd *ddyledwyr ‡drigan *na ddo

Ef a ddyuot hefyt y *parabol hyn, Yr oedd ‡gwr a' ffycuspren iddaw wedy 'r blanny yn ey 'winllan ac ef a ddaeth ac a geisiawdd ffrwyth arnaw, ac ny chafas *ddim.* Yno y deuot *ef* wrth y gwinllannwr, *Nachaf, y tair blynedd *hyn* y daethym ac y ceisiais ffrwyth ar y fficuspren hwn, ac ny*d* wyf yn cael *dim:* trycha e y lawr: paam y mae ef yn divwynaw 'r tir? Ac ef atepawdd ac a ddyuot wrthaw, Arglwydd, gad iddo 'r vlwyddyn hon hefyt, ne's i mi gloddiaw yn ey *gylch, a' *ei* deilo. Ac a's dwc ef ffrwyth, ‡*gad iddo:* ani*d* ef, gwedy hyny *y trychy e i lawr.

*ddameg ‡nebun *Wele ‡tor, bwrw cymyna *coegi, diffrwytho ‡*Tec a' da yvv* *cymyny

Ac ef *ei* dyscawdd yn vn o'r Synagogae ar y dydd Sabbath. A' nachaf, ydd oedd *yno* gwraic ac iddi yspryt gwendit, *er ys* da'unaw ‡blynedd, ac oedd wedy'r *gydgrymu, ac ny's gallei *ymdd*adgrymu mywn modd yn y byd. A' pan welas yr Iesu y hi, ef y gelwes hi

‡blyddynedd *gyd grebychu

ataw, ac a ddyuot wrthei, *Ha*-wreic, ith ellyngwyt
ywrth dy wendit. Ac ef a ‡ddodes ei ddwylo arnei, ‡'osodes
ac yn y man yr vniownwyt hi, ac y gogoneddawdd hi
Dduw. Ac *arglwydd y Synagog a atepawdd yn *llywodr
sorredic, can i'r Iesu iachau ar y *dydd* Sabbath, ac a
ddyuot wrth y popul, Y mae chwe*ch* die*rnot* ar yr ei
y dylyir gweithio: ar yr y rhe'in gan hynny dewch, ac
iachaer chwi, ac ny*d* ar y dydd Sabbath. Yno atep
iddo o'r Arglwydd, a' dywedyt, ‡Hypocrit, any*d* yw ‡ffvantwr
pop vn o hanoch*vvi* ar, y *dydd* Sabath yn gellwng
ei ych nei asin o'r preseb, a' dywys y yfed dw*fr*? Ac
any ddyly yverch hon i Abraham, yr hon a rwymodd *gwartheit
Satan, wele, *ys* daunaw blynedd, gahel hei gellwng o'r ‡ar, gan
rhwym hwn ar y dydd Sabbath? A' phan ddywedei *gogonedus, arbenio, ar-
ef y pethae hyn, y *cywilyddit y oll wrthnepwyr ef: dderchawc,
a'r oll popul a lawenhaei ‡wrth y pethae *rhagorawl a ‡ac
wnaethit y gantaw *ef*. *adar yr awyr

Yno y dyuot ef, I ba *beth* y mae teyrnas Dew yn ‡leven
gynhebic? ‡ne i ba *beth* y cyffelybaf y hi? Cyffelyp *phecked, o ffiwr, bellieid
yw i 'ronyn *o had* mustard, yr hwn a gymerei ddyn ac ‡dramwy-awdd
a heuhei yn dy 'ardd, ac a dyvei, ac 'ai yn bren mawr, *wneythyr taith, siwrneio
ac *ehediait y nef a nythent yn ey gangae ‡A oes nymawr ymrosenwch

A' thrachefn y dyuot, I ba *beth* y cyffelypaf deyrnas *Ymorchest-wch Ymor-threchwch
Duw? Cyffelyp yw i ‡surdoes, 'rhwn a gymrei wreic,
ac ei cuddiei mewn tri *chibened o vlawd, yn y surei oll.

Ac ef a ‡gerddawdd trwy '*r* oll ddinasoedd a' threfi,
gan *ei* dyscu, gan *ymddaith tu a' Chaerusalem. Yno
y dyuot vn wrthaw, Arglwydd, ‡Ai ychydig*ion ynt*
a vyddant cadwedic? Ac ef a ddyuot wrthynt, *Ym-
dynnwch am vynet y mywn ‡i'r porth cyfing: can ys ‡trwy
llawer*oedd*, dywedaf ywch, a gaisiant vyn*e*d i mywn, ac
‡ny byddant abl. Gwedy y *cyf*oto gwr y tuy i *ny's gallant
vyny*dd*, a' chau'r drws a' dechreu o hanoch sefyll allan,
a' churo 'r drws, gan ddywedyt, Arglwydd, Arglwydd,
agor y ni, ac ef a atep ac a ddywait wrthych, Nyd
adwen chwi, o b'le ddych. Yno y dechrewch ddy-
wedyt, Bwytesam ac a yfesam geyr dy vron, ac a
ddysceist *y bobyl* *ar ein heolydd. Ac ef a ddywait, *yn
Dywedaf wrthych, ny*d* adwaen i chwi o b'le *dd*ych:
ewch ymaith ywrthyf chwychwi weithredwyr ‡enwir- ‡anghyfiawn-
edd. Yno y bydd wylofain a' rriccian dannedd, pan der
weloch Abraham, ac Isaac ac Iaco, a'r oll Prophwyti
yn-teyrnhs Duw, a' chwi*theu* wedy ych *tavly allan. *gwthio,
Yno y daw*ant llavver* o'r Dwyrein, a'r Gorllewin, ac bwrw y

o'r Gogledd ac *o'r* Deheu, ac a eisteddant-ar vord ynteyrnas Duw. A' nycha *yn* olaf *ydd* ynt, yr ei vyddant gyntaf, ac y mae yn gyntaf yr ei vyddant olaf.

Yn y die*rnot* hwnw y daeth yr ei or Pharisaieit, ac y dywedesont wrthaw, Cerdda ymaith, a' dos o *dd*yma: can ys Herod a *chwenych dy ladd di. Yno y dyuot ef wrthynt, Ewch a dywedwch ir ‡cadnaw hwnw, Nycha I bwriaf allan gythaelieit, ac *y gorphenaf iachau, heddyw, ac yvoru, a'r trydydd dydd mi ‡ddybennir. Er hyny rhaid i mi *orymddaith heddyw, ac evoru, a' threnydd: can ny 'all vot, y collir Prophwyt ‡allan o Caerusalem. *A* Caerusalem, Caerusalen, yr hon a leddy 'r Prophwyti, ac a lapyddy yr ei a *dd*anvonir atat, pa sawl gwaith yr ewyllyseis gasclu dy blant *di ynghyt*, yr vn modd ac *y cascl* yr iar *hi* *nytheid y dan y *h*adaned, ac ny's ‡mynnech? Nycha: y gedewir eich tuy y-chwy yn *ancyfannedd. ac yn wir y dywedaf y chwi, ‡na chewch-vy-gweled, yn y ddel *yr amser* y dywedoch, *Ys* bendigedic yr hwn 'sy yn dyuot yn enw yr Arglwydd.

* wyllysa
‡ llwynog
* yr iachaf yn oystad
‡ dyweddir, gorphenir
* rodio
‡ oddieithr, y maes o
‡ chywdot,
* ewylyseoh
* ddiffaith
* nam gwelooh nes dyuot

Pen. xiiij.

Yr Iesu yn bwyta y gyd ar Pharisaiait. Yn iachau 'clwy'r dwfr ar y Sabbath. Yu dyscu i ni vod y estyngedic a' gohawdd y tlodion in bord. Ef yn manegi am y ‡cwynos mawr. Y mae ef yn y rhybyddiaw hwy ymblaenllaw yr ei y dylynant ef am amcanu ei cyfrif o'r blaen beth a gyst yddyn. Halen y ddaiar.

‡ *svvper*

AC e ddarvu pan oedd ef wedy myned i tuy vn or pharisaieit pennaf ar *y dydd* Sabbath, i vwyta *bara *h*wy y dysgwiliesant ef. A' ‡nycha, geir i vron ydd oedd ryw ddyn claf or *dropsi. Yno 'r Iesu a atepodd, ac a lafarodd wrth y ‡Cyfraithwyr, a'r Pharisaieit, can ddywedyt, Ae rhydd iachay ar y *dydd* Sabbath? A' thewy a wnaethant wy. Yno ef ei cymerth, ac ei iachodd, ac ei gellyngawdd ymaith, ac ei atepawdd hwy, gan ddywedyt, Pwy o hanoch a's ei asin ne i ych a syrth mewn pwll, ac yn y van ny's tyn ef allan ar y dydd Sabbath? Ac ny allesant *wrthep yddaw am y pethae hynn. Ef a ddyvot hefyt ‡parabol wrth y *gohaddwyr pan ‡ddaliawdd val ydd oeddent yn dethawl yr eisteddleoedd vchaf, ac a ddyvot wrthynt, Pan ith 'ohoddder gan nep i *neithior, nag eistedd yn y lle pennaf, rac bot vn anrydeddusach na thi wedi 'ohawdd y canto, a' dawot o hwn ath 'ohodd-

Yr Euangel y xvij. gwedy Trintot.
* bwyt
‡ llyma
‡ haint dwfr
‡ Latmerieit, ai Esponwyr y gyfraith
* gyfatep
‡ ddameo
* yr ei a elweist
‡ graffodd, gadwodd
* briodas

awdd ti ac ef, a' doedyt wrthyr, Dyro le i hwnn, ac
yno dechrae o hanot trwy gywilydd gymeryt y lle isaf.
Eithyr pan ith 'ohoddir, dos, ac eistedd yn y lle isaf,
y n y bo pan ddel yr hwn ath 'ohaddes, ddywedyt
wrthyt, Y car, eistedd yn uwch i vyny*dd:* Yno y
bydd *clod yt yngwydd yr ein a gydeisteddant a thi. ‡ erdduniant moliant
Can ys pwy pynac a ymddercha, ‡'ostynger, a' hwnn a * iaelir
ymestwng, a dderchevir.

Yno y dyuot hefyt ef wrth hwn y gohaddesei ef, Pan
wnelych giniaw nei *gwynos, na 'alw dy gereint, n'ath * swper
vroder, na'th ‡ genedl, n'ath gymydogion goludawc, ‡ tylwyth,
rac yddynt wy hefyd *dy 'ohawdd *dithé* drachefyn, a' traseu
chael o hanot ad-talu *'r pvvyth* y-ty. Eithyr pan ‡ adwawdd di
wnelych 'wledd, galw y tlodion, yr efryddion, ‡ yr ei ‡ cloffion
anafus, a'r daillion, a' gwynvydedic vyddy, can na allant
*ad-*dalu 'r *pvvyth* y-ty*:* can ys **ad-*telir *y pvvyth* y-ty * ith
‡ yn-cyuodiad*igeth* yr ei cyfiawn. ‡ ynghyfodiat

¶ A' phan glypu vn o'r ei oedd yn eistedd ar y bwrdd *Yr Euangel yr*
y pethae hyn, y dyuot wrthaw, *Ys* gwynvydedic *yr* hwn *ail Sul gwedy*
a vwyty vara yn-teyrnas Duw. Yno y dyuot ef *Trintot.*
wrthaw, Ydd *oedd* ‡ gwr a wnai *gwynos mawr, ac ‡ nev dyn
'ohaddawdd lawer*oedd*, ac a *dd*anvones ey was bryd * swper
‡ cwynos, y ddywedyt wrth yr ei gohawddedic, Dewch : ‡ swper
can ys bot *ys* awrhon pop peth oll yn parot. A' *hvvythe*
oll *o vn-*vryd* a ddechreusont **ym*escus*odi:* Y cyntaf * o vn veddwl,
a ddyuot wrthaw, *Mi* brynais ‡ dyddyn, ac mae'n o gydsynniet
angen*rhait* i mi vyn'd allan a' gweled hwnw: atolwc ‡ wrthot
y-ty, cymer vi yn * escusodol. Ac arall a ddyuot, *Mi* * escusedio
brynais bemp ‡ iau o ychen, ac yddwyf yn myn'd i ‡ par
brovi*o* y 'rhe'ini: *adolwc y-ty, cymer vi yn escusedic. * adolwyn
Ac arall a' ddyuot, *Mi* briodas wraic, ac am hyny ny
allaf i ddyuot. *Ac velly* yr *a*dymchwelawdd y gwas
hwnw, ac y menagawdd y'w arglwydd y pethae hynn.
Yno y ‡ digiawdd gwr y tuy, ac y dyuot wrth y gwas, ‡ llidiawdd
Dos allan ar * ffrwst, ir heolydd ar ‡ gwigoedd y dinas, * ar vrys
a' dwc y mewn yma y tlodion, a'r efryddon, a'r *anaf- ‡ ystrytoedd
uson, a'r daillion. A'r gwas a ddyuot, Arglwydd, e * cloffion
ddarvu val y gorchmynaist, ac eto y mae lle. Yno y
dyuot yr arglwydd wrth y gwas, Dos ‡ allan ir *prif-* ‡ ymaith
ffyrdd a'r caeae, a' chym*p*ell wy y ddyuot y mywn, yn
y lawnwer ‡ vy-tuy. Can ys-dywedaf wrthych na ‡ vynhy
bydd ir vn a'r gwyr hyny a 'ohawddwyt * chwaythy * orchwaeddu,
dim om ‡ cwynos i. Ac ydd oedd torfae mowrion yn dastio, brovi
myned y gyd ac ef, ac ef a droes ac a ddyuot wrthynt, ‡ swper

A's daw nebun at y-vi, ac eb gasau ei dat, a' y vam, a' y wreic a' y blant, a 'broder a' chwioredd: ac eto y enaid e hun hefyt, ny ddychon ef vot yn ddiscipul i mi. A' phwy bynac ny ddwc ei *groc a' dyuot ar vyol, ny ‡ddygon ef vot yn ddiscipul i mi. Can ys pwy o hanoch a vei *ar vedr adail*iad*twr, nid eistedd yn gyntaf, a' chyffrif y ‡draul, a oes ganthaw *ddigon* y'*vv* *'orphen, rac gwedy *darvot* iddo 'osot y ‡sail, ac ef eb vot yn able y'w 'orphen, dechreu o bawp oll aei *h*edrych*o*, y watwar ef, gan ddywedyt, E ddechreuawdd y *gwr hwn adail*iat*, ac nyd oedd e abl y 'orphen? Neu pa Vrenhin yn myned i *wneuthu rhyvel yn erbyn Brenhin arall, nid eistedd i law 'r yn gyntaf, ac ymgygcori, a vydd ef abl a dec mil, y gyfwrdd a hwn 's'yn dyuot yn y erbyn ef ac ugain-mil? Neu tra vo *ynt*ef ym-pell y wrthaw, ef a *dd*envyn gennadwri, ac a ddeisyf *arno* am*odeu* ‡tangneddyf. Velly yr vn nodd, pwy pynac o hanoch, ny*d* ymwrthoto ac *chymeint* oll ar *a vedd, ny aill ef vot yn ddiscipul i mi. Da yw '*r* halen. eithyr a diflasa'*r* halen, a pha beth yr ‡helltir ef? Ny*d* yw ef *wrteithus nac i dir, nac i domen, *and* ei davlu allan a wnant. Hwn 'sy iddaw glustiae i ‡glybot clywet.

*groes
‡all
*yu amcanu, yn meddwl
‡gost
*gwplau
‡grwnd, grwndwal, sylvaeniat
*dyn
*revela
‡heddwch
*sy iddo
‡blasheit
*gymmwynasol, dda yw ddodi. &c.
‡gwrando, gwrandawet

Pen. XV.

Y Pharisaieit yn grwnach am vot Christ yn derbyn pechaturieit. Trugarogrwydd Duw a espesir yn eglaer yn y ddameo am y can llydn dauat. Llewenydd yn y nef am vn pechatur. Am y map haelburllawioc, a drauliawdd y cwbyl yn over.

Yr Euangel y iij. Sul gwedi Trintot.

YNO ydd oedd yr ol' Publicanot a'r pechaturieit, yn cyniret ato y wrandaw arnaw. Am hyny *murmur a wnaeth y Pharisaiait a'r Gwyr-llen, can ddywedyt, Ef a a*dd*erbyn bechaturieit, ac a vwyty y gyd ac wynt. Yno y dyvot ef y ‡ddamec hon wrthwynt, gan ddywedyt, Pa *ddyn o hanoch a gantho gant o ddeveit, ac a chyll e vn naddwynt, ny ad ‡y namyn vn pemp-ucain yn y dyffeith, ac a gerdd yn ol yr hon a golles, y'n y chaffo ehi? A' gwedy yddaw hi chahel, ef hei *gesyt ar ei escwyddae yn llawen. A' phan ddel e-dref, ef a ailw ynghyt ei gereint a ei gymydogion, can ddoedyt wrthwynt, Cydlawenhewch a mi, can i mi gahel ve-davat y gollesit. *Mi* ddywedaf wrthych, mae velly y bydd llewenydd yn y nef am vn pechatur a ‡ddel ir *iavvn yn vvry* nac am amyn vn pemp-ucain o

*grwcnach grwytho
‡parabol
*vn
‡anid, ond
*dyd
‡edifarha

rei cyfiawn ar nyd rait yddwynt wellay ei buchedd. Ai pa wreic *ac yddi ddec ‡dryll o ariant, a chyll hi vn dryll, ni *olae gannwyll, ac a escup y tuy, ac a gais yn vanol y ny chaffo? Ac wedy yddi gahel, hi a ailw am hei charesae a' chymydogesae, can ddoedyt, Cydlawenhewch a mi: can ys cefeis y dryll a golleswn. Velly, y dywedaf wrthych, y mae llawenydd yn-gwydd Angelion Duw ‡am vn pechatur yn dyvot-ir-iawn.

Ef a ddyuot hefyt, Ydd oeddi *ryvv* wr ddau vap. A'r ieu*ng*af o hanynt a ddyuot wrth y dat, Tad, *Dyro i mi y rran o'r da a ddygwydd *i mi.* Yno y rhannawdd *ef* yddwynt y ‡vywyt. Velly *yn ol ny-mawr o ddyddiae gwedy, i'r map ieu*ng*af gasclu *pop peth* oll yng*h*yd, ef a wnaeth daith i wlat bell, ac yno y goyscarawdd ef ei ‡dda gan vyw *yn afradlawn. A' gwedy yddaw draulio *y gyd* oll, y codes drudaniaeth ‡mawr trwy 'r *vro hono, ac yntef a ddechreuawdd vot arno ‡ddeffic. Yno ydd aeth ef ac a 'lynawdd wrth vn o ddinaswyr y wlad hono, ac ef y *d*anvonawdd ef yw vaerdref y *bescy moch. Ac ef a chwenychei lenwy ei vol*a* a'r ‡cibe, a *ysei 'r moch: ac ny'w roei neb iddaw. Yno y daeth ef ataw y hun ac y dyuot, Pa sawl cyfloc*ddyn gyd a'm tat 'sy yn cahel ei ‡llawn ddigon o vara, a'mynef yn marw o newyn? Mi a godaf ac af at vy-tad, ac a ddywedaf wrthaw, Tad, pechais yn erbyn y nef a' ger dy vron *di* ac ni*d* wyf mwy*ach* deilwng im galw yn vap yti: gwna vi val vn o'th gyflog-ddynion, ac ef a gyuodes *i vyny* ac aeth at ei dat, a' phan oedd ef yn hir-bell *y vvrthavv*, ei dat y canvu ef, a chan drugarhau, ef a redawdd, ac a gwympawdd *yn y vwnwg ef, ac ei cusanawdd A'r map a ddyuot wrthaw, Tad, *mi* pechais yn erbyn y nef, a' cher dy vron *di*, ac nid wyf mwy*ach* deilwng ‡i'm galw *er* yn vap yty. Yno dywedyt o'r tat wrth ey 'weison, Dygwch allan y wisc ‡orae, a' gwiscwch am danaw, a' dodwch vodrwy am ei law, ac escidiae am ei draet, a' dugwch y y llo bras, a' lleddwch, a' bwytawn a' byddwn lawen. Can ys hwn vy map a oedd varw, ac ys y *vyw drachefn: ac e gollesit, ac ei cahad *ef.* A' *vvy* dechreusont vot yn llawen. Yn hyn ydd oedd ey vab hynaf yn y maes, a' phan ddaeth ef, a *dy*nesau at y tuy, e glywei ‡gyg-canedd a charolae ac a alwodd ar vn o ei 'weision, ac 'ovynnodd pa beth ydoedd *y pethe* hyny. Ac ef a ddyuot wrthaw, Can ys dy vrawd a ddaeth, a'th dat a ladd-

* a'chanthi
‡ pemp cemioc Lloecr pop dryll
* ennyn
‡ aruchaf
* Moes
‡ dda, olud
* gwedy ychydic oamser
‡ olud
* mewn gloddest
‡ newynodd
* wlad, artal
‡ eisiae
* borthi
‡ code
* vwytaei, borei
* was
‡ gwala
* ar ucha
‡ val. &c.
‡ benaf
* ailvyw
‡ gerdd, gydlais, a dains, ganu, a'chware dawns, chorae

‡ bras
*ymneheddodd
‡ Wely, synna ny thorais

awdd y oll pascedic, can iddo y *dderbyn* ef yn iach *adref*. Yno y sorawdd ac nid ai y mewn: am hyny yd aeth ey dat allan ac a *dretiawdd ac ef. Ac *ynt*ef a atepawdd, ac a ddyuot wrth ei dad, ‡ Nycha cynniuer o vlyddynedd ith wasnaethais, ac nyd aythym vn amser dros dy 'orchymyn, ac erioed ny's roist i mi vynn, val y gallwm wnaethur yn ll awen y gyd a'm cereint. And pan ddaeth dy vap hwn, yr vn a *ysawdd dy ‡ dda y gyd a *phutenieit, ‡ *ys* lleddaist yddaw *ef* y llo pascedic. Ac ef a ddyuot wrthaw, *Ha* vap ydd yw ti yn oystat y gyd a mi, *ac oll meu *vi*, 'sy daudi. ‡ Raid oedd i ni sirio, a' gwneuthu'*d* yn-llawen: can ys marw oedd dy vrawt hwn, *a' byw ydyw, drachefn: ac ef a gollesit, ac ei cahad ef.

* ddifaodd
‡ vywyt
* budroget
‡ ti leddaist
* a chyment a vtddafi ¦dydi blae
‡ Iawn
* ac ailvyw a wnaeth

Pen. xvj.

* *pentuyll.*

Christ yn annoc yr ei ef ar ddoethinep a' haelioni, wrth esempl y *gor-uchwilwr. Ny ddychon nep wasanaethu dau arglwydd. Ef yn ar gyweddu traohwant a' ffuo sancteiddrwydd y Pharisaiait. Am dervyn a' grym y Ddeddyf. Am 'lan gyflwr priodas. Am y goludawc a' Lazarus.

Yr Euangel y ix. Sul gwedy Trintot.
* athrotwy
‡ oyscary, afrady, diwll-tranu
* tuylywod-raeth

AC ef a ddyfot hefyt wrth ei ddiscipulon Ydd oedd rryw 'wr goludoc, ac yddo oruchwiliwr, ac ef a *guhuddwyt wrthaw, ddarvot iddaw ‡ afradloni y dda ef. Ac ef a alwadd arno, ac a ddyuot wrthaw, Peth *yvv hyn* a glywaf am danat? dyrho gyfri o'th *orch-wyliaeth: can na elly gahel mwy oruchwiliaw. Yno y dyvot y goruchwiliwr ynthaw ehun. Pa beth a wnaf: can ys bot vy arglwydd yn dwyn yr oruchwiliaeth y arnaf? Cloddiaw ny allaf, a' chardota 'sy ‡ wradwyddus genyf. Gwnn beth a wnaf, pan im bwrier or 'orch-wylieth mal im *d*erbyniont *y'w tai*e*. Yno gwedy iddaw alw ato pop vn o ddyledwyr ei Arglwydd, y dyvot wrth y cyntaf, Pa veint a ddyly vy Arglwydd yty? Ac ef a ddyvot, Cant ‡ mesur o *oleo. Ac ef a ddyvot wrthaw, Cymer dy escriven, ac eistedd yn ebrwydd, ac escrivenna ddec a' deucain. Yno y dyvot ef wrth *vn* arall, Pa gymeint o ddlet 'sy arna ti? Ac ef a ddyvot. Cant ‡ mesur o wenith. Yno y dyvot ef wrthaw, Cymer dy escriven, ac escrivenna petwar-ucain. Ac a ganmolawdd yr Arglwydd y goruchwyliwr an-cyfiawn, am iddaw wneythy*d* yn *synhwyrol. Can ys synwyrolach yw ‡ plant y byt hwn yn ei cenetlaeth na phlant y golauni. A' mi addywedaf yw'ch. Gwnewch

‡ gywilyddus
* yddy
‡ tunnell
* oyl, yyl
‡ crynoc
* brudd, gall, gymmen, bwolloc
‡ meipion

y-chwy *gereint ‡a golud enwiredd, val pan vo eisiae arnoch, ich *d*erbyniant i'r *trigvae tragyvythawl.

Hwn 'sy ffyddlawn yn ‡y lleiaf, ysy ffyddlawn hefyd yn llawer: a' hwn 'sy ancyfiawn yn *lleiaf ys y ancyfiawn hefyt ‡yn llawer. Can hyny any a'*s* buoch ffyddlon*ion* yn y *golud enwir, pwy a gred y chwy yn y gwir '*olud?* Ac any'*s* buoch ffyddlon*ion* yn-*da vn* arall, pwy a rydd y-chwy, yr hyn 's ydd ‡ywch'? *Nyd oes neb gwas a ddychon wasanaethu dau arglwydd: can ys ai '*n aill ai* ef a gasaa vn, a' charu 'r llall: ai ef a 'lyn wrth y naill, a' ‡thremygu 'r llall. Ny ellwch wasanaethu Duw a' *golud. A'r *pethae* hyn oll a glybu y Pharisaiait hefyt, yr ei oedden ‡gubydd*ion*, a gwatworesont ef. Yno y dyuot wrthynt, *Chvvy*chwi yw 'r ei ai cyfiawna*vvch* y*ch* hunain *yn-gwydd dynion: a' Duw a 'wyr eich calonae: can ys y peth 'sy *mevvn* vchel*fri* gyd a dynion, y sy *ffiaidd ‡yn-gwydd Duw. Y Ddeddyf a'r Prophwyti *a barahodd yd* Ioan: ac er y pryd hyny y *precethwyt teyrnas Duw, a' phawp *dyn* '*sy'n* ‡tori y mewn y-ddei. A' haws yw i nef a' daiar *vyned heibio, nac *y bydd* i vn titul o'r Ddeddyf gwympo.

Pwy pynac a' *dd*ellwng ei 'wraic y maith, a' phriodi arall, mae'n ‡tori priodas: a' phwy pynac a brioto hon a ollyngwyt ymaith ywrth y gwr, a dyr briodas.

¶ Ydd oedd *ryw 'wr goludawc a oedd yn gwisco ‡porphor a *lliein-main, ac yn cymeryd ei vyt yn ddaentethol ac yn voethus peunydd. Ac ydd oedd ryw gardotyn a' ei enw Lazarus, yr hwn a vwrit wrth y borth ef yn gornwydlyt, ac yn chwenychy cahel ei ‡borthi a'r briwsion, a syrthient y ar vort y *gvvr* goludawc: eithyr a' dawot o'r 'cwn a' llyfu y gornwydedd ef. Ac e ddarvu, bot i'r cardotyn varw, ac ef dducpwyt can yr Angelon i vonwes Abraham. A' marw o'r gwrgoludawc, a' ei gladdy a wnaethpwyt. Ac ef yn yffern mewn poenae, y cyfodes ei *olygon, ac a weles Abraham ym-pell o yno, a' Lazarus, yn ei vonwes. Yno y llefawdd, ac y dyvawt, Y Tat Abraham, trugarha wrthyf, a' *d*anvon Lazarus, y ‡drochy blaen ei vys mewn dwfyr, ac oeri vy-tafawd: can ys im poenir yn y flamm honn. Ac Abraham a ddyvot *Ha* vap, *coffa yt gymeryt dy wynwyt yn dy vywyt ‡yn gyffelip ac y cymerth Lazarus advyt: ac yr awrhon y confforddir ef, ac y poenir ti*thef*. Ac eb law hynn oll, y rhyngom ni

* geredigion
‡ or
* lluestai, pepyll
‡ yr ychydicaf
* yr ychydicaf
‡ mewn
* mamon, cyfoet, hancyfiawn
‡ eiddoch
* Nid oes gwas. &c.
‡ diystyru, esceuluso,
* *mamon*, chyvoeth
‡ ariangar, angor, chwangogion, vewydus
* geyrbron
* ddygas
‡ yngolwc, geyrbron
* yr evaugelwyt
‡ ymyrru, ymsengi, ymwthio, ymdynu,
* drengi
‡ gwneuthwr godinep
* neb gwr
Yr Euangel y Sul cyntaf gwedy Trintot.
‡ purpur,
* sidan
‡ pori
* lygait
‡ wylwch
* meddwl
‡ yr vn siwt

* diffwys
‡ yma
‡ adolwyn
* hynn
‡ edifarhaent
* adgyfodei
‡ o ueirw

a' chwiy mae *gagen*dor* ddirvawr wedy 'r 'osot, mal yr ei a ewyllysient vynet o ddyma ato-chwi ny allant, nac o *dd*yna ddyvot ‡atam ni. Yno y dyvot ef. Can hyny ‡atolygaf y-ty dat, y ddanvon ef y duy vy-tat (o bleit y mae i mi pemp broder) val testolaetho ydd-wynt, a' rac ydd wynt wy dawot ir poenva *hon. Abraham a ddyvot wrthaw. Mae ganthwynt Moysen a'r Prophwyti, gwrandawant arnynt wy. Ac ef a ddyvot, Nag e, y tat Abraham: eithyr pe dauei vn attwynt y wrth y meirw, wy ‡wellaent ei buchedd. Yno *Abraham* a ddyvot wrthaw. Any wrandawant Voysen a'r Prophwyti ny's credent *chwaith*, pe's *cyvodei vn ‡y wrth y meirw.

Pen. xvij.

Christ yn dyscu ei ddiscipulon i 'ochelyd achos rhwystr. Bot y vn vaddae ir llall. Dyly o hanam weddiaw am angwanegu ffydd. Ef yn mawrygu rhinwedd ffydd. Ac yn dangos anallu dyn. Ef yn iachau dec or clwyf gohan. Yn traethu o'r dyddiae dyweddaf, ac o ddywedd y byd.

* solandron, tranowydde
‡ wddwf
* pechot, camwedd
‡ fficusfor
* Paratoa, Ar lwy, Trwsia

YNO y dyuot ef wrth ei ddiscipulon, Ny aill bot amgen, na ddaw *rhwystrae, an'd gwae ef drwy 'r hwn y dauant. Gwell oedd yddaw *ef* pe crogit maen melin *mavvr* yn-cylch ei ‡vwngl, a'i davlu i'r mor, na bod iddaw rwystraw vn or ei bychain hyn.

Cedwch arnoch eich hun: a'*s* gwna dy vrawt *sarhad yn dy erbyn, cerydda ef: ac a'*s yvv* ediuar gantaw maddae y-*dd*aw. A' chyd pecho ith erbyn saithwaith yn y dydd, a' seithwaith yn y dydd troi atat, gan ddywedyt, Mae'n ediuar genyf, maddac y-*dd*aw. A'r Apostolon a ddywedesont wrth yr Arglwydd, Angwanega ein ffydd. A'r Arglwydd a ddyuot, Pe bai genwch ffydd *cymmeint* ac *yvv* gronyn o had mustard, ac *a* dywedech ymblann*a* yn y mamin hwn, Ym*dd*adwraidd*ia*, ac wrth y pren ‡sycor, ys uvyddhay *ef* y-chwy.

Pwy o hanoch hefyt ac iddo was yn aredic neu yn porthi da, a ddywait wrthaw yn y van, yn ol dyuot o'r maes, Dos, ac eiste 'i lawr y vwyta? ac ny ddywait yn *hytrach* wrthaw. *Cyweiria *hyn* a swperwyf, ac ymwregysa, a' gwasanaetha vi, nes i mi vwyta ac yfet, ac wedy hyny bwyta, ac yf di*the*? *A* ddiolch ef ir gwas hwnw can wneythyd o hanaw hyn a 'orchmynesit y*dd*aw? nyd wy'n tybiet. Ac velly chwi*theu*, gwedy

gwneloch *pop perh* oll, ar a orchymynwyt y-chwy, dywedwch, *Paam*, Gweision ‡ anvuddiol ym: *can ys* hyn a ddylesem ey wneuthy*d*, a wnaetham.

‡ aflesol

¶ Ac velly y darvu ac ef yn mynet i Gaerusalem, ac ef a ddeuth trwy * genawl Samaria a' Galilea. Ac mal ydd oedd ef yn myned y mewn i ryw *ben*-tref, y cyvarvu ac ef ddec-wyr ‡ gohanglaf, yr ei a safesant o hirbell. Ac wy godesont ei llefae, can ddywedyt, Iesu, *y* Llywydd, trugarha wrthym. A' phan welawdd ef wy, y dyvot wrthynt, Ewch, ymddangoswch ir Offeiriait. Ac e ddarvu, ac wy'n yn mynet y glanhawyt hwy. Yno vn o hanwynt, pan welawdd ddarvot ei iachay, a ymchwelawdd, ac a llef vchel e roes 'ogoniant y Dduw, ac a gwympawdd ar ei wynep wrth y draet ef, can ddiolvvch yddaw: a' hwn oedd Samarit. A'r Iesu a atepawdd ac a ddyvot, A ny 'lanhawyt dec? a'ph'le *mae'r* naw? Ny chahat ar a ddelynt i roi gogoniant i Dduw, *odd*eithr yr estrawn hwn. Ac ef a ddyvot wrthaw, * Cyvot, does ymaith, dy ffydd ath iachaawdd.

Yr Euangel y xiiij. Sul gwedy Trintot.
* bervedd
‡ clafwr
* Cwyn

A' phan ‡ yr ymofynit yddo y gan y Pharisaiait, pa bryd y * dauei teyrnas Duw, yr atepei yddynt, ac y dywedei, Ny ddaw teyrnas Duw wrth *i* ‡ *d*ysgwyl. Ac ny'*s* dywedant, * Wely, yma, ne wely yna: canys wely y mae teyrnas Duw o'ch mewn. Ac ef a ddyuot wrth y discipulon, E ddaw 'r ‡ amser pan ddeisyfoch 'weled vn o ddyddiae Map y dyn, ac ny'*s* gwelwch. Yuo y dywedant wrthych, * Wele yma*n*, nei wele ‡ yna: *eithyr* nag ewch yno, ac na ddylynwch wy. Can ys me*g*is y * vellten a velltenna o *yvvrth vn van* y dan y nef, a dowyn i *van* arall y dan y nef, velly y bydd Map y dyn yn y ddydd ef. Eithyr yn gyntaf ‡ dir yw iddo ddyoddef llawer *o bethæ*, ai * argyweddy y gan y genedl*eth* hon. A' me*g*is y darvu yn-*d*yddiae Noe, velly y bydd yn-*d*yddiae Map y dyn hefyt. Bwytaent, yfent, gwreicaent, a' gwr*h*aent, yd y dydd ydd ai Noe i'r ‡ Arch: a' daeth y * diliv, ac ei ‡ *cyfer*collawdd *vvy* oll. Yr vn modd hefyt, mal y darvu yn-dyddiae Lot: bwytaent, yfent, prynent, gwerthent, plan*t*ent, adailent. Eithyr y dydd ydd aeth Lot allan o Sodoma, y * glawiodd *hi* tan a' brwmstan o'r nef, ac y dinistrawdd *vvy* oll. Erwydd *yr esemplæ* hyn y bydd *yn* y diernot yr ‡ ymddengys Map y dyn. Yn y dydd hwnw yr hwn ys ydd ar*ucha* y tuy, a' ei * ddodrefn yn tuy, na

‡ yr holit
* delei
‡ chadw, gwilad
* Synna, Eiti
‡ dyddiae
* Nychaf
‡ acow
* Huchet yndiscleirio
‡ rait
* ddiystyru
‡ llong
* ddilif, llif mawr
‡ dinistroedd
* glawiwyt
‡ ymadoudd y didoir, eglurir
* lestri

ddescendet yw gymeryd allan: a' hwn 'sy yn y maes yr vn ffynyt, na ddadymchweled at yr hyn a adawrodd ar ol. ‡Cofiwch 'wreic Lot. Pwy pynac a gais gadw ei enait, ef ei cyll: a' phwy py pynac ei cyll, ei bywocaa. Dywedaf y-chwy, y nos hon hono y bydd dau mewn-vn gwely: vn a dderbynir, *a'r llall a edewir. Dwy vyddant yn malu ‡yn yr vn-lle: y naill a gymerir, a'r llall a edewir. Ac wy a atebesont, ac a ddywedesont wrthaw, P'le, Arglwydd? Ac ef a ddyuot wrthynt, P'le bynac y bo'r *corph yno hefyt yr ymgasel yr eryrod.

‡ Coffewch Meddyliwch Mefyriwch
‡ pair
* ar all, ac arall
‡ ynghyt
* gelain

Pen. xviij.

Wrth esempl y 'weddw, a'r Publican y dysc Christ pa wedd y mae gweddiaw. Wrth esempl y plantos yr eiriol ef vsylldot. Am y ffordd y byddir cadwedic, a' pha bethae a 'rwystrant. Y gwobyr addawedic ir ei yddo ef, Ac am y groes.

AC ef a ddyuot hefyt barabol wrthynt, ys ef i hyn, y *dylynt weddiaw yn 'oystat, ac eb ‡ddeffliciaw, gan ddywedyt, Ydd oedd brawdwr yn-rhyw ddinas, yr hwn nid ofnei Dduw, ac ny pharchei ddyn. Ac ydd oedd gwraic-gweddw yn y dinas hono, yr hon a *ddoy attaw, gan ddywedyt, *Gwna i mi gyfiawnder yn erbyn vy-gwrthnebwr. Ac ny's gwnai ef dros hir amser: ac wedy hyn y dyuot yntho ehun, Cyd nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddyn, eto can vot y 'weddw hon yn vy ‡molestu, gwnaf iddi gyfiawnder, rac o'r dywedd y ddi vy *sevrddanu. A'r Arglwydd a ddyuot, Clywch pa beth ddywait y brawdwr ‡anecyf-iawn. Ac a ny ddial Duw ei *ddetholedigion, ysy yn llefain arnaw ddydd a' nos, ‡cyd bo ef yn *ohirddig drosdynt? Dywedaf ychwy, taw y dial ef hwy yn glan. Eithyr pan ddel Map y dyn, a gaiff ef ffydd ar y ddaiar?

¶ Ef a ddyuot y *parabol hwn wrth y'r ei oedd ei ‡ymddiriet arnyn ehunain ey bot yn gyfiawn, ac yn *diystyry yreill, Deu-wr a escenesont ir Templ i weddiaw: vn Pharisai, a'r llall ‡Publican. Y Pharisai oei sefyll a weddiawdd val hyn wrthaw ehun, Duw, diolchaf y-ty nad wyf mal y dynion ereill, yn *gribdeilwyr yn ancyfiawnion, yn 'odinebwyr, ai mal y Publican hwn. Ydd wyf yn ymprydiaw ddwywaith yn yr wythnos: ddwyf yn decemy cymeint ‡oll a veddaf. Anid y Publican yn sefyll o hirbell, ny

* bydd rait, y bydd dir
‡ vuscrellu
* ddawei
* Dial vi
‡ blino, ysmalhau
‡ myddaru
* enwir
‡ ddewysedigion
* er y vot yn odei ei ddigofeint amdanynt
‡ hwyrddio
* ebrwydd, ar vrys
Yr Euangel y ɜri. Sul gwedy Trintot.
* damec
‡ coel
* tremygy
‡ Tollwr, Cais
* drawsion
‡ ac ys y ar vy elw

dderchavei na ei *'olygon tu ar nef, an'd curo ey ddwy-vron can ddywedyt, Duw, trugarha wrthyf bechatur. *Ys* dywedaf wrthych, e ddescennawdd *y dyn* hwn y'w duy wedy ei gyfiawnhay, yn vwy na'r llall: Can ys pwy bynac a ymdderchaif, a ‡'oystynger, a' hwn a ymestwng, a ddercheſir,

Ac wy dducesont ataw *'r 'ei bychein, val y bei yddo ei cyvwrdd. A' phan *ei* gwelawdd, ei ddiscipulon, ei ceryddu *aorugant. A'r Iesu ai galwawdd wy ataw, ac a ddyuot, Gedwch i'r ‡bechcenot ddyuot atafi, ac na 'oherddwch wy: can ys ir cyfryw *y mae teyrnas Duw. Yn wir y dywedaf wrthych, pwy bynac ny *dd*erbyn*io* deyrnas Duw val bachcenyn, ny bydd iddo vyned oei mywn hi. Yno y gofynnawdd ryw lywiawdr iddaw, gan ddywedyt, Athro da, pa *beth* ‡'sy imi y'w wneuthur, i veddu bywyt tragyvythawl? A'r Iesu a ddyuot wrthaw, Paam y*m* gelwy vi yn dda? ny*d* da neb*un dy*eithr vn, '*sef* Duw. Y gorchmynnion awyddost, Na *wna obineb: Na ladd *gelain:* Na lat-rata: Na ddwc ffalstestiolaeth: Anrydedda dy dat a'th *vam.* Ac ef a ddyuot, Hyn oll a gedweis o'm ieunctit. Gwedy clybot o'r Iesu hyn, y dyuot wrthaw. Etwo mae yti vn peth yn ‡eisiae. Gwerth cymmeint oll ac ys-y * ar dy helw, a' *chyf*rana i'r tlodion, a' *thi* gai dresawr yn y nef, a' ‡dyre*d*, dilin vi. An'd pan glybu ef *y pethe* hyny, bod yn **dra*thrista or ug *ef:* can ys-goludawc aruthr y doedd. A' phan y gwelas yr Iesu y *vot* ef yn *dra*thrist, y dywedawdd, *Pa'nd anhawdd ir ei 'sy a golud yddynt vyned i deyrnas Duw? Can ys-* haws*ach* i gamel vyn*e*d trwy grau nodwydd *ddur*, nag i 'oludawc vyned i deyrnas Duw. Yno y dywed-ynt yr ei a*i* clybu, A phwy *ynte* a a*i*ll vot yn gatwedic? Ac ef a ddyuot, Y pethae ys-y *ampossibil *y* gyd a dynion, 'sy possibil y gyd a Duw.

Yno y dyuot Petr, ‡Nacha, *ys* gadawsam ni *y cvvbl* oll, ac ath ddylynesam di. Ac ef a ddyuot wrthynt, Yn wir y dywedaf wrthych, Nid oes vn a'r a adawodd duy, neu rieni, neu vroder, neu wreic, neu blant, *o bleit teyrnas Duw, a'r ny'*s d*erbyn vwy o lawer yn y byd hwn, ac yn y byd a ddaw buchedd dragyvythawl.

¶ Yno y cymerth yr Iesu ataw y deuddec, ac a ddyuot wrthynt, Nycha, ni yn mynet i vyny i Caeru-salem, ac a gyflawnir i vap y dyn bop peth, ys y yscriv-enenedic *can y Prophwyti. Can ys ef a roddir ir

* lygait
‡ iselir
* plantys
* wnaethant
‡ rei bychein, plantos
* biae
‡ a ddylywn
* thor briodas
‡ ol
* yn
‡ dabre
* dristiawn awnaeth
‡ Pond, Mor,
* hawddach
‡ analluoc
* Wely
* er mwyn
Yr Euangel ar Sul Quinquagesima.
* trwy

Cenetloedd, ac a ef watworir, ac a geblir, ac a boerir
arnaw. A' gwedy yddynt y yscyrsiaw ef, wy ei lladd-
ant: anid ef a gyvyt y trydydd dydd drachefyn. Ac
wy ny ni ddyallesont ddim or pethae hyn, ac ydd oedd
‡ yr ymadrodd, y peth ‡y gair hwn yn guddiedic rhacddynt *vvy*, ac ny
wybuont y pethae a ddywedesit. Ac e ddarvu, ac ef
yn dynesay at Iericho, bot ryw ddyn dall yn eistedd ar
emyl y ffordd, yn cardota. A' phan glywodd ef y
popul yn myned heibio, e ymovynodd beth oedd hynny.
Ac wy a ddywedesont yddaw, mae'r Iesu o Nazaret
oedd yn mynet heibio. Ac ef a lefawdd ac a dyuot,
Iesu vap Dauid, trugarha wrthyf. A'r ei oedd yn
mynet o'r blaen, y ceryddent ef, y dewi a son. Ac ef
a levawdd vwyvwy, Map Dauid, trugarha wrthyf. A'r
Iesu a savodd, ac a 'orchymynawdd ei ddwyn ef attaw.
A gwedy y ddawot ef yn nes, e ovynnawdd ydd-aw, can
ddywedyt, Beth a vynny imi wneythyd y ty? Ac ef
a ddyvot, Arglwydd, cahel-vy-golwc. A'r Iesu a
ddyvot wrthaw, Cymer dy olwc: dy ffydd ath iacha-
* dylynoedd awdd. Ac yn ebrwydd y cavas ei olwc, ac y *canlyn-
awdd ef, gan roddy gogoniant y Dduw: a'r oll popul,
pan welsont *hyn* a roesont voliant i Dduw.

Pen. xix.

Am Zacchaius, Y dec darn bath. Christ yn marchogeth i Caerusalem, ac yn wylaw drostei. Ef yn ymlid y marsiaind y maes. Ai 'elynion yn caisiaw y ddifetha ef.

A' GWEDY dyuot yr Iesu y mywn a' myned trwy
* yr Iericho, wely'wr a elwit *ei envv* Zacchaius, *a
hwn oedd ben-cais-y deyrnget, a' goludawc *yd*oedd.
Ac ef a geisiai weled yr Iesu, pwy yn ydoedd, ac ny's
‡ rac yr, ymsang gallai ‡gan y dorf*a*, can nad oedd anyd bychan o
* isel gorph*oleth*. Yno y *rac*redawdd ef o'r blaen ac a
ddringiawdd i fficuspren-gwyllt, y *gahel* y weled ef:
can ys *ffordd* hono y dawei. A' phan ddaeth yr Iesu
* ytremioed ir lle, *ydd edrychawdd y vyny*dd* ac ei gweles ef, ac y
‡ dyre i lawr yn glau dyuot wrthaw, Zacchaius, ‡descen*d* ar vrys: can ys
* raid heddyw 'mae yn *ddir i mi aros yn dy duy *di*. Yno y
descen*d*awdd *ef* ar ffrwst, ac y *d*erbyniawdd ef yn
‡ grwgnach llawen. A' phan ei gwelsant *vvy* oll, ‡murmuro a
* leteuy wnaethant, gan ddywwedyt, vyned o hanaw y *letuyaw
‡ anvuchedol at 'wr ‡pechaturus. A' Zacchaius a safawdd *racddavv*,
ac a ddyuot wrth yr Arglwydd, Wely, Arglwydd,
haner vy-da a roddaf *yn avvr* ir tlodion: ac a's dugy*m*

ddim y ar nep trwy hocced, *mi* ei talaf yn bedwar
*plyc. A'r Iesu a ddyuot wrthaw, Heddyw y daeth — * cymmeint
‡iachyd*urieth* i'r tuy hwn, o herwydd *iddo ef *ddy*uot — ‡ iachawdur-
yn vap *i* Abraham. Can ys-daeth Map y dyn y gais- — ieth
iaw, ac y gadw ‡yr hyn a gollessit. Ac a'n hwy yn — * i ti — ‡ y peth
clywet y pethae hyn, y paraodd yn dywedyt parabol
o bleit ei vot yn *gyf*agos i Gaerusalem, ac o bleit *hefyd*
ey bot yn tybiet mai eb ohir yr ymddangosei teyrnas
Duw. Ef a ddyuot gan hyny, Ryw wr *boneddic — * cenedloc
ai *y ymdaith* y wlat bell, y *dd*erbyn iddo deyrnas, ac
a ‡dauei drachefyn. Ac ef a alwei *am* ei ddec gwas*ion*, — ‡ ddadym-
ac a roddes atyn ddec *darn o ‡vath, ac a ddyuot — chwelei — * dryll
wrthynt, *Marchnatewch y'n y ddelwyf. Eithyr ei — ‡ vonei, arian
ddinaswyr y caseynt ef, ac a *dd*anvonesont genad*vvri* — * Marsiaden-
ar y ol ef, gan ddywedyt, Ny vynnwn *ni* vot hwn yn — wch, Masnech-
teyrnasu arnam. Ac e ddarvu, pan adchwelawdd, a' — wch, Bargen-iwch
*d*erbyn ei deyrnas, yno y gorchymynawdd 'alw ei
weision ataw, at yr ei y roddesei ei arian, val y cay
wybot beth ‡elwesei pop vn. Yno y daeth y cyntaf, — ‡ amlhesei,
gan ddywedyt, Arglwydd, dy ‡darn a *elwodd ddec- — enillesei — * ddryll
darn. Ac ef a ddyuot wrthaw, ‡Oi was da: can — * amylhaodd
ys-buost yn ffyddlawn yn echydig*yn*, cymer *veddiant — ‡ Oian, wi,
ar ddec dinas. Ac e ddaeth yr ail, gan ddywedyt, — Divai, Tec — * awdurdot
Arglwydd, dy darn a ‡elwodd bemp darn. Ac wrth — berchenogeth
hwnw y dyuot, A'bydd di*the* lywiawdr ar *ucha* pem*p* — ‡ amylhodd
dinas. *Ac arall a ddaeth, gan ddywedyt, Arglwydd, — * Ar llall
‡nycha dy darn, yr hwn oedd genyf wedy ddody *y* — ‡ wely
gadvv mewn *ffunen. Can ys-ith ofnais, o bleit dy — *pilyn, cadach,
vot yn wr ‡dirfing: *ti* gymery *i vyny*, yr hyn ny — napcyn, cwrsi
ddodeist *i lavvr*, ac a vedi 'r hyn ny heuaist. Yno — ‡cyfing, gwrth-
y dywedawdd wrthaw, Oth enae *dyhun* ith varnaf, — nawsic, cynnil, anynad
was ‡drwc. Gwyddyt' vy-bot i yn 'wr dirfing yn — * mall
cymeryd *i vyny* hyn ny ddodwn *i lavvr*, ac yn meti
hyn ny heuwn. Paam gan hyny na ro*ddy*t' vy arian
*i'r vord, val y gallwn pan ddelwn, ei gofyn y gyd — * ynybanc, at
ac ‡elw*ant?* Ac ef a ddyuot wrth yr ei a sefynt — yr arianwyr — ‡ vsur, ocr,
geyr-llaw, Dugwch y ganto y ddarn, a' rhowch i — mantais
hwn'sy a'r dec darn ganthaw. (A' *hvvytheu* a ddy-
wedcsont wrthaw, Arglwydd, y mae ganto ddec darn.)
Eb yntef, Can ys dywedaf wrthych, *taw i bawp y — * may
may gant*ho*, y rhoddir: ac y ar hwn nyd ‡yw gant*ho*, — ‡ oes
ys yr hyn 'sy ganto, a ddugir o *dd*yarnaw. A'hefyt
vy-gelynion hyny, a'r ny *vynnent deyrnasu o hanof — * ewyllysent
arna*dd*ynt, dugwch yma, a' lleddwch wy geyr vy-bron.

* ai cerddodd hi, ai tynnodd hi
‡ i
* ger llaw
‡ olivar
* wic
‡ gyfeiryd
* ynrhwym
‡ vn

A' gwedy y-ddaw ddywedyt val hyn, ef *aeth *y* ymd*dd*aith o'r blaen, gan escen*d* i Gaerusalem. Ac e ddarvu gwedy nessau o hanaw ‡at Bethphage, a' Bethania, *wrth y mynyth a elwir *myn ydd* yr ‡olewwydd, e ddanvonawdd ddau o ei ddiscipulon, gan ddywedyt, Ewch i'r *dref 'sy ‡gyferbyn a *chwi*, ir hon, gwedy y deloch, y ce*ff*wch ebol *wedy rwymo, ar yr hwn nyd eisteddawdd ‡dyn erioed: gellwngwch ef, a' dugwch *yma*. Ac a's gofyn neb y chwi, paam y gillwngwch *ef*, vellhyn y dywedwch wrthaw, O bleit bot ar yr Arglwydd ei eisiae. Yno yr ei a *dd*anvonit, aethant ymaith, ac a gawsant me*g*is y dywedesei *ef* wrthwynt. Ac a'n hwy yn gellwng yr ebol, y dywedawdd ei berchenogion wrthynt, Paam y gel'yngwch 'yr ebal? Ac wy a ddywedesant, Y mae ar yr Arglwydd ey eisiae.

* twysesont
‡ ir
* arnaw
‡ ddyuot yn agos at droet
* gorywared
‡ lawenychu
* wyrthiae
‡ heddwch
* argywedda ysdwrdia
‡ ceric

Yno y *ducesont ef ‡at yr Iesu, ac y bwriesont ei dillat ar yr ebal, ac y dodesont yr Iesu *aruchaf. Ac a'n hwy yn myned, y tanent ei dillat 'rhyd y fford. A' gwedy yddaw ‡*dd*ynesau at *ddescenfa mynydd yr olewwydd, y dechreawdd oll lliaws y discipulon ‡lawenhau, a' moly Duw a llef uchel dros yr oll *veddiannac a welesynt, gan ddywedyt *Y*sgwynvydedic y Brenhin 'sy yn dyuot yn Enw yr Arglwydd: ‡tangneddyf yn y nef, a' gogoniant yn y *lleoedd* vchaf. Yno 'r ei o'r Pharisaieit o'r dorf*a* a ddywedesont wrthaw, Athro, *cerydda dy discipulon. Ac ef a atepawdd, ac a ddyuot wrthwynt, Dywedaf y-chwy, pe's tawei ir ei-hyn, *ys* llefai y'r ‡main.

Yr Euangel y x. Sul gwedy Trintot.
* am denei
‡ heddwch
* yn llawr vaes
‡ ei gylydd
* ymweliat

¶ Ac wedy iddo ddyuot yn agos, ef edrychawdd ar y dinas, ac a wylawdd *drosdei, gan ddywedyt A' phebysei i ti wybot, or lleiaf yn dy ddydd *di* hwn yma y pethae hyny a *perthynant* ith ‡dangneddyf, onid yr awrhon wy guddiwyt y wrth dy lygait. Can ys e ddaw 'r dyddiae arnat, ac y bwrw dy 'elynion glawdd yn dy 'ogylch, ac ith amgylchynant, ac ith 'oarchaeant o popparth, ac a'th wnant yn *gyd oystat ar ddaiar, ath plant 'sydd ynot, ac ny adant ynot vaen ar ‡vaen, can na adnabuost amser dy *ofwy. Ac ef aeth y mewn ir Templ, ac a ddechreawdd, ddavly allan yr ei 'n oeddent yn yn gwerthy ynthei, a' rei oedd yn pryny, can ddoedyt wrthwynt, Escrivenuwyt, Y tuy meu vi yw tuy gweddi, a' chwi ei gwnethoch yn 'ogof llatron. Ac ydd oedd ef yn *eu* dyscu beunydd yn y Templ.

A'r Archoffeiriait, a'r Gwyr-llen, a phenaethae 'r ‡popl a geisiesont y *ddifa ef. Ac ny chefynt beth a wnaent iddaw: can ys yr oll popul *ymlynent wrthaw, pan glywent ef.

‡ plwyf
* golli, ddidetha
* ymgrogant oedd ai coel arnaw

Pen. xx.

Christ yn goystegu ei wrthnebwyr a' *gorchest arall. Yn dangos y dinistriat wy drwy ar ddamec. Awturtot Llywyawdwyr. Y cyuodedigaeth a ei ddwywol veddiant. Ef yn beio ar vocsach a'rryvic y Gwyr-llen.

* *chvvestion*

AC e ddarvu ar vn o'r dyddiae hyny, ac ef yn dyscu 'r popul yn y Templ, ac yn Euangelu, yr Archoffeiriait, a'r Gwyr llen a ddaethant *arnaw y gyd ar Hena*fieit* ac a lafaresont wrthaw, gan ddywedyt, Dyweit i ni wrth pa awturtot y gwnai *di* y pethe hyn, *n*ai pwy a roes i ti yr awturtat hyn? Ac ef atepodd ac a ddyuot wrthwynt, A' mi*nef* a 'ovynaf i chwi*the*, vnpeth: dywedwch ymy gan hyny: Betydd Ioan ai o'r nef ydd oedd, ai o ddynion? A' hwy a resym*e*sont ynthyn y hun*ain*, gan ddywedyt, A's dywedwn ‡mai or nef, ef a ddywait, Paam gan hyny na chredech y-ddaw? Ac a's dywedwn *Mai* o ddynion, yr oll popul a'n llapyddia *ni*: can ys-‡diogel *yvv* ganthwynt *mai Prophwyt oedd Ioan. Am hyny yr atebesont, na wyddent o b'le ydd oedd. Yno y dyuot yr Iesu wrthynt, Ac ny*s*' d*dy*wedaf vi*nev* y chwi*thev*, trwy pa awdurdot y gwnaf y pethae hyn.

* ar ei ucha
‡ taw
* honeit, credadwy
‡ vot. &c.

Yno y dechreawdd ef ddywedyt wrth y ‡plwyf y parabol hyn, Gwr oedd a blannei winllan, ac y llocawdd hi y *dir-ddiwylliawdwyr: ac aeth i wlat dieithr, dros amser mawr. Ac ar ryw ‡bryd, *yd* anvones ef was at y tir-ddiwylliawdwyr val y rhoddent y-*dd*aw o ffrwyth y winllan, eithyr y tir-ddiwyllyawdwyr y bayddent ef, ac eu *d*anvonent ymaith yn *wac. Ac eilwaith y*d* anvonawdd ef was arall: a hwn*avv* a gurasont wy, ac ei ‡am*p*archesont ac ei *d*anvonesont y ffordd yn wac. Trache e ddanvonawdd *y* trydydd, a hwn, a archollesont ac a *vwriesont allan. Yno y dyuot Arglwydd y winllan, Pa *beth* a wnaf? Anvonaf y ‡caredic vap mau*vi*: *ef allei y parchant, pan y gwelont ef. A'r tir-ddiwilliawddwyr pan wel*e*sont ef, ymrysymy ai gylydd a 'orugant, gan ddywedyt ‡Hwn yw'r y tifedd: dewch, lladdwn ef, y'n y bo yr tiveddiaeth yn *ciddom. A' hwy y tavlesont ef allan o'r winllan, ac ei lladdesont.

* popul, werin
* lafurwyr
‡ amser
* ddiddim,
‡ gwarthwysont
* gyresont
‡ yr anwyl
* a gat vydd, ond odit
‡ Llyma'r aer
* i ni

Pa *beth* gan hyny a wna Arglwydd y winllan ydd-wynt? Ef a ddaw ac a destryw y tir-ddiwilliawdwyr *hyn*, ac a ‡ddyd ey winllan y eraill. A' phan glywsant *hyn*, y dywedesont Na *bo *hyny*.

‡ rydd, osyt
* ato duw

Ac ef a edrychawdd arnynt, ac a ddyvot, Beth ynteu yw hyn a esceivenwyt, Y ‡maen y wrthodent yr adail-wyr, hwnw a wnaethpwyt yn ben *ir* congyl*raen?* Pwy pynac a syrthio ar y maen hwnaw, a *ddryllir: ac ar pwy pynac y syrthio *ef* ei mal yn ‡chwilfriw. Yno yr Archoffeiriait a'r Gwyr-llen yn yr awr hono a geysynt ddodi dwylo arnaw: (anyd bot arnyn ofn y popul) can ys gwybuont may yn y erbyn hwy y dywedesei ef y parabol hwn. A' hwy *ei dy*sgwylieſont, ac a *dd*anvon-ent *gynllwynwyr a ‡symlent ey bot yn gyfion, y graffu ar y ymadrodd ef, ac y'w roddy ef ym-meddiant ac awturtot y President. Ac y a 'ofynesont y-ddaw, gan ddywedyt, Athro, gwyddam y dywedy *di* ac y dyscy *yr vnion, ac na *dd*erbyny *vry*neb *ond val ygylydd*, 'eithyr ‡dyseu yddwyt *i barrp* ffordd D*d*uw yn-*gwirioned. A*i* cyfreithlawn i ni roddy teyrnget i Caisar ai ny*d* yw? Ac ef a ddyallawdd y ‡dichell wy, ac a ddyuot wrth-wynt, Paam y temptiwch vi? dangoswch i mi geiniawc. Pwy biae 'r ddelw ar *graipht 'sy ‡arnei. Atep o hanynt a 'dywedyt, Caisar. Yno y dywedei ef wrthynt, Rowch am hyny yr eiddo Caisar, i Caisar, a 'r eiddaw Duw, y Dduw. Ac *relly* ny allesont veio ar y *eiriac ef geyr bron y popul: any*d* ryvedd vu ganthynt y atep ef, a' thewy a son a wnaethant Yno y daeth ataw 'r ei o'r Zadduceit (yr ei a wadant vot cyuodedigaeth) ac a 'ovynent iddaw, gan ddywedyt, Athro, Moysen a yscrivennawdd i ni, A's bydd marw brawd nep ac iddaw wreic, a' marw o hanaw yn ddi-blant, bot y'w vrawt gymeryd ei wreic, a' chody had y'w vrawd. Ac yr oedd saith broder, a'r cyntaf a gymerth 'wraic ac a vu varw yn ddi blant. A'r ail a gymerth y wreic, ac *ynt*ef a vu varw eb plant. Yno y trydydd y cymerth hi: a'r vn modd y bu veirw y saith eb adu plant. Ac yn ddy-wethaf oll marw o'r wreic hefyt. Can hyny yn y cyuodedigaeth, gwraic i bwy vn o hanynt vydd hi? can ys ir saith y bu hi yn wreic. Yno ydd atebawdd *yr* Iesu, ac y dyuot wrthynt, Plant y byd hwn a wreic-aant ac a'wrant. Any*d* yr ei a deilyngir y veddy ar y byd hwnw, a 'r cyuodiat o veirw, ny wreicaant, ac ny

‡ garec
* yscytir
‡ ddryllie, gate
* lechiaeit, spienwyr, vilwyr
‡ ymredent, a gymren arnyn
* yn
‡ dangos
* gywir
‡ chwiongl
* yscriven
‡ yddi
* argyweddy oganu ragu
‡ ymodrodd
* dystewi

*wrhant. Can na allant varw mwy*ach*, o bleit eu bot yn ‡gymetrol a'r Angelon, ac ynt *yn* Veibion Duw, ac wy*ntæ* yn blant y cyuodedigaeth. A' bod ir meirw *ad*gyuodi, 'sef Moysen ei *racdd*angoses *yn y *dyrys*-llwyn, pan ddyvot ef, *Mai* yr Arglwydd *yvv y* Duw Abraham, a'r Duw Isaac, a'r Duw Iaco. Can na*d* yw ef Duw 'r meirw, anyd ir ei byw: can ys byw *ynt* oll iddo ef. Yno ydd atepawdd 'r ei o'r Gwyr-llen, ac a ddywedesont, Athro, da y dewedeist. Ac ar ol hyny, ny veiddiesont ymofyn ac ef ddim *oll*.

* phriodir
‡ ogyfuwch, gystad
* geyrllaw, wrth

Yno y dyuot wrth-wynt, ‡Pa-vodd y dywedant vot y Christ yn vap Dauid? Ac *ynt*ef Dauid yn dywedyt yn llyver y Psamae, Dywedawdd yr Arglwydd wrth vy Arglwydd, eisted ar vy-deheulaw, Y n y *wnelwyf vy-gelynion yn droedfainc y-ty. Can y Ddauid y alw ef yn Arglwydd, a' pha wedd y mae ef yn vap iddaw.

‡ P'odd
* osotwyf, ddodwyf

Yno ‡a'r popul yn clywet, y dyuot ef wrth ei ddiscipulon, Ymogelwch rac y Gwyr-llen, yr ei a ewyllysiant *vyned mewn dillat llaision, ac a garant ‡gael cyfarch gwell yddyn yn y marchanatoedd, a'r eisteddvae vchaf yn y Synagogae, a'r lleoedd pennaf yn yn y ‡gwleddoedd: yr ei a lwyr ysant dai y *gvvrayedd*-gweddwon 'sef yn rhith hir weddiaw: yr ei hyn a *dd*erbyniant varn drymach.

‡ ar 'oysteo y popul
* rodio
‡ anerchion
‡ gwestvae

Pen. xxj.

Christ yn canmol y weddw dlawd. Ef yn rac rybyddiaw am ddinistriat Caerusalem. O'r precethwyr gauawc. O'r arwyddion a'r trallodae ar ddyuot. O ddywedd y byd, Ac oei waith diwarnodawl.

AC val *ydd* oedd ef yn edrych, y gwelas ef yr ei goludawc yn bwrw ei rhoddion ir *tresorfa. Ac ef a welawdd hefyt ryw *vvreic*-weddw dlawd, yr hon a vwriawdd y mywn yno ‡ddwy hatling, ac ef a ddyuot, Yn ddiau y dywedaf ychwy, *ddar*vot ir weddw dlawt hon *vwrw ymywn vwy nac wyntwy oll. Canys wy oll o ei ‡gormodd*der* y bwriesont ymplith y'r offrymae Duw: a' hon oi *phrinder a vwriawdd y mywn yr oll vywyt oedd y-ddei. Ac a'r ei yn dywedyt am y templ, val yr addurnesit a main pryderth, ac a *chyssegredic bethae, ef a ddyuot, *Ai* 'r pethae hyn ydd ych yn ei ‡tremio? e ddaw 'r dyddiae yn yr ei ny edev*v*ir maen ar vaen, a'r ny's ‡goyscerir. Yno y gofynnesont y-ddaw, gan ddywedyt, Athro, and pa

* cyff yr offrwm
‡ dau vitym dau dipin, dryllyn, getyn
* ddody, vwrw
‡ gweddill
‡ heisie diddimder, angenoctit
* rroddion anregion
‡ hedrych
* dinistrir

‡ arwydd, sein bryd y bydd pethae y hyn? a 'pha 'r ‡argoel *rydd* ar
ddawot hyn i ben? Ac ef a ddyuot, Mogelwch rac
cael eich twyllaw: can ys daw llawer yn vy Enw *i*,
gan ddywedyt, Mi yw *Christ*, ae mae'r amser yn *dy*-
nesau: ac am hyny nac ewch ar y *h*ol hwy. A' phan
glywoch *son am* ryveloedd a' thervyscoedd, nac ofner
chwi: can ys dir yw ir pethae hyn *ddy*vot yn gyntaf,
‡ diben, diwedd eithyr na*d oes* ‡tervyn yn y man. Yno y dywedei
wrth-wynt, E gyuyt *cenedl yn erbyn cenedl, a'
* nasion theyrnas yn erbyn teyrnas, a' dayar-grynfae mowrion
‡ amryw vyddant yn ‡amrafael leodd, a' newyn, a haint y
* chwaren *cornwyt, a' dychrynedigaethae, a ‡signedd mawrion
‡ arwyddion vyddant o'r nef. Eithyr cyn na hyn oll, y dodant ei
dwylo arnoch, ac *ich* erlynant, gan *ych* roddi ir Syna-
gogae, ac i garcharae, a'ch dwyn geyr bron Bren-
hinedd, a' llywyawdwyr o bleit vy Enw *i*. A' hyn a
dry i chwi, yn testoliaeth. Dodwch gan hyny yn eich
calonae, na vefyrioch, beth a atepoch. Can ys my*ri*
a roddaf y-chwy 'eneu a 'doethineb, yr hwn ny ddychon
eich oll wrthwynebwyr ei wrthddywedyt na ei wrth-
* tad ach mam ladd. Ys bradychir chwi y can eich *rieni, a' *chan eich*
‡ trasae tylwyth broder, a'*ch* ‡cydgenedl a*ch* cereint, a'r *ei* o hanoch a
ront y varwolaeth. A' dygasoe vyddwch gan *barrb*
‡ er mwyn oll ‡o bleit vy Enw *i*. Eithyr *vn* blewyn o'ch penn
* dyoddefgarwch ny's collir. Trwy eich *ammynedd, meddiannwch
eich eneidiae.

A' phan weloch Caerusalem wedy 'r amgylchynu
‡ luoedd, vilwyr gan ‡vyddinoedd, yno gwybyddwch vot y diffeithiat hi
yn agos. Yno eiliet yr ei 'sy yn Iudaia, ir mynydd-
* pherfodd *edd*: a'r ei 'sy yn y chenol, tynnan y maes: ac nac aed
yr ei or *or*wlad, y mywn yddi. Can ys dyddiae dial
yw '*r* ei hyn, y gyflawny *yr* oll *bethæ* a '*r* yscrivenwyt.
‡ dal A' gwae yr ei beichiogion, a'r ei yn ‡rhoi-bronnae yn y
* angenoctit dyddiae hyny: can ys-bydd *cy*fing*dra* mawr yn y tir
‡ arwartha *hwn*, a' llid ‡arucha y bopul hyn. Ac wy a gwymp-
* gan ant ar *vin y cleddyf, ac eu tywysir yn gaith*ion* *ir oll
* i blith genetloedd, a' Caerusalem a vysengir *dan draed* *y gan
y Cenetloedd, y n y chyflawner amser*e* y Cenetloedd.
* arwyddion argoelion Yno y bydd *sygnedd yn yr haul, ac yn *y* lloer, a'r ser,
ac a'r y ddaiar trallot *ymhlith* y cenetloedd, *gyd* a
‡ tonhe dyfredd chyfing gycor: y mor a'r ‡weilgi a ruant. *Di enait
* Digalon vydd dynion gan ofn, a'dysgwyl *am* y pethae a ddawant
ar *warthaa* 'r byd: can ys nerthoedd y nef*oedd* a yscyt-
wir, ac yno y gwelant Vap y dyn yn dynot yn wybren,

y gyd a meddiant a' gogoniant mawr. A' phan ddechreuo y pethae hyn *ddy*vot, ‡tremiwch i vyny*dd*, a darchefwch eich pene, can ys-bot eich prynedgaeth yn *dy*nessau. Ac ef a ddyvot wrthynt *y* parabol *hwn*, Gwelwch y fficuspren, ‡a'r oll breneu, pan darddant ynawr gan ei gwel*ed*, y gwyddoch o hanoch eich una*in* bot yr haf yn awr yn gos. Ac velly chwi*the*, pan weloch *ddy*vot y pethae hyn, adnabyddwch vot teyrnas Duw yn agos. Yn wir y dywedaf y-chwy, na bydd i'r ‡oes hon vyned heibio, y n y wneler *y pethe hyn* oll. Nef a' daiar a ant *heibio, and y gairie meuvi nid ant dim heibio. Edrychwch arnoch eich hunain, rac bot vn amser trymhau eich calonhae gan ‡gloddest a' meddot, a' *gofalon y vuchedd hon, a' rac dyvot y dydd hwnw ar ych vchaf ‡eb wybot. Can ys val *magl y daw ar ucha *pawb* oll a'r a ‡breswiliant ar *wynep yr oll ddayar. Gwiliwch gan hyny a' gweddiwch yn 'oystat, ar gahel bot yn deilwng y ddianc rac y *pethe* hynn oll ar ddyvot *i ben*, ac ar allu o hanoch sefyll geyr-bron Map y dyn.

Ac yn hyd y dydd y dyscei ef *y bobyl* yn y Templ, a'r nos ydd ai allan, ac yr arosei yn y mynyth a elwir *mynydd* **yr* olew-wydd. A'r oll popul a ddeuent yn vorae ataw, y'w ‡glywet yn y Tem*p*l.

‡ edrychwch
* ar
‡ to
* nes gwneythur
‡ vrwysc surffet
* gwartha
‡ yn ddysymwth
* hoynyn
‡ drigiant
* glawr
* olivar

Pen. xxij.

Bwriad yn erbyn Christ. Wyntwy bwyta 'r Pasc. Gosodedigaeth Swper yr Arglwydd. Hwy yn ymryson pwy vydd mwyaf, ac ef yn ei ceryddu. Ef yn gweddiaw ar y mynyth. Brad Iudas. Wy yn ei ddaly ef, ac yn ei ddwyn i duy yr Archoffeiriat. Petr yn y wadu ef dairgwaith, ac yno yn ediuerhau. Dwyn Christ gar-bron yr Eisteddvot, ac yntef yn gwneythur ynaw gyffes liosawc.

AC ydd oedd gwyl y bara *croyw yn agos, yr hon a elwir ‡Pasc. A'r Archoffeiriait ar Gwyr-llen oedd yn ceisiaw pa wedd y lleddynt ef: o bleit ydd oedd arnynt ofn y bobl. Yno ydd aeth Satan y mewn Iudas, yr hwn a elwit Iscariot, ac y oedd o rif y dauddec. Ac ef aeth ymaith, ac a ymddiddanawdd a'r Archoffeiriait, a'r llywodraethwyr *y Templ*, pa wedd y gwnai ei vrad ef yddwynt. Ac ydd oedd yn llawen ganthwynt, ac a gytunesont roddy arian iddaw. Ac ef a gytunodd, ac a gaisiawdd amser addas yw vradychy ef yddwynt, yn absen y popul. Yno y daeth y dydd y bara *croyw, pan oedd angenrait ‡aberthy'r Pasc. Ac ef a ddan-

Yr Euangel y merchur cyn y Pasc.
* crei
‡ y Mynediat trosodd
* crai
‡ lladd

vones Petr ac Ioan, can ddywedyt, Ewch, a pharatowch y ni y Pasc, val y gallom ei vwyta. Ac wy a ddywedesont wrthaw, Ple y myny di ei baratoi? Ac ef a ddyvot wrthwynt, *Nycha, gwedy yd eloch y mewn i'r dinas, y cyferfydd a chwi ‡ddyn, yn dwyn steneit o ddwfr: cynlynwch hwnw ir tuy ydd el y mewn, a' dywedwch wrth wr y tuy, Yr Athro a ddywait wrthyt, Ple mae'r ystauell lle bwytawyf vy-Pasc y gyd a'm discipulon? Ac ef a ddengys ywch 'goruch ystavell vawr wedy'r drwsiaw: ynorr ei paratowch. Yno ydd aethant ac y cawsant mal y dywedesei ef wrthynt, ac wy a paratoesant y Pasc, A' gwedy dyvot yr awr, ydd esteddawdd, a'r dauddec Apostol gyd ac ef. Yno y dyvot ef wrthynt, Mi a gwbl ddesyfais vwyta'r Pasc hwn gyd a *chwy*chwi, cyn dioddefwyf. Can ys dywedaf wrthych, na vwytawyf o hano mwy o hyn allan, yd y ny chyflawner yn-teyrnas Duw. Ac ef a gymerth y *cwpan ac a ddiolches, ac a ddyvot, Cymerwch hwn, a rhannwch yn eich plith. Can ys dywedaf wrthych, Nid yfaf o ffrwyth y winwydden, yd y 'n y ddel teyrnas D*d*uw. Ac ef a gymerth vara, a 'gwedy iddo ddiolwch, ef *ei* tores, ac a roddes yddwynt, can ddywedyt, ‡Hwnn yw vy-corph: yr hwn a roddir trosoch: gwnewch hyn er cof am danaf. Yr vn modd hefyt wedi iddo swpery *e gymerth* y *cwpan, can ddywedyt, Y cwpan hwn yw'r Testament newydd ‡yn vy gwaet, yr hwn a ellyngir y trosoch. Eithyr *nycha, llaw hwn am bradycha, ys y gyd a mi ar y ‡vort. Ac yn wir Map y dyn a gerdda megisy darparwyt: eithr gwae'r dyn hwnw trwy'r hwn y bradychir ef. Yno y dechraesont ymofyn yn ei plith ehun, pwy o hanwynt vyddei a wnei hyny. Ac e gyvodes ymryson yn eu plith, pwy o hanaddynt a debygit ei vot yn vwyaf. Ac ef a ddyvot wrthynt, Brenhinoedd y Cenedloedd a deyrnasant arnynt, ar ei ai h'arglwyddiacthant a elwir yn Bendevigion ‡da. Eithyr na *rydd y* chwi velly: anid byddet y mwyaf yn eich plith chwi megis y lleiaf: a'r pennaf, megis yr hwn a vo yn *gweini. Canys pa-vn vwyaf, ai hwn ys a'n eistedd ar-y-vort, ai 'r hwn ys y'n ‡gweini? Anyd *mwyaf* yr vn a vo yn eistedd-ar-y-vort? Ac ydd wyf vi yn eich mysc mal vn yn ‡gweini. A' chwychwi yw'r ei'n arosesoch gyd a mi yn vy-provedigaethae. Am hyny y gosodeis y chwi deyrnas, megis y gosododd vy-Tad i *minef*, mal y

* Wely
‡ wr
* phiol
‡ Hynn
* phiol
‡ trwy
* wele
‡ bwrdd
Yr Euangel ar ddydd S. Bartholomeus.
‡ vrdasawl
* gwasanathu
‡ gwasanaethy

galloch vwyta, ac yfet ar vy-bort yn vy-teyrnas, ar
eisteddvae, a' barny dauddecllwyt yr Israel. Ar Ar-
glwydd a ddyvot, Simon, Simon, nycha, Satan a'ch
ddeisyfawdd, er eich nithiaw megis gwenith. An'd mi
a weddiais trosot, na dddefficiai dy ffydd. Can hyny
pan ith ymchweler *ir iavvn*, cadarnha dy vroder. Ac
ef a ddyvot wrthaw, Arglwydd, ydd wyf yn parat y
vynet gyd a thi y garchar ac angae. Eithyr ef a ddy-
vot, *Ys* dywedaf wrthyt, Petr, ny chan y ceiliawc
heddyw, ‡cyn y ti wady deirgwaith vy adnabot. Ac ‡ nes
ef a ddyvot wrthwynt, Pan eich anvoneis eb *gwd, ac * god, amuer,
yscrepan, ac yscidiae, a vu arnoch eisiau dim? Ac wy pwrs
a ddywedesont, Na ddo ddim. Yno y dyvot ef wrth-
ynt, Eithr yr awrhon y neb ys y gantaw gwd, cymeret,
a'r vn ffynyt yscrepan: a'r nep ny bo ganthaw yr vn,
gwerthet ei ‡bais, a' phrynet gleddyf. Can ys dywedaf ‡ siacet
ychwi, pan yw eto hyn ys y escrivennedic, ys angenrait
ei gyflawni yno vi, *Ac y gyd ar ei enwir y cyfrifwyt * Ys ef
ef: can ys diamau bod diben yr awrhon am y pethae *a*
yscrifenvvyt ohano vi. Ac wy a ddywedesont, Ar-
glwydd, *nycha, ll'yma ddau gleddyf. Ac ef a ddyvot * wely
wrthwynt, Digon yw. Ac ef a ddeuth allan, ac aeth
(megis ‡ydd oedd ef gynefin) i *vonyth yr olewydd, * y gnotai
a'ei ddiscipulon ei canlynesont. A' gwedy y ddawot ef * vynydd oliuar
ir van, e ddyvot wrthwynt, Gweddiwch nad eloch ym-
provedigaeth. Ac ef a dynnawdd y wrthynt, yn-cylch
ergit carec, ac a ‡roes ei 'liniae ar lawr ac a weddiawdd, ‡ benlinioedd
can ddywedyt, Y Tad a's ewyllysy, ys mut y *cwpan * sef ei ddy-
hwn y wrthyf, eithyr nid vy ewyllys i, namyn dy ewyllys oddefaint ai
di a gyflawner. Ac a ymddangoses yddaw Angel o'r angeu
nef, yn ei conffordddiaw ef. Eithyr ac ef mewn ‡cy- ‡ ymdrech-
fingdra *meddvvl*, ef a weddiawdd yn *ddyvalach: a' ei echryd
chwys ef ytoedd megis ‡deigreu gwaet, yn treiglo i * ddyvrifach yn ddwysach
lawr yd y ddaear. Ac ef a gyfodes o weddiaw, ac a ‡ dafne
ddauth at *ei* ddiscipulon, ac ei cafas wy yn cyscy gan
dristit. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Paam y cyscwch?
Cyfodwch a' gweddiwch nad eloch ym-provedigaeth.
A thra oedd ef etwa yn ymddiddan, *nycha dorfa a'r * weio
hwn a elwit Iudas vn or dauddec, aeth o ei blaen wy,
ac a nesaodd at yr Iesu y'w gusany. A'r Iesu a ddyvot
wrthaw, Iudas, a vradychy *di* Vap y dyn a chusan?
A' phan welawdd yr ei oedd yn y gylch ef, beth a
ddelei: wy ddywedesont wrthaw, Arglwydd, a drawon
ni a chleddyf? Ac vn o hanwynt a drawodd was yr

Archoffeiriat, ac a dores i glust ddehen ymaith. Yno 'r Iesu atepawdd, ac a ddyvot, Goddefwch *hyny* yd hynn. Ac ef a gyfurddawdd a ei glust, ac ei iachaodd ef. Yno y dyvot yr Iesu wrth yr Archoffeiriat ac wrth

* capteinieit *lywodraethwyr y Templ, a'r Henurieit yr ei a ddauthesei attaw, A ddaetho-chwi allan megis at leitr a chleddyfae ac a ffynn? Pan oeddwn paunydd gyd a chwi yn y templ, nyd estenesoch ddwylo ym erbyn: eithyr hon yw eich gwir awr, a' gallu yr tywyllwc*h*.

‡ daliesont Yno y ‡cymersont ef, ac yr arwenesont, ac ei ducesont i duy 'r Archoffeiriat. Ac Petr ei canlynawdd o hirbell. Ac wedy yddynt gynnae tan yn cenawl y llys, a' chydeistedd i lawr, ydd eisteddawdd Petr hefyt yn ei plith. A' rhyw vorwyn *vreini* a y canvu ef val ydd oedd e yn eistedd wrth tan, ac wedy iddi edrych yn graff arnaw, hi ddyvot, Ac ydd oedd *y dyn* hwn y gyd ac ef. Ac

* verch ef y gwadawdd ef, can ddywedyt, *Ha* *wreic, nid adwaen i ddim hanaw. Ac ychydic yn ol, y gwelawdd *dyn* arall ef, ac y dyvot Ac ydd wyt ti*thef* yn vn o

‡ Ha-wr, tiwr, tias hanwynt. An'd Petr a ddyvot, ‡*Ha*-ddyn, nag wyf. Ac yn cylch awr yn ol hynny, vn arall a gadarnhaodd, gan ddywedyt. Yn wir ac ydd oedd *y dyn* hwn gyd ac ef: can ys Galileat ytyw. Ac Petr a ddyvot, *A* ddyn, ny wn pa ddywedy. Ac yn y van ac ef eto yn ymddiddan, y canawdd y ceiliawc. Yno yr Arglwydd a ymchoelawdd, ac a edrychawdd ar Petr: ac a ddaeth

* gair yn-cof Petr *ymadrodd yr Arglwydd py wedd y dywedesei wrthaw, Cyn canu 'r ceiliawc, tu a 'm gwedy dairgwaith. Ac Petr a aeth allan, ac a wylawdd yn

‡ dost ‡chwerw. A'r gwyr a ddaliesent yr Iesu, ei watwor a'

* vugydy ei vaeddu a wnaethant. A' gwedy yddwynt *guddiaw

‡ ffustiesont ei lygait, y ‡trawsont ef ar y wynep, ac y govynesont yddaw, gan ddywedyt. Prophwyta pwy ath trawodd. A' llawer o gabl 'airie ereill a ddywetesont yn y erbyn

* cy ef. Ac *er cynted ydd oedd hi yn ddydd, ydd ymgynullawdd Henurieit y popul, a'r Archoffeiriait a'r

‡ y ducesont gwyr llen, ac ‡yr arwenesont ef y'w Seneddr hwy, can

* Consti ddywedyt. Ai tu yw'r Christ? dywait i ni. Ac ef a ddyvot wrthwynt, P'es dywedwn y chwy, ny's credech.

* govynaf A' phe hefyt ydd *holaf, nim atepwch ac ni'm gellwngwch ymaith. Gwedy hynn yr eistedd Map y dyn ar

‡ bawp ddeheulaw gallu Duw. Yno y dywedesont *oll, Yw-ti can hynny yn Vap Duw? Ac ef a ddyvot wrthynt, Ydd yw chwi yn dywedyt vy-bot. Yno y dywedesout

wy, Pa reid i ni mwy wrth testoliaeth? canys clywsam
ein hunain o ei enae ehun.

Pen. xxiij.

Dwyn yr Iesu rac bron Pilat a' Herod. Am Barabbas. Am Simon Cyren. Y gwragedd yn cwynvan. Croeshoelio Christ, Ef yn gweddiaw dros ei 'elynion. Ef yn troi 'r lleitr ac ereill lawer ar amser ei varwoleth. Ei gladdedigeth.

YNO y cyvodes yr oll lliaws o hanynt, ac y ducesont ef at Pilatus. Ac wy a a ddechraesont ei gyhuddaw, can ddywedyt. Hwn yma a gawsam yn troi'r bobyl, ac yn gohardd taly teyrnget i Caisar, can ddywedyt, *mae ef yw Christ Vrenhin. Ac Pilatus a 'ovynnawdd iddaw, can ddywedyt, Ai ti-yw'r Brenhin yr Iuddaeon? Ac ef atepawdd iddo, ac addyvot, Tu ys ydd yn *ei* ddywedyt. Yno y dyvot Pilatus wrth yr Archoffeiriait, ac wrth y popl, Nyd wyf i yn cahel dim bai ar y dyn hwn. Ac wyntae ‡ymlewhay a wnaethant, can ddywedyt, Mae ef yn *cynnurfy 'r popul, gan ‡dany dysc tros oll Iudaia. Ac yn dechrae *o Galilea yd yma. Ac Pilatus pan glypu *son* am Galilea, a 'ovynawdd, ai dyn o'r ‡Galilea ytoed ef. A' phan wybu *mae o gyvoeth Herod yr hanoedd, ef ei danvones at Herod, ac ydd oedd yntae hefyt yn-Caerusalem y dyddiae hyny. A' phan weles Herod yr Iesu, ef a lawenechawdd yn vawr: can ys ydd oedd yn hir gantaw am ei weled ef er ‡es talm, erwydd iddaw glywed *son* llawer o bethae am danaw, ac ydd oedd e yn gobeithiaw gahel gweled gwnaethy ryw *arwydd y ganthaw. Yno ydd ‡ymholes ac ef am lawer o bethae: eithyr nyd atepawdd ef ddim iddo. Yr Archoffeiriait ar Gwyr-llen a safasant ac ei cyhuddesont yn *daerddrud. Ac Herod ef a ei gywdawddwyr ny roesont vri arnaw, ac ei gwatworesant, a ei gwiscesont ef o wynn, ac a ei danvonawdd drachefyn at Pilatus. Ac ar y dydd hwnw ydd aeth Pilatus a' Herod yn gymddeithion: canys cyn na hyny ydd oedd yn 'elyniaeth rhyngtwynt. Yno Pilatus a 'alwodd y cyt yr Archoffeiriait a'r llywyodwyr a'r popul, ac a ddyuot wrthwynt, Chwi dducesoch y dyn hwn ataf, val vn a vai yn troi 'r popl, a' nycha, mi ei holeis ef yn eich gwydd, ac ny chevais i vn bai ar y dyn hwn, o'r pethae ydd ywch y'w gahuddaw: na ddo, na Herod chwaith: can ys anvoneis chwi ataw: a' nycha, dim teilwng o angae

Yr Euangel y Die Iou cyn die Pasc.

* taw

‡ ymorugo

* cyffroi

‡ athrawy

* yn

‡ Galileat

* taw

‡ llawer dydd

* viragl, wrthie

‡ ymgwestionedd

* grooh, daerllyt, yn dra dyval

* ne, ganthaw	ny wnaed *yddaw. Erwydd paam, mi ei cospaf, ac ei
	gellyngaf yn rhydd. (Can ys angenrait oedd iddaw
‡ erbyn	ellwng *ryvr* yn yddwynt yn rhydd ‡ar yr wyl.) Yno
	yr oll lliaws a lefawdd ar vnwaith, can ddywedyt,
	Ymaith ac ef, a' gellwng Barabbas yn rhydd i ni: yr
* dervyso	hwn am *draws gyfodiat a wnaethit yn y dinas, ac am
‡ laddfa	‡lawryddiaeth a ddodesit yn-carchar. Yno Pilatus a
	ddyvot wrthyn drachefyn, can ewyllysy rhyddhay 'r
* Croesa	Iesu. An'd wy lefent can ddywedyt, *Croc, croc ef.
	Ac ef a ddyvot wrthynt y drydydd waith, An'd pa
	ddrwc a wnaeth ef: ny chefais ynthaw achos angae:
	am hyny mi ei cospaf, ac ei gellyngaf yn rhydd. Ac
	wyntwy oeddent daerach a llefeu vchel, can erchi y
	groci ef: a' ei llefae hwy a'r Archoffeiriait a 'orvu.
	Velly Pilatus a varnawdd yddwynt gahel ei h'arch.
	Ac ef a ellyggawdd yddwynt hwn-am gyfodiat a' llawr-
* ddodesit	yddiaeth a *roesit yn carchar: *ys ef* yr hwn a archesent
‡ a' rhoi. &c.	wy, ‡ac ef a roddes yr Iesu y wnaethy 'r ac ef a vyn-
	nent. Ac val ydd oeddent yn ei arwein ef ymaith, wy
	ddaliesont vn Simon o Cyren, yn dyuot o'r maes, ac
* dodesont y groes	arnaw ef y *gosodesont y groc, y'w dwyn ar ol yr Iesu.
	Ac ydd oedd yn ei ganlyn ef turfa vawr o popul, ac o
	wragedd, a'r *grvragedd* hyny oedd yn cwynofain ac yn
	*g*alary drostaw. A'r Iesu a ymchwelawdd atwynt, can
	ddywedyt, Merchet Caerusalem, nac wylwch droso
	vi, 'n amyn wylwch trosoch eich hunain, a'ch plant.
* wele, synna	Can ys, *nycha, y daw'r dyddiae y dywedant, Gwyn
‡ bolieu	ei byt yr hespion, a'r ‡bruoedd ny chenedlesont erioed,
* laeth	ar bronnae ny roesant *sugn. Yno y dechreant dddy-
	wedyt wrth y monyddoedd, Syrthiwch arnam: ac wrth
‡ glennydd	y ‡brynnae, Cuddiwch ni. Can ys a's gwnant wy
‡ sych, gwyw	hynn ir prenn ijr, peth a wneir ir ‡crin? Ac Ac ydd
	oeddit yn arwein gyd ac ef dau ddrygddyn eraill y'w
	lladd. A' gwedy y dyvot hwy i'r lle, a elwyt y Pen-
	glocva, yno y crogesont ef, a'r drygddynion: vn ar y
* asau	ddeheu, a'r all ar y *aswy. Yno y dyvot yr Iesu. Y
	Tad, maddae yddwynt, can na wyddon peth y maent
‡ ranesant	yn ei wneythy*r*. Ac wy a ‡barthesant ei ddillat, ac a
* dynnesont gyttae, gwtyse	*vwriesant goelbreni. A'r popul oedd yn sefyll, ac yn
* penaethieit	edrych: a'r ‡llywiawdwyr ei gwatworent y gyd ac
‡ waredai	wynt, gan ddywedyt, Eraill a *iachaeai: iachaet
	ehun, a's ef y'w'r Christ, yr Etholedic *can* D*d*uw. A'r
	milwyr hefyt y gwatworent ef, can ddawot a' chynic
	vinegr ydd-aw, a' dywedyt. A's tu yw'r Brenhin yr

Iuddaeon, ‡iachaa tyhun. Ac ydd oedd * yscriuen wedyr yscrivemy ‡ar ei uchaf, mewn llythyrae Groec, a' Llatin, ac Hebreo, *HVN YVVR BRENHIN YR IVDEON.* Ac vn or drygddynion a grocesit, y ‡cablawdd ef, gan ddywedyt, A's tu yw'r Christ, *iachaa ‡tuhun a' ninae. A'r llall a atepawdd, ac y *ceryddawdd ef, can ddyweddyt, Anyd oes arnat ofn Duw, a' thydy yn yr vn varn? Ac ydd ym ni yn *gyfiawnus *yma,* can ys ydd ym ni yn ‡*d*erbyn y pethae y haeddawdd ein gweithredoedd: eithyr ny wnaeth hwn ddim *ancymmesur. Ac ef a ddyvot wrth yr Iesu, Arglwydd, coffa vi pan ddelych ith teyrnas. A'r Iesu a ddyvot wrthaw, Yn wir y dywedaf y ti, heddyw y byddy gyd a mi ym-paradwys. Ac ydd oedd hi yn-cylch y chwechet awr: ac a vu tywyllwc*h* tros yr oll ‡ddaiar, yd y nawvet awr. A'r haul a dywyllwyt, a'llen y Templ a *rwygwyd trwy hei chanawl. A'r Iesu a lefawdd a llef vchel, ac a ddyvot, Y Tad, ith ddwylaw y cymennaf vy yspryt. A' gwedy yddaw ddywedyt hyn, ef *a anhetlawdd *allan* yr yspryt. A' phan weles y Cannwriad yr hyn a wnaethpwyt, ef a roes 'ogoniant i Dduw, can ddywedyt, Yn sicur ydd oedd y *dyn hwn yn gyfiawn. A'r oll ‡turfa ar a ddauthei ynghyt er y golwc hynn, cann weled y pethae a ddaroedd, a guresont ei dwyvronae, ac ymchwelesont. A' ei oll gydnabot a savent o hir-bell, a'r gwragedd y dylinesent ef or Galilaia, gan edrych ar y pethae hynn. *A' nycha, ydd oedd gwr aei enw Ioseph, cygcorwr, gwr da, a' chyfiawn. Ef ny chytunesei a ei cygcor na'c a' ei gweithret hwy, *ac ef a hanoedd* o'r Arimathaia, dinas yr Iuddaeon: yr hwn oedd yntef yn ‡edrych am teyrnas Duw. Hwn yma aeth at Pilatus, ac archawdd gorph yr Iesu, ac ei tynnawdd i lawr, ac ei *amdoes mewn lliein, ac egosodes mewn ‡monwent wedy'r *drychy o graic lle ny ‡roesit nep ir ioet. A'r dydd hwnw oedd y Darpar, a'r Sabbath oedd yn nesay. A'r gwragedd hefyt yr ei oedd yn darddilyn, yr ei a ddaethent gyd ac ef o'r Galilea, a edrychesont ar y ‡vonwent a' pha bodd y *gesodesit y gorph ef. Ac wynt a a ymchwelesont, ac a paratoesont aroglae, ac ‡wylmentae, ac a 'orphoysesont y *dydd* Sabbath * erwydd y gorchymyn.

* ymwared
‡ graifft
* uch ei ben
‡ a roes sen iddo
* ymwared
‡ ymserthawdd ac
* haeddus
‡ cahel
* yngham, anvad
‡ dir
* Sef a ddiffoddod
* gwr
‡ popul
* Ac wele
‡ dysgwyl
* amwiscodd
‡ ddodesit
‡ veddrot
* dodesesit
‡ ireidiae
* wrth

Pen. xxiiij.

Y gwragedd yn dynot i'r bedd. Christ yn ymddangos ir ddau ddiscipul a aent tu ac Emmaus. Ef yn sefyll ym-cenol ei ddiscipulon, ac yn agori y dyall hwy ar yr Scrythur 'lan. Ef yn roi gorchymyn yddynt. Ef yn escen ir nef. Ei ddiscipulon yn y addoli ef. Ac am ei gwaith beunyddol.

* yn vore glas, ar glais y dydd
‡ vedrod, bedd
* llech
‡ bedd
* sanedigeth
‡ towynedic
* gogwyddo
* wedd
‡ groesi
* bedd
‡ llaill
* ffuc, ffuant
‡ bed
* or neilltu, yn vnic
‡ wneithesit

YN awr yn y dydd cyntaf o'r wythnos *ar y cyn-ddydd, y daethant ir ‡vonwent, gan ddwyn yr aroglae, yr ei a arlwyesent wy, a' *gwragedd* 'r ei y gyd a' hwy. Ac *vvy* a gawsant y *maen wedy'r dreiglo ymaith ywrth y vonwent, ac aethant y mywn, ac ny chawsant gorph yr Arglwydd Iesu. Ac e ddarvu, ac wynt mewn *irdang gan hyn, wely ddau wr yn ddysymwth a sefent wrth-ynt mewn gwiscoedd dysclaer. Ac val ydd oeddent yn ofni, ac yn gestwng ei hwynebae tu ar ddaiar, y dywedesont wrth-wynt, Paam y ceisiwch y byw, ym-plith y meirw? N*id* yw ef yma*n*, eithyr e gyfodes: cofiwch pa *ddelw y dynot ef wrthych, pan oedd ef *etwo* yn-Galilaia, gan ddywedyt, *darv* y bydd dir rhoddy Map y dyn yn-dwylo dynion pechaturus, a' ei *chael* ‡grogi, a'r trydydd dydd *at* cyuodi. A' hwy a gofiesont y 'airiae ef, ac a ymchwelesont y wrth y *vonwent, ac a vanegesont *y pethe* hyn oll i'r vn ar ddec, ac ir ‡relyw oll. A' Mair Magdalen, a' Ioanna, a' Mair *mam* Iaco a' *gwragedd* ereill y gyd ac wynt, oedd yr ei a ddywedesont y pethe hyn wrth yr Apostolon. Eithr ganthynt y gwelit y geiriae hwy, vegis *ffugiant, ac ny chredesont y-ddynt. Yno y cyuodes Petr, ac y rhedawdd i'r vonwent, ac edrychawdd y mywn, ac a welawdd y *llen*llieniae wedy ei dodi *yno* ‡wrthyn yhunain, ac ef aeth ymaith gan ryveddu ryngtho ac y hun *gan* y peth a *ddar*vesei.

Yr Euangel ar ddie Llun Pasc.
* ystod, ystodwns: ys yn cylch saith milltir a' haner
‡ ac a elwit
* yn, gan
‡ yr hwn a elwit
* mor
‡ allwlat,

¶ A' nycha ddau or discipulon oedd yn mynet y dref yr hon oedd o ywrth Gaerusalem triugain *stad ‡a' i h' enw Emmaus. Ac wy a ymchwedleynt wrth ei gylyd am yr oll pethae a wneuthesit. Ac e ddarvu, ac wynt yn cyd ymddiddan, ac yn ymddadlae, bot i'r Iesu yntef nesay, a' myned gyd ac wynt eithyr y l'ygait wy a atdaliwyt val nad adwaenent ef. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Paryw ymadroddion yw'r ei hyn 'sydd genwch wrth y gylydd *dan rodio *a phaam* ydd ych, yn dristion? Ac vn ‡(ai enw Cleopas) a atepawdd ac a ddyvot wrthaw, A wyt ti yn vnic *yn ‡ddiethr yn

Caerusalem, ac ny wyddost y pethae a darvu y dyddiae
hyn? Ae ef a ddyvot wrthwynt, Pa pethae? Ac wy
a dywedesant wrthaw, *Am Iesu o Nazaret, yr hwn * O bleit
oedd Prophwyt, yn alluawc yn-gweithret ac yn-gair
geyr bron Duw, a'r oll popul, a' pha vodd y darvu ir
Archoffeiraiait a'n llywyawdwyr i roddi ef i varn angae,
a' ei groci. Anid ydd oeddem ni yn gobeithiaw mae
ef oedd hwnn a ddelei i bryuu 'r Israel, ac am yr oll
pethae hynn, heddyw yw'r trydydd dydd er pan ddar-
vuant. A' hefyt'r ei o'r gwragedd o'n plith a yrrodd
vraw arnam, yr ei ddeuthant yn vorae *ir vonwent. * at y vedd
A' phryd na chawsant y gorph ef, wy a ddaethant gan
ddywedyt, welet o hanwynt wythae weledigaeth o
Angelion, yr ei a ddywedynt y vot ef yn vyw. Can
hyny yr aeth cyfran o'r ei oeddynt gyd *nyni* *ir von- ‡ at y bedd
went, ac a gawsant yn y modd y dywedesei 'r gwrag-
edd, anid ef ny's gwelsant. Yno y dyvot ef wrthynt,
chvvychvvy ynvydion a' hwyrvrydic calon i gredy yr oll
pethae a dyvot y Prophwyti, a nyd oedd rait i Christ
ddyoddef y pethae hynn, a' myned y'w 'ogoniant? Ac
ef a ddechreawdd o Voysen a'r oll Prophwyti, ac a
*esponiawdd yddwynt yn yr oll Scrythyrae y pethae * ddeongl-
oedd *yn escrivenedic* ‡am danaw. Ac ydd oeddent yn awdd, ddos-
nesay at y dref, lle ydd oeddent yn myned, ac ef a parthawdd
gymerth arnaw vynet ym-pellach. Eithyr wy a ei ‡ o hanaw
cympellesont ef, can ddywedyt, Aros gyd a ni: can ys
y mae hi yn hwyrhay, a'r dydd *wedy cerddet. Ac ef * ar
aeth y mewn y aros gyd ac wynt. Ac e ddarvu, val
ydd oedd ef yn eistedd ‡ar y bwrdd gyd ac wynt, e ‡ wrth y vort
gymerth y bara, ac a ddiolchawdd, ac ei torawdd, ac *ei*
rhoes yddwynt. Yno ydd egorwyt ei llygait, ac ydd
adnabuont ef: an'd ef a *divannawdd ymaith, oei * ddivlanodd,
golwc. Ac wy a ddywedesont wrthyn ei gylydd, anyd gymerwyt
oedd ein calonae yn llosci ynam, tra ytoedd ef yn ym-
ddiddan a ni ‡ar y ffordd, a' phan oedd e yn agory i ni ‡ rhyd
yr Scrythurae? Ac wy a gyfodesont yr awr hono, ac a
ymchweleson i Gaerusalem, ac a gawsont yr vn ar ddec
wedy 'r ymgynull yn-cyt, a'r sawl oedd gyd ac wynt,
yr ei a ddywedesant, E gyvodawdd yr Arglwydd yn
wir, ac a ymddangosawdd y Simon. Yno y maneges-
ont y pethae *a vrnaethesit* ar y ffordd, a' *ph'odd ydd * pha vodd
adnabysent ef ar doriat y bara.

¶ Ac val y dywedent y pethae hyn, y safodd *ynt*ef *Yr Euangel*
yr Iesu yn ei canol, ac y dywot wrthyn, Tangneddyf *dic Mawrth*
ychwy. A braw ac ofn a vu arnynt, gan ddybieit *Pasc.*

yddwynt weled yspryt. Yno y dyvot ef wrthwynt, Paam ich ‡trallodir? a' phaam y mae * traws veddyliae yn codi yn eich calonae? Welwch vy-dwylo a'm traet, mae myvy yw *ef:* teimlwch vi, a' gwelwch: can nad oes i yspryt gnawt ac escyrn, mal y gwelwch vot i mi. Ac wedy iddaw ddywedyt *val* hyn, e addangosawdd yddwynt *ei* ddwylo a' *ei* draet. Ac wyntwy eto eb gredy gan lawenydd, ac yn rhyveddy, ef a ddyvot wrthwynt, A oes genwch yma ddim or *llyniaeth? Ac wy a roesant ydd-aw ddryll pysc*otyn* wedy'rostiaw, ac o ‡ddil mel, ac *ef ei* cymerawdd, ac *ei* bwytaodd geyr *y bron hwy. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Ll'yma'r gairiae a ddywedais wrthych, tra oeddwn ‡eto gyd a chwi, *nid amgen* gorvot cyflawny yr oll pethae a yscrivenwyt am danaf yn-*Deddyf Moysen, ac yn y Prophwyti, ‡a'r Psalme. Yno ydd agores ef y *meddwl hwy, modd y dyallent yr Scrythurae, ac a ddyvot wrthynt, Val hyn ydd escrivenwyt, ac val hyn ydd oedd yn rait i Christ ddyoddef, a' chyvody drachefyn o veirw y trydydd dydd, a' bot precethy ediveirwch a' maddeuant pechatae yn y Enw ef ymplith y Cenetloedd oll, can ddechrae yn-Caerusalem. Ac ydd yw chwi yn testion ‡o'r pethae hyn.

A' *nycha, mi *dd*anvonaf addewit vy-Tat arnoch: a' thrigwch yn-dinas Caerusalem, y n ych gwiscer a ‡nerth o *dd*vchel*der*. Yno ef y *duc hwy allan i Bethania, ac ef a gyuodes eu ddwylo, ac y bendithiawdd hwy. Ac e ddarvu, ac ef e yn y bendithiaw, ymadel o hanaw y wrthynt, a'ei ddwyn i vyny*dd* ir nef a wnaethpwyt. A' hwy y addolesont ef, ac a ymchwel*e*sont i Caerusalem y gyd llawenydd mawr, ac oeddent yn 'oystat yn y Templ, yn moli ac yn clodvori Duw, *Amen.*

‡ trwblir
* gorchestion, questionae
* bwyt
‡ grib, dalen, gwenyn
* yn egwydd
‡ eisioes
‡ Cyfraith
‡ ac yn y
* dyal
‡ am y
* wely, llyma
‡ meddiant
* dduchod
‡ twysodd, arwain

CYSECRLAN

EUANGEL IESU CHRIST

ERWYDD

IOAN.

Pen. j.

Duwdap, dyndap, a' swydd Iesu Christ. Testiolaeth Ioan. Galwedigaeth Andreas, Petr. &c.

Yr Euangel ar ddie Natalic Christ.

YN y dechrae ydd oedd y Gair, a'r Gair oedd y gyd a Duw, a'r Gair hwnw oedd Duw. Hwn oedd yn y dechrae gyd a Duw. Oll a wnaethpwyt trwy 'r *Gair* hwnw, ac ebddaw ny wnaethpwyt dim a'r a wnaethpwyt. Ynddaw ydd oedd * bywyt, a'r bywyt oedd 'oleuni dynion. A'r goleuni a ‡ dywyn yn y tywyllwch, a'r tywyllwch nid oedd yn ei * amgyffred.
Ydd oedd gwr a *dd*anvonesit y ‡ gan Dduw, a' ei enw *oedd* Ioan. Hwn a ddaeth yn testiolaeth, y destiolaethu * o'r goleuni, y n y chredent oll trwyddaw. Nyd efe oedd y goleuni hwnw, eithr *e ddanfonesit* y destiolaethu o'r goleuni. *Hvvnvv* oedd y gwir 'oleuni y sy yn goleuo pop dyn '*syn* ‡ yn dyuot ir byd. Yn y byd ydd oedd ef, a'r byd a wnaethpwyt trwyddaw *ef:* a'r byd nyd adnabu *ddim o* hanaw. At yr ei-'ddaw y hun y daeth, a'r ei-'ddaw yhun ny '*s* * *dd*erbynesont ef. A' chynniuer aei *d*erbyniesont *ef*, rhoes y-ddwynt ‡ vraint y vot yn veibion *i* Dduw, '*sef* ir sawl a credant yn y Enw ef, yr ei a anet nyd o waed, nac o ewyllys y cnawd, na'c o 'wyllys gwr, eithr o Dduw. A'r Gair *hvvnvv* a wnaethpwyt yn gnawt, ac a drigiawdd * yn ein plith, (a' gwelsam ei 'ogoniant, vegis gogoniant vn ganedic *vap yvvrth* y Tad) yn l'awn'rat a' gwirionedd. Ioan a testolaethei ‡ am danaw, ac a lefei, gan ddywedyt, Hwn oedd yr vn y ddywedais am danaw, Hwn y ddaw ar v' ol *i*, oedd * vlaenor i mi: can *ys* y vot yn gyntaf *ei ragorvraint* na mi. Ac oei *gyf*lawnder *ef* yd erbyniesam *bavvp* oll, a 'rhat dros rat. Can ys y Ddeddyf a roet trwy Moysen, *eithyr y* Rat a' gwirionedd ‡ ys y trwy Iesu Christ. Ny welas nep Dduw er ioed: yr ‡ vn-Map-geni, yr hwn 'sy ym-monwes y Tat, hwnw a*i* * amlygawdd *ef i ni.*

Yr Euangel y iiij. Sul yn yr Aduent.

¶ A' hyn yw testiolaeth Ioan, pan *dd*anvonent yr Iuddaeon Offeiriait a' Levitae o Gaerusalem, y ofyn 'yddaw, Pwy '*n* wyti? Ac ef a gyffesawdd, ac ny wadawdd, ac a addefawdd *yn ddiledlef*, Nid mi yw'r Christ. Yno y gofynesont iddaw, Beth yntef? *Ai* Elias *yvv* ti? Ac ef a ddyuot, Na'c * ef. *A'dyvvedent, Ai* 'r Prophwyt yw ti? Ac ef a ‡ wrthebawdd, Na'c *ef.* Yno y dywedesont wrthaw, Pwy 'n wyt val y gallom *ni* roi atep ir ei a'n *d*anvonawdd *ni?* beth dywedy am danad dyhun? Eb yr *ynt*ef, Mi *yvv* llef *vn* yn * llefain yn y diffaith, ‡ Cyweiriwch ffordd yr Arglwydd, mal y dyuot Esaias Prophwyt. A'r ei a *dd*anvonesit, oeddent

* buchedd
‡ lewyrcha
‡ gynnwys
‡ wrth
* am y
‡ a ddaeth
* arfollesont
‡ veddiant
* ynam
‡ o hanaw
* om blaen i
‡ a ddaeth
* vnganedic vap
‡ datcanawdd
* wyf
‡ atebawdd
‡ Vnionwch

o'r Pharisaiait. Ac wy a 'ovynesont iddaw, ac a ddywedesont wrthaw, Paam gan hyny y batyddy, any*d* wyt' y Christ, na'c Elias, na'r Prophwyt? Ioan ei hatebawdd, gan ddywedyt, Mi 'sy yn batyddio a dw*fr*: eithyr y mae *vn* yn *sefyll* yn eich plith, a'r nyd

* oedd

adwaenw-chwi. Efe yw yr vn a ddaw ar v'ol *i*, *ac a wnaed yn vlaenawr i mi, yr hwn mi ny*d* wy deilwng

‡ dllwug

y ‡*dd*atdod carrae y escit. Y pethae hyn a wnaethpwyt ym-Bethabara y tuhwnt i Iorddanen, lle batyddiei Ioan.

Tranoeth gwelet o Ioan yr Iesu yn dyuot ataw, a

* dileu, toddy

'dywedyt, Wely yr Oen Duw yr hwn 'sy yn *tynnuymaith pechotae 'r byt. Hwn yw *ef* am yr vn y

‡ vn

ddywedais, A'r v'ol i y mae ‡gwr yn dyuot yr hwn a wneithit yn vlaenawr rhagof: can vot *ei ragorieth*

* om blaen i

*yn gynt*af* na mi. A' mi ny*d* adwaenwn ef: eithyr mal yr amlygit ef ir Israel, am hyny y daythy-mi, gan vatiddio a dw*fr*. Sef y testolaethei Ioan, gan ddywedyt, *Ys* gwelais yr Yspryt yn descen*d* o'r nef

‡ yn aros

megis colom*b*en, ac *hi* a ‡a arosei arnaw. A' mi ny*d* adnabum ef: eithr *yr* hwn am *d*anvonawdd i

* ef, y vo, hwnw

vatydddio a dw*fr*, *y ef a ddyvot wrthyf, Ar yr hwn y gwelych yr Yspryt yn descen*d* ac yn aros *yn vrastat*

‡ yn, drwy

arnaw, hwnw yw'r vn 'sy yn batyddio ‡a'r Yspryt glan. A' mi a *i* gwelais ac a testolaethais mai hwn yw Map Duw.

Tranoeth y safawdd Ioan, a' dau o ei ddiscipulon:

* rhodio

ac a edrychodd ar yr Iesu yn *gorymddaith, ac a ddyuot, Wely yr oen Duw. Yno clybot o'r ddau

‡ ohanlyn

ddiscipul ef yn ymadrodd, a' ‡dilyn yr Iesu. A'r

* canlyn

Iesu a droes, ac y gwelawdd hwy yn *dilyn, ac a edyuot, wrthwynt, Pa *beth* a geisiwch? A' hwy a ddywedesont wrthaw Rabbi (yr hyn o ei ddeongl yw, Athro, p'le ddwyt yn trigio? Dywedawdd wrthynt, Dewch, a' gwelwch. Daethant, a' gwelesant lle yr oedd ef yn trigiaw, ac aros a wnaethant y gyd ac ef y die*rnot* hwnw: can ys ydd oedd hi yn-cylch y ddecved

‡ Andro

awr. ‡Andreas, brawt Simon Petr, oedd vn o'r ddau a glywsent y gan Ioan, ac y dilynesent ef. Hwn yma a gafas, y vrawt Simon yn gyntaf, ac a ddyuot wrthaw, *Ys* cawsam y Messias, yr hwn o ei ddeongl, yw *y* Christ. Ac y duc ef at yr Iesu. A'r Iesu a edrych-

* Ys ti Simon
‡ Petr, carec, praic

awdd arnaw, ac a ddyuot, *Ti yw Simon vap Ioan: ti a elwir Cephas, yr vn wrth ddeongl yw ‡maen.

*Tranoeth yr ‡wyllesei 'r Iesu vyned i Galilaia, ac y cafas ef Philip, ac y dyuot wrthaw, Dilyn vi. A' Philip oedd o Bethsaida, dinas Andreas ac Petr. Cahel o Philip Nathanael a' dywedyt wrthaw, *Ys cawsam hvvn* yscrifennawdd Moysen o hanaw yn y Ddeddyf, *ef*, a'r Prophwyti, *'sef* Iesu o Nazaret map Ioseph. Yno y dyuot Nathanael wrthaw, 'All dim da *ddy*vot o Nazaret? Dywedyt o Philip wrthaw, Dyre*d*, ‡a' gwyl. Iesu a welas Nathanael yn dyvot ataw, ac a ddyuot, am dano, Wely, yn ddiau Israeliat, yn yr hwn ny*d* oes *dichell. Dywedei Nathanael wrtho, O b'le yr adnabuost vi? Yr Iesu atepawdd ac a ddyuot wrthaw, Cyn *na* galw o Philip *dy*di, pan oeddyt 'y dan y fficuspren, *mi* ith ‡welwn. Nathanael atepawdd, ac eb yr ef wrthaw, Rabbi, ti yw *yr Map Duw: ti yw yr Brenhin *yr* Israel. Iesu atepawdd ac a ddyuot wrthaw, Can ddywedyt o hanof y-ty, *Mi* ath welais ydan y fficuspren, y credy? cai weled pethae mwy na 'rein. Ac ef a ddyuot wrthaw, Yn wir, yn wir dywedaf y-chwy, *Ar ol hyn y gwelwch y nef yn agoret, ‡a'r Angelon Duw yn escen*d*, ac yn descen*d* ar *y Map y dyn.

* ne tradwy
‡ ydd ai
‡ ac edrych
* hocced
‡ welais, ganvum
* hwnw vap
‡ Gwedy
* ar
‡ Vap

Pen. ij.

Christ yn troi 'r dwfr yn win. Ef yn gyrru 'r prynwyr ar gwerthwyr allan or Templ. Ef yn rao rhybuddiaw am ei varwolaeth ai gyuodedigaeth. Ef yn troi llawer, ac yn anymddiriaid wrth ddyn.

A'R trydydd dydd y bu priodas yn-Cana *dref yn*-Galilaia, a'*r* mam yr Iesur oedd yno. A' ‡gelwit yr Iesu ef ai ddiscipulon i'r briodas. A' phan *ballodd gwin, y dywedawdd mam yr Iesu wrthaw, Nid oes 'win ‡y-ddynt. Yr Iesu a ddyuot wrthei, Peth ys ydd i mi a wnel a thi wreic? ny ddeuth vy awr eto. Y vam ef a ddyvot wrth y gwasanaethwyr, Peth bynac a ddyweto ef wrthych, gwnewch. Ac ydd oedd yno chwec*h* ddwfrlestri o vain, wedy gosot, yn ol devot *puredigaeth yr Iuddaeon a weddei ynthwynt dau ‡ffirkin nei dri. Yr Iesu a ddyuot wrthynt, Llanwch y dyfrlestri o ddwfr. Yno eu llanwasant wynt yd yr *emyl. Yno y dyvot ef wrthynt, Gellyngwch yr awr hon a' dygwch at lywodraethwr y wledd. Ac wy ei dygesont. A' gwedy provi o lywrdraethwr y wledd y dw*f*r a wneuthesit yn win, (can na wyddiat ef o bale y cawsit:

* A' thradwy
‡ gohoddwyt
* darvu 'r oedd diffic
‡ ganthynt
Yr Euangel yr ail Sul gwedy yr Ystwyll.
* glanhat, carthiat
* sef. xv. galwyn ai ym-pop vn
* or, gib, yn gyforiec.
‡ chwaethu, blasy

anid y gwasanaethwyr a el'yngesent y dwr, a wyddent) llywodraethwr y wledd a alwodd ar y ‡priodaswr, ac a ddyvot wrthaw, Pop dyn a 'osyt win da yn gyntaf, a gwedy yddyn *yvet yn dda, yno vn a vo gwaeth: tithae a gedweist y gwin da yd yr awrhon. Hyn o ddechrae ‡arwyddion a wnaeth yr Iesu yn Cana *tref* yn Galilaia, ac a ddangoses ei 'ogoniant, a' ei ddyscipulon a credesont ynthaw.

‡ ygwra, y gwr a briodesit
* ei gwala
‡ ryvedddoae gwyrthiae, miraclae

Gwedy yddo *vyned i wared i Capernaum, ef a' ei vam, a'i vroder a'i ddiscipulon: ac ny*d* aroesont yno ny-mawr o ddyddie. Can ys ‡Pasc yr Iuddeon oedd yn agos. Am hyny ydd ai*th* yr Iesu i vyny*dd* i Caerusalem. Ac ef a gavas yn y Tem*p*l yr ei a werthent ychen, a' deueit, a' cholom*b*enot, a newidwyr arian, yn eistedd *yno*. Ac ef a wnaeth *ffrewyll o reffynnae, ac y gyrrawdd wy oll y maes o'r Tem*p*l *y gyd* a'r deueit, a'r ychen, ac a dywallodd ‡arian y newidwyr, ac a ddy*m*chwelawdd y bord*d*ae, ac a ddyuot wrth yr ei a werthent colom*b*ennot *Dygwch *ffvrdd* y pethe hyn o *dd*yma: na wnewch duy vy-Tat, yn tuy ‡marchnat. A' ei ddiscipulon a gofiesont, val ydd oedd yn escriuenedic, *Y* gwynvyt *am* dy duy a'm *y sawdd i. Yno ydd atepynt yr Iuddaeon, ac y dywedynt wrthaw, Pa ‡sign a ddangosy i ni, can ys gwnai *di* y pethae hyn? Atepawdd yr Iesu a' dywedawdd wrthynt, *Goyscerwch y Tem*p*l hon, ac *mevv*in tri-die y cyfodaf hi *drachefyn*. Yno y dywedynt yr Iuddaeon, Chwe*ch* blynedd a' dau 'gain y buwyt yn adaili*ad* y Tem*p*l hon, ‡ac a gyuody di hi *mevv*in tri die? Ac *y ef a ddywedesei am Templ ei gorph. Am hyny cy gynted y cyuodes ef o veirw, y cofient ey ddiscipulon ddywedyt o hanaw hyn wrthynt: a' hwy a credessont *yr Scri*p*t*h*ur, a'r gair a ddywedesei yr Iesu. Ac val yr oedd ef yn-Caerusalem ‡ar y Pasg yn yr ‡wyl, llawer a gredesont yn y Enw ef, wrth weled y gwrthiae a wnaethoedd*oedd ef*. A'r Iesu ny*d* ymddiriedawdd yddyn am danaw ehun, can ys adwaeniad ef hwy oll, ac nad oedd *arnaw eisiae testiolaethu o nep am ddyn: can y vot yn gwybot pa beth oedd ‡mewn dyn.

* ddescen
* yscwrs o dennynod, o chwipcord
‡ vfydd, arian, bath
* Ewchar, Dygwch, Cymerwch
‡ marcet, masnach
* bwytaodd
‡ arwydd, argoel viracl
* pan wanich
‡ Dinistrwch, Myscwch,
‡ a' thi. &c.
* y vo, efe
* ir
‡ pryd, amser
‡ ffest
* arwyddion, miraglae,
* yn raid iddo
‡ yn-nyn

Pen. iij.

Christ yn addyscu Nicodemus ynghylch yr adenedigaeth. Am Fydd. Am serch Duw er lles y byd. Dysceidaeth a' batydd Ioan. A'r testiolaeth a ddwc ef am Christ.

YDD oedd *dyn o'r Pharisaiait, a' ei enw *yn* Nicodemus ‡pennaeth *ymplith* yr Iuddaeon. Hwn a ddeuth at yr Iesu liw nos, ac a ddyvot wrthaw, *Rabbi, ni y wyddam mae ‡dyscawdur wyt wedy dyvot y wrth Dduw: can na ddychon nep wneythy'r y *gwrthiae hyn a wney di, ‡a ny byddei Duw gyd ac ef. Yr Iesu a atepodd ac a ddyuot wrthaw, Yn wir, yn wir y dywedaf yt', A ddiethr geni dyn drachefyn, ny *ddygon ef welet teyrnas Duw. Nicodemus a ddyvot wrthaw, Pa vodd y dychon dyn eni ac ef yn hen? a all ef vynet i *groth ei vam drachefyn, a' geni? Yr Iesu atepawdd, Yn wir, yn wir y dywedaf yti, addieithr geni dyn o ddwfyr ac or yspryt, ny ddichon ef vyned y mewn teyrnas Duw. Yr hynn a 'anet or cnawt, ys y gnawt: a 'r hynn a 'anet o'r Yspryt ys ydd yspryt. Na ryvedda ddywedyt o hanof wrthyt, Y byd ‡rait eich geni *drachefyn. Y gwynt lle mynno, a chwyth, a' ei lef a glywy, eithyr ny wyddost o b'le y daw, ac y bale ydd a: velly y mae pop dyn a a'net o'r Yspryt. Nicodemus atepawdd ac a ddyvot wrthaw, ‡Paddelw y dychon y pethae hynn vot? Yr Iesu a atepawdd ac a ddyvot wrthaw, A ywti yn *ddyscyawdr yr Israel, ac ny wyddost y pethae hynn? Yn wir, yn wir y doedaf wrthyt, yr hynn a wyddam a ddywedwn, a'r hyn a welsam a testoliaethwn: a'n testiolaeth ny dderbyniwch. A's pan ddywetaf ychwy pethe daiarol, ny chredwch, pa vodd a's dywetwyf ychwy, am pethae nefolion y credwch. Can na*d* escen nep ir nef, a ddieithr hwn a ddescenawdd o'r nef, *ys ef* Map y dyn yr hwn ys y'n y nef. A' megis y derchafawdd Moysen y ‡sarph yn y diffeith, velly y bydd *rait bot derchavael Map y dyn, y n y bo y bwy bynac a cred yntaw, na choller, ‡yn amyn ca*ff*ael bywyt tragyvythawl.

¶ Can ys velly y carodd Duw y byt, y n y roddes ef *ei vnig-enit vap, y'n y vydei i bop vn a greda ynthaw, na choller, amyn caffael bywyt tragyvythawl. Can na ddanvonawdd Duw ei vap i'r byt, i ‡varny'r byt, anyd er *iachay yr byt trwydaw ef. Yn vn a cred ynthaw ef, ny vernir: a'r vn ny thred a varnwyt eisioes can na chred*odd* yn. Enw yr ‡vnigenit vap Duw. A' hynn yw'r varnedigaeth, can ddyvot golauni ir byt, a' chary o ddynion dywyllwc*h* yn vwy na'r golauni, o erwydd bot y gweithredodd wy'n ddrwc. O bleit pop vn yn gwnethy drwc, ys y gas gantho yr

Yr Euangel ar y Sul Trintot.
* vn
‡ Reolwr
* Athro
‡ athro
* arwydion
‡ eb vot
* all
* vola
‡ dir
* o dduchot
‡ Pywedd
* athro
‡ neidr
* dir
‡ onid
Yr Euangel ar ddie Llun y Sulgwyn.
‡ damno
* cadw
* vnig enedic

golauni, ac ny ‡ddaua i'r golauny, rac *argyoeddy ei weithredoedd. Ar hwn a wna wirionedd a ddaw i'r golauni, y n y bo ‡cyhoedd ei weithredoedd, mae *o erwydd Duw y gweithredwyt wy.

‡ ddaw
* cyhuddo
‡ eglur
* yn-nuw

Gwedy *y pethe* hyn y daeth yr Iesu *ef* a ei ddiscipulon i *dir Iudaia, ac yno y trigiawdd y gyd ac wynt, ac y betyddyawdd. Ac ydd oedd Ioan hefyt yn batyddiaw yn Ainon ‡geyr llaw Salim, can ys bot *dyfredd lliosawc yno: a' daethant *yry*, ac eu betyddiwyt. Can na vwriesit eto Ioan yn-carchar. Yno y ‡bu 'orchest rhwng discipulon Ioan a'r Iuddaeon, yn-cylch *purhau. A' daethwynt ad Ioan, ac a ddywedesont wrthaw, Rabbi, hwn oedd y gyd a thi y tu ‡hwnt i Iorddonen, i'r vn y testolaethais-ti, *nycha, y batyddia ef, a' phawp oll 'sy yn dyuot *attaw*. Ioan a atepawdd, ac addyuot. Ny aill dyn *dd*erbyn dim a ny'*s* ‡roddir yddaw o'r nef. *Chwychwi *ychunain ydyw* vy-testion *i, ar* ddywedyt o hano vi, ‡Nyd mi yw yr Christ, *eithr *darvot* vy'*n* anvon o y vlaen ef. Hwn 'sy iddo ddyweddi*wreic*, y w'r dyweddiwr: a' char y dyweddiwr yr hwn a saif ac y clyw ef, a lawenha yn vawr, o bleit llef y dyweddiwr. Y llawenydd hyn meu *vi* gan hyny a *gyf*lawnwyt. Raid yddaw ef *ymangwanegy, ac y min*ef* ymleihau. Hwn a ddaeth o *dd*uchod, ysy ‡*gor*uwch *pawp* oll: hwn ysy o'r ddaiar, y sy o'r ddayar, ac o'r ddaiar yr ymadrodd: hwn a ddaeth o'r nef y sy goruch *pawp* oll. A' hyn a welawdd ac a glywawdd, hyny a testolaetha *ef:* a'i destiolaeth ef ny *dd*erbyn neb*un*. Hwn a *dd*erbyn*iawdd* y destiolaeth ef, *ys ef* a *in*seliawdd *mai Duw 'sy *gy*wir. Can ys yr hwn a *dd*anvonawdd Duw, a ‡lafara' airiac Duw: can nyd wrth vesur y mae Duw yn rhodddy *iddo* yr Yspryt. Y Tat a gar y Map, ac a roddes *bop peth* oll yn ey law. Hwn a gred *yn y Map, y mae iddo ‡vywyt tragyvythawl, a' hwn nyd vvyddhao i'r Map, ny wyl *ef* vywyt, any*d* dig*ofain* Duw a erys arnaw.

* gyfoeth, artal
‡ wrth, yn agos
* dwr lawer
* roisit, ddodesit
‡ byddei, gwestion, ymofin
* carthiat glanhat
‡ draw
* wele
‡roddwyt
* Chwithau
‡ Nad
* ond
* dyvu, gynnyddu, gynnyrohu, amylhau
‡ vchlaw
* taw
‡ adrodd
* ir
‡ vuchedd

Pen. iiij.

Ymddiddan Christ a'r wraic o Samareia. Ei vawrserch ar ei Dad ai gynayaf ef. Ymchweliat y Samarieit, A'r Galilaieit. Podd yr iachaodd ef vap y llywiawdwr.

WEITHIAN pan wybu yr Arglwydd, glybot o'r Pharisaiait, wneuthy 'r o *hanaw *ef* a' batydd-

* Iesu

iaw vwy *o nifer* ddiscipulon nac Ioan, (‡cyd na vadydd-
iai Iesu ehun: eithr ey ddiscipulon) ef a adawodd
Iudaia, ac aeth ymaith i'r Galilaia. A' *dir oedd
y-ddaw vyned trwy Samareia. Yno y deth ef y ddinas
yn Samareia a elwit Sychar, yn ‡gyfagos at y *vaen-
awr a roesei Iaco*v*, y'w vap Ioseph. Ac yno ydd oedd
ffynnon Iaco*v*. Yno'r Iesu wedy' blino y gan ‡y daith
a eisteddawdd velhyn *ar y ffynnon yn cylch y
‡chwechet awr ytoedd hi: Daeth gwraic o Samareia i
gody dw*f*r. Dywedyt o'r Iesu wrthei, *Moes i mi
ddiawt. Can ys ei ddiscipulon aethent ymaith i'r ddinas,
i brynu bwyt. Yno y dyuot y wraic o Samareia
wrthaw, Pa vodd yw a' thy*di* yn Iuddew, y govynny
ddiawt i mi, yr hon wyf 'wraic o Samareia? Can na*d*
yw'r Iuddaeon yn ‡ymgystlwng a'r Samareit. Atep-
awdd Iesu ac a ddyuot wrthei, Pe's adwaenyt *ddawn
Duw, a' phwy 'n yw a ddywait wrthyt, Moes i mi
ddiawt, tu*d*i a' ovynesyt ‡y-*dd*aw ef, ac ef a roesei yty
y dw*f*r byw*yt*. Dywedawdd y wraic wrthaw, Ar-
glwydd, Nyd oes genyt ddim y gody-dw*f*r, a'r pytew
'sy ddwfyn: ac o b'le y mae genyt y dwfr byw *hwnw*?
Ai mwy wy-ti na'n tat *ni* Iaco*v*, yr hwn a roes i ni y
‡pytew hwn, ac ef ehun a yfawdd o hanaw, a' ei blant,
ai aniuailieit. Atepawdd yr Iesu a' dywedawdd wrthei,
*Pwy pynac a yfo o'r dwfr hwn, a sycheda dra-
chefyn: an*d* pwy pynac a yfo o'r dwfr a roddwy
vi ydddaw, ny sycheda ‡yn dragyvyth: eithyr y
dwfr a roddwy vi y*dd*-aw a vydd yn*d*aw yn ffynnon
o ddwfr, yn *tarddu i'r ‡bywyt tragyvythawl. Dy-
wedawdd y wraic wrthaw, Arglwydd, ‡dyro i mi
or dwfr hwnw, val na sychedwyf, ac na ddelwyf
yma*n* y gody *dwr*. Dywedawdd yr Iesu wrthei, Dos,
galw dy 'wr, a'dyre*d* *y*ma*n*, Y wreic a atepodd ac a
ddyuot, Ny*d* oes i mi *vn* gwr. Yr Iesu a ddyuot
wrchei, Da dywedaist, Ny*d* oes y mi *vn* gwr. Canys
bu y-ti bemp gwyr, a'r hwn ys y yti 'nawr ny*d* yw wr
yti: gwir a ddywedaist ar hyny. Dywedawdd y 'wraic
wrthaw, Arglwydd, gwelaf may Prophwyt *ytwyt.
Ein tadae a addolent yn mynyth hwn, a *chwy*chwi a
ddywedwch, ‡mai yn Caerusalem y mae'r lle y dylir
addoly. Yr Iesu a ddyvot wrthei, *Ha*wreic, cred *vy*vi,
y mae yr awr yn dyuot, pryd na'c yn y monyth hwn,
na'c yn Caerusalem yr a ddoloch y Tat. Chwy*chwi* a
addolwch *y peth ny wyddoch, *ny*ni a addolwn y peth
a wyddam: can ys yr ‡iechyd'sy*dd* *or Iuddeon.

‡ er
* rhaid
‡ gerllaw, wrth
* vro, cyvoeth
‡ ymddaith, siwrnei
‡ sef haner dydd
* Dod, rho, dyro
‡ gytwng, cytwysedd, medleio
* y rhodd, rhodddiat
‡ ganto
* ffynnon
‡ ffynnon hon
* Pop vn
‡ mwy byth
* boglynu, neicio
‡ vuchedd tragywyddawl
* moes
* yw-ti
‡ taw
* yr hyn
‡ iachawdurieth

Eithyr dyuot y mae yr awr, ac ys owrhon y mae *hi*, pan yw ir gwir addolwyr addoly y Tat *mevv*yn yspryt a' gwirionedd: can ys y Tat a ‡vyn y cyfryw 'r ei y'w addoly ef. ‡Yspryt yw Duw, a'r sawl y a addolant ef, raid yddwynt *ey* a ddoli *mevv*yn yspryt a' gwirionedd. Dywedawdd y wraic wrthaw Gwn i y daw Messias, *ys ef* yr hwn a elwir Christ: gwedy y del hwnw, *ef* a venaic y ni *bop peth* oll. Dywedyt o'r Iesu wrthei, *Ys* mi yw yr ‡hwn a ddywait wrthyt.

Ac *yn hyn y daeth ey ddiscipulon, ac a ryveddasont y vot *ef* yn ymddiddan a gwraic: ny ddyvot neb ‡hagen wrthaw, Beth a *gaisy? '*n*ai paam yr ‡ymddiddeny a hi? Yno y gadawdd y wraic *h*ei *dvvfr* steen, ac aeth ymaith ir dinas, ac a ddyuot wrth y dynion *yno*, Dewch, gwelwch ‡wr a ddyuot i mi gymeint oll ar a wnaethym. Any*d* hwn yw'r Christ? Yno myned o hanynt allan or dinas, a' dyuot ataw.

Yn cyfamser, *ydd archei y discipulon ‡iddo, gan ddywedyt, * Rabbi, bwyta. Ac ef a ddyuot wrthynt. Mae ‡y mi vwyt y'w vwyta, a'r ny wyddo-chwi. Yno y dyuot y discipulon wrth ei gylydd, A dduc nep yddo vwyt? Yr Iesu a ddyuot wrthynt, Vy-bwyt *i* yw gwneuthu 'r ewyllys yr hwn a'm *d*anvonawdd *i*, a' gorphen y wait*h* ef. A ny ddywedw-chwi, Mae etwa petwar-misi*c*, ac *yno* y daw 'r cynayaf? *Nychaf, y dywedaf y chwi, ‡derchefwch eich llygaid, ac edrychwch ar y *broydd: can ys gwynion ynt eisus ‡ar gynayaf. A'r hwn a *gynayafa a *dd*erbyn gyfloc, ac a gynull ffrwyth i vywyt tragyvythawl, mal y bo ac ir hwn a heuo, ac ir hwn a ‡gynayafa *gael* gydlawenechu. Can ys yn hyn y mae'r *gair yn wir, Mai vn a heuha, ac arall a ved. Mi a'ch *d*anvoneis *chvvi* i vedi yr hyn ny's ‡llafurieso-chwi *vvrtho:* eraill a *lafuriesont, a' chwi*theu* a aethoch y'w ‡llafur hwy. Yno llawer o'r Samarieit o'r dinas hono a gredesont ynd*d*aw, o bleit *hyn* *a ddywedawdd y 'wraic yr hon a destolaethesei, Ef a ddyuot i mi gymeint oll a'r a wnaethym. A' phan ddaeth y Samarieit ataw, ydd atolygesant y*dd*aw, *ar* ‡aros y gyd a hwy: ac ef a aro*s*awdd yno ddau ddiwarnot. A' mwy o lawer o gredesont o bleit *hyn* a ddywedawdd ef ehun. Ac wy a ddywed*e*sont wrth y wreic, Ni*d* ym yn credu weithian o bleit a ddywedais-ti: can ys ni a *ei* clywsom *ef* ynunain, ac a wyddam mai hwn yn ‡ddiau yw 'r Christ '*sef* Iachawdur y byd.

Velly a'r ben y ddau-ddydd ef aeth ymaith o *dd*yno,

* o y wrth yn
‡ gais, ymgais
* Duw sy yspryt
‡ sy yn ymddiddan a thi
* ar hyny, yn y cyfamser
‡ er hynny
* vynny
‡ chwedleuy
‡ ddyn
* adolygawdd
‡ arno
* Athro
‡ genyf
* Wele
‡ codwch, cwnwch
* gwledydd
‡ yw cynayafu
* ved
‡ vedo
* dywediat
‡ thrasaesoch
* drafaeleson
‡ trafel
* dwediat
‡ drigiaw, dario
* ddilys

ac aeth ir Galilaia. Can ys-ef yr Iesu a destolaethesei, na ‡chae Prophwyt anrydedd yn ei wlat ehun. Yno wedy y ddyuot i'r Galilaia, y*d* erbynynt y Galilaieit ef, yr ei a welesont *yr* oll *pethe* a wnaethoedd*oedd* ef yn-Caerusalem ar yr *wyl: can ys wy hefyt a aethent ir 'wyl. A'r Iesu a ddaeth drachefyn i'*r* Cana *tref yn*-Galilaia, lle gwnaethoedd*oedd* ef y dwfr yn 'win.

‡ chai

* ffest

¶ Ac ydd oedd ryw *Pendevic ac yddaw vap yn glaf yn-Capernaum. Pan glypu ef ddyuot Iesu o'r Iudaia i'r Galilaia, ydd aeth ef ataw, ac a atolygawdd yddaw ddyvot i waret, ac iachay y vap ef, can ys ydd oedd e ‡wrth vron marw. Yno y dyvot yr Iesu wrthaw, A ny welwch arwyddion a 'ryveddodae, ny chredwch. Y pendevic a ddyuot wrthaw, Arglwydd, dyre*d* *i wared cyn marw vy map. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Does ymaith, y mae dy vap yn vyw: a' chredawdd y ‡dyn y gair a ddywedesei'r Iesu wrthaw, ac aeth ymaith. Yr awrhon ac ef yn mynet i wared, y *cyfarvu ei wasanaethwyr ac ef, ac y vanegosont, gan ddywedyt, Mae dy vap yn vyw. Yno y gofynawdd ef yddwynt yr awr y gwellaesei arnaw. Ac wy a ddywedesont wrthaw, Doe y seithfet awr y gadawdd y *cryd ef, Yno y gwybu'r tat *ddarvot* yn yr awr honno y dywedesei 'r Iesu wrthaw, Mae dy vap yn vyw A' chredy a wnaeth ef, a' ei oll tuy. Yr ail ‡miragl hynn a wnaeth yr Iesu drachefyn, wedy y ddyvot ef o'r Iuddaia i'r Galilaia.

* vrenhinol

Yr Euangel yr xxi. Sul gwedy Trintot.

‡ ymbron

* obry

‡ gwr

* cyhyrddawdd

* ddeirton

‡ arwydd gwyrth

Pen. v.

Ef yn iachau yr dyn a vesei glaf amyn dwy blyddedd da'ugain. Yr Iuddaeon yn y gyhuvdaw ef. Christ yn atep trosdaw ehun, ac yn y argyoeddy hwy. Gan ddangos drwy destoliaeth ei Dat. Am Ioan. O y weithredoedd ef Ac o'r Scrythur 'lan pwy 'n yw ef.

GWEDY hyny, ydd oedd *gwyl yr Iuddaeon, a'r Iesu a escen*d*awdd i Caerusalem. Ac y mae yn-Caerusalem wrth y ‡ddevaidiawc 'lyn a elwir in Ebreo Bethesda, ac iddo pem*p* porth: yn yr ei'n y gorwedei lliaws mawr o gleifion, o ddaillion, cloffion, a' gwywedigion, yn *d*ysgwyl am gyffroedigeth y dw*f*r. Can ys Angel *yr Arglvvydd* a ddescennei ar amser*e* ir llyn, ac a gynnyrfei 'r dw*f*r: yno pwy pynac yn gyntaf ar ol cynnyrfiat y dw*fr*, a ddescen*d*ai y mywn, a iachaijd o ba ryw *haint bynac a vei arnaw. Ac ydd oedd yno ryw ‡ddyn yr hwn a vesei yn glaf **n*'amyn *es* dwy ‡vlwydd*yn* da'ugain. Pan 'welawdd yr Iesu ef yn

* ffest

‡ ddefeidfa varchnat deveid

* glwyf

‡ wr

* and

‡ vlynedd

gorwedd, a' gwybot y vot ef ys cyhyd o amser yn glaf,
ef a ddyuot wrthaw, *A* wyllysy dy wneuthu'r yn iach?
Atepawdd y claf yddaw, Arglwydd, ny*d* oes genyf nep,
* bwrw ir llyn — pan gymmyrfer y dw*fr*, i'm *dodi yn y llyn: eithy'r tra
‡ neida — vwy vi yn dyuot, arall a ‡ddescen*d* o'm blaen. Dy-
* Cwyn — wedawdd yr Iesu wrthaw, *Cyvot: cymer ymaith dy
‡ wely — ‡glwth a' rhodia. Ac yn ebrwydd y gwnaed y dyn yn
iach, ac ef gymerth-ymaith ei 'lwth, ac a rodiawdd: a'r
* dydd hwn — Sabbath oedd *ar y* *diernot hwnw. Dywedyt am
hyny o'r Iuddaion wrth hwn a wnaethesit yn iach,
‡ ddwyn dy wely — *Dydd* Sabbath yw hi: ny*d* yw gyfreithlawn y-ti ‡gym-
ryd-ymaith dy 'lwth. Attepawdd yddwynt, Hwn a'm
gwnaeth *i* yn iach, ys ef a ddyuot wrthyf, Cymer dy
* wely — *'lwth, a' rhodia? Yno y gofynnesont iddaw, Pa *dd*yn
yw hwnw a ddyvot wrthyt, Cymer-ymaith dy 'lwth, a'
‡ ddiangesei, giliesei — rhodia? A'hwn a iachaesit, ny wyddiat pwy 'n oedd
ef: can ys yr Iesu a dynnesi ymaith y wrth y dyrfa 'oedd
yn y van hono. Gwedy hyny y cafas yr Iesu ef yn y
* voth — Templ, ac addyuot wrthaw, Wely ‡ith wnaeth*pwyt* yn
iach: na phecha mwy*ach*, rac *dy*vot y-ty beth *a vo*
gwaeth.

Y dyn aeth ymaith, ac a venegawdd i'r Iuddaeon.
* taw — *may 'r Iesu oedd hwn a ei gwnaethesei *ef* yn iach.
‡ erlynai — Ac am hyny ydd ‡erlidiynt yr Iuddeon yr Iesu, ac y
caisynt y ladd ef, can y-*dd*aw wneuthy*d* y pethae hyn
ar *y dydd* Sabbath. A'r Iesu y atepawdd wy, Vy-Tat
ys y yn gweithiaw yd hyn, a' mi*nef* 'sy y yn gweithiaw.
Am hyny y caisiai'r Iuddaeon yn vwy y ladd ef? ny*d*
yn vnic can y*dd*-aw dori'r Sabbath: eithyr dywedyt
hefyt mai Duw oedd ei Dat, a'i wneuthu'r y hun yn
* gystal, 'ogyfuwch gymetrol — *gy*d*stat a *y* Duw. Yno ydd atepawdd yr Iesu, ac y
dyuot wrthwynt, Yn wir y dywedaf y chwi, Nyd aill
‡ weithredu — y Map ‡wneuthu'r *dim* o hanaw ehun, any*d* hyn a wyl
ef y Tat yn y wneuthu'r: can ys pa bethae bynac a
* wnel, weithreda — *wna ef, y pethae hyny a wna'r Map hefyt. Can ys
y Tat a gar y Map, ac a ddengys y-*ddo pop peth* oll, a'r
wna a *ynt*ef, ac ef a ddengys y-*dd*aw weithredoedd mwy
na 'r-ein, val y bo y chwi ryveddu. Can ys mal y
‡ bywia, bywoca — cyvyt y Tat y meirw, ac *ei* ‡bywha, velly y bywha y
* vynno — Map yr ei a *ewyllysa *ef*. Can ys ny varn y Tat
‡ at y, ar y — neb*un*, eithyr yr oll varn a roddes ef ‡ir Map. *Yny
* Er mwyn bot — bo i bawp anrydeddy y Map, mal yr anrydeddant y
Tat: hwn nid yw yn anrydeddu 'r Map, ni*d* yw *hvvnvv*
yn anrydeddu 'r Tat, *yr hvvn* y*d* anvonawdd ef.

Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi, yr hwn a clyw

vy-gair, ac a gred *yn hwn a'm *d*anvonawdd, y mae
y*dd*aw *vywyt tragyvythawl, ac ny ddaw i varn, eithyr
ef ‡aeth ffwrdd o *yvrth* *angae i'r bywyt. Yn wir,
yn wir y dywedaf y chwi, y daw yr ‡amser, ac yrowan
yw, pan glyw 'r meirw lef Map Duw: a'r sawl a ei
clywant, a vyddant vyw. Can ys me*g*is y mae *ir
Tat vywyt ynddo y *h*un, velly hefyt y rhoddes ef i'r
Map vot iddo vywyt ynddo ‡y *h*un. Ac a roep
y-*dd*aw *veddiant ‡do y roi barn: can y vot *ef* yn vap
dyn. Na ryveddwch hyn: can ys-daw *yr* awr yn yr
hon y bydd ir sawl oll ynt yn y *beddae, glywet y
‡leferydd ef. Ac e ddaw allan, yr ei a wnaethant
d*d*a, i gyfodiad*igeth* bywyt: a'r ei a wnaethant d*d*rwc
i gyfodiad*igaeth* barn. Ny alla vi wneuthur dim
o hanof vy *h*un*an:* mal y clywaf, y barnaf: am barn
i 'sy gyfion, can na cheisiaf vy 'wyllys vy *h*un, eithyr
ewyllys y Tat yr hwn a'm *d*anvonawdd *i*. A's testol-
aethwn am dana vy *h*un, ny*d* oedd vy-testiolaeth *i*
**gy*wir. Chwi*chvi* a *dd*anvonesoch at Ioan, ac *y ef*
a destolaethawdd ‡ir gwirionedd. A' mi ny chymera*f*
destoliaeth y gan ddyn: eithyr y pethe hyn a ddywedaf,
val yr *iachaijr chwi. Ef*e* oedd ‡ganwyll yn Lloscy,
ac yn *tywynu: a chwi *chvvi* a ‡vynesech dros amser
ymlawenychu yn y lewych ef. Eithyr y mae i mi
testoliaeth mwy na *thestolaeth* Ioan: can ys y gweith-
redoedd a roes y Tat i mi y'w *gorphen, 'sef y gweith-
redoedd hyny, a'r ydd wy vi yn ei gwneythur, a
testolaethant am ‡dana vi, may'r Tat am *d*anvonawdd.
A'r Tat yntef, yr hwn am *d*anvonawdd, a destolaetha
am danaf. Ny chlywsoch y ‡lef*erydd* ef vn amser, ac
ny welsoch ei *wedd. A' y 'air ef nyd yw ‡ychwi yn
aros ynoch: can ys yr vn a *dd*anvonodd ef, hwnw
ny chredwch. Chwiliwch yr Scry*pth*urae: can ys
ynthwynt *hvvy* y tybiwchwi y ceffwch vywyt tragy-
vythawl a' hwy ynt yr ei a destolaethant am dana vi.
Ac ny ddewchwi ata vi, y gaffel o hanoch vywyt. Ny
*dd*erbyniaf *vawl y gan ddynion. Eithr mi ac*h*
adwaen, na*d* oes genychgariat Duw ynoch. Myv*i*
a ddaethym yn Enw vy-Tat, ac ni'm *d*erbyniwch *vi*:
a's arall a ddaw yn y enw *h*un, hwnw a *dd*erbyniwch.
Pa vodd y gellw-chwi gredu, a' chwi yn *d*erbyn ‡an-
rydedd y gan y gylydd, ob *ychvvy* gaisiaw 'r anrydedd
y *sydd o Dduw yn vnic? Na thybiwch y cyhuddaf
vi chwi wrth vy-Tad: y mae *vn* a'ch cyhudda *chvvi*

* ir
* vuchedd
‡ addian-gawdd
* varwoleth
‡ awr
* y gan y
‡ yntau
* awdurtot
‡ ac hefyt
* monwenti
‡ lais
* gymesur
‡ gyd ar
* catwer
* llewychu
‡ wyllysech
* cwplau
‡ o hanof
‡ lais
* rith, lun 'osgeth
‡ genych
* o hanafi
* 'ogoniant
‡ gogoniant, moliant
* hanyw, addaw

‡ Voysen
* am danaf

'*sef* Moysen, yn yr hwn yr ymddiriedw chwi. Cans pe's credyssech ‡ Moysen, *chwi* am credyssech *inef:* can ys o hano vi ydd escrivenawdd ef. Ac a ny chredweh ei yscrifennae ef, py 'wedd y credwch vy-gairiae i?

Pen. vj.

Yr Iesu yn porthy pemp mil o wyr a phemp torth a' dau byscodyn. Ef yr myned ymaith, rac yddyn y wneythur ef yn vrenhin. Ef yn argyoeddu cnawdawl wranvwyr y 'air ef. Bod yr ei cnawdol yn ymrwystro wrthaw. Nyd yw y cnawd yn proffitio dim,

Yr Euangel y iiij. Sul yn y Grawys.
* gwyrthiae
‡ yr ei, hyn
* mynydd

GWEDY *y pethæ* hyny ydd aeth yr Iesu tros vor Galilaia, *neu* Tiberias. A' thorf vawr y cynlynawdd ef, o bleit yddwynt welet y * arwyddion ef, ‡ a'r a wnaethoedd ar y cleifion. Ac ef aeth yr Iesu ir * monyth, ac yno yr eisteddawdd cyd aei ddscipulon. Ac ydd oedd hi yn agos ir Pasc, gwyl yr Iuddeon. A'r Iesu a gyuodes i vyny*dd* ei lygait, a' phan weles dyrfa vawr yn dyuot attaw, ef a dyvot wrth Philip, O b'le y prynwn vara, val y caffo yr ei hynn *beth* yw vwyta? (a hynn a ddywedawdd, yw brobi ef: can ys efe a wyddiat peth a wnelei) Philip a atepawdd iddaw, Nid oedd ddigon gwerth * daucant ceiniawc o vara yddwynt, y gahel o pop vn o hanwynt ychydic. Yna y dyvot wrthaw vn oei ddiscipulon, *ys ef* Andras, brawt Simon Petr, Mae yma vachcenyn, a' phemp torth haidd ganthaw, a' dau pyscodyn: eithyr beth yw hynny ymplith ‡ cynniver? A'r Iesu a ddyvot, Gwnewch ir dynion hyn eistedd, (Ac ydd oedd yno wellt-glas lawer) yno yr eisteddawdd y gwyr yn-cylch pemp mil o rifedi. A'r Iesu a gymerth y bara, ac a ddiolches, ac ei rhanodd ir discipulon, a'r discipulon, ir * ei oeddynt yn eistedd: a'r vn modd or pyscot cymmeint ac a vynnesont. A' gwedy yddwynt gahel ‡ digon, ef a ddyuot wrth ei ddiscipulon, Ceselwch y brivwyt a weddillodd, rac colli dim. Yno y casclasont, ac a lanwesant dauddec basccdait or briwvwyt, or pemptorth haidd'oedd yngweddill can yr ei a vesynt yn bwyta. Yno pan * welawdd y dynion wneythyd or Iesu ‡ yr arwydd hyn, y dywedesant, Diau mae hwn y'w Prophwyt a ddauei ir byt.

‡ sef ynghylch pempt punt o'n bath ni
* cymeint
* gwesteion
‡ ei gwala
* wybu
‡ y mirael, y gwyrth

Velly pan wybu Iesu vot yn y bryd hwy ddyuot, a'i * gymryd ef yw wneuthur yn Vrenhin, ef a ‡ dynnawdd heibio drachefyn ir mynyth *vvrtho* y hun*an*.

* gymmell, ddirio
‡ aeth ymaith

Gwedy daruot yddei hwyrhay, y ddiscipulon ef a ddescenesont i'r mor, ac a *aethant i'r *l*hong, a' myned tros y mor tu a *C*h*apernaum: ac ‡weithion ydd oedd hi yn dywyll*vvch*, ac ny ddaethoedd*oedd* yr Iesu atwynt. A' chodi o'r mor y gan wynt mawr yn chwythu. A gwedy yddynt rwyfo yn-cylch pemp *stad ar vcain, neu ddec *stad* ar ycain, wy welent yr Iesu yn ‡gorymddaith ar y mor, ac yn *dy*nesau at y llong: ac ofny a wnaethant. Ac ef a ddyuot wrthynt, Mi*vi* *yw: nac ofnwch. Yno yn ewyllysgar y*d* erbyniesont ef ir llong, a'r llong oedd yn y van wrth y *tir ir lle ydd elent.

* ddringesont
‡ yn awr, yr awrhon
* sef wythfet ran milltir
‡ rhodio
* 'sydd
* wlat

Tranoyth y popul *yr ei* a safai y tu arall ir mor, a welawdd na*d* oedd llong arall yno, any*d* yr vn, yr aethei ey ddiscipulon y*dd*hi, ac nad aethesei yr Iesu y gyd ei ddiscipulon i'r llong, eithyr myned *ymaith* o ei ddiscipulon ef *vvrthyn* yhunain, a' dyuot llongae eraill o Tiberias yn *gyf*agos ir van lle y bwytesent y bara, gwedy ir Arglwydd ddiolwch. An*d* pan welawdd y *popul na*d* oedd yr Iesu yno, na ei ddiscipulon, a' nwy*the* a gymer*e*sont longae, ac a daethont i Capernaum, ‡gan geisiaw yr Iesu. A' gwedy y*dd*wynt y gahel ef y tu arall ir mor, wy ddywed*e*sont wrthaw, Rabbi, pa bryd yd aethost yma*n?* Yr Iesu a atepawdd y*dd*-wynt, ac a dyuot, Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi, Ny*d* ych i'm caisiaw, o bleit ywch wel*et* y ‡gwyrthiae, any*d* o bleit ywch vwyta o'r torthae, ach' llenwi. Na *thraveiliwch am y bwyt a ‡goll*ir*, eithyr am y bwyt a barha i vywyt tragywythawl, yr hwn a rydd Map y dyn y chwi: can ys ‡hwn a *in*seliawdd Duw 'r Tad. Yno y dywed*e*sont wrthaw, Pa *beth* a wnawn val y gallom *weithiaw gwaithredoedd Duw? Yr Iesu a atepawdd ac a ddyuot wrthynt, ‡Hyn yw gwaith*ret* Duw, credu o hanoch yn yr hwn a *dd*anvonawdd ef. Dywed*e*sont gan hyny wrthaw, Pa 'r arwydd gan hyny a wnei *di*, val ey gwelom, ac y'th' credom? pa *beth* wyt' yn ei weithredu? Ein *ni* a vwytesont y Manna yn y diffeith*vvch*, me*g*is y mae yn scrivenedic, Bara o'r nef a roes *ef* y*dd*wynt yw vwyta. Yno y dyvawt yr Iesu wrthwynt, Yn wir, yn wir y dywedaf ychwy, Ny*d* Moysen a roes y-chwi ybara hwnw o'r nef, eithyr *y Tat meu*vi* ysy yn rho*ddi* y-chwy y gwir vara o'r nef. Can ys bara Duw y dyw'r hwn 'sy yn descen*d* o'r nef, ac yn rhoddy bywyt i'r byt.

* werin
‡ i
‡ arwyddion
* weithiwch, lafuriwch
‡ ddervydd, gyll
‡ ef
* weithredu
‡ Hon, Llyma
* vynhad

Yno y dywedesont wrthaw, Arglwydd, byth dyro i ni y bara hwn. Dywedawdd yr Iesu wrthynt, Mivi yw 'r bara 'r bywyt: yr vn a ddel ata vi, ny 's newyna *ddim*, a'r vn a gred yno vi, ny sycheda byth. Eithyr *mi* d*dy*wedais ychwy, can ac ychwy vy-gweled, ac ny chredesoch. *Oll a'r y mae 'r Tat yn y roi y my, a ddaw ataf: a' hwn 'sy yn dyuot ataf, ny's bwriaf ‡allan. Can ys descenais o'r nef, ny*d* i wneythu 'r vy 'wyllys *i, eithyr ewyllys yr vn am *d*anvonodd i. A' hyn yw 'wyllys y Tat yr hwn a'm *d*anvonawdd i, na bo o'r oll a roddes ef i mi, golli o hanof ddim, eithyr ei ‡gyvodi *drachefyn* yn y dydd dywethaf. A' hyn yw 'wyllys yr hwn a'm *d*anvonawdd i, bod y bawp *dyn* a'ra wyl y Map, ac a gred yndaw, gahel bywyt tragyvythawl: a' mi y cyfodaf ef y vyny*dd* yn y dydd dywethaf. Yno y *murmuresont yr Iudaeon wrthaw, o bleit dywedyt o hanaw, Mi*vi* yw'r bara, a ddescen*da*s o'r nef. A' dywedyt a wnaethant, Any*d* hwn yw Iesu map Ioseph, yr hwn a adwaenom ni y dat a y vam? pa vodd gan hyny a dywait ef, **mai* O'r nef y descen*d*ais? Yno atep o'r Ieshu a' dywedyt wrthynt, Na vurmurwch ‡yn eich plith. Ny aill nep ddyvot ata vi, o ddyeithr ir Tat, yr hwn am *d*anvonawdd i, y dynnu ef: ac mi y cyfodaf ef *y vyny* yn y dydd dywethaf. Y mae yn escrivenedic yn y Prophwyti, Ac wy a *vyddant oll dyscedic y gan Dduw. Pawp *dyn* gan hyny a'r a glybu, *y* gan Tat, ac a ddyscawdd, a ddaw at y-vi. Ny*d* erwydd gweled o nep y Tat, any*d* yr vn y 'sydd o Dduw, ‡*ys* ef a welawdd y Tat. Yn wir, yn wir y dywedaf y chwi, Yr vn a gred yno vi, *mae yddaw vuchedd dragyvythawl. Mi*vi* yw 'r bara 'r vuchedd. Eich tadae *chwi* a vwytesont y Manna yn y diffeith*wch*, a' marw ‡a wnaethont. Hwn yw 'r bara *sy* yn descen*d* o'r nef, yd pan yw i'r neb a vwytao o hanaw, na bo marw. *Ys* mi yw 'r bara byw*iol*, yr hwn a ddescen*dais* o'r nef: a's bwyty neb*un* o'r bara hwn e vydd byw byth: a'r bara a roddwy vi, vy-cnawd yw, yr hwn a roddwy vi tros *vywyt y byt. Yno yr ymrysonent yr Iuddeon a ei gylydd, gan ddywedyt, Pa vodd y gaill hwn roddi i ni y gnawd y*w* vwyta? Yno y dyvawt yr Iesu wrth-wynt, Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwi, *A ny vwytewch' gnawt y Map y dyn, ac yfet ei waet, ‡nyd oes y chwy vywyt ynoch. Pwy pynac a vwytao vy-cnawd i, ac a yfo vy-gwaet, y mae iddaw *vywyt tragyvythawl, a' mi y

* Pop peth
‡ ymaith
* vy hun
‡ gwnny, gychwyn
* grwgnachodd
‡ descenawdd
* taw
‡ gyd ai gylydd, rhyngoch eich hunain
* ddyscir oll
‡ hwn-yma
* e gaiff vywyt
‡ vuon veirw
* vuchedd, boydel
* O ddiethr y chwi vwyta
‡ nad
* vuchedd

cyfoda ef y *vyny yn* y dydd dyweddaf. Can ys vy-cnawd i y sy*dd* wir vwyt, a'm gwaed i 'sy wir ddiawt. Hwn a vwyty vy-cnawd, ac a yf vy-gwaed, a dric yno vi, a mi yndo *ef*. Mal yd anvonawdd vi y byw Dat, velly y byw vi *trwy y Tat, a' hwn a'm bwyty i, byw vydd *ynt*ef trywo vi. Hwn yw 'r bara a ddescen*d*nodd o'r nef: ny*d* val y bwytaodd y*ch* tadae chwi y manna, a' marw *o hanynt*. Yr vn a vwyty o'r bara hwn, a vydd byw byth. Y *pethe* hyn a ddyvot ef yn y Synagog, gan y dyscu *hvvy* yn-Capernaum. Llawer gan hyny o ey ddiscipulon (wrth *glybot *hyn*) a ddywedent, Calet yw'r ‡ymadrodd hyn: pwy a aill ei glybot? Eithyr yr Iesu yn gwybot yndo *ef bot ei ddiscipulon yn murmuro wrth hyn, a ddyvot wrthynt, *A yd*yw hyn ych ‡rhwystro chwi? Beth pe's gwelech Vap y dyn yn escen*d* i'r lle'r oedd ef *gynt. Yr Yspryt yw'r peth a ‡vywha: ny *lesa 'r cnawt ddim: y geiriae *ydd* wy vi yn ei ymadrodd wrthych yspryt a' bywyt ynt. Eithyr y mae 'rei o hanoch *ny chredant: can ys-gwyddiat yr Iesu o'r dechreu*at*, pa *'rei* oeddent a'r ny chredent, a' pha-*vn* y bradychei ef. Ac ef a ddyvawt, Am hyny y dywedais wrthych, na aill nep ddyvot ata vi, any'*s* rhoddir *ydd*-aw y gan *vy-Tat. O'r *pryd* hyny *allan* yr ‡ymadawodd llawer o ei ddiscipulon, ac ny rodiesont mwy y gyd ac ef. Yno y dyuot yr Iesu wrth y dauddec, A wyllysw-chwi*thev* hefyt vyn*e*d ymaith? Yno ydd atepawdd Simon Petr yddaw, Arglwydd, at pwy 'r awn? Y mae genyt 'airiae buchedd tragyvythawl: ac ydd ym ni yn credu ac yn gwybot may ti yw'r Christ y Map Duw byw. Yr Iesu ei hatepodd, Any*d* *mi *ach d*etholais chwi ddauddec, ac o hanoch y mae vn yn ddiavol? Ac *ef* ddywedei *hyny* am Iudas Iscariot *'ap* Simon: can ys hwn oedd *ai vryd* ar y vradychu ef, ‡ac efe *yn* vn o'r deuddec.

‡ y gan, erwydd, o bleit
* glywet
‡ gair, peth, defnydd
* ehun
‡ cwympo, trangwydo
* or blaen
‡ vywocka
* vuddola, profitia
‡ pethae
* nyd ynt yn credu
* vynhad
‡ aethont
* dewisais
‡ cyd boed, er i vot

Pen. vij.

Yr Iesu yn argyweddu ymgymeriat ei gerent. Amryw dyb ne varnedigaeth am Christ ymplith y werin. Ef yn dangos pa ddelw yr adwaenir y gwirionedd. Y camwedd wnaent ac ef. Y Pharisaieit yn ceryddu y swyddogion can na ddalient wy ef. Ac yn rhoi senn i Nicodemus am ddadleu y gyd ac ef.

AR ol *y pethe* hyny *gorymdaith a oruc yr Iesu yn-Galilaia, ac nyd wyllysawdd ef ‡'orymddaith

* rhodio
‡ rodio, dramwy

yn Iudaia: can ir Iuddaeon gaisiaw y y ladd ef. A' gwyl yr Iuddaion *'sef gvvyl* y Pepyll oedd *yn* agos. Dywedynt gan hyny ei vroder wrthaw, Dos ymaith o yma, a' cherdda i Iudaia, val ac y gwelo dy ddiscipulon dy weithredoedd *yr ei* a wnei. Can nad oes *nep a wna ddim yn y d*dirgel ac *ynt*ef yn caisiaw bot yn ‡gyhoedd*edic*. A's *y pethe* hyn a wnai, *eglura dyhun i'r byt. Can ny's credent ei vroder yndo *hyd hyn*. Yno dywedyt or Iesu wrthynt, Ny ddaeth vy ‡amser i eto: eich amser chwi 'sy*dd* ‡yn wastat yn parat. Ny all y byt ych casau chwi: ac e am casau i, can i mi destio*laethu* *a'm danaw, vot ey weithredoedd e yn ddrwc, ‡Escennw-chwi ir wyl hon: ny*d* escen*d*a vi eto ir wyl hon: can na chyflawnwyt vy amser i eto. Y *pethe hyn* a ddyvawt ef wrthynt, ac a arosawdd yn-Galilaia. A' chy gynted yr escen*d*ent y vroder ef, yno yr escenawdd yntef ir *wyl, ny*d* yn oleu, any*d* vegis yn ddirgel. Yno y ceisiai 'r Iuddeon ef yn yr wyl, ac y dywedent, P'le mae ef? A' murmur mawr oedd ‡am danaw ym-plith y *popul*oedd*. Rei a ddywedent, Y mae *ef* yn wr da: yr eill a ddawedynt, Ny*d yvv ef:* eithr *y mae e yn* twyllo yr bopl. Er hyny ny ‡lafarawdd nep yn *eglur am danaw, rac ofn yr Iuddaeon. Ac yn awr ‡wedy darvot haner yr wyl, yr escennawdd yr Iesu i'r Templ, ac y dyscawdd *hvvy*. A'r Iuddeon a ryveddesont, gan dywedyt *Podd y ‡gwyr hwn *yr* *Scythurae ac *ynt*ef *erioed* eb ddyscu? Yr Iesu a atepawdd yddynt, ac a ddyvawt, Y dysc meu ny*d* yw veu, eithyr yddaw *ef* yr hwn am *d*anvonawdd i. A's wyllysa nep weneuthur y 'wyllys ef, ef a wybydd am y d*dysc*-*ceideth*, ay o Dduw y mae *hi*, ai miv*i* sy yn llavaru o hano vy *h*un. Hwn a lefair o hano y *h*un, a *ym*gais y 'ogoniant y *h*un: eithr hwn a *ym*gais 'ogoniant yr vn ai *d*anvonawdd ef, hwnw 'sy gywir, a' *dim* *ancyfiawnder ynto ny*d* oes. Any roes Moysen y chwi Ddeddyf, ac *eto* ny*d* oes nep o hanoch yn cadw 'r Ddeddyf? Paam ‡y ceisiwch vy lladd i? Y popul a atepawdd, ac a ddyvawt, Y mae cythraul *genyt: pwy 'sy yn caisio dy ladd? Yr Iesu a atepawdd ac a ddyuot wrthynt, Vn *g*weith*red* a wnaethym, ac ydd ych oll yn ryveddu. ‡Am hyny Moysen a roes y-chwy Enwaediat, (nyd *can y vot o Voysen, eithr *am y vot* o'r Tadae) a' *chvvi ar y dydd* Sabbath a

* vndyn
‡ glaer, honneit, amlwc enwoc
* amlyga ymdangos,
‡ cyfnot, pryd
‡ bop pryd, vyth
* o hanaw
‡ Ewchwi vyny
* ffest
‡ o ei bleit
* werin
‡ soniodd, ynganodd
* oleu, ddiragrith
‡ yn, am
* Pa ddelw
‡ medr
* llythyrae, ddysc, len
‡ ymadrodd
* enwiredd
‡ er ymcanwch
* ynot
‡ Er
* erwydd

enwaedwch ar ddyn. A'*s* *d*erbyn dyn ar y Sabbath
enwaediat, rac *bod* tori ‡Deddyf Moysen, a *ddig- — ‡ Gyfraith * sorwch
iwch*vvi* wrthy vi, can y-my wneuthur dyn yn ‡*h*oll-iach — ‡ gwbl
ar y *dydd* Sabbath? Na vernwch *erwydd y golwc, — * ar ol
eithr bernwch varn gifiawn. Yno y dyvawt r'ei ‡o — ‡ or Caerusa-
hanynt wy o Casalem, Any*d* hwn yw 'r vn, a gaisant — lemieit
vvi ei ladd? *A nachaf yr ymadrodd ef yn ‡gy- — * Ac wely
hoeddus ac ny ddywedant ddim wrthaw: a wyr y — ‡ ar ostec
*penaethieit yn ‡ddiau ma*e* hwn yw'r gwir Christ? — * penadurieit
Eithyr *ni* adwaenam hwn o b'le *ymae *ef:* a' phan — ‡ ddilys
ddel y Christ, ny wybydd nep o b'le y mae ef. Yno — * yr hanyw
y llefai yr Iesu yn y Templ ac ef yn *ei* dyscu, gan
ddywedyt, Ys adwaenoch vi, ac adwaenoch o b'le ydd
wyf: ‡ac ny ddaethym o hano vy *h*un, eithr *ys* — ‡ eto
gwir yw'r vn am *d*anvonawdd i, yr hwn nyd ad-
waenw-chwi. A' mi*vi* y *h*adwaen ef: can y*s* o hanaw
ydd wyf, ac ef am *d*anvonawdd i. Yno y caisiesont
y ddal*ha* ef, ac ny roy nep 'law arnaw, can na ddaeth-
*e*sai y awr ef *etwa. A' llawer o'r dydyrfa a gredesont — * eto
yndaw, ac a ddywed*e*sont, Pan ddel y Christ, a wna
ef vwy o ‡wyrthieu nac a wnaeth hwn? Clywet o'r — ‡ arwyddion
Pharisaieit bot y bopul yn *murmuro y *pethe* hyn — * manson
am danaw, a' *d*anvon o'r Pharisaieit a'r Archoffeirieit
‡swyddogion y'w ddal*ha* ef. Yno y dyvawdd yr Iesu — ‡ cywdawt, gweinidogion
wrth-wynt, Eto *ychydic enhyd ydd wyf y gyd a chwi, — * hetys
ac yno ydd af at hwn a'm *d*anvonawdd. *Chvvi*
a'm caisiwch, ac ny'm cefwch: a' lle ydd-yw vi, ny
ellw-chwi ddyvot. Yno y dywedent yr Iuddaeon yn
y plith yhunain, I b'le bydd i hwn vyned, val na
chaffom ef? Ai myned a wna ef at yr ei 'sy ar
wascar ymplith y ‡Groecieit, a dyscu 'r Groeciait? — ‡ Groegwyr, Cenedloedd
Pa ymadrodd yw hwn a ddyvawt ef, *Chvvi* a'm cais-
iwch, ac ny'm cefwch? ac lle'r *yw-vi, ny ellw-chwi — * wy, vi, bwyf
ddyvot? Yno yn y dydd mawr dywethaf o'r wyl, y — ‡ dythwn, diwainot
savawdd yr Iesu ac y llefawdd, gan ddywedyt, A's — * y maes oi vola
sycheda nep, dauet ata vi, ac yfet. Yr hwn a gred
yno vi megis y dywait yr Scrythur, allan oi vru ef y — ‡ llifeiriaint aberoedd, naint
llifa *avonydd o ddw*fr* byw (Hyn a ddyvawt ef a'm
yr Ysprytyt yr hwn a *dd*erbynynt yr ei a gredent *yndo — * sef yn yr Iesu
ef: can ys yd hynn ny*d* oedd *doniæ yr* Yspryt glan
vvedy ei rhoddi o bleit na ddaroedd eto gogoneddu yr
Iesu) Llawer*oedd* can hyny o'r popul, pan glywsant
yr ymadrodd hwn, a ddywedesont, Yn wir hwn yw'r
Prophwyt. Ereill a ddywedesont, Hwn yw'r Christ:

‡Can ny

a'r ei a ddywedent, ‡Ac a ddaw 'r Christ o'r Galilaia? Any ddywait yr Scrythur *'lan* may o had Dauid, ac o dref Beth-leehem, lle ydd oedd Dauid y dawr'r Christ? Ac ydd oedd ymryson ym-plith y popul oy bleit ef. A'r ei han*addy*nt a vynesent y ddaly ef, eithyr na roddei neb*un* ddwylaw arnaw. Yno y daeth swyddogion at yr Archoffeirieit ar Pharisaieit, ac y dywedesont wrthwynt, Paam na ddugesoch ef? Atep o'r swyddogion, Ny*d* *ymddiddanawdd gwr erioed val y gwr hwn. Yno ydd atepawdd y Pharisaieit, A dwyllwyt chwi*theu* hefyd? A gred*awdd* ‡neb or *pennaethieit nei o'r Pharisaieit yndo *ef?* Eithyr y ‡werin hyn, a'r nyd edwyn y Ddeddyf, ynt vellticedic. Dywedyt o Nicodemus wrthynt, (yr hwn a ddaethei at yr Iesu o hyd nos ac oedd vn o hanynt.) A varn ein *Deddyf ni neb*un* nes nag yddi yn gyntaf ei glywet, a' gwybot pa *beth* a wnaeth ef? Wy*theu* a atepesont ac a ddywedesont, wrthaw Yw-ti*the* hefyd o'r Galilaia? Chwilia a' gwyl: can ys o'r Galilaia ny chyfyt *vn* Prophwyt. A' phawp aeth yw duy y*hunan*.

*ddyvot dyn

‡yr vo, vndyn
*penadurieit
‡bopul

*Cyfraith

Pen. viij.

Christ yn gwaredu hon a ddaliesit yn tori priodas. Ef e yw goleuni 'r byt. Ef yn dangos o b'le y daeth, baam, ac i b'le ydd a. Parei 'sy gaithion, a' pha 'r ei 'sy ryddion. Am yr ei breiniol ar ei gwasaidd, a' ei gwobr hwy. Ef yn gofyn gwaethaf ei 'elynion. Ac wrth vot ei ersid, yn enciliaw ymaith.

A'R Iesu aeth ir mynyth *yr oliwydd, ‡a'r borae ddydd e ddaeth drachefyn ir Templ, a'r oll popl a ddaeth at aw, ac ef a eisteddawdd y lawr, ac y dyscawdd *h*wy. Yno y duc y Gwyr-llen a'r Pharisaieit wreic ataw, hon a ddaliesit *yn tori priodas, ac y dodesont hi yn y cenol, ac a ddywesont wrthaw, Athro, y wreic hon a ddaliwyt yn tori priodas, ys ar y weithred. A' Moysen yn y Ddeddyf a' orchymynawdd i ni, bot llapyddiaw y cyfryw 'rei: a' pha *beth* *a ddywedy di? A' hyn a ddywedent y'w ‡demto ef, val y *cahent *devnydd*, y gyhuddaw ef, A'r Iesu a *grymodd i lawr, ac ai vys a scrivenawdd ar y ddaiar. A' thra oeddent yn parau ymofyn ac ef, yr ymderchawdd ef, ac y dyvawt wrthynt, Yr vn o hanoch ys id yn ddipechot, tav-led y maen cyntaf atei. A' thrachefyn y crymawdd ef, ac ydd escrivenawdd ar y ddaiar. A' phan glywsant *hyny*, can ei cydwybot *yhunain* yn ei cyhaddaw, yr

* olivar
‡ar glais y dydd, ac ar y cynddydd

*mewn godinep
‡gosodesont

*meddi
‡brofi
*gallent
‡ymostyngodd

aethant allan bop vn ac vn, gan ddechrae o'r ci hynaf yd yr ei diwethaf: a'r Iesu a adawyt ‡yn vnic, a'r wreic yn sefyll yn y cenol. Gwedy i'r Iesu *ym*dderchafel, ac eb i*ddo* weled nep, namyn y wreic, ef a dyvawt wrthei, *Ha* wreic, p'le mae dy gyhuddwyr? a varnawdd nep di yn euawc? Hi*the* a ddyvawt, Na *ddo* nep, Arglwydd. A'r Iesu a ddyvawt, Ac ny*th* varna vi*ne* di yn euawc: *cerdda ac na p*hech*a mwy*ach*.

Yno drachefn y dyvawd yr Iesu wrthynt, can ddywedyt, Mi*vi* yw *goleuni y byt: yr vn a'm dilyno *vi*, ny rodia yn y tywyllwc*h*, eithr e gaiff 'oleuni y ‡bywyt. Yno y dywedent y Pharisaieit wrthaw, Ti a destoliaethy o hanat ty vn: ny*d* *gwir yw dy destoliaeth *di*. Yr Iesu a atepawdd ac a ddyvawt wrthynt, ‡Cy testolaethwyf o hano vy*h*un, y mae vy-testoliaeth i yn *gy*wir; can ys-gwn o b'le y daethym ac y b'le ydd af: a' chwi ny wyddoch o b'le y daethym' *n*ac y b'le ydd af. Chwich*chvvi* a vernwch *erwydd y cnawd: mi*vi* ny varnaf neb*un*. Ac ‡a's mi a varn, y varn veu*vi* ysy *gy*wir: can nad wyf *yn* vnic, eithyr mi a'r Tat, yr vn a'm *d*anvonawdd. A' hefyt e scrivenir yn *y Ddeddyf yddoch, bot testolaeth dau ddyn*ion* yn *gy*wir. Mi yw 'r vn a destolaethaf am dana vy vn, a'r Tat a'm *d*anvonawdd *i*, a destiolaetha a'm danaf *i*. Yno y dywed*e*sont wrthaw, P'le y mae dy Dat? Atepawdd yr Iesu, Ac ny *'m* adwaenoch *vi*, na'm Tat. Pe'*s* adwenesech vi, *ys* adwawaenesoch vy-Tat hefyt. Y geiriae hyn a ‡lavarawdd yr Iesu yn y tresor *va, ac ef yn *ei* dyscu yn y Templ, ac ‡ny*d* ymavlodd neb yndo: can na ddaethei eto y awr ef. Yno y dyvawd yr Iesu drachefyn wrthynt, Mi*vi* af ymaith, a' *chvvi* a'm caisiwch, ac a vyddwch veirw yn eich pechodae. Lle ydd vi, ny ellw-chwi ddyvot. Yno y dywedent yr Iuddaion, A *ladd ef y *h*un: can iddo ddywedyt, Lle ydd a vi, ny ellw-chwi ddyvot? Yno y dyvawt ef wrthynt. Chwi*chvvi* 'sy o *dd*isod: mi*vi* 'sy o *dd*vchod: chwi*chvvi* 'sy o'r byt hwn: mi*vi* ny*d* yw o'r byt hwn. Am hynny y dywedais wrthych, Y byddwch veirw yn eich pechotae: can ys a ddieithyr ywch gredu, mai mi*vi* yw *ef*, *chvvi* vyddwch veirw yn eich pechotae. Yno y dywed*e*sont *vvy* wrthaw, Pwy yw ti? A'r Iesu a ddyvawt wrthynt, Sef ‡y peth a ddywedeis wrthych o'r dechreuat. Y mae genyf lawer *o bethe* y'w dywedyt, ac y'*vv* barnu *am danoch: eithyr yr vn a'm *d*anvonawdd i, 'sy *gy*wir, a'r pethae a glywais ganthaw,

‡ wrtho y hun
* ymgodi drachefyn
* dos
* lleuver llewyrch, goleuat
‡ vuchedd
* awn, cymmesur
* ar ol
‡ or
* eich Cyfraith
‡ adroddodd ddyvot
* duy
‡ ny roes nep law arno
* ddivetha, ddiva
‡ yr hyn
* o hanoch

yr ei hyn a adroddaf i'r byt. Ny ‡ddyellesont *vvy* mai am y Tat y *llavarei ef wrthynt, Yno y dyvawd yr Iesu wrthynt, Gwedy y derchavoch ‡Vap y dyn, yno y gwybyddoch mai *mivi* yw *ef*, ac na*d* wyf yn gwneuthur dim o hano vy vn, eithyr mal im dyscawdd y Tat, *velly* ydd wyf yn *llavaru y pethe hyn. Can ys yr vn am *d*anvonawdd i, ysy 'gyd a mi: ny adawdd y Tat vi yn vnic, can ys i mi wneuthur ‡bop amser y pethae sy *dda gantho *ef*. Ac ef yn ‡llavaru y pethae hyn, llaw*eroedd* a gredesont yntaw. Yno y dyvawt yr Iesu wrth yr Iuddaeon *yr ei* a credesont *ynthaw, A's chwi a ar*h*osw*ch* yn y gair meu*vi*, yn wir disci-pulon i mi *ytych, ac a wybyddwch y gwir-ionedd, a'r gwiriuoedd ach ‡ryddha. Atepesont y ddaw, *Had Abraham *yd*ym ni, ac ny ‡wasanaeth-esam ni neb erioed: paam y dywedy di, Eich gwneir *chvvi* yn *vryr* rhyddion? Atepawdd yr Iesu yddynt Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwi, Mai pwy pynac a wna bechot, ys y was i'r pechat. A'r gwas ny*d* *aros yn y tuy yn dragyvyth: and y Map a aros yn tragyvyth. A's y Map gan hyny *ach* rhyddha chwi, rhyddion yn ddilys vyddwch. Mi wn mai had Abra-ham *yd*ych, eithyr ydd ych yn caisiaw vy lladd i, can nad ‡oes lle ir gair meu*vi* ynochwi. Mi*vi* a *lavaraf yr hyn a welais y gyd a'm tat i: a' chwi*theu* a wnewch yr hyn a welsoch y gyd a'ch tat chwi. Atepesont a' dywed*e*sont wrthaw, Ein tat *ni* yw Abraham. Yr Iesu a ddyvawt wrthynt, Pe plant i Abraham vyddech, *chvvi g*wnaech weithredoedd Abraham. Ac ynawr y ceisiwch vy lladd i, gwr a ddyvawt i chwi 'r gwir-ionedd, yr hyn a glywais y gan Dduw: hyn ny wnaeth Abraham. Chwi 'sy yn gwneuthu'r gwei*th*-redoedd y*ch* tat chwi. Yno y dywed*e*sont wrthaw, Ny 'anet ni o ‡'odnep: y ni y mae vn tat, '*sef* Duw. Am hyny y dyvawt yr Iesu wrthynt, Pe Duw vyddei eich Tat, yno y carech vi: can ys mi a *ddeilliais, ac a ddeuthym o ‡ywrth Dduw, ac ny's daethym o hano vy*h*un, eithyr ef a'm *d*anvonawdd i. Paam na*d* ych yn dyall*y* yr y madrodd *hyn* meuvi? *sef* am na ellwch *aros* *clywet y geiriae meu*vi*. Chwi*chvvi* ‡y sy*dd* o'*ch* tad y diavol, a' chwantae eich tad a wnewch. Ef e vu ‡laddwr dyn or dechreu*at*, ac ny*d* aros*a*wdd yn y gwirionedd: can nad oes gwirionedd yndaw. Pa bryd bynac y dywait ef *cellwydd ‡o hanaw ehun y dyweit: can ys celwyddoc yw, *a '*r* tad iddo.

‡ wybuont
* dywedei
‡ y Map dyn
* adrodd, dywedyt
‡ yn wastodol
* voddlawn ryng bodd
‡ adrodd, dywedyt
* Gr. iddo
* vyddwch
‡ diano
* Hil
‡ vuam ni gaethion i neb
* erys
‡ chynwysir
* adroddaf
‡ ffornicrwydd
* y can
—
* gwranda
‡ a hanyw
* lawruddioc
* gau
‡ or eiddaw, oi briod
* a thad y celwydd

A' *Chvvithe* can i mi ddywedyt y gwirionedd ywch', ny 'm credwch.

¶ Pwy '*n* hanoch a *hona pechat arnaf? ac a's ytwyf yn dywedyt y gwir, pa am na chredwch vi? Y nep sydd o Dduw, a wrendy 'airiae Duw: am hynn ny wrandewch chwi, can nad yw-chwi o Dduw. Yno yr atepawdd yr Iuddaeon ac y dywedent, wrtho, Pa nad da ‡y dywedwn mae Samareit wyt, a' bot cythraul genyt? yr Iesu a atepawdd, Nid oes cythrael cenyf, eithyr ydd wyf yn anrydeddu *vy-tad, a' chwi am dianrydeddesoch i. Ac nid wyf*i* yn ceisiaw vygogoniant vyhun: y mae a ei cais ac a varn. Yn wir, yn wir y dywedaf wrthych, a's caidw nep vy-gair i, ny wyl ef byth angae. Yno y dyvod yr Iuddeon wrthaw, Yr awrhon y gwyddam vot cythrael genyt. Abraham a vu varw, a'r Prophwyti, a' thi a ddywedy. A chaidw vn vy-gair i, ny ‡phrawf ef vyth angae. A wyti vwy na'n tad Abraham, yr hwn a vu varw? a'r Prophwyti a vuant vairw: pwy *dd*wyt yn dy wneythyr dy hunan? Yr Iesu a atepawdd, A's mi a'm ‡gogoneddaf vyhun, vy-gogoniant nyd yw ddim: vy-Tad yw'r hwnn am gogonedda vi, yr hwn a ddywedw chwi vot yn Dduw y chwy. Ac nyd adnabuoch chwi ef: anid mi y adwaen ef, ac a dywedwn nyd adwaenwn, mi vyddwn gelwyddoc val chwithae: eithyr mi y adwaen ef, ac wyf yn cadw ei 'air. Abraham eich tad a vu lawen-iawn ganthaw weled vy-dydd i, ac ef ei gweles, ac a lawenechawdd. Yno y dyvot yr Iuddaeon wrthaw. Nyd wyt eto ddec blwydd a da'ugain *oed*, ac a weles ti Abraham? Yr Iesu a ddyvot wrthynt, Yn wir, yn wir y dywedaf wrthych, cyn bot Abraham ydd yw vi. Yno y cymeresont wy geric, y'w davly ataw, a'r Iesu a ymguddiawdd, ac aeth allan o'r Templ.

Yr Euangel y pempet Sul yn y Grawys.
* yrr
‡ iawn, divai
* vynbad,
‡ chwaytha, vlasa
* camnolaf

Pen. ix.

Am yr vn a anet yn ddall. Coffess y mabddall. I ba ryw ddaillion y dyry Christ yddynt welet.

AR Iesu yn myned heibio, ef a ganvu ddyn dall *o y 'enedigaeth. A' gofyn iddaw o ei ddiscipulon, gan ddywedyt, ‡Athro, pwy '*n* a bechawdd, *ai* hwn ai *rieni, pan enit *ef* yn ddall? Atep o'r Iesu, ac ny pechawdd hwn, na ei rieni, eithyr er *bod* ‡dangos gweithredoedd Duw arno ef. *Raid i mi

* vabdall, ddall kinenid
‡ *Rabbi*
* dad ei vam
‡ amlygu, eglurhau
* Dir

weithiaw gweithredoedd yr hwn a'm *d*anvonawdd *i*, tra vo hi yn ddydd: y mae'r nos yn dyvot pryd na aill neb weithiaw. Tra vyddwyf yn y byt, goleuni wyf i'r byt. Pan ddywedodd ef val hyn, y poyrodd *ef* ar y ddaiar, ac y gwnaeth ef ‡bridd*gyst* o'r *poer, ac a irawdd y pridd*gyst* ar lygaid y dall, ac a ddyvot wrthaw, Cerdda, ymolch yn y llyn Siloam ('sef a ddeonglir *yn* Anvonedic.) Ef aeth ymaith gan hyny, ac a *ym*olchawdd ac a ddaeth *drachefn* *yn gweled. Yno 'r cymydogion a'r ei y gwelsent ef ‡or blaen pan vysei ef yn ddall, a ddywedesont, A ny*d* hwn yw 'r vn a eisteddei ac a gardotei? R'ei a ddywedent, **Ys* hwn yw *ef*: ereill y ddywedynt, Y mae yn ‡gyffelyp yddaw. *Ynt*ef a ddyvawt, Mi*ri* yw *ef*. Can hyny y dywedent wrthaw. Py wedd *ynte* ydd agorwyt dy lygait? Ef a atepawdd, ac a ddyvot, *Yr *d*yn a elwir Iesu, a wnaeth ‡*gist*bridd, ac a irawdd vy llygait, ac a ddyvawt wrthyf. Cerdda y lyn Siloam, ac *ym*olch. Ac y aethym ac a *ym*olchais, ac a *gefais vy-golwc. Yno y dywedesont wrthaw, P'le mae ef? Ef a ddyuot, Ny wn *i*.

*VV*y dduscont at y Pharisaieit hwnrr y vesei ‡gynt yn ddall. A'r *dydd* Sabbath *yd*oedd *hi*, pan wnaethoeddoe*dd* yr Iesu y *pridd*gist*, ac y*dd* a goroedd y lygait ef. Yno trachefyn yr ymofynnei 'r Pharisaieit hefyt ac ef, pa vodd y ‡cawsei ef ei *olwc. Ac ef a ddyvawt wrthynt. Ef a ddodes bridd*gist* ar vy llygaid, ac *mi* a *ym*olcheis, a' *mi g*welaf. Yno y dywedynt yr ei or Pharisaieit, Ni*d* *han*yw 'r dyn hwn ‡o Dduw, can na chaidw ef y *dydd* Sabbath. Ereill a ddywedynt. Pa vodd y gaill *dyn *ac ef yn* pechatur*us*, wneythu'r cyfryw wyrthiae? Ac ydd oedd ‡ancydvot *yn y plith wy. Yno y dywedent wrth y dall drachefyn, Py *beth* a ddywedy di am danaw *ef*, can iddaw agori dy lygait? Ac ef a ddyvawt, *Mai* Prophwyt yw ef. Yno ny chredawdd yr Iuddaeon am danaw (y vot ef yn ddall, a 'chael ei 'olwc nes yddynt 'alw *am* ‡rieni yr vn a gawsei ei 'olwc. A' govynesont y ddynt gan ddywedyt, A-y hwn yw y*ch* map chwi, yr vn *a ddywedw-chwi ‡*ddaruot* y eni yn ddall? Pa wedd gan hyny y gwyl ef *yr awrhon? Atep oei rieni *ef* yddynt, a' dywedyt, *Ys* gwyddam may hwn *yty*w ein map *ni*, a' ei eni yn ddall: and trwy pa vodd y gwyl ef yr awrhon, ny'*s g*wyddam: *ai pwy 'n a agorawdd y lygait ef, ny'*s* gwyddam ni: y mae ef o oedran: govyn-

‡ glai, gyst,
* golof
‡ Dos
* gan
‡ gynt
* Ll'yma
‡ debic
* Y gwr
‡ glai, bridd-gist
* adwelais
‡ vnwaith
* olai
‡ cathoddei
* ddrem
‡ o bleid Duw
* pechatur o ddyn
‡ ymryson, amrafael
* rhyngthynt
‡ dad ai vam
* meddw-chwi
‡ sy vapddal
* yn awr
* neu

nwch yddaw: ef a ‡etyp drostaw ehun. Y *geiriæ* hyn a ddyvawt y rieni ef, can *yddynt vot yn* ofni yr Iuddaion: o bleid e ddaroedd ir Iuddaeon ‡ddarparu eisioes a'*s* coffessei neb*un* mai efe ytoedd y Christ, bot **y escommuno ef allan* or Synagog. Am hynny y dywedesei y rieni ef, Y mae ef o oedran: gofynnwch yddaw. Yno ‡eilwaith y galwesont *ar* y dyn a vesei *yn* ddall, ac wy ddywed*e*sont wrthaw, Dyro 'ogoniant y Dduw: *cans* gwyddam ni vot y dyn hwn yn pechatur. Yno ydd atepawdd ef ac y dyvawt, A *yt*yw ef yn pechatur *anyd yvv*, ny'*s* gwn *i:* vn peth awn *i*, vy-bot i yn ddall, ac yrowon *yn gwelet. Yno y dywed*e*sont wrthaw drachefyn, Pa *beth* a wnaeth e y-ty? ‡pa vodd ydd agoroedd ef dy lygait? Ef atepawdd yddwynt, Dywedas y-chwy *eisius, ac ny chlywech: paam yr ewyllyswch *ei* glywet drachefyn? a cwyllysw-chwi hefyt vot yn ddiscipulon iddaw *ef?* Yno y rhoeson senn yddaw, ac y dywed*e*sont, Bydd di ddiscipul yddo: ydd ym ni yn ddiscipulon i Voysen. N*ini* a wyddam ymddiddam o Dduw a Moysen: a'r dyn hwn ny wyddam o b'le mae *ef.* Y dyn a atepawdd ac a ddyvawt wrthwynt, Diau vot hyn yn ryvedd, *can* na wyddo-chwi o b'le *y mae ef, ac *eto* ef a agores vy llygait *i.* A' gwyddam na ‡chlyw Dew bechaturieit: eithyr a'*s* bydd vn yn addolwr Duw, ac yn gwneythu 'r y wyllys ef, hwn a *er*glyw ef. *Er ioed ny chlys*p*wyt agori o neb lygait ‡vn a' enit yn ddall. *Pe na bysei *y gvvr* hwn o Dduw, ny allesei ef wneuthu 'r dim. Atepesont, a' dywed*e*sont wrthaw, Ym-pechotae ith anet ti yn ollawl, ‡a' thi a'n dyscy ni? Ac *vvy* y bwrieson ef allan. Yr Iesu a glypu ddarvot yddynt y vwrw ef allan: a' gwedy yddaw y gahel ef, y dyvawt wrthaw, *A* yw ti yn credu ym-Mab Duw? Yntef a atepawdd ac a ddyvot, Pwy '*n* yw ef, Arglwydd, val y credwyf ynd*d*aw? A'r Iesu a ddyvawt wrthaw, A' *thi y* gweleist ef, a' hwnw *yd*yw 'sydd yn *ymdd*i*ddan a thi. Yno y ‡'syganei *ynt*ef, Arglwydd, Ydd wyf yn credu. A y addoli ef a wnaeth. A'r Iesu a ddyvot, I varn*v* y deuthy-mi ir byd hwn, *y'*n* y bo i'r ei ny welant, *gael g*welet: ac ir ei a welant, vot yn ddeillion. A'r ei o'r Pharisaieit ar oedd gyd ac ef, a glywsant y petheu hyn, ac a ddywed*e*sont wrthaw, A *yd*ym ni*ne* ddeillion hefyt? A'r Iesu a ddyvot, wrthynt, Pe deillion vyddech, ny byddei ‡y-chwy bechot: and yr

‡ ddywet, wrthep
‡ osot, ordeinhay
* y ddisynagogy
‡ drachefyn
* y gwelaf
‡ paddelw
* yr awrhon, yn awr, gynef
* ydd hanoedd
‡ wrendy ar
* O ddechreu byt
‡ mabddall
* A ny
‡ ac a ddyscu nyni?
* hwedleua
‡ dywedei
* val
‡ arnoch

owrhon y dywedwch, Ydd ym yn gwelet: can hyny y mae eich pechot yn aros.

Pen. x.

Christ yw'r gwir vugail, a'r drws. Amryw varneu am Christ Ydd ys yn gofyn iddo, ai efe yw Christ. Ei weithredoedd yn datcan y vot ef yn Dduw. Bot galw y penawdurieit yn dduwiae.

Yr Euangel ar ddie Marth y Sul gwyn.
* ny ddaw ir
* gail
* porthawr
‡ erwydd erbyn
* ffo
‡ ddamec hon
* vuchedd
‡ amlach
Yr Euangel yr ailSul gwedy 'r Pasc.
* nyd eiddo'r
‡ ffoa, ffy
* vyneveit i
‡ ys ydd i mi
* einioes, bywyt
‡ ffold, buarth, cayor
* goleth, ddwyn ataf
* rhoi, gosot

YN wir, yn wir y dywedaf y chwi. Hwn nyd a * y mewn drwy'r drws ir *gorlan y deveit, anid dringo ffordd arall, lleitr ac *yspeiliwr yw ef. Eithyr hwn a a y mewn drwy 'r drws, yw bugail y devait. I hwn ydd agor y *drysor a'r devait a wrendy ei leferydd, a' ei ddeveit chun a eilw ‡wrth y h'enw, ac ei dwc allan. A' phan *ddanvono* ei ddeveit chun allan, ydd a o ei blaen wy, a'r deueit y canlyn ef: can ys adwaenant y leferydd ef. A'r *dyn* dieithr ny's canlynant, anid *ciliaw ‡ywrthaw. can ys nad adwaenant leferydd dieithreit. Y ‡parabol hwnn a ddyvot yr Iesu wrthwynt ac ny ddyallesont wy pa bethae oedd yr hynn ddywedesei ef wrthwynt. Yno y dyvot yr Iesu wrthwynt drachefyn, Yn wir, yn wir y dywedaf wrthych, Mi yw'r drws y deveit. Cynniuer oll a ddeuthant om blaen, llatron ynt ac yspeilwyr: eithyr ny wrandawawdd y deveit ddim hanwynt. Mybi yw'r drws: trywo vi a's aa nep y mewn, e vydd cadwedic, ac ef aa y mewn ac aa allan, ac a gaiff borfa, Y lleitr ny ddaw, an'd i ledrata, ac y ladd, ac y ddinistriaw: myvi a ddeuthym val y caffent *vywyt ac er caffael o hanwynt yn ‡ehelaeth.

¶ Mi*vi* yw 'r bugailda: y bugail da a rydd ei enait dros ei ddevait. Eithyr y gwas-cyflog a'r hwn nyd yw bugail, ac *ny phiae'r deveit, a wyl y blaidd yn dyvot, ac a edy yr deveit, ac a gilia, a'r blaidd *ei* ysglyfia, ac a darfa 'r deveit. A'r gwas-cyfloc a ‡gilia, can y vot ef yn was-cyfloc, ac eb ovaly am y deveit. Mi yw'r bugail da, ac a adwaen *y *deueit* meuvi, ac im adwdenir y gan ‡y meu*vi*. Mal yr edwyn y Tat vy*vi*, velly ydd adwaen i y'r Tat: a' mi a ddodaf vy *eneit dros *vy*-deveit. Ac y mae y mi ddefait eraill, yr ei nid ynt or ‡gorlan hon: a' rhait i mi *areiliaw yr ei hynny, ac wy a wrandawant vy lleferydd: Ac e vydd vn gorlan *ac* vn bugail.

Am hyn y car *vy*-Tat vi*vi*, can y mi vot yn *dodi vy

einioes *y lavvr*, val ey cymerwyf *hi* drachefyn. Ny
ddwc neb hi o ‡*dd*yarnaf, eithyr mi ai dodaf *hi y lavvr*, ‡ y cenyf
ac mae i mi veddiant y'*vv* dodi *hi ylavvr*, ac mae ym'
veddiant y'w chymmeryd drachefyn: y gorchymyn
hwn a *dd*erbyniais y gan vy-Tad.

Yno *y bu ‡amrafael rhwng yr Iuddaeon am yr * ancydfod,
ymadroddion hyn. A' llawer o hanynt a ddywedent, ancymod
Y mae cythrael ganthaw, ac mae wedy ynuydu: *paam ‡ yr aeth hi yn
y gwrandewch ‡ef. Ereill a ddywedent. Nid yw 'r * arno
'ein 'eiriau vn *a chythrael ganthaw: a all *y* cythrael ‡ pa wrando
agori llygait *y* daillion? Ac ydd oedd *hi* yn *vvyl* y wnewch arno,
‡Cyssecr yn Cair*u*salem, a'*r* gayaf oedd *hi* A'r Iesu * cythraeliedic
a rodiei yn y Tem*p*l ym-porth *Selyf. Yno y daeth ‡ Aduewyddiat
yr Iuddaeon oy amgylch *e*f, ac y dywed*e*sont wrthaw, * Solomon
Pa hyd y ‡peri i ni *bedrusaw? A'*s* ti yw 'r Christ, * amheu,
dyweid i ni yn ‡eglur. Yr Iesu a atepawdd, Dywedais ddowto, ddys-
y chwy, ac ny chredwch: y gweithredoedd yr yw vi yn gwyl? y lleddy
gwneythu'r yn Enw vy-Tat, yr ei hyn*y* a destolaethant yn calon?
am dana vi. Eithyr chwi ny chredwch: can nad *yd*ych ‡ vraw, leu.
o'm deveit, mal y dywedais y chwy. Y deueit mau*vi* ddiragath
a *glyw*ant* vy llef *i*, a' mi y adwaen *h*wy, ac wy am * wrendy ar
dilynant i, a' mi a rof yddynt vuchedd tragyvythawl, ac
nys *cyfer*gollir wy byth, ac ‡ny'*s* treisia nep wy *y maes* ‡ ny'w
om llaw *i*. Vy Tad yr hwn y rhoes *vvy* y-mi, ys y
vwy na*g phavvb* ol', ac *ny'*s* ga*i*l' nep y dwyn hwy * nyd abl, nys
al'an o law vy-Tat. Mi*vi* a'r Tat vn *yd*ym. Yno yr digon
Iuddaeon drachefyn a *godesont ‡vain, yw lapyddiaw * gymersont
ef. Yr Iesu a atepawdd y*dd*-wynt, Llawer o weithred- ‡ vainu, daflu
oedd da a ddangoseis ywch' o ywrth vy-Tat: am ba vn
o'r gweithredoedd hyn y llapyddiwch vi? Yr Iuddeon
a atepesont iddo, gan ddywedyt, Am weithret da nid
ym ith lapyddio, eithyr am gab*l*e*digaeth*, *'sef am y * ac
ti yn ddyn, wnethu*r* dy vn yn Dduw. Yr Iesu y atep-
awdd wy, Any*d* yw 'n scrifenedic yn eich Deddyf *chvvi*,
Mi ddywedais, duwiae *yt*ych? A'*s* galwawdd ef wy yn
dduwiae ‡ar yr ei 'n y bu gair Duw *vvedy* **draethu*, ac ‡ wrth
na ellir ‡*d*atdod yr Scry*p*t*h*ur-'*lan*, a ddywedw-chwi am * *roddi*
dano yr hwn a sancteiddiawdd y Tat, ac ei *d*anvonawdd ‡ ancwblau, di-
ir byt, Ydd wyt yn cablu, o bleit dywedyt o hanof, rymio, dattroi,
Map Duw *yt*wyf? Any*d* wyf yn gwneuthur gweith- tori
redoedd vy-Tat, na chredwch *vi. Ac a*d* wyf *vine* yn * y my
ei gwneuthur, ‡cyd na chredwch vi, *eto* credwch y ‡ er
gweithredoedd, val y gwybyddoch ac y cretoch, *vot* y
Tat yno vi, a' mi*ne* yndaw e*f*. Yno drachefyn y ceisiesont

* aeth, dynnodd ymaes
‡ y waith
* gyrchesont
‡ arwydd, miracl

y ddalha ef: ac ef a *ddiangodd *allan* o'u *dwy*law *hwy*, ac aeth drachefyn tros Iorddanen, i'r lle y bysei Ioan yn batyddio ‡yn gyntaf, ac a arosawdd yno. A' llawer a *ddaethant ataw, ac a ddywedent ny wnaeth Ioan vn ‡gwyrth: eithyr pop peth oll ar a ddyvawd Ioan am *y gwr* hwn, oeddent wir. A' llawer a gredesont yn*dd*aw yno.

Pen. xj.

Christ yn codi Lazarus o varw. Yr Archoffeirieit a'r Pharisaieit yn ymgygcori yn y erbyn ef. Caiaphas yn prophwyto. Christ yn tynnu o ddiar y fordd.

* neb
‡ enneiniodd
* haint
‡ angheuol, varwol
* canthaw, wrth hwnw

AC ydd oedd *vn yn glaf, a *elwit* Lazarus o'r Bethania 'sef tref Mair, a' hi chwaer Martha. (A'r Mair oedd *hi* yr hon a irodd yr Arglwydd ac ireid *gwyrthfawr*, ac a sychawdd y draet ef a' hi gwallt, yr hon oedd ei brawt Lazarus wedy clefychu.) Am hyny yd anvonawdd y chwioredd ef attaw gan ddywedyt, Arglwydd, wely, yr hwn a gery *di*, 'sy 'n glaf. Pan glybu 'r Iesu, y dywedawdd, Ny*d* yw 'r *clefyt hwn ‡yd angeu, eithyr er gogoniant Duw, mal y gogonedder Map Duw *trwy hyny.

* Rabbi
‡ yn awr
* yny
‡ thripia

A'r Iesu a garei Vartha a' ei chwaer, a' Lazarus. A' gwedy ydd aw glywed y vot ef yn glaf, er hyny ef arosawdd ddau ddydd yn 'oystat yn y lle *y ld* ydoedd. Yno yn ol hyn, y dywedawdd wrth ei ddiscipulon, Awn i'r Iudaia drachefyn. Y discipulon a ddywedesont wrthaw. *Athro, ‡yn hwyr y ceisiawdd yr Iuddaeon dy lapyddiaw *di*, ac *a* ai *di* yno drachefyn? Yr Iesu a atebawdd, Any*d* oes deuddec awr *o ddydd? A's rodia nep y dydd, ny ‡thanewydda ef, can ydd-aw weled goleuni y y byt hwn. Eithr a's rhodia nep y nos, ef a dranewydda, can na*d* oes goleuni yndaw. Y *pethe* hyn a ddyvawt ef, ac wedy hyn ysyganei wrthynt, Y mae ein car

* cysgu
‡ ddyffroi
* cysgu
‡ gwyoh
* varw
‡ oleu, ddiledlef
* genyf
* gymddeithion
‡ y varw

Lazarus yn *hunaw: eithyr ydd wyf yn myned yw ‡ddihunaw *ef*. Yno y dyvawt eu ddiscipulon, Arglwydd, a*d* yw ef yn *hunaw e vydd ‡*holl*iach. A'r Iesu a ddywedesei am y *angae ef: ac wy*the* a dybiesont mai am gyscia*t* cyn*thun y dywedesei ef. Yno y dyvawt yr Iesu yddynt yn ‡eglaer, E vu varw Lazarus. A' llawen *wyf er eich mwyn chwi, na*d* oeddwn yno, val y credoch: eithyr awn at-aw. Yno y dywot Thomas (yr hwn a elwir Didimus) wrth ei *gydiscipulon, Awn ni*ne* hefyt, ‡val y bom veirw gyd ac ef.

Yno y daeth yr Iesu, ac ei cafas *ef* wedy *ddody yn y bedd *ys* pedwar diwarnot ‡weithian, (A'Bethania oedd yn agos i Cairsalem, yn-cylch pempthec *stad o y wrthi.) A' llawer o'r Iuddaeon a ddaethesent at Vartha a' Mair ‡yw confforddio *hvvy* am eu brawd. Yno Martha pan *gigle he ddyvot o'r Iesu, aeth y gyvarvot ac ef: a' Mair a eisteddawdd yn tuy *yn vvastat*. Yno y dyvot Martha wrth yr Iesu, Arglwydd, pe byesy*ti* yma, ny besei varw vy-brawd. Eithyr yr owrhon y gwn i hefyt, mai pa *bethe* pynac a erchy*ch* ‡i Dduw y dyry Duw y-ty. Yr Iesu a ddyvot wrthei, E gyfyt dy vrawt *drachefyn*. Martha a ddyvot wrthaw, *Mi* wn y cyvyt ef yn y cyvodiad*igaeth* yn y dydd *dywethaf. Yr Iesu a ddyvot wrthei, Mi yw'r cyvodiad*igaeth* a'r ‡bywyt: yr vn a gred yno vi, *er y varw, byw vydd. A' phwy pynac 'sy vyw ac a gred yn o vi, ny bydd marw byth. *A* wyt yn credu hyn? *Hi* ddyweddodd wrthaw, ‡Y rwyf, Arglwydd, mi gredaf mai ti yw'r Christ Map Duw, yr hwn oedd ar ddyvot i'r byt.

A' gwedy yddhi ddywedyt hyn, hi aeth ymaith, ac a' alwodd Vair hi chwaer *yn ddirgel, gan ddywedyt, E ddaeth ‡y Dysciawdur ac y mae yn galw am danati. A' phan clybu hi*the*, hi a godes yn ebrwydd, ac a ddaeth ataw *ef*. O bleit ny ddaethei 'r Iesu etwa ir dref, and ydd oedd ef yn y lle y cyfwrddesei Martha ac ef. Yno yr Iudd*æ*on yr ei oeddent y gyd a hi yn tuy, ac y confforddient hi, pan welesont Vair, a' ch*vy*ody o hanei ar ffrwst, a' mynet allan, y dilinesont hi, gan ddywedyt, Mae hi yn mynet i'r *bedd, y wylaw yno. Yno gwedy dyvot Mair ir lle 'r oedd yr Iesu, a' ei weled *ef*, hi a gwympawdd y lawr wrth y draet ef, gan ddywedyt wrthaw, Arglwydd, pe besyt' yma, ny besei varw ve-brawd. Can hynny pan welas yr Iesu hi yn wylaw, a'r Iuddaeon *hefyd* yn wylaw r' ei ddaethei y gyd ac yhi, ef a ‡*g*riddvanodd yn yr yspryt, ac a *ymgynnyrfodd, ac a ddyvot, P'le y dodesoch ef? Dywetsont wrthaw, Arglwydd, dyre*d* a' gwyl. *A*'r Iesu a wylawdd. Yna y dyvawd yr Iaddaeon, ‡Wely, *mal yr oedd *e* yn y garu ef. A'r ei o hanaddynt a ddywedent, Any allesei hwn a agorawdd lygeit y dall, ‡wneuthur hefyt, *val* na bysei hwn varw? Yno 'r Iesu drachefyn a **g*riddvanodd yntho yhun, ac a ddaeth i'r ‡bedd. *A' gogof *yd*oedd, a' ‡llech a

*bot
‡erbyn hyn
*ystod 'sef agos i ddwy villtir
‡y gwyno yddynt, yw dyhuddo
*glybu
‡ar
*olaf
‡vnchedd
*cyd bei ef varw
‡Do
*dan llaw
‡yr Athro
*vonwent
‡grwythodd, ffromodd
*aroes e-bwch nei erthwch
*ymgyffroes
‡Synna
*carei
‡bent
*ffromawdd
‡vonwent
*Ac yn ogof yr oedd
‡maen

ddodesit arno. Dywedawdd yr Iesu, Cymerwch ymaith
* maen — y *llech. Martha chwaer hwn a veisei varw, a ddyvot
‡ yr owrhon — wrthaw, Arglwydd, y mae ef *weithian yn drewi: can
ys e vu *varvv* er ys pedwar diernot, Yr Iesu a ddyvot,
* cayt weled — wrthei, Any ddywedais y-ty, *pe* a's credyt, y *gwelyt
'ogoniant Duw? Yno y cymeresont ymaith y llech
‡ corph — *or lle* y dodesit y ‡marw. A'r Iesu a dderchafawdd
* olwc — eu *lygaid ac a ddyvot, *Y* Tat, ddwy'n diol*vv*ch y-ty,
‡ gwrando — can *darvot* y-ty vy ‡clywet. Mi 'wn y clywyt vi *bop
* yr wastat — amser, eithyr o bleit y popul 'sy yn sefyll o y am-
gylch*yn* y dywedais*ym hynn*, val y credant, mai tudi
am *d*anvonawdd. ‡A' gwedy iddo ddywedyt *y pethe*
hyn, ef a lefawdd a llef vchel, Lazar*us* dyre'*d* allan.
‡ yn rhwym — Yno hwn a vesei varw, a ddaeth allan, ‡wedy rwymo
* ac amwisc — o traed a' dwylo *a rhwym*yne*, ai wynep a rwymesit a
‡ ffunen — ‡napkyn. Yr Iesu a ddyuot wrthynt, Gellyngwch ef
yn rhydd, a' gedwch iddo wyned *ymaith*.

Yno llawer o'r Iuddaeon, y ddaethent at Vair, ac a
welesont *y pethe*, 'rei wnaethoedd yr Iesu, a gredesont
yndo *ef*. An'd 'rei o hanynt aethant ymaith at y
Pharisaieit, ac a ddywedesont ydd-wynt *y pethe* a
wnaethoedd yr Iesu. Yno y cynullawdd yr Arch-
* eisteddfot, gygcor — offeiriait a'r Phariseieit ‡synneddr, ac ey dywed*e*sont,
Pa *beth a* wnawn; can ys y mae'r dyn hwn yn
gwneythur llawer o wyrthiae. A's gadwn yddo val
‡ ddo — hyn, *parvp* oll a credant ‡ynddo, ac yddaw y Ruuein-
* ddileant — wyr, ac a *gymerant ymaith a' ein lle, a'r genedl
hefyt. Yno vn o han*add*ynt a *elvvit* Caiaphas, vn
oedd Archoffeiriat y vlwyddyn hono, a' ddyuot wrth-
wyut. Nyd y-chwi yn dyall*y* dim oll, ac nyd ych yn
‡ vot yn lles yn rhaid — ystyried ‡y llesa i ni, bot marw vn dyn tros y popul
* gwr — ‡ac na chyfergoller yr oll *genetl. Hyn a ddyvod ef
‡ val — nyd o hano yhun: eithyr can y vot yn Archoffeiriat y
* nasion — vlwyddyn hono y prophwytawdd *ef* y byddei 'r Iesu
varw tros y genetl: ac ny*d* tros y genetl yn vnic,
eithr ar *vot* yddaw gascly *hefyt* yng*h*yd yn vn blant
Dew yr ei a 'oyscaresit. Yno or dydd hwnw *allan* y
* ladd, ddiva, ddivetha — cyd ymgygcoresont,, yw *ddienyddu ef. Iesu gan
‡ amlwc, oleu — hyny ny rodiawdd mwy*ach* yn ‡gyoeddus ym-plith yr
Iudd*æ*on, eithyr mynet o ddyno y wlat ysy*dd* yn agos
i'r diffaith*vv*ch, y ddinas a elwir Ephraim, ac aros yno
y gyd au' ddiscipulon.

A'r ‡Pasc yr Iudd*æ*on oedd yn agos, a' llawer o'r
wlat aeth y vyny*dd* y Cairusalem o vlaen y Pasc, yr

ymlanhay. Yno y ceisiesont *vvy* 'r Iesu, ac a ddywedent wrth y gylydd, ac wy yn sefyll yn y Templ, Beth a dybywchwi, *can na ddaw ef ir ‡wyl? Ac e roesei 'r Archoffeirieit a'r Pharisaiait hefyt 'orchymyn, a's gwyddiat neb p'le ydd oedd ef ar ddangos o hanaw, val y gallent y ddal*h*a ef.

* pryd
‡ ffest

Pen. xij.

Christ yn escuso gweithred Mair. Ewyllys da yr ei tu ac ato ef, a' chynddaredd ereill yn y erbyn ef a' Lazarus. Commoynas y *groc. Y weddi ef. Atep y Tat. Y varwoleth ef, a' ei ffrwyth. Ef yn annoc i ffydd. Delli yr ei, a' gwendit yr eill.

* *groes*

YNO yr Iesu chwe*ch* dier*not* cyn y Pasc a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazar*us*, y vesei varw, 'rhwn a godesei ef *o vairw. *Wy* wnaethent y-ddaw yno swper, a' Martha oedd yn gwasanaethu: a' Lazar*us* oedd vn or ei a eisteddent i vwyta y gyd ac ef. Yno y cymerth Mair ‡bunt o irait o *spicnard *tra* gwerthvawr, ac a irawdd draet yr Iesu, ac a sychawdd ei draet ai gwallt, a'r tuy a lanwyt o arogl yr ‡irait. Yno y dyvawt vn oi ddiscipulon, '*sef* Iudas Iscariot '*ap* Simon, yr hwn oedd ar *vedr* y vradychu ef, Paam na werthit yr irait hwn er trichant ceinioc, a'u roddi i'r tlodion? Ef a ddywedei hyn*y*, ny*d o h*erwydd y *govalei ef am y tlodion, any*d* am y vot ef yn lleidr, a' bot ‡yr amner ganthaw, ac yn *dwyn hyn a roddit *yndo.* Yno y dyvot yr Iesu, Gedwch ydd*h*i: erbyn dydd vy-claddedigeth eu cadwodd hi *hyn.* Can ys y tlodion ‡a gewch *bop amser gyd a chwi: a' mi*nef* ny chewch bop amser. Velly tyrfa ‡liosawc o'r Iuddaeon a wybu y vot ef yno: ac *vvy* ddaethant nyd er *mvvyn* yr Iesu yn vnic, eithr er *mvvyn* gwelet Lazar*us* hefyt, yr vn a godesei ef o vairw. Yno yr ymgygcorawdd yr Archoffeiriat, ar yddyn *ddivetha Lazar*us* hefyt, o bleit bot llawer o'r Iuddaeon er y vwyn ef yn myn*e*d ymaith, ac yn credu yn yr Iesu.

* y wrth a mairw
‡ bwys
* lavand
‡ oelment
‡ y pwrs
* arwein
‡ ysy
* ynwastat
‡ vawr, amyl
* ladd

Tranoeth tyrfa liosawc rhon a ddaethei *erbyn* ir 'wyl, pan glywsant y dauei 'r Iesu i Gaerusalem, a gymer*e*sont geinciae o'r palmwydd, ac aethant ymaith y *gyfwrdd ac ef, ac a lefesont, *Hosanna*, Bendigedi*c* *yvv 'r* Brenhin yr Israel yr hwn 'sy yn dyvot yn Enw yr Arglwydd. A'r Iesu a gafas ‡asennic, ac a eisteddawdd arnaw, megis y mae yn escrivenedic, Nac ofna,

* gyfarvot
‡ asenyn, asen bach, ne ieuanc

haverch Tsion: nacha dy Vrenhin '*s* yn dyvot gan eistedd ar *ebol asen. Ac ny ddyallei ey ddiscipulon *y pethe* hyn y ‡waith gyntaf: eithyr wedy gogoneddu yr Iesu, yno y cofiesont *vvy, pan yvv* bot y *pethe* hyn yn escrivenedic *o honaw, a' *daruot* yddynt wneuthur *y petheu* hyn yddaw *ef*. Y dyrva gan hyny rhon oedd y gyd ac ef, a destolaethawdd 'alw o hanaw *ef* Lazar*us allan* o'r bedd, ac yddo y gody ef o vairw. Am hyn y cyfarvu y ‡dorf hefyt ac ef, can ys clywse*nt* wneuthur o hanaw y micacl hwn. A'r Pharisaieit a ddywed*e*sont wrthyn y *h*unain, *A* welwch na'd yw yn *tycio ddim? Nacha 'r byd *sy* yn myned ar y ol ef.

Ac ydd oedd *ryvv* Croecwyr yn y plith wy, r' ei ddaethent y vyny*dd* y addoli *ar yr 'wyl. Ac wy ddaethant at Philip, yr hwn oedd o Bethsaida yn-Galilaia, ac a ddeisyf esont arnaw, gan ddywedyt, ‡Arglwydd, **ni* a wyllysem 'weled yr Iesu. Philip a ddaeth ac a ddyvot i Andreas: a' thrachefyn Andreas a' Philip a ddywed*e*sont i'r Iesu. A'r Iesu a atepawdd ydd-wynt, can ddywedyt, E ddaeth yr ‡awr, *pan* y gogonedir Map y dyn. Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwy. *A ny syrth y gronyn gwenith ir ddaiar a' marw, ef a aros yn vnic, eithyr a'*s* bydd marw, e ddwc ffrwyth lawer. Hwn a gar*o* eu ‡einioes, ei cyll, a' hwn a gasa*o* ei einioes yn y byt hwn, ei caidw i vywyt tragy-vythawl. A's gwasanaetha nep vi, dylynet vi: can ys lle y *b*wy vi, yno hefyt y bydd vy-gwas: ac a'*s* gwasau-aetha neb vi, vy-Tat y anrydedda ef. Yr owrhon y cynhyrfir vy enait: a' pha *beth* ddywedaf? *Y* Tat, cadw vi rhac yr awr hon: eithyr o bleit hyn y daethym' i'r awr hon. *Y* Tat, gogonedda dy Enw. Yno y daeth llef or nef, *gan ddyvvedyt*, A'u gogoneddais, ac au gogoneddaf drachefyn. Yno y popul oedd yn *gor*-sefyll, ac yn yn clywet, a ddyvot mai *taran *yt*oedd *hi:* yr-eill a ddywedent, Angel a ‡lavarawdd wrthaw. Yr Iesu atepodd ac a ddyvot, Ny ddaeth y llef hon o'm pleit i, eithr er y*ch* mwyn chwi. Yr owrhon y mae barn y byt hwn: yr owrhon y tevlir allan tywysoc y byt hwn. A' mi o'm derchefit *or ddaiar, a dynnaf *bavvp* oll atafi*nef*. A' hyn a ddyvot ef, can arwydd-ocau o ba angae y byddei *ef* varw. Y popul eu atepodd, N*ini* a glywsam o'r ‡Ddedd*yf*, yr aros y Christ yn tra-gyvythol: a' pha vodd y dywedy di, vot yn *ddir derchavel *y* Map y dyn y vynydd? pwy '*n* yw'r Map y dyn hwnw? Yno y dyuot yr Iesu wrthynt, Eto ych-

*lwdn
‡pen, tro, or blaen
*am danaw
‡dyrva, popul
*gwneythur lles yn y byt? yn digoni
*yn, erbyn
‡Tiwr, Hawr, Syra
*Da oedd genym &c.
‡amser
*O ddyethr syrthio, owympo,
‡hoedl
*trwst
‡ymddiddan-odd ac ef
*y ar
‡Gyfraith
*rait

ydic ‡enhyt y mae'r goleuni y gyd a chwi: rodiwch tra vo y chwy 'oleuni, rac dyvot *y* tywyllwc*h* ar eich gwartha; can ys *hvvn* a rodia yn y tywyllwc*h*, ny wyr i b'le ydd a. Tra vo'r goleuni y chwy, credwch yn y goleuni, val y boch *yn* blant i'r goleuni. Y *pethe* hyn a adroddodd yr Iesu. ac aeth ymaith, ac a ymguddiodd y wrthwynt. A' *chyd gwneuthur o hanaw gymeint o wrthiae ‡geyr y bron hwy, *eto* ny chredent *vvy* yndo. Mal y cyflawnit ymadrodd Esaias y Prophwyt, yr hwn a ddyvot ef, Arglwydd pwy a gredawdd *y 'n ymadrodd ni? ac y bwy *'n* ‡datguddiwyt braich yr Arglwydd? Am hyny ny allent *vvy* gredu, can i Esaias ddywedyt drachefyn, Ef a ddallawdd y llygait wy, ac a galedawdd ei calonae, val na welent *a ei* llygait, ac na ddyallent a *ei* calonae, ac ymymchwelyt *vvy*, ac y mi y iachau hwy. *Y pethae* hyn a ddyvot Esaias pan welawdd y 'ogoniant ef, ac yr ymadroddawdd *am danaw. Er hyny ‡ac o'r pennadurieit llawer a gredesont yndaw: eithyr *o bleit y Pharisaieit, ny'*s* ‡cyffessesont *vvy ef*, rac eu *rhoi allan o'r Synagog. Can ys-carent voliant dynion yn vwy na moliant Duw. A'r Iesu a lefawdd, ac a ddyvot, a gred yno vi, ny chred yno vi, eithyr yn hwn am *d*anvonawdd i. A'm gwel i, a wel hwn am *d*anvonawdd i, Mi a ddeuthym yn 'oleuni i'r byt, val y bo y bwy bynac a gred yn o vi, nad aros*o* yn y tywyl'wc*h*. Ac a's clyw neb vy-geiriae, ac *ny chred, mi ny'*s* barna ef: can na ddaethym' ‡i varnu 'r byt, eithyr y *iachau 'r byt. A'm gwrthoto i, ac ny*d* erbynio vy-geiriae, y mae iddo vn a ei barn: y gair y adroddeis i, hwnw y barn ef yn y dydd dyweddaf. Can ys mi nyd *ym*adroddeis o hanaf vy*h*un: eithyr y Tat yr hwn am *d*anvonawdd i, efe a roes i mi 'orchymyn pa *beth* ddywedwn, a' pha *beth* a *ym*adroddwn. A' *mi* wn vot y 'orchymyn ef yn vywyt tragyvythol: y *pethe* gan hyny 'r wy vi yn ei *ym*adrodd, a *ym*adroddaf me*g*is *ac* y dyweddawdd y Tat *y-my.

‡ amser
* er
‡ yn y gwydd.
* yr e glurwyt
‡ hyn o glywodd genym?
* o hanaw
‡ do
* rac
‡ addefesont
* disynagogi, escommuno
* eb gredu
‡ er barnu
* gadw, wared
* wrthyf

Pen. xiij.

Christ yn golchi traet y discipulon. Can y h'annoc y vvylltot a' chariat. Ef yn dywedyt yddynt am Iudas vradwr. Ac yn gorchymyn yddyn yn ddyfri garu eu gylydd. Ef yn rhybuddio ymblaen am ymwad Petr.

YNO *cyn *no* gwyl y Pasc, a'r Iesu yn gwybot ddyvot y awr ef, y ‡ymadw o'r byt hwn at y

* vlaen
‡ drengy, dramwy, vyned

* y briodolion

Tat, can iddo garu * yr eiddaw yr ei oeddent yn y byt, yd y dywedd y carodd *ef* hwy. A' gwedy darvot swper (ac yr owon dodi o ddiavol yn-calon Iudas Iscariot, *ap* Simon, y vradrychu ef) yr Iesu yn gwybot roddy o'r Tat yddaw *bop beth* oll yn y ddwylo, ay vot ef wedy dyvot ywrth Dduw ac yn myned at Dduw, cyvodi o hanaw y ar swper, a' ‡ rhoi heibio *ei* ddillat *vchaf*, a' chymeryd ‡ llieinyn, ac ymwregysu. Gwedy hyny, ef a dywallodd ddw*fr* * ir cawc, ac a ddechreu-awdd 'olchy traet y discipulon, a'y*dy*sychu a'r llienyn, *ar hvvn* y gwregysit ef. Yno y daeth ef at Simon Petr, yr hwn a ddyuot wrthaw, Arglwydd, *ai* ti a ylch vy traet i? Yr Iesu a atepodd ac a ddyvot wrthaw, Yr hyn a wna vi, ny wyddos ti yr awrhon: eithyr *ti* ei gwybyddy ‡ gwedy *hyn*. Petr a ddyvot wrthaw, Ny *chei* 'olchy vo-traet i byth. Yr Iesu ei atepodd, A ny*th* 'olchaf *di*, ny chai *ddim* ran y gyd a mi. Simon Petr a ddyvot wrthaw, Arglwydd, ny*d* vy-traet yn vnic, amyn hefyd y dwylo a'r pen. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Hwn a 'olchwyt, nyd oes * eisie arno any*d* golchy ei draet, eithyr ymae yn 'lan ‡ oll: a chwi*the* y*d*ych yn 'lan, eithyr ny*d pavvp* oll. Can ys ef a wyddiat pwy y bradychei ef: am hyny y dywedawdd, Ny*d* y*d*ych yn 'lan *bavvp* oll.

‡ diosc, diharu
‡ twel, ffunen, pilin
* mewn trwp
‡ yn ol hyn, rhac llaw
* raid iddo
‡ gwbl, y gyd

Velly gwedy iddo olchy eu traet, a' chymeryt ei ddillat, ac eistedd *o honavv* y lawr drachefyn, y dyvot wrthynt, *A* wyddoch pa *beth* a wneuthym 'y-chwy? Chwi am gelwch *yn* Athro. ac *yn*, Arglwydd ‡ ac iawn y dywedwch: can ys *velly* 'r wyf. A's mi * yntef *ac* yn Arglwydd, ac yn Athro *yvvch*, a 'olchais eich traet, chwy *chvvi* hefyt a ddylech'olchy traet y gylydd. Gan ys roesym escmpl y chwy, ar wneuthur o hano chwi, megis ac y gwnaethy-mi ychwi. Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwi, Ny*d* yw 'r gwas yn vwy na'u Arglwydd, na'r * cenadwr yn vwy na'r hwn a ei *d*an-vonawdd *ef*. A's gwyddoch*vvi* y *pethe* hyn, ‡ gwyn-vydedic *yd*ych, a's gwnewch hwy.

‡ a' da
* gan hyny
* apostol
‡ gwyn eich byd, dedwydd

Nyd wyf yn dywedyt am danoch ‡ bawp, mi*vi* awn pw'r ei a * *dd*etholeis i: eithyr *bot hyn* er cyflawny 'r Scri*p*t*h*ur '*lan*, '*sef* Hwn 'sy yn bwyta bara gyd a mi, a godes eu sawdl yn v' erbyn i. ‡ O hyn allan y dywedaf ychwy cyn *na* eu ddyvot, val gwedy y del, y credoch * mai mi*vi* yw *ef*. Yn wir, yn wir y dywedaf y-chwi, A's anvonafi neb*un*, hwn y *d*erbyn ef, a'm *d*erbyn i, a' hwn a'm *d*erbyn i, a *dd*erbyn yr vn am

‡ oll
* ddewysais
‡ Yr awrhon
* taw

*d*anvonawdd i. Gwedy dywedyt o'r Iesu *y pethe* hynn,
ef gynnyrfit yn yr Yspryt, ac a testolaethawdd, ac a
ddyvot, Yn wir yn wir y dywedaf y chwy, mai vn o
hanoch am bradycha i. Yno 'r discipulon a edrych-
esont ar y gylydd, gan ‡ betrusaw am ba vn y dywed- ‡ ddowto
esei ef. Yno ydd oedd vn o ei ddiscipulon yr hwn a
*ogwyddei ar ‡ vonwes yr Iesu, yr hwn a garei 'r *bwysawdd
Iesu. Ar hwn gan hyny yr amneidiawdd Simon Petr, ‡ asore
i ymofyn o hanaw pwy 'n oedd yr hwn y dywedesei
ef am danaw. Ac *ynt*ef yn gogwyddo ar vonwes yr
Iesu, a ddyvot wrthaw, Arglwydd, pwy 'n yw ef? Yr
Iesu atepawdd, Hwnw yw *ef, yr vn* y y rhoddwy vi
iddo * dam*eit* wedy 'r ‡ *i mi ei* enllynu: ac ef a * vwydyn,
* enllynawdd dam*eit*, ac eu rhoes i Iudas Iscariot, *'ap* lymeit
Simon. A' gwedy 'r tam*eit*, yr aeth Satan *ymevvn* ‡ droohi, wlychu
ynthaw. Yno y dyuot yr Iesu wrthaw, A wnelych, * wlychawdd
gwna ‡yn ebrwydd. Ac ny wyddiat neb o hanwynt ‡ ar vrys,
y oedd yn eistedd i *vvvyta*, am ba beth y dywedesei chwipyn
hyny wrthaw. Can ys rei a dybient am vot * yr * y pwrs
amner gan Iudas, y dywed*e*sei 'r Iesu wrthaw, Pryn
y *pethe* 'sy ‡ arnom eisieu erbyn yr wyl: neu yddo ‡ rait i ni
roi peth ir tlodion. Yno * cy cyntet y*d* erbyn- wrthyn * er
iawdd ef y tam*eit*, ef aeth yn y man ‡ y maes, a'r ‡ allan
nos oedd *hi*.

A gwedy y vynet ef y maes, y dyvot yr Iesu, Yr
owrhon y gogoneddwyt *y* Map *y* dyn, a' Duw a
'ogoneddwyt ynd*d*aw. A's Duw a 'ogoneddwyt
ynd*d*aw, Duw hefyt y gogonedda ef ynd*d*aw ehun,
ac yn ebrwydd y gogonedda ef, *ynt*ef. *Ha* * blantynot, * veibionos
eto enhyt bach ydd wyf gyd a chwi: *chvvi* am caisiwch, ‡ y chwaen
ac mal y dywedais wrth yr Iuddaeon, I b'le ydd a vi,
chwy*chvvi* ny aill ddyvot: hefyt i chwi y dywedaf yr
awrhon? Gorchymyn newydd 'wyf yn roi ychwy, ar
garu o hanoch y gylydd: mal y cerais i chwy*chvvi*,
a'r ychwy garu garu *bavvb* y gylydd *Wrth hyn y * Yn, Ar
gwybydd pawp eich bot yn ddiscipulon i mi, a's cerwch
bavvb y gylydd. Simon Petr a ddyvot wrthaw, Ar-
glwydd, I b'le ydd ai *di?* Yr Iesu ei atepawdd, ‡ I ‡ Ir lle
b'le ydd a vi, ny elly *di* vy-canlyn yr owrhon: eithyr
canlyny vi ‡ gwedy. Petr a ddyvot wrthaw, Ar- ‡ yn ol hyn
glwydd, paam na allaf dy ganlyn yr owrhon? vy
einioes a ddodaf *ymaith* * drosot'. Yr Iesu ei atep- * erot, er dy
awdd, *A* ddodi *ymaith*dy einioes droso vi? Yn wir yn vwyn
wir y dywedaf y ti, Ny chan y ceilioc, nes yti vy-gwadu
deir-gwaith.

Pen. xiiij.

Ef yn arfu ei ddiscipulon a dyddanwch yn erbyn trallot. Ef yn esoen ir nefoedd y paratoi lle i ni. Y ffordd, y gwirioned a'r bywyt. Y Tat a' Christ yr vn. Pa wedd y dylem weddiaw. Yr * addaw ir sawl a gatwant y 'air ef.

* *promiss*

Yr Euangel ar ddydd Philip ac Iaco.
* chyntyroer, thallodr
‡ ddarpary
* chyd
* phaddelw
‡ Myvi
‡ vucheddd
* boddlon
‡ gad i ni weled
* adrodd
* vymot
‡ or lleial
* 'ovynoth

AC ef a ddyvot wrth ei ddiscipulon, Na *thrwbler eich calon: ydd ych yn credy yn-Duw, credwch yno vi hevyt. Yn-tuy vy-Tat y mae llawer o drigvae a' phe amgen, ys dywedyswn ychwy. Mi af i ‡baratoi lle y chwy. A' *gwedy ydd elwyf i baratoi lle ychwy, mi a ddauaf drachefyn, ac a'ch cymeraf ataf vyhun, mal yn y lle ydd wy vi, y bo chwi hefyt. Ac i b'le ydd a vi, y gwyddoch, a'r ffordd a wyddoch. Thomas a ddyvot wrthaw, Arglwydd, ny wyddam i b'le ydd ai: a *ph'wedd y gallom wybot y ffordd,? Yr Iesu a ddyvot wrthaw, ‡Mi yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r ‡bywyt. Ny ddaw nep at y Tat, any*d* trywo vi. Pe'*d* adnabyddesech vi, vy-Tat a adnebyddesech hefyt: ac o hynn allan ydd adwaenoch ef, ac ei gwelsoch: Philip a ddyvot wrthaw, Arglwydd, dangos i ny *d*y Tat, a' *digon genym. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Bum gyd a chwi gyhyt o amser, ac nyd adnabuost vi, Philip? yrhwn a'm gwelawdd i, a welawdd vy-Tat: a' pha wedd y dywedy di ‡dangos i ni *d*-y Tat? A ny chredy, vy-bot i yn y Tat, a' bot y Tat yno vi? Y gairiae ydd wyf yn ey *dywedyt wrthych, nid o hanof vyhun ydd wyf yn ey dywedyt: eithyr y Tat yr hwn ys y yn trigio ynof, ef a wna y gweithredoedd. Credwch vi, *pan yw i mi vot yn y Tat, a'r Tat yno vi: ‡ac anyd e, er mwyn y gweithredoedd, credwch vi. Yn wir, yn wir y dywedaf wrthych, hwn a cred yno vi, y gweithrededd a wna vi, a wnaiff yntef hefyt, a'r ei mwy na'rhein a wnaiff: can ys at vy-Tat ydd a vi, A' pheth bynac a *archoch yn vy Enw, hynny a wnaf, yny 'ogonedder y Tat yn y Map. A'd erchwch ddim yn vy Enw, mi ei gwnaf.

Yr Euangel ar y Sul gwyn.
* As cerwch
‡ gonforddwr
* y chwaen

*A cherwch vi, cedwch vy-gorchmynion, a' myvy a weddiaf ar y Tat, ac e rydd y chwy ‡ddiddanwr arall, mal ydd aros ef y gyd a chwi yn tragyvyth, *ys ef* Yspryt y gwirionedd, yr hwn ny ddychon y byt ei dderbyn, can na wyl *y byt* ef, ac na'd edwyn: a' *chvvi*chwi y adwaenoch ef: can y vot ef yn trigo gyd a chwi, ac y-noch y bydd. Ny's gadawaf chwi yn ymddivaid: *anid* mi a ddauaf atoch. Eto *ychydic *enhyd*, a'r byt ni'm gwyl mwy*ach*, a' chwi a'm gwelwch, can ys byw vyvy, byw

vyddwch chwi*the* hefyt, Y die*rnot* hwnw y gwybyddwch
vy-bot i yn vy-Tat, a' chwi yno vi, a my*vi* yno-chwi. Y
neb ys ydd a'm gorchymyneu gantho, ac y ew cadw, ef
yw'r hwn a'm car i: a' hwn a'm car i, a gerir gan
ve-Tat: a' mi y caraf ef, ac a ymddangosaf yddaw. Iudas
a ddyvot wrthaw (nyd yr *vn* Iscariot) Arglwydd, pa
beth yw'r achos yr ymddangosy i ni, ac ny*d* i'r byt?
Yr Iesu atepawdd, ac a ddyvot wrthaw, A's car nep
myvi, ef a geidw vy-gair, a'm Tat y car ef, a' ni ddauwn
ataw, ac a drigwn gyd ac ef. Y nep ni'm car, ny chaidw
vy-geiriae, a'r gair yr hwn a glywch, nid yw veu, anid
gair y Tat yr hwn am anvones. Y pethae hynn a
ddywedais wrthych, a mi gyd a chwi yn aros. Eithyr
y Diddanwr, ys ef yw yr Yspryt glan, yr hwn a dden-
vyn y Tat yn vy Enw, efe a ddysc ychwy ‡yr oll pethae, ‡ pop peth
ac a ddwc ar gof y chwy *yr oll pethae, a'r a ddywedais * y cwbyl
y-chwy. ‡Tangneddyf a 'adawaf *gyd a chwi: ‡ Hedwch
vy-tangneddyf a roddaf ychwi: nyd mal y rhydd y byt, * i
y rhodda vi ychwi. Na chynnyrfer eich calon, ac nac
ofner. *Ys* clywsoch modd y dywedais wrthych, Af
ymaith, a' dauaf atoch. *Pe carech vi, ys llawenech- ‡ A's
ech, can i mi ddywedyt, Af at y Tat: can ys mwy yw
vy-Tat no myvi. Ac yr awrhon dywedais y chwi, cyn ei
ddyvot, mal pan ddelo, y peth y credoch'. Yn ol hyn
ny ddywedaf ny-mawr o pethae wrthych: can ys ‡ty- ‡ pennaeth,
wysawc y byt hwn 'sy yn dyvot, ac nid oes iddo ddim pennadur
yno vi. Anid *hyn sydd* er gwybot or byt, y caraf
vy-Tat: a' megis i gorchymynawdd y Tat y-my, velly y
gwnaf. Codwch, awn *ymaith* o *dd*yma.

Pen. xv.

Y melus ddiddamoch a'r cydgariat rhwng Christ ai aylodeu ‡ dan ddamec y winwydden. Am ei cyffredin vlinderwch ai hymlit. Swydd yr Yspryt glan a'r Apostolon. ‡ *vvrth*

MI *VI* yw 'r winwydden, a'm Tat ys a *lavurwr. *Yr Euangel ar*
Pob cai*n*gen ny ddwc ffrwyth ynofi, ef ei tynn *dydd Marc.*
ymaith: a' phob vn a ddwc ffrwyth, ef ei carth, mal hi * diwylliawdr tir
dyco mwy o ffrwyth. Yr awrhon ydd ywch' yn 'lan ‡ glanha
can y gair, a ddywedais ychwi. Aroswch ynof, a' mi
ynoch: megis na all y ga*i*ngen ddwyn ffrwyth o hanei
ehun, a nyd erys yn y winwydden, velly ny*d* 'ellwch
chwi, anyd aroswch ynof. Mi yw'r winwyddyn: chwi
yw'r cangenae: y nep a roso ynof, a mi ynddaw, hwnn

a ddwc ffrwyth lawer: can ys eb ofi, ny ellwch'wneythy
* vwrir — dim. An'd erys vn ynofi, e a *tavlwyt allan val
‡ grina — cangen, ac a ‡wywa: ac y cesclir wy, ac ei tavlir yn
tan, ac ei lloscir. A'*d* aroswch y nof, ac aros o'm
gairiae ynoch, erchwch beth bynac a ewyllysoch, ac eu
* vynhad — gwnair y chwy. Yn hynn y gogoneddir *vy-Tat, ar y
chwi ddwyn ffrwyth lawer, a'ch gwnaethy'r yn ddisci-
pulon i mi. Mal y carawdd y Tat vi, velly y ceraisi
chwi: trigwch yn vy-cariat. A's vy-gorchymynion a
gedwch, aros a wnewch' yn vy-cariat, megis ac y ced-
weis i 'orchmynion vy-Tat, ac ydd arosaf yn y gariat ef.
‡ val — Y pethae hyn a ddywedeis wrthych, ‡y n yd aroso vy
llewenydd ynoch, a' bot eich llawenydd yn gyflawn.
* Hyn — *Hwn yw 'r gorchymyn meu*vi*, bot y chwi garu
bavvp eu gylydd, mal y cerais *i* chwi*chvvi*. Cariat
‡ hyn, * yw — mwy no ‡hwn ny*d* oes gan nep, pan *ddyd *neb*vn ei
‡ rydd — ‡einioes tros ei gereint. Chwy*chvvi* yw vy-cereint, a's
* enaid, hoedl — gwnewch *y pethae bynac a orchymynaf ychwy.
‡ beth bynac — ‡Weithian, ny'ch galwaf *chvvi* yn weision, can na
* Bellach, o hyn allan — wyr y gwas pa *beth a* wna ei Arglwydd: eithyr
gelwis chwi yn gereint: can ys ‡yr oll *bethe ar* a
glyweis y gan vy-Tat, a wnethum-yn-wybodedic
‡ dewisodd — y-chwy. Ny*d* chwy*chvvi* am **d*etholawdd i, eithyr
* gosodeis, ordeiniais — mi*vi* ach *d*etholais chwi, ac ach ‡darpareis *chvvi*, y
vyned o hanoch a' dwyn ffrwyth, a' bot ich ffrwyth
aros, val ba *herh* bynac a archoch ar y Tat yn vy Enw
i, y rhoddo ef y-chwi.
Yr Euangel ar ddydd Simon ac Iudas. — ¶ Y *pethae* hynn a 'orchymynaf y-chwy, cary o
hanoch y gylydd. A's y byt a'ch casaa, gwyddoch
gasay o honaw vi cyn na chwi. Pe o'r byt y bysech,
y byt a garei yr eiddo: a chan nad ych or byt, eithyr
* dywys — i mi ech *ethol allan or byt, am hynny y casaa'r byt
‡ Cofiwch — chwi. ‡Coffewch y gair a ddwedais ychwy, Nid mwy
gwas na ei Arglwydd. A's erliedesont vi, wy ach
erlidiant chwi hefyt: a's vy-gair i a gatwasant, wy
gatwant eich *gair* chwi. Eithyr y pethae hyn oll a
wnant y-chwy er mwyn vy Enw i, can nad adnabuant
yr hwn am danvonawdd. Pe byswn eb ddyvot, ac
* wrthynt — eb ymddiddan *ac wynt, ny byddei arnynt pechat:
an'd yr owrhon nid oes yddwyut liw ymescus. Y nep
am casaa i, a gasaa vy-Tat hefyt. Pe na's gwnaethwn
weithredoedd yn y plith wy, yr ei ny's gwnaethei nep
arall, ny bysei pechat arnynt: ac yr owrhon y gwel-
sont, ac a'm casesont ‡i a'm Tat. Eithr *hynn ys ydd*

er cwplay y gair, a ysrivenir yn y Deddyf wy, Wy am casesont i *yn rhat. An'd pan ddel y ‡Dyddanwr, yr hwn a ddanvonwy vi atoch y wrth y Tat, *ys ef* Yspryt y gwirionedd, yr hwn a *ddaw y wrth y Tat, hwnw, a testiolaetha ‡am danaf, a' chwi destoliaethwch hefyt, can eich bot o'r dechraeat gyd a mi.

* eb achos
‡ Conffordwr
* a ddeillia, gynnyrchia
‡ o hanof

Pen. xvj.

Ef yn coffan hwy am y *groc, ac am eu gwendit yhunain a ddawei. Ac am hyny y mae yn y conffordio hwy a gaddewit or Ysyryt glan. Am ad-ddyvodiat Christ. Am ei ‡esceniad. Erchi yn Enw Christ, tangneddyf yn-Christ, ac yny byt blinderwch.

* *groes*
‡ *dderchafel*

Y *PETHE* hyn a ddywedais y chwy, rac bot ych *rhwystro *chvvi.* Hwy ach ‡escommunanant chwi: *and e ddaw 'r amser, y bydd i pwy pynac ach lladdo, dybiet y vot yn gwneuthu'r gwasanaeth y Dduw. A'r pethe hyn a wnant y chwy, can nad adnabuant y Tat, na mi*vi*. Eithyr y *pethe* hyn a ddywedais ychwy, val pan ddel yr awr, y ‡cofioch, **ddarvot i mi ddywedyt *hyny* y-chwy. A'r *pethe* hyn ny'*s* d*d*ywedais y chwy o'r dechreuat, o bleit vy-bot y gyd a chwi. Ac yr awrhon ydd af ymaith at yr hwn om *d*anvonawdd, ac ny*d* oes yr vn o hanoch yn ymofyn a mi, I b'le 'r ai *di?* Eithyr can i mi ddywedyt *y pethe* hyn ychwy, y mae eich calon*æ* yn llawn tristit. Eithyr mi a ddywedaf y chwi 'r gwirionedd, lles yw ychwy vy myned i ymaith: o bleit a ny*d* af ymaith, ny ddaw y *Diddanwr atoch: eithr a's af ymaith, mi ei *d*anvonaf atoch. A' gwedy del ‡ef, yntef a *argywedda y byt ‡o bechot, ac o *gyf*iawnder, ac o varn. O bechot, can na chredant ynof. O *gyf*iawnder, can vy-bot yn myned at *v*y-Tat, ac ny 'm gwelwch mwy*ach:* O varn, can ys *tywysoc y byt hwn a varnwyt. Y mae i mi etwa lawer o bethae y'w dywedyt wrthych, eithyr ny ellwch ei dwyn yr awrhon.

* trangwyddo
‡ disynagogaut
* ys, ie
‡ coffaoch meddylioch
* ddywedyt o hanof
Yr Euangel y iiij. Sul gwedy yr Pasc.
* connfordiwr, dyhuddwr
‡ hwnw
* argyhoedda
‡ am, can, o bleit
* pennaeth

And pan ddel ef yr hwn yw Yspryt y gwirionedd, ef ach *arwein chwi ir oll wirionedd: can ys ny*d* ymadrodd ef o hanaw ehun, any*d* peth*e y* bynac a glyw ef, a ymadrodd *ef*, ac a venaic ychwy y pethe *sy* ‡ar ddyvot. Efe am gogonedda i: can ys o'r meu*vi* yd erbyn ef, ac ei *menaic y chwy. Oll *bethe* 'sy *eiddo* y Tat 'sy veu*vi:* am hynny y dywedais, mai

* tywys
‡ y
* dengys

Yr Euangel y iij. Sul gwedy yr Pasc. o'r meu*vi* y cymer ef, ac eu menaic y-chwy. Ychydic
enhyd, ac ny'm gwelwch: a' thrachefyn ychydic *enhyd*,
a' *chvvi* am gwelwch: can ys my*vi* a at *vy*-Tat. Yno
y dyvot *rei* o'r discipulon wrthyn, y gylydd, Beth yw
‡ Ychwaen hynn a ddyweit ef wrthym, *Ychydic *enhyt*, ac ny'm
gwelwch, a' thrachefyn, ychydic *enhyd*, a' *chvvi* am
gwelwch, ac, Can ys mi*vi* a at *vy*-Tat? Can hyny
y dywed*e*sont, Beth yw hyn a ddyweit ef, Ychydic
enhyt? ny'*s* gwyddam pa *beth* a ddywet ef. A'r Iesu
a wybu y chwenychent ymofyn ac ef, ac a ddyvot
wrthynt, *Ai* ymofyn ydd ych ai gylydd am ddywedyt
o hanof hyn, Ychydic *enhyt*, ac ny'm gwelwch: a
thrachefyn, ychydic *enhyt*, a' *chvvi* a'm gwelwch? Yn
wir, yn wir ydywedaf wrthych, y bydd y chwi wylo
*girad ac *alaru, a'r byd a lawenha: a' chwi a dristewch,
‡ droir, ddaw eithyr eich tristit ‡a *dd*ymchwelir yn llawenydd.
* ar enedigeth Gwraic *wrth escor-dyn-bach vydd mewn trystit, can
etivedd ddyvot y h'awr: eithyr gwedy geni yddi 'r dyn-bach,
‡ drafel ny chofia hi mwy*ach* o'r ‡gofit, *gan lawenydd geni
* o dyn ir byt. A' chwi*the* gan hyny *yd*ych mewn tristit:
eithyr e vydd ym' eich gwelet drachefyn, a'ch
calonae a lawenycha, ach llewenydd ny's dwc nep
‡ Ac yn y y arnoch. ‡A'r dydd hwnw ny*d* erchwch ddim arnaf.
* ymy Yn wir, yn wir y dywedaf y chwy, pa bethae bynac
Yr Euangel y v. Sul gwedy'r Pasc. a archoch ar *vy*-Tat yn vy Enw *i*, ef ei *rhydd *y*
ychwy. Yd hynn ny*d* archesoch ddim yn vy Enw
* dyry, dyd i: erchwch, a' *d*erbyniwch, val y bo *cyf*lawn eich
‡ ar ddamegion llawenydd. Y *pethe* hyn a a droddeis wrthych ‡ym-
parabolae: *and* e ddawr amser, pryd na*d* *ym*adrod-
wyf mwy*ach* wrthych ym-parabolae: eithyr menagaf
ywch yn eglur am y Tat. Yn dydd hwnw yr
erchwch yn vy Enw i, ac ny*d* wyf yn dywedyt wrth-
ych, y gweddia vi ar y Tat trosoch. Can ys ef y Tat
'sy*dd* ich caru, o bleit caru o hanoch vi, a chredu
dyvot o hanof *allan* ywrth Dduw. Dauthym allan
ywrth y Tat, a' deuthym ir byt; trachefyn ydd wyf
yn gadaw 'r byt, ac yn myned at y Tat: Dywed-
* y dywedy awdd eu ddiscipulon wrthaw, Wele 'r awrhon *yr
‡ ddameo ymadroddy yn eglur, ac ny ddywedy vn ‡parabol.
Yr owrhon y gwyddam y gwyddosti bop *peth* oll,
* ‡ es oisie ac *ny*d* rait yty ymofyn o nep athi. Wrth hyn y
gwyddam, ddyvot o hanot allan ywrth Dduw. Yr
Iesu a atepawdd yddynt, *A* gredwch*vvi* yr owrhon?
‡ Llyma Nacha, yr awr yn dy vot, ac 'sy eisioes wedi dyuot,

pan ich goyscerer ‡pawp at yr eiddaw, ac i*m* gedwch ‡pop vn i briodolion
vi yn vnic: ac nyd wyf yn vnic: can y Tat ys y gyd
a mi. Y *pethe* hyn a *lavaris wrthych, y ga*ff*ael o *adroddais, ddywedais
hanoch ynof dangneddyf: yn y byt y ceffwch orthrym-
der, eithr byddwch o ‡confort da: mi*vi* a *'orchy- ‡sir, cyssir, galhon
vygeis y byt. *orvyddais

Pen xvij.

Gweddi Christ ar y Tat, a' throsto yhun a' thros ei Ebestyl a' hefyd tros y sawl oll a dderbyniant y gwirionedd.

Y *PETHE* hyn a' adroddawdd yr Iesu, ac a
dderchavawdd ei *lygait er nef, ac a ddyvot, *olwc
Y Tat, mae'r awr wedy dyuot: gogonedda dy Vap,
megis ag y gallo dy Vap dy 'ogoneddu di. Mal y
rhoddeist yddaw veddiant ar bop ‡cnawt, y roddy o ‡dyn
hanaw vuchedd dragyvythawl y ginniuer oll ac a
roddeist yddaw. A' hon yw'r *vuchedd tragyvythawl, *bywyt
'sef yddyn dy adnabot ti y vot yn vnic wir Dduw,
a'r hwn a *dd*anvoneist Iesu Christ. Mi*vi* ath 'ogon-
eddais ti ar y ddaiar: cwpleis y gwaith y roddeist *gorphenais
ymy yw wneuthur. Ac yr awrhon gogonedda vi, tu
di Dat, gyd a ‡thydy, a'r gogoniant a *oedd i mi gyd ‡thi dyhun
athi o vlaen bot y byt. ‡Eglurais dy Enw y ddynion *gefeis
yr ei a roddeist ymi *allan* or byt: tau *d*i oddent, a' ‡Amlygais datcenais
rhoddaist *h*wy i mi, a' chadwasant dy 'air. Yr awr-
hon y gwyddant, *am* yr oll pethae bynac a'r a roddeist
i mi, y bot o *hano ti. Can ys rhoesym yddynt y *y canyt
geiriae, a rhoddeist y mi, ac wynt eu *d*erbyniniesont,
ac a wybuont yn ddieu ddyuot o hanof y wrthyt, ac
a gredesont mai tu am *d*anvonawdd i. Mi*vi* sy yn
gweddiaw drostynt: ny*d* wyf yn gweddiaw tros y byt,
eithr tros *yr ei* a roddeist y my: can ys tau *yd*ynt.
A'r oll vau yyn tau, a'r tau yyn vau, ac im gogon-
eddir ynddynt. Ac yrowrhon ny*d* wyf mwy*ach* yn y
byt, eithyr bot rhei 'n yn byt, a' mi 'sy yn dyuot atat.
Y Tat sanct, cadw *h*wy yn dy Enw, '*sef* yr ei a rodd-
eist ymy, yn y vont vn, val *ydd* ym ni. Tra oeddwn
gyd ac wynt yn y byt, mi ei cedweis *hvvy* yn dy Enw:
yr ei a roddeist y-my, a gedweis, ac ny chollwyt yr
vn o hanynt any*d* y map *y* cyfergoll, er cyflawuy 'r
Scrythur '*lan*. Ac yr awrhon yd af atat, a'r *pethe*
hyn ydd wyf yn y *h*adrodd yny byt, val y caffant vy
llewenydd yn gyflawn*edic* ynddynt ehunain. Mi*vi* a

rois yddynt dy 'air, a'r byt y casaodd hwy, can na*d* ynt o'r byt, megis ac na*d* wy vi o'r byt. Ny*d* weddiaf a'r gymeryt o hanot*i* *h*wy allan o'r byt, eithyr ar y ty y cadw *h*wy y wrth ddrwc. Nyd ynt *vvy* o'r byt, me*g*is ac nyd yw vi*nef* o'r byt. Sancteiddia *h*wy ath wirionedd: dy 'air 'sy wir*ionedd*. Megis y*d* anvoneist vi ir byt, velly y*d* anvoneis i'n *h*wy ir byt. Ac er y mwyn *h*wy yr ymsancteiddia vi, megis ac y sancteiddier hwy*the hevyt* trwy 'r *g*wirionedd. Ny weddiaf tros y'r 'ei hyn yn vnic, eithyr tros y sawl hefyt a'r a gredant ynof *vi*, trwy y gair hwy, megis y byddant *vvy* oll *yn* vn, mal ti, Dat, *vryt* yno vi, a' my*vi* yno ti: *sef* mal y bont wy*the* hefyt *yn* vn ynom', mal y credo 'r byt *ddar*vot y ti vy*d*anvon i. A'r gogoniant a roddeist i mi a rois i ydd wynt, mal y bont vn, meis *ydd* ym ni vn, my*vi* ynddynt *hvy*, a' thi yno

* berffaith vi, y n y vont *gwbl yn vn, ac y n y wypo 'r byt, mai ti am *d*anvonawdd i, ac y cereist hwy, me*g*is y ceraist vi. *Y* Tad, wyllysu' *dd*wyf *am* yr ei a roddeist y-my, y bot wy gyd a mi yn y lle ac ydd yw vi, val y ca*h*ant

‡ dremio, welet ‡ edrych y gogoniant meu*vi*, yr hwn a roddeist y mi: can ys ceraist vi cyn *no* bot sail*iat* y byt. *A* Dat cyfiawn, y byt hefyt nith adnabu, a' mi*vi* ath adnabu*o*, a'r ei hyn a adnabuant, mai tu*d*i a'm *d*anvonawdd.

* deolerieis A' *mi* d*d*atcenais yddynt dy Enw, ac eu datcanaf y n y bo y cariat y cereist vi, ynddynt-*h*wy, a' mi*ne* ynddynt *hvythev*.

Pen. xviij.

Brad Christ. Geireu y 'eneu ef yn taro y swyddogion ir llawr. Petr yn trychu y maes glust Malchus. Dwyn Christ drachbron Annas a' Caiaphas. Petr yni wadu ef. Ef yn menegi i Pilatus pa yw y deyrnas ef.

Yr Euangel ar dydd Gwener y croglith.

* avon, nant

GWEDY ir Iesu ddywedyt *ypethe* hyn, ydd aeth allan ef a ei ddiscipulon dros * garoc Cedron, lle ydd oedd gardd, yr hon ydd aeth y mewn, *ef* a ei ddiscipulon. Ac Iudas yr hwn a ei bradychodd ef, y adwaenei hefyt y lle: can ys mynych y bysei 'r Iesu

‡ cyrchy treiglo yn ‡ tramvy yno ef a' ei ddisipulon. Ac Iudas wedy

* cywdawt iddo gahel * catyrfa o wyr a' swyddogion, gan yr Archoffeiriait, a'r Pharisaiait, a ddeuth yno a' chanth-

‡ lanterni wynt ‡ dan-llestri a' * thewynion ac arvae. Yno 'r

* ffaoulae, tyrs Iesu yn gwybot pop peth a ddelei arnaw, aeth rhacddaw,

ac a ddyvot wrthynt, Pwy *'dd*ych yn ei gaisiaw? Wy ei atepesont, Iesu o Nazaret. Yr Iesu a ddyvot wrthwynt, My*vi* yw ef. Ac Iudas hefyt yr hwn y bradychodd ef, oedd yn sefyll gyd ac wynt. Ac ‡ er cynted y dybot ef wrthwynt, My*vi* yw *ef*, wy aethant yn * wysc ei cefn, ac a syrthiesont ir llawr. Yno y gofynodd yddwyn trachefyn, Pwy *'dd*ych yn ei gaisiaw? Ac wy a ddywedesont, Iesu o Nazaret, Yr Iesn a atepawdd, Dywedeis y-chwy, mae my*vi* yw ef: can hyny a's mi a gaisiwch, gadwch ir ei hynn vyned ymaith *Hyn a vu* er cyflawny'r gair yr hwn a ddywedesei ef, O'r ei'n a roddeist ymy, ny cholleis i ‡ nebun. Yno Simon Petr ac canthaw gleddyf, ei tynawdd, ac a drawodd was yr Archoffeiriat, ac a dores ei glust ddeheu ymaith. Ac enw yr gwas *yt*oedd Malchus. Yno y dyvot yr Iesu wrth Petr, Dod dy gleddyf yn y wain: Anyd yfaf * or cwpan a roddes vy-Tat ymy? Yno 'r ‡ gywdawt a'r * penciwdod a' swyddogion yr Iuddaeon a ddaliesont yr Iesu, ac ei rhwymesont, ac ei ducesont at Annas yn gyntaf (can ys ‡ chwegrwn *yt*oedd ef i Caiaphas, yr hwn oedd Archoffeiriat y vlwyddyn hono) ac Caiaphas oedd hwn, a roesei gycor ir Iuddeon, mae rhaidiol oedd i vn dyn varw tros y popl. Ac Simon Petr oedd yn ‡ canlyn yr Iesu, a' discipul arall a'r discipul hwnw oedd yn adnabyddus * gan yr Archoffeiriat: am hyny ydd aeth ef y mewn gyd a'r Iesu i lys yr Archoffeiriat. Ac Petr oedd yn sefyll allan wrth y drws. Yno ydd aeth allan y discipul arall oedd adnabyddus gan yr Archoffeiriat, ac a ymddiddanawdd a'r * ddrysores, ac a dduc Petr y mywn. Yno y ddrysores a ddyvot wrth Petr, Any*d* yw ti*thef* yn vn o ddiscipulon y dyn hwn? Ef a ddyvot, Nac wyf. A'r gweision a'r swyddogion a savent yno, yr ei a wnaethent daan glo: can ys oer*vel yt*oedd, ac wy a ymdwyment. Ac Petr hefyt a safai yn ei plith, ac a ymdwymei. Yno 'r Archoffeiriait a ymofynodd a'r Iesu am ei ddiscipulon, ac am ei ddysc. Yr Iesu a atepawdd ydd-aw. My*vi* a ymadrodeis ar ‡ 'oystec ir byd, my*vi* vyth oedd yn * athrawy yn y Syngog ag yn y Templ, lle y dawei 'r oll Iuddaeon ynghyt yn oystat, ac yn ‡ guddiedic ny ddywedais i ddim. Paam y govynny i mi? gofyn ir ei'n am clywsant, pa beth ddywedais wrthwynt: * nycha, wyntwy a wyddant pa beth a ddywedais. Gwedy iddaw ddywedyt y pethae

‡ cy
* llwyr i hol
‡ yr vn
* yr
‡ dyrva,
* capten
‡ tad ynghyfraith
‡ dilin
* ar
* porthores
‡ ar gyhoedd
* dysoy
‡ ddirgel, dan llaw
* wele

hyn, vn or swyddogogion oedd yn sefyll geir llaw, a
‡ gernodiawdd ‡ drawodd yr Iesu a *ei* wialen, gan ddywedyt, A atepy'r
Archoffeiriat velly? Yr Iesu ei atepodd. A's dywed-
ais yn ddrwc, testolaetha o'r drwc: ac a's dywedais yn
dda, paam i'm trawy? Ac Annas ei *d*anvones ef yn
rhwym at Caiaphas yr Archoffeiriat. Ac Simon Petr
oedd yn sefyll ac yn ymdwymaw, a' dywesont wrthaw,
A nyd yw tu hevyt yn vn o y ddiscipulon ef? Ef a
watawdd, ac a ddyvot, Nac wyf. Vn o weision yr
Archofeiriat, car i hwn y toresei Petr ei glust, a ddyvot
vvrthavv, Any welais i dydy yn yr 'ardd gyd ef? Yno
Petr a wadawdd trachefyn, ac yn y van y canawdd y
ceiliawc. Yno y ducesont yr Iesu o ywrth Caiaphas
ir dadleduy. A'r borae ytoedd hi, ac wyntwy nid
aethant ir dadlaeduy, rag eu halogy, anyd mal y
gallent vwyta yr Pasc. Pilatus yno aeth allan atwynt,
ac a ddyuot, Pa achwyn 'sy genwch yn erbyn: y dyn
hwnn? Atep a wnaethant a' dywedyt wrthaw, Pe
* afrifet bysei hwn eb wneythy * drwc ny roddesem *ni* ef atat.
Yno y dyvot Pilatus wrthynt, Cymerw-chwi ef, a'
‡ erwydd, yn ol, Cyfraith bernwch ef ‡ wrth eich * deddyf eich hun*ain*. Yno y
‡ cyfreithlawn dyvot yr Iuddaeon wrthaw, Nid ‡ rydd i ni roi nep i
angae. *Hynny vu* er cyflawny 'r gair a ddywedesei 'r
Iesu, gan arwyddocay o pa angae y byddei varw.
Velly Pilatus aeth y mewn ir dadlaeduy trachefyn, ac
a alwodd yr Iesu, ac a ddyyvot wrthaw. Ai-tu yw'r
Brenhin yr Iudaeon? Yr Iesu a atepawdd *iddavv*,
Ae o hanat tuhun y dywedy hynn, ai er eill ei dyvot
‡ wy yty am danaf? Pilatus a atepawdd. Ae Iuddew ‡ yw
* nasion vi? dy * genedl dy hun, a'r Archoffeiriait, a'th roesan
di ataf vi. Pa beth a wnaethost? Yr Iesu a atep-
‡ brenhiniaeth awdd, Vy-‡ teyrnas i nid yw o'r byt hwnn: pe o'r
byt hwnn vesei vy-teyrnas, yn wir vy-gwasanaethwyr
a ymddladdent, mal na'm rhoddit ir Iuddaeon: an'd
yr owrhon nid yw vy-teyrnas o *dd*yma. Pilatus yno
* Brenhin a ddyvot wrthaw, Can hyny ai * Teyrn ytwyt? Yr
‡ Brenhin Iesu a atepawdd. Tu ys y'n dywedyt mae ‡ Teyrn
ytwyf: er mwyn hyn i'm ganet, ac er mwyn hyn y
* gyd a'r dauthym ir byt, 'sef i tostolaethy * ir gwirionedd: pop
‡ glyw vn a *han*yw o'r gwirionedd, a ‡ wrendy vy llef*erydd*.
Pilatus a ddyvot wrthaw, Pa beth yw gwirionedd? A'
gwedy iddaw ddywedyt hyn, ef aeth allan drachefyn
at yr Iuddaeon, ac a ddyvot wrthwynt, Nyd wyf yn
cahel vn bai arno. Anid mae genych ddevot, vot i

mi ellwng ychwy vn yn rhydd ‡ ar y Pasc. Velly a ‡ erbyn pryd y mynediat
ewyllysiwch i mi ellwng i chwi yn rhydd * Vrenhin * Deyrn
yr Iuddaeon? Yno y llefesont oll drachefyn, can
ddywedyt, Nyd hwnn, amyn Barabas: a'r Barabbas
hwnw oedd ‡ leitr. ‡ lawryddion

Pen. xix.

Pryd na allei Pilat 'ostegu cynddaredd yr Iuddaeon yn erbyn Christ, ef y delifrodd ef ai arscriven yw grogi rhwng dau leitr. Wy yn bwrw * coelbrenni am y ddillat ef. Ef yn gorchymyn ei vam i Ioan. Yn galw am ‡ lyn, Yn marw, bot tyllu y ystlys ef, ei gymeryd o yar y groc. Ei gladdu. * *cyte, coelbrenni* ‡ *ddiawt*

YNO y cymerth Pilatus yr Iesu ac ‡ ydd yscyr- ‡ y ffrywill-
siawdd ef. A'r milwyr a blethesont coron o iodd
ddrain, ac ei gesodesont ar ei benn. Ac a ‡ roesont * dodesont
wisc ‡ burpur am danaw, ac a ddywedesont, Henpych ‡ coch
well, Vrenhin yr Iuddaeon. Ac wy y * trawsant ef a * cernodiesont
ei gwiail. Yno Pilatus aeth allan trachefyn, ac a
ddyvot wrthwynt, ‡ Nycha, ydd wyf yn ei ddwyn ef ‡ Wele
allan ychwi, val y gwypoch, nad wyf yn cahel vn bei
arnaw. Yno y deuth yr Iesu allan yn * arwain coron * dugy, dwyn,
o drain, a gwisc ‡ purpur. Ac *Pilatus* a ddyvot wrth- gwisco.
wynt, * Nycha 'r dyn. Yno yr Archoffeiriat ar twysog- ‡ porphor, coch
ion, pan welsant ef, a lesant can ddywedyt, ‡ Croc, * Wele,
croc *ef*. Pilatus a y ddyvot wrthwynt, Cymerw-chwi Llyma
ef a' chrogwch: can nad yw vi yn cael bai arnaw. Yr ‡ Crocsa, croshoela
Iuddaeon a atepesont yddaw, y mae i ni * Ddeddyf ac * Gyfraith
‡ erwydd ein Dedd*y*f *ni*, ef ddyly varw, can yddaw ei ‡ wrth, yn ol
wneythyd ehun yn Vap Duw, A' phan glypu Pilatus
yr ymadrodd hwnw, ef ofnodd yn vwy, ac aeth dra-
chefyn ir dadlaedy, ac a ddyvot wrth yr Iesu, Ob'le
ith *han*yw ti? A'r Iesu ny roddes vn atep iddaw.
Yno y dyvot Pilatus wrthaw, A ny ddywedy *di beth*
wrth y-vi? A ny wyddost vot i mi veddiant ith groci,
a' bot i mi veddiant ith ellwng? Yr Iesu a atepawdd,
Ny byddei yty ddim meddiant yn v'erbyn, pe na's
roesit y-ty odduch*od:* can hyny yr hwn a'm rhodes
yty, y sy vwy ei bechot. Ac o hynny allan y caisiawdd
Pilatus y ellwng ef: an'd yr Iuddaeon a lefent, gan
ddywedyt, A's * gellyngy *di* hwn, nyd wyt ti gar i * maddeuy
Caisar: *can ys* pwy bynac ei gwna ehun yn Vrenhin, rhyddhey
ef a ddywait yn erbyn ‡ Caisar. Pan glywodd Pilatus ‡ yr ymperawtr
yr ymadrodd hyny, ef a dduc yr Iesu allan, ac a eis-
teddawdd ar yr orsedd*fainc* yn y lle a elwit y Palmaut,

ac yn Hebreo *Gabbatha.* Ac ydd oedd hi yn ddarpar y
Pasch, ac yn-cylch y chweechet awr, ac ef a ddyvot
[* Wely] wrth yr Iuddeon, *Nycha eich Brenhin. Ac wy a
lefent, Ymaith ac ef, ymaith ac ef, croc ef. Pilatus a
a ddyvot wrthynt. A crocaf vi eich Brenhin? Yr
Archoffeiriait atepesont, Nyd oes y ni Vrenhin odddiethr
Caisar. Yno ef y rhoes ef yddwynt, y'w groci. Ac
wy gymersont yr Iesu, ac ei dusesont ymaith. Ac
[‡ groes] ef a dduc ei ‡groc, ac a ddeuth i le a elwit y Pen-
gloeva yr hwn a elwir yn Hebreo Golgotha: lle creg-
esont ef, a' dau eraill gyd ac ef, yn o pop parth, a'r Iesu
yn y cenawl. Ac Pilatus a escrivenawdd titul ac ei
[* groes] gesodes ar y *groc, ac ydd oedd wedy'r escriveny
*IESV O NAZARET BRENHIN YR IVDD-
AEON.* A'r titul hwn a ddarlleawdd llawer or Iudd-
aeon: can ys y lle y crogesit yr Iesu, oedd yn agos i'r
dinas: ac ydd oedd yn yscrivenedic yn Hebreo, Groec,
a' Llatin. Yno y dyvot *yr* Archoffeiriait yr Iuddaeon
wrth Pilatus, Nag yscrivena, y Brenhin yr Iuddeon,
eithr bot yddo ddywedyt, Brenhin yr Iuddeon ytwyf.
Pilatus a atepodd, yr hyn a escrivennais, a yscrivenais.
Yno 'r milwyr wedy ydd wynt grogi'r Iesu a gymersont
ei ddillat ac ei gwnaethant yn bedair rhan, i bob milwr
[‡ eb wniat] ran, ay bais *ef:* a'r bais oedd ‡yn ddiwni*at*, wedy'r
weheu o'r cwr uchaf trwyddhei. Can hyny y dywed-
[* ohanwn, pharthwn] esont wrth ei gylydd, Na *ranwn yhi an'd bwriwn am
danei, pwy bieuvydd. *Hyn* a *ru* er eyflawni yr Scry-
[‡ am] thur a ddywait, Ranesant vy-gwist yn ei plith, ac ‡ar
[* y tynesont gyttysae] vy-pais y *bwriesont goelbrenni. Felly 'r milwyr a
wnaeth hyn yn ddiau. Yno y sefynt wrth groc yr
Iesu ei vam, a' chwaer ei vam, Mair *gwraic* Cleopas,
a' Mair Magdalen. A' phan weles yr Iesu ei vam, a'r
discipul yn sefyll ger llaw y garei ef, y dyvot wrth ei
vam, Wreic, wely dy vap. Yno y dyvoc wrth y dis-
[‡ Nycha] cipul ‡Wele dy vam: ac or awr hono y cymerth y
[* yw gartref, ai yr eiddaw] discipul y hi *ato adref. Ar ol hynny pan wybu yr
[‡ orphen, ddyweddy] Iesu vot pop beth wedy 'r ‡ddybenny, er mwyn cy-
flawny 'r Scrythur, e ddyvot, Mae arnaf syched. Ac
ydd oedd *yno* lestr wedy 'r 'osot yn llawn o vinegr:
[* yspwrn] ac wy a lanwesont *yspong o vinegr: ac ei roesynt
[* estenesont] ynghylch *paladr* hyssop, ac ei *dodesont wrth ei enae.
[‡ o'r] A' gwedy i'r Iesu gymeryd ‡yr vyneer, y dyvot,
[* Gorphenwyt] *Dibennwyt. Ac a ei ben ar ogwydd y rhoddes e yr
yspryt. Yr Iuddeon yno (can y bot yn Ddarpar, rac

bot y cyrph yn aros ‡ar y groc ar y *dydd* Sabbath: ‡ ynghroc
(can ys mawr oedd y Sabbath hwnw) a ddeisyfesont ar
Pilatus gahel drylliaw y escairie hwy, a'ei tynnu i lawr.
Yno y daeth y milwyr, ac a ddrylliesont esceirie 'r
cyntaf, ac *ysceiriae 'r* llall, yr hwn a grogesit gyd a'r
Iesu. An'd pan ddaethant at yr Iesu, a' ei weled
wedy marw eisioes, ny ddrylliesont y esceirie ef.
Eithyr vn o'r milwyr a gwaew a *wanodd y ystlys ef, * vrathodd
ac yn van ydaeth allan waed a dw*fr*. A'r hwn a
welawdd, a testolaethawdd, a' gwir yw y destoliaeth
ef: ac ef a wyr ei vot yn dywedyt gwir, val ac y credo
chwi. Can ys y pethe hyn a wnaethpwyt, val y cyf-
lawnit yr Scrythur, Ny drillir ascwrn o hanaw. A'
thrachefyn e ddywait Scrythur arall, Wy a welsant yr
vn a ‡wanasont trywodd. Ac yn ol hyn, Ioseph o ‡ vrathesant
Arimathaia (yr hwn oedd ddiscipul yr Iesu, 'n amyn trwyddaw
yn ddirgel rac ofn yr Iuddaeon) a archawdd ar Pilatus
gahel tynny i lawr gorph yr Iesu. Ac Pilatus a
ganiataodd yddaw. Yno y deuth ef ac y cymerth
gorph yr Iesu. Ac a ddeuth Nicodemus hefyt, (yr
hwn yn gyntaf a ddeuthei at yr Iesu o hyd nos)
ac a dduc *gymysc or myrrh ac Aloes, yn-cylch cant * gyffeith
‡poys. Yno y cymersont gorph yr Iesu, ac ei ‡ punt
*rhwymesont mewn llieniae a'r aroglae, megis y mae * amdoi
yr arver gan yr Iuddaeon ar gladdy. Ac yn y van lle
crogesit yr Iesu, ydd oedd ‡gardd, ac yn yr 'ardd ‡ allan
*monwent newydd, yn yr *hon ny ddodesit dyn erioct. * bedd
Ac yn y van hono y dodesont *vvy*'r Iesu, o achos *dydd* * hwn
Darpar yr Iuddaeon, can ys bot y ‡vonwent yn agos. ‡ bedd

Pen. xx.

Mair Magdalen yn dyvot ir bedd. Ac Petr ac Ioan. Y ddau Angel yn ymddangos. Christ yn ymddangos i Mair Magdalen. Ac y'w oll ddiscipulon. Ancredinineth a' chyffess Thomas.

AC ar y dydd cyntaf o'r wythnos y deuth Mair Mag- *Yr Euangel ar die Pasc*
dalen, yn vorae ac y hi eto yn dywyll, *ir von- * at y bedd
went, ac a weles y maen wedy'r dreiglo y ar y ‡von- ‡ bedd
went. Yno y rhedawdd hi, ac hi deuth at Simon
Petr, ac at y discipul arall yr hwn oedd hoff can yr
Iesu, ac a ddyvot wrthwynt. Wy a ddugesont ymaith
yr Arglwydd or *vonwent, ac ny wyddam p'le y do- * bedd
desont ef. Petr yno aeth allan, a'r discipul arall, ac a
ddeuthan ‡ir vonwent. Ac a redesont ill dau ar vn- ‡ at y bedd
waith, a'r discipul arall hwn a *rag*redodd o vlaen Petr,

* at y bedd
‡ ogwyddawdd

* bedd
‡ voled
* ar
* wrtho y hun
‡ at y bedd

ac a ddeuth yn gyntaf *ir vonwent. Ac ef a ‡grymawdd, ac a ganvu y llieniae wedy'r 'osot: er hyny nyd aeth ef y mewn. Yno y deuth Simon Petr ar y ol ef, ac aeth i mewn i'r *vonwent, ac a ganvu'r llieiniae wedy'r 'osot, ar ‡ffunen a vesei *am ei ben, nid wedy'r 'osot gyd a'r llieiniae, anid wedy'r blygy ynghyt mewn lle *o'r neilltuy. Yno yddaeth y mewn y discipul arall hefyt, yr hwn a ddeuthei yn gyntaf ‡ir vonwent, ac ef ei gwelawdd, ac a gredawdd. Can ys yd hyn ny's gwyddent *vry* yr Strythur, y byddei raid yddaw *gyf*ody drachefn o veirw, A'r discipulon aethant ymaith y'w cartref ehunain.

* ymogwydd-odd, ymgrym-odd
‡ mewn gwyn-ion ddillat
* ar llall
‡ pa wylo ydd wyt?

* yn llwyr

‡ taw gerdd-ydd, llanwr
* Tiwr, lla wr, Syra
‡ cymerth

* Dysciawdr

‡ yddi

A' Mair oedd yn sefyl' allan wrth y bedd yn wylaw: ac val yr oedd hi yn wylaw, hi a *ymostyngawdd ir bedd, ac a welas ddau Angel ‡yn-*g*wynion, yn eistedd yn wrth y pen, *ac arall wrth y traet, lle dodesit corph yr Iesu. A' dywedesont wrthei, *Ha* wreic ‡paam yr wyly? Dywedawdd *hi* wrthynt, Wy a gymersont ymaith vy Arglwydd, ac ny wn p'le y dodesont ef. Gwedy dywedyt o hanei *val* hyn, hi a ymchwelodd *trac*h* hi chefn, ac a welawdd yr Iesu yn sefyll, ac ny wybu mai yr Iesu *yd*oedd. Dywedyt or Iesu wrthei, *A*-wraic, pa wylo ydd wyt? pwy *dd*wyt yn ei geisio? H*ithe* yn tybiet ‡mai 'r garddwr oedd ef, a ddyvot wrthaw, *Arglwydd, a's ti y ‡duc ef ymaith, dyweit i mi p'le y dodeist efe, a' mi y dugaf e ymaith. Dywedyt yr Iesu wrthei, Mair. H*ithe* a ymchwelodd, ac a ddyvot wrthaw, Rabboni, yr hwn yw oei ddywedyt, *Athro. Dywedyt o'r Iesu wrthei, Na chyfwrdd*am* vi: can na'*d* escenais i etwa at vy-Tat, eithr dos at vy-broder, a' dywet wrthyn, Escennaf at vy-Tat i, a'ch Tat chwi, ac at vy-Duw i, a'ch Duw chwi. Daeth Mair Magdalen, ac a venagodd ir discipulon weled o hanei yr Arglwydd, a' dywedyt o hanaw y pethe hyn ‡wrthei.

Yr Euangel y Sul cyntaf gwedyr Pasc.

* Heddwch

‡ Heddwch

¶ Y dydd hwnw yn yr hwyr *nos* yr hwn oedd y *dydd* cyntaf or wythnos, ac a'r drysae yn gayad, lle ydd oedd y discipulon wedyr ymgynnull rac ofn yr Iuddaeon, y daeth yr Iesu ac y savawdd yn y cenawl, ac y dyvot wrthwynt, *Tangweddyf ywch. A' gwedy iddaw ddywedyt hyn, e ddangoses yddwynt *ei* ddwylaw, a' ei ystlys. Yno y llawenychawdd y discipulon wrth welet yr Arglwydd. Yno y dyvot yr Iesu wrthwynt drachefyn, *Tangneddyf ywch, megis yd anvones

‡vy-Ta vyvi, velly yd anvona vi chwi*thae*. Ac wedy iddaw ddywedyt hyny, ydd anhetlawdd ef arnwynt, ac a ddyvot wrthwynt *Cymerwch yr yspryt glan. Pwy bynac y madaeoch ei pechatae, eu maddeuir yddynt ‡a'r eiddo pwy pynac yr atalioch, eu a atalijr.

* vynhad
‡ derbynwch
* ar eino

¶ Yno Thomas vn o'r deuddec, a elwit Didymus, ny*d* oedd y gyd a hwy pan ddaeth yr Iesu. Dywedyt o'r discipulon eraill gan hyny wrthaw. Gwelsam yr Arglwydd: ac *ynt*ef a ddyvot wrthyn, *Any welaf yn ei ddwylo ol ‡y cethri, a' dodi vy-bys yn ol y cethri, a' dodi vy llaw yn eu ystlys, *ny's credwyf *i ddim.*

Yr Euangel ar ddie gwyl Thomas.
* O ddiethr i mi welet
‡ yr hoelion
* Nys bydd i mi gredu

Ac ‡ar ben wyth diernot drachefyn ydd oedd eu ddiscipulon y mewn, a' Thomas y gyd a hwy. *Yno* dyvot o'r Iesu a'r drysaw yn gayad, a' sefyll yn y *cenol, a'dywedyt, ‡Tangneddyf ywch *Gwedy y dyvot ef wrth Thomas. Dod dy vys yma, a' gwyl vy-dwylo, ac esten dy law, a' dod yn v'ystlys, ac na vydd ancrededyn amyn creddyn. Yno yr atepawdd Thomas, ac y ddyvot wrthaw, *Ys ti yvv* vy Arglwydd, a'm Duw. Yr Iesu a ddyvot wrthaw, Thomas, can yty vy-gwelet, y credaist. *Ys* gwynvydedic yr ei ny welsant, ac a gredesant.

‡ gwedy
* perfedd
‡ Heddwch
* Yn ol hyn
‡ anffyddlon

A' llawer hefyt o arwyddion eraill a wnaeth yr Iesu yn-gwydd ei ddiscipulon, a'r ny*d* yw yn yscrivenedir yn y llyfer hwn. Eithyr y *pethe* hyn a escrivennir, val y credoch mai'r Iesu yw'r Christ y Map Duw, ac y chwi gan gredu gaffael bywyt trwy y Enw ef.

Pen. xxj.

Christ yn ymddangos yw ddiscipulon drachefyn. Ef yn gorchymyn i Petr yn ddirfing ac o brysur borthi y ddeueit ef Ef yn ei rubuddiaw ymblaen e ei varwolaeth. Ac am amryw wyrthiae Christ.

GWEDY 'r *pethe* hyn yr ymddangosodd yr Iesu drachefyn yw ddiscipulon wrth vor Tiberias: ac vellyn yr *ym*ddangosawdd ef. Yr oedd ynghyt Simon Petr, a' Thomas, yr hwn a elwit Didymus, ac Nathanael o Cana yn-Galilaia, a' *meibion* Zebedaius, a' dau eraill o'i discipulon. Simon Petr a ddyvawt wrthynt, *Mi* af i pyscota. Wy*the* a ddywedesont wrthaw. A' ni*ne* awn gyd a thi. Wy aethant ymaith, ac a escenesont i'*r* llong eb oludd, a'r nos hono ny ddaliesont *vvy*

ddim. Ac yr owon wedy dyvot y boreu, y savawdd yr Iesu ar y 'lan: ny wyddiat *hagen y discipulon mai y ve oedd yr Iesu. Yno y dyvot yr Iesu wrthynt *Ha* *wyr a oes genwch ddim ‡bwyt? Atepesont iddo, N*ag* oes. Yno y ddyvot ef wrthynt, Bwriwch allan y rhwyt y tu dehen i'r llong, a chwi a gewch. Wrth hyny y bwriesont allan, ac nyd oeddeu ddim abl yw thynu, gan *liaws y pyscot. Am hyny y dyvot y discipul yr hwn oedd yr Iesu yn ei garu, wrth Petr, ‡Yr Arglwydd yw *ef*. Pan glypu Simon Petr may 'r Arglwydd oedd *ef*, *ynte*f a wregysodd ei *huc (can ys ydd oedd ef yn noeth*lymyn*) ac y ‡bwriodd y hun ir mor. Eithyr y discipulon eraill a ddaethant mewn llong (can nad oeddent pell ywrth y tir, any*d* yn-cylch dau cant cuvydd) ac a dynnesant y rhwyt a'r pyscot. *A' chygynted y daethant ir tir, y gwelsant varwor*yn*, a' physc*odyn* wedy ddody arno*ddynr*, a' bara. Yr Iesu a ddyvot wrthyn, Dygwch *beth* o'r pysc*ot*, y ddaliesoch yr owrhon. Simon Petr a ‡escennawdd ac dynnodd y rhwyt i'r tir, yn llawn pyscot mawrion, *cant a 'thri ar ddec a daugain: a' chyt bot ‡cynniuer, er hyny ny ddrylliodd y rhwyt. Yr Iesu a ddyvot wrthynt, Dewch a' chyniewch. Ac ny veiddiawdd yr vn or discipulon ymofyn ac *ef*, Pwy yw ti, ac wy yn gwybot may'r Arglwydd oedd ef. Yno yr Iesu a ddaeth ac a gymerth vara, ac a roes yddynt, a' physc*ot* yr vn modd. Llyma 'r owrhon y drydedd waith yr ymddangosawdd yr Iesu y'w ddiscipulon, gwedy yddo *ad*gyvody o veirw.

Yno gwedy yddyn giniawa, yr Iesu a ddyvot wrth Simon Petr, Simon '*ap* Iona, *A* gery *di* vi yn vwy na rhein? Ef a ddyvot wrthaw, ‡Do Arglwydd, tu wyddost y caraf *i* di. Ef a ddyvot wrthaw, ‡Porth*a* vy wyn. Ef a ddyvot wrtho drachefyn yr ail waith, Simon '*ap* Iona *a* gery *di* vi? Ef a ddyuot wrthaw, *Do Arglwydd, tu wyddost y caraf *i* di. Ef a ddyvot wrthaw, Port*ha* vy-deueit. Ef a ddyuot wrthaw y drydedd waith, Simon '*ap* Iona, *a* geri *di* vi. ‡Tristau a wnaeth Petr o bleit yddo dywedyt wrthaw y *drydedd waith, *A* gery *di* vi: ac a ddyuot wrthaw, Arglwydd, tu a wyddost bop peth oll: tu wyddost y caraf di. Yr Iesu a ddyuot wrthaw, Porth vy-deueit, Yn wir, yn wir y dywedaf y-ty, Pan oeddyt *yn* ieuanc, tu a ymwregysyt, ac a rodut lle mynnut: eithr pan *vych hen,

* er hyny
* vechein, veibion
‡ enllyn
* Treilliwch
* rac meint
‡ Mai ir arglwydd oedd
* hucyn, bais
‡ neitiodd, a gymerth y naw yn y
* Ac er
‡ neitiodd
* tri arddec a saithugain
‡ cymmeint
* iwygodd
‡ Caraf
‡ Pasc, Bwyda
* Caraf
‡ Pryderu
* dairgwaith
* beneiddych

ti a estendi dy ddwylo, ac arall ath wregysa, ac ath
‡arwein lle *nyd ir wyllysych. A' hyn a ddyvot ef, ‡ tywys
yn arwyddocau gan pa angae y gogoneddei ef Dduw. * ny mynych
A' gwedy yddo ddywedyt hyn, y dyvot wrthaw, ‡Dilin ‡ Canlyn
vi. Yno y troes Petr y amgylch, ac a welawdd y
discipul oedd yr Iesu yn ei garu, yn dilin, yr hwn hefyt
a roesei ei bwys ar y ddwyfron ef ar swper, ac a ddy-
wedesei, Arglwydd, pwy *'n* yw hwn ath vradycha *di*?
Gan hynny pan welawdd Petr *hwn, y dyuot ef wrth * ef
yr Iesu, Arglwydd, pa *beth a vvna* hwn? Yr Iesu a
ddyuot wrthaw, A's mynnaf iddo aros y n y ddelwyf,
beth '*sy* y ti? ‡Dilin di vi. Yno ydd aeth y gair hwn ‡ canlyn
ym-plith y broder, na byddei varw y discipul hwnaw.
Ac ny ddywedesei 'r Iesu wrthaw, Ny bydd *ef* varw:
eithyr A's mynnaf iddo aros y'n y ddelwyf, beth '*sy* y
ti? Hwn yw'r discipul *hvnvv* ys ydd yn testolaethu
am y pethe hynn, ac a escrivennodd y pethe hynn, a'
gwyddam vot y testoliaeth ef yn wir. Ac y mae hefyt
llawer o pethae eraill ar a wnaeth yr Iesu, yr ei pe yd
yscrivennit *vvynt* *eb-ado-vn, tybiet ydd wyf na's * bop vn
gallei 'r *oll* vyt ‡amgyffret y llyfreu a esrrivennit. ‡ gynwys, dderbyn
Amen.

---

*ACTAE Y SAINCT APOSTOLON * Gweithred-oedd

WEDI'R ESCRIVENY

‡Y GAN S. LUC EUANGELWR. ‡ o

YR ARGVMENT.

CHRIST, gwedy ei escenniat, a gwplaodd ei addeweidion y'w Apostol-
ieit, ac a ddanuonawdd yddwynt yr Yspryt glan, gan ddangos wrth
hyuny, nad oedd ef yn vnig yn vevyr am ei Eccles, anyd hefyt y byddei
yn ben arnei, ac yn gynnaliwr yddei yn dragyvyth. Yn yr hyn hefyt yr
ymddengys y alluawc veddiant ef, yr hwn, cyd bot i Satan a'r byt wrth-
ladd yn vwyaf ac allent y gwaith ardderchawc hyn, er hyny trwy
ychydic o wyr *syml digymeriat, e a gyflanwodd yr oll vyt a son ei * *gvvirian*
Euangel. Ac yma yn-dechreu yr Eccles, ac yn ei chynnyddiat, y gallwn
ddyally yn eglaer y gwaith a'r malis y arverei Satan yn wastat y
ddarestwng, ac y dranowyddo'r Euangel: efe gyvyt vrad, a' chynllwyn,
cyffro, ac ymlid, sclandr, a' phop ryw graulonedd. Trachefn, ni a gawn
weled yma rhacluniaeth Dew, yr hwn a ddymchwyl arvaethae ac amcaneu
ei 'elynion, ac a ymwared ei Eccles y rhac cynddaredd y ‡ traws lyw- ‡ *gormesieit*
yawdwyr, e a nertha, ac y ariala yr ei yddo ef yn ddewrddrud ac yn
ddianwadal y ddilyn ei capten Christ, gan adael megis trwy 'r historia
hon goffaduriaeth tragyvythawl ir Eccles, 'sef bot y groes mor gyssylltedic

a'r Euangel, val na ellir gohanu ei cymddeithas, ac nad yw dywedd yn gorthrymder, anyd dechreu yn arall. Er hyny bot Dew yn troi y trwbleu, y gorthrymdereu, erlidieu, carchareu, a' thentasioneu yr ei ef, i ben da, gan roddy yddynt mewn modd, yn-tristit, lywenydd: mewn * rhwymeu, rydit: yn-carchar, ymwared: mewn trallot, lenyddwch: mewn angeu, vywyt. Eb laww hyny, y mae yn y llyver hwn lawer o precethae ragorol a wnaeth yr Apostolon a'r discipulon, yn traethu o angeu, cyuodedigeth, ac escenniat Christ. Am drugaredd Dew. O rat, a' maddeuant pechoteu trwy Iesu Christ. Am y gwynvydedic anvarwoldep. Annoc, eirial, a' chygor i wenidogion ‡ deveit Christ. Am ediveirwch, ac ofn Dew, ac eraill bwytheu arbennic o'n ffydd: megis y gall yr vnic historia hon yn ei herwydd, vot yn ddigonol y addysgu dyn ym-pop gwir ddysc a' chreddyf.

* *caethiwet*
‡ *eglwysawd*
* *bwyntic, vanneu*

ACTAE Y SAINCT APOSTOLON.

Pen. j.

Gairiae Christ a' ei Angel wrth yr Ebestyl. Ei Escenniat. Pa beth ydd oedd yr Apostolion arnaw yd pan anvonet yr Yspryt glan. Ac am ethol Matthias.

Yr Epistol ar ddydd yr Escenniat.

Y TRAETHAWT vchod, a Theopilus, a wnaethym am yr oll pethae'ry ddechreawdd Iesu ei gwneythyd, a' *ei* dysey, yd y dydd y *de*rchafwyt e i vyny*dd*, gwedy yddaw trwy yr Yspryt glan, roddi gorchymyn ir Apostolon, y *dd*etholesei *ef:* i ba'r ei hefyt yr ymddangosawdd *ehun* yn vyw, gwedy iddaw ddyoddef, trwy lawer o * *ar*gyhoeddion, a' bot yn weledic yddynt *tros yspait* daugain diernot, can cympwyll *ve*r*thyn* am y pethae *'r y perthynant* ar deyrnas Dew. Ac wedy iddaw ei cynnull *vry* yn-cyd, ef 'orchymynodd yddwynt, nad elent ymaith o Gaerusalem amid ‡ ysgwyl am addewit y Tad, yr hwn, *eb ef*, a glywsoch y cenyf'. Can ys Ioan yn ddiau a vatyddiawdd a dw*f*r, a' chwi*theu* a vatyddier a'r Yspryt glan cyn pen ny-mawr o ddyddiae. Gwedy gan hynny y dyvot wy*nteu* yn-cyd, y govynesont iddo, gan ddywedyt, Arglwydd, ai 'r * amser hyn yr advery y deyrnas ir Israel? Ac ef a ddyvot wrthynt, Nid ‡ yw ychwy wybot yr amserae, *n*ai yr * prydiae 'r ei 'osodes y Tat yn ei veddiant ehun: eithyr chwi *dd*erbyniwch ‡ nerth *y gan* yr Yspryt glan, gwedy yd el ef arnoch: a' chwi vyddwch testion ymy, ys yn Gaerusalem, ac yn yr oll Iudaia, ac yn Samareia, ac yd yn eithawedd y * ddaear. Ac 'wedy yddaw amadrodd y pethae hyn, ac wyntwy yn ‡ tremyaw, y*d* erchafwyt ef y vyny*dd:* * ac wybren y cymerawdd ef i vyny*dd* o'i golwc *vry*. Ac mal ydd oeddent yn edrych yn ddyval ‡ parth ar nef, ac ef yn mynet, wele, y safai dau wr, * wrthynt mewn

* ddidwyll arwyddion
‡ aros
* pryd
‡ chwi biae adnabot
* cyfamserae
‡ veddiant, rhinwedd
* byt
‡ edrych,
* can ys
‡ tu
* ger ei llaw

gwisc ganneit, yr ei ac a ddywesont, *Ha* wyr o'r Galilaia, pa sefyll ydd ych yn tremiaw tu ar nef? Yr Iesu hwn yr vn y gymerwyt y vyny*dd* y wrthych ir nef, a ddaw velly, yn y modd y gwelsoch ef yn mynet ir nef.

Yno ydd ymchwelesont y Gaerusalem o y wrth y mynydd y elwir *mynydd* * Olivar, yr hwn 'sydd yn agos i Gaerusalem, *ys ef yspait* ymddaith *diernot* Sabbath. Ac wedy y dyvot *vvy* y mewn, ydd aethant i vyny*dd* i '*orch*ystavell, lle ydd arosent ac Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac ‡ Andreas, Philip, ac Thomas, Bartholomeus, ac Mattheus, Iaco *vap* Alpheus, ac Simon Zelotes, ac Iudas *bravvd* Iaco: yr ei hynn oll oedd yn *ym*aros yn vnvryt yn-gweddi a' * goglyt y gyd a'r ‡ gwragedd, a' Mair vam yr Iesu, ac y gyd ei vroder.

A'r dyddiae hyny y cyuodes Petr i * vyny*dd* yn-cenol y discipulon ac y dyvot, (a' niuer yr enwae oedd yn yr vn lle, *yt*oedd yn-cylch cant a'r vgain) *A* wyr vroder, ydd oedd yn * ddir cyflawny yr Scrythur hynn, yr vn a rac ddyvot yr Yspryt glan trwy enae Dauid am Iudas, yr hwn a vu dywysawc ir ei a ddaliesont yr Iesu. Can ys cyfrifit ef gyd a ni, ac a gawsei ‡ ged yn y weinidogaeth hynn. Ac ef gan hyny a * ddarpar awdd vaes a gobr enwiredd: a' gwedy yddaw, ‡ ymgrogy ef aeth yn yn ddauddryll yn ei genol, a' ei oll ymyscaroedd a dywalltwyt. Ac y mae yn wybodedic y gan oll * preswylwyr Caerusalem, yd pan elwir y maes hwnw yn ei tavodiaith wy, Aceldama, ys ef yw hyny, Maes y gwaet. Can ys e yscrivennir yn llyfer y Psalmae, Bit y ‡ breswylfa ef yn * ddiffaith ac na thriget nep ynthaw: ac, bit i arall gymeryt ei, ‡ escopaeth ef. Erwydd paam o'r gwyr hyn a vu yn cymdeithas a *ny*ni, yr ol' amser y bu yr Arglwydd Iesu yn tramwy in plith, gan ddechry o Vatydd Ioan, yd y dydd yd erbyniwyt ef i vyny*dd* o ywrthym, y * bydd dir bot vn o hanwynt yn test oy gyfodiat ef. Ac wy a' osodesont ddau gerbron, ys ef, Ioseph y elwit Barsabas, a' ei gyfenw *yt*oedd, Iustus, ac Matthias. A' gweddiaw a wnaethant gan ddywedyt, Tydy Arglwydd calon-wybedydd pop dyn, dangos pa vn o'r ddau hynn a *dd*etholeist modd y gallo dderbyn ced y wenidogaeth hyn ar Apostoliaeth, y wrth pa vn y camdroses Iudas i vynet y ei le ehun. Yno y ‡ dodesont * goelbrenni, a syrthio yr coelbren ar Matthias, ac o gydsyniat y cyfniferwyt ef gyd a'r vn ar ddec Apostolon.

* yr olewydd
‡ Andras, Andro
* goarchau
‡ merchet
* safawdd
Yr Epistol ar dydd .S. Mathias
* angenrait
‡ gymdeithas
* veddiannodd
‡ ei vwrw ehun bendromwnwgyl
* trigiolion
‡ drigfa
* wac
‡ gur
* mynet y mewn ac allan
* gorvydd
‡ bwriesont
* gyte, gwtese

Pen. ij.

Yr Apostolon wedy d'erbyn yr Yspryt glan, a barawdd yr ai gwrandoent chwitho a' sanny. Gwedy daroedd i Petr 'oystegy yr gwatworwyr, mae yn dangos trwy weledic rade yr Yspryt glan bot Christ wedy dyvot. Ef yn batyddio llaweredd ys ydd wedy'r ymchoelyt. Am weithrededd da, a'chariat perfeith, ac am amryw rinvoeddae da yr ei ffyddlon.

Yr Epistol ar y Sul gwyn.
* vn veddwl
‡ son, swn, trwst
‡ cadwrn, dirvawr
* rei
‡ a'r
* lafaru
* yn ofni
‡ dyrfa
* yd echrynawdd
‡ 'ohanyiaith
* chwitho
‡ Wele
* yr Aipht
‡ randiredd
* dyvodieit, estrouion
* amau
‡ pawp wrth ei gylydd
‡ chwychwi wyr o Iudaia,
* dywalltaf

AGWEDY dyvot y dydd *Pentecost ydd oeddent wy oll yn ‡vnvryd yn yr vn lle. Ac yn ddysyfyt yd euth *sain o'r nef, mal gwth gwynt agwrdd, ac a lanwodd yr oll tuy lle ydd oeddent yn eistedd. Ac yddwynt ymddangosawdd tafodae gohanedic, mal *o* tan, ac ef eisteddodd ar pop ‡vn o hanynt. Ac wy y gyflawnwyt oll o'r Yspryt glan, ac a ddechreusont *ymadrodd a thavodae ereill, megis y rroddes yr Yspryt yddynt y ymadrawdd. Ac ydd oedd yn preswiliaw yn Caerusalem Iuddaeon, gwyr *ai goglyt ar Ddew, o pop cenetl y dan y nef. A' gwedy bot son o hyn *yma* ar lled, y daeth y ‡lliaws yn-cyd, ac *y sannawdd *arnynt*, o bleit bot pawp *dyn* yn y clywet wy yn ymadrodd yn ei ‡davodiaith ehun, Ac *aruthro o pawp, a' rryveddy, gan ddywedyt yn ei plith, ‡Nacha, anid *han*yw'r ei hyn oll ys y yn dywedyt, o'r Galelaia? A' pha wedd y clywn ni pop vn ein tavodiaith ein hunain in ganed ynthi? Parthieit ac Medieit, ac Elameteit, a' phreswylwyr Mesopotamia, ac *o* Iudaia, ac *o* Cappadocia, *o* Pontus, ac Asia, ac Phrygia, ac Pamphilia ac *Egypt ac o ‡barthae Lybia, yr hon 'sy gar llaw Cyren, ac *dieithreit o Runein*wyr*, ac Iuddaeon, ac proselyteit, Creteit ac Arabieit: ni ei clywsam yn amadrodd yn ein tavodae ein hunain vawrion *bethæ* Dew. Yno aruthro a wnaeth ar bawp, a' *rhyveddy, gan ddywedyt ‡vn wrth y llall, Pa beth a allei hyn vot? Ac ereill a watworynt, gan ddywedyt Llawn o win newydd *yt*ynt.

Eithr Petr yn sefyll y gyd ar vn ar ddec, a dderchavawdd ei lef, ac a ddyvot wrthwynt, ‡*Ha* wyr Iuddeon, a' chwychwy oll'sy yn trigiaw yn-Caerusalem, bid hyn wybodedic ychwy, a' chlustymwrandewch a'm geiriae. Can nad yw yr ei hyn yn veddw*on*, val ydd yw chwi yn tybyeit, o bleit nid yw *hi* anid y drydedd awr o'r dydd. Eithr hynn yw'r peth y ddywetpwyt y gan y Prophet Ioel: *ys ef*, Ac e vydd yn y dyddiae dywethaf, medd Dew, mi *ddineaf o'm Yspryt ar

bop cnawd, a'ch meibion, ach merchet a prophwytant ach gwyr-ieuainc a welant welodiagethae, a'ch hen*af*gwyr a vreuddwydiant vreuddwydion. Ac ar vy-gweison, ac ar vy llawvorinion y dineaf o'm Yspryt y dyddiae hyny, ac wy a prophetant. A' ‡dodaf ryveddodae yn y nef vcho*d*, ac arwyddion *yn y ddaiar iso*d*, gwaed a' than, a mug-darth. Yr haul a ymchwelir yn dywyllwc*h*, a'r ‡lloer yn waet, cyn *nac* ir *dydd hwnw mawr ac ‡eglur yr Arglwydd ddyvot. Ac e ddervydd, i bwy pynac a alwo ar Enw yr Arglwydd, gahel bot yn gatwedic. *Ha* wyr Israelieit, clywch y geiriae hynn, Iesu o Nazaret, gwr ‡provedic gan Ddew yn eich plith a gweithredoedd-nerthawl, a' rryveddodae, ac arwyddion, yr ei y wnaeth Dew drwyddaw ef yn eich canol *chvvi*, megis ac y gwyddo-chwi eich hunain: hwn *meddaf* a gymersoch trwy ddwylaw yr enwirieit, wedi ei roddi gan dervynedic gyccor, a' rac wybodaeth Dew, a grogesoch ac a laddesoch: Yr hwn a gyvodes Dew i vyny*dd*, ac e ellyngawdd *ddoluriae angae, can ys anpossibil oedd ei attal ef ganthaw. O bleit Dauid a ddywait amdanaw, Yr Arglwydd a *rac*welais yn wastad ger vy-bron, can ys ar vy-deheulaw y mae, mal nam ‡cyffroer. Am hynn y llawenhaodd vy-calon, ac y *bu 'orvoledd gan vy-tavawdd, ac pellach y gorffywys vy-cnawd yn-gobeith. Can na adawy vy eneit yn y *bedd, ac na 'oddefy dy Sanct y welet llwgr*ydigaeth*. Eglureist y my ffyrdd y bywyt *ac* am cyflawny o lewenydd ath wynep*pryd*. *A* wyr vroder, *mi* allaf gympwyll yn ‡eon, wrthych am y Patriarch Dauid, pan yw darvot i varw a'ei gladdy, a' bot ei vedrod gyd a ny*ni* yd y dydd heddyw. Can hynny, ac ef yn Prophwyt, ac yn gwybot dyngy o Ddew iddaw a' llw, mae o ffrwyth ei lwyn ef, y cyvodei ef Christ i vyny*dd* *erwydd y cnawd ‡aei 'osot ar ei eisteddfa, efe yn gwybot hyn ymblaen, a bwyllawdd am gyfodiad*igeth* Christ, na edawit y enait ef yn y bedd*rod*, ac na byddei, y ei gnawt welet llwgr*ydigeth*. Yr Ieshu hwn a gyvodes Dew y vyny*dd*, i ba vn ydd ym ni oll yn testion. Can ddarvot yntae i dderchavael ef trwy ddeheulaw Dew, ac yddaw *dd*erbyn gan ei dat addewit yr Yspryt glan, y dineawdd ef yr hyn yma yn awr a welwch ac a glywch. Can nad escennawdd Dauid er nef, eithyr ef a ddywait, Yr Arglwydd a ddyvot wrth vy Arglwydd, Eistedd ar vy-dehaulaw, yn y osotwyf dy 'elynion yn droetvainc ytv. Wrth

‡ rhoddaf, dangosaf
* ar
‡ lleuad
* dyddhwn, diernot
‡ hounait amlwc
‡ cymradwy
* boenedigaethae
‡ ymoter, cynnyrfer, yscytwer
* ymddigrifhawdd, ymdderchafawdd
* yffern, pwll, ffos
‡ hyf, hyderus
* oran
‡ yw

hyny, gwybyddet oll tuy yr Israel yn ddiogel, bod i Ddew y wneythyt ef yn Arglwydd ac yn Christ, *ys ef* yr Iesu hwn, yr vn a groceso-chwi. Yn ol yddynt clywet hynn, y brethit wy yn ei calonae, ac ei dywedynt wrth Petr a'r Apostolon yr eill, *A* wyr vroder, pa beth a wnawn? Yno y dyvot Petr wrthwynt, Gwellewch eich *buchedd, a' batyddier pop vn o honawch yn Enw yr Arglwydd Iesu Christ er maddeuant pechatae, a' chwi a *dd*erbynywch ‡ddawn yr Yspryt glan. Can ys yr a ddewit a *vvnaethpvvyt* y *chvvy*chwy, ac y eich plant, ac i bawp y sydd ym-pell, *ys ef* pwy rei bynac y 'alwo yr Arglwydd ein Dew *arnynt*. Ac a llawer o eiriae eraill y testolaethawdd, ac yr eiriolawdd *arnvvynt*, gan ddywedyt, Ymgedwch rac y genedlaeth anhydyn hon. Ac yno yr ei a *dd*erbynyent yn llawen y *amadrodd ef, a vatyddiwyt: a'r dydd hwnw y ‡dodwyt *vvrth yr eglvvys* yn-cylch tair mil o eneidiae. A' pharhay a wnaethant yn-dysc yr Apostolon, a' chymddeithas, ac yn tori bara ac *yn*-gweddion,

* bywyt
‡ rodd
* air
‡ angwanegwyt, enillwyt

Ac e *gyvodes ofn ar bop enait: a' llawer o ryveddodae ac arwyddion y wnaethpwyt y gan yr ‡Apostolon. A' phawp ar y gredent, oedd yn yr vn lle, a' phob peth oedd ganthwynt yn gyffredin. Ac wy werthesont ei perchenogaethae a' ei da*oedd*, ac ei parthesant i bawp, megis *ac* ydd oedd *yr* eisiae ar pop vn. Ac aros ydd oeddent beunydd yn vnvryd yn y Templ, ac yn tori bara *gartref, ac yn cymeryt bwyt yn-cyt, mewn llewenydd a ‡sym*p*lder calon, gan voli Dew, ac yddwynt *gariat gan yr oll popul: A'r Arglwydd a angwanegawdd i'r Eccleis beunydd, cyfryw ac a vyddent cadwedic.

* ddaeth
‡ Ebestyl
* ynphef
‡ gwiriondeb
* rat,, hoffedd

Pen. iij.

Cahel o'r efrydd veddu ar ei draet. Petr yn preeethu Christ ir popul.

PETR ac Ioan aethant ynghyt ir Templ, ar y nawvet awr y gweddi*avv*. A' rryw wr yr hwn oedd yn *efrydd o groth ei vam, a ddugit, yr vn a ddodent beunydd wrth porth y Templ, y elwit *y porth* Pryd-verth, y'ofyn eleesen*dot* gan yr ei y elent y mewn ir Tem*p*l. A' phan welodd efPetr ac Ioan, ar vynet ir Tem*p*l, e ddeisyfawdd gahel eleesen. Ac Petr yn ‡dal selw arnaw, y gyd ac Ioan, a ddyvot, Edrych arnam. Ac ef a *ddaliawdd arnwynt, gan obeithiaw *d*erbyn ryw beth ganthynt. Yno y dyvot Petr, Ariant ac aur nid

* burglof, grypl
‡ edryoh, craffy
* gadwodd

oes genyf, and y cyfryw beth *y'*sydd genyf, hyny a ‡rof yty: Yn Enw yr Iesu Christ o Nazaret, *cyvod a' rhodia. Ac ef ei cymerth *erbyn ei ddehaulaw, ac ei cyvodes y vyny*dd*, ac yn ebrwydd y cyfnerthwyt ei draet a' ei ‡ffere. A' neitiaw o honaw i vyny*dd*, sefyll a' rrodiaw a' mynet i mewn gyd ac wynt i'r Tem*p*l, gan rodiaw, a' *neitiaw a' moli Dew. A'r oll ‡popul y gwelawdd ef yn rhodiaw, ac yn molianny Dew. Ac ydd oeddent yn ei adnabot, may ef e *yt*oedd yr hwn oedd yn eistedd y *'*ovyn* eleesen wrth borth Prydverth y Templ: a ryveddy a sanny a wnaethant wrth y peth, a *ddar*vesei iddaw.

‡ ddodaf
* cwyn, cwna
* erwydd
‡ vigyrne
* llemain
‡ werin
* gardota

Ac mal ydd oedd yr efrydd yr hwn a iachesit, yn ‡attal Petr ac Ioan, y rhedawdd yr oll popul yn sannedic attwynt *ir porth, y elwit *porth* Selef. A' phan welawdd Petr *hyn*, ydd atebawdd wrth y popul, *Ha* wyr *yr* Israel*ieit*, paam ydd ych yn rryueddu wrth hynn? neu paam ydd ych yn hylltremio arnam ni, mal pe o'n meddiant ein hunain *n'*ai o'n dwywolder y gwnaethem ir *gvvr* hwn gerddet? *DEVV* Abraham, ac Isaac, ac Iaco, *DEVV* ein tadae a ‡*g*ogoneddawdd ei Vap Iesu, yr hwn a vradycheso-chwi, ac a wadesoch yn-gwydd Pilat*us*, gwedy daroedd iddaw *ef* ei varny y ei ellwng *e yn rrydd*. Eithyr chwi a ymwadasoch a'r sanct a'r cyfiawn, ac archosoch **cael* rrhoddi 'r llawrydd-celain y chwy, ac a laddesoch Arglwydd y bywyt, yr hwn a g*yv*odes Dew o veirw, i ba vn ydd ym ni yn testion. A' y Enw a iachaodd ef *y gvvr* hwn, yr vn a welwch ac 'adwaenwch, trwy ffydd yn y Enw ef: a'r ffydd ys y trwyddaw *ef*, a roddes yr iachawrwydd hwn yn eich ‡gwydd chwi oll. Ac yn awr vroder, y gwn mae trwy anwybot ei gwnaethoch, mal y *gvvnaeth* hefyd eich pendevigion. Eithr y pethae hynny ar y ragvanagawdd Dew trwy enae ei oll Prophwyti, bot i Christ ddyoddef, y gyflawnawdd ef val hyn. ‡Gwellewch eich buchedd am hyny, ac ymchwelwch, *y n y ddileer eich pechatae, pan ddel amser*e* yr gorphwys o 'olwc yr Arglwydd, ac ef a ddenfyn Iesu Christ, yr hwn a rag pregethwyt ychwy, yr vn vydd dir ir nef ei ‡dderbyn, yd yr amser yr adverer yr oll bethae, ry ddywesei Dew trwy enae ei oll sainct Prophwyti *er *yn oes* oesoedd. Can ys Moysen a ddyvot wrth y tadae, Yr Arglwydd eich Dew a gyvyd y chwy Prophwyt, *ys ef* o eich broder eich vnain yn gyffelyp i

‡ dala
* yny
‡ vawrygawdd, barchawdd
* *bot*
‡ golwc
‡ llywodraethwyr
‡ Penytiwch
* val
‡ gynnal
* o ddechrae yr byt

‡ ef — mi: *ys* gwrandewch ‡arnaw ym-pop peth bynac, a ddyweto wrthych. Can ys e ddervydd, pwy bynac ny ‡ ymaes — wrandaw ar y Prophwyt hwnw, Y destrywer ef ‡o plith y popul. A' hefyt yr oll Prophwyti o Samuel, * lavaresont ddywedesont, — ac o hyny rac llaw, cynniuer ac a *gympwllesont, a raevanegesont eisioes *am* y dyddiae hynn. Chwy*chwy* ‡ ammod — *yd*ych plant y Prophwyti, a'r ‡dygymmod, yr hwn a wnaeth Dew wrth ein tadae, gan ddywedyt wrth Abraham, Ac yn dy had *ti* y bendithir oll *tuy*lwythae yr ddaiar. Yn gyntaf y chwi pan gyvodes Dew i vyny*dd* ei Vap Iesu, a'ei ddanvon ef y eich bedithiaw, gan ymchwelyt pop vn o honoch y wrth eich enwiredd*ae*.

Pen. iiij

Petr ac Ioan wedy'r ddelifro allan o carchar yn precethy yr Euangel yn hyderus, Hwy yn coffessu yn eglur Enw Christ. Gorchymyn ydd ys na phraecethont mwy yn yr Enw hwnw. Gweddiaw y maent ar rwyddhay rhag yr Evangel. Am vawr gynnyrch, dyvndab ac perfeith cariat yr Eccles.

AC mal ydd oeddent wy yn llavaru wrth y popul, * llywiawdr, llywiodaeth wr — y bu ir Archoffeiriat, a *llywydd y Templ, a'r Sadduceit ddyvot am ei pennae, gan vot yn ddiellawn ganthwynt eu bot yn dysey yr bopul, ac yn praecethy yn *Enw* yr Iesu y cyvodedigaeth o veirw. Ac wynt a roesont *ei* dwylo arnwynt, ac ei dodesont yn-carchar yd ‡ avoru — ‡tranoeth: can ys yr owon gyd a'r hwyr ytoedd hi. Er hyny llawer o'r a wrandawsei yr gair a gredesont, * rriveddi — *a' niuer y gwyr oedd yn-cylch pemp-mil.

Ac e ddarvu y *dydd*, dranoeth, bot y llywiawdwyr hwy, a'*r* Henafiait, a'*r* gwyr llen wedi ymgynull yn-Caerusalem, ac Annas yr Archoffeiriat, ac Caiaphas, ac Ioan, ac Alexander, a chynniuer ac oeddynt o genedl ‡ *in medio* — yr Archoffeiriait. Ac wedy yddwynt ei gosot ‡gwydd- * Can — yn-gwydd ac wynt, y gofynesont, *Trwy pa allu, *n* ai ym-pa Enw y gwnaetho-chwi hynn? Yno Petr yn gyflawn o'r Yspryt glan, a ddyvot wrthwynt, *Chwychwi* lywiawdwyr y popul, a' Henyddion yr Israel, can bot in *holi *ni* heddyw o bleit gweithret da *avvaetham* i ddyn egwan, *ys ef* pa wedd, ydd iachawyt ef, bit wybodedit ychwy oll, ac i oll bopul *yr* Israel may trwy Enw Iesu Christ o Nazaret, yr vn a groeeso-chwi, yr vn a *ad*gyvodes Dew i vyny*dd* o veirw, *ys*trwy ddaw *ef* y saif y*dyn* hwn geyr eich bron chwi *yma* yn iach. ‡ gareg — Hwn yw'r ‡maen a vwriwyt heibio genwchwi yr adeil-

atwyr, yr hwn a *wnaethpwyt yn ben congyl. Ac nid oes iechyd*vvrieth* yn nep arall: can ys ym-plith dynion ny roddwyt ‡vn enw arall y dan y nef, y gellir ein iachay y ganthaw. A' phan welsant *hyder Petr ac Ioan *yn amadrodd* a' deall y bot wy yn anllytheren-awc ac eb ‡ddysc ganthwynt, rhyveddy a wnaethant, a' ei adnabot, pan yw ei bot hwy y gyd a'r Iesu: ac wrth welet hefyt *y dyn a iachesit yn sefyll gyd ac wynt, ny allent ddywedyt dim yn erbyn *y peth*. Eithyr gorchymyn yddwynt cilio o ywrth y ‡Cyccor, ac ymgygcori yn ei plith ei hunain a wnaethant, gan ddywedyt, Pa beth a wnawn i'r dynion hynn? can ys y'n ddiau e wnaethpwyt arwydd *eglur y canthwynt, ac y mae yn amlwc *hyn* y gan pawp 'sy yn preswilio yn-Caerusalem ac ny allwn *ni* wady. Eithr rac ei gyhoeddy ‡ym-pellach ym-plith y popl, bygythiwn a' *bygylwn hwy, na bo yddynt gym*p*wyll mwy*ach* wrth ‡nep dyn yn yr Enw hwn. A'i galw a wnaethant, ac a 'orchymynesont yddynt na byddei yddynt ym-modd yn y byd gympwyll na dyscu '*r bopul* yn Enw 'r Iesu. Ac *yno* Petr ac Ioan a atebesant yddynt, gan ddywedyt, Ai iawn yw yn-golwg Dew *vfyddhay i chwi yn hy-trach ai i Ddew, bernw-chwi. Can na allwn na ddywetom y *pethe* 'welsam ac a glywsam. Ac velly ei bygyly a wnaethant, a' ei gellyng ymaith, eb vedry cahel dim *deunydd* y *poeni wy, o bleit y p opul: can ys pawp oeddynt yn ‡gogoneddy Dew, o bleit y peth y *wnaethoeddit. Can ys ydd oedd y ‡dyn yn vwy no dauugain *blvvydd* oed, y *gwneythit y ‡gwyrthiae yma or iachay arnaw. Yno wedy daroedd gyntaf ei gellwng ymaith, yd aethant at ei *cyneillon*, ac venag-esont yr oll bethae'ry vesei ir Archoffeiriait a'r Hen-yddion *ei* ddywedyd wrthwynt. A' phan ei clywsant *vvy*, derchafy ei llef ar Ddew a wnaethant yn vnvryd, a' dywedyt, Arglwydd, ti yw 'r Dew r'y wnaeth*ost* nef a' ddaiar, a'r mor a' *chymeint* oll ys ydd ynthwynt, yr hwn trwy enae dy *was Dauid a ddywedeist, Paam ydd ymgynddeiriogodd y Cenetloedd, ac y meddyliawdd y popul *bethæ* gweigion? Brenhinedd y ddaear a ymgasclesont, a'r llywiawdron a ddaethant yn-cyt, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn y Christ ef. Can ys yn wir yn erbyn dy sanct Vap Iesu, yr hwn a *enneiniaist ydd ymgymiullawdd Herod ac Pontius Pilatus y gyd a'r genetloedd a *ph*opul *yr*

* aeth
‡ neb
* eonder, lew-der
‡ wybodaeth
* yr hwn
‡ *Synneddr*
* amlwc
‡ trigio
‡ mwyach
* yn vygulus
‡ vn
* gwrando
* cospi
‡ moli
* vesei, ddar-vesei
‡ gwr
* ddangosesit
‡ *signum*
* *cymddeithion*
‡ Eineiniedic, iredic
* iraist

Israel, i wneythy'r beth bynac a ddaroedd ith law ac ith gygcor *di* raedervyny ei wneythy'r. Ac yn awr Arglwydd, edrych ar ei ‡bygylae, a' chaniat*ha* ith weison ymadrodd dy air yn gwbyl hyderus, y n y bo yty estyn dy law, yd pan yw bot gwneythy'r iachay, ac arwyddion a' ryveddodae drwy Enw dy sanct Vap Iesu. A' gwedy yddwynt weddiaw, y cyffroawdd y lle ydd oeddent wedy'r ymgynnull, ac y cyflawnwyt wy oll o'r Yspryt glan, ac wy a ymadroddesont 'air Dew yn *hyderus. A' lliaws yr ei oedd yn credy, *yt*oeddd o vn galon, ac un enait: ac ny ddyvot yr vn o hanwynt am ddim oll a veddei, ei vod yn eiddaw ehun, amyn bot pop peth yn gyffredin ganthwynt. Ac a mawr gadernit y rhoes yr Apostolon testiolaeth cyfodiat yr Arglwydd Iesu, a' rrat mawr *yt*oedd arnwynt oll. Ac nid oedd vn yn ei plith, ac eisie arno: can ys cymminer ac oedd yn meddy tiredd *n*ai tai, ei gwerthy a wnaethant, a' dwyn gwerth y pethae y werthit, a'ei *'osot ilawr wrth draet yr Apostolion. A' rhanny a wneit i bop vn, megis ydd oedd yn rhait iddaw *vrtho*. Ac Ioses yr hwn a elwit y gan yr Apostolon Barnabas (ys ef yw hyny o ei ddeongl map diddanwch) *oedd* yn Leuit ac o *vrlad* Cyprus, o enedigaeth, ac ef yn perchenawc tir, ei gwerthawdd, ac a ddue yr ariant, ac ei gesodes wrth draet yr ‡Apostolon.

‡ bygythio
* eon, llyfasus
* hyf, llyfasus
* dddodi

Pen. v.

Poeni ffuc sancteiddrwydd Ananias ac Sappheira. Gwyrthiae y gan yr Ebestyl. Ei daly hwy, eithyr bot Aangel Dew yn ei dwyn allan o carchar. Ei cyffes hyderus geyr bron y Cygcor. Cygcor Gamaliel Bayddy yr Ebestyl, a' bot ei llewenydd y mewn trwbl.

A *RRYW 'wr aci enw Ananaias, y gyd a Sapheira ei wraic, a werth*esei* berchenogaeth, ac a ddodes heibio *bart* o'r gwerth, a'*ei* wreic hefyt oei *gyt*gycor, ac a ddue ryw gyfran, ac ei ‡gesodes wrth draet yr Apostolon. Yno y dyvot Petr, Ananias, paam y cyflawnodd Satan dy galon, yd pan yw yt y ddywedyt celwydd wrth yr Yspryt glan, a' chadw ymaith *gyfran*, o werth y ‡perchenogaeth? Tra ytoedd yn aros *ith veddiant*, anid tydi bioedd? ac yn ol ei werthy, anid *yt*oedd yn dy veddiant? paam y gesodeist y peth hyn yn dy galon? Ny ddywedeist gelwydd wrth ddynion, amyn wrth Ddew. A' pan

* neb, nebun
‡ dodes
‡ tir

glybu Ananias y geiriae hyn, y cwympodd y lawr,
ac y *diffoddes. Y no y daeth ofn mawr ar *pavvb* ‡bu varw
ol' a glywodd hyn yma. A' chyvody or gwyr ieuainc,
a' ei gymeryd *i vyny*, a' ei ddwyn allan aei gladdy.
Ac e ddeddyw megis ar ben yspait teirawr gwedy,
bot ydd y wreic ef ddyvot y mewn, eb wybot y peth
a wnaethoeddit. Ac Petr a ddyvot wrthei, Dywait
i mi, a werthesoch chwi yr tir er cymmeint? A'
hi*the* ddyvot, Do, er cymmeint. Yno y dyvot Petr
wrthei, Paam y darvu y chwy ‡gytuno yn eich plith
i *tempto Yspryt yr Arglwydd? nachaf, draet yr ei *proui
a gladdesont dy 'wr *ynt* wrth y drws, ac *vvy* ath
‡cyhebryngant ti y allan. Ac yn ddiannot y dy- ‡ddygant
gwyddawdd i lawr wrth y draet ef ac hi diffoddes:
dyvot o'r gwyr ieueinc y mewn, a' ei chael yn varw,
a'ei dwyn allan, a' hei chladdy geir llaw *h*ei gwr. Ac
dyvot ofn mawr ar yr oll Eccles, ac yr oll 'r ei 'ry glyw-
sent y pethae hyn. Ac *val hyn* 'drwy *ddvvy*law yr
Apostolon y dangosit llawer o arwyddion a' thra
rryveddodae ym-plith y popul (ac ydd oeddent oll yn
vnvryt ym-porth Selef. Ac o'r lleill ny veiddiai nep *Yr Epistol ar ddydd S. Bartholomeus.*
ymwascy ac wynt: er hyny yr popul y mawrygei *h*wy.
Hefyt, *lliaws y rei oedd yn credy yn yr Arglwydd, *niuer
ac yn wyr ac yn wragedd oedd yn tyfu vwywy,) yd
pan ddugent y cleifion i'r heolydd, aei gesot mewn
gwelyae a' ‡glwthae, y ny bei pe gwascot Petr, wrth ‡thrylae
ddyvot heibio, wascodi *rryw vn o hanwynt. Ac e *nep
ddaeth hefeit lliaws *allan* or dinasoedd ‡o y amgylch
i Caerusalem, gan ddwyn, *'r ei afiach, a' rei a *cleifion
gythrwblit gan yspryton aflan, ac y iacheit wy oll.

Yno y cyvodes yr Archoffeiriat, a'r oll 'rei oedd
gyd ac ef (yr hwn *yt*oedd ‡sect y Tsadduceit) ac ydd ‡'ohanred
oeddynt yn llawn *bocsach, ac a ddodesont ddwylo *gwynvyt, soriant
ar yr Apostolion, ac ei dodesont yn y carchar cyffredin.
Eithyr Angel yr Arglwydd, o ‡hyd nos agorawdd ‡rhyd
ddrysae yr carchar, ac y duc wy allan, ac a ddyvot,
Ewch ymaith, a' sefwch yn y Templ, a' llavarwch wrth
y popul oll 'airie'r vuchedd hon. Wy*the* pan glyw-
sont *hynn yma, a* aethant y mewn ir Templ yn vorae
ac a ddyscesont *y vverin*. A'r Archoffeiriait a ddaeth,
a'r ei oedd gyd ac ef, ac a alwesont y *Cygcor yn-cyt, *Syneddr, Consti
ac oll Henafieit plant *yr* Israel, ac a *dd*anvonesont *rei*
ir carchar i beri y ‡dwyn wy. Anid pan ddaeth y ‡dugu
swyddogion, ac eb y cahel *hvvy* yn y carchar,

ymchwelyt a' manegy a wnaethant, gan ddywedyt,
Diau gahel o hanam *ni* y carchar*dy* yn gaead yn dra
diescaelus, a'r ceidweit yn sefyll allan, ‡rac y drysae:
eithyr gwedy i ni *ei* agori, ny chawsom *ni* neb y mewn.
Yno gwedy ir archoffeiriat, ac llywodraethwr y Tem*pl*,
a'r Archoffeiriait glywed y pethae hynn, *petrusaw
am danwynt a wnaethant, pa beth a vyddei o hyn.
Yno yd aeth vn, ac a venagawdd ydd-wynt, gan
ddywedyt, ‡Nachaf, y gwyr y ddodesoch yn-carc*h*ar
ynt yn sefyll yn y Templ, ac yn dyscy yr popul.
Yno ydd aeth y llywyawdraethwr ef a'r swydd-
ogion, ac y duc hwy ‡yn ddysarhaet, (can ys ydd oedd
arnwynt ofn y popul, rac y llapyddit wy) A' gwedy
yddwynt y dwyn hwy, wy ei gesodesont ger bron y
Cygcor, a'r Archoffeiriat a ovynawdd yddwynt, gan
ddywedyt, *A* ny orchymynesam *ni* yn *gaeth ychwy,
na ddysceech nep yn yr Enw hwnn? ac wele *ys* darvu
ychwy lanwy Caerusalem aeich dysc, a' chwi vynnech
ddwyn gwaet y *dyn hwnn arnam. Yno Petr a'r
Apostolon atebesant, ac a ddywedesont, ‡Dir yw *yni*
vfyddhay yn vwy i Ddew nac i ddynion. Dew ein
tadae a gyvodes Iesu y *vyny* yr hwn a laddeso-chwi, ac
a grocessoch ar brenn. Hwnn a dderchavodd Dew a
ei ddehaulaw, *i vot* yn Dywysawc ac yn *Iachawdur, y
roddy ediveirwch ir Israel, a' maddeuant pechatae, Ac
ydd ym ni yn testion iddo am y pethae hyn y ddy-
wedwn: ac ‡hefyt yr Yspryt glan, yr hwn a roddes
Dew ir ei a vfyddaant iddo. A' phan glywsant wy
hyn, wy doresont ar ei traws rac dic, ac ymgygcoresont
ym lladd hwy. Yno y cyvodes y vyny*dd* yn y Cygcor
*neb Pharisai, a' ei enw Gama-liel, ‡athro or Ddeddyf,
vn parchedic gan yr oll popul, ac a 'orchymynawdd beri
enciliaw ar Apostolon allan ychydig*yn*, ac a ddyvot
wrthwynt, *Ha*wyr *yr* Israelieit, edrychwch arnoch eich
hunain pa beth a wneloch am y dynion hynn. Can ys
o vlaen y *dyddiae hynn, y *cyf*odes *vn* Theudas, ‡gan
ymffrostio, ac attaw yr ymwascawdd o rivedi gwyr,
yn-cylch petwar-cant, ac ef a las: ac wynt y oll oedd yn
*coelio iddaw, a 'oyscarwyt, ac a ddiddimiwyt. Yn ol
hwn y y codes Iudas o'r Galelaia, yn-dyddiae yr teyrn-
get, ac ef a ‡droses bopul ‡liosawc yn ei ol: ef e hevyt
a gyfergollwyt, a' chynniuer ac a gydsynniawdd ac ef, a
hylltranwyt. Ac yr awrhon y dywedaf wrthych, ‡En-
ciliwch y wrth y dynion hynn, a' gedwch yddwynt

‡ ar gyvor, gyferbyn
* amhau, dowto
‡ Wele.
‡ eb drais
* ddirvin
* y gwr ys ef Christ
‡ Raid
* Geidwad
‡ ys
* ryw
‡ doctor or Gyfraith
* amser
‡ ymorugo
* vfyddhwy
* dynawdd
‡ lawer
* ddivawyt, oyscarwyt.
‡ ymoglwch ymgadwch, ymdynwch, ymochelwch

lonydd: cans ad yw yr cygcor, *hyn* ai weithred hon o ddynion, ei ‡goyscerir: eithr a's o Ddew y mae, ny ellwch *ddim oi* ‡ddinistrio, rac bot eich caffael yn ymladdwyr-yn-erbyn-Dew. A' chytuno ac ef a wnaethant, a' galw yr Apostolon: a' gwedy yddwynt *beri* ei fustaw, y gorchymynesont na ‡lauarent yn enw yr Iesu, a' ei gellwng ymaith a wnaethant. Ac wyn*teu* aethant ymaith o geyr bron y Cygcor, gan *ym*lawenhay can ys ei teilyngy y gael ei amperchi dros y Enw ef. Ac beunydd yn y Templ, ac o d*u*y y d*u*y ny pheidiasant a dyscy a' phregethy *o* Iesu *y* Christ.

* diddimir, diffrwythir
‡ ddatdot, vyscu
* chymmwyllent.

Pen. vj.

Saith Daiacon a ordeinir yn yr Eccleis. Radae a' gwyrthiae Stephan, yr hwn a gyhuddesant wy yngham, ac yn ddiachos.

AC yn y dyddiae hynny, val y tyvei niveiri'r'discipulon, e godes *murmur gan y Groegieit yn erbyn yr Hebrewyr, can ys tremegy y gwragedd-gweddwon hwy yn y gwenidogaeth beunyddawl. Yno yr dauddec a alwasont y lliaws discipulon yn-cyd, ac a ddywetsont, Nid yw cymmesur *g*ady o hanam *g*air Dew a' gwasadaethy yr *bordae. Ac am hyny vroder, edrychwch yn eich plith am seith-wyr da ei gair, ac yn gyflawn o'r Yspryt glan, ac o ddoethinep, yr ei a 'osotom yddyn y gorchwyl hwn. A' ni*ne* a ymrown yn 'oystat i weddiavv, ac y *ar*weiny y gair. Ac boddlawn vu gan yr ‡oll lliaws yr amadrodd hynny. Ac wy a *dd*etholesant Stephan gwr yn llawn o ffydd ac or Yspryt glan, ac Philip, ac Prochorus, ac Nicanor, ac Timon, ac Parmenas, ac Nicolas y *proselyt o Antiocheia, yr ei 'n a osodent wy geyr bron yr Apostolon: ac wynt a weddiasont, ac a ddodesont ei dwylaw arn*addvv*ynt. A' gair Dew a dyvodd, ac a ‡liosocawdd niuer y discipulon yn-Caerusalem yn *ddir*vawr, a' thorfa vawr o'r Offeirait a vvyddesont ir ffydd.

* grwgnach
‡ diystyry
* byrddeu
‡ dyrfa
* dieithr
‡ amylhaodd

Ac Stepha nyn llawn o ffydd a' *nerth, a wnaeth ryveddodae mowrion ‡a' gwyrthiae ymplith y popul. Yno y c*yv*odes 'r ei o'r Synagog a elwir Libertinieit, a' Cyreniait ac o Alexandria, ac or ei o Cilicia, ac o Asia, ac a ddadleysant ac Stephan: ac ny allent wrthnepy y doethinep, a'r Yspryt y gan yr hwn ydd oedd ef yn ymadrodd. Yno *y gesodesont wyr, y ddywedent, *Ni* y clywsam ef yn ‡llavaru cabl-airiae yn erbyn Moysen, a' Dew. Ac val hynn y cyffroesant *vvy* y *plwyf a'r

* chadernit
‡ ac arwyddion
* yd anvonesont
‡ dywedyt adrodd
* popul

Henafieit, a'r Gwyr-llen: ac a ruthrasont iddaw, ac a ymaflasont ynto, ac ei ducesant at a Cycor, ac a 'osodesont destion ‡gauoc, yr ei a ddywedesont, Y dyn hwn ny phait a llavaru cabl-airiae yn erbyn y lle sanctaidd *hwn, a'r Ddeddyf. Can ys clywsam ef yn dywedyt, y bydd ir Iesu hwn o Nazaret ddestrywio y lle hwn, ac ‡ysmuto 'r *cynneddfeu, y roddes Moysen y nyni. Ac val ydd oedd yr oll r'ei y eisteddent yn y Cycgor, yn ‡edrych yn graph arnaw, y gwelent ei wynep val petei wynep Angel.

‡ ffeils
* yma
‡ uewediaw
* seli

Pen. vij.

Stephan yn gwneythy'd atep wrth yr Scrythur yw gyhuddwyr. Cerydd y mae ef yr Iuddeon anhydyn. Ei lapyddio ydd ys yd angae. Saul ys y yn cadw dillat y llapyddwyr.

YNO y dyvot yr Archoffeiriat, A ytyw 'r pethae hynny velly? Ac yntef ddyvot, A-wyr vroder, a' thadae, gwrandewch. Dew yr gogoniant a ymddangosawdd ydd ein tad Abraham, pan ytoedd ym-Mesopotamia, cyn trigaw o honaw yn-Charran, ac a ddyvot wrthaw, Dyred allan oth wlat, ac y wrth dy *dulwyth a' dabre i'r tir a ddangoswyf yty. Yno yd aeth ef allan o tir y Chaldaieit, ac y preswyliawdd yn-Charran. Ac yn ol marw ei dad, y duc Devv ef o ddyno ir tir hyn, ydd y-chwi yn preswyliaw ynddo yr awrhon. Ac ny roddes iddaw ddim etiueddiaeth ynthaw, na ddo, led ei troed: ac e addawodd ei rodody iddaw y ei ‡veddianny, ac yw had yn ei ol, pryd nad ytoedd eto vn map yddaw. Ac Dew a lavarodd val hynn, y byddei y had ef yn *'odrigiawl mewn tir estran, ac yddwynt ei wasy, a' bod yn ddrwc wrthaw dros petwar-cant o vlyddyned. Eithyr y ‡genedl y *wasanaethent yddi, a varnaf vi, medd Dew: ac yn ol hyny, ydd ant allan, ac im goasanaethant i yn y lle hwn. Ac ef a roddes iddaw ‡ddygymbot yr enwaediat: ac velly Abraham a genetlodd Isaac, ac a enwaedodd arno yr wythfet dydd: ac Isaac a gavas Iaco, ac Iaco a enillavvdd y deuddec Patriairch. A'r Patriarchae gan ‡wynfydy a werthesont Ioseph ir Aipht: anid bot Dew gyd ac ef, ac ei gwaredawdd oei oll gyfingdereu, ac a roddes yddaw garueiddrwydd a' doethinep yn-golwc Pharao Vrenhin yr ‡Aipht, yr hwn ei gwnaeth yn llywodraethwr ar yr Aipht, ac ar ei oll tuylwyth.

* drase, gereint
‡ 'orescyn
* alltud
‡ nasion
* byddent mewn caethiwet
‡ testament
* cenvigenu
‡ Egypt.

Yno y daeth newyn dros oll tir yr Aipht, a' Chanaan,

a' blinvyd mawr, mal na chafas ein tadae or *bwytae. Eithyr pan glybu Iaco vot ‡yd yn yr Aipht, e danvonawdd ein tadae yn gyntaf. A'r ailwaith, yr adnabuwyt Ioseph gan ei vroder, a' chenedl Ioseph ‡aeth mewn cydnabot a Pharao. Yno yd anvones Ioseph *genadon* ac a barawdd *ymoral*vv* am ei dad *Iaco*, ef a ei oll genedl, *nid amgen* pempthec a thri-ugain enaid*ie*. Yno y ddaeth Iaco y waered ir Aipht, ac y bu varw, ef a ein tadae, ac ydd ysmutwyt hwy i Sychem, ac ei dodwyt yn y ‡bedd y brynesei Abraham *am arian*vverth* y gan veibion Emor *vap* Sychem. A' phan *yt*oedd amser yr addewit yn *dy*nesay, yr hwn a dyngesei Dew wrth Abraham, y tyfawdd y popul ac y lliawsocawdd yn yr Aipht, yd pan gyvodes Brenhin arall, yr vn nyd oedd yn adnabot Ioseph. Hwn yma vu ddichellgar wrth ein *Ryw *ni*, ac a ‡ddrygawdd ein tadae, ac a barawdd yddynt vwrw allan ei plant newyddian, val na chaffent vot yn vyw. Ac yn y *cyf*amser hyn y ganet Moysen, ac ydd oedd ef yn gymradwy gan Ddew, yr hwn a vagwyt dri-mis yn t*u*y ei dat. Ac wedy ei vwrw allan, y c*yv*odes merch Pharao ef y vyny*dd*, ac ei magawdd yn vap yddi ehun. Ac Moysen oedd ddyscedic yn oll ddoethinep yr Aiphtieit, ac ydd oedd yn *nerthawc yn-gairiae ac yn gweithreddedd. A' phan *yt*oed ef yn ddauugain-blwydd llawn, yr ‡escennawdd yn ei galon *vynet y* ymwelet a ei vroder, plant *yr* Israel. A' phan weles ef vn *o hanvvynt* yn cahel cam, ef ei amddyffynnawdd, ac a ddialawdd gam yr hwn a gawsei yr sarhaet, gan *vaeddy yr Aiphtiwr. Can ys tybiawdd ef vot ei vroder yn deall, bot i Ddew trwy y law ef roddy ymwaret yddwynt*vvy:* ac wy*the* ny's dyall*d*esont. A'r dydd nesaf, yr ymddangosawdd yddwynt ac wynt yn cynneny, ac a *vynysei* ei ‡cymmodi *drachefn*, gan ddywedyt, *A* wyr, ydd y-chwi yn vroder, paam ydd yw chwi yn gwneythy cam aei gylyd? Eithyr yr hwn oedd yn gwneythy cam aei gymydawc, y cilgwthiawdd ef, gan ddywedyt, Pwy ath wnaeth di yn *dwysawc ac yn varnwr arnam *ni?* A laddy di vi*nef* y modd y lleddeist yr Aiphtiwr ddoe? Yno y ffoes Moysen ar y gair hwnw, ac y bu yn ‡wr dyvodiat yn-tir Madian, lle ‡cenedlodd ef ddau o veib*ion*. A' gwedy *cyflawny dauugain blynedd, ydd ymddangoses yddaw yn-dyffeith*vvch* mynydd Sina, Angel yr Arglwydd mewn flamm dan, mewn perth. A' phan weles Moysen, y rhyuedd-

* lluniaeth, cynhaliaeth
‡ llavur
‡ a ddugwyt
* ddwyn
‡ veddrod
* ac
* cenedl
‡ vu ddrwc wrth
* cadarn, gallvawc
‡ daeth
* daraw, ffustaw
‡ heddychy, cyssilio
* llywodraethwr
‡ estran, dieithr
‡ ganet iddo
* gorphen

* ystiriaw awdd gan y golwc: ac ef yn *dy*nessaw y *synnyaw, yd
aeth llef yr Arglwydd ataw *gan ddvvedyt*, Mi yw Dew
dy dadae, Dew Abraham, a' Dew Isaac, a' Dew Iaco.
‡ sely, edrych, arno Yno ydd echrenawdd Moysen, ac ny veiddiawdd *syn-
niaw. Yno y dyvot yr Arglwydd wrthaw, Diosc dy
escidiae y dd'am dy dract: can ys y lle yn yr hwn sefy,
* cyssegrdir ys y *tir sanct*avvl*. Gwelais, gwelais ddrug*vyd* ve-popul,
ys ydd yn yr Aipht, ac a glyweis ei griddfan, ac a ddes-
‡ yn awr dabre cennais yw ymwared *hvvy:* ac yr owon dyre*d*, a' *mi*
ath *dd*anvonaf ir Aipht. Y Moysen hwn, yr vn a
wrthddodesont *vvy*, gan ddywedyt, Pwy ath roes di yn
dywysoc ac yn varnwr? hwn *yma* a *dd*anvones Dew yn
dywysawc, ac yn ymwaredwr trwy law Angel, yr hwn
a ymddangosawdd iddaw yn y berth. Ef e y duc wy
allan, gan wneythy ryveddodae, a' miracle yn-tir yr
Aipht, ac yn y mor coch, ac yn y dyffeith*vvch*, dros
‡ blynedd dauugain *blyddet. ‡Llyma yr Moysen, yr hwn a
* Hwn yw'r ddyvot wrth plant Israel, Prophwyt a gyvyt yr Ar-
* yngynhebic imi glwydd eich Dew y chwy, *ys ef* o'ch broder, *vn* *mal
mi*vi:* hwnw a wrandewch. Hwn yw ef a vu yn y
Gynnulleidfa, yn y diffeith*vvch* y gyd a'r Angel,
‡ lavarodd. yr hwn a ‡ymddiddanodd wrthaw ym-monydd Sina,
ac wrth ein taddae, yr hwn a dderbyniawdd y
gairic byw*iol* i roddi y *ny*ni: i ba vn ny vynnai
ein tadae vfyddhay, anid *ym*wrthddot, ac yn ei calonae
ymchwelyt drachefn ir Aipht, gan ddywedyt wrth
* a elon or blaen Aaron, Gwna i ni Ddewiae a *a'n racvlaenant: can
na wyddam beth ddarvu ir Moysen yma yr hwn an
duc o dir yr Aipht. A' lloa wnaethant yn y dyddiae
‡ eidol hyny, ac a offrymesont aberth ir ‡ddelw a' llawenhay a
wnaethant yn-gweithredoedd ei dwylaw *y hunain*. Yno
ydd ymchwelawdd Dew *ymaith*, ac y rhoes hwy i
vyny*dd* y n yd addolent i lu yr nef: megis y mae yn
escriuenedic yn llyfer y Prophwyti. *A* Tuy *yr* Israel,
a offrymesoch ymy anifeilieit wedy ei lladd ac aberthae
dros, ddauugain blynedd yn y dyffeith? A' *chvvi*
* pepyll lluesty gymer*e*soch *y chvvy* *tabernacl Moloch, a' seren eich
Dew Rempham, *ys ef*, lluniac, 'rei a wnaethoch y
addoly yddwynt: am hyny ydd eich ysmutaf y tu
‡ draw i Fabilon ‡hwnt i'r Babilon. I ein tadae ydd oedd tabernacl y
testoliaeth yn y diffaith*vvch*, mal ydd ordinesei ef, yn
llavaru wrth Moysen, ar vod iddaw ei wneithyd yn ol y
ffurf a welsei. Ys yr hwn *tabernacl* a gymerth ein
* Iesue tadae ac ei ducesont y mewn y gyd ac *Iesu i berchen-

ogaeth y Cenetloedd, yr ei a *dd*yrrawdd Dew ymaith
rac wynep ein tadae, y*d* dyddiae Dauid: yr hwn a
gavas ‡gariat geyr bron Dew, ac a archawdd gahel o ‡ hoffter, ffafr
honaw *dabernacl i Ddew Iaco. Eithyr Selef a adail- * bebyll
*ad*awdd d*u*y yddaw. Cyd na bo y Goruthaf yn trigiaw
mewn Templ o waith dwylaw, megis y dywait y
Prophwyt, Y nef *yvv* vy eisteddle, a'r ddaear *yvv*
‡lleithic vy-traet: pa d*u*y a adeil*iad*wch i mi medd yr ‡ mainc ystol
Arglwydd? A'i pa *ryvv* le vyddei vy-gorffwyffa? Anid
vy llaw i a wnaeth hynn *yma y gyd* oll? *chvvi* ‡warhydr ‡ wargalet
ac o galon a' chlustiae * ddianwaediat, chwi yn oystat a * *in circumcisi*
‡wrthladdesoch yr Yspryt glan: mal *y gvvnai* eich ‡ wrthwyneb-
tadae, velly *y gvvnevvch* chwi*theu*. Pwy n o'r Pro- esoch, om-
phwyti nid ymlidient eich tadae chwi? ac eu lladdasant, meddesoch
yr ei oedd yn ragvenegy o ddyvodiat y Cyfiawn hwnw,
i ba vn *y buo-chwi yr awrhon yn vradwyr ac yn * ydd ych
‡llawryddion, yr ei a*dd*erbyniesoch y Ddeddyf trwy ‡ lladdwyr
*ordinat Angelon, ac *yr* ny's cadwesoch. Eithyr pan * arlwy,
glywsant y pethae hynn, y ‡rhwygawdd ei calonae- darparat
gan-ddicter, ac escyrnegesont ddanedd arnaw. Ac efe ‡ ddrylliodd
yn gyflawn or Yspryt glan, a *edrychodd-yn ddyval *Yr Epistol ar ddiegwyl*
ir nef, ac a welawdd 'ogogiant Dew, ac Iesu yn sefyll *Stephan.*
ar ddehaulaw Dew. Ac ef a ddywedawdd, Nachaf y * selodd
gwelaf y nefoedd ‡yn agored, a' Map y dyn yn sefyll ‡ wedi agori
ar ddehaulaw Dew. Yno y *gwaeddesont *vvytheu* a * bloediesont
llef vawr, ac y caeesont ei clustiae, ac y rhuthresont
iddaw ‡o vnvryd. Ac y bwriesont ef allan o'r dinas, ‡ y gyd ar
ac ei llapyddiesent. A'r testion a ddodesont ei dillat vnwaith
wrth draet y *gvvas*-ieuanc, y elwit Saul. Ac *vvy* a
lapyddiesont Stephan, ac ef yn galw ar Ddew, ac yn
dywedyt, *Yr* Arglwydd Iesu, *d*erbyn vy yspryt. Ac ef
a ‡estyngawdd ar ei liniae, ac a lefawdd a llef vchel, ‡ benlinodd
Arglwydd, na ddod y pechat hyn yn 'ei herbyn *hvvy*.
Ac gwedy yddaw ddywedyt hyn, yr hunawdd *ef*.

Pen. viij.

Dwyn 'alar Stephan a' ei gladdy. Cynddaredd yr Iuddeon a' Saul yn y herbyn hwy. Y ffyddlonieit wedy ei goyscaru, ac yn precethu yma a' thraw. Twyllo Samareia gan Simon *riniwr, eithyr hei ymchwelyt ir iawn gan Philip, a' ei chadarnhay gan yr Ebestyl. Cupyddtot a'ffuc santeiddrwydd Simon. Ac ymchweliat yr Eunuch ir ffydd. * *ddewin*

AC Saul a gytsynniesei *am* y varwolaeth ef. A'r
*dyddgwaith hwnw, y bu ymlit dirvawr ‡ar yn * amser
Eccles, yr hon *yt*oedd yn-Caerusalem, ac ydd oeddent ‡ yn erbyn

yvv oll wedy ei goyscary rhyd gwledydd Iudaia a' Samareia, dyeithyr yr Apostolon. Yno *ryvv* wyr dwywol, a *ddugesont Stephan ganthynt, *yvv gladdu*, ac a wnaethant ‡gwynvan mawr *uch ei benn. A' Saul *yntef* oedd yn anreithiaw yr Eccles, gan vyned y mewn y bop t*u*y, a' thynny allan 'wyr a' gwragedd, a ei dody yn-carchar. Ac wyntwy yr ei 'oyscaresit *ar lled*, a dramwyesont gan praegethy y gair.

* gynhebrengesant, ‡ alar, * am dano, drostaw.

Yno yd aeth Philip i ddinas o Samareia, ac a precethawdd Christ yddwynt. A'r popul a ddaliodd ar yr hyn a ddywedei Philip, o vnvryd, yn gwrandaw ac yn gweled y gwyrthiae 'r ei wnaethei ef. Can ys ysprytion aflan gan lefain a llef vchel, a ddaeth allan o laweredd a berchenogit *ganthvvynt:* a'llaweredd yn gleifon o'r parlys, ac yn gloffion, a iachawyt. Ac ydd oedd *gorvoledd mawr yn y dinas hono. Ac ydd oedd o'r blaen yn y dinas ‡neb gwr aei enw Simon, yr hwn *yt*oedd swynwr, ac a *ampwyllesei bopul Samareia, gan ddywedyt, e vot ehun yn *ryvv vvr* mawr. Wrth ba vn ydd ydd oeddent wy yn *d*ysgwyl o'r lleiaf y*d* y mwyaf, gan ddywedyt, Y *gvvr* hwn yw 'r mawr allu Dew, Ac wyntwy *oedd yn *d*ysgwyl wrthaw, erwydd iddaw yn hir o amser y ehudaw hwy a ‡swynion. Eithyr yn gyflym ac y credesont *i* Philip, y *yt*oedd yn precethy y pethe *y berthynent* *i deyrnas Dew, ac yn Enw Iesu Christ, ei batyddit ‡y gwyr, a'r gwragedd. Yno Simon *ynt*ef hefyt a gredawdd ac a vatyddiwyt, ac a ‡*ddy*lynawdd Philip, ac a chwithawdd arno, pan welawdd yr arwyddion ar gwyrthiae mawrion r' ei wnaethoeddit. A' phan glybu yr Apostolon oedd yn-Caerusalem, *dd*erbyn o Samareia 'air Dew, *ys* anvonesont attwynt Petr ac Ioan: yr ei wedy ei dyvot i waered, y weddiesont drostwynt, ar *dd*erbyn o hauwynt, yr Yspryt glan: (Can na ddaethei ef eto ar yr vn o hanwynt, amyn ei batyddiaw a wnaethit yn vnic yn Enw yr Arglwydd Iesu. Yno y gesodesont *ei* dwylaw arn*addvv*ynt, ac wy *a dd*erbyniesont yr Yspryt glan. Ac pan welawdd Simon, *mae trwy 'osot dwylaw yr Apostolon y dodit yr Yspryt glan, e gynygawdd yddwynt ariant, gan ddywedyt, Rowch i mi*nef* hefyt y meddiant hwn, yd pan yw ar bwy bynac y gesodwyf *v*y dwylo, bod iddo *dd*erbyn yr Yspryt glan. Yno y dyvot Petr wrthaw, Coller dy ariant y gyd a thi, can ys tybieist y ‡perir *dawn Dew ac ariant. Nid oes yty ran na chymdeithas yn y ‡devnydd hwn:

* llawenydd
* ryw
‡ ehudesei
‡ dal selw
* rrinieu
* at, ar
‡ arosodd gyd a

Yr Epistol ddie Marth y Sul gwyn.

* taw
‡ ceffir
* Rodd
‡ neges

can nad yw dy galon yn vnion geyr bron Dew. Edivar*h*a gan hyny *o bleit dy ddrugioni hyn, ac gweddia Ddew, ‡a's agatvydd, bod maddae meddwl dy galon. Can ys gwelaf dy vot ym-bystyl chwerwder, ac yn rhwymedigaeth enwiredd. Yno ydd atebawdd Simon ac y dyvot, Gweddiw-chwi drosof ar yr Arglwydd, na bo i ddim o hyn a ddywed*e*soch, ‡ddyvot arnaf.

* am, rac
‡ odid, possibil
‡ ddesocn

Ac *velly* wynt *vvy* gwedy yddwynt testio a' *lavaru gair yr Arglwydd, a ymchwelesont y Caerusalem, ac a precethesont-yr-Euangel yn llawer o ddinasoedd y Samareieit. Yno Angel yr Arglwydd a lavarodd wrth Philip, gan ddywedyt, Cyvot, a' cherdd tu a'r Dehau ir ffordd 'sy yn mynet y waeret o Gaerusalem i *ddinas* Gaza, yr hon 'sy yn *ddyffaith. Ac ef a gyvodes ac aeth rac ddaw: ac wele ryw Eunuch o Ethiopia *sef* Raglaw Candace Brenhines *yr* Ethiopiait, yr hwn oedd yn llywodraethy y oll drysor hei, ac oedd yn dyvot i Gaerusalem y addoly. Ac val ydd oedd ef yn adymchwelyt ac yn eistedd yn y ‡gerbyt, y darlle*n*ai ef Esaias y Prophwyt. Yno y dyvot yr Yspryt wrth Philip, Cerdda-yn-nes ac ymwasc a'r cerbyt acw. Ac Philip a redawdd *attaw, ac ei clywodd yn darllen y Prophet Esaias, ac a ddyvot. A ddeelly *di* yr hynn ydd wyt yn ei ddarllen? Ac ef a ddyvot, Py wedd y metraf, o ddiethyr bot ryw vn ‡im arwein ir ffordd? Ac ef deisyvawdd ar Philip *escen y vyny*dd*, ac eistedd gyd ac ef. A'r lle, or Scrythur ydd oedd ef yn ei ddarllen *yt*oedd hwn, Ef a *arwenit mal davat ir lladdfa: ac mal oen ‡mut ger-bron ei gneifiwr, velly nid agorai ef ei enae. Yn ei 'oystyngeiddrwydd *yd*archafwyt ei varne*digeth:* a' phwy a *venaic ei ‡'enedigaeth? can ys dugir ei vuchedd oyar y ddaear. Yno ydd atebawdd yr Eunuch wrth Philip, ac y dyvot, atolwg yty, am pwy y dywait y Prophet hynn? am dano ehun, ai am vn arall? Yno ydd agores Philip ei enae, ac a ddechreawdd ar yr Scri*p*thur hwnw, ac a a precethawdd iddo'r Iesu. Ac mal ydd oeddent yn *cyd ymddeith ffordd, y daethant at ryw ddw*f*r a'r Eunuch a ddyvot, Wele, *llyma* ddw*f*yr: pa beth a ‡lestair na'm badyddijr? Ac Philip a ddyvot wrthaw, A's credy oth oll calon, ef ellir. Ac ef atebawdd ac a ddyvot. *Credaf vot Iesu Christ yn vap Dew, Yno y gorchymynodd ef bot sefyll o'r cerbyt: ac *vvy* ddescenesont ill dau ir dw*f*r, a' Philip a'r Eunuch, ac ef ei batiddiawdd. Ac yn

* phrecethu
* ddisathr eb gyvannedd
‡ siarret
* yno
‡ yn fforddiwr ymy
* ddringo
‡ yn vut
* ddatcan, ddosparth
‡ genedlaeth
* cydgerddet
‡ rwystr
* ydd wyf yn credy

‡ y cipiodd — gytrym ac yr escenesont i vyny*dd* o'r dw*f*r, ‡ydd aeth Yspryt yr Arglwydd a Philip *canthavv*, a'r Eunuch
‡ rragddyw — ny's gweles ef mwy*ach:* ac velly ydd aeth ef ‡y ffordd gan lawenhay. Ac Philip a ga*ff*at yn *dinas* Azotus, ac ef a dramwyawdd gan precethy-yr-Euangel yn yr oll ddinasoedd, yd y ny ddaeth ef i Cesarcia.

Pen ix.

Ymchoeliait Saul ir ffydd. Ei alwedigaeth ir Apostoliaeth. Maint ei wynfyt y ddylyn ei swydd. Pa wedd y diangodd rac brade yr Iuddeon. Ei vynediat at yr Apostolion. Llwyddiaint yr Eccles. Petr yn iachay Eneas, Yn cyvody Tabitha. Yn troi llaweroedd at Christ. Ac yn lletuya yn-tuy barker:

* ffroeni — AC Saul eto yn *chwythy bygythiae a' lladd*fa* yn erbyn discipulon yr Arglwydd, aeth at yr Arch-offeiriat, ac archodd lythyrac ganthaw ir Damasco at y Synagogae, a chaffaei ef neb rei oedd or ffordd ‡hon*no* (ai yn wyr ai yn wragedd) vod iddo y dwyn hwy yn
* siwrneio — rhwym i Gaerusalem. Ac mal ydd oedd ef yn *ymddaith, e ddarvu val y *dy*nesaawdd ef ar Ddamasco, yn ddisyvyt y llewychawdd oci amgylch 'olauni or nef,
‡ ir llawr — Ac ef a gwympodd ‡ar y ddaiar, ac a glywodd lef, yn dywedyt wrthaw, Saul, Saul, paam im erlydi? Ac ef a ddyvot, Pwy *yt*wyt Arglwydd? A'r Arglwydd a
* anhawdd — ddyvot, Mi yw Iesu yr hwn a erlydi di: *calet yw yty wingo yn erbyn y swmbyl*æ*. *Efe yno* ac yn echrynedic
* mewn irdang — ac *yn synn, a ddyvot, Arglwydd, Pa *beth* a vynny i imi ei wneythyd? A'r Arglwydd *a ddyuot* wrthaw,
‡ Cwyn — ‡Cyvot a does ir dinas, ac e ddywedir yty pa beth vydd
* raid — *dir yty ei wneythy*d*. A'r gwyr oedd yn cydymddeith *ffordd* ac ef, a safasant wedy sanny, gan glywet y llef,
‡ vndyn — ac eb yddwynt welet ‡nebun. Ac Saul a gyvodes o yar y ddaiar, ac a gores ei lygaid, *ac* ny welawdd ef
* twysesont ef erbyn — vndyn. Yno yr *arwenesant ef erwydd ei law, ac ei
‡ ei olwc — duc*e*sont y Damasco. Ac *yno* y bu dri-die eb ‡welet,
* rryw — ac eb bwyta nac yfet. Ac ydd oedd *nep discipul yn Damasco 'r y elwit Ananias, ac wrthaw y dyvot yr Arglwydd drwy weledigaeth, Ananias, ac ef a ddyvot, Wele, *d'yma* vi Arglwydd. Yno y *dyuot* yr Arglwydd
* Cwyn cychwyn — wrthaw, *Cyvot, a' cherdda ir heol y elwir Vnion, a' chais yn-t*uy* Iudas vn aei enw Saul o *ddinas* Tarsus: can ys wele y mae ef yn gweddiaw. (Ac ef a welai drwy weledigaeth 'wr a enwit Ananias yn dyvot y mewn attaw, ac yn dody ei ddwylaw arnaw, y gahel o

honaw ei 'olwc. Yno ydd atebawdd Ananias, Arglwydd, *ys* clywais gan lawer am y gwr hwnw, vaint y *drwc a wnaeth ef ith sainct yn Caerusalem. Ac *cyd a hyny* y mae ganthaw yma awturtat gan yr Archoffeiriait, y rwymo pawp y 'alwo ar dy Enw. Yno y dyvot yr Arglwydd wrthaw. Dos ymaith, can ys mae ef yn llestr etholedic y mi, y ddwyn vy Enw rac bron y Cenetloedd, a' Brenhinedd a' phlant yr Israel. Can ys mi a ddangosaf iddaw, pa veint bethae ‡vydd dir iddaw ei goddef ermwyn vy Enw. Yno Ananias aeth ymaith, ac aeth y mewn ir tuy, ac a osodes ei ddwylo arnaw, ac a ddyvot, Brawd Saul, yr Arglwydd am danvonawdd (*ys ef* Iesu yr hwn a ymddangoses yty ar y ffordd wrth ddyvot) *y *dd*erbyn o hanot dy 'olwc, ac ith gyflawner or Yspryt glan. Ac yn y man y syrthiawdd y wrth ei lygait me*g*is ‡gan ac yn ebrwydd y *d*erbyniawdd ei 'olwc, ac y c*yv*ododd ac y batyddiwyt, ac y cymerawdd vwyt, ac y cryfhaodd. Velly y bu Saul dalm o ddiddyae gyd a'r discipulon oedd yn Damasco. Ac yn ‡ddiannot y precethawdd ef Christ yn y Synagogae, *mae ef ytoedd map Dew: a' chwithaw a wnaeth ar pawp ei clybu, a' dywedyt, Anid hwn yw ef, y oedd yn destryw yr ei 'alwent ar yr Enw hwn yn-Gaerusalem, ac a ddaeth yma er mwyn hyn *ys ef* ei y dwyn hwy yn rhwym at yr Archoffeiriait. Eithyr Saul a gynnyddodd vwy-vwy o nerth, ac a wradwyddawdd yr Iuddaeon oedd yn preswiliaw yn Damasco, gan gadaruhay may hwn *yt*oedd y Christ. Ac yn ol cyflawny llawer o ddyddiae, y cyd ymgyggorawdd yr Iuddaeon, er ei ladd ef. Eithyr y *cynllwyn hwy a wybu Saul: ac *vvy* a ddysgwiliesont y pyrth ddydd a' nos, y*vv* ladd ef. Yno yr discipulon y cymersont ef o hyd nos, ac ei *d*anvonesont trwy *r'* ‡mur, ac ei gellyngesont y lawr mewn cawell. A' gwedy dyvot Saul i Gaerusalem, y *profawdd e ymwascy a'r discipulon: ac ydd oeddent oll yn y ofny ef, gan ‡ancredy y vot ef yn ddiscipul. Ac Barnabas y cymerawdd ef, ac ei duc at yr Apostolon, ac vanagawdd yddwynt *pa vodd y gwelsai ef yr Arglwydd ar y ffordd, a' bod iddo lavaru wrthaw, ac mor hyderus y llavaresei ef yn Damasco yn Enw yr Iesu. Ac ydd oedd ef yn *cyd tramwy ac wynt yn-Caerusalem, ac a lavarodd yn eon yn Enw yr Arglwydd Iesu, ac ef a gympwyllawdd ac a ‡ymddadleawdd a'r *Groecieit: ac wy*ntvvy* a geisiesont y ladd ef. A'

* drygae
‡ orvydd
* val. &c.
‡ oen
‡ ebohir, eb oludd, yn ddysyfyt, yn ehegr
* taw
* brad
‡ vagwyr
* darparodd
‡ vot eb gredy
* p'odd
* myned y mewn ac allan
‡ ymresynodd
* Groecwyr

phan wybu y broder, *vvy* y ducesont ef i Cesareia, ac ei *d*anvonesont ymaith y Tarsus. Yno ydd oedd yr Ecclesi*dd* yn cael heddwch trwy 'r oll Iudaia, a' Galilaia, a' Samareia, ac ei hadailiadwyt, gan yddwynt ‡rodiaw yn ofn yr Arglwydd, ac ei lliosocwyt trwy ddiddanwch yr Yspryt glan. Ac e ddarvu, val ydd oedd Petr yn gorymddaith trwy 'r oll *vvledydd*, e ddaeth hefeit at y sainct oedd yn trigiaw yn Lydda. Ac yno y cauas *neb dyn a enwit Aaineas, y vesei yn gorwedd yn ei wely wyth blynedd, ac oedd yn glaf o'r parlys. Ac Petr a ddyvot wrthaw, Aineas, *yr* Iesu Christ 'sy ith iachau: cyvot a' gwna dy wely. Ac ef a gyvodes yn ebrwydd. *Ac oll oedd yn preswyliaw yn Lydda ac Saron, y gwelsant ef, ac ymchwelesont ‡ar yr Arglwydd: Ac ydd oedd hefyt yn Ioppa ryw discipules aei henw Tabitha (yr hon wrth hi deongl * y ddywedir Dorcas) hon oedd yn gyflawn o weithredoedd da, ac o eleesenae 'r ei wnelei hi. Ac e ddarvu y dyddiae hyny, bod iddi glefychy a' marw: a' gwedy yddwynt hei golchi, *vvy* dodesont hi mewn goruchystavell. Ac erwydd bot Lydda yn *gyf*agos ‡i Ioppa, a' chlywed o'r discipulon vot Petr yno, wy ddanvonesont atto ddau wr, gan ddeisyf na*d* oedei ddyuot atynt. Yno y cyvodes Petr ac yd aeth y gyd ac wynt: ac wedy ei ddyvot, wy ei dygesont ir *oruch* ystavell, lle ydd oedd yr oll wragedd-gweddwon yn sefyll *oei amgylch yn wylaw, ac yn dangos y peisiae a'r gwiscoedd, a wnaethai Dorcas, tra *yt*oedd *hi* y gyd ac wynt. Yno Petr y rhoes hwy oll y maes, ac ‡estyngawdd ar ei liniae, ac a weddiawdd, ac a ymchwelawadd at y corph, ac a ddyvot, Tabitha, cyvot. Ac yhi a agores ei llygait, ac wedi y gwelas hi Petr, ydd eisteddawdd. Yno y rrodes ef y llaw iddhei, ac hei *cyvodes i vyny*dd:* ac ef a elwis y sainct a'r gwragedd-gweddwon, ac ef y adverodd hi yn vyw. Ac e a wybuwyt dros oll Ioppa, a' llawer a gredesont yn yr Arglwydd. Ac e ddarvu, yd pan oedd yddaw drigaw lawer o ddyddiae yn Ioppa, gyd ac vn Simon ‡barker.

‡ ymarwain
* amylhawyt
‡ ryw wr
* A'phawp
‡ at
* elwir, ytyw
‡ at
* yn ei emyl
‡ a benlinoedd
* derchavodd
‡ tanner.

Pen. x.

Rybuddio Cornelius gan yr Angel. Yd anuon y mae ef i Ioppa Gweledigaeth Petr. Py wedd ydd anvonwyd ef at Cornelius. Y Cenetloedd hefyt yn d'erbyn yr Yspryt, a' ei batyddio.

AC ydd oedd *nep gwr yn Caisareia a ei enw Cornelius capten y ‡ddiadell y elwit *diatell* yr Ital, *gvvr* devosionol ac *vn* yn ofny Dew, y gyd ei oll tuy*lvvyth*, ac yn rhoi llawer o eleeseni ir *popul ac yn gweddiaw *ar* Ddew yn 'oystat. Ef a welawdd drwy weledigaeth yn eglur (‡yn cylch y nawvet awr o'r dydd) Angel Dew yn dyvot ato, ac yn dywedyt wrthaw, Cornelius, A' phan edrychawdd arnaw, ofny a wnaeth, a' dywedyt, Pa beth *yt*yw, Arglwydd? Ac ef a ddyvot wrthaw, Dy weddiae ath eleesenae a escenesont *yn-cof geyr bron Dew. Ac yn awrhon anfon wyr i Ioppa, a' galw am Simon a elwir Petr. Hwn ys ydd yn lletya gyd ac vn Simon barker, yr hwn 'sy ei dy ‡wrth y mor: ef a ddywait yty pa beth y ddlei y wneythy*d*. Ac wedy ymady or Angel a ymddiddanawdd a' C*h*ornelius, ef a alwodd *ar* ddau oei weison, a' *milwr ‡creddyfol, vn or ei oedd yn *dylyn wrthaw, ac a vanagawdd yddwynt pop peth, ac y *d*anvonodd hwy i Ioppa. A' thranoeth mal ydd oeddent yn mynet y ymddaith, ac yn *dy*nessay ir dinas, ydd escennawdd Petr ar ‡vcha y tuy y weddiaw, amgylch y *chwechet awr. Ac y ddaeth newyn arnaw, ac ewyllysiawdd gahel bwyt: ac wynt y paratoy *ryvv beth yddavv, e* ddygwyddawdd ‡llewyc arno. Ac ef a welas y nef yn agoret, a' rryw lestr yn descen ataw, mal llen-lliain vawr, wedy rhwymo *erwydd y pedair congyl, ac a ellyngwyt yd y waered yd y ddaiar, yn yr hon ydd oedd pop ryw anifal pedwar ‡carnol y ddaear, a' bestviloedd, ac ymluscieit, ac ehediait y nef. Ac e ddaeth llef ataw, Cyvot Petr: lladd, *a' bwyta. A' P*h*etr a ddyvot, Nage, Arglwydd: can na vwyteis erioed ddim ‡cyffredin *n*ai aflan. A'r llef a *ddyvot* wrthaw yr ailwaith, Y pethae a *garthodd Dew, na ‡chyffredina di. A hyn a wnaethpwyt teirgwaith: a'r llestr a gymerwyt drachefn i vyny*dd* ir nef.

Ac pan *yt*oedd Petr yn ‡petrusaw ynthaw ehun pa beth *yt*oedd y weledigaeth hon y welsai, wele, y gwyr y *dd*anvonesit y gan Cornelius, a ymovynesent am d*u*y Simon, ac a safent wrth y porth, ac a 'alwasont, ac 'ovynesont, a *yt*oedd Simon a gyfenwyt *yn* Petr, yn lletuya ynaw. Ac mal ydd oedd Petr yn meddwl am y weledigaeth, y dyvot yr Yspryt wrthaw, Wele, tri-*g*wyr yn dy geisiaw: cyvot *can hyny, a' descen, a' dos gyd a hwy, ac na ‡amhae, can ys mi*v*i y danvoneis hwy.

* rryw
‡ gywdawt, vyddin
* plwyf
‡ amgylch
* mewn
‡ yng-lan
* sawdiwr
‡ devosionol dwywol, ai 'oglyt ar Ddew
* waytio arnaw
‡ benn
* ys am haner dydd
‡ dieithrwch meddwl
* erbyn
‡ troedioc
* ac ys,
‡ halog
* lanhodd, purhaodd
‡ haloga
* dowto, amhay, synniaw
* tithae
‡ dowta

Yno Petr a ddescennawdd at y gwyr, ydd anvonesit ataw ywrth Cornelius, ac a ddyvot, Wele, *mivi* yw 'r *hvvn* ydd ych yn ei geisiaw: pa *beth* yw 'r achaws o ei bleit y daethoch yma? A'hwy a ddywedent, Cornelius y captaen-cannwr, gwr cyfiawn, ac *vn* yn ofny Dew, ac a gair da iddaw gan oll genedl yr Iuddaeon, a rybyddiwyt *or nef* y gan Angel sanct, y *dd*anvon am danat, y ei d*uy*, ac y wrandaw *ar* dy 'airiae. Yno y galwodd ef wynt y mewn, ac ei lletyawdd: A' thranoeth, ydd aeth Petr allan y gyd ac wynt, a'r ei o'r broder o Ioppa aeth y gyd a hwy.

A' *thranoeth, ydd aethant y mewn y Cesareia. Ac Cornelius a arosawdd arnwynt, ac y galwesei ei ‡gyd-genedloedd, a' ei annwyl gereint. Ac e ddarvu, val ydd oedd Petr yn dyvot y mewn, bot i Cornelius *gyfarvot ac ef, a' dygwyddaw wrth y draet ef a' ei addoli. Ac Petr y cyvodes ef, gan ddywedyt, Cyvot y *vynydd:* ‡a' mi*n*ef wyf dyn. Ac wrth ymddiddan ac ef, y daeth y mewn, ac a gavas lawer wedy dyvot yn-cyt, ac ef a ddyvot wrthwynt, *Chvvy*chwi wyddoch nad yw gyfreithlawn i wr o Iuddew ymwascy n'ai ddyvot at *alltut: eithyr Dew a ddangosawdd i mi, yd na 'alwn ‡vn dyn yn *gyffredin, ai yn aflan: am hynny yd aethym atoch yn ddinag, pan *dd*anvonwyt am danaf. Erwydd pa bleit y ymofynaf, o ran pa achos y*d* anvonesoch am danaf? Yno y dyvot Cornelius, Er *es* pedwar diernot a ‡*ddeddyvv* *amgylch yr awr hon, ydd oeddwn yn vmprydiaw, ac ar y nawvet awr y gweddiais, yn vy-t*uy*, ac wele, y savodd *gwr geir vy-bron yn-gwisc *dd*ysclaer, ac y dyvot, Cornelius, e glypwyt dy weddi, ath eleesenae ynt yn-coffa ger bron Dew. Yd anvon ‡am hyny *rei el* i Ioppa, a' galw am Simon, ys ydd ei gyfenw yn Petr (efe 'sy yn lletya yn-t*uy* Simon y ‡barker yn-glann y mor) yr hwn pan ddel, a ymadrodd wrthyt. Yno yd anvoneis i yn ebrwydd am danat, a' thi wnaethost yn dda ar ddyvot. Yn awr gan hynny ydd ym ni *yma* oll yn *gydrychiol ger bron Dew, er *mvvyn* gwrandaw pop peth y 'orchymynwyt yty gan Ddew. Yno ydd agores Petr *ei* enae, ac y dyvot, Yn wir ydd wyf yn dyall, nad *yt*yw Dew yn yn ‡*d*erbyn cyflwr *neb.*

Eithyr ym-pop cened*laeth* y neb y *h*ofno ef, ac a wnel *iawnder, ys ydd gymradwy gantho. *Chvvy vvyddoch* y ‡gair yr hwn a ddanvones Dew i plant *yr* Israel, gan precethy *tangneddyf trwy Iesu Christ, yr hwn

* thradwy
‡ draseu
* gyhwrdd
‡ can ys
* vn o genedl arall
‡ neb
* halog
‡ aeth heibio
* hyd
* vn
‡ dithef
* tanner
‡ presennol
Yr Epistol ar ddie Llun Pasc, a' ddie llun y Sul gvvyn.
‡ edrych, braint, ansodd, ystat: vegis ai Sais ai Cymbro. &c. cyvoethoc ai tlawd. &c.
* vniondep
‡ pregaeth
* heddwch

ys id Arglwydd *pavvp* oll. *Ys ef* y gair y ‡ddaeth ‡ danwyt
trwy'r oll Indaia, gan ddechrac yn-Galilaia wedy y
batydd a precethei Ioan, *nid amyen no* darvot i Ddew *py vvedd
‡enneiniaw Iesu o Nazaret ‡a'r Yspryt glan, ac a ‡ iraw
nerth: yr hwn gerddawdd o yamgylch gan wneythy- * trwy
gvveithredoedd-da, ac iachay pawp rei oedd yn 'oar-
sengedic y gan ‡ddiavol: can ys Dew oedd y gyd ac ‡ y cythrael
ef. Ac ydd ym ni yn testion o'r oll pethac a wnaeth * gwlad
ef yn-tir yr Iuddaeon, ac yn-Caerusalem: yr hwn a
laddesont *vvy*, ac a grocesont ar bren. Hwn a gyvodes
Dew *y vyny* y trydydd dydd, ac a barawdd bot ei
ddangos ef yn amlwc: nid ir oll popul, amyn ir testion
etholedic or blaen gan Ddew, *ys ef* y n*y*ni yr ei vuam
yn cydvwyta ac yn cydyvet ac ef, gwedy iddo gyvody
o veirw. Ac ef orchymynodd y ni precethy ir popul,
a' thestolaethy, mae ef yw hwnw a ‡ordeiniwyt gan ‡ osodwyt,
Ddew yn varnwr byw*ion* a' meirw. Ac y gyd hwnn arvaethwyt
y mae yr oll Prophwyti yn testiaw, mae trwy yr Enw
ef, y bydd i pwy bynac a creto ynthaw *ef*, *dd*'erbyn
maddeuant pechatae. Tra *yt*oedd Petr eto yn dywedyt
y geiriae hynn, y dygwyddawdd yr Yspryt glan ar yr
ei oll a glywsant y *gair. Ac wyntwy o'r ‡enwaediat * precaeth
a'r oeddent yn credy, a sannasant, cynniuer ac a ‡ *circucio*
ddaethent y gyd a P*h*etr, can ys darvot hefyt ar y
Cenetloedd *dincy dawn yr Yspryt glan. Can ys * tywallt
ẏddynt y clybot wy yn ‡ymadrodd a thavodae, ac yn Rodd
*mawrygy Dew. Yno ydd atebawdd Petr, A all neb ‡ llavaru, ymddiddan
'ohardd ddw*f*r, yd na vatyddier yr ei hynn, a *dd*erbyn- * mawrhau
iesont yr Yspryt glan yn gystal a ni*neu?* Ac velly
ef 'orchymynawdd y patyddio *h*wy yn Enw yr Ar-
glwydd: Yno y damunasant arno ‡aros *gyd a hvvy* ‡ dario, drigio
niver o ddyddiae.

Pen xj.

Petr ys yd yn dangos yr achos paam ydd aeth ef at y Cenetloedd. Y mae yr Eccles yn ei dderbyn yn gymradwy. Yr Eccles yn amlhay. Barnabas ac Paul yn praecethy yn Antiocheia. Agabus yn prophwyto bot drudaniaeth ar ddyvot. A'r ymwared.

CLYBOT o'r Apostolon a'r broder y oeddent yn
Iudaia, ddarvot hefyt ir Cenedloedd *erbyniet * dderbyn
gair Dew. A' gwedy dyvot Petr y vyny*dd* i Gaer-
usalem, wyntwy o'r ‡enwaediat a gynnenynt yn y ‡ cylchdoriat
erbyn ef, gan ddywedyt, Ti aethost y mewn at wyr eb
ddarvot ei enwaedy, ac y vwytëist gyd ac wynt. Yno

Petr a ddechreawdd, ac a esponiawdd *y peth* mewn trefn yddwynt, gan ddywedyt, My*vi* oeddwn yn-dinas Ioppa, yn gweddiaw, ac mewn *llewic y gwelais y weledigaeth *hon*, Bot ryw lestr vnwedd a llenlliain vawr yn descen wedy 'r ellwng i waeret o'r nef erbyn y petair congyl, a dyvot *a 'oruc yd ataf. A' phan ddeleis selw ernei, yr ‡ystyriais, a' gwelais *pedwar-troedogion y ddaear, a' ‡bestviloedd, ac ‡ymlucieit, ac ehedieit y nef. A' chlyweis lef*erydd* yn dywedyt wrthyf, Cyvot Petr: lladd a' *bwyta. A dywedais in*ef*, ‡Na *vrnaf* Arglwydd: Gan ys dim *cyffredin ai aflan nid aeth vn amser o ve wn vy-genae. Ac atep o'r llef*erydd* ‡vy*vi* eilwaith o'r nef, Y pethae a *lan-hodd Dew, na ‡chyffredina di. A' hyn a wnaethpwyt tairgwaith, a'r oll *pethe* a gymerwyt y vyny*dd* drachefn ir nef. Ac wele, yn ‡y man ydd oedd tri-gwyr wedy dyvot eisioes i'r t*uy* lle ir oeddwn i, wedy ei d'anvon o Cesareia ataf. A'r Yspryt a ddyvot wrthyf, ar vynet o hanof y gyd ac wynt, eb *petrusaw: ac yno y daeth y chwec*h* broder hynn gyd a mi, ac ydd aetham y mewn y d*uy* 'r gwr. Ac ef a ddangoses y ni p'odd y gwelsai ef Angel yn ei d*uy*, yr hwn a safawdd ac a ddywedawdd wrthaw, Anvon *'wyr i Ioppa, a' galw am Simon y gyfenwir Petr: ef e a ymadrodd 'eiriae wrthyt', trwy yr ei ith *iacheir ty*di* ath oll t*uy*. Ac a *mi* yn dechrae llavaru y ‡dygwyddawdd yr Yspryt glan arnwynt, me*g*is ac arnam nin*eu* *yn y dechre*at*. Yno y meddyliais am 'air yr Arglwydd, modd y dywetsei ef, Ioan a vatyddiawdd a dw*f*r, ‡a' chwi*theu* a vat-yddier a'r Yspryt glan. Gan hyny *ac a Dew yn rroi yddwynt wy gyfryw ddawn ac *a roes* i nin*eu*, pan credesam yn yr Arglwydd Iesu Christ, pwy oeddwn i, y allu ‡gwrthladd Dew? Pan glywsant wy hynn, *d*ystewy a *'orugant, a' gogoneddy Dew, gan ddy-wedyt, Can hynny ac ir Cenetloedd y rhoddes Dew ‡ediveirwch *er bywyt.

Ac wyntwy a 'oyscaresit obleit y ‡gorthrymder y godesei yn-cylch Stephan, a rodiesont trwyodd yn y *ddaethant* i Phenice ac Ciprus, ac Antiocheia, eb precethy yr gair y nep, anid ir Iuddaeon yn vnic. Ac 'rei o hanaddwynt oedd wyr o Cyprus ac o Cyrene, y sawl pan ddaethant y Antiocheia, a ymddiddanesont a'r Groecieit, ac a precethesont yr Arglwydd Iesu. A' llaw yr Arglwydd oedd gyd ac wynt: ac niuer

‡ ddieithrwch meddwl
* wnaeth
‡ synniais, creffeis
* anifeilieit petwar carnol
‡ gwylltviloedd
* ac ys
‡ Nyw 'r Ddew i minewneuthur
* haloc
‡ ymy
* purhawdd, carthawdd
* haloga
‡ ebrwydd
* ddowto
‡ pa vodd
* rei
‡ ddywait
* cedwir
‡ syrthiodd
* ar, or
‡ anid chwychwy
* as rhoes
‡ gohardd, llestair, rhwystro
* wnaethant
‡ penyt
* i vywyt
‡ blinder, artaith

mawr a gredawdd ac y ymchwelawdd ‡ar yr Ar- ‡at
glwydd. Ac yno y daeth y gair o'r pethae hyny i
glustiae yr Eccles, 'oedd yn-Caerusalem, ac wynt an-
vonesont Barnabas y vyned yd yn Antiocheia. Yr
hwn gwedy ei ddyvot a' gwelet *rrat Dew, llawen *gras
vu ganthaw, ac ef a annogawdd *bawp* oll, ar vot
yddwynt trwy ‡arvaeth calon *'lyny wrth yr Ar- ‡pwrpos
glwydd. Can ys gwr da *yt*oedd ef, a' llawn o'r Yspryt *ddylyn yr Arglwydd
glan, a' ffydd, a 'lliosogrwydd o popul a ymgyssyllt-
awdd a'r Arglwydd.

Yno ydd aeth Barnabas y maith i Tarsus y geisiaw
Saul: ac wedy y ddaw ei gahel, ef ei duc y Antio-
cheia. Ac e ddarvu, y n y buont vlwyddyn gyfan yn
cytal ar Eccles, ac yn dyscy *tyrva vawr, ac y n y *popul
'alwyt y discipulon yn gyntaf *lle* yn Antocheia yn
Christianogion. Ac yn y dyddiae hyn*y* y daeth Pro- *Yr Epistol ar ddydd. S. Iaco.*
phwyti o Caerusalem i Antiocheia: ac y cyvodes vn
ha*nadd*ynt a elwit Agabus, ac yr arwyddocaodd trwy
yr Yspryt, y byddei ‡newyn mawr dros yr oll vyt, yr ‡drudanieeth
hynn hefyt y *ddar*vu y dan Claudius Caisar. Yno
yr discipulon pop vn yn ol ei allu, a ddarparasont
anvon *rryvv* cymporth ir broder oedd yn preswiliaw yn
Iudaia. Yr hyn hefyt a wnaethant, gan *dd*anvon at yr
Henafieit, trwy law Barnabas a' Saul.

Pen. xij.

Herod yn ymlit y Christnogion. Yn lladd Iaco. Ac yn carcharu Petr: A'r Arglwydd yn ei ryddhay trwy Angel. Aruthredd angae Herod. Yr Euangel yn cerddet rraeddei yn llwyddianus. Barnabas ac Saul yn ynchwelyt i Antiocheia, ac yn cymeryt Ioan Marc gyd ac wynt.

AC yn-cylch y cyfamser hyny, yr estennodd Herod *Yr Epistol ar ddydd. S. Petr.*
Vrenhin ei *ddvvy*law y *gystuddiaw yr ei or *orthrymu, vlinaw
Ecclesi. Ac ef a laddawdd Iaco brawd Ioan a
chleddyf. A' phan welas ei vot yn voddlawn gan yr
Iuddaeon, ef aeth raeddo, y ddal*ha* Petr hefyt (ac
dyddiae yr bara *croyw *yt*oedd *hi*) ac wedy iddaw ei *cri, crai, di-surdoes
ddal*ha*, y dodes ef yn-carchar, ac ei rhoddes at petwar
petwarieit milwyr yew gadw, gan veddwl ar ol y Pasc
y ddwyn e allan ir popul. Ac velly Petr a getwit
yn-carchar, a' gweddi *ddifrifol a wnait gan yr Eccles ‡ddyval, ddwys
ar Ddew y drostaw. Ac pan oedd Herod aei vryd
ar y ddwyn ef allan *ir bohul*, y nos hon o y cyscawdd
Petr rryng dau *vilwr, wedy ei rwymo a dwy catwyn, *sawdiwr

a'r ceidweit *rac y drws a gatwent y carchar. Ac wele, Angel yr Arglwydd yn dyvot ‡ar ei huchaf, a' llewych oedd yn *d*yscleiriaw yn y tuy, ac ef yn taro Petr ar *ei* ystlys, ac yn ei gyvody i vyny*dd*, gan ddywedyt, Cyvot yn vuan. A'ei gatwynae a syrthiasant o *iar *ei* ddwylaw. Dywedyt o'r Angel wrthaw, Ymwregysa, a 'rhwym dy ‡sandalae *vvrthyt*. Ac velly y gwnaeth. Yno y dywedodd wrthaw. Gwisc dy ddillat am danat, a' chanlyn vi. Ac *Petr* a ddaeth allan ac ei *canlynawdd, ac ny wyddiat ef vot yn wir, y peth a wnaethit gan yr Angel, anid tybyet mae gweledigaeth a welsai. Weithiam wedy ei mynet eb law y gyntaf ar ail gadwriaeth, wy ddaethant ir porth haiarn, y ‡arwein ir dinas, yr hwn a ymagorawdd yddwynt o ei waith ehun, ac wy aethant allan, ac a drawenesont trwy vn *heol, ac eb-oludd ydd ymedawodd yr Angel ‡y wrthaw.

Ac wedy ymchwelyt Petr ato ehun, y dyvot, Yn awr y gwnn yn ddiau, mae yr Arglwydd a dd'anvonas ei Angel, ac am *gwaredawdd i o law Herod, ac y wrth *dd*ysgwyliat popul yr Iuddaeon. Ac wrth iddaw ‡adveddylied, e ddaeth i d*uy* Vair, vam Ioan, 'rhwn oedd ei gyfenw' Marc, lle ydd oedd llawer wedy'r ymgasely ac yn gweddiaw. Ac wedi i Petr *guro drws yr entri, y daeth morwyn allan y wrandaw, aihenw Rhode. A' phan adnabu hi lais Petr, ni*d* agores hi *ddrvvs* yr entri gan lewenydd, eithyr rhedec y mewn, a' manegy bot Petr yn sefyll ‡gerwynep yr entri. Ac wy*theu* ddywedesont wrthei, Ydd wyt *ti* wedy ynvydy. A' hi*thae* a gadarnhaodd vot y peth velly. Yno y dywed*e*sant wy, Ei Angel ef *yt*yw. Ac Petr oedd *yn parhay yn curo, a' gwedy yddwynt *ei* agori, a' y welet ef, sanny a wnaeth arnwynt. Ac ef a amneidiawdd arnwynt a llaw, ar dewi o hanwynt, ac a vanagawdd yddwynt, ‡paddelw y dugesei yr Arglwydd ef allan o'r carchar. Ac ef a ddyvot, *Evvch*-y-ddangos y pethae hyn i Iaco ac ir broder: ac ef a ymadawodd ac a hyntiodd i le arall.

Eithr pan ddyddhaodd hi, y bu trallot nyd bychan ymplith y *milwyr, pa *beth* ‡a wnaethit i Petr. Ac wedy i Herod y geisiaw ef, ac eb ei gahel, ef a holawdd y ceidweit, ac a 'orchymynawdd ei harwein ymaith *yvv* **poeni*. Ac ef aeth y waered o Iudaia i Caisareia, ac a arosodd *ynavv*. Ac Herod oedd ‡aei vryd ar ryvela

‡ argyfor, wrth
* atwynt
* wrth
‡ escidiae
* dilynoedd
‡ a dywys
* ystryt
‡ ac ef
* achubawdd
‡ synniaw
* ffusto
‡ wrth
* byth
‡ pa wedd, po'dd
* sawdwyr
‡ ddarvesei
* *cospi*
‡ wedy llidiaw yn ei veddwl

yn y erbyn wy o Tyrus a Sidon: ac wyntwy oll a
ddaethant yn vn vryd attaw, ac wedy *troi Blastus
oedd was stavell yr Brenhin, erchy heddwch a 'orugant,
can ys bot *maethddrin y gwlad hwy *gan ‡*dir*
y Brenhin. Ac ar ddyddgwaith nodedic, ydd ymwiscodd
Herod yn-gwisc brenhinawl, ac ydd eisteddawdd
yn y vrawdle, ac y areithiawdd wrthwynt. A'r popul
a roes ‡gawri, *gan ddyvvedyt*, Llef Dew, ac ny*d* dyn.
Ac *yn ehegr Angel yr Arglwydd y trawodd ef, can
na roddesei ef y *gogoniant y Ddew, ac ef a *eswyt
gan bryvet, ac a ddyffoddes. A' gair Dew a dyvot, ac
a liosocwyt. Yno Barnabas ac Saul a ymchwelesont
‡o Gaerulaem, gwedy yddwynt gyflawny ei swydd, ac a
gymeresont *gyd a'n hwy Ioan, yr hwn y gyfenwit, Marc.

* enill
‡ maethy, magy
‡ llafur, heiniar
* orsedd
‡ vonllef
* eb ohir, yn y lle
‡ clod, moliant, anrydedd
* vytawyt
‡ i
* ganthynt

Pen. xiij.

Bod galw Paul a' barnabas y precethy ymplith y Cenetloedd. Am Sergius Paulus, ac Elymas y swynwr. Ymadawiat Marc. Paul yn precethy yn Antiocheia. Fyddd y Cenetloedd. Bod gwrthddot yr Iuddeon. Bod y sawl a ordeiniwyt i vywyt, yn credy. Frwyth ffydd.

YDD oedd hefyt yn yr Eccles *yt*oedd yn Antiocheia, Prophwyti 'rei a' dyscyawdron, me*g*is Barnabas, ac Simeon y elwit Niger, a 'Lucius o Cyrene, ac Manahen (yr hwn *y ddaroedd ei gyd vaethrin *gyd* ac Herod y Tetrarch) ac Saul Ac mal ydd oeddent wy yn ‡gweini ir Arglwydd, ac yn vmprydiaw, y dyvot yr Yspryt glan, *Didolwch i mi Barnabas ac Saul, ir ‡gwaith y gelwais am danwynt. Yno ydd vmprydiesont, ac y gweddiesont, ac y dodesont ei dwylaw arn*addvvy*ynt, at y gellyngesont *yvv hynt*. Ac wynte wedy ei *d'*anvon ymaith y gan yr Yspryt glan, aethan y wared y Selcucia, ac o *dd*yno mordwyaw a' orugant y Cyprus. Ac pan oeddent yn Salamis, y precethesant 'air Dew yn ‡Synagae yr Iuddeon: ac ydd oedd Ioan hefyt yn *wenidawc *yddvvynt*. Ac wedy yddwynt gerddet dros yr ynys yd yn Paphus, wy a gawsant ryw swynwr, gau prophwyt, o Iddew, a'ei enw Bariesus, yr hwn *yt*oedd y gyd a' *Raglaw Sergius Paulus, *vn oedd* wr ‡prudd. Ef e a 'alwodd-ato am Barnabas ac Saul, ac a ddesyfawdd *cael* clywet gair Dew. Ac Elymas, y swynwr (can ys velly ytyw ei enw oei ddeongyl) a wrthladdawdd yddwynt, gan geisiaw d'atroi y Raglaw o'r ffydd. Yno

* vrawdmaeth ydoedd
‡ goasanaethy
* Neilltuwch, goanrhedwch
‡ gorchwyl
‡ cynnlleidvaae
* vynestr
* deputi
‡ doeth

Saul (yr hwn hefyt *a elwir* Paul) yn gyflawn or Yspryt glana, *hylldremiawdd arnaw, ac a ddyvot, ‡A gyflawn o bop dichell a' phop *twyll, map diavol, *a* gelyn pop *cyf*iawnder, a ny pheidy a *dychwely*d* vnion ffyrdd yr Arglwydd? Ac yn awr, ‡nachaf, llaw yr Arglwydd *ys yd* arnat, a' dall vyddy, ac eb welet yr haul dros amser. Ac yn *ddiatree y syrthiawdd arno niwlen a' thywyllw*ch* ac *ef* aeth o y amhylch, y geisiaw ‡llaw-arweinwyr. Yno y Raglaw pan welas yr hyn a wnaethit, a credodd, gan ryveddy wrth ddysc*eidaeth* yr Arglwydd. Pellach, wedy daroedd i Paul a'r ei oedd gyd ac ef *ddiangori y wrth Paphus y daethant i Perga *dinas ym*-Pamphilia: yno yr ymadaodd Ioan ac wynt, ac a ymchwelawdd i Caerusalem. Ac wedy yddwynt vyned ymaith o Perga, wy ddaethant i Antiocheia *dinas ym*-Pisidia, ac mynet y mewn ir Synagog y dydd Saboth, ac eistedd a 'orugant. Ac yn ol ‡*y* llith y Ddedd*yf* a'r Prophwyti, *yr archsynagogwyr a dd'anvonesont attwynt, gan ddywedyt, *Ha* wyr vroder, a's oes genwch ‡*neb* gair ciriol ir popul, dywedwch *rhagoch*. Yno y *cy*vodes Paul ac wedy yddo amneidio a llaw *am 'oystec*, y dyvot, *A* wyr *yr* Israel, a'r sawl 'sy yn ofny Dew, gwrandewch. Dew y popul hynn *yr* Israel a *dd*etholes ein tadae, ac a dderchafawdd y popul pan oedd yn preswiliaw yn tir-yr Aipht, ac a braich *go*ruchel y duc ef wynt allan oddynaw, ac *am*gylch amser dauugain blynedd y goddefawdd ef y moesac *h*wy yn y dyffaith*wch*. Ac wedy yddaw ‡ddiley saith cenetl yn-tir Chanaan, y *parthawdd ef y tir hwy yddwynt a ‡choelbren.

Ac wedy hyn y rhoes ef yddynt vrawdwyr yn-cylch petwar-cant a' dec a dauugain o vlynydde*dd*, yd ar amser Samuel y Prophet. Ac yn ol hynny yr archasant gael Brenhin, ac y rhoes Dew yddwynt Saul, vap Cis gwr o lwyth Beniamin *dros yspait* dauugain blynedd. Ac yn ol y *ysmuto ef, y cyvodes ef Ddauydd yn Vrenhin yddwynt, am ba vn y testiawdd ef, gan ddywedyt, *Ys* cefeis Ddauydd *vap* Iesse, gwr ‡herwydd vy-calon, yr hwn a wna pop peth a'r ewyllysiwyf. O had hwnn *yma* y *cyvo*-des Dew ‡wrth *ei* addewit ir Israel, *yr* Iachawdr Iesu: pan precethodd Ioan yn gyntaf *o vlaen y ddyvodiat ef, vatydd ‡ediveirwch ir oll popul Israel. Ac pan gyflawnodd Ioan ei *gerddet, y dywedodd, y neb a veddylwch vy-bot i, ni*d* *hvvnvv* yw vi: eithyr wele, y mae *vn* yn dyvot ar vy ol i, yr

* ddalhwys selw,
‡ O
* adwyth, mesyf
* ymchoelyd, troi
‡ wele
* y man
‡ aei tywsei erbyn ei, law
* hwyliaw ymaith
‡ darllen
* llywodraeth-wyr y Sinagog
‡ *vn*
* ddewisodd
‡ ddestriw, ddinistro
* rhanawdd
‡ chwt, chwtys
* roi ef heibio, ddigyvoethi
‡ yn ol
* herwydd, yn ol
* gerbron
‡ *penyt*
* cwrs, gyrfa

hwn nid wyf deilwng y *dd*atdod escit ei dract. *A* wyr ‡ ellwng
vroder, plant cenedlaeth Abraham, a' pha'r ei bynac *Yr Epistol ddie Marth Pasc.*
yn eich plith ys ydd yn ofny Dew, y *chvvy*chwi yd
anvonwyt gair yr iecheit *hwnn. Can ys preswylwyr * hyn
Caerusalem a' ei llywodraethwyr can nad adnabuont ‡ vwrw, ddamno
ef, nac eto llefae yr Prophwyti, yr ei a ddarlle*n*ir pop
dydd Sabbath, y gyflawnesant wy, can y varny ef, a
chyd na chawsant ddim achos angae *arnavv, val cynt*
yr archasant *vvy* ar Pilat y ladd ef. Ac gwedy ydd-
wynt ‡gwplay pop peth a escrivenesit o hano, eu des- * cyflawny, orphen
cenesont i ar y pren, ac ei dodesont *ym-monwent. ‡ mewn bedd
Ac Dew y cyvodes ef i vyny*dd* o veirw. Ac y gwel-
wyt ef lawer dydd y ganthwynt, yr ei ddaeth i vyny*dd*
gyd ac ef o Galilaia i Caerusalem, y sawl ys *yn* testion
iddo wrth y popul. A' ni*neu dd*'ym yn manegy y
chwy, am yr addewit a wnaethpwyt ir tadae, ddarvot
i Ddew ei gyflawny y *ny*ni y plant wy, can iddo gyv-
ody Iesu, me*g*is ac ydd escrivenir yn yr ail Psalm, Y
map meu yw ti: my*vi* heddyw ath *genetlais. Ac * cefeis, enelleis
am iddaw y gyvody ef o veirw ‡ny mwy*ach* ar adym- ‡ eb
choelyd ir *bedd, y dyvot val hyn, Roddaf ychwy * llygredigaeth
sanctawl bethae Dauid, yr ei ynt ‡ffyddlon. Erwydd ‡ ffyrfion
paam y dywait ef hefyt yn lle arall, Ny adewy ith
Sanct welet *llwgr*edigeth*. Can ys Dauid eisioes
gwedy iddaw wasanaethy ei oes, drwy gyccor Dew, ef
a hunawdd, ac a *osodwyt gyd aei dadae, ac a wel- ‡ ddodwyt
awdd lygr*edigeth*. Eithr ef e 'rhwn a gyvododd Dew
i vyny*dd*, ny welas *ddim* llwgr*edigaeth*. Can hyny bid
wybodedic y chwy, *ha*wyr vroder, may trwy hwn yma
y precethir ychwy vaddeuant pechatae. Ac ywrth pop
peth, y gan ba r'ei ny ellit eich cyfiawny *trwy * cau Cyfraith
Ddeddyf Moysen, *ys* trwy ddaw *ef* pop vn a creta, a
gyfiawnir. Gwilwch am hyny, rac dyvot ‡arnoch, y ‡ ar eich gwartha
peth a ddywedir yn y Prophwyti, Edrychwch ddirmyg-
wyr, a' rhyveddwch, a' *diflanwch *ymaith:* can ys, * dwannwch
gweithiaf ‡weithred yn eich dyddiae, gweithredd ny's ‡ waith
credwch, a byddei y neb ei *vanegy ychwy. * datcan

Ac wedi ei ei dyvot wy allan o Synagog yr Iudd-
aeon, ydd atolygawdd y Cenetloedd preceo hanynt y
geiriae hyn y ddwynt y dy*dd* Sabbath nesaf, A' gwedy
*ymadael or Gynnulleidfa, llawer or Iuddaeon, ac o * ymoyscary
‡proseliteit o'r oedd yn ofny Dew, a ddylynesant Paul ‡ dieithreit
ac Barnabas, yr ei a lavarodd wrthwynt, ac a annog-
awdd ar*nudd*wynt ar aros yn *rrat Dew, A'r *dydd* * gras

‡ canmwyaf
* ynghyt
‡ gwynvydy
* wrth-ddywedant
‡ ymserthy
* eon
‡ ddeongl esponio
‡ wele,
* troi, mynet
‡ Gwneuthur
* oleuni, llewych
‡ vuchodd
* dugit

Sabbath nesaf, y daeth yr holl ddinas ‡ haiach * ir vn lle y vrandaw gair Dew. A' phan welas yr Iuddaeon y popul, y cyflawnwyt wy o ‡ genvigen, ac a * ddywedesant yn erbyn y pethae, a ddywedwyt gan Paul, gan *ei* gwrth-ddywedyt a' *ei* ‡ caply. Yno y llevarawdd Paul a' Barnabas yn * hederus, gan ddywedyt, Rait oedd ‡ ymadrodd gair Dew yn cyntaf y *chvvy* chwi: anid can y chwi ei wrthladd *e* a'ch barny eichunain yn anteilwng o vywyt tragyvythawl, ‡ nachaf, *nyni* yn * ymchwelyt at y Cenetloedd. Can ys velly y gorchymynawdd yr Arglwydd y ni, *gan ddyvvedyt*. ‡ Gosodeis *dy*di yn * leuver ir Cenetloedd, y n y bych iachyt yd ar ddywedd y byt. A' phan glybu yr Cenetloedd, llawenhay a wnaethant, a gogoneddy gair yr Arglwydd, a' chyniver ac a ordinesit ir ‡ bywyt tragyvythawl, a gredesant. *Ac* val hynn y * cyhoeddit gair yr Arglwydd trwy gwbyl o'r wlat. A'r Iuddaeon oedd yn cynnyrfy rei or gwragedd devosionol ac anrydeddus, a' phennaethieit y dinas, ac y godesont ymlit yn erbyn Paul ac Barnabas, ac ei gyrresont allan oei tervynae *hvvy*. A' *h*wyn*teu* a yscytwesant y llwch i wrth ei traed, yn y herbyn hwy, ac a ddaethant i Iconium. A'r discipulon a gyflawnit o lawenydd ac o'r Yspryt glan.

Pen. xiiij.

Dew yn rhoddi rhwyddteb yw 'air. Paul ac Barnabas yn precethy yn Inconium, a' bot ei hymlit. Yn Llstyra yr bobul yn wyllysio aberthy i Barnabas ac i Paul, ac wythe yn ei gwrthddot, ac yn ei hannoc hwy y addoli yr gwir Ddew. Llapyddio Paul. Wynthwy yn cadarnhay y discipulon yn ffydd a dioddefgarwch, ac yn gesot gweinidogion. Ac wedy yddwynt gerddet llawer o leoedd, y maent yn adrodd ei dyvalwch yn Antiocheia.

* vyned ar vnwaith
‡ a'r ny chredynt
* drwy nerth
‡ drwy
* 'ohanwyt
‡ savent

AC e ddarvu yn Iconium, bot yddwynt ill dau * gyd vyned i Sinagog yr Iddaeon, a' llavaru velly, y n y bu i lios*ogrvvydd* mawr or Iuddaeon ac or Groecieit gredy. Anid yr Iuddaeon ‡ ancred*advvy* a gyffroesont, ac a lygresont veddyliae y Cenetloedd yn erbyn y broder. Ac am hyny yr arosant ynaw yn hir o amser, ac a gympwyllesont yn hyderus * yn yr Argiwydd, yr hwn a destolaethei *y gyd* a' gair y rat ef, ac a barawdd bot gwneuthy 'r arwyddion a' ryveddodae ‡ gan y dwylaw hwy. A' p*h*opul y dinas a * parthwyt a'r ei a ‡ oeddent y gyd ar Iuddaeon, a'r ei gyd a'r Apostolon. Ac pan wnaethpwyt rhuthr y gan y Cenetloedd, a'r

Iuddaeon, y gyd aei llywodraythwyr i *sarhay, ac yŵ llapyddiaw, deall y peth wnaethant a' ‡chilio i Lystra, ac Derbe, dinasoedd *yn* Lycaonia, ac ir *bro o y amgylch, ac yno ydd oeddent yn precethy yr Euangel.

Ac ydd oedd ‡neb gwr yn eistedd yn Lystra, eb veddy * o ei draet, yr hwn ytoedd yn ‡efrydd o groth ei vam, ac ni rodiesei erioet: Hwn a glybu Paul yn ymadrodd: yr hwn gan edyrch arnaw, ac yn ‡gwelet vot ganthaw ffydd i * vot iachay, a ddyvot a llef vchel, Sa yn *dy* vnion *sefyll* ar dy draet. Ac ef a neitiawdd y vyny*dd*, ac a rodiawdd. Yno pan welas y popul yr hynn a wnaethoedd Paul, y darchavesant ei llef, can ddywedyt yn iaith Lycaonia, Dewiae a ddescenesent atam yn rhith dynion. Ac *vvy* alwasant Barnabas *yn* ‡Iupiter, ac Paul, *yn* *Mercurius, can ys vot ef yn *ymadroddwr pennaf. Yno *yr* offeiriat *yddo* Iupiter, yr hwn ytoedd ger wynep y dinas, a dduc teirw a garlanti gerbron y pyrth, ac a vynesei aberthy y gyd a'r popul. Am'd pan glybu yr Apostolon, Barnabas ac Paul, wy a rwygesont ei ddillat, ac a redesont *y mevvn* ymplith y popul, gan lefain, a' dywedyt, *Ha* wyr, paam y gwnewch y pethae hyn? A' dynion ym ni*neu* yn-‡gorvot dyoddef val chwychwy, ac yn precethy ychwy, ar ymchwelyt o hanoch y wrth y gweigion **pethae* hynn at y Dew byw, yr hwn a wnaeth nef a daiar, a'r mor, ‡a 'r oll ys ydd ynthwynt. Yr hwn yn yr oesoedd vu gynt a 'oddefawdd ir Cenetloedd *'orymddaith yn ei ffyrdd eihunain. Cyd na adawodd ehun yn ddi-dyst, can iddaw wneythy da*oni*, *ac* dody glaw y *ny*ni or nefoedd, ac amserae ffrwythlawn, a' llanw*y* ein calonae ac * abwyt, *ac* a llewenydd. Ac wynt yn ymaddrodd y pethae hynn, braidd yr attaliesant wy'r popul rac aberthy yddwynt. Yno y daeth ryw Iuddaeon e Antiocheia ac Iconium, yr ei wedy yddwynt **gvvbl* e'''ol y popul, a lapyddiesont Paul, ac ei lluscesont allan or dinas gan dybieit ei varw. Ac a'r discipulon yn sefyll oei amgylch, y cyvodes ef, ac yd aeth y mewn ir dinas, a' thranoeth y tynnawdd ef a' Barnabas i D*d*erbe. Ac wedy yddwynt praecethy ir dinas hono, a' ‡dyscy llawer, wy ymchwelesont i Lystra ac i Iconium, ac i Antiocheia, gan gadarnhay *calonae yr discipulon, a' ei hannoc y ‡aros yn y ffydd, *gan ddyvvedyt* *mae trwy trollodae lawer y bydd dir y ni vyned y mewn teyrnas nef. Ac wedy ordiniaw

*wneuthur trawsedd ac wynt
‡ffo
*ar dai
‡rryw wr
*ar
‡cloff, crupl
‡deall
*gahel
‡Iou
*Merchur
*tavodioc
‡vn gyflwr, vnryw hanvot
**ddelwae*
‡a' ei gorymddwyn
*rodiaw, gerddet
*llyniaeth, ymborth
*annoc
‡dyscyplio
*enedhae
‡barhay
*y daw

o hanynt yddwynt Henafiait trwy etholedigaeth ym-pop Eccles, a' gweddiaw, ac vmprydiaw, wy ei gorchymynnesont *vry* ir Arglwydd yr hwn y credent ynthaw. Ac *fal hyn* gwedy yddwynt vyned dros Pisidia, y daethant i Pamphilia. Ac wedy precethu o han*add*ynt yr gair ym-Perga y descenesont y *ddinas* Attalia, ac o *dd*ynaw yr hwyliesont y Antiocheia, o'r lle y gorchymynesit wy i ‡ rat Dew ir gwaith y * gyflawnesent. Ac *yno* wedy ei dyvot a' chasely yr Eccles yn-cyd, adrodd a wnaethant pop peth a'r y wnaethoedd*oedd* Dew trwyddwynt *vry*, a' darvot iddaw agori drws y ffydd ir Cenetloedd Ac ynaw ydd arosant yn hir o amser y gyd a'r discipulon.

‡ ras
* gwplesent

Pen XV.

* *Circumcisio*

Ymryson yn cylch yr * enwaediat. Yr Apostolieit yn anvon ei dosparth at yr Ecclesi. Paul ac Barnabas yn precethy yn Antiocheia. Ac yn ymddidoli a ei gilydd o bleit Ioan Mark.

AC *yno* y descenawdd 'r ei o Iudaia, ac a ddyscesont y broder, *gan ddywedyt.* Addieithr bot eich enwaedy, * herwydd Deddyf Moysen, ny ellwch vot yn ‡ cadwedic. A' phan *yt*oedd ymryson nyd bachan, ac ymddadlae gan Paul ac Barnabas yn y erbyn *h*wy, *yno* ordeiniaw a wnaethant i Paul ac Barnabas ac yr eill o hanynt, vyned i vyny*dd* i Gaerusalem, at yr * Ebestyl a'r henafiait o bleit yr ‡ ymofyn hyn. Yno wedy ei d'anvon wy ymaith gan yr Eccles, trawcny a wnaethant trwy Phoinice, ac Samareia, gan vanegy ymchweliat y Cenetloedd: ac wy a dducesont lewenydd mawr ir oll vroder. Ac pan ddaethant i Gaerusalem, ei *d'*erbyniwyt y gan yr Eccles, a'r Apostolion ar Henaficit, ac manegy a 'orugant pa pethae a wnaethai Ddew trwyddwynt *vry.* Eithyr *eb vrynt*, yr ei o sect y Pharisaiait, a'r oedd yn credy, a *gyr*odesont, gan ddywedyt, vot yn angenrait y enwaedy *h*wy, a' gorchymyn *yddvvynt* gadw ‡ Deddyf Moysen. Yno y daeth yr Apostolon ar Henaficit yn-cyt, y * edrych ar yr ‡ ymadrodd hwnn. Ac wedy bot ymddadle mawr, y cyvodes Petr, ac y dyvot wrthwynr, *Ha* wyr vroder, chwi wyddoch ddarvot er *es*talm o amser, yn ein plith ni y Ddew vy n ethol i, yn y byddei ir Cenetloedd trwy vy-genae glywet gair yr Euangel, a' chredy. Ac Dew ‡ yr hwn a * edwyn calonnae, a ddue testolaeth gyd ac

* yn ol
‡ iach
‡ Apostolicit
* orchest, question
‡ Cyfraith
* resymy
‡ ymater
‡ Gr. y calon wybedydd
* wyr

wynt, gan roddi yddwynt *vvy* yr Yspryt glan, megis ac *y gvvnaeth* i ni*neu*, ac ny wnaeth ef ddim gohan-*rhet* y rhom ni ac wynt*vvy*, * can darvot iddo drwy ffydd ‡ carthy ei calonnae. Ac yn awr paam ydd ych yn * tempto Dew, wrth ddody iau ar warhae 'r discipulon, yr hwn ny allawdd na ein tadae na ni*neu* ei ‡ ddygy? Eithr ydd ym ni yn credu, trwy rat Iesu Christ ein bot yn gatwedic, yn y modd *y maent* wy. Yno yd ystawodd yr oll tyrfa, ac y gwrandawsant Barnabas ac Paul, yr ei a vanagent pa arwyddion a' ryveddodae a wnaethai Dew ymplith y Cenetloed trwyddynt *vvy*. Ac wedy yddwynt * ymoystegy, ydd attepadd Iaco, gan ddywedyt, *A*-wyr vroder, gwrandewch vi. Symeon a vanagawdd, paddelw y ‡ govwyawdd Dew yn gyntaf y Cenetloedd, y gymeryt *o hanvvynt* bopul y En w ef. Ac * wrth hynn y cyssona geiriae yr Prophwyti, mal ydd escrivenir, Yn ol hyn ydd ymchwelaf, ac yr adadeilaf ‡ tabernacul Dauid, yr hwn a syrthiawdd, ai adveilie a * at gyweiriaf, ac ei cyfodaf, yd pan *vo* ‡ relyw y dynion *ym*geisiaw yr Arglwydd, ac *ir* oll Cenetloedd, ar pa rei y galwyt vy Enw, medd yr Arglwydd yr hwn a wna yr oll pethae hyn. O ddechreu*at* y byt y mae yn wybodedic gan Ddew ei oll weithredoedd. Erwydd paam im-barn i, ny ddlem ni gynnyrfy yr ei hyny o'r Cenetloedd a ymchwelwyt * ar Ddew, anid bot y ni escennrivy attwynt, a'r ymgadw o hanynt o wrth ‡ halogrwydd * delwae, a' godinab, ac *yrvvth* y dagwyt, ac *yrvvth* wact. Can ys y mae i Voysen yn yr hen ‡ oesoedd gynt, ym-pop dinas, 'r ei y precetha ef, canys ddarlle*n*ir ef yn y Synagogae bop *dydd* Sabbath. Yno y gwelwyt vot yn iawn gan yr Apostolion ar Henafiait y gyd a'r oll Eccles, bot anvon gwyr etholedig*ion* oei plith ehunain i Antiocheia y gyd a Paul ac Barnabas: *nid amgen*, Iudas aei gyfenw Barsabas, ac Silas, yr ei oedd ‡ wyr pennaf ym-plith y broder, ac escriveny llythyrae y gyd ac wynt yn y ffurf hynn. *YR APOSTOLON* a'r Henafeit, a'r broder, * at y broder y sydd o'r Cenetloedd yn Antiocheia, ac yn Syria, ac yn Cilicia, yn danvon anerch. Can ys clywsam, *ddarvot* ir ei y ddaethant y wrthym, eich cynnyrfy *chvvi* a geiriae, a thraws ‡ siglaw eich meddyliae, gan dywedyt, Rait y chwi bot eich enwaedy, a' chadw yr Ddeddyf, ir ei ny

* yn ol
‡ 'lanhau
* provi
‡ arwein, ddwyn
* roi gosteo
‡ ymwelawdd
* a
‡ pebyll
* adadeilaf
‡ gwedillion, gwargred
* at
‡ vrynti
* eidole
‡ amser
‡ vlaenoriet
* rwystro

roddesem ni gyfryw 'orchymyn. Am hyny y gwelpwyt genym vot yn dda, gwedy ein dyvot yn-cyt o gyfundab, anvon gwyr etholedig*ion* atoch, y gyd a ein caredicion Barnabas ac Paul, gwyr a roesont ei *heneidiae tros Enw ein Arglwydd Iesu Christ. Can hyny yd anvonesam Iudas, ac Sylas, yr ei a venaic hefyt ychwy yr vnryw pethae ar *davot* leferydd. Can ys gwel*s*pwyt-yn-dda y gan yr Yspryt glan, a chenym ni*neu*, na ddodem ‡angwanec vaich arnoch, na 'r pethae angenreidiol hynn, *nid amgenach no*, Bot i chwy *ymgynnal y wrth ‡y pethae 'ry offrymir y ddelwae, ac ywrth waed, ac ywrth y *peth* y degir, ac ywrth *g*odinab: ywrth yr ei a's ymgadwch, da y gwnewch. Ewch yn iach. Ac wedy ei *gellwng o yno, wy ddaethant i Antiocheia, ac yn oll cynnull o hanwynt y llyos*ogrvvydd*, wy y rroddesont yr ‡epistol *yddvvynt*. Ac wedy yddwynt ei ddarllen, llawenhay a 'orugant gan y dyddanwch. Ac Iudas ac Silas ac wynt yn prophwyti, a anogent y broder ac ‡ymadrodd lliosoc, ac ei cadarn*h*esont. Ac wedy yddwynt drigio ynaw dalm o amser, wy *vaddeuwyt yn heddwch y gan y broder at yr Apostolon. Ac er hynny e welawdd Silas yn iawn aros yno yn'ostat. Paul hefyt ef a' Barnabas arosant yn Antiocheia gan *ei* dyscy a' phraecethy y gyd a llawer eraill 'air yr Arglwydd.

Eithyr ar ol swrn o ddyddiae ysganei Paul wrth Barnabas, Ymchwelwn *drachefyn*, ac ymwelwn a'n broder ym-pop dinas, lle precethesam 'air yr Arglwydd, ac *edrych* ‡padddelw ydd ynt *arnavv*. Ac Barnabas a gycgorawdd gymeryd gyd ac ynt Ioan a elwit Marc. Eithr Paul a dybiawdd nad oedd *yn* *gyfaddas y gymeryd ef yn ei cymddeithas, yr hwn a ‡dynnesei y wrthwynt o Pamphilia, ac nid aethei gyd ac wynt ir gwaith. Ac yno yr ymgyffroesant mor ddirvawr ac yr ymadawas yn aill y wrth y llall, val y cymerth Barnabas Varc, ac y mordyawdd i Cyprus. Ac Paul a ddewysawdd Silas, ac aeth ‡raeddaw wedy ei 'orchymyn gan y broder y rat Dew. Ac ef a dramwyawdd trwy Siria a' Cilicia gan, gadarnhay yr Ecclesi.

* bywyt, enieos
‡ mwy
* del-w-aberthae
* maddeu, myned
‡ llythr
* confford
‡ geiriae lawer
* ellyngwyt
‡ p'odd
* ddivei, gymmesur
‡ ymadawodd enciliawdd
* y gerddet

Pen. xvj.

Gwedy enwaedy o Paul ar Timotheus, ei cymerth y gyd ac ef. Bot yr Yspryt yn ei galw hwy or naill wlad ir llall. Bot ymchwelyt Lydia ir ffydd. Paul ac Silas yn-carchar yn ymchoelyt y goarcheidwad ir ffydd. Ac yn cahel ei gellwngval Ruueinuieit.

YNO y daeth ef i Derbe ac i Listra: ac wele, ydd oedd ynaw *nep discipul aei enw Timotheus, map i wraic *oedd* Iuddewes ac yn credy, aei dat *yt*oedd Groegwr. I hwn ydd oedd y broder oedd yn Lystra ac Iconium, yn rhoi ‡gair da. Ac am hyny Paul a vynnei iddaw vyned ymaith canthaw, ac ei cymerth ac ei enwaedawdd, o bleit yr Iuddaeon y oedd yn y *lleoedd hyny: can ys gwyddynt pawp, vot ei dat ef yn *g*roecwr: Ac mal ydd oeddent yn ymddeith trwy yr dinasoedd, wy roesont atwynt yr ‡yr athronddysc*e* y *ei* gadw, y ddaroedd y ordeiniaw gan yr Apostolon ar Henafeit, y oedd yn-Caerusalem. Ac velly y cadarn*h*eit yr Ecclesi*dd* yn y ffydd, ac yr am*p*leynt o riuedi beunydd.

(* ryw; ‡ testolaeth; * tueddae; ‡ cyfraithie)

Ac wedy yddwynt tramwy dros Phrygia, a' gorwlad Galacia, ei goharddwyt gan yr Yspryt glan rac precethy 'r gair yn Asia. Yno yd a*e*thant y Mysya, ac a geisiasant vyned i Bithynia: anid na **ddy*oddefawdd yr Yspryt yddwynt. Ac *am hyny* mynet a wnaethant trwy Mysia, ac a ddaethant y wared y Troas, lle ymddangoses gweledigaeth i Paul *y nos. Bot gwr yno yn sefyl' o Macedonia, ac yn gweddiaw arnaw, gan ddywedyt, Dyre*d* y Macedonia, a' chym*p*orth ni. A' gwedy gwelet o hanaw y weledigaeth, yn y van yr ymparatoesam i vynet i Macedonia, gan ein bot yn ddiogel mae yr Arglwydd a'n galwesei y precethy 'r Euangel yddwynt *vvy*. Yno mordwyaw a wnaetham o Troas, ac vniongyrch dyvot i Samothracia, a' thranoeth i Neapolis, ac o yno y Philippi yr hon ysy ddinas pennaf ym ‡parthae Macedonia, *ae thrigianwyr a hanoeddynt o Ruuain, ac yn y dinas hono y buam yn aros niuer o ddiddieu. Ac *ar* y dydd Sabbath, ydd aetham allan o'r dinas gar llaw avon, lle byddit gynefin a gweddiaw: ac eisteddesam *y lavvr*, ac ymddinasam a'r gwragedd, a ddaethesent yn-cyt. A' rryw wreic y elwit Lydia, erwerthai burpur, o ddinas y Thyatiriait, yr hon a ddolei Ddew, a wrandawodd *arnam:* yr hon a egorodd yr Arglwydd hei chalon, i ystyriaw ar y pethae a adroddit gan Paul. A'

(* adawdd; * lyw; ‡ ar dued; * *colonia*)

gwedy y batyddio hi, ai thuy*lvvyth*, ydd ervyniawdd y ni, gan ddywedyt, A's barnesoch vy-vot i yn ffyddlawn ir Arglwydd, dewch y mewn im t*u*y, ac aro*s*wch *yno:* a hi a'n cympellawdd. Ac ef a 'orucpwyt, a *ny*ni yn mynet i weddiaw, bot i ‡nebun vachcennes ac *yddi yspryt ‡dewindab*eth*, gyhwrdd a ni, yr hon a barei elw mawr y*dd* ei *h*argswyddi *wrth ddewiniaw. Hon a ‡ddylynei *ar ol* Paul a' ni*neu*, ac a lefei gan ddywedyt, Y *dynion hyn yw gweision y Dew goruchaf, yr ei ys y'n dangos yni ffordd yr iechyt. A 'hynn a wnaeth hi lawer dydd: eithyr Paul yn *poenedic ganthaw *hyn*, a' *led*ymchwelodd ac a ddyvot wrch yr yspryt, Gorchymynaf yty yn Enw Iesu Christ vynet ‡allau o hanei. Ac ef a ddaeth al'an yr awr hono. Pellach pan welas hi arglwyddi vyned ymaith gobeith y *elw hwy, dal*ha* Paul a' Sylas a wnaethant, a' ei llusco ir varchnat*va* at y Raclawieit, a'y harwein hwy at y ‡llywiawdwyr, gan ddywedyt, Y mae yr dynion hynn ac wynt yn Iuddaeon, yn cyn*t*yrfy ein dinas ac yn precethy *moesae, a'r nyd cyfreithlawn y ni ei *d*erbyn, na ei cadw, a' *ny*ni yn Runveinieit. A'r tyrfa a ‡gydgodes yn y h'erbyn hwy, a'r *llywyawdwyr a rwygesont h'ei dillat, ac a 'orchymynesont *ei* *curaw-a-gwiail. Ac wedy dody llawer gwialennot yddwynt, wy *ei* tavlesont i garchar, gan 'orchymyn i geidwat y carchar y cadw wy yn ddiescaelus. Yr hwn pan *d*erbyniawdd gyfryw 'orchymyn, y bwriodd hwy ir carchar ‡canolaf, ac a ‡rwymodd ei traed yn y *cyff*ion*. Ac am haner nos y gweddiawdd Paul a' Sylas, ac y can-molasant Ddew: a'r carcharorion y clywsant wy. Ac yn ddysyfyt y bu daiar-gryn mawr, yd yn y yscytwyt *dy*sailiae yr carchar: ac yn ebrwydd yr agores yr oll ddrysae, a' Rwymae pawp a rydd*h*awyt. Yno goarcheidwat y carchar wedy *dihuno, pan ganvu ddrws y carchar yn agoret, a dynnawdd ei gleddyf allan, ac a vynnesei ei ladd ehun, gan dybieit ‡cilio o'r carcharorion. Ac Paul a lefawdd a ei lawnllef, gan ddywedyt, Na wna ddim drwc yty hun: can ys ydd ym *ni* yma oll. Yno y galwodd *ef* am 'olae*ni*, ac y rruthiawdd y mewn ac yd aeth yn echryn-edic, ac y dygwyddawdd y lawr geyr-bron Paul ac Silas, ac y duc wy allan, ac a ddyvot, *Arglwyddi, pab beth 'sydd rait ymy ei wneythy'r, y vot yn gatwedic? Ac wynte a ddywetsant, Cred yn yr Arglwydd Iesu Christ ‡a' chatwedic vyddy, ti ath tuylwyth. Ac wy a pre-

‡ ryw vun, vorwyr
* ynthi
‡ *Pythonis*
* gan
‡ ddae
* gwyr
* ddrwc
‡ y maes
* enill
‡ llywodraethwyr
* Swyddogion
‡ dyvodae cynnedtеu
* gychwynodd
‡ ffusto
* perfeddol
‡ gaethiwodd
* pren
‡ deffroi
* ffo
* Hawyr
‡ iachedic

cethesont yddaw 'air yr Arglwydd, ac i pawp oedd yn ei d*u*y. Ac *yno* ef ei cymerawdd *h*wy yr awr hono o'r nos, ac a 'olchawdd *ei* cleisiae, ac y batyddiwyt ef a' ei oll *bewchenogaeth ebohir. Ac wedy iddo y dwyn *h*wy yew d*u*y, e 'osodes ‡vort geyr ei bron, ac a vu lawen ganthaw y vot ef a' ei duy*lu* yn credy yn-Dew. Ac wedy iddi ddyddhay, ydd anvones y llywiawdwyr, y *caisiait, gan dywedyt, Gellyngwch ymaith y dynion hynny. Yno y managawdd ceidwat y carchar yr ymadraddion hynn i Paul, *gan ddyvvedyt*, Y llywyawdwyr a *dd*anvonesont ich gellwng: yn awr am hyny tynnwch ymaith, ac ewch yn heddwch. Yno y dyvot Paul wrthwynt, Gwedy darvot yddwynt ein ‡bayddu *yn gyhoedd eb ein barny, a' nin*eu* yn Ruuainiait, wy a'n bwriesont yn-carcar, ac yr owrhon a vynnent wy ein tavlu ni allan yn ddirgel? nac e ddim; eithyr dawant wy, a' ducant ni allan. A'r caisiait a vanegesont y geiriae hynn ir llywawdwyr, ac *hvvy* a ofnesont pan glywsant mae Ruuain ‡ait oeddent. Yno yd a*e*thant ac *atoligesont yddynt, ac eu ducesont allan, ac a ddeisyfesont arnynt vyned allan o'r dinas. Ac wy athant allan o'r carchar, ac a ddaethant y mewn i *duy* Lydia: wedy yddwynt welet y broder, ei diddany a' 'orugant, a mynet *ymddaith.

* duy lwyth
‡ vwyt
* swyddogion
‡ curo
* or oystec
‡ wyr
* weddiesont arnynt
* y gerddet,

Pen xvij.

Paul yn dyvot i Thessalonica. Lle mae yr ei yn y dderbyn ef, ac eraill yn ei erlyd. Bod chwiliaw yr Scrythur lan. Efe yn ymddadleu yn Athenas, a' ffrwyth ei athroaeth.

AC val yr oeddent yn ymddeith drwy Amphipolis, ac Apollonia, wy *dd*'acthant i Thessalonica, lle ydd oedd Synagog *ir Iuddaeon. Ac Paul, yn ol ei ddevot, aeth y mywn attynt, ac ar dri *dyddiæ* Sabbath yr ymddadleuawdd ef ac wynt wrth yr Scrythurae, gan agori a' ‡dodi *drostavv* y byddei raidiol y Christ *ddy*oddef, a' chyfody o veirw: a' hwn yw 'r Iesu Christ, yr hwn, *eb yr ef*, ydd wyf yn ei precethy ychwy. A' r'ei o han*addvv*ynt a gredesont, ac ymwascesont a P*h*aul ac Silas: hefyt o'r Grocyeit a'r oedd yn ofny Dew llios*ogrvvydd* mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydic*ion*. Anid yr Iuddaeon a'r nid oedd*en* yn credy, yn *gwynvydy, a gymer*e*sont atwynt ryw grwydyrddynion o ‡ddehirwyr, ac wedy yddwyut gynnull y tyrfa, tervyscy

* yr
‡ rhoi
* cenvigenny
‡ o weison drwc

yr dinas a wnaethant, a dygyrchy tuy Iason, a' cheisiaw y dwyn hwy allan *at y popul. Eithyr pryd na vedresont ei caffael, wy luscesont Iason a' rryw vroder at pennaethieit y dinas, gan lefain, Yr ei hyn ysydd yn dadymchwel llywodraeth y byd, a' ll'yma ynt wy, yr ei a *dd*erbyniodd Iason *dan llavv*, a'r ei hyn oll ys y yn gwneythy'*d* yn erbyn *devodae Caisar, gan ddywedyt vot Brenhin *ar*all *vn* Iesu. Yno y cyffroesant *vvy* 'r popul, a' phennaethieit y dinas, wrth glywet hyn yma. Eithyr gwedy yddwynt *dd*erbyn ‡*atep* digonawl gan Iason a chan y llaill, ei *maddae ymaith a wnaethant. A'r broder yn y ‡lle a *dd*anvonesont ymaith Paul ac Silas o hyd nos i Beroia, yr ei gwedy ei dyvot yno, a*dd*aethan y mywn i Synagogae yr Iuddaeon. Ar ei hyn oedd ‡well o enedigaeth nac wyntwy o Thessalonica, yr ei a *dd*erbyniesont y gair a ei *llawnvrydd, gan chwiliaw yr Scrythurae beunydd, *y vvybot* a ytoedd y pethae hynn velly. Am hyny llawer o hanwynt a gredesont, ac o 'roec wragedd ‡syber*vvon*, ac o wyr nyd ychydig*ion*.

Eithyr pan wybu yr Iuddaeon o Thessalonica, vot hefyt precethy gair Dew gan Paul yn Beroia, wy ddathant yno hefyt, ac a gynyrfesont y *torfoedd. Ac yn y man yd anvones y broder Paul ymaith y vynet *megis* ir mor: eithyr Sylas ac Timotheus y arosont ynaw yn 'oystat. A'r ei y oeddent yn cyfrwyddo-ffordd i Paul, ei dugesont ef yd *yn* Athenas: ac gwedy yddwynt erbyn gorchymyn ‡ar Silas ac *ar* Timotheus ar yddynt ddyvot ar ffrwst ataw, yr aethant ymaith,

Ac tra yt edd Paul yn aros arn*addvvyyt* yn Athenas, yr *ymgythruddawdd ei Yspryt ynthaw, wrth welet y dinas aei goglyd ar ‡ddelwae. *Ac* am hyny yr ymddaleuawdd ef yn y Synagog a'r Iuddaeon, ac ar ei *dwywolion, ac yn y varchnat beunydd, a' phwy bynac a gyvarvyddent ac ef. A'rhyw Philosophwyr o'r Epicurieit, ac o'r Stoiceit a ymeddadlaesont ac ef, a 'r ei a ddywedent, Pa *beth* sy ym-bryd y ‡siaradwr hwn ei ddywedyt? Yr eill a *ddyvvedesont*, Tebic y vot ef yn vanagwr dewiae dieithr (erwydd iddo precethy yddwynt yr Iesu, a'r cyvodedigaeth.) Ac wy y daliesont ef, ac ei ducesont y *heol Mars, gan ddywedyt, Any allwn gahel gwybot, pa *ryvv* ‡athroaeth newydd a ymadroddir, genyt yw hon? Can ys ydd wyt yn dwyn ryw pethae dieithyr y ein clustiae: am hyny yr ewyllysem wybot

* ir
* cyneddfeu cyfreithieu
‡ sicrwydd cryno, machnieth
* gellwng
‡ man
‡ vonedigach
* yn dra chwanoc
‡ onest
* populoedd
‡ at
* y cyffroes, y ffromawdd
‡ eidolae
* creddyfol
‡ dywedytgar, y chwydelcwr
* ystryt Vawrth
‡ dysc, addysc

pa *han* yw y pethae hyn. Can ys yr oll Athenieit a'r dieithreit oedd yn preswilio ynaw, nid oeddynt yn *cymeryt enhyt y ddim, anid yn aill ai y ddywedyt, ai y glywet ryw beth o newydd. Yno Paul a safodd ym-*pervedd heol Mars ac a ddyvot, *A* wyr Athenieit *mi ach* gwelaf chwi ym-*pop peth*oll yn vawr eich goglyd ar y dywie. Can ys wrth ddyvot heibio, ac edrych ar eich ‡glochwytae *ys* ceveis allor, yn yr hon ydd escrivenit, *IR DEO ANVVYBODEDIC.* Yr hwn gan hynny eb wybot ydd ych yn ei addoly, hwnw venagaf ychwy. Dew yr hwn a wnaeth y byd, a'r oll pethae ys ydd ynthaw, can y vot ef yn Arglwydd nef a' daear, ny thric *ef* mewn templae gwneythuredic-a-dwylaw, ac nid addolir a dwylaw dynion, val *pe bei arno eisiae dim, ac ef e yn rhoddi i bawp vywyt ac anhenetl a' phop peth, ac a wnaeth o'r vn gwaed ‡oll genetl dynion y breswiliaw ar *hyd* wynep y ddaiar, ac a 'osodes yr amserae ar y *dd*aroedd ei rrac ordeiniaw a' thervynae ei preswyl*fa*, er ceisiaw o hanwynt yr Arglwydd, a byddei yddwynt gan **ym*balfaly ‡y gaffael *ef*, cyd yn diau nad yw ef yn y pell y wrth yr vn o hanam. Can ys *yntaw *ef* ydd ym byw, ac ydd ym yn ‡ymodi, ac y mae en bod, megis ac y dyvot rei a eich *Poetau hunain, O bleit ei ‡genedleth hefyt ym. A' chan ein bot yn genedlaeth Dew, ny ddlem *ni* dybio vot y Dywdot yn debic i aur, ai ariant, ai y vaen wedy ei lluniaw drwy gelfyddyt a' dychymic dyn. Ac amser yr anwybot hyn, nid oedd Dew yn *ystyriaw: eithyr yr owrhon y mae ef yn rrybyddiaw pop dyn ym-pop lle y *gymeryt-ediveirwch, o bleit iddo 'osot dydd yn yr hwn y bairn ef y byt yn-cyfiawnder, can y gwr *hvvnvv* yr vn a ‡dervynodd ef, a' rhoddy *diogelwch y pawp, am iddo y gyfody ef o veirw. A' phan glywsant *son* am ‡gyvodedigaeth y meirw, yr ei a watwarasant, ac ereill a ddywed*e*sont, Ith wrandawn drachefyn am y peth hynn. Ac velly Paul *aeth allan oei plith *vvy.* A' rryw wyr a *ddy*lynesont wrth Paul, ac a credesont: ym-plith pa rei ydd oedd Denis ‡Areopagita, a' gwreic a enwit Damaris, ac *er*-eill y gyd a hwy*nt.*

* ymroi
* canol
‡ goelion, devosione
* eb wybot, ny nys
* petei
‡ pop ryw ddyn
* deimlo
‡ vedry ar naw
* drwyddaw
‡ cyffroi
* Beirdd
‡ hiliogeth ganthaw
* dywiaeth,
‡ darbot
* ddyvot ir iawn
‡ osodawdd
* ffydd, sicrwydd
‡ cyfodiat
‡ ymadewis devnydd crediniaeth
‡ Ynat heol Vawrth

Pen. xviij

Paul yn llaurio a'ei ddwylaw, ac yn precethy yn Corinthus Y vot ef yn atcas gan yr Iuddaeon. Ac eto bot llawer yn y dderbyn ef. Ac iddo

cahel diddanwch gan yr Arglwydd. Gallio yn gommedd ymmur ar y creddyf. Addunet Paul. Y ffydd ef yn raeweledigaeth Dew, A'i 'ofal ef dros y broder. Moliant Apolos.

YN ol y *pethe* hyn, y dychwelawdd Paul o Athenas,
* rryw — ac y daeth y Corinthus, ac y cafas *nebun Iddew,
aei enw Aquila, y anesit ym-Pontus, wedy dyvot yn
‡ Eidal — hwyr *o amser* o'r ‡Ital a' ei wraic Priscilla (can ys
gorchymynesei Claudius bot ir oll Iuddaeon ady Ruuain)
* crefft — ac ef a ddaeth atwynt. A' chan y vot or vn *gelfyddyt,
ef a ar*hoesodd* y gyd ac wynt, ac a weithiawdd (can ys
ei celfyddytt *ytoedd* gwneythyr pebyll*ion*.) Ac ef a
‡ chynghori — *ym*ddadleuodd yn y Synagog pop *dydd* Sabbath, ‡ac
annoc a wnaeth ef yr Iuddaeon, a'r Grocieit. A' phan
* gyfyngwyt — ddaethesei Silas ac Timotheus o Macedonia, ydd *ym-
loscodd Paul yn yr yspryt, gan testiaw ir Iuddeon may
Iesu *ytoedd* y Christ. Ac wrth *rynd* o hanwynt wy y
wrthladd ac y gably, ef a ysgytwodd ei ddillat, ac a
ddyvot wrthwynt, Bit eich gwaet ar *vvartha* eich penn
‡ ydd wyf i yn 'lan — eich hunain: ‡*ys* glan *vyvi*: yn ol hynn ydd af *vi* at y
Cenetloedd. Ac ef a ysmutawdd o *dd*yno, ac a aeth y
* rryw wr — mewn y duy **neb* vn, y enwit Iustus, y oedd yn addoly
Dew, yr hwn oedd ei duy yn cyssylltу a'r Synagog.
Ac Crispus yr archsynagogwr, a gredawdd yn yr Ar-
glwydd a' ei oll duylu: a 'llawer o'r Corinthieit wrth ei
glywet, a gredesont ac a vatyddiwyt. Yno y dyvot yr
Arglwydd wrth Paul *yn* y nos trwy weledigaeth. Na*g*
ofna, eithyr ymadrodd, ac na thaw-*son*. Can ys my*vi*
* ddrygy — ys y gyd a thi, ac ny 'osyt nep arnat *y wneythy r
eniwet yty: erwydd y mae i mi popul lawer yn ‡y
dinas hon. Ac velly e drigawdd ynaw vlwyddyn ac
chwe*ch* mis, gan ddysey *ydd*v*rynt* gair Dew yn ei
plith.

* ddeputi — Yn awr pan oedd Gal-lio yn *Raglaw *yr* Achaia, y
cyvodes yr Iuddeon o vnveddwl en erbyn Paul, ac ei
* 'orsedd — ducesont ir *vrawdle, gan ddywedyt, Y mae yr *dyn*
hwn yn annoc y dynion y addoli Dew yn erbyn y
‡ aivryd — Ddedd*y*f. Ac val ydd oedd Paul ‡ar gyngyt y agory
ei enae, y dyvot Gallio wrth yr Iuddaeon, Petei *am*
* o, chwi — *vvneythy'r* cam, ai drueweithred, *a Iuddeon, erwydd
‡ iawnder — ‡rheswm eich gwrandawn: eithyr a's *gorchest yw am
* ymofyn, question — ymadrodd, ac enwae, ac o eich Deddyf, edrychwch eich
‡ varnwr — hunain *arnavv*: can na bydda vi ‡vrawdwr ar y pethae
hynny. Ac ef y gyrawdd hwy ywrth y vrawdle. Yno y
Groegwyr oll a gymersont Sosthenes yr Archsynagogwr,

ac ei baeddesont ger bron y vrawdle: ac nid oedd
Gallio yn *gofaly am ddim o'r pethae hynny. Ac *pryderu
wedy i Paul aros *yno* rac llaw niver da o ddydiae, ef a
ganawdd yn iach ir broder, ac avordwyawdd i Syria (ac
cyd ac ef Priscilla ac Aquila) gwedy iddaw ‡gneifio ei ‡eillio
benn yn Cenchrea: can ys eiddunet oedd ganthaw.
Yno yd aeth ef i Ephesus, ac y gadawdd wynt ynaw:
ac ef e aeth y mywn ir Synagog ac a ddadleuodd a'r
Iuddaeon. Ac wy ddeisyfesont arnaw aros y gyd ac
wynt amser *a vei* hwy ac ny chydsynniawdd ef, anid
cany yn iach yddwynt, gan ddywedyt, Y mae yn
*angenrait i mi gadw ‡yr wyl hon 'sy yn dyvot *ddir
yn-Caerusalem: eithr *mi* ymchwelaf atoch dragefyn, ‡y ffest
*gyd ac ewyllys Dew. Ac *velly* yr hwyliawdd ef o *as da gan
ywrth Ephesus. ddeo

A' phan ddescenawdd ef y Caisareia, ef a escennodd
y vyny y Caerusalem, ac wedy iddaw *gyfarch-gwell ir *ymanerch a'r
Eccles, e ddescennawdd i Antiocheia. Ac wedy iddo
drigo *ynavv* ‡amcan o amser, ef aeth ymaith, gan ‡enhyd
*or*ymddeith drwy Galatia ac Phrygia *erwydd cylch- *wrth, yn ol
grefn, gan gadarnhay yr oll discipulon. Ac nebun trefn
Iuddew, Apollos ei enw, *a'r* a anesit yn Alexandria, a
ddaeth i Ephesus, *gvvr* ‡hyawdyl a' nerthawc yn yr ‡trwyadl,
Scrythurae. Hwn oedd wedy ei addyscy *ar* ffordd yr ffraeth
Arglwydd, ac a ymddiddanawdd yn *vrwd yn yr *ddirfing
Yspryt, ac a ddyscawdd *yddvvynt* yn ddiyscaelus bethae
yr Arglwydd, ac nywyddiat amyn Batydd Ioan yn
vnic. Ac ef a ddechreawdd ymadrodd yn ‡hyf yn y ‡eon
Synagog. Yr hwn pan glywsant Aquila ac Priscilla,
wy y cymersont ef atwynt, ac a esponiesont iddaw
ffordd Ddew yn *berffeithiach. Ac pan *yd*oedd ef aei *vanylach,
vryt ar vynet i Achaia, y broder yn y annoc ef, a bebyrach
yscrivenesont at a discipulon y ew *dd*erbyn: ac wedy
yddaw ddyvot yno, ef gymporthodd yn vawr yr ei
a gredesynt drwy ‡'rat. Can ys *argyhoeddodd ef *'ras
yn ddirving yr Iuddaeon, ar 'oystec yn drach-chwyrn, ‡gorfu
can ddangos wrth yr Scrythurae, mae Iesu oedd y Christ.

Pen. xix.

Roddy yr Yspryt glan trwy ddwylaw Paul. Yr Iuddaeon yn caply y
ddysceidaeth ef, yr hwy a gadarnhawyt trwy wyrthiae. Chwidredd
a' *obystwyad y consurwyr, a'r ffrwyth a ddaeth ywrth hyny. De- **phoenedig-*
metrius yn peri tervysc o ‡blait Diana. A' Dew eisoes yn ymwared yr *aeth*
ei yddaw ef, ae yn heddychy trwy yscoleic y dinas. *‡escus, lin*

AC e ddarvu, tra *yt*oedd Apollos yn Corinthus, bot i Paul vynet trwy y parthae goruchelion, a dyvot i Ephesus, a' chahel ryw ddiscipulon, a' dywedyt wrthwynt, A *dd*erbyniesoch yr Yspryt glan er pan gredesoch? Ac wy*theu* a ddywedesont wrthaw, Ny wnaetham *ni* cymeint a chlywet a oes Yspryt glan. Ac ef a ddyvot wrthwynt, Er*vvydd* pa beth gan hyny eich batyddiwyt? Ac wy*ntvvy* a ddywedesont, Er*vvydd* batydd Ioan. Yno y dyvot Paul, Ioan yn ddiau a vatyddiodd a batydd ediveirwch, can ddywedyt wrth y popul, bot yddwynt credy *yn hwn a ddelei ar y ol ef, ys ef yw hyny, yn *y* Christ Iesu. Ac wedy yddwynt glywet hyny, wy vatyddiwyt yn Enw yr Arglwydd Iesu. Ac wedy gesot o Paul ei ddwylaw arn*add*ynt yd aeth yr Yspryt glan arnynt, ac yr ymadroddesont davodae, ac y prophwytesant. A'r oll wyr ytoedd ‡yn-cylch dauddec.

*ir

‡meis, amgylch

Yno ydd aeth ef y mewn ir Synagog, ac yr ymadroddawdd yn eon dros dri-mis, gan *ddisputo ac annoc ir hynn *a perthyn* i deyrnas Dew. Eithyr pan *yt*oedd yr ei wedy ei caledy *ei calonæ*, ac ny ‡chredent, gan ddrweddywedyt am ffordd *yr Arglwydd*, ger bron y lliosogrwydd, e dynnawdd ymaith y wrthwynt, ac ef a ddidolodd y discipulon, gan ddisputo beunydd yn yscol *neb*vn Tyrannus. A hynn a wnaethpwyt yspait dwy ‡vlynedd, y n y bu y bawp oedd yn trigiaw yn Asia, glywed *ymadrodd yr Arglwydd Iesu, yr *ys* Iuddeon *hvvy* a'r Groeceit. Ac Dew a weithredawdd ‡wyrthiae ni*d* *bychedig*ion* trwy ddwylaw Paul, yd pan ddugit y wrth y gorph ef ir cleifion, ‡gwrsie *nai* napcynae, ac ymady or clefydae ywrthwynt, a' mynet *yr* ysprytion drwc allan o hanwynt. Yno bot i rei or Iuddaeon crwydrait, consurwyr, gymeryd arnwynt *enwi vch pen yr ei oedd yn perchen*ogion* y sprytion drwc, Enw yr Arglwydd Iesu, gan ddywedyt, Ydd ym ich consurio ‡*trvvy* yr Iesu, yr hwn *a precetha Paul. (Ac ydd oedd ‡nep meibion Sceua Iuddew, yr Archoffeiriat, *yn cylch* saith oedd yr ei a wnaent hynn.) A'r yspryt drwc a atepawdd, ac a ddyvot Yr Iesu a gydnabyddaf, ac Paul a adwaen*af*: anid pwy *yty-chwi? A'r dyn ydd oedd yr yspryt drwc ynthaw, a gyrchawdd arnwynt, ac ei ‡gorchvygawdd, ac a *orthrechodd yn y herbyn wy, yn y ‡chiliesont allan or tuy, yn noethion ac yn *glwyfedig. A' hynn vu hynot gan yr oll Iuddaeon a'r Groecwyr hefyt, a'r oedd yn preswiliaw yn

*resymy, ymddadle

‡vfyddahent

‡vlwydd

*gair

‡viraclae

*bachain

‡volede

*'alw

‡can

*y mae. &c.

‡rryw

*yw

‡meistrolodd

*'orvu

‡ffoesont

*vriwedic, chollediç

Ephesus, ac e ddygwyddawdd ofn ar bawp o hanwynt,
ac Enw yr Arglwydd Iesu a vawr*h*awyt. Ac llawer
o'r ei oedd yn credy, a *dd*aethant ac gyffesasont, gan
ddangos ei gweithredoedd. Llawer hefyt o'r ei oedd
yn arver o *gelfyddodæ*-*manolwaith, a dduc*e*sont ei * gonml
llyfrae, ac ei llosge-sont yn-gwydd yr oll *popul*, ac wrth
gyfrif ei gwerth, ei cahad yn *gyvverthydd* pemp myrdd ‡ dec mil a daugain
o *vathæ* ariant. Velly mor gadarn y tyfawdd gair Dew, * grymiodd,
ac yr **ym*gryfaodd. 'orvu

Yn awr wedy cyflawny hynn yma, y propasodd
Paul trwy 'r yspryt teithiaw trwy Macedonia ac
Achaia, a' mynet i Caerusalam, can ddywedyt, Gwedy
bwyf ynaw, rhait i mi hefyt welet Ruuain Yno yd
anvones ef i Macedonia ddau o'r ei oedd yn ei weini,
sef Timoth*e*us ac Erastus, ac ef e a aro*s*es yn Asia
dros amser. Ac yn y cyfamser hyny y c*yf*odes
cythrwbyl ny*d* bychan o bleit y ffordd hono. Can
ys ‡neb gwr ai enw. Demetrius, go*f* arian*t*, yr hwn ‡ ryw wr
a wnai demplae arian*t* Diana, *yr hvvn* oedd yn peri
elw ny*d* bychan ir crefftwyr: Yr ei wedy iddo ei galw
ir vn-lle, y gyd a gweithwyr yr cyfryw bethae, a'
ddyvot, *Ha*-wyr, *ys* gwyddoch may wrth y gwaith
hwnn y perir *caffaeliat y ni. Pellach *chvvi* welwch * ced
ac a glywch, pan yw nad yn vnic yn Ephesus, ani*d*
can mwyaf trwy'r oll Asia yr anno*h*es, ac y traws
droses y Paul hwnn lawer o popul, gan ddywedyt,
Na*d* ynt wy ddewiae 'rei wnelir a dwylaw. Yd nad
yw yn vnic *bot* y rhann hyn yn periclus y *ny*ni, *rrac*
argyhoeddy *y cymeriat*, eithyr hefyt rac bot am dempl
y vawr ddewies Diana ei ddiystyry, a' rac dyvot hefyt
destryw ar vawrhydi hon, y mae'r oll Asia a'r byt yn
hi addoli. A' phan glywsant wy hynn, yr oeddent yn
llawn digofeint, gan ddolef*ain*, a' ddywedyt, ‡ *Ys* mawr ‡ llid
Diana yr Ephesiait. A'r oll ddinas a gyflawnwyt o * Mawr yw
wradwydd, a' rhuthraw a wnaethant ir *orsedd*f*a o * gymynfa
gytundab, a' dal*ha* Gaius, ac Aristarchus, Macedonieit,
a' chyd-ymddeithion Paul. A' phan *yt*oedd Paul yn
ewyllysio mynet y mewn ymysc y popul, ny's gadawdd
y discipulon yddaw. A'r ei hefyt o pendevigion Asia
a'r oeddent yn *gereint iddo, a *dd*anvonesont ataw, * garedigion
gan ddeisyf*y* arnaw na'd ‡ymddangosei yn yr 'or- ‡ ymroddei
sedd*fa*. Yr ei wrth hyny a lefent vn-peth, ar ei peth
*ar*all. Can ys y gynulleidfa oedd eb drefn, a' rhan
vwyaf ny wyddent o bleit pa beth yd aethent yn-cyt.

s 2

A'r ei o'r tyrfa a luscesont canthwynt Alexander, a'r
Iuddaeon yn ei wthiaw raeddaw. Yno Alexander a
[* ei law] amneidiodd a *llaw. ac a vynnesei escus*odi y peth* wrth
[‡ decay] y popul. Eithyr pan wybuont may Iuddew oedd *ef*,
[‡ gawri, bloeddio] cody a wnaeth ‡ymleflef dros yspait dwy awr hay-
ach*en*, gan bawp yn llefain, *Ys* mawr Diana yr Ephes-
[* yr yscrifenydd] ieit. Yno *yscoleic-*y dinas* gwedy iddo lonyddu 'r
popul, a ddyvot, *Ha*-wyr *yr* Ephesieit, pa ddyn 'sydd
ny wyr bot dinas yr Ephesieit yn a ddoly*dd* y vawr
ddewies Diana, a'r *ddelw*, a ddescenawdd y wrth
[Iou] ‡Iupiter? A' chan na ddygon nep ddywedyt yn
[‡ ynvoddlony, chwariany] erbyn y pethae hynn, iawn i chwy ‡ymlonyddy, ac
na wneloch ddim yn wylltpwyll. Can ys dug*e*soch
yma y gwyr hynn, yr ei nid ynt na them*p*lherwyr nac
[* difenwy] yn caply eich dewies. Erwydd paam a*d* oes gan
Demetrius na 'r crefftwyr y'sy gyd ac ef vn hawl yn
erbyn neb, y mae cyfraith yw chael, ac may Raglaw-
yeit: *ym*cyhuddant y gylydd. Eithyr a*d* ywch yn ym-
[* cynnulleidfa] ofyn dim am bethae ereill, ei tervenir mewn *cymynfa
[‡ cuhuddo] gyfreithlawn. Can ys in peryclir rac ein ‡argyhoeddy
am y derbyse heddyw, erwydd nad oes vn achos y
[* cynniweir] gal'wn roi rreswm am *y cynnired hyn o'r popul.
[‡ gellyngodd] Ac wedy iddo ymadrod velly, y ‡maddeuawdd ef y
gymunfa ymaith.

Pen XX.

[* *dir Groec*] Paul yn mynet i Macedonia ac i *Grecia. Ef e yn arlwy swper yr Arglwydd ac yn precethy. Yn Troas y mae ef yn cyfody Eutychus. Yn Ephesus y mae ef yn calw Henafieit yr Eccles ynghyt, yn gorchymyn ceidwadigaeth devait Dew yddwynt, yn ei rhubyddio rac gau ddyscyawdwyr. yn cydwediaw ac wynt, ac yn myned mewn llong tu a Caerusalem.

AC wedy darvot yspeidiaw or derfysc, y galwodd
[* breichidwys] Paul y discipulon ataw, ac y *cofleidiawdd *h*wy,
ac y tynnawdd *ymaith* y vynet i Macedonia. Ac wedy
iddaw vynet, trwy y parthae hyny, a' ei h'annoc drwy
lawer o ymadrodd, yd aeth ef *i dir* Groec. Ac yn ol
[‡ bwriad, brad] trigio *ynavv* dri-mis, erwydd bot ‡cynllwyn iddo gan
yr Iuddeon, val ydd oedd yn ei vryd vordwyo i Syria
[* arvaethodd] yr *oedd ef yr vedr *dd*adymchwelyt trwy Macedonia.
[‡ o Veroia] A' chyd-ymddaith ac ef ir Asia a wnaeth Sopater ‡y
Beroiat, ac or Thessaloniceit, Aristarchus, ac Secundus,
ac Gaius Dderbaiat, ac Timotheus, ac or ei or Asia
Tychicus, ac Trophimus. Yr ei hynn aeth*ent* o'r

blaen, a'n aros a wnaethant yn-Troas. Ac ni*neu* a
vordwyesam ymaith y wrth Philippi, yn ol dyddiae
yr bara *croiw, ac a ddaetham atwynt i Troas * cri, crai
ym-pemp di*ernot*, lle yr arosam saith dydd. A'r
dydd cyntaf or ‡wythnos a'r discipulon wedy dyvot ‡ *Sabbatorum*
yn-cyt y *ddrylio bara, y precethawdd Paul yddwynt, *dori
ac ef ar vynet ymaith dranoeth, ac a bar*h*aodd yn
precethy y dan haner nos. Ac ydd oedd ‡llucernae ‡ canwyllae
lawer yn-goruch-ystafell, lle ydd *oeddent wedy'r ym- oeddent
glascy yn-cyt. Ac eisteddawdd mewn ffenestr ‡neb ‡ rryw wr
gwas ieuanc a' ei enw Eutychus, wedy *pwyso mewn * syrthio
trwmgwsc: ac val ydd oedd Paul yn hir precethy,
ef e yn 'orthrwm*edic* gan hunaw, a ‡ddygwyddodd ‡ syrthiodd,
i lawr or trydyddloft, ac a godwyt y vyny yn varw. gwympodd
Ac Paul a ddescennawdd, ac a orweddawdd arnaw, ac
ei coflleidiawdd, gan ddywedyt, Na chyffroet arnoch:
can ys y mae ei *enait ynthaw *eto*. Velly yn ol * vywyt
esceny *Paul* drachefn, a ‡dryllio bara, a' bwyta *peth*, ‡ thori
ef a hir ymddiddanawdd yd ar glais y dydd, ac yno
ydd aeth *ymaith. Ac wy a dducesont y bachcen yn * y gerddet
vyw, ac wy ddiddanwyt yn ‡ddivesur. ‡ anveidrol,
Yno yr aetham ymaith ir llong, ac ir hwyliesam *i* dddirvawr
ddinas Assos, er mwyn bot i ni *dd*erbyn Paul yno:
can ys velly y daroedd yddo *arvaethy, a' myny ‡bot * bwrpasy
ehun yn peddit. Ac wedy y ddyvot ef atom y y ‡ myned ar ei
Assos, *aei dd*erbyn o hanam, yd aetham i Mytelenes. draet
Ac mordwyaw a wnaetham o *dd*yno a' dyvot tranoeth
*ar gyf-or Chios, a' thranoeth y tiriesam yn Samos, ac * gyferbyn
a drigesam yn Trogillium: y *dydd* nesaf yd aetham i
Miletum. Can ys *darvot* i Paul amcanu mordwyaw
eb law Ephesus, erwydd na vynnai dreuliaw amser yn
Asia: can ys ‡brysiaw ydd oedd, a'*s* bai possibil iddaw, ‡ ffrystiaw
y vot yn-Caerusalem, y dydd ‡Pentecost. * Sulgwyn
Erwydd pa ble it, o Miletum yd anvonodd ef y
Ephesus, ac y galwodd *am* Henafieit yr Eccles. Yr
ei pan ddaethant ataw, ef a ddyvot wrthwynt, Chwi-
chvvy wyddoch o'r dydd cyntaf yd aethym i Asia, pa
wedd y bum gyd a chwi pop amser, yn goasonaethy
yr Arglwydd gyd ac oll gestyngeiddrwydd-meddwl, a'
llawer daigr, a' *phrovedigaethae, yr ei a ddescenesont * themtasione
y mi gan ‡gynllwyne yr Iuddaeon, ac val na 'ommedd- ‡ vwriade
eis ddim ar oedd *gyfles, amyn ei vanegy y chwy, * vuddiol ywch
a'ch dyscy ‡yn 'oleu, ac ar hyd pop tuy, gan testiaw ‡ ar ostec

ys ir Iuddaeon, ac ir Groecwyr *yr* ediveirwch tu ac at
[* yn, tuac at] Ddew, ac ffydd *ar ein Arglwydd Iesu Christ. Ac
yn awr wele, *vy*vi yn rhwym yn yr yspryt yn mynet
i Gaerusalem, eb wybot pa *beth* a ddervydd y
my-yn*th*ei. Anid bot yr Yspryt glan yn testiaw
ym-pop dinas, gan ddywedyt, bot rhwymae a' blin-
deroedd yn vy aros. Eithyr nad wy vi yn gwneythy
[‡ vyeinioes] dim devnydd, ac nid oes genyf vri ar vy-bywyt vyhun,
[* vy-gyrfa] a's gallaf 'orphen *vy-cerddet *gyd* a llawenydd, a'r
gweinidogaeth yr hwn a *dd*erbyniais y gan yr Ar-
[* gras] glwydd Iesu, y destolaethy Euangel *rrat Dew. Ac
yr awrhon wele, mi 'wnn pan yw o hynn allan na bydd
[‡ oll] y chwi ‡bawp, trwy yr ei y cerddais gan praecethy
teyrnas Dew, weled vy wynep mwy*ach*. Erwydd
paam eich galwaf yn testolaeth y dydd heddyw, vy-bot
i yn 'lan y wrth waet *pawp* oll. Can na childynnais
[* Gwiliwch] i ddim, rac dangos ychwy oll gyccor Dew. *Edrych-
wch gan hyny arnoch eich hunain, ac ar yr oll
ddevait, ar yr ei y gwnaeth yr Y spryt glan chwi yn
[* *Escopion*] *Olygwyr, i ‡borthy Eccles Dew, yr hon a bwrcasodd
[‡ vwydo, lywodraethy] ef aei briawt waed. Can ys mi a wn hyn, yn ol vy
[* parri, gyrr] mynediat, y daw bleiddiac trymion, yn eich plith, eb
eiriach y devait. Eb law hynny, o hanoch eich hunain
y cyvyd gwyr a adroddant bethac trawsion, y dynny
discipulon ar ei hol. Am hyny gwiliwch a' meddyl-
iwch, pan yw tros yspait tair blynedd na pheidiais i a
rhybyddio pop vn, ddydd a' nos a da*i*grac. Ac yr
awrhon vroder, eich gorchymynaf i Ddeo, ac i air y
rat ef, yr hwn ys ydd abyl y adeiliat angwanec, a'rhoi
[‡ tre tadeth] y chwy ‡etiueddiaeth ymplith yr oll rei, ys y*dd* wedy
ei sancteiddio. Ariant *n*eu aur *n*ai gwisc nep ny
[* Ie, Ys] chupyddais. *Ac chwy*chwi* a wyddoch, bot i'r dwylo
[‡ beri, wasanaethy] hynn *ar*weini im angenreidiae, ac ir ei oedd gyd a mi.
Yr oll bethae a ddangoseis y-chwy, p'odd gan weithiaw
velly, y dylech gynnal y gweiniaid, a' choffa geiriae yr
Arglwydd Iesu, can yddaw *ef* ddywedyt, Gwynvydedic
yw rroddy yn hytrach no *d*erbyn. Ac wedy yddo
[* penlinodd] ddywedyt hyn, y ‡gestyngawdd ar ei 'liniae, a' gweddi-
awdd y gyd ac wynt oll. Yno yr wylesont wy oll yn
ddirvawr, ac y rhuthresont yn-mwngl Paul, aei gys-
sany, gan ymovidio yn bennaf o bleit y gairiae a ddy-
wedesei ef, Na chaffent *vvy* welet y wynep e mwy*ach*
Ac *vvy* ei cynhebryngesant i'r llong.

Pen. xxj.

5 Gweddi gyffredin y ffydddlonion. 8 Pedair merchet Philip yn propwytesse. 23 Dyvalder Paul yn dwyn y groes, val y rraeddyvot Agabus ac eraill, cyd boed ei gyghori yn amgenach gan y broder. 28 Y dirvawr pericul y bu ef ynthaw, a' pha vodd y diangawdd.

A' GWEDY, daroedd y ni ddiangori, ac ymady
ac wynt, ni a *ddaetham yn vnion-gwrs i *ynys* * hwyliesam
Coos, ar dydd nesaf i Rodos, ac o *dd*yno i Patara.
2 A' gwedy i ni gahel llong y elei trosodd i Phoi-
nice, ni aetham iddi, ac a hwyliesam ymaith,
3 A' gwedy ymddangos o *ynys* Cyprus, ni hei gad-
asam ar y llaw aswy, ac a hwyliasam tu a Siria, ac a
diriasam yn-Tyrus: o bleit yno y dilwythwyrhwyt y
llong.
4 A' gwedy i ni gaffael discipulon, *ny*ni a drigesam
yno saith di*ernot*. Yr ei y ddywed*e*sant i Paul trwy 'r
Yspryt, na*d* elei i vyny*dd* i Caerusalem.
5 Ac yn ol ‡gorphen yr dyddiae *hyny*, ni a dyn- ‡ cwplau
asam, ac aetham ymaith, ac wynt*hvvy* oll a'ei gwragedd
a'ei plant an hebryngesant yd y n y*d* aetham allan o'r
dinas: ac estyngesam ar ein gliniae ar y lann ac a
weddiasam.
6 Ac wedy daroedd y ni *ymgydgyfarch, yr aetham * ymgredigaw,
ir llong, ac wy*nteu* ymchwelasant adref. ymgofleidiaw,
7 Ac yn ol i ni gorphen hwyliaw o ywrih Tyrus, y ymvreicheido,
‡descenasam yn Ptolomais, ac a gyfarchasam-well ir cany yn iach,
broder, ac a drigesam vn diernot y gyd ac wynt. ymanerch ‡ diriasam
8 A' *thranoeth, Paul a'r ei oedd gyd ac ef, a * thradwy
‡ddaetham i Caisareia: ac aetham y mewn y duy ‡ ddaethant
Philip yr Euangelwr, yr hwn *yt*oedd vn o'r saith
**Diacon*, ac a arosam gyd ac ef. 9 Ac iddaw ydd oedd * Gwenidoc
pedeir merchet o *wyryfon, yn prophwyto. * vorynion
10 Ac mal ydd oeddem yn aros yno lawer o ddydd-
iae yd aeth *atam* nep propwyt o Iudaia, aei enw *yn* ‡ rryw, vn
Agabus.
11 A gwedy iddo-ddyvot *atam*, e cymerth wregis
Paul, gan rwymo ei ddwylo a'i draet *ehun*, ac a
ddyvot. Hyn a ddywait yr Yspryt glan, Val hynn
y bydd ir Iuddaeon yn-Caerusalem rwymo y gwr biae
yr gwregis hwn, a'i ‡roddy yn-dwylo y Genetloedd. ‡ delifro
12 A' gwedy clywed o hanam hynn yma, *ys nyn*i ac
ereill *o ddyno a atolygesam *iddo* nad elei i vyny i * or cyflewyr
Gaersalem.

13 Yno ydd atebawdd Paul ac y dyvot: Pa wylo a
wnewch gan *dori vy-calon? Can ys parawt wyf nid
yn vnic y vot vy rhwymo, *namyn* hefyt i ‡varw yn-Caer-
salem *er Enw yr Arglwydd Iesu.

* goddi
‡ oddef mar-woleth
* er mwyn

14 A' phryt na ellit ‡troi ei veddwl, y peidiesam, gan
ddywedyt. *Poet* ewyllys yr Arglwydd a vo.

‡ ddianoc

15 Ac yn ol y dyddiae hynn y cymersam ein *beich-
iae, ac ydd aetham y vyny*dd* y Gaersalem.

* mut, ffardial, archeuad

16 Ac e ddaeth gyd a ni rei or discipulon o Caisareia,
ac a dduc*e*sont gyd ac wynt vn Mnason o Cyprus, hen
ddiscipul, y gyd a'r hwn y lletuyem.
17 A' gwedy ein dyvot i Gaersalem, in *d*erbyniawdd
y broder yn llawen.
18 A'r *dydd* nesaf yd aeth Paul y mywn gyd a ni at
Iaco: a'r oll ‡Henafieit oedd wedy yr ymgynul' yno.

‡ Henafgwyr, henefyddion

19 A' gwedy iddo ei *cofleidiaw, y managawdd mewn
*dosparth bop peth ar y wnaethoedd*oedd* Dew ym-plith
y cenetloedd drwy y, weinidogeth ef.

* gyfarch gwell ydddynt
* trefn

20 Velly pan glywsant hyny, y rhoddesont 'ogoniant
ir Arglwydd, ac y dywetsont wrthaw: **Ys* gwely,
vrawt, pa niver ‡miloedd o'r Iuddaeon ys ydd *yn
credy, ac y maent oll yn ‡gwynvydy am *Ddeddyf.

‡ Ti
* Gr. myrddion
* wedy
‡ hoffi, ai mawrserch ar

21 Ac wy a glywsant am danat, dy vot yn dyscu yr
oll Iuddaeon, ys ydd ym plith y Cenetloedd, y ymwrth-
ddot a' Moysen, ac yn dywedyt, na ddlent anwaedy ar
ei plant, na byw yn ol y devodae.
22 Pa beth gan hyny 'sydd yw *vvneythyr?* ‡Dir
iawn yw ymgynull o'r dyrva: can ys wy a *glywant
dy ddyvot.

‡ Rait
* gan glywet

23 Can hyny gwna hyn yma a ddywedwn wrthyt,
Mae genym pedwar-gwyr a wnaethant eddunet.

‡ gyd a ni

24 Cymer *h*wynt, a' glanha dy hun y gyd ac wynt,
a' chyd gostia a' hwy, yd y n y*d* eilliant ei pennae: a'
gwybot a ‡gaiff pawp, am y pethae y glywsant am
danat, nad ynt dim, eithyr dy vot ti*theu* hevyt yn rhodio
ac yn cadw yr Ddeddyf.

* phurha
‡ wna

25 Can ys *tu ac *at* am y Cenedloedd, ys ydd yn
credu, *ny*ni a escrivenesam, ac a ‡varnesam na bo ydd-
wynt gadw dim cyfryw beth, eithyr *ymoglyt o hanynt
rac y pethe 'ry offrymer ir *delwae a' rac gwaet, ac
‡ywrth y degir, ac ywrth *g*odineb.

* herwydd
‡ ordinesam; dervynesam
* ymgadw, ymwrthot
‡ eidole
* rrac

26 Yno Paul a gymerawdd y gwyr, a' thranoeth yr
ymlanhaodd e y gyd ac wynt, ac ydd aeth y mewn
ir Templ, gan ‡espysy cyflawniat dyddiae yr glanhaat,

‡ honny, manegy, ddatcan

yd y n y *d* offrymit offrwm dros bob vn o han-
*addvv*ynt.
27 A' gwedy gorphen hayach*en* y saith die*rnot*, yr
Iuddaeon a'r oeddynt o'r Asia (pan welesant ef yn y
Templ) a gynhyrfesant yr oll *popul, ac a ddodesont   * werin
ddwylo arnaw.
28 Can lefain, *Ha*-wyr *yr* Israel cymporthwch :
‡ hwn ywr dyn ys ydd yn dyscy pawp ym-pop lle   ‡ llyma 'r
yn erbyn y popul, a'r Ddeddyf, a'r lle yma: eb law
hyny, e dduc Groec wyr ir Templ, ac a *halogawdd   * gyffredin-
y lle sanct*aidd*‡ hwn.   awdd, ddi-
29 Can ys gwelesent or blaen yn y dinas gyd ef *vn*   gyssegrodd
Trophimus o Ephesus, a 'thybiet ‡ mae Paul y ducesei   ‡ taw
ef ir Templ.
30 Yno y cyffrowyt yr oll ddinas, ac y rreddodd
y popul yn-cyt: ac a *ymavlesont ym-Paul, ac ei   * ddaliesont
tynnesont allan o'r Templ, ac yn y man y caewyt y   Bawl
drysae.
31 Ac val ydd oeddent yn ‡caisio y ladd ef, y   ‡ ar verdr
managwyt i bencaptaen y giwdawt, bot oll Gaerusalem
*wedy' thervyscy.   * mewn
32 Ac yn y van ef gymerawdd vilwyr a' Chanwr-   penbleth
iait, ac a redawdd y waeret *yd* atwynt: a' phan welsant
y pen-Captaen a'r *milwyr, wy beidiesont a ‡bayddy   * sawdwyr
Paul.   ‡ ffusto, curo,
33 Yna y daeth y pen-Captaen yn nes ac y   taraw
daliodd ef, ac a 'orchymynawdd ei rwymo a dwy
catwyn, ac a holodd pwy *yt*oedd *ef*, a 'pha *beth* a
wnaethoedd*oedd*.
34 A'r ei a lefynt vn peth, ereill beth arall, ‡ym-plith   ‡ yn y dyrfa
y popul. Velly pryd na vedrei ef wybot cryn-   * gan
odab *rac y dervisc, e 'orchymynawdd ei ‡dywys ir   ‡ arwein
castell.   * arwein,
35 A' gwedy y ddyvot ef ir ‡grisi ae, e *dd*arvu *gorvot*   ddwyn
y *ddugy ef gan y milwyr rac *ymffust y dyrfa.   ‡ stair
36 Can ys y dorf popul oedd yn *ei* d*d*ilit, can lefain,   * trais, chwyrned
Ymaith ac ef.
37 A' phan ‡ddechreuit arwein Paul ir castell,   ‡ gychwynit
e ddyvot wrth y pen-Captaen, A alla vi *gahel* *ym-   * chwedlaea
ddiddam a thi? Yr hwn a ddyvot, *A* vedry *di g*roec?
38 Any*d ty*di yw 'r ‡Egyptian, yr hwn o vlaen y   ‡ Aiphtiwr
dyddiae hynn a gyffroeist dervysc, ac a arweneist ir   * lleiddiaid,
diffeith*vvch* pedeirmil o wyr *llofryddiawc.   adwythawc

39 Yna y dyvot Paul, Yn ddiau, gwr wy vi o
Iuddew, *a'* dinesydd o Tarsus, dinas nid anenwoc yn
‡ ymddiddan, chwedleua — Cilicia, ac atolwc yty, goddef ymy ‡amadrodd wrth
y popul.
40 Ac wedy daroedd iddaw ganiady, y safawdd Paul
* ystayr — ar y *grisiae, ac a amnaidiawdd a llaw ar y popul: a'
gwedy gwneythy gostec vawr, y llavarawdd wrthynt yn
y tavot Hebreo, gan ddywedyt,

Pen. xxij.

3 Paul yn datcan hanas ei vuchedd, a'ei ddysceidaeth. 25 Ef e yn diano rac ei chwipio, o crwydd ei vot yn ddinessydd Ruuainol.

‡ escus, atep, amddyffyn — HA wyr vroder, a'thadae, gwrandewch vy-*dadl
y vvnaf yr owrhon wrthytch.
2 A' phan glywsant mae yn y tavot Hebreo ydd
oedd ef yn llavaru wrthynt, mwy o 'ostec a roddesont,
ac ef ddyvot,)
3 Gwr yn ddiau yw vi, o Iddew, a'r anet yn-Tarsus
yn Cilicia, anid *wedy'r vaethddrin yn y dinas hon
wrth draet Gamaliel, ac wedy 'r addyscy yn ol perfeith
Deddyf y Tadae, ac oeddwn vawr vy-goglyt ar Ddew,
val ac ydd ych chwi*theu* oll *y dydd* heddyw.
4 A' *mi* erdlidiais y ffordd hon yd angae, gan rwymo
a ' pheri rhoi a' gwyr a' gwragedd yn-carchar,
5 Megis ac y mae yr Archoffeiriat yn test ymy, a'r
oll Henadurieth: y gan y'r ei hefyd y*d* erbyniais
‡ yn erbyn — lythyrae ‡at y broder, ac aethym i Damasco, y
ddwyn yr ei oeddynt yno, yn rhwym i Gaerusalem,
* cospi — yw *poeni.
‡ ddeddyw, ddarvu — 6 ¶ Ac e ‡dderyw, val ydd oeddwn yn ymddeith ac
yn *dy*nesay at Ddamasco yn-cylch hanner dydd, pan
oedd yn ddysymwth dyscleiriaw or nef 'olauni mawr
om amgylch *ogylch.*
* tramgwydd-eis, syrthieis — 7 Y n y *ddygwyddeis i ar y ddaiar, ac a glyweis
lef yn dywedyt wrthyf, Saul, Saul, paam ydd wyt im
erlit?
8 Yno ydd atebais i*nef*, Pwy *yt*wyt Arglwydd?
Ac ef a ddyvot wrthyf, Mi yw Iesu o Nazaret, yr hwn
‡ ymlit — yw ti yn ei ‡erlit.
9 Ac wyntwy a'r oeddynt gyd a mi, a welsant yn wir
y goleuni ac a ofnysont: eithyr ny chlywsant lef*erydd*
* chwedlea, ymddiddan ymleflef — y neb oedd yn *ymleferydd a mi.
10 Yno y dywedais i, Pa *beth* a wnaf Arglwydd?

A'r Arglwydd a ddyvot wrthyf, *Cyvot, a' does y
Ddamasco: ac yno y manegir y-ty am pop peth a
‡ordeiniwyt yty yw wneythyr.
11 A' phryt na vedrwn-welet gan 'ogoniant y
golauni hwnw, im *tywysit erbyn *vy* llaw y gan yr
ei oedd gyd a mi, ac a ddaethym i D*d*amasco.
12 Ac vn Ananias gwr dwywol, *herwydd y
Ddeddyf ac iddo ‡testolaeth da y gan yr oll Iuddeon
oedd yn preswiliaw yno, a ddaeth ataf, ac a safodd, ac
a ddyvot wrthyf, *Y* brawd Saul, *cymer-dy-olwc: ‡ac
ys yr awr honno ydd edrycheis arno. Ac ef a ddyvot,
Dew ein tadae a racordeniodd yty, gael gwybot y
veddwl ef, a' gwelet y Cyfiawn hẁnw, a' chlywet y
lleferydd ei enae. Can ys byddy test iddaw wrth pop
dyn, ‡am y *pethe*, a weleist ac a glyweist. Ac am
hyny paam y trigy? Cyvot, a' baddier di, a' golch
ymaith dy bechotae, gan 'alw ar Enw yr Arglwydd.
Ac e *ddarvu, gwedy y mi ddyvot drachefyn i
Gaerusalem, a' gwediaw yn y Templ, y n y vum ‡om
dieithyr vy hunan, a' y welet ef yn dywedyt wrthyf,
*Bryssia, a' thyn ymaith ar ffrwst *ymaes* o Gaeru-
salem: can na *dd*erbyniant dy destoliaeth ‡am danaf.
Yno y dyweis *inef*, Arglwydd, *h*wy a wyddant vy-bot
i yn carchary, ac yn *bayddy ym-pop ‡Synagog yr ei
a gredent yno ti. A' phan ddinëit gwaet dy *verthyr
Stephan, ydd oeddwn i hefyd yn sefyll gerllaw, ac a
gydsynnyais aei varwolaeth, ac a gedwais ddillat yr ei
oedd yn y lladd ef. Yno y dyvot ef wrthyf, Does
ymaith: can ys *mi* ath ddanvonaf ym-pell o *dd*yma at
y Cenetloedd.
Ac *vvy* y gwrandawsant ef yd y gair hwn, *anid* yno
y*d* erchafasant ei llefoedd, ac a ddywedesont, ‡Ymaith
a chyfryw *ddyn* o *dd*yar y ddaiar: can nat iawn *yt*yw i
vyw. A' malydd oeddynt yn *llefain ac yn tavlu ei
dillat *y am danynt*, ac yn bwrw *pridd ir awyr, y
gorchymynawdd y pen-Captaen vynet ac ef ir castell,
ac archodd ei ‡yskyrsio, a' ei holi, er mwyn iddo gael
gwybot am pa achos, y llefent velly arnaw. Ac wrth
y rwymo ef a chareiae, y dyvot Paul wrth y Canwriat,
oedd yn sefyll *gerllaw, Ai cyfreithlawn i chwi yskyrsio
vn 'sy yn Ruueinwr ac eb ei ‡varny?
A' phan glybu y Cannwriat, ef aeth, ac a vanagawdd
wrth y pen-Captaen, gan ddywedyt, *Gwyl beth a
wnelych: can ys Ruuenydd yw 'r ‡dyn hwn. Yno

*Cwyn
‡ddarparwyt
*arweddit
*o bleit, wrth, yn ol
‡air
*adwyl
‡a'r wir
‡o'r
*ddamwyn-iodd, ddescen-nodd
‡mewn trang, gorph wyll, gweledigaeth
*Frusta
‡om pleit
*ouro, ffusto
‡comunfa
*dywelltit, gollit
*dyst
‡I ffwrdd
*crio, gweiddi, bloeddio
*dwst, llwch
‡ffrewyllio
*yn ei emyl
‡ddamno, ady
*Edrych, mogel, goagel
‡gwr

yd aeth y pen-Captaen, ac a dyvot wrthaw, Dyweit ymy, Ai Ruueinwr *yt*wyt? Ac ef a ddyvot, Ie. A'r pen-captaen a attebawdd, A ‡swm*p* mawr y daethym i y gael *vwrdeisiaeth hon. Ac Paul a ddyvot, Eithyr velly im ganet i. Ac yno eb 'ohir ydd ymadaosont ac ef, yr ei oedd ar vedr ei holi *ef*. A'r pen-Captaen hefyt a ofnawdd, gwedy *ei* gwybu mae Runeinwr oedd *ef*, a' chan ddarvot iddo ei rwymo. A' thranoeth, erwydd y vot ef yn ewyllysio gwybot diogelrwydd, am pa am y cyhuddit ef gan yr Iuddaeon, ef ei gellyngawdd yn rhydd o rhwymac, ac a 'orchymynawdd bot ir Archoffeiriait a'r oll *Cyccor ddyvot *ynghyt:* ac ef a dduc Paul ac ei gosodawdd ger y bron *hwy*.

‡ gwerth
* dinasvaint bwrdeisieth, braint y dinas hon
* Seneddr

Pen. xxiij.

Attep Paul Paul wrth gahel ei daraw, a'r gorvot ar ei elynion. Yr Arglwydd yn ei ddyhuddaw. Ac erwydd bot yr Iuddaeon yn ei gynllwyn, ydd ys yn y ddanvon ef y Caisarcia.

PAUL yntae a edrychawdd yn ddyfri ar y Cyccor, ac a ddyvot, *Ha*wyr vroder, Mi a wasanaethais Dew ym-pop cydwybot da yd y dydd hwn. Yna yr Archoffeirat Ananias, a 'orchymynawdd yr ei oedd yn sefyll yn ei emyl, *ei* daro ar ei *enae. Yno y dyvot Paul wrthaw, Eath dery Dew *dy*di, ‡baret gwynlliw. A' thi a eisteddy im barny i yn ol y Ddeddyf, ac a 'orchymynny vy-taro *yn erbyn y Ddeddyf? A'r ei oedd yn sefyll gerllaw, a ddywedynt *vrtho*, A ‡gebly *di* Archoffeiriat Dew? Ac Paul a ddyvot, Ny wybuum i, vroder, *y vot *ef* yn Archoffeiriat: can ys bot yn escrivenedic' Na *velltithia Bennaeth dy popul. Eithyr pan ddeallawdd Paul vot y naill parth *i'r popul* yn Tsadduceit, a'r llall yn Pharisaieit, ef a lefawdd yn y Cycor, *gan ddyvvedyt*. *Ha* wyr vroder, My*vi* 'sy Pharisai, *ac* yn vap i Pharisai: am 'obeith a' chyvodiad*igeth* y meirw im ‡bernir. A' gwedy yddo ddywedyt hynn *yma*, y cyvodes ymryson rhwng y Pharisaiait a'r Tsaduceit, y n y ‡hollwyt y lliaws. Can ys y Tsadduceit a ddywedant, nad oes *dim* cyfodiad*igeth*, nag Angel, nac yspryt: a'r Pharisaiait a *a ddefant bop vn *or ddau*. Yno y bu ‡llefain mawr: a'r ‡Gwyr-llen o blait y Pharisaiait a *gyv*odesont i vyny*dd*, ac *ymrysonesont, gan dddywedyt, Nid ym *ni* yn cael dim drwc *yn y dyn hwn: can ys *a's* bu i yspryt ai Angel ymiddan ac ef, nac ‡ymladdwn-*ni*-a-Dew *ddim*.

* ddanedd
‡ vagwyr wynnedig, wyngalchaid
* yngwrthwynep ir
‡ ymserthy, ddivenwy
* mae ef oedd. &c.
‡ ddryeddywait am lywodraethwr
‡ cyhuddir, ir achwynir arnaf
‡ aeth y dyrfa yn ddwyblait
* ganiatant bot
‡ ymleflef
* Yscrivenyddion
‡ ddadlenesont
* ar y gwr
‡ wrthladdwn, ymdrinwn

A' phan gyvodes *tervysc mawr, y pen Captaen, can ofny rac ‡rhwygo Paul yn ddrylliae y ganthwynt, y 'orchymynawdd ir milwyr vynet i waeret, a' ei *ddwyn ef oei plith wy, a'ei *arwein ir castell.

Ar nos*hon* nesaf y savawdd yr Arglwydd *wrtho, ac a ddyvot, Bydd ‡dda dy gyssir Paul: can ys me*g*is ac y testolaetheist *am danaf yn-Caerusalem, velly y bydd dir yty ddwyn testolaeth hefyd *am danaf* yn Ruuein. A' gwedy y ‡bot hi yn ddydd, ydd ymglasgawdd 'r ei or Iuddaeon, ac a *gyf-reithiesont, gan ddywedyt, na vwytaent ac na*d* yfent, y n y laddent Baul. Ac ydd oedd mwy no dauugain-*vvyr*, y wnaethoeddynt y bwriat hwn. Ac wyntwy a ddaethant ac yr Archoffeiriat ar Henafiait, ac a ddywed*e*sont, *Ys* darvu y ni ymgyf-reithiaw a Raith, na vwytaem ddim, nes y ni ladd Paul. Yr owrhon gan hyny, arwyddocewch *chvvy* chwi a'r Cycor ir pen Capten, bod yddaw y ddwyn ef allan y vory ‡atoch, mal petech ar veidr cahel gwybot ryw beth*e* yn yspysach y gantho: a' ni*neu*, cyn *nag* y del ef yn agos, a vyddwn *yn* parawt y*vv* ladd ef. Eithyr pan glybu *nai* vap chwaer *i* Paul y y *cynllwyn, mynet a wnaeth *ef*, a' dyvot y mewn ir castell, a' manegy i Paul. Ac Paul a alwodd vn o'r Cannwriait attaw, ac a ddyvot, Dwc y ‡gwr-ieuanc hwn at y Pen-Captaen, can ys mae canthaw beth y ei vanegy yddaw. Ac ef ei cymerth, ac ei duc at y pen-Captaen, ac a ddyvot, Paul y carcharawr am galwodd attaw, ac a ddysyfawdd arnaf ddwyn y gwr-ieuanc hwn atat, can vot gantaw *beth y ei adrodd wrthyt. Yno y pen-Captaen ei cymerth ‡erbyn ei law, ac aeth ar-gwrr ac ef or naillu, ac a 'ovynodd yddaw, Pa beth 'sy genyt y ei venegy y-my? Ac *ef* a ddyvot, Yr Iuddeon a gydvwriesont ddeisyf*y* arnat, ddwyn Paul allan evory ir Cyccor, me*g*is petyn ar vedr ymofyn mwy o yspysrwydd am danaw. Eithyr *na wna di yn ei hol wy: can ys y mae o hanwynt yn y gynllwyn ef, mwy no dauugain-wyr, yr ei a gyf-reithiesant, na bai yddwynt na bwyta nac yfet, nes yddynt y ladd ef: ac yr awrhon ydd ynt *yn* parawt, gan edrych am dy addewit *ti*. Yno y pen-Captaen a ollyngawdd ymaith y gwr-ieuanc, ac a 'orchymynawdd yddaw na venagei y neb, ddangos o ‡hanaw cyfryw pethae wrthaw. Ac ef a alwodd attaw ddau *ryw Gannwriait, ac a ddyvot, Paratowch ddau cant ‡milwr, y vynet y

*ancydvot
‡carpio, rac tynny Paul yn ddrylliae
*gymeryt, ddwyn
*yn ei emyl
‡o gonffort da
*o hanof
‡mynet
*gyngreiriesont, ymrwymesont drwy lw
‡ychwy
*bradchwedl
‡gwas
*neges athi
‡erwydd
*nath eiriler, ymhedder ganthynt
‡honawt y pethae hynn wrthyf
*rei
‡sawdwyr val ydd elent

Caisareia, a' dec a thriugain o varchogion, a dau-cant, a †ffynweywyr ar y drydedd awr o nos, a pharatoant ‡yscrub*lieit* y ddody Paul arno*ddynt*, er ei ddwyn ef yn ddiogel at Felix y ‡President.

Ac ef a escrivenawdd lythyr ar y ffurf hon. Claudius Lysias *yn anuon* annerch ar yr ardderchocaf * President Felix. Wrth ddal*ha* y gwr hwn gan yr Iuddaeon, ac a' hwy ar vedr ei ladd, ydaethym arnynt a ‡llu, ac y achupais ef, can wybot mae Ruueinwr *yt*oedd. A' phan oeddwn yn ewyllysiaw gwybot yr achos, y cuhaddesent ef, y dugais ef at y Cyccor hwy. Yno y deellais mae ei guhuddaw a wnaethit am *gwestionae o y Deddyf hwy, ac nid oedd arnaw vn caredd teilwng a angae, *n*ai rrwymae. A' gwedy dangos y mi, mal yr oedd yr Iuddaeon yn ‡cynllwyn y gwr, yn ebrwydd y danvoneis *ef* atat, ac 'orchymyneis y*dd* ei guhuddwyr ddywedyt *ger dy vron *di* y pethae *oedd ganthvvynt* yn ei erbyn. Does yn iach. Yno yr milwyr me*g*is y gorchymynesit yddwynt, a gymer*e*sont Paul, ac ei dug*e*son o hyt nos at Antipatris. A'r *dydd* dranoeth y gadawsont ir marchogion vynet gyd ac ef, ac yr ymchwelesont ir castell. A' phan ddaethant i Caisareia, y rroddesont ‡yr epistol ir President, ac a 'osodesont hefyt Paul ger ei vron. Velly wedy daroedd ir President ei ddarllen, a' gofyn o ba *gyvoeth ydd *han* oedd: a 'phan wybu mae o Cilicia ydd *yt*oedd, mi ath wrandawaf, eb yr *ef*, pan ddel hefyd dy guhuddwyr: ac a 'orchymynawdd ei gadw yn-dadlaudy Herod.

* dartiae
‡ barch nei gephyl
‡ Llywydd, Raglaw
* Lywyadr
‡ chywdlawt
* 'orchestion
‡ gwneythyd ei vrad ef
* wrthyt
‡ y llythyr
* ardal, wlat
‡ syganei ef

Pen. xxiiij.

Paul wedy ei gyhuddaw yn atep dros ei vuchedd a'i ddysceidaeth yn erbyn ei gyhvddwyr: Felix yn y deimlaw ef, a' ei vryd ar gael gobr. Ac yn ol hynny yn ei ady ef yn-carchar.

AC yn ol pemp die*rnot*, y daeth y waeret Ananias yr Archoffeiriat y gyd a'r Henafieit, ac Tertullus rryw areithiwr, yr ei a apar*ie*sont ger bron y President yn erbyn Paul. A' gwedy ei 'alw * ef *ir lle*, e ddechreawdd Tertullus ei guhuddaw, gan ddywedyt, Can y ni vot yn byw yn dra heddychol oth bleit ti, a' bot gwneythyr llawer o bethe gwiw, ir genedl hon drwy dy ‡racddyall *di*, *Hyn* ydd ym *ni* yn *cydnabot yn ‡*h*ollawl, ac ym-pop lle, yr *ardderchocaf Felix, y gyd a chwbyl ddiolvvch. Eithr rac bot ymy-dy ddal*ha* yn

* ymddaugesont
‡ Paul
‡ rrac ddarpar
‡ gwbl
* goreu

rryhir *ddygn*, atolwc yty ein gwrandaw oth ‡hynawster ar ychydic 'airiae. Can ys cawsam y gwr hwnn yn *ddyn* adwythus, ac yn *cyffroy tervysc ymplith yr holl Iuddaeon trwy'r holl oll vyt, ac yn ‡brifnerthwr ar *yr* *heresi y Nazarieit, ac a vynysei halogy y Templ: ac am hyny y daliesam ef, ac a vynesem ei varny *yn ol ein Deddyf: Eithyr y pen-Captaen Lysias *a ddaeth arnam, a' thrwy drais mawr ei duc allan o'n dwylo, gan orchymyn y*dd* ei guhuddwyr ddyvot ata ti, y gan ba rei y gelly (a's myny ymofyn wybot) yr oll pethae hynn ydd ym ni yn y gyhuddaw *ev. A'r Iuddaeon *hvvythe* hefyt a daeresant, gan ddywedyt vot y peth y modd hynny. Yno Paul, gwedy amneidio o'r President arnaw y amadrawddd a atebawdd, Y mae yn ‡haws genyf atep troso vyhun, can vy-bot yn gwybot dy vot ti lawer o vlyddynedd yn *ynat ir genadl*eth* hon, can ys gelly wybot, nad oes anid dauddec die*ernot* er pan ddaethym i vyny*dd* i addoly i Caerusalem. Ac ny im cawsant i yn y Templ yn ‡ymddadleu a nep, nac yn *cyffroy yr dyrva y ‡gyvodi, nac yn y *Synagogae, nac yn y dinas. Ac ny allant *chvvaith* provi y pethae, y maent im cuhuddaw am danwynt. Eithr cyffessy yty *dd*wyf hyn yma, *mae yn ol y ffordd (rhon y alwant *vvy* yn heresi) velly yr addolaf *vi* Ddew *vy*-tadae, *sef* gan gredy yn yr oll pethe r' y scrivenir yn y Ddeddyf a'r Prophwyti, a' gobeith 'sy genyf ar Ddew, am yr vn cyfodiadi*geth* y meirw ac y maent wy*theu* hefyt yn ei ddysgwyl, y bydd *ef* ‡ys ir cyfiawnion ac ir ancyfiawnion. Ac yn hyn ydd wy vi ‡ystudio vot genyf yn wastad gydwybot ‡ddirwystr tu ac Ddew a' thu ac at ddynion. Ac *yrovvon* yn ol llawer o vlyddynedd, y daethym ac y dugeis *eluseni im cenedl*eth* ac offrymae. *Ac* yn *yr amser* hynn, 'rei or Iuddeon o'r Asia am cawsant ‡wedy vy-glanhay yn y Templ, *ac* nid gyd a thorf, na thervysc. ‡Yr ei a *ddylesynt vot yn ‡gynnyrchiol rac dy vron, am cyhuddaw, a bysei ganddwynt ddim im erbyn. Ai *ynte* dywedet yr ei hyn yma, a gawsant *vvy* ddim ancyfion *ynof, tra sefeis yn y Cyngor, ‡dieithr am y *llef vnic hon, a'r a lefeis yn sefyll yn ei plith *vvy, sef* Am gyfodiad*igeth* y meirw im *bernir heddyw genwch. Pan glybu Felix y pethae hynn, yr oedawdd *ef* wynt, gan ddywedyt, Pan wypwyf yn *yspesach y pethae a perthyn ir ffordd hon, pan vo i Lysias y pen-Captaen ddyvot *yma*, y

‡ boneddigeiddrwydd
* cynnyrfy, peri
‡ benawdur
* opinion
‡ darperesei, amcanesei
* erwydd ein cyfraith
‡ ar ein vchaf ar ein gwarthaf
* ef
‡ llawenach
* vawdwr, barnwr, Ieustus
‡ disputo
* peri cyffro yn y popul
‡ cynulleidfae
* taw
‡ ac
* ymorchesty
‡ iach, glir
* elusendot
‡ yn buredio
* ddirparesynt
‡ presennol
* arnaf
‡ anid
* yr ymadrodd
‡ cyhuddir
* hy trach berfeithiath

dosparthaf eich mater. Yno ydd archawdd i Gannwriat gadw Paul, a gadael iddaw gahel ‡gorffywys, ac na 'oharddei i neb oei gydnabot ei weini, nei ddyvot attaw.

‡ esmythder

Yn ol ‡talm o ddyddiae, yd aeth Felix *ef* aei wreic Drusilla, yr hon ytoedd Iuddewes, ac *ef* a 'alwodd am Paul, ac a glywawdd ganthaw am y ffydd *ys ydd* yn Christ, Ac mal ydd oedd ef yn ‡ dosparth am gyfiawnder, a' * chymmedroldep, ac am y varn y ddyvot, Felix a *dd*echrynawdd, ac a atebawdd, Does ymaith ‡ar hyn o amser, anid pan gaffwy amser-cyfaddas, *mi* alwaf am danat. Ac ydd oedd *ef* yn gobeithio hefyt y rhoddesit ariant iddaw gan Paul, er iddo ei ellwng *ef:* erwydd pa bleit yd avonodd *ef* am danaw yn vynychach, ac y *chwedleuawdd wrthaw. A' gwedy cerddet dwy ‡vlwydd*yn*, y daeth Porcius Festus yn lle Felix: a' Felix yn ewyllysio enill bodd yr Iuddaeon, a adawdd Paul yn *rhwym.

* niuer
‡ rresymy
* cymesurdep
‡ dros
* ymddiddanodd ac ef
‡ vlynedd
* carchar

Pen. xxv.

Yr Iuddaeon yn cyhuddaw Paul ger bron Festus. Ef yn aatep drostaw ehun. Ac yn appelio at yr Ymperawtr. Bot yn cympwyll am y vater ef gar bron Agrippa. A'i ddwyn ef allan.

GAN hyny gwedy dyvot Festus ir *ardal, ar ben y tridie ydd aeth i vyny*dd* i Gaerusalem o Caisareia. Yno *ydd ymddangosent yr Archoffeiriat a' phennaethieit yr Iuddaeon ger ei vron ef yn erbyn Paul, ac atolygasant iddaw, a' chan erchy ‡caredigrwydd yn ei erbyn, bod iddo ddanvon am danaw i Gaerusalem; ac *hwy* a wnaethant *gynllwyn yw ladd ef ar y ffordd. Eithyr Festus a atebodd, ‡bot cadw Paul yn Caisareia, ac a ddanei yntae ehun *eb ohit *yd yno.* Can hyny (eb yr ef) dauet yr ei o hanoch chwi 'sy *yn* abl, y gyd a ni i waeret: ac a*d oes* *neb *anwiredd* ‡yn y gwr cyhuddant ef.

* cyvoeth
* appirent
‡ ffavr
* vrad, vwriad
‡ am
* ar vyrder
* dim coegedd
‡ ar

Pryt na thrigesei ef yn y plith wy *y tuhwnt y ddec die*rnot*, ef aeth y waeret y Caisareia, a'r dydd nesaf ydd eisteddawdd yn y vrawdle, ac a 'orchymynawdd ddwyn Paul *ataw*. Ac wedy ei ddyvot, yr Iuddaeon y ddaethent o Gaerusalem, a safasont o ei amgylch, ac a ddodesont lawer o achwynion trymion yn erbyn Paul, yr ei ny ellynt ei provi, can yddaw *vot yn* atep, na ddaroedd yddaw ‡pechy dim nac yn erbyn Deddyf yr Iuddaeon, nac yn erbyn y Templ, nac yn erbyn Caisar. Er hyny Festus yn ewyllysiaw cahel

* dros ben
‡ wneythy dim yngham

* bodd yr Iuddaeon, a atebawdd i Paul, gan ddywedyt, * ffavr
Ai *di* y vyn *ydd* y Gaerusalem, ac yno ith varny am y
pethe hyn ger vy-bron i. Ac Paul a ddyvot, Ydd wyf
yn sefyll ‡ wrth vrawdle Caisar, lle y perthyn vy-barny: ‡ gar llaw
ir Iuddaeon ny wneythym i ddim yngham, megis
ac y gwyddos-ti yn dda ddigon. Can ys, a'*s* gwneythym
ddim * cam, ai dim teilwng o angae, ny wrthddodaf *vi* * yngham,
varw: ‡ ac anid oes dim or *cyfryvv betheu ac* y maent eniwed
* wy im cyhuddaw, ny all nep vy rroddi yddwynt: ‡ as ynte
appelo ydd wyf ‡ *ar* Caisar. Yno Festus wedy daroedd * rhein
iddaw ymddiddam a'r Cygcor, a atebawdd, *A* appeleas ‡ at yr Ymerawtr
tu * ar Caisar? ar Caisar y cai vynet. * at
Ac yn ol swrn o ddyddiae, y Brenhin Agrippa a'
Bernice ydd aethant y wared y Caisareia y * gyfarch- * ymanerch
gwell i Festus. A' gwedy yddwynt aros yno lawer o
ddyddiae, Festus a venagawdd ir Brenhin ‡ vater Paul, ‡ bethe, hawl
gan ddywedyt: Y mae *yma* ryw wr wedy ei adael
yn-carchar y gan Felix. Am yr hwn pan ddaethym i
Caerusalem, ydd oedd yr Archoffeiriait a' Henafiait
yr Iuddeon yn * honny ymy, gan ddeisyf*y* cahel barn * cyhoeddy, menegy
yn ei erbyn. I ba 'r ei ydd atebeis, nad yw ‡ moes y ‡ devod, arver
Ruveinieit, er * bodd-roddy nep i angae, cyn *noc* y * ffavr
caffo yr vn a gyhuddic, ei gyhuddwyr ger ei vron, a'
chaffael o honaw le y amddyffyn e*h*un, am y caredd.
Wrth hyny gwedy ei dyvot wy yma, ‡ eb 'olydd y dydd ‡ yn ddioet
cyntaf *rac llavv* ydd eisteddais yn y vrawdle ac a 'orch-
ymynais ddwyn y gwr *ger bron*. Yn erbyn ba vn
pan safawdd y cuhyddwyr i vyny, ny * ddugesont *vvy* * ddyresont
vn caredd am gyfryw bethae ac y tybyeswn i: *n*amyn
bot ganthwynt ryw ‡ gwestionae am * y gwangoel ‡ ymofynion
yddynt y hunain, ac am vn Iesu a vu varw, yr hwn a * amhau, dowto,
daerei Paul ei vot yn vyw. A' mi*neu* erwydd vy-bot
yn * petrusaw ‡ yn-cylch cyfryw gwestion, a 'ovyneis ‡ am
iddaw a elei *ef* y Gaerusalem, a' chymryt-barn yno am * holedigeth
y pethae hyn. Eithyr can ddarvot iddaw apello y n y
gedwit ef i ‡ wybyddyeth Augustus, *mi* 'orchymynais
ei gadw, ydd pan ddanvonwyn ef at Caisar. Yno
Agrippa a ddyvot wrth Festus, A' mi*neu* a wyl'yswn
glywed y * dyn. Evory eb yr *ynte*f, y cai y glywet ef. ‡ gwr
A' thranoeth wedy dyvot Agrippa a' Bernice a ‡ rhwysc ‡ rhodres, rrwyf
mawr, a' myned i mewn ir Orsedd y gyd a'r pen-cap-
teinieit a' phendevigion y dinas, wrth 'orchymyn Festus
y ducpwyt Paul * yno. Ac y ‡ 'syganei Festus, * *A* * atwynt
vrenhin Agrippa, a' *chvvithe* pawp ys ydd yn presen*t*ol ‡ dywedei * Ti

‡ gwr
* llios

yma gyd a ni, *ys* gwelwch y ‡ dyn hwn, o bleit pa vn y galwodd oll * tyrfa yr Iuddaeon arnaf, *bop vn* yn-Gaerusalem, ac yma, gan *arth*lefain, na ddlei ef *gael* byw a vei hwy. Er hyny ni vedreis i gael arnaw wneythy dim teilwng o angae: anid can ddarvot iddaw appelo at Augustus *mi* a verneis y *dd*anvon ef. Am pa vn nid oes genyf ddim talgrwn yw escriveny at *vy* Arglwydd: erwyd pa bleit *mi* y dygais ef atoch, ac y[n] enwedic atta ti, Vrenhin Agrippa, yd pan yw yn [c] darvot ei holi, gaffael o honof beth yw escrivenny. Ca[n] ys anrysymol y tybiaf *dd*anvon carcharor, ac eb ‡ arwa[c]ocay yr achosion *y cyhuddir* ef.

* yspysy, honny

Pen. xxvj.

Gwiriondap Paul a welit wrth adrodd ei vuchedd, cymmedroldep ei atep wrth draha Festus.

* ddywedyt
‡ ddyvot

YNO y dyvot Agrippa wrth Paul, e genietir yty * ymadrodd droso ty*h*un. Velly Paul a estennodd *ei* law, ac a ‡ atepodd drosto ehun. *Ys* dedwydd y tybiaf *vy-bot* vy*h*un Vrenhin Agrippa, can y mi gahel atep heddyw geyr *dy* vron di, am bop peth im cyhuddir y gan yr Iuddaeon: yn benddivaddae, can dy vot ti yn gwybot o ywrth yr oll ddevodae, a' chwestionae 'r ysydd ym-plith yr Iuddaeon: erwydd paam, yr atolygaf yty, vy-gwrandaw yn ddioddefgar. Ac am vy-buchedd om mabolaeth, a' pha ryw wedd *yt*oedd *hi* or dechreat ym-plith vy-cenedl*aeth* vy hyn yn-Gaerusalem, e wyr yr oll Iuddaeon, yr ei am adwaenent * gynt (pe mynent testolaethy) bot i mi yn ol y ‡ sect * cynnilaf o'n creddyf vyw yn Pharisai. Ac yr awrhon ydd wy yn sefyll ac im cyhuddir am obaith yr adewit a wnaed y gan Ddew i ein tadae. At ‡ pa *addevvit* ein dauddec llwyth yn gwasanaethy Dew eb dorr ddydd a'nos, a 'obeithant ddyvot: er mwyn pa 'obeith, a Vrenhin Agrippa im cyhuddir y gan yr Iuddaeon. Paam y tybir yn *beth* anncredadwy y genwch, bot y Ddew gyvody y meirw dragefyn? Mi*neu* hefyd yn ddiau a dybiais yno vyhun, y * dylewn wneythy llawer peth ‡ gwrth wynebo yn erbyn Enw *yr* Iesu o Nazaret. Yr hynn beth a wnaethym i yn-Caerusalem: can ys llawer o'r Saint a 'orchaeais yn-carchar*oedd*, can vot genyf awturtat o ywrth yr Archofferait: ac wrth ei ‡ divetha, y rhoddeis varn. A' *mi* y * poeneis wy yn

* or blaen
‡ gohanred
* craffaf, dichlinaf
‡ yr hwn

* dyleswn
‡ trawsedd

‡ lladd, rhoi y w marwolaeth
* cospeio

vynech drwy yr oll ‡Synagogae, ac ei cympelleis i ‡gynnulleidvaon
gably, a' chan ynfydy ym-pel'ach yn y herbyn wy, mi
ei herlidiais, *h*yd ar ddinasoedd *estron. *Ac* yn hynn, *die ithr
pan aethym i Ddamasco ac awturtawt, a' ‡chaniatat yr ‡chomission
Archoffeiriait, ar hanner dydd, a' Vrenhin, ar y ffordd *am
y gwelais ‡le*u*ver or nef*oedd*, yn ragori ar ddysclaerdap ‡lewych, goleuni goleuad
yr haul, yn towynny om amgylch, *mi* ar ei oeddynt yn
ymddeith y gyd a ni. A' gwedy daroedd y ni oll
*ddygwyddo ar yddayar, y clywais lef yn llavaru *gwympo, syrthio, ir llawr
wrthyf, ac yn dywedyt yn-tavot Hebreo, Saul, Saul,
paam im ‡erlidy? *Calet yw yty wingo yn erbyn y ‡ymlidy
swmbylae. A' min*eu* ddywedais, Pwy *yt*wyt Ar- *Anhawdd
glwydd? Ac *ynt*ef ddyvot, My*vi* yw Iesu yr hwn wy
ti yn ei erlit. Eithyr cyvod *y vyny* a' sa ar dy draet:
can ys er mwyn hynn *yr* ymddangoseis yty *sef* er dy
'osot ti yn'wenidawc ac yn test, *ys am y pethae'ry *yn gystal
weleist, ac am y pethae yn yr ei y ymddangosaf yty, ‡'sef yr Iuddaeon
gan dy waredy y wrth y *popul, ac ywrth y Cenedl-
oedd at pa 'r ei yd anvonaf yr awrhon, er *yty* agory
ei llygait, ac ymchwelyt o hanwynt y wrth dywyllwc*h*
i 'oleuni, ac ywrth ‡veddiant Satan *ar Ddew, y n *allu
y *dde*rbyniont vaddeuant pechotae, ac etiveddiaeth ‡at
ym-plith yr ei, a sancteiddiwyt trwy ffydd yno vi.
Am hyny, Vrenhin Agrippa, nid anvfyddheis i ir
weledigaeth nefawl, ani*d* dangos yn gyntaf ydd
wyntwy o Damasco, ac yn-Caersalem, a' thrwy oll
*or*wlat Iudaia, ac *yno* ir Cenedloedd, ‡er yddwynt *ar
edivarhay, ac ymchwelyt *ar Ddew, a' gwneythy ‡at
gweithredoedd a vei teilwng i wellaat buchedd. Am o
yr achos hynn y'm amavlawdd yr Iuddaeon ynof yn y
Templ, ac a geisie[illegible]sont vy lladd. Er hyny mi gefeis *y daliawdd yr Iuddaeon vi
borth y gan Ddew, ac wyf yn ‡aros yd y dydd hwn, ‡parhay
gan destolaethy ac i vychan a' mawr, *ac eb dywedyt *nad ywf yn
dim amgen no'r pethae y ddyvawt y Prophwyti a' ‡wedy ampwyllo
Moysen y delei, *ys ef y[illegible]w hyny*, bot i Christ ddyoddef
ac yddaw *ef* vot yn gyntaf a gyvotai o veirw, ac a
ddangosei 'oleuni ir popul, ac ir Cenedloedd. Ac mal
ydd oedd ef yn atep hynn drostaw ehun, y dyvot
Festus a llef vchel, Paul, ydd wyt yn ynvydu: ‡lliaws *llawer
o ddysc syth ith wneythy'r yn ynvyd. Ac *ynt*ef ‡ddayonus, bendevic
ddyvot N*yd* wyf wedy ynvydy, ‡arderchawc Festus *ef a wyr, y mae yn espes gan
eithr gairiae gwirionedd a' sobrwydd wyf yn ei had-
rodd. Can ys *gwyr y Brenhin am y pethey hyn, *ymddiddan amadrodd
ger bron yr hwn hefyt ydd wyf yn *cymhowyll yn

‡ eon, yn hoderus
* wrth vron hayachen
‡ buchwn, rybuchwn
* anyd
* gwr
‡ Gr. dyn
* at

‡ hyf, ac ydd wyf yn tybieit nad oes dim or *pethe* hynn yn guddiedic rac ddaw *ef:* can na wnaethant hynn yma mewn congyl. *A* Vrenhin Agrippa, *a* gredy *di* y Prophwyti? *Mi* wnn dy vot yn credy. Yno y 'saganei Agrippa wrth Paul, Y ddwyt * o vewn ychydic im annoc y vot yn Christian. Ac Paul a ddyvot, *Mi* ‡ ddamunwn gan Dew nid yn vnic y ty*di*, *n*amyn a' *phavvp* oll ys ydd im clywet i heddyw, *eich* bot ac o vewn ychydic ac yn gwbyl oll yn gyfryw ac ydd wyf vi*nef*, * diethyr y rrwymae hynn. Ac wedy yddaw ddywedyt hyn, y cyvododd y Brenhin *i vynydd*, a'r President, ac Bernice, a'r ei oedd yn cyd eistedd ac wynt. Ac wedy yddwynt vyned o'r ailltu, wynt a gympwylleson yn ei plith ehunein, gan ddywedyt, Nid yw'r * dyn hwn yn gwneythy dim teilwng o angae, na rrwymae. Yno y dyvot Agrippa wrth Festus, Ef 'ellit gellwng y ‡ gwr hwnn, pe na bysei iddaw appelo ar Caisar.

Pen. xxvij.

* *sivvrnai*

Mor peryglus vu * taith Paul ai gyfeillion parth a Ruuein. Pa wedd a' pha le ei tiriasont.

* ymgynghori
‡ Eidal
* ranwyr
* Gr. arall
* voneddig-aidd, hawdd-gar
‡ diangara
‡ hwyliaw
* dodes
‡ hwyr, ddy-urys
* rhwystro
‡ gan ystlys

GWEDY daroedd *yddynt* * *gyt*varny, y ni hwylio ir ‡ Ital, hwy a roddesant *bob un* Paul, a'rryw garcharorion ereil' at Gannwriat aei enw Iulius o * gatyrva Augustus. A' dringo a wnaethom i long o Adramyttium ar vedr hwyliaw ar dueddae yr Asia, ac a dynasom ymaith, ac Aristarchus or Macedonia o *vvlad* Thessalonia, oedd gyd a ni. A'r dydd * nesaf y tiriesam yn Sidon: ac Iulius a ymdduc yn * ddyngar wrth Paul, ac a roes iddaw rydddit i vynet at ei gereint, y gahel ced ganthwynt. Ac o *ddyno* y moriesam, ac yr hwyliesam eb law Cyprus, erwydd bot y gwyntoedd yn wrthwynep. A' gwedy ‡ trawen.y o hanam dros y mor ger llaw Cilicia ac Pamphylia, a' dyvot i Myra, *dinas* yn Lycia: ac yno cahel or Cannwriat long o Alexandria, yn hwyliaw ir Ital, ac a'n * gosod*es* ynthei. A' gwedy y ni hwyliaw yn ‡ llusg*enaidd dros* lawer o ddyddiae, ac o vraidd dyvot gar llaw Gnidum, can vot y gwynt in * lluddiaw, hwylio a wnaetham ‡ yn-goror Candi, gar llaw Salmone, ac o vreidd yr hwyliesam hebddei, ac a ddaetham i ryw le elwit y Porthladdoedd prydferth, ac yn gyfagos iddaw ydd oedd dinas Lasaia. Velly wedy cerddet llawer o amser, ac yn awr bot mor-

iaw yn *periclus, can ‡ddarvot hefyt amser yr vmpryt, Paul y cygcorawdd *hvvy*, gan ddywedyt wrthynt, *Ha*-wyr, *mi* welaf y bydd *yr hynt hon gyd a sarhaed ac eniwed mawr, nid am y llwyth a'r llong yn vnic, anid am ein ‡eneidiae hefyt. Er hyny y gyd mwy y credei y Cannwriat ir llywydraethwr a'r llong-lywydd na' ar pethae y ddywed*e*sit gan Paul. A' phryt nad oedd y porthladd yn addas y 'ayafy ‡yntho, llawer a gymersont yn ei cygor, voriaw o ddyno, a's gallent mewn ryw vodd ddyvot hyd yn Phoinice *a'* gayafy *yno*, yr hwn 'sy porthladd yn-Candi, ac y'sydd ar gyfor Deau-'orllewyn a'r Gogledd 'orllewin. A' pan *chwythawdd awel *vach* o ddeheuwynt, wyntwy yn tybieit caffaei ‡pwrpos, a ddatdodesont **i* Asson, ac a hwyliasont eb law Candi. Eithyr cyn pen ne-mawr *o amser*, e gyvodes yn ‡ei hemyl rhyvelwynt y elwir *Euroclydon. A' phan attelit y llong, ac na allai ‡wrthladd y gwynt, ni adawsam yddi **borthi yr mor*, ac in ‡arweddwyt ymaith. A' gwedi yni redec goris ynys vach a elwit Clauda, braidd y gallesam gahel ir bad, yr hwn a *dd*erchafesont i vyny, ac arveresont o *bob* canhorthwy*on*, gan *gyl-chy y llong o *dd*ydenei, ac ofny a wnaethant rac syrthio mewn ‡Syrtis, a gadael y llestr i waeret, ac velly y ducpwyt hwy. A'r *dydd* nesaf gwedy cyvodi *morgymladd ddirvawr arnam, ‡y di-yspyddesont wy yr llong: a'r trydydd dydd y bwriesam an dwylaw ein hunain daclae y llong allan *o hanei*. Ac pryd na welit na'r haul na'r ser dros *liaws o ddyddiae, a' themipestl nyd bychan *oedd* ar ein gwartha, ys dar-oedd ‡trosgwyddo oll 'obeith bywyt o *dd*yarnam. Eithyr yn ol hir *ddirwest, y safodd Paul yn y canol hwy, ac a ddyvot, *Ha*-wyr, *chvvi* ddylysech wrandaw aruavi a'pheidio a ‡datdot o ywrth Candi, ac *yno* *y dieng-esech rac y sarhaed a'r gollet yma. Ac yr awrhon ydd eiriolaf arnoch vod yn dda ei cyssir: can na chollir vn *map* eneit *dyn* o hanoch, amyn y llong yn vnic. Can ys safawdd gar fy llaw y nos hon Angel Dew, yr hwn am piae, ac ydd wyf yn ei wasanaethy, gan ddywedyt, Nac ofna Paul: can ys dir yw dy *ddwyn gerbron Caisar: ‡a' nachaf y rhoddes Dew yty yr oll rei 'sydd yn moriaw gyd a thi. O bleit paam, *ha*-wyr, byddwch lew-*eich-calon*, can ys credaf Ddew, mae velly y bydd yn y modd ac y dywetpwyt ymy. Eithyr dir yw ein *tavly i ‡nebun ynys. A' gwedy dyvot y petwaredd

Marginal notes:

* enbydus
‡ vynet
* y daith yma
‡ bywyt, hoedl, einioes
‡ ynthei
* gyvodes
‡ helhynt
* yn nes
‡ wrthi
* Gogledd-ddwyreinwynt
* vwhwman
‡ ducpwyt
* wregysy
‡ sugyndraeth
* tempestl
‡ yr yscafn-esont
* lawer
‡ dwyn
* newyn, cythlwng
‡ diangori
* enill
‡ yn v'emyl, wrthyf
* osot
‡ ac wele, llyma
* bwrw
‡ ryw

* mordwyo, in trawsddugit
‡ ymddangos
* blwmiesont
‡ agarw, geirw
* y myned hi yn ddydd
‡ ddiangol
* sawdwyr
‡ gwympo, syrthio
* ar eich cythlwno
‡ diogelrwydd
* gwydd
‡ torawdd
* ymlewhaodd, llonhodd
* ei gwala
‡ vro, wlad
* borthladd vach
‡ glan, phenrryn
* *y hunain*
‡ rhwyf, hwrddiat
* gilo, ddianc

nos ar ddec, mal ydd oeddem yn *bwhwman yn y *mor* Adrial yn-cylch haner nos, y tybrawdd y morinwyr ‡nesau o ryw wlat yddwynt, ac a *sowndiasont, ac *ei* cawsont yn vcain 'wrhyd *o ddyfnder:* a' gwedy myned ychydic pellach, sowndio drachefn a wnaethant a' *ei* gael *yn* pempthec 'wrhyd. Ac wy yn ofny rac syrthio mewn ryw leoedd ‡geirwon, bwrw a wnaethant pedair ancor *allan* o'r parth-ol-ir-llong, gan ddamunaw *gwawrio o'r dydd. Ac mal ydd oedd y llongwyr yn ceisiaw ffo *allan* o'r llong, a' gwedy gellwng bad i wared i'r mor, mal petyssent ar veidr bwrw ancorae *allan* o'r pen-blaen ir llong, y 'syganei Paul wrth y Cannwriat a'r milwyr. A' ddieithyr ir ei hyn aros yn y llong. ny ellw-chwi vot yn ‡gadwedic. Yno y torawdd y *milwyr raffae yr bat, ac y gadaosont yddaw ‡ddygwyddaw ymaith. A' gwedy dechrae y bot hi yn ddydd, yr eiriolawdd Paul ar bawp gymeryt bwyt, gan ddywedyt, Llyma 'r pedwerydd dydd ar ddec ydd arosoch, ac y parhaesoch *yn ymprydiaw, eb gymeryt ddim *llunieth.* Am hyny ydd eiriolaf arnoch gymeryt bwyt: can ys lly'ma eich ‡iechyt: o bleit ny ddygwydd vn blewyn y ar ben yr vn o hanoch. A' gwedy iddaw ddywedyt hynn, y cymerawdd vara, ac y diolchawdd i Ddew, yn-golwc *pavvp* oll, ac *ei* *drylliawdd, ac a ddechreawdd vwyta. Yno y ‡siriod pawp, ac y cymersont *vvythe* vwyt *hefyt* Ac ydd oedd o hanam *y gyd* oll yn y llong ddaucant, trivgain ac vn ar pemthec o eneidiae. A' gwedy daroedd yddynt vwyta *digon, yr yscafnhasont y llong, gan vwrw yr gwenith *allan* ir mor. Ac pan ytoedd hi ddydd, nid adnabuont wy yr ‡tir, ac hwy ganvuesont ryw *ebach a' ‡thorlan iddaw, *ir* lle y meddyliesant (a's gallent) wthio yr llong y mewn. Ac wedy yddwynt dderchafy yr ancorae, y maddeuesont ‡*y llong* ir mor, ac y gellyngesont yn rhydd rwymeu y llyw, ac y dyrchafasont y llien-hwyl parth ar gwynt, ac a dynnasont ir 'lann. A' gwedy dygwydo o hawynt mewn lle dauvor-*gyhvvrdd,* y gwthiasont y llong y mewn: a'r pen-blaen-iddei a lynawdd eb *allu ei* sylfyd, a'r penn-ol a ymoascarawdd gan ‡nerth y tonnae. Yno cycor y milwyr oedd lladd y carcharorion, rac bot ir vn *o hanynt* wedy nofio ir 'lan, *ffo ymaith. Eithyr y Cannwriat yn ewyllysio cadw Paul, ei goharddawdd ywrth y cygcor *hvvn,* ac a 'orchymynodd ir ei vedrent nofiaw, ymvwrw ir mor yn gyntaf, a' myned allan ir

tir: ac bot ir lleill, 'rei ar *estyllot, ac ereill ar ryw ‡ddrylliae o'r llong: ac velly y darvu, dyvot o bawp oll ir tir yn ddiangol.

‡ vyrddc, verde

Pen. xxviij.

Paul a'ei gydymddeithion yn cahel yr estron genedl yn vwyn ac yn gymmwynasgar. Bot y *wiper eb wneythur eniwed iddo. Ef e yn Iachay tad Publius ac ereill, a' gwedy iddo gael ei ddiwally ganthwynt o bethe angenreidiol, tynny a wnaeth i Ruuein. Ac yno wedy dderbyn gan y broder, y mae yn dangos ei negesae. Ac yno yn precetha yspait dwy vlynedd.

* neidr

AC wedy yddwynt ddianc yn-iach, yno y gwybuant mae *Melita y gelwit yr ynys. A'r ‡Barbarieit a ddangosesant yni *hawddgarwch nid-bychan: can ys wy a gynneuson dan, ac an derbyniesant y gyd oll, o bleit y gawat gynnyrchiol, ac o bleit yr oervel. A' gwedy casclu o Paul talm o vriwydd, a' ei dody ar y tan, e ddaeth ‡gwiper allan o'r gwres, ac a ruthrawdd y ei law. A' phan welawdd y Barbarieit y *bwystvil yn-crog wrth ei law, y dywedent yn ei plith ehunain, Yn sicr ‡lleiddiat yw'r dyn hwn, yr hwn cyd diangawdd *or mor, ny's gad dialedd i vyw. Ac ef e a yscytwodd y bwystvil y wrtho ir tan ac ny bu arno ddim eniwed. Eithyr wyntvvy a ddysgwilient gantaw am chwyddo, *nai dygwyddo y lawr yn ddysyvyt yn varw: ac wynt yn hir o amser yn *edrych, ac eb welet dim ‡ancyflwr yn dygwydd iddaw, troi ei meddwl a wnaethant, a' dywedyt, Mae Dew ytoedd ef. Yn y cyfleoedd hyny, ydd oedd *tiredd i bennaeth yr ynys, (aei enw oedd ef Publius) yr hwn an erbyniawdd, ac 'an lletyawdd dros dri-die yn ‡anwyl. At e *dderyw, bot tad Publius yn gorwedd yn glaf *o gryd, a' darymred gwaedlyt; ac attaw ydd aeth Paul y mewn, a' gwedy iddo weddiaw, y dodes ei ddwylo arnaw, ac yr iachaodd ef. A' gwedy gwneythyd hynn, yr-eill hefyt or ynys, ar oedd heintiae arnynt, a ddaeth attaw, ac eu iachawyt: yr ei an *parchasont yn vawr iawn: ac wrth longi o hanam, in llwythesant a phethae angenreidiol.

* hon y elwir heddyw Malta
‡ Estron genedl
* ddyngarwch, vwynder
‡ rryw neider bericlaf
* pryf
‡ lladdwrcelain
* ar vor
* neu
‡ cwympo, syrthio
* dysgwyl
‡ an cymmesur
* cyfanneddion
‡ gu, yn voesawl, yn gwrtais
* ddamwyniodd
‡ o'r ddeirton a haint ei galon
* anrrydeddesont

Ac ar ben y trimis ir aetham ir mor mewn llong o Alexandria, yr hon y vesei yn gaeafy yn yr ynys a'i harwydd hi oedd Castor ac Pollux. Ac wedy ein ‡dyvot i Syracusa y trigesam yno dri-die: Ac odd yno y cyrchasam amgylch, ac y daetham i Rhegium: ac yn ol vn dydd, y chwythawdd Dehauwynt, ac y daetham yr ail dydd i Puteoli, lle causam vroder, ac in deisyfwyt

‡ tirio

i drigo gyd ac wynt saith dier*not*, ac velly ydd aetham
(* i) **parth* a Ruuein.
Ac o *dd*yno, pan glybu yr broder o*dd*ywrthym, y
(‡ gyfwrdd) daethant y ‡gyfarvot a ni yd ym-Marchnat Appius,
a'r Tair tavarn, yr ei pan welawdd Paul, diol*vv*ch i
(* ehon, hyf) Ddeo a wnaeth, a bot yn *hyderus. Ac vel'y wedy
ein dyvot i Ruuein, y rhoddes y Canwriat y carchar-
oriou at y Captaen-goruchaf: eithyr Paul y adwyt y
(‡ yntef) drigo ‡*vvrtho* ehun y gyda *milwr oedd y ei gadw.
(* sawdiwr; ‡ blaenorieit) Ac ar ben y tridie, y galwodd Paul ‡bennaethieit yr
Iuddeon yn-cyt: Ac wedy ei dyvot, y dywedawdd
wrthwynt, *Ha*-wyr vroder, cyd na wneythym ddim yn
(* henuriait) erbyn y popul, *n*ai Cyfreithiae yrtadae *eto*, im rrodd-
wyt i yn garcharawr o Gaerusalem i ddwylo y Ruuein-
wyr, y r ei wedy darvot ydd wynt vy holi, a vynesent
vy-gellwng ymaith, can nad oedd ddim achos angae ynof.
Eithyr can vot yr Iuddaeon yn gwrthddywedyt, im
(* at) cympellwyt i appelo *ar Caisar, nid o *h*erwydd bot
(‡ Can hyny) genyf ddim y achwyn ar vy-cenedl. ‡Ac or achos hyn
(* ymddiddau; ‡ rrwymir) y galweis am danoch, y *eich* gwelet, ac y **gyd*gym-
pwyl' a *chvvi:* er *mvvyn* gobaith yr Israel im cylchynir
a'r catwin hon. Ac wy*the* a ddywede*s*ont wrtho. Ny
(* oth bleit di) wnaetham ni na chael l'ythyre o Iuddaia *am danat,
na dyvot neb o'r broder a venegodd nei a ddyvot dim
(‡ drwc) *anvad am danat. Eithyr *ni* wyllysem glywet genyt'
(* dyby) pa beth a *synny: can ys am ‡y sect hon, y mae yn
(‡ yr opinion; * honneit) *wybodedic genym, vot ym-pop lle yn ei gwrth-
ddywedyt. A' gwedy gosot dier*not* iddo, e daeth llawer-
(‡ yw letuy, ostri) *edd* attaw ir ‡hospyty, i ba rei yd esponiodd ac testol-
aethawdd ef deyrnas Dew, ac a precethawdd yddwynt
am yr Iesu ac o Ddeddyf Moysen *ac* or Prophwyti, o'r
(* pryd gosper, prydnawn, hwyr, nos) borae yd *'osper. A'r ei a gydsynient a'r y pethae, ry
ddywede*s*it, a'r ei ny chredent. A' phryt nad oedden
yn cydcordio yn ei plith ei hunain, ymadael a
wnaethant, gwedy dywedyt o Paul vn gair, *nid amgen*,
(‡ dywedodd) Da y ‡llavarawdd yr Yspryt glan trwy Esaias y Pro-
phet wrth ein tadae, gan ddywedyt, Cerdd*a* at y popul
(* Can) hyn, a' dyweit, *Yn clywet y clywch, ac ny ddeallwch,
ac yn gwelet y gwelwch, ac ny chanvyddwch. Can ys
calon y popul hynn a vrassawyt, ac aei clustiae *ys* pwl
y clywant, a'ei llygait a gaeasont, rac bot yddwynt
welet a *ei* llygait, a' chlywet a *ei* clustiae, a' deall a *ei*
(‡ val yr) calonae, ac ymchwelyt ‡y n yd iachawn *i* hwy.
(* iecheit) Gwybodedic gan hyny vo ychwy, mae yr *iechyd-
(* eiddo) *vvrieth* hwn ‡gan Ddew a ddanvonwyt ir Genetloedd,

ac wynt*vvy* ei *clywant. A' phan ddyvot ef y pethae hyn, ydd aeth yr Iuddaeon ymaith, gan vot ymresymy mawr ganthwynt yn ei plith ehunain. Ac Paul a drigawdd ddwy vlynedd yn ei duy ardrethol, ac a *dd*erbyniawdd bawp *oll* a ddaeth y mewn attaw, gan pregethy teyrnas D*d*ew, a dyscy cyfryw bethae, ac a 'sydd ‡herwydd yr Arglwydd Iesu Christ, yn gwbyl *hyderus, *ac* eb *nep yn* ‡gohardd.

*gwrandawant ‡yn porthynu *rrwystro, llestair, lluddias, deor, rragot

---

EPISTOL PAUL YR APOSTOL

AT Y

RUUEINIEIT.

YR ARGVMENT.

YMA y maneg ir mawr drugaredd Dduw tu ac at ddyn in-Christ Iesu, a' mwyniant y gyfiawnder ef a gawn ni drwy ffydd. O bleit pryd na allei ddyn gan y lygredigaeth yhun gyflawny y Ddeddyf, anyd gwneuthur yr hyn sceleraf oll yn erbyn Deddyf Duw ac anian, yno anveidrol ddayoni Duw, yn meddwl am ei addewit a wneithyt y'w was Abraham, tad yr oll credddynion, a ordeiniawdd bod i iachawdurieth dyn sefyll yn vnic yn vvydddot y Vap ef Iesu Christ: val na byddei yn vnic ir enwaededic Iuddaeon, eithyr hefyt ir Cenetloedd dienwaededic vod yn iach drwy ffydd ynddo ef: vegis am Abraham cyn no ei enwaedu, a gyfrifwyt yn gyfiawn yn vnic trwy ffydd, ac eto gwedy hyny bod yddo dderbyn enwaediat, vegis yn insel nei arwydd yr vnryw gyfiawnder drwy ffydd. Ac er mwyn, na byddei i neb dybiaw na chwplesid y dygymmot a wnaethei Duw yddaw ef ac yw hiliogeth: yn aill ai am na dderbynynt yr Iuddaeon Grist (yr hwn oedd yr had bendigeit) ai na chredynt mai efe oeddy gwir *Brynawdur, can na bu yddo yn vnic, neu o'r hyn lleiaf yn vwy eglur gadw yr Inddaeon, y mae esemplae Ismael ac Esau yn dangos, nad yw pawp yn hil Abraham, a'r 'sy yn dyvot o Abraham erwydd y cnawd: eithyr hefyd bot y gwir estronieid a' Chenetloedd a'r y ympiwyd drwy ffydd, wedy 'ei gwneuthur yn etiueddion yr addewit. Ac achos hyn yw vnic ewyllys Duw: o bleit iddo oei rydd ewyllys ethol rei y vod yn gadwedic, ac oi gyfiawn varn wrthddot eraill er ei barnu, megis y gwelir wrth testolaethae yr Scrythur 'lan. Ac eto er mwyn na ry ostyngit yr Iuddaeon, ac na ry dderchefit y Cenetloedd, y mae esempl Elias yn provi, bot eto gan Dduw ei *etholedigion ac o anianol hiliogeth Abraham, cyd na bo hyny yn eglaer yn-golwg dyn: ac am y rhagor-vraint hyny ysid ir Cenetloedd, o haelder trugaredd Duw y daw, yr hon o'r diwedd y estyn ef tu ar Iuddaeon drachefn, ac velly y cynull ef yr oll Israel (yr vn yw y Eccles ef) o'r ddwyblait. Yno gwedy dysylu a grwndwalu sail yr ffydd ar athroeth or modd hyn, ymae addysc cynneddfae Christionawl yn dyvot ar ol: gan ddyscu pawp i rodio mewn talgrynrwydd cydwybot yn ei 'alwedigaeth, gan bob dioddefgarwch ac iselder calon: drwy berchy, ac vvyddhau ir Llywiawdwyr, yn ymarfer o gariat perfeith, gan ddiosc a 'dihatru yr hen ddyn, ac ymwiscaw o Christ: cytdwyn a'r gwan, a' charu o pawp ei gylydd yn ol esempl Christ. Or diwedd y mae S. Paul gwedy iddo anerch y broder, yn ei hanoc i ‡gyfundep, ac yn erchi cilio rac precethwyr geuawc, a'thruthwyr, ac velly y mae yn dibenu a gweddi.

**Brynvvr*

**ddevvysedigion*

‡*ddyundep cytundep*

EPISTOL PAUL YR APOSTOL
AT Y
RUUEINIEIT.

Pen. j.

Paul yn dangos y gan bwy vn, ac i ba beth y galwyt ef. Y barawt wyllys ef. Pa beth yw 'r Euangel. Mwyniant creaduriaeit ac y ba beth y gwnaethpwyt hwy. Ancaredigrwydd, drigioni a' phoen pop ryw ddyn.

PAUL gwas*anaehvvr Iesu* Christ *vvrth* galwedic*eth*
* ddidoli — yn Apostol, wedyr *'ohanu i *precethu'r* Euangel
Duw (yr hon a racaddawodd ef drwy ei Brophwyti yn
yr scrythurae glan) am ei Vap Iesu Christ ein Ar-
glwydd *ni* (yr hwn oedd wneuthuredic o had Dauid
‡ 'rymiol — erwydd y cnawd, ac a ddeclarwyt yn ‡nerthol *y vot* yn
* drwy — Vap Duw, erwydd Yspryt sancteidiat *gan *y* cyfodiad-
iadigaeth o veirw) trwy 'r hwn y*d* erbiniesam *ni* 'rat ac
‡ swydd Apostol — ‡Apostoliaeth (er bot uvydd*d*ot ir ffydd) *yn y Enw
ef ym-plith ‡yr oll Genetloedd, ymysc yr ei n ydd yw
* bleit — chwi hefyt yn 'alwedigion Iesu Christ: At*och* oll yr ei
‡ pop ryw — 'sydd yn Ruuein caredigion *gan* D*d*uw, galwedig*ion y*
* heddwch — *vot* yn Sainct*æ:* Rat *vo* y'wch a' *thangneddyf y gan
Dduw ein Tat, a' *chan* yr Arglwydd Iesu Christ. Ac
yn gyntaf y diolchaf i'm Duw trwy Iesu Crist trosoch
* ddidor — *vvi* oll, o bleit bot eich ffydd *chvvi* yn gyoedd*us* ‡tros
‡ trwy, rhyd — yr oll vyt. Can ys bot Duw yn test ymy (yr hwn wyf
yn ei wasanaethu yn vy yspryt yn Euangel y Vap ef)
vy-bot yn *ddibait yn gwneuthur coffa*durieth* am
* ervynied, adolwyn — danoch, yn 'oystadawl yn vy-gweddiau, yn ‡erchi, ar
vot ymy mewn ryw vodd o'r dywedd ryw bryd gael
‡ drwy — rwydd-hynt *gan wyllys Duw, y ddyvot atoch. Can ys
* am gael — bot yn hir*aethus* genyf *nes eich gwelet, val y gallwyf
‡ yn eich plith — gyfranu ‡y chwi ryw ddawn ysprytawl, er *mvvyn* eich
* ymddyhuddaw, ymgonfforddio — cadarnhay, 'sef yw hyny, er cael cyd *ymddiddanu a
chwi, trwy ffydd y gylydd, *sef* ‡eich vn chwi a'r veu*vi*.
‡ yr yddo chwi — ‡Can hyny vroder, *mi* wyllyswn na baech yn anwybot,
* Yr owon — ‡modd y pwrpasais yn vynech ddyvot atoch (and
‡ p'odd — *darvot* vy rhwystro yd hyn) val y caffwn beth ffrwyth
hefyt yn eich plith chwi*the*, me*g*is *ymae y mi* ym-plith
y Cenetloedd eraill. Dyledwr wyf ac ir Groecieit, ac
‡ ys; * bregethu'r Euangel — ir Barbarieit, ‡ac ir doethion, ac ir an*d*oethion. Wrth
hyny, yd y mae yno vi, parot wyf i *Euangelu y

chwi*the* hefyt ys ydd yn Ruvein. Can nad cywilidd-us-genyf Euangel Christ: o bleit gallu Duw yw hi er ‡iechyd*vvrieth* i bawp *vn* 'sy yn credu, ir Iuddew yn gyntaf, a' hefyt ir Groecwr. Can ys *trwyddei *hi* y ‡*d*atcuddir cyfiawnder Duw, o ffydd i ffydd: megis y mae yn scrivenedic, Y cyfiawn a vydd byw *gan ffydd. Can ys digo*fein* Duw a *dd*atcuddiwyt o'r nef yn erbyn pop an*d*wyolder, ac ancyfiawnder dynion *sef*, yr ei y attaliant y gwirionedd mewn ancyfiawnder, can ys cymeint ac aller ei *wybot am Dduw, y sy*dd* ‡amlwc ynthynt *vvy:* can ys Duw ei *amlygawdd yddynt. O bleit y anweledig*ion bethe* ef, nid amgen, ei ‡veddiant tragyvythavl a'i *Ddywdab, *vvy* a welir wrth *creadurieth y byd, gan vod ystyried y weithredoedd ef, megis y byddent yn ddiescus: O bleit ac yn hwy yn adnabot Duw, ny*s* roeson-ogo niant yddaw megis y Dduw, ac ny ddiolch*e*sant, eithyr ymwacau o hanynt yn ei ‡rhesymae, a'i calon *ampwyllog oedd yn llawn tywylluc*h*. Pan dybient y bot yhunain yn ddoethion, ‡ynvydion oeddent *vvy*. Can ys wy a *ysmudesant 'ogoniant yr anllygredic D*d*uw i ‡lun delw lygredic ddyn, ac *ehediait, ac aniveilieid-pedwar ‡carnol, ac ymlyscieit, Erwydd paam y rhoes Duw hwy i vyny*dd* i *ddryc*wante eu calonae i aflendit, y *warthau eu cyrph *y hun* yn y plith ei hunain: *sef* yr ei a droent wirionedd Duw yn gelwydd, ac a ‡ addolent ac a wasanaethent y creadur, *a-gady-heibio y Creawdr, yr hwn 'sy*dd yn* ‡vendigedi*c* yn *oes* oesoedd, Amen. O bleit hyn y rhoddes Duw hwy i vyny*dd* i *chwantae gwarthaus: can ys ei ‡gwragedd *hvvy* a newidiasant yr arver *anianawl yn yr vn ys y*dd* yn erbyn ‡anian. Ac yn gyffelyp hefyt y *gwyr y adawent yr arver anianawl ‡ o'r wreic, ac a ymloscent yn ei chwant *wrth eu gylydd, gan i*r gwyr-ryvv* weithio ‡croesaneth a'r gwyr-*ryvv*, a' *d*erbyn ynddyn y hunain cyfryw dal*iad* dros ei *cyfeilorn ac oedd addas. Can ys megis na bu wiw ganthwynt *vvy* adnabot Duw, *velly* y rhoes Duw hwy i vyny*dd* i veddwl *an-ynad, y wneuthur y petheu ny *chyg*weddant, ac *vvy* yn llawn o bob ancyfiawnder, ‡ffornicrwydd, enwiredd *cupydd*d*ra, drugioni, yn llawn cenvigen, a l'add-celain, cynen, hocced, ‡dryc-anwydae, yn hustingwyr, yn athrodwyr, yn ddigasoc ganthyn Dduw, yn ‡ancyfarchwyr, yn veilchion, yn ffrostwyr, yn ddychymygwyr drygeu, yn *anuvyddion y ‡rieni,

‡ cadweddigaeth
* wrth
‡ amlyceir, eglurir, estennir
* wrth trwy
* adnabot
‡ oleu, eglaer
* dangosodd
‡ allu, nerth
‡ ddywdot
* wneuthuriad
‡ trawsfeddylie
* cuell, lled-ynvyd,
‡ ffolieit cuell
* newidiesant, droesant
‡ gyffelyprwydd
* adar
‡ troedioc
* gwradwyddo cywilyddio, halogi
‡ anrydeddent
* eb, yn vwy nar, gan wrthot
‡ volianedic
* wniaegwradwyddus
‡ merchet
* naturiol
‡ natur
* gwrwfieit
* ampwyllic
‡ godneb
* trachwant
‡ anynadrwydd, gwrthpwyll
‡ drowsion
* anorthous
‡ dad a' mam

* andeallus
‡ yn vlwng, eb darpar ymgeledd, yn ddiddarbot
* Cyfraith

yn *ampwyllogion, yn *rei yn* tori ammot, ‡eb-ganthyn-gariat-naturiol, ‡yn dal*ha*-galamasdra, yn antrugarog*ion*. Yr ei, er eu bot yn adnabot *Deddyf Duw, may pwy rei pynac a wnant gyfryw bethae, eu bot yn deilwng o angae, *ac* ny*d* yn vnic bot yn gwneuthu'r y petheu hyn, amyn hefyt cydsynnio a'r ei 'sy yn ei gwnethu*r*.

Pen. ij.

Gyrru ofn y mae ef ar y geusaint a barn Duw, Ac yn confforddio y ffyddlonieid. Er mwyn curo i lawr pop escus anwybodaeth, santeiddrwydd, a' thras Duw, y mae ef yn provi bot pawp yn pechadurieit, Y Cenetloedd wrth ei cydwybot, Yr Iuddaeon wrth y Ddeddyf yscrifenedic.

* a, o
‡ y vwry, ddamny
* herwydd
‡ sut
* amylder
‡ vwynder
* ymaros, voneddigeidrwydd
‡ wahodd, dywys
* casely
‡ anvarwoldep
* ymrysongar
‡ ancyfiawnder
* Gorthrymder
‡ enaid yr
* ansodd ddynol
‡ gan
‡ eb y gyfraith
* gan, trwy
‡ cyflanwyr
* yw
‡ natur

CAN hyny diescus*od* wyt, *ti ddyn, pwy pynac a verny: can ys yn yr hyn y barny arall, ‡ith cydverny dyhun: can ys ti yr hwn wyt yn barnu *arall*, wyt yn gwneuthur yr vn petheu. Eithyr gwyddom vot barn Duw *yn ol gwirionedd, yn erbyn yr ei y wnant ‡gyfryw betheu. Ac a dyby *di* hyn, a ddyn, 'rhwn a verny yr ei a wnant gyfryw betheu, ac a wnai yr vnryw, y diengy di *rac* varn Duw? Neu a dremygy *di* *'olud y ‡ddayoni ef, ai ddyoddef*garvvch*, ai *ammynedd, eb *gyf*adnabot vot daioni Duw yn dy ‡arwein *di* y ediverwch? Eithyr *tydi*, herwydd dy galedrwydd a' chalon anediveirol, wyt yn *tyrru y tyun ddig*ofeint* *yn* erbyn dyddd y dig*ofeint* ac ymatgudd cyfiawnvarn Duw, yr hwn a rydd i bawp *vn* erwydd ei weithredoedd: *sef*, ir ei gan barhau yn gwneuthur daioni, a geisiant 'ogoniat, ac anrydedd, ac ‡anllygredigaeth, vywyt tragyvythawl: eithyr ir ei *sy yn* *cynnenus ac nyd vvyddhant i wirionedd, ac yn *ym*vvyddhay i ‡enwiredd *y bydd* llid a' digofaint. *Trwbl ac ing *vydd* ar eneit pop dyn a wna ddrwc: ‡*yddo'r* Iuddew yn gyntaf, ac *hefyt yddo'r* Groecwr. Eithyr i bop vn a wna dda*ioni*, *y bydd* gogoniant, ac anrydedd, a' thangneddyf, ir Iuddew yn gyntaf, a' *hefyt* ir Groecwr. Can nad oes *d*erbyn *braint *nep* ‡gar bron Dduw. Obleit pa sawl bynac a bechasant ‡yn ddi-ddeddyf, a *gyfer*gollir hefyt yn ddi-ddeddyf: a' pha sawl bynac a pechasant yn y ddeddyf, *vvy* a vernir *wrth y Ddeddyf. Can ys nyd gwrandawyr y Ddeddyf ynt *yn* gyfiawn ger bron Duw: eithyr ‡gwneuthuwyr y Ddeddyf a gyfiawnheir. Obleit pan *vo y Cenetloedd yr ei nid yw 'r deddyf ganthynt, yn gwneuthur wrth ‡anian y petheu '*sy yn* y ddeddyf,

y'n hwy eb vot y ddeddyf ganthynt, yn*t* ddeddyf yddyn y hunain, '*sef* yr ei a ddangosant *weithret y ddeddyf *yn* scrivenedic yn eu caloneu, a' ei cydwybot *vvy hefyt* yn cyt testolaethu, ai meddyliae yn ‡cyhuddo y gilydd, nei yn escuso*di*,) yn y dydd pan varno Duw ddirgeloedd dynion trwy Iesu Christ, erwydd yr Euangel veu*vi*.

*grym
‡achwyn

Wely, Iuddew ith elwir di, a' gorph*y*wys ydd wyt yn y Ddeddyf, ac yn ymlawenhau yn-Duw, ac yn gwybot y wyllys *ef*, ac yn ‡darbot petheu-rragorol, erwydd dy addyscy gan y Ddeddyf: ac wyt yn coylio dy vot yn ‡dywysoc ir deillion, yn llewych ir ei y sy yn-tywyllwch, yn athro ir ampwyllogion, yn ddysciawdr ir ei an*d*ýscedic, a chenyt ffurf *gwybyddiaeth, a'r gwirionedd *yn y Ddeddyf. *Tithe* gan hyny rhwn a ‡ddyscy arall, *a* n'ith ddyscy dy*hun*? *ti* yr hwn a precethy na ledrataer, *a* ledrety *di?* *Ti* yr hwn a ddywedy, Na ‡wnaed nep 'odinep *a* wnai *di* 'odinep? *ti* rhwn 'sy ddygas genyt *eidolae, a gyssegr-yspeily *di?* *Ti* rhwn a ‡ymhoffy yn y Ddeddyf, trwy dori'r Ddeddyf a †ddianrydeddy *di* Dduw? Can ys Enw Duw a ‡geplir ym-plith y Cenetloedd *och pleit chwi, megis y mae yn escrifenedic. Can ys enwaediat yn wir a wna lles, a's cedwy y Ddeddyf: eithyr a's torwr y Ddeddyf vyddy, ef aeth dy enwaediat yn ‡ddi enwaediat. Can hyny a's y dienwaediat a gaidw *gyfreithiaey Ddeddyf, any chyfrifir y ddienwaediat ef yn enwaediat? Ac any bydd ir dienwaediat yr vn 'sy wrth ‡anian (a's caidw y ddeddyf) dy varnu *di* yr hwn wrth y llythyr*en* a'r enwaediat *vvyt* yn dorwr y Ddeddyf? Can nad yw ef yn Iuddew, yr hwn 'sy *yn vnic* o ddyallan: ac nid enwaediat yw hwnw, ‡ys ydd *yn vnic* o y*dd* allan yn y cnawd: eithr efe ysy Iuddew yr hwn 'sy vn o*dd*y wewn, a'r enwaediat 'sy ‡ir galon, *sef* yn yr yspryt, ny*d* yn y llythyr*en*, a' ei voliant ny*d* yw o ddynion, amyn o Dduw.

*ymhoffy, ath arvoledd
‡gwybot gohanion
‡arwenwr
*gwybodaeth
‡trwy, gan
*ddangosy y
‡thored nep priodas
*ddelweu
‡ymryfygy
‡ddiystyry
‡ddivenwir
*trywoch
‡*circumcisio*, cylchdoriat vlaengroeniat
*gyneddfe, devodae
‡natur
‡rrad
*o'r

Pen. iij.

Gwedy iddo ganiadu peth ragorvraint ir Iuddeon, o bleit ‡rrydd a' dianwadal addewit Duw. Y mae ef yn provi wrth yr Scrythurae, bot pop vn yr Iuddaeon a'r Cenetloedd yn pechaturieit, A' bot ei cyfiawnhau hwy *gan rad trwy ffydd, ac nid can weithredoedd, Ac velly bot cadarnhau y Ddeddyf.

‡*rrad*
**trvvy, ras*

PA *ragorieth gan hyny 'sy ir Iuddew? nei pa les 'sy o'r enwaediat? Llawer ym pop ryw vodd:

*'orchafieth

can yn bennaf, am 'orchymyn yddwynt wy ‡ymadrodd-
‡ roddy ion Duw. O bleit beth, er nad oedd 'rei' yn credu? a
* ymddiddan- eu, geiriae wna y ancrediniaeth *hwy* *ffydd Duw yn ‡ddi rym?
* addewit Na *bo hyny: eithr bid Duw yn ‡gywir, a' phob dyn
‡ over, wac, ddiffrwyth yn gelwyddoc, megis ydd scrivennwyt, Mal ith cyfiawn-
heir yn dy 'eiriac, ac yty 'orvot pan ith varner. Velly
* ato Duw, bid ymbell. a's *ein* anwiredd ni a gymenna *wirionedd Duw, pa
‡ 'airwir *beth a* ddywedwn? aydyw Duw yn ancyfiawn yr
* gyfiander hwn 'sy yn rroi ‡poen (dywedyt ydd wyf val *yn ol*
‡ ddial *dull* dyn.) Ymbell vw: nei ynte pa wedd y barn
Duw y byt? O bleit a's gwirionedd Duw vu
chelaethach trwy vy-celwydd i y*vv* 'ogoniant ef,
paam mwy*ach* im bernir *inef* mal pechatur? Ac
* ceplir, beijr (megis in *gogonir, ac me*g*is y 'sygana rei ein· bot
yn dywedyt) paam na wnawn ddrwc, val y del
da *o hanavv?* yr ei 'sy gyfion ei barnedigeth *arnynt.*
Beth am hyny? *a* ym ni mwy ragorawl? Nag ym
ddim *oll:* can ys provesam eisioes, vot pawp *ys* yr
Iuddaeon a'r Cenetloedd y dan bechot: megis y mae
yn scrivenedic, Nyd oes nep cyfiawn, nac *oes* vn. Nyd
‡ aflesol, am-profitiol oes nep a ddyall: nyd oes nep a ymgais *a* D*d*uw.
VVy aethont oll *odd*yar y ffordd: *vvy* aethon y gyd
oll yn anvuddiol: ny*d* oes neb a wna dda*ioni*, nac oes
* hyd vn * *neb* un. Bedd agoret *yvv* eu ‡ mwng*l:* ei tauodae
‡ gwddwc
* lindys, aspieit a arveresont er twyll*o:* gwenwyn *nadroedd *ys id*
y dan ei gwefusae. Yr ei 'sy a' ei geneu yn llawn
rheg*y*, a' chwerwedd. *Ys* buan *yvv* ei traet y ellwng
‡ Distriw, dinistr gwaet. *Artaith ac aflwydd*ion* '*sy* ar ei ffyrdd. A'
ffordd tangneddyf ny's adnabuont. Nyd oes ofn Duw
* taw ger bron ei llygeit. A' gwyddom *mai pa pethe
bynac a ddywait y ddeddyf, *mae* wrth yr ei 'sy dan y
‡ val &c. Ddeddyf y dywait *hi,* ‡y n y chaeer pop geneu,
ac *y ny* bo yr oll vyt yn euoc geir bron Duw. Am
* wrth hyny *can weithredoedd y Ddeddyf ny chyfiawn-
‡ neb heir ‡vn *cnawd yn y 'olwc ef: o bleit can y
* dyn Ddeddf *y cair* adnabod*edigeth* pechot. Ac yr owon
yr eglurwyt cyfiawnder Duw eb y Ddeddyf, y gan
destiolaeth y Ddeddyf a'r Prophwyti, *ys ef,* cyfiawn-
der Duw trwy ffydd Iesu Christ, i bawb, ac ar bawp
a credant. Can nad oes 'ohan*ieth:* can ys pechodd
* ddefficiol pawp, ac ynt yn *ol am 'ogoniant Duw, ac wy a
* ddownus gyfiawnir yn *rhat *sef* drwy y ‡rat ef, trwy'r pryn-
‡ ras edigaeth ysydd yn Christ Iesu, yr hwn a 'osodes
* gyssyl Duw yn *gymmot trwy ffydd yn y waed ef y
‡ trwy ddangos y gyfiawnder ef, ‡ can vaddeuant y pechoteu

*oeddent gynt, drwy ‡ddyoddefiat Duw, y ddangos y pryd hyn y gyfiawnder ef, mal y byddei ef *yn* gyfiawn, ac yn cyfiawnhau y neb ysydd o ffydd Iesu. P'le gan hyny *y mae'r* ffrost? E gaywyt allan. Trwy pa ddeddyf? *Ai vn* y gweithredoedd? Nac ef: eithr can ddeddyf ffydd. Ydd ym *ni* yn *ddibenny gan hyn bod *yn* cyfiawnhau dyn eb weithredoedd y ddeddyf. *Duvv,* ai Duw 'r Iuddeon yw ef yn unic, ac ny*d* ir Cenetloead hefyt? Yn wir, *y mae ef* ir Cenetloedd hefyt. Can ys vn Duw *ytyvv,* yr hwn a gyfiawnha yr enwaediat o'r ffydd, a'- dienwaediat trwy ffydd. *A ydym ni* velly yn gwneuthur y ddeddyf yn ddirym trwy 'r ffydd? Ymbell oedd: 'sef y*dd* ym yn cadarnha y ddeddyf.

*or blaen
‡ymaros
*gorvoledd, ymhoffi
*gyrru, crynoi

Pen. iiij.

Ymae ef yn datcan vot cyfiawnhat yn ddawn rrad, a' thrwy y cyfryw rei yhunain, sef am yr ei y ffrostiai yr Iuddeon yn bennaf, vegis am Abraham, ac am Dauid. A' hefyd wrth swydd y Ddeddyf a' ffydd.

PA beth gan hyny a ddywedwn, ga*h*el o Abraham ein tad erwydd y cnawd? Can ys a's Abraham a gyfiawnwyt *gan weithredoedd, may iddo *achos* ‡gorvoledd, eithyr ny*d* *geir bron Duw. Can ys pa *beth* a ddyweit yr Scryp*th*ur '*lan*? Credawdd Abraham y Dduw, ac ei cyfryfwyt iddaw ‡yn gyfiawnder. Ac ir neb a weithia, ny chyfryfir y cyfloc *erwydd ‡rhat, any*d* o erwydd dlyed. Eithyr ir neb ny weithia, any*d* credu yn hwn a gyfiawnha yr *enwir, y ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder. Megis ac y datcan Dauid ‡ddedwyddwch y dyn, yr hwn y cyfrif Duw yddo gyfiawnder eb weithredoedd, *gan ddyvvedyt,* **Ys* dedwydd*ion* yr ei, y maddeuwyt eu henwireddae, a'r ei y *gorch*uddiwyt ei pechotae. *Ys* dedwydd y gwr, ny ‡chyfrif Duw bechot y-*dd*aw. *A ddaeth y* dedwyddid hyn aryr enwaediat *yn vnic,* ai ar y dienwaediat hefyt? Can ys-dywedwn, *ddarvot* cyfrif y ffydd i Abraham *yn *lle* cyfiawnder. Pa vodd y cyfrifwyt *hi*? ai gwedy enwaedu arno, ai cyn enwaedu? nyd gwedy yr enwaedu, anyd ‡cyn yr enwaedu. Yno y cymerth *ef* arwydd *yr* enwaediat, *vegis* yn *in*sel yr ffydd *rhon* oedd ganthaw cyn enwaedu arno, val y byddei ef yn dat pawp *ryddei* 'yn credu, cyn enwaedu

*am, trwy
‡ffrost, bost gorhoffedd
*gyd a
‡dros, am
*yn lle
‡gwobr, syberwyd
*nnuwiol
‡wyn vydedicrwydd
*Gwynvydedic
‡liwio
*liwiodd
Yr Epistol ar ddydd Enwaediat Christ.
*dros
‡*in præputio,* blaengroen

arnynt, mal y cyfrifit *yn* cyfiawnder yddwynt *vvy* hefyt,
ac yn dat yr enwaediat, nyd yddynt wy yn vnic yr ei
‡ yn llwybre — o'r enwaediat, any*d* ir sawl hefyt a gerddant ‡ ar ol*ion*
ffydd ein tat Abraham, '*rhon oedd ganto* cyn yr
enwaediat. Can ys yr addewit ar iddo vot yn etifedd
* yddy — ir byt, ny *roed* i Abraham, nei * yw had, trwy 'r
ddeddyf, amyn trwy gyfiawnder ffydd. Can ys a's
‡ ynt, yn — yr ei y sy*dd* o'r ddeddyf ‡ *yvv* 'r etiveddion *ys* gwac-
* over — *avryt* ffydd, ac *ys* * dir ym*iwyt* yr addewit. O bleit
‡ llid — y ddeddyf a bair ‡ ddig*ofeint:* can ys lle ny*d* oes
* trosedd, tor deddyf, sarhaed, trespus — deddyf, nyd *oes* * camwedd. Can hyny o ffydd *y mae*
yr etiveddiaeth, val *y del* trwy rat, a' bot yr addewit
yn ddilis ir holl had, *sef* ny*d* yn vnic ir hwn ysy*dd* o'r
ddeddyf: any*d* hefyt ir hwn ysy*dd* o ffydd Abraham,
rhwn yw ein tad *ni* oll, (megis y mae yn scrivenedic,
Mi ath wnaethym yn dat llawer o genedloedd) '*sef*
geir bron Duw yr hwn a gredawdd ef, yr hwn a
vywocaa 'r meirw, ac a' ailw y petheu nyd ynt, val
* petent — * pe baent. Yr hwn *Abraham* ‡ tros ben gobeith, a
‡ tuhwnt i 'obeith — gredawdd y dan 'obeith, val y byddei yn dat Cenetloedd
lawer: erwydd hyn a ddywedesit *vvrthavv*, Velly y
* yn y — bydd dy had *di*. Ac ef e ny*d* yn *eg*wan * o ffydd nyd
ystyriawdd y gorph y hunan, yr hwn oedd weithion
‡ llescau — wedy ‡ marw*eiddio*, ac yn cylch can blwydd oed, na
* llescedd bol croth, mam — * marwoleth bru Sara. Ac nyd amheuawdd ef addewit
Duw o ancredyniaeth, eithyr e nerthit yn y ffydd, ac
‡ ddiogel, sicr — a roes'ogoniant i Dduw, gan vot yn gwbl ‡ ddilis
ganto, am yr hwn a addawsei, y *vot ef* hefyt yn abl
* gwplau — *yvv* * wneuthur. Ac am hyny y cyfrfiwyt iddaw yn
gyfiawnder. Ac nyd scrivenwyt *hyny* er y vwyn ef
yn vnic, gyfrif *hyn* yddaw yn gyfiawnder, eithyr hefyt
erom ni*ne*, ir ei y cyfrifir *yn gyfiavvnder*, y sawl a
gredwn yn yr hwn a gyvodes Iesu ein Arglwydd o
veirw. Yr hwn a roddet i *angeu* dros ein pechotae, ac
a *ad*gyfodwyt er ein cyfiawnhat *ni*.

Pen. v.

Ef yn declario ffrwyth ffydd. Ac wrth gyffelybwrieth y mae ef yn espysu cariat Duw ac vvyddtot Christ, yr hwn yw sail a' grwndwal yr vnryw.

* trwy — CAN ein cyfiawnhau *ni* * can ffydd, y mae genym
dangneddyf tu ac at Dduw trwy ein Arglwydd
‡ gychwyniat — Iesu Christ. Trwy'r hwn hefyt y may i ni ‡ fforddoliat

trwy ffydd *i rrat hyn, *yn yr hwn ydd ym yn sefyll, ac yn ‡ymlawenychu dan 'obeith y gogoniant Duw. Ac nyd ym *yn gvvneuthur hyn* yn vnic, eithyr hefyd ydd ym yn ymlawenychu yn *gorthrymder*on*, gan *i ni* wybot may gorthrymder a ddwc ‡ddioddefgarwch, a' dioddefgarwch, broviat, a' phroviad 'obaith, a' gobaith ny chywilyddia, vot cariat Duw wedyr *ddinëu yn ein caloneu can yr Yspryt glan, yr hwn a ‡roespwyt i ni. Can ys Christ, pan oeddem eto yn ddinerth yn *ei* amser a vu varw dros yr an*d*uwolion. Diau may braidd y bydd neb varw dros vn cyfiawn: er hyny dros vn da ef allei y beiddiai vn varw. Eithyr y mae Duw yn eglurhau ei gariat *tu ac attam, o bleit a *nyni* yn pechaturieit, marw o Christ trosom. Mwy ynte o lawer, can ddarvot ein cyffiawnhau ni weithion ‡can y waet ef, in iachëir rac digo*feint* trwyddaw ef. Can ys a's pan oeddem 'elynion eyn *cyssylieit a Duw ‡gan angeu y Vap ef, mwy o lawer wedy'n cyssilio, in iacheir gan y *vywyt ef. Ac ny*d* yn vnic *hyny*, eithyr ymlawenychu *dd*ym hefyt yn-Duw trwy ein Arglwydd Iesu Christ, can yr hwn yr awrhon y ‡*d*erbyniesam *y cyssyl. Erwydd pa bleit, megis trwy vn dyn y daeth pechat ir byt, ac angae trwy pec*h*at, ac velly yd aeth angae dros bop dyn: yn gymeint a' phechu o *bavvb* oll. Can ys yd *amser* y Ddedd f ydd oedd pechat yn y byt, eithyr ny chyfrifir pechot, pryd nad oes Ddeddyf. Eithyr angeu a deyrnasawdd o Adda yd *Moysen, ac arnynt wy *hefyt* a'r ny phechhasant yn ol cyffelipiaeth *y* camwedd Adda yr hwn ‡yw *ffurf yr vn a ddauei. Eithr ny*d* yw'r ‡dawn velly, vegis y mae'r camwedd: o bleit a's trwy gamwedd vn, y bu veirw l'awer, mwy o lawer rhat Duw, a'r dawn drwy rat, yr hyn 'sy trwy vn dyn Iesu Christ, a *vwyedigawdd i lawer. Ac ny*d* yw'r dawn *velly, vegis y peth a ddauth y mevvn* trwy'r vn a bechawdd: can ys y bai a *ddaeth* o'r vn *camvvedd* i ‡varnedigeth eithyr y dawn *'sydd* o gamweddae lawer *i gyfiawn*h*ad. Can ys a's trwy gamwedd vn, y teyrnasawdd angae trwy vn, mwy o lawer y bydd ir ei a *dd*erbyniant y lliosogrwydd o rat, ac o ddawn *y* cyfiawnder, deyrnasu ym-bywyt trwy vn, *'sef* Iesu Christ. Can ys yr vn modd vegis trwy gamwedd vn *y ddaeth y bai* ar bawb dyn er barnedigeth, velly trwy gyfiawn*h*at vn *y lliosoceit y davvn* i bop dyn er cyfiawn*h*at bywyt. O bleit megis trwy anuvydddot vn dyn y gwnaethpwyt

* at y gras
* wrth
‡ ymhoffyi
* tryble, trallode, cyfelri
‡ an-uyned ymaros
* dywallt
‡ roddet
* i ni, arnam
‡ trwy, wrth
* cymmodwyt, heddychwyt
‡ trwy
* vuchedd
‡ camsam
* cymmot, heddychiat
* y Voysen
‡ oedd
* llun, delw, ffigur
‡ rhodd
* amylhaodd
‡ddamnedigeth
* er cyf.

llawer yn pechaturieit, vel'y trwy uvyddlot vn y gwnair
llawer yn gyfiawn. Hefyt y Ddeddyf a ddaeth y mywn
‡ angwanegu er amylhau camwedd: er hyny lle 'r amylhaodd pechot,
yno y *tra*amylhaodd rhat yn vwy o lawer: y n y byddei
megis y teyrnasawdd pechawt ir angeu, velly bot hefyt
i rat deyrnassu drwy gyfiawnder i vywyt tragyvythawl,
trwy Iesu Christ ein Arglwydd.

Pen. vj.

Er mwyn na byddei i neb ymhoffi yn y cnawd, eithyr yn hytrach ceisio ei ddarestwng e ir yspryt, Y mae ef yn dangos trwy rinwedd a' dywedd Betydd, Bot ail-enedigeth yn gyssylltedic a chyfiawnder, ac am hyny yr annoc ef bot buchedd dduwiol, Gan 'osot yn-gwydd golwc dyn wobr pechot a' chyfiawnder.

Yr Epistol y vi. Sul gwedy Trintot.

BETH wrth hynny a ddywedwn? *a* drigwn *ni* yn
wastad *mevvn* pechot er amylhau rhat? * Na ato
* ymbell vo Duw. Pa wedd y bydd ‡ ir ei *ydym yn* veirw i bechot,
‡ a nyni vyw eto ynddo? Any wyddoch, am danom *ni* oll y
* yn sawl a vetyddiwyt * ir Iesu Christ, *ddarvot* ein betyddio
‡ yw, yddy *ni* ‡ yn y angeu ef? In claddwyt *ni* gan hyny y gyd ac
ef trwy vetydd yn y angeu ef, val megis ac y cyfodwyt
Christ o veirw gan 'ogoniant y tat, velly bot i ni hefyt
* *dep* rodio yn newydd * *vvch* buchedd. Can ys ‡ a's in * cyd-
‡ o'n himpiwyt *ni* ac ef ‡ *i* gyffelypiaeth y angeu ef, ac velly
* cysylltwyt y byddwn *ni* * i *gyffelypieth* y gyfodiat *ef*, can wybot
‡ ar trwy hyn, ddarvot crogy ein hen ddyn *ni* gyd ac ef, er *mvvyn*
* wrth ‡ dirymio corph pechot, megis * rac llaw na wasan-
‡ dinerthu, difa acthom bechot. Can ys hwn a vu varw, a ‡ ryddhawyt
* yn ol hyn, mwyach y wrth pechot. Can hyny a's meirw * ni gyd a Christ,
‡ waredwyt credu ydd ym y byddwn vyw hefyt gyd ac ef, gan
* ydym wybot am Christ gwedy ei gyfodi o veirw, na bydd
marw mwy*ach: ac* nad arglwyddia angeu arno mwy*ach*,
‡ tuac am Can ys ‡ o ei varw, e vu varw vnwaith y bechot: ac * o
* tuac am ei vyw, byw ‡ y mae i Dduw. Velly * dyellwch chwi*the*
‡ ydyw hefyt, ych meirw chwi y bechot, a'ch bot yn vyw y
* meddiliwch, ystyriwch Dduw * yn-Christ Iesu ein Arglwydd. Na theyrnaset
* trwy gan hyny pechot yn eich corph marwol, er *ychvvy*
‡ sef ibechot vvyddhau ‡ yddaw yn chwantae y corph. Ac na rowch
eich aelodae yn arveu anwiredd i bechot: eithyr rhowch
eich humain y Dduw, megis *rei* o veirw yn vyw, a
* cyfiawnder '*rhovvch* eich aylodae yn arvae * gwiredd i Dduw. Can
ys ny*d* arglwyddiaetha pechot arnoch: can nad ych y
dan y Ddeddyf, any*d* y dan 'rat. Beth am hyny? *a*

bechwn *ni*, am nad ym y dan y Ddeddyf, ‡amyn dan rat? Na ato Duw. *A*ny wyddoch, mae i bwy bynac yr ymroddwch *ychunain* yn weision y vvyddhau, eich bot yn weision ir hwn yr vvyddhaoch y-ddaw, ai *yn vveison* y bechot *ir* angeu, ai *yn vveison* vvydddot i *wiredd? And y Dduw y ddiolvvch, can eich bot *chvvi gynt* yn weision pechot, eithyr vvyddhau o hanoch o'ch calon ir ffurf ar ddysc, ir *h*wn ich ‡athrawyt *yndo*. Can ych rhyddhau *chvvi* ywrth pechawt, ich gwnaethpwyt yn weision *gwiredd. A'r ddull-dynol yr wyf yn ymadrodd, o bleit gwendit eich cnawt *chvvi:* can ys megis y rhoesoch eich aylodae yn weision aflendit ac ‡anwiredd *y vvneuthur* enwiredd, velly yr awrhon rhowch eich aylodeu yn weision i wiredd mewn sancteiddrwydd. Can ys pan oeddech yn weision pechawt, yr oeddech yn rhyddion ywrth *wiredd. Pa ffrwyth ‡oedd y chwi y pryd hyny yn y cyfryw betheu, *ac y cywilyddiwch yr awrhon? Can ys dywedd y petheu hynny *yw* angeu. Ac yr owrhon gwedy ych rhyddhau y wrth pechawt, ac wedy eich gwneuthur yn weision y Dduw, y mae y chwi eich ffrwyth ‡yn sancteiddrwydd, a'r dywedd yn vywyt dragyvythawl. Can ys *cyfloc pechot *yw* angeu: eithyr ‡dawn Duw *yw* bywyt tragyuythawl trwy Christ Iesu ein Arglwydd.

‡ ond, eithr
* gyfiawnder
‡ arwedwyt rhoddwyt
* cyfiawnder
Yr Epistol y .vij gwedy Trintat.
‡ afreol, anllywodreth
* gyfyawnder
‡ a gawsoch
* am yr ei
‡ mewn
* tal, taliad, taledigaeth
‡ rhodd

Pen. vij.

Mwyniant y Ddeddyf, A' megis in gwaredawdd Christ rhagddei. Gwendit y ffyddlonion. Yr ymladd periclus rhwng y cnawt a'r Yspryt.

ANY wyddoch*vvi*, vroder, (wrth wybyddieit y Ddeddyf y dywedaf) yr arglwyddia y Ddeddyf ar ddyn tra vo *ef* byw? Can ys y wraic 'rhon 'sy y dan *lyvvodreth* gwr, 'sy yn rhwym wrth y Ddeddyf i'r gwr, tra vo e byw: ani*d* a bydd marw y gwr, hi ryddhawyt y wrth ddeddyf y gwr. Ac velly a's *a'r gwr yn vyw y cymer hi hi wr arall, hi elwir yn ‡'odinabus: eithr a's marw *vydd* y gwr, mae hi yn rhydd y wrth y Ddeddyf val na*d* yw hi yn 'odnebus, er *cymeryd o hanei wr arall. Ac velly *chvvithe* vy-broder, ydych wedy meirw ir Ddeddyf ‡gan gorph Christ, val y byddech i *vn* arall, *sef* i hwn a gyfodwyt o veirw, val y dygem ffrwyth y Dduw. Can ys pan oeddem yn y cnawd, *gwniae pechotae, yr ei n oedd ‡drwy *nerth* y Ddeddyf, *vyddent-mewn-grym yn ein

* tra. &c. ymywr gwr
‡ ordderchwraic
* priodi
‡ trwy
* chwante
‡ oddiwrth
* yn gweithio, gynyrchent

aelodae, y ddwyn ffrwyth i angeu. Ac yr awrhon in rhyddhawyt ywrth y Ddeddyf, gwedy ein meirw ir *peth* in attalit, val y gwasanaethem yn newyddeb Yspryt, ac nyd yn ‡hendeb y llythyren. Beth gan hyny a ddywedwn? *Ai* pechot *yvv*'r Ddeddyf? Ymbell oedd. Eithyr nyd *adnabum i pechot, anyd wrth y Ddeddyf: can nyd adnabeswn i *dra*chwant any ddywedesei 'r Ddeddyf, Na *chwenych. Ac a gymerth pechawt achos gan y gorchymyn, ac a weithiawdd ynof bop trachwant: can ys eb y Ddeddyf, ys marw pechot. Can ys mi a vum gynt *yn* vyw eb y Ddeddyf: and pan ddaeth y gorchymyn yr advywiodd pechot. A' mi a vum varw: a'r gorchymyn hwn a ‡*arlvvyesit* i vywyt, a gahad *y vot* i mi yn angeu. Canys pechot a gymerth achos trwy 'r gorchymyn, ac am twyllawdd, ac wrth hyny im lladdawdd. Ac velly sanct*aidd* yw'r Ddeddyf, a' sanct*aidd* yw'r gorchymyn, a' chyfiawn, a' da. Can hyny a wnaethpwyt y peth oedd dda, yn angeu i mi? Na ato Duw: eithyr pechot, er *iddo* ymddangos yn bechot, a weithiawdd angeu ynof trwy yr hyn ysy yn dda, val y byddei pechot yn dra phechadurus trwy'r gorchymyn. Can ys gwyddam vot y Ddeddyf yn ysprytawl: a' min*ef* y n gnawdawl, wedy vy-gwerthu y dan bechawt. Can nad cymradwy genyf yr hyn wyf yn y wneuthur: can ys *hyn* y wyllyswn, hyny nyd wyf yn y wneuthur: eithyr ysy gas genyf, hyn y r 'wyf yn ei wneuthur. Ac ad wyf yn gwneuthur yr hyn nyd wyllyswn, ydd wyf yn cydsynio a'r Ddeddyf y *bot hi* yn dda. Velly yr owon, nyd myr*i* 'sy mwy yn gwneuthur hyny, amyn y pechawt ysy yn trigiaw yno vi. Can ys gwn, nad oes yno vi, ys ef yn vy-cnawd i, ddim da yn trigiaw: o bleit yr wyllysio ysy *gydrichiol genyf: eithyr nad wyf yn medry cwplau yr hyn 'sy dda. Cannad wyf yn gwneuthur y peth da, a ewyllyswn, anyd y drwe rhwn nyd wyllyswn, hyny ddwyf yn y wneuthur. Velly a's gwnaf, yr hynn nyd wyllysia vi, nyd *my*vi aei gwnaf, anyd, y pechat rhwn a drig ynof. Ydd wyf gan hyn yn cahel wrth y Ddeddyf, pan wyllyswn wneuthur da, vot *y* drwe yn gynnyrchiol genyf. Can ys y mae yn ‡hoff genyf Ddeddyf Duw erwydd y dyn o *ddy* mywn: eithr gwelaf Ddeddyf arall yn vy aelodeu yn *gwrthladd Deddyf vy meddul, ac im caethiwaw i Ddeddyf pechot, yr hon 'sy*dd* yn vy aelodae.

‡ heneint, hender

* adnabuo

* thrachwanta

‡ *ordinesit*

* barawt

‡ voddlon, ddigrif

* ymladd, cyverbynie

Ys truan o ddyn *vvy* vi, pwy am gwared ywrth y corph yr angae hwn? Ydd wyf yn diol*vv*ch y Dduw trwy Iesu Christ ein Arglwydd. Sef gan hyny ydd wy ‡vinef yn vy meddwl yn gwasanaethu Deddyf Duw, anyd yn *vy*-cnawt Ddeddyf pechat. ‡ vyvi, vyhun

Pen. viij.

Dilysrwydd y ffyddlonieit, ac am ffrwyth yr Yspryt glan ynthynt hwy. Gwendit y Ddeddyf, a' phwy ei cwplaodd. Ac iba beth. O ba ryw wedd y dyly y ffyddlonieit vot. Frwyth yr Yspryt ynddynt hwy. Am 'obeith. Am ddioddefgarwch dan y *greo. Am y cydgariat rhwng Duw a'ei blant. Am y racwyboddaeth ef. *groes.

CAN hyny *ynte* ny*d oes ddim* **goll*varnedigaeth ar yr ei '*sy* yn Christ Iesu, *nid amgen* y sawl ny rodiant ar ol y cnawt, eithyr ar ol yr Yspryt. Can ys Deddyf Yspryt y bywyt *rhvvn yvv* yn-Christ Iesu, a'm rhyddhaodd i rac deddyf pechot ac *hon* angeu. Can ys (hyn y ydoedd yn ‡analluawc ir Ddeddyf, pan ytoedd hi yn *egwan, o bleit y cnawt) Duw gan *dd*anvon ei Vap ehun yn-cyffelypiaeth cnawt pechaturus, ac am bechot y *coll* varnawdd ef bechot, yn y cnawt, y n y chyflanwit ‡cyfiawnder y Ddeddyf ynom, yr ei ny rodiwn *erwydd y cnawd: amyn erwydd yr Yspryt. Can ys yr ei ynt erwydd y cnawd, *am* bethau 'r cnawd yr ymsynwyrant: any*d* yr ei '*sy* erwydd yr Yspryt, am betheu 'r Yspryt. Can ys ‡synwyr y cnawt, angeu *yvv:* a' synnwyr yr Yspryt, bywyt, a' thangneddyf, achos synnwyr y cnawt '*sy* elyniaeth yn erbyn Duw: can nad yw ddarostyngedic i Ddeddyf Duw: ac ny's dychon *vot chvvaith.* Can hyny ysawl ynt yn y cnawt, ny allant ryngy bodd Duw. Weithian chwy*chvvi* ny*d yd*ych yn y cnawd, any*d* yn yr Yspryt: can vot Yspryt Duw yn trigo ynoch: ac a's *oes neb eb Yspryt Christ ganto ‡ny*d* yw hwn*vv yn* yddo ef. Ac ad yw Christ ynoch, y mae'r corph gwedy marw, o bleit pechot: eithyr yr yspryt bywyt *yvv* er mwyn *cyfiawnder. Ac a's Yspryt hwn a gyfodawdd Iesu o veirw, 'sy yn trigo ynoch, *ys ef* hwn a *gyfo*dawdd Christ o veirw, a' vywoca hefyt eich cyrph marwol *chvvi,* can vot y Yspryt ef yn trigo ynoch.

* danmedigeth; ‡ ampossibil; ‡analluoc; ‡ damnoedd; ‡ gwiredd; * ar ol; ‡ doethinep, dyall; * bydd; ‡ ny phieivydd ef hwnw; * gwiredd

Yr Epistol yr viij. Sul gwedy Trintot.

Can hyny vroder, ydd ym yn ddledwyr nyd ir cnawd, y vyw *erwydd y cnawd: can ys a's byw vyddwch erwydd y cnawd, meirw vyddwch: eithyr * yn ol

‡ marweidd-iwch, marwol-wch
* dwyser

‡ tadogeth, mab gynwys

Yr Epistol ar y iiij. Sul gwedy Trintot.
* barnu, bwrw
‡ gystal, gys-tedlydd, gyg-werthydd
* yr amlygir, eglurir

‡ vraint
* cydryddfan, cydgwynfa
* cedwir

‡ paam y gobeitha
* ymaros
‡ edrych
* gan, trwy
‡ ny ellit ei hadrodd
* wrth yn ol
‡ Christnogion
* er daioni

‡ racvryd
* vnwedd, gyffelip
* racder vynawdd

‡ gyd a ni, ar ein plaid

a's ‡ marwhewch 'weithredoedd y corph trwy 'r Yspryt, byw vyddwch. Can ys cynnuer *ac* a *arwedder gan Yspryt Duw, yr ei hyn 'sy blant *i* D*d*uw. Can na *dd*erbynesoch Yspryt caethiwet er ofn drachefyn; eithyr *d*erbyniesoch Yspryt ‡ mabwys*iad*, trwy 'r hwn y llefwn Abba, Dat. Yr vnryw Yspryt a gyd testol-aetha a 'n Yspryt ni, ein bot *ni* yn blant *i* D*d*uw. Ad ym *ni* yn blant, *ydd ym ni* hefyt yn *e*tiueddion, ys etiveddion *i* D*d*uw, ac yn gyd etiueddion a' Christ, ac *a's* cyd ddyoddefwn *ac ef*, val ac ein cydogoneddir *ac ef*. O bleit *gadu yr wyf na*d* yw gofidiae yr amser yr awrhon, yn ‡ deilwng o'r gogoniant, a ddangosir i ni. Can ys awyddvryd y creatur 'sy yn dysgwyl pa bryd *y*d* atcuddir meibion Duw. Can vot y creatur yn ddarestyngedic i wagedd, ny*d* oei vodd ehun, any*d* o bleit yr hwn, a *ei* darestyngawdd y dan 'obeith, can ys y creatur hefyt a ryddheir o gaethiwet llygr-ydigaeth i ‡ ryddit gogoniaut meibion Duw. Can ys gwydam vot pop creatur yn *cydvcheneidio *a ni*, ac yn cydtravaelu-*yn oridus* yd *yr amser* hyn. Ac ny*d* yn vnic y *creadur*, and *nineu* hefyt y sawl a gawsam vlaenffrwyth yr Yspryt, sef ydd ym ni yn vcheneidio ynom eyn hunain, yn dysgwyl y mab-wys*iad*, *nid amgen* prynedigaeth ein corph. Can ys wrth 'obaith in *iach-eir: eithyr gobeith rhon a welir, ny*d* yw 'obaith: o bleit ‡ pa 'obeitho wna vn am y peth a wyl? Ac a's gobeithiwn *am* yr hyn ny welwn, ydd ym drwy *am-mynedd yn ‡ *dysgwyl* *am dano*. Ac yn gyffelyp y mae'r Yspryt yn canhorthwyaw eyn gwendit *ni*: can na wydddam pa *beth* a weddiwn mal d*yly*em: eithyr yr Yspryt y*h*un 'sy yn erchi drosom *ac vcheneidieu ‡ anr*t*aethawl. Any*d* yr hwn a chwilia 'r calonae, a wyr beth yw meddwl yr Yspryt: can ys mae ef *erwydd *ervyllys* Duw yn erchi tros y ‡ Sainct*æ*. A' gwyddom vot pop peth yn cydweithio *ir *hyn* goreu, ir sawl a garant D*d*uw, sef ir ei a 'alwyt erwydd y ‡ pwrpos *ef*. Can ys yr ei y ragwybu ef, *yr vnrei* hefyt a rac luniawdd ef y vot yn *vnffurf a delw y Vap ef, val y byddei yn gyn*t*enid ym-plith broder lawer. A'r sawl a *racluniodd ef, yr ei hyny hefyd a alwodd ef, a'r ei a alwodd, reini hefyt a gyfiawnhaodd ef, a'r ei a gyfiawn*h*aodd ef, yr ei hyny hefyt a 'ogon-eddawdd ef. Beth ynte a ddywedwn *ni* wrth *y pethe* hyn? A's yw Duw ‡ ar ein tu, pwy all *vot* in herbyn?

Yr hwn ny*d* arbedawdd ei ‡briawt Vap, any*d* y roddy ef drosom ni oll *y amgeu*, py wedd y gyd ac ef na rydd y ni bop peth hefyt? Pwy a rydd *ddim yn* erbyn *etholedigion Duw? Duw *yvv r hvvn* a gyfiawn*ha*, pwy a ddamna? Christ *yvv*, yr hwn a vu varw, ie yn hytrach, yr *vn* a gyfodwyt *drachefn*, yr hwn hefyt 'sy ar dde*he*ulaw Duw, ysy hefyt yn yn ‡erchy drosom. Pwy a'n gohana *ni* ywrth cariat Christ? ai gorthrymder nei gyfyngder, nei ymlid, nei newyn, neu noethi, nei pericul, nei gleddyf*?* Megis mae yn yscrivenedic, Er dy vwyn *di* in lleddir *ni* trwy'r dydd: in cymerir *ni* mal deueit yw lladdfa. Eithr yn y petheu hyn oll ydd ym yn vwy na c*h*oncwerwyr trwy'r hwn a'n carawdd *ni* Can ys mae yn ddogel genyf, na*d* oes nac ange, na bywyt, nac Angelion, na na phennaetheu, na *meddianneu, na chydrycholion, na phetheu y ddyvot, nac uch*el*der, na dyfnder, nac vn creatur arall a aill ein ‡yscar *ni* ywrth cariat Duw, ysydd yn-Christ eun Arglwydd.

‡ dabyhun
* dewisedigtou
* varna yn euoe
‡ cyfrwng
* yn hyd y
* galluoedd
‡ gohanu, dithol

Pen ix.

Gwedy iddo testolaethu ei vawr serch yw genedl, a'ei arwyddion, Y mae ef yn traethu am yr etholedigaeth, a chwliat. Am 'alwedigeth y Cenetloedd, a' gwrthddodedigeth yr Iuddaeon.

GWIR a ddywedaf yn-Christ, ny ddywedaf gelwydd, a'm cydwybot yn cyttestolaethu a' mi yn yr Yspryt glan, vot *tristit mawr a' dolur ‡dibait yn vy-calon. Can ys mi *a ry*buchwn vot yn *'ohanedic*beth* y wrth Christ, *dros vy-brodur, sef ‡vy-cenetl erwydd y cnawt, yr ei ynt *yr* Israelieit, i ba 'r ei *y perthyn* y *mab-wys*iad*, a'r gogoniant, a'r Dygymmodae, a' dodiat y Ddeddyf, a' ‡gwasanaeth *Duvv*, a'r *g*addeweidion. O ba'r ei *yr hanoedd* y tadae, ac o ba 'r ei *erwydd y cnawd, *yr hanoedd* Christ, yr hwn 'sy *yn* Dduw arucha oll *yn* vendigedic yn *oes* oesoedd, Amen. Er hyny ny ddychon vot mynet gair Duw yn ‡ddirym: can nad *ynt vvy* oll yn Israel*iait*, a'r a *hanoeddynt* o'r *tad* Israel. Ac ny*d ynt vvy* oll yn blant, o blelt eu bot o had Abraham: eithyr yn Isaac y galwer dy had *di:* ys ef yw hyny, nyd yr ei 'sy yn blant y cnawt, ydynt plant Duw: eithyr plant yr addewit a gyfrifir yn had. Can ys gair addewit yw hwn, Yn yr amser hwn yma y dauaf, ac y bydd map i Sara. Ac ny*d efe* yn vnic *a vvybu hyn*, any*d* hefyt Rebecca gwedy iddi *ymddwyn

* trymder
‡ gwastadol anguriol
* wedy vynithol, vy yscar
‡ vy-cereint
* cynwys
‡ diwyll
* oran, o barthred, yn ol
‡ molianedic dragywyth
* anolo, anghwbl, balledig
* veichiogi

gan vn, *'sef* gan ein tad Isaac. Can ys eto cyn *na* geni *'r* ‡*plant*, a' phryd na wnaethesent na da 'na drwc (megis y trigei *bwrpos Duw *yn safedig* ‡erwydd *ei* etholedigaeth *sef* nyd *gan weithredodedd, any*d* gan yr vn 'sy yn galw) y dywetpwyt wrthei, Yr henaf a wasanaetha 'r ieuaf. Megis y scrifenwyt, Iaco*b* a gerais, ac Esau a gasëis. Beth ddywedwn ‡wrth hyny? A *oes* ancyfiaunder *gan Dduw? Ymbell oedd. Can ys wrth Voysen y dywait, *Mi* drugarha*vvy*f wrth yr hwn, y trugarhaf: ac a dosturiwyf wrth hwn *bynac*, y tosturiaf. Ac velly ny*d* yw *'r etholedigeth ar lavv hvvn* a wyllysa, nac ar law hwn a red, any*d* ar law Duw *rhvvn sy* yn truga*r*h*au. Can ys yr Scrypt*h*ur *'lan* a ddywait, wrth Pharao, I hyn yma yth cyffroeis i vyny*dd*, val y dangoswn *vy-meddiant yno ti, ac val y ‡datcenit vy Enw trwy 'r oll ddaiar. Can hyny wrth yr hwn *yr wyllysia, y trugarha ef, a'r hwn a wyllysia, ef ei caleda. Dywedy gan hyny wrthyf, Paam ymae ef eto yn cwyno? can ys pwy a ‡wrthladdawdd y wyllys ef? Eithyr *a ddyn, pwy *wy ti rhwn ‡ymddadleuy yn erbyn Duw? A ddyweit y ‡peth ffurfedic wrth hwn aei ffurfiawdd, Paam im gwnaethost val hyn? Any*d* oes meddiant ir crochenydd ar y *priddgist y wneuthur o'r vn ‡telpyn *pridd* vn llestr i *barch, ac arall i amparch? *Beth* a's ewyllysci Dduw, y ddangos ei ‡ddig*ofeint*, ac y beri adnabot ei *veddiant, ddioddef drwy hir ymaros l'estri 'r dig*ofeint* wedy y harlwy i gifergol'? Ac er mwyn yddo *beri-gwybot golud ei 'ogoniant ar lestri trugaredd, yr ei a ‡arlwyodd ef i 'ogoniant? Sef *ny*ni, yr ei a 'alwodd ef, nyd o'r Iuddeon yn vnic, amyn hefyt o'r Cenetloedd, megis y dywait ef hefyt yn Osee, *Mi*, alwaf yn bopl ymy, yr ei nyd *oedden* yn bopul y-my: ac yhi yn garedic, rhon nyd oedd yn garedic. Ac y bydd yn y lle y dywetpwyt wrthynt, Nyd *yd*ych yn popul y mi, yno y gelwir hwy, Plant Duw byw. Hefyt Esaias 'sy 'n llefain *am yr Israel, Cyd bei niver plant Israel mal tyvot y mor, *er hyny oddiethr* ‡relyw *nyd* iacheir. Can ys ef a wna ei gyfrif, ac ei crynoa gyd a chyfiawnder: can ys yr Arglwydd a wna gyfrif cryno yn y ddaiar. A' megis y dyvot Esaias yn y blaen, Any bysei y Arglwydd y lluoedd adael i ni had, in gwneuthesit *ni* val Sodoma, ac a'n cyffelypesit i Gomorrha. Beth gan hyny a ddywedwn? Can ir Cenetloedd yr ei ny ddilynesont gyfiawnder, *ymgahel a chyfiawnder, 'sef y

‡ *bechein*
* ragosodiat, arvaeth
‡ wrth ddewys
* o bleit, er mwyn
‡ gan hyn
* gyd a yn
* vy-gallu
‡ manegit
* a vyn
‡ wrthnebodd
* ti
‡ yw
* wyt yn gwrthatep
‡ gwaith wrth y gweithiwr
* or gistprid, clai
‡ anrydedd
* soriant, llit
‡ allu, bwer
* eglurhau
‡ baratoawdd, ordeiniawdd
* ar, obleit
‡ gweddill, gwargred
* orddiwes, oddiweddyt

cyfiawnder *ysydd* o'r ffydd. Ac Israel rhwn a ddilynei Ddeddyf cyfiawnder, ny allawdd 'ordiwes Ddeddyf cyfiawnder. Paam? Can *na's ceisyent* wrth ffydd, any*d* me*g*is o weithredoedd y Ddeddyf: can ys tranc-wyddesont wrth vaen y trancwydd. Megis y mae yn scrifenedic, ‡Nycha vi y n *gosot in Tsion vaen tranc-wydd, a' ch*a*raic gwymp: a' phop vn a gred ynddo, ny *chywilyddir.

‡ Wely
* dodi
* wradwyddir

Pen x.

Gwedy iddo venegi ei serch arnuyn, Y mae ef yn dangos achos cwymp yr Iuddeon. Dywedd y Ddeddyf. Y gohan rhwng cyfiawnder y Ddeddyf a' ffydd. O ba han y daw ffydd, ac y bwy i perthyn. Gwrthddodedigeth yr Iuddeon, a galwedigeth y Cenetloedd.

Y BRODUR, y mae *gwir wyllys vy-calon a'm gweddi a'r Dduw dros *yr* Israel*ieit*, ‡er iechyt. Can ys testiaf *am d*anwynt, vot ganthynt *gariat *ar* D*d*uw, eithr nyd yn ol gwybodaeth. Can ys hwy, yn anwybot cyfiawnder Duw, ac yn ceisio gosot ei cyfiawnder y hunain, ny*d* ymostyngesant y gyfiawnder Duw. Canys Christ yw dywedd y Ddeddyf er cyfiawnder i bop vn a gred. Canys Moysen a ddospartha y cyfiawnder ysydd o'r Ddeddyf, *val hyn* Y dyn a wna y petheu hyn, a vydd byw wrthynt. Eithyr y cyfiawnder ys ydd o'r ffydd, a ddywait vellyn, Na ddywait yn dy galon, Pwy a escen*d* ir nef (ys ef yw hyny dwyn Christ ‡o*dd*ucho*d*) nei pwy a ddescen*d* ir dwfn*der?* (sef yw hyny *dyvot a Christ drachefn ywrth y meirw) Any*d* pa dywait Y mae'r gair ‡yn agos atat, *sef* yn dy eneu, ac yn dy galon. *Hwn yw gair y ffydd yr hwn ydd ym ni yn y bregethur. *Nyd amgen* a's cyffessu ath eneu yr Arglwydd Iesu, a' chredu yn dy galon, *vod* y Dduw y gyfodi ef o veirw, *iach vyddy. Can ys a'r galon y credir er cyfiawnder, ac a'r geneu y cyffessir er ‡iechyd*vvrieth.* O bleit yr Scrythur a ddywait, Pwy pynac a gred ynddo *ef*, ny chywilyddir. Can nad oes-'ohan*ieth* rhwng *yr* Iuddew a'*r* Groecwr: o bleit yr hwn 'sy Arglwydd ar bawp, 'sy *'oludawc i bawp, a'r a alwant arnaw *ef*. Can ys pwy pynac a ‡ailw ar Enw yr Arglwydd, *iach*edic* vydd. And pavodd y galwant ar yr hwn, ny chredasant ynddaw? a' pha vodd y credant yn yr hwn, ny chlywsant ywrthaw? a' pha vodd y clywant eb precethwr? a' pha vodd y precethant, oddieithyr eu *d*anvon? megis y mae yn escrivenedic,

* da
‡ ar eu bot yn gadwedic
* gwynvyd, serch
‡ y wared
* dwyn
‡ wrthyt
* Llyma
Yr Epistol ar ddydd S. Andreas.
* cadwedir
‡ cadwedigeth
* gyvoethoc
‡ ymoralwo ac
* cadwedic

* dyvotiat
‡ manegi
* heddwch
‡ clywet
* o gan drwy
‡ sain, llais, swn
* tervyne, diben
‡ guell, ynfyd, ffol
* ehofn, ewn, hyf
‡ yn erbyn
* dywedyt yn erbyn

Mor brydverth yw *traed yr ei sy yn ‡evangelu *tangneddyf, *ac* yn euangelu petheu dayonus? Eithyr ny*d* uvyddesont *vvy* oll ir Euangel: Canys-dywait Esaias, Arglwyddd, pwy a gredawdd i'n ‡ymadrodd ni? Can hynny ffydd 'sy *wrth glywet, a' chlywet gan 'air Duw. Eithr gofyn ydd wyf, Any chlywsant *vvy*? Diau vynet o y ‡son hwy dros yr oll ddaiar, a' ei gairiae y*d* *ffiniae *y* byt. Eithyr gofyn yr wyf, Any*d* adnabu Israel *Dduvv?* Yn gyntaf y dywait Moysen, *Mi* baraf yw'ch wynfydu gan genetl ny*d* *yvv* genetl *i mi, a'* chan *genetl* ‡ampwyllic i'ch digiaf. Ac Esaias 'sy yn *llyfasu, ac yn dywedyt, Im ca*ff*a*d* y gan yr ei ni'm ceisynt, ac i'm gwnethpwyt yn eglur ir ei nyd ymovynnent am danaf. Ac ‡wrth *yr* Israel y dywait, Yn hyd y dydd yr esten*d*ais vy-*d*wylo at popul anvvydd, ac yn *gwrthddywedyt.

Pen. xj.

Bot gan Duw ei Eccles cyd na's gweler gan 'olwc dyn. Modd y dangosir Rad ir etholedigion. Barnedigeth y gwrthddodedigion. Darvod i Dduw ddallu yr Iuddaeon tros amser, ac ymddangos ir Cenetloedd. Yr ei y mae ef yn gorchymyn yddyn ymestwng ac ymvvyddhau. Bot doniae. Duw eb ‡ediueirwch Gorddufnder barn Duw.

‡ yn ddiedivar
* wrthladdodd
* wrthladdodd
‡ yr hwn, yr ei
‡ eneit
* Cedweis
‡ chamesant
* gweddill gwargred, swrn, talm
‡ trwy, gan, yn, wrth
* mwy, haiach, wrth
‡ mwy
*nyd gweithred gweithred
* gweddillion gwargred
‡ ddallwyt

GOFYNNAF gan hyny, A wrth*dd*ododawdd Duw ei bopul? Na ato Duw: can ys mi*ne* hefyt wyf Israeliat, o had Abraham, o *dy*lwyth Ben-iamin. Ny *wrth*dd*odawdd Duw ei bopul ‡y racadnabu ef *yn y blaen*. Any wyddoch pa ddywait yr Scrythur am Elias? pa vodd y mae ef yn erchy ar Dduw yn erbyn yr Israel, gan ddywedyt, Arglwydd, wy lladdasant dy Prophwyti, ac a gloddiesont ir llawr dy allorae: a' mi a adwyt yn vnic, ac y maent yn ceisio vy ‡einioes? Eithyr pa ddywait atep Duw wrthaw? *Gedewais y myhun saith mil gwyr, a'r ny ‡phlygesont y glinieu y *ddelvv* Baal. Sef y modd hyny yn yr amser hyn yr owhon y mae *relyw trwy'r etholedigeth rhat: Ac a's ‡o rat *y mae*, ny*d* yw *ynte* ‡ddim o weithredoedd: a's amgen, ny byddei ddim rat yn rat: ac a's o weithredoedd *ymae*, nyd yw e mwy *yn* rat: a's amgen *ny byddei gweithred mwy yn weithret. Beth ynte? Ny chafas Israel yr hyn a geisiawdd: and yr etholedigeth ei cafas, a'r *llaill a ‡galedwyt, megis y mae yn escrivenedic, Ro*dd*es Duw yddwynt yspryt trymgwsc: llygait val ny welent, a' chlustieu val ny chlywent yd y

dydd heddyw. Ac Dauid a ddywait, Byddet y bort hwy yn *groclath, ac yn rhwyt, ac yn drancwydd*fa*, 'sef yn ‡daledigeth yddynt. Tywyller y llygeit wy, val na welont, a' *chryma *di* eu cefnau yn 'oystat. *Ys* gofynnaf gan hyny, a dramcwyddesont wy, val y cwympent? Na ato Duw? eithr trwy y cwymp hwy *y daeth* iechyt ir Cenetloedd, er eu ‡hanoc yw dilyn hwy. Erwydd paam a'*d yvv* y cwymp hwy yn *'olud i'r byd, ai lleihad wy yn 'olud i'r Cenetloedd, pa veint mwy y *bydd* y ‡cyflawnder hwy? Can ys *yn hyn* y dywedaf wrthy-chwi Genetloedd, yn gymeint am bot i yn Apostol y Cenetloedd, y mawrygaf vy swydd, *er ceisio* yn rhyw vodd annoc *yr ei 'sy o'm cic *am gvvaed* y dylyn hwy, ‡ac iachau 'r ei o hanwynt. Can a's y gwrthddodiat wy *vydd* *cysiliat y byt, pa *vydd y* ‡derbyniat, any*d* bywyt o veirw? O bleit a'*s* y blaenffrwyth y*s* y sanct*aidd*, velly *ymae* y cyffeith: ac *ad yvv* y gwreiddyn *yn* sanctaidd, velly *y mae* 'r y c*a*ingae. A' chyd bod 'rei or ceingae wedy eu tori ymaith, a' thi*theu* yn olewwydden 'wyllt, wedy dy *h*impio ‡arnynt yn y lle hwy, ath wneuthur yn gyfrannoc o'r gwreiddyn, ac o vraster yr Olewydden, nag *ymffrostia yn erbyn y caingen: ac a's ymffrosty, nyd yw ti yn dwyn y gwreidyn, any*d* y gwreiddyn *dy* di. Yno y dywedy, E dorwyt ymaith y ceingae er mwyn vy *h*impio i y mewn. Da: trwy ancrediniaeth y tored wy ymaith, a' thi*the* 'sy yn sefyll **gan y* ffydd: na vydd vchelvryd, an*d* ofna. Can ys a's Duw ny*d* arbeddawdd y c*a*ingeu ‡anianol *ymogel*, rac na*d* arbeto di*the* chwaith. Gwyl am hyny vwyn*eidd*dra, a' *thostedd Duw: ir ei a gwympesont, dostedd: an*d* y ti, vwyn-*eidd*dra, a's aro*s*y yn *ei* vwyneidddra: a's amgen, ith torir di*the* hefyt ymaith. A' hwyn*teu* hefyt, any*d* arosant-yn-'oystat yn ancrediniaeth, a *h*impir ‡y mewn: can ys gall Duw y *h*impio hwy y mewn drachefn. Can ys a's tored tu*di allan* o'r olew wydden 'rhon oedd wyllt wrth *anian, ath *h*impio yn erbyn anian ‡yn-gwir olew-wydden, pa gymeint mwy y caif yr ei 'sy erwydd anian, ei *h*impio yn y olewwydden *y hunain? Can na ewyllyswn, vrodur, y chwi anwybot y dirgelwch hyn (rac eich bot yn *rry*-ddoethion ynoch ych *h*unain) am o ran ddyvot yr anhydynder *i'r* Israel, y'n y ddel cyflawnder y Cenetloedd y mewn. Ac velly yr iacheir *yr* oll Israel, mal y mae yn scrivennedic, Y gwaredwr a ddaw *allan* o Tsion,

* vagl, hoynyn
‡ daliat, bwyth
* chrwcaha
‡ peri y wynvydu
* gyfoeth
‡ amledd
*vynghenedl
‡ a' cvadw
* cymmot,
‡ cymeriat
* clamp, telpyn
‡ amdanyntwy
* ymhoffa, ymvalchia
‡ *wrth, trwy*
‡ naturial
* dirvarn
‡ yndi
* natur
‡ mewn
* briawd

ac a *dd*ymchwel ymaith yr anwiredd y wrth Iaco. A' hynn yw vy-dygymmod yddynt, pan dduchwyf ymaith eu pechodeu. A' thu ac at am yr Euangel *y maent vvy* yn 'elynion ‡och pleit chwi: and erwydd yr etholedigeth, *h*wy gerir er mwyn y Tadeu. Can ys *donieu a' galwedigeth Duw sydd ddiedifar *ganto.* Can ys megis yr oeddc-chwi gynt eb gredw y Dduw, ac yr owrhon wedy cael trugarhau wrthych trwy y ancrediniaeth wy: ac vel' y yr owrhon ny chredesont y trwy'r drugaredd *yddangosvvyt* y chwi, val y caen wythe hefyt drugaredd. Can ys Duw a *gydgaeawdd *bavvb* oll yn ancrediniaeth, val y byddei ynddo drugarhau wrth *pavvp* oll. O *reint* dyfnder golud, ac o ddoethinep a' gwybyddiaeth Duw? mor auchwiliadwy yw y varneu ef, ai ffyrdd yn anveidrawl? Can ys pwy a wybu veddwl yr Arglwydd? nei pwy a vu yn gyngorwr y-*dd*aw? Nei pwy a roddes yddo *ef* yn gyntaf, ac y telir iddo? Can ys o hanaw *ef*, a' thrwyddaw, ac y*ndd*aw *ymae pop dim* oll: yddaw ef *y bo* gogoniant yn dragyvyth. Amen.

‡ er eich mwyn
* rroddion
* 'orchaeodd

Pen xij

Ymwreddiat, cariat a' gweithrtdoedd y sawl a credant yn-Christ. Na bo ymddial.

ATOLWC ywch gan hyny, vrodur, *er trugareddae Duw, roddy *o hanoch* eich cyrph yn ‡aberth byw, sanct*aidd*, cymradwy *y Dduw, *yr hyn yvv* eich dosparthus wasanaethu yddaw. Ac nachydymffurfwch a'r byd hwn, eithyr ymnewidiwch gan adnewyddiat eich meddwl, val y galloch brovi pa yw ewyllys da Duw, a' chymradwy, a' pherffeith. Can ys dywedaf trwy y ‡rat a *roed y my, wrth bop vn ysydd ys ydd yn eich plith, na bo i neb ddyall uchlaw y ‡dylir dyall, anid dyall o hanaw *erwyddpwyllogrwydd, mal y rhanawdd Duw y bop vn vesur ffydd. Can ys-megys ymae ini lawer o aelodae mewn vn corph, ac nad oes ir oll aelodae yr vn ‡swydd: velly ni*neu er ein bot* yn llawer *yd*ym vn corph yn-Christ, a 'phop vn yn aylod y'w gilydd. A' chan vot i ni ‡amryw ddoniae, erwydd y Rat a roespwyt y ni, ai *bot ini* brophedoliaeth *prophvvydvvn* erwydd *cymedroldep y ffydd: ai swydd, *dylynvvn* y swydd: nei 'r hwn a vo yn athro *rhoed* athraweth: nei a roddo cyngor, bot yn cygcori: rhwn a gyfranno, *cyfranned* yn ‡symplrwydd: a lywodraetho, *gvvnaed*

Yr Epistol y Sul cyntaf gwedi'r Ystwyll
* gan o drwy
‡ offrwm
* gan
‡ resymol
‡ gras
* roespwyt
‡ dirperei
* yn ol sobredd
‡ gwaith
Yr Epistol yr ail Sul gwedy 'r Ystwyll.
‡ amrafael roddion yn ol y gras
* cyssondep, cyfran

*a diescaeluster: a drugarhao, *gvvnaed* gan ‡hyfryd-wch. Bid cariad yn *ddiffuant. ‡*Dy*casewch yr hyn 'sy ddrwc, a' glynwch wrth y sy dda. Bid hawdd genwch garu y gylydd a chariad brawdol. I roddy ‡parch, aed pawp o vlaen y gylydd, eb vod yn *ddioc ‡ar astudrwydd: yn vrwd*ion* yn yr Yspryt: gan wasanaethu yr Arglwydd, bot yn llawen*ychu*, yn-gobaith, yn ddioddefgar mewn *advyd, yn ‡wastadol yn-gweddi, gan gyfranu wrth gyfreidiae 'r Sainct*æ:* ac yn dilyn rhoi lletuy. Bendithiwch yr ei'sy ich ymlit, bendithiwch *meddaf*, ac na velltithiwch. Bot yn llawen gyd a'r ei llawen, ac wylo gyd a'r *ei* wylofus. Byddwch vn vryd *da bavvp* yw gylydd: na vyddwch vchel vyddwl: eithyr ymgydestwng a'r ei isel: na vyddwch ddoethion ynoch ych vnain. Na thelwch i nep ddrwc tros ddrwc: *perwch betheu ‡syber*vv* yn-golwc pop dyn. A's dichon vot, yd y mae o hano-chwi, byddwch mewn tangneddyf a phop dyn. Y caredigion, nac ymddiel-wch anid rhowch le i ddig*ofeint:* can ys mae yn escriv-enedic, Y mi *mae* dial: mi *ei* talaf, medd yr Arglwydd. Can hyny a's dy 'elyn a newyna, *porth*a* ef: a's sycheda, dod iddo ddiot: can ys a'*s* gwnai hyn, *ti* ‡bentyri *varwar am y ben ef. Na ‡'orchyfyger-di gan ddrwg*ioni*, eithyr *gorchvyga *di* ddrwc drwy dda*ioni*.

‡ ddiblyc, wirion
* yn
‡ llawenydd
* weniaith, ddiamredyd
‡ Arswydwch, Fieiddiwch
‡ anryded
* hwyr
‡ yngorchwyl
* trwbl
‡ parhaus

Yr Epistol y iij. Sul gwedy 'r Ystwyll.
* patatowch
‡ onest

* bwyda
‡ gescly
* rysod ar
‡ 'ormeiler
* gormeila, gorvod

Pen. xiij.

Yr vvydddot ir llywodraethwyr. Paam y mae 'r cleddyf ganthynt wy. Wrth cariat y dyleir mesuro ein oll weithredoedd. Annogedigeth i wiriondap a' phurdep buchedd.

YMDDAROSTYNGET pop *map* encit *dyn* ir *Awdurdodae goruchel: can na*d* oes awdurtot, anyd ‡y gan Ddew: a'r awdurdodae ysy, o *dd*ygan Dduw y maent wedy ei *h*ordinio. Ac velly pwy pynac a *wrthwynepa awdurtot, a wrthnepa 'ordin*h*at Duw: a'r ei a wrthnepant, a *dd*erbyniant varnedigaeth yddynt y hunain. Can nad yw tywysogion yn ofn i weithred-oedd da, any*d* ir ei drwc. Ac *a* vyny na*d* ofnych yr awdurtot? gwna dda*yoni:* a' chai voliant ganto. Can ys ‡gwasanaethwr Duw ydyw er *lles yty: an*d* a's gwnai ddrwc, ofna: can na ddwc ef y cleddyf yn over: can ys gwasanaethwr Duw ydyw y ddial llid ar hwn a wnel drwc. Erwydd pa bleit mae yn rhait *yvvch* ymdarestwng, nyd yn vnic *erwydd llit, any*d* er mwyn

Yr Epistol ar y.iiij. Sul gwedy'r Ystwyll.
* Galluoedd
‡ ywrth
* wrthladdant

‡ gwenidoc
* dayoni

‡ rac, achos

‡ deyrnget

Yr Epistol ar y Sul cyntaf yn Aduent.

* anrydedd

‡ Sef

* thor briodas

‡ thragwnta

* ymgyfred

‡ vyr

* sy geyrllaw

‡ hyd, oleyr

* gorweddial

‡ aniweirdep

‡ ei 'wynie

cydwybot. Can ys, o bleit hyn y telwch hefyd ‡gellidion: can ys gwasanaethwyr Duw ynt, yn ymroi ir peth yma. Rowch y bawp gan hyny ei dyledion: teyrnget, ir neb *y bo arnoch* deyrnget, toll ir hwn *y bo arnoch* doll: ofn, ir hwn *y mae iavrn bot* ofn: *parch ir hwn a *ddyly* barch. Na vyddwch yn-dlyed neb, anyd ar garu *pavvp* y gylydd: can ys hwn 'sy yn caru arall, a gyflawnodd y Ddeddyf, ‡Can ys hyn, Na *wna 'odinep, Na ladd, Na ledrata, Na dwc gamdestiolaeth, Na ‡chupydda: ac a oes vn gorchymyn arall, ymae wedy' *gynwys yn ‡gryno yn yr ymadrodd hwn, ys *ef* yn hwn, Car dy gymydawc mal tyun. Cariat ny wna ddrwc yw gymydawc: am hynny cariat yw cyflawnder y Ddeddyf. A' hyny can ystyried yr amser, *ys y bot hi* yr owrhon yn bryd y ddyffroi o gyscu: can ys yr awrhon y mae ein iechydw*rieth* yn nes, na phan gredesam. Y nos aeth heibio, a'r dydd *a nessaodd: bwriwn ymaith gan hyny weithredoedd y tywyllw*ch*, a' gwiscwn arveu y goleuni, val y gallom rodio yn weddus megis ‡*vvrth livv* dydd: ny*d* mewn gloddest a *chyfeddach ny*d* yn ‡cydorwedd ac *anlladrwydd, nyd yn-cynnen, a' chenvigen*y:* eithyr gwiscwch am danoch yr Arglwydd Iesu Christ, ac na vit eich gofal tros y cnawt, er mwyn *porthi tra* ‡chwantae.

Pen. xiiij.

Ny ddyleit diystyru y gwan. Ny ddyly neb rwystro cydwybot arall, Anyd cynnal o bob vn y gylydd mewn cariat perfaith a' ffydd.

* er

‡'oddail

* yddy

‡ rac, ragor, o vlaen

* *val ei gilydd, yn vn suvvt*

‡ gaidw

YR vn ys ydd wan o ffydd, *d*erbyniwch atoch, ac ny*d* *i ymrysonion dadleuae. Vn a gred y gall ef vwyta pop peth: ac vn arall, rhwn 'sy wan *ei ffydd*, a vwyty ‡lyseuae. Na thremyget hwn 'sy yn bwyta yr hwn nyd yw yn bwyta: ac na varnet yr vn ny vwyty, yr vn a vwyty. Can ys Duw y *d*erbiniawdd ef. Pwy yw ti yr hwn a verny *yn euoc* was *gvvr* arall? Y mae ef yn sefyll: nei yn cwympo *yw arglwydd y hun: ac ef a gynhelir: can ys dichon Duw beri iddo sefyll. Ryw vn a varn bot dydd ‡uchlaw dydd, ac vn arall a varu bop dydd **yn o'gyfuvvch*: bit pop vn yn gwbl ddilys yn ei veddwl. Yr hwn a ‡ystyria ddydd, ei *h*ystyr*ia* ir Arglwydd: a'r hwn nyd ystyr ddydd, nyd ystyr ir Arglwydd: yr hwn a vwyty, a vwyty ir Arglwydd: can y vot yn diol*vv*ch y Dduw: a'r hwn ny vwyty, ny vwyty ir Arglwydd, ac a ddiolch y Dduw.

Can nad byw yr vn o hanom yddo ehun, ac nyd marw
yr vn yddo y hun. Can ys ai byw vyddom, byw
vyddom ir Arglwydd: ai meirw vyddom, meirw vyddom
ir Arglwydd: pa vn bynac gan hyny a wnelom ai byw
ai marw, yr Arglwydd a'n pieu. Can ys er mwyn hyn
y'bu varw Christ, ac yr *ad*cyvodes, ac y bu vyw
drachefn, val y byddei Arglwydd ar veirw a' byw. A'
phaam y berny di *ar* dy vrawt? neu paam y tremygy
di dy vrawt? can ys *ymddangoswn oll geyr bron * gosodir ni, dodir ni i sefyll
brawdle Christ. O bleit scrinedic yw, *Ys* byw vi medd
yr Arglwydd, a' phob glin a ‡ymestwng i mi, a' phob ‡ blyg, gama
tavot a gyffessa i Dduw. Velly ynte pop vn o hanom
a rydd gyfrif am dano y hun y Dduw. Na bo i ni gan
hyny varnu pawp *ar* e gylydd mwy*ach:* any*d* bot yn
hytrach i chwi varnu yn-cylch hyn, na ddoto nep *yw * yddy
vrawt achos *tramcwydd, nei gwymp. *Mi* wn, ac yn
mae yn ddilys genyf trwy'r Arglwydd Iesu, nad oes
dim yn ‡aflan o hano y hun*an:* any*d* ir vn 'sy yn ‡ gyffredin
tybieit vot *dim yn aflan, yddaw *ef y mae* yn aflan. * peth
Eithyr a's dy vrawt a ‡dristaa o bleit y bwyt, nyt wyt ‡ vydd drwc ganto
yr owhon yn rhodio erwydd cariat *perffeith:* na choll ef
ath vwyt, yr hwn y bu varw Christ drosto Na pherwch
'oganu eich *braint. Can nad yw teyrnas Duw na * buddget, caffaeliat, cymmoynas
bwyt, na diot, any*d* cyfiawnder, a' thangneddyf, a'
‡gorvoledd yn yr Yspryt glan. Can ys pwy pynac yn ‡ llewenydd
yr ei hynn a wasanaetha Christ, 'sy gymradwy gan
Dduw, a ‡chanmoladwy gan ddynion. Velly dylynwn ‡ phrofadwy
ni y petheu 'sydd o *bleit* tangneddyf, a'r petheu 'sy *y ni*
y adeilat y gylydd. Na ddinistr waith Duw er mwyn
bwyt: diau *yvv* bot pop peth yn yn ‡'lan: eithyr drwc ‡ bur
yvv ir dyn a vwyty drwy *dranewydd. Da *yvv* na * rwystr
vwytaer cic, ac nad yfer gwin, na *dim*, drwy 'r hyn y
tramcwydda dy vrawt, ‡ai y rhwystrir, ai y gwanheir. ‡ neu
A oes ffydd genyti? bid *hi* gyd a thi ty*h*un geyr bron
Duw: gwyn y vyd yr vn ny'*s* †barn y hun*an* yn * damna
yr hyn y mae ef yn ‡ymarddel. Can ys yr vn a ‡ eiganmol
*betrusa, a's bwyty, y mae yn varnedic, can nad yw ef * ameu, ddowta
yn bvvyta ‡o ffydd: a' pha beth bynac, nyd yw o ffydd, ‡ trwy, wrth
pechat yw.

Pen. xv.

Paul yn ei cygcori y gynnal pawp y gylydd wrth esempl Christ, A' thrwy vnigol drugaredd Dduw rhon 'sy achos iachawdurieth ir ddwyblaid. Mae ef yn dangos ei serchvryd arnynt wy, a'r Eccles. Ac yn erchi yr vnryw ganthyn hwytheu.

‡ cryfion
* ddirperem
‡ y gweinieit

* lliwiante, dannodeu, senneu
Yr Epistol yr ail Sul yn Advent.
‡ Scrifennae
* cysur
‡ veddwl
* yn ol
‡ 'ogoneddu
‡ anrydeddu
* wasanaethwr

‡ cylchdoriat

* addefaf
‡ nasiwne, y werin

* celfyddyt
‡ ehovnach
‡ wenidoc
* ymplith
‡ weini
* or, drwy
‡ ymhoffwy
* son

‡ yn-gair
* rym

NY*NI* yr ei ‡ cedyrn a * ddlyem ddwyn gwendit yr ‡ ancedyrn, ac nyd yn boddhau ein hunain. Am hynny boddhaet pawp o hanom ei gymydoc yn yr hyn 'sy dda y adeil*ad*. Can ys Christ ny'*s* bod*d*lonawdd ehun*an*, eithr megis y mae yn scrivenedic, * Goganion yr ei ath 'ogonant, a gwympesont arnaf. Can ys pa betheu bynac a scrivenwyt ym blaenllaw, er addysc i ni y *rrac*scrivenwyt *vvy:* val y gallem *ni* trwy ammynedd a' chonffort yr ‡ Scrythurae gahel gobeith. A' Duw *pen avvdur* yr ammynedd a'r * confort a roddo y chwi ‡ syninet yr vn peth *bavvp* ai gylydd, * erwydd Christ Iesu. Mal o gytundep, *ac* o vn geneu y galloch ‡ voliantu Duw 'sef Tad ein Arglwydd Iesu Christ. Erwydd paam *d*erbyniwch *bavvp* eu gylydd, megis ac y*d* erbyniawdd Christ nin*æ* y 'ogoniant Duw. A' *hyn,* a ddywedaf, bot Iesu Christ yn * wenidoc ir ‡ enwaediat er mwyn gwirionedd Duw, er cadarnhau yr addeweidion *avvnaethpvvyt* ir tadae. A' rhoet y Cenetloedd 'ogoniant y Dduw, dros *ei* drugaredd, mal y mae yn scrivenedic. Er mwyn hyn ith * cyffessaf ym-plith y ‡ Cenetloedd, ac y canaf ith Enw. A' thrachefn y dywait, Ymlawenhewch Genetloedd y gyd aei bopul *ef.* A' thrachefn, Molwch yr Arglwydd, yr oll Cenetloedd, a' chydvolwch ef yr oll populoedd. A thrachefyn Esaias a ddywait, E vydd gwreiddyn yr Iesse, a'r hwn a gyfyt y lywodraethu 'r Cenetloedd, yn hwnw y gobeithia 'r Cenetloedd. A' Duw 'r gobeith a'ch cyflanwo o bop llewenydd, a' thangneddyf gan gredu, val ich amylhaer yn-gobeith trwy nerth yr Yspryt glan.

Ac y mae yn ddilys genyf vi vyhun am dano-chwi, vy-broder, a'ch bot chwi yn llawn daoni, ac yn gyflawn o bop * gwybodaeth, ac y metrwch gygcory ei gylydd. Er hyny vrodur, *mi* scrivennais atoch yn hyfach o beth, val vn yn dwyn ar gof ywch, trwy y Rat a roed ymy gan Dduw, y vot o hanof yn ‡ wasanaethwr Iesu Christ * tu a'r Cenetloedd, gan ‡ '*lan*weithiaw Euangel Duw, val y byddei offrymiat y Cenetloedd yn gymradwy, wedy' sancteiddio * gan yr Yspryt glan. Y mae i mi gan hyny a ‡ ymlawenychwyf yn-Christ Iesu yn-cyfryw betheu a *berthyn* y Dduw. Can na veiddiaf * yngan am ddim, a'r ny'*s* gwnaeth Christ trywof, *y vvnevvthur* y Cenetloedd yn uvydd ‡ ar 'air a' gweithret trwy * nerth arwyddion a' rhyveddadae, gan nerth Yspryt Duw: val pan yw o Gaerusalem ac o amgylch yd

Illyricum y gorllenwais o Euangel Christ. Ac velly ydd ymorchestais y Euangelu nyd lle yr enwit Christ, rac bot ymy adail*ad* ar *ucha* sail*iad* neb arall. Eithyr megis y mae yn scrivenedic, Y bwy ny venagwyt am dano *ef*, wy y gwelant *ef* a'r ei ny chlywsant, *ei* dyallant. Am hynny hefyt im rhwystrwyt *i* yn vynech y ddyvot atoch. Anyd yr awrhon can nad oes ymy le mwy yn yr artale hyn, a'hefyd bot arnaf chwant er ys llawer o vlyddynedd y ddyvot atoch, pan elwyf ymdddaith ir ‡Hispaen, y dauaf atoch: can ys gobeithaf ych gwelaf wrth deithio *ffordd yna*, a' chael vy hebrwng genwch tu ac yno, gwedy im golanwer o'ch *cymdeithas*. Ac yr awrhon yr ymddeithiaf y Gaerusalem, y weini ir Sainct*æ*. Can ys rhyngodd bodd ir ei o Macedonia ac Achaia, y wneuthur ryw gymorth ir Sainct*æ* tlodion yr ei ‡ynt yn Caerusalem. Can ys ryngodd bodd *yddynt*, a' ei dyledwyr ydynt: o bleit a's y Cenetloedd vydd cyfranwyr o ei petheu ysprytawl hwy, hwyn*teu* a ddylent hefyt weini yddynt ym-petheu cnawdol. Yno gwedy cwplawyf hyn *yma*, a' selio yddynt y ffrwyth hwn, *mi ddavv*af heboch ir Hispayn. A' *mi* wn pan ddelwyf, y dauaf atoch a chyflawnder bendith Euangel Christ. Hefyt vroder, atolygaf ychwy er mwyn ein Arglwydd Iesu Christ, ac er cariat *ar* yr yspryt, ymryson ohanoch a' mi *a gweddiaw ar Dduw drosof. ‡Y n ym rhyddhaer ywrth yr ei 'sy yn anuvydd yn Iudaia, ac y *im gweinidogeth 'sy i mi *vvnevvthur* yn-Caerusalem, vot yn gymradwy gan y Sainct*æ*, val y gallwyf ddyvot atoch *yn llawen*ydd* trwy ewyllys Duw, ac *ym*orphwys gyd a chwi? Weithian Duw *pennaeth* y tangneddyf *a vo* y gyd a chwi oll, Amen.

* llesteiriwyt
‡ *Gr. Spaen*
‡ sy
* gan, trwy
‡ Val im
* gwasanaeth
‡ mewn, drwy

Pen. xvj.

Gwedy llawer o anerchion, Y may ef yn y rhubyddio hwy y ymoglyd rhac brodyr geuawc, ac edrych yn ei gylch. Ef yn gweddiaw drostwynt, ac yn diolwch y Dduw.

GORCHYMYNNAF y-chwi Phoibe ein chwaer, yr hon 'sy wenidoc i Ecclesi Cenchreaia, ar vot ywch y derbyn hi yn yr Arglwydd, megis y mae yn ‡ deilwng i Sainct*æ* ai chanhorthwyaw ym-pop * neges y bo rait yddei wrth-ych *porth:* can ys hi vu dda *o lety* wrth lawer, ac wrthy vinef hefyt. Anerchwch Priscilla ac

* weddus
‡ dim, peth

* ganhorthwy-wyr
‡ einioes, hoedl

Aquila vy-‡ cydweithwyr yn Christ Iesu (yr ei dros vy *-*bywyt* i a ddodesont *i lavvr* y mynygleu y hunain. Yr ei ny ddiolcha vi yn vnic yddynt, any*d* hefyt oll Ecclesi*dd* y Cenetloedd) *Anerchvvch* hefyt yr Eccles ys id yn y tuy hwy*nt*. Anerchwch vy-caredic Epainetus, yr hwn yw blaenffrwyth Achaia in-Christ.

* dravacloedd
‡ odidog
* om blaen i

Anerchwch Vair yr hon a ‡ lavuriodd yn vawr erom ni. Anerchwch Andronicus ac Iunia vy-cereint a'm cydgarcharorion, yr ei 'sy * hynot ym-plith yr Apostolion, ac oedden hefyt in Christ ‡ cyn na my*ri*. Anerchwch Amplias vy-caredic yn yr Arglwydd Anerchwch Urbanus ein cydweithwr yn-Christ, ac Stachys vy-caredic. Anerchwch Apel'es y provedic in-Christ.

‡ dylwyth
* weithiant
‡ ddewisedic

Anerchwch yr ei *sy o* ‡ *drase* Aristobulus. Anerchwch Herodion vy-car. Anerchwch yr ei *sy o drase* Narcissus yr ei *ynt* yn yr Arglwydd. Anerchwch Triphaina a' T*h*riphosa, yr ei *verchet* a * lavuriant yn yr Arglwydd. Anerchwch y garedic Persis, yr hon a lavuriawdd lawer yn yr Arglwydd. Anerchwch Rufus ‡ etholedic yn yr Arglwydd, a' y vam ef a' mi. Anerchwch Asygcritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr ysy gyd ac wynt. Anerchwch Philologus ac Iulius, Nerias, a'ei chwaer *ef*, ac Olympas, a'r oll Sainct*æ* ysy gyd a hwy*nt*. Anerchwch *bob vn* y gylydd a chusan sanct*aidd*. Y mae Ecclesi Christ yn eich anerch.

* syniaid, espio
‡ thramcwyddc
* y ddysc
‡ eudo
* gwirion, *Gr.* *'acacon.*
‡ och pleit
* vysseing, dwmpan, bathr
‡ ar vyrder
* vynghyvaill
‡ pentuylu

A' *mi* atolygaf ywch' vroder, * edrych-yn-graph *ar* yr ei 'sy yn peri ancydfot a' ‡ rhwystrae, yn erbyn * yr athraweth a ddyscesoch, ac ymogelwch raeddwynt. Can ys yr ei 'sy gyfryw, ny wasanaethant yr Arglwydd Iesu Christ, any*d* y boli*e* y *h*unain, a' thrwy 'ciriae-tec a' gweniaith yn ‡ twyllo calonae yr ei * diddrwc. Gan ys ych uvyddtot chwi a *dd*aeth ar lled at *pavvp* oll: Ydd wyf yn llawen gan hyny ‡ am danoch: and eto *mi* wyllysiwn eich bot yn ddoethion, tu ac at ddayoni, ac yn wirion tu ac at ddrwg*ioni*. Duw *pen* y tangneddyf a * sathr Satan y dan eich traed ‡ eb 'ohir. Rat ein Arglwydd Iesu Christ *a vo* gyd a chwi. Y mae Timotheus * vy-cydweithwr, a' Lucius ac Iason. a' Sosipater vy-cereint, yn *erchi* ych anerch. Mi Tertius, yr hwn a scrivenodd yr epistol hwn ach anerchaf yn yr Arglwydd. Gaius vy llytuywr i, *mi* a'r oll Eccles 'sy yn *erchi* ych anerch. Y mae Erastus ‡ diwydrwydd y dinas yn *erchi* ych anerch, a' C*h*wartus

* y brawt. Rat ein Arglwydd Iesu Christ y gyd a chwi bawp. *Amen.* Iddo ef yr hwn a ddychon ech cadarnhau ‡ yn ol vy Euangel, a' phregethiat Iesu Christ, gan * ymatguddiat y dirgelwch, yr hwn vu gyfrinachol er yn oes oesoedd: (ac yr awrhon yr ‡ eglurhawyt, ac a gyoeddwyt ymplith yr ol' Cenetloedd gan Scrythurae 'r Prophwyti, wrth 'orchymyn y tragyvythol Dduw er mwyn vvyddtot ffydd) I Dduw, *meddaf*, yr vnic ddoeth, *bid* gogoniant trwy Iesu Christ yn *oes* oesoedd. *Amen.*

* vrawt ‡ herwydd * eglurhat ‡ amlygwyt

Hvvn a escrivenwyt at y Ruueiniet o Corinthus *ac a ddanvonvvyt* trwy Phoibe, hon oedd wenidoc yr Eccles yn-Cenchraia.

YR EPISTOL CYNTAF I PAUL
AT Y
CORINTHIEIT.

YR ARGVMENT.

GWEDY darvot i S. Paul precethu in-Corinthus vlwyddyn a' haner, e gympellwyt gan ddrigioni yr Iuddaeon y hwyliaw i Syria. Ac yn y absen ef y daeth Apostolieit geuawc ir Eccles, yr ei yn gyflawn o 'wac 'ogoniat a' choec huawdlrwydd, a geisient beri dirmygy y gwirion vodd a ymarverei Paul wrth precethu 'r Euangel. A' chan ryfic yr ei hynn y cyvodes cyfryw ymbleidio ac ymryson in yr Eccles, megis o ddiwrth opinioneu mewn cyneddfeu a' Ceremoniae y cwympesont wy i ddysceidaeth ffals ac heresi, gan ddowtio am y cyvodedigeth o veirw, vn or punciae pennaf yn-creddyf Christ. Yn erbyn y drygae hynn y mae 'r Apostol yn cerdded ragddo, gan arvaethu caloneu 'r Corinthieit, a'ei clustieu ac anerchion boneddigaidd: anyd ar hynt y mae ef yn ceryddu ei cynneneu a'ei hymrysonion, ei bocsach a'i balchedd, ac yn y heiriol y gytundep, ac vvydddot, gan doddy gar bron ei llygait y rhinwedd sprytol, a' nefawl ddoethinep yr Euangel, yr hyn ny ellir beri ei gredu drwy synnwyr vydawl, a' huawdl resymae, anid trwy Ysprÿt Duw y datguddir, ac velly yr inselir yn-calonae dynion. Ac am hyny yr iachawdurieth hyn ny ellir dywedyd y vot gan y gweinidogion, anyd yn vnic gan Dduw, ir hwn y maent wy yn weision, ac a gawson 'orchymyn i adailad y Eccles ef: yn yr hyn yr ymdduc .S. Paul yn gyfarwydd, gan adailad erwydd y sailvaen (yr hwn yw Christ) ac yn annoc eraill y ddyweddu yn vnwedd ar dechreu, gan ddyscwyl yn ddiyscaelus nad haloger hwy gan athraweth 'orwac, can y bot wy yn templ Duw. Ac am yr ei oedd yn dowtio am y Apostolieth ef, y mae yn ddangos yddyn nad yw ef yn rhoi ei bwys ar varn dyn, er darvot iddo ddatcan trwy ar wyddion goleu na cheisiawdd ef erioet y 'ogoniant yhun, na phaddelw chwaith y byddei vyw, anyd yn vnic gogoniant Christ: yr hynn pan ddelei, a ddeclarei ef yn ehelaethach, er cywilydd ir gwac

'ogoniantus ffrostwyr hyny, yr ei y ceisyn y hunain yn vnio, ac am hynny y goddefynt gamweddae sceleraf eb geryddu a'ei cospi, megis *trallosgrach, ymrysonion, ymddadleu gar bron anffyddlonieit, ‡ fforn-icrwydd, a'r cyfryw, er mawr ammorth ir Euangel. Gwedy darvot traethu hyn, y mae ef yn atep i ryw poyntie o lythyr y Corinthieit, megis am vuchedd eb priodi, dlyed priodas, am ancydvot ac amrafael ym-plith yr ei priod, am vorwyndawt, ac ail briodas. Ac o bleit tybieit o rei nad oedd dim eniwed er bot yn y vau lle bei * delw-wasanaeth, gan yddyn yn ei calonae addoli y gwir Dduw, mae ef yn erchi yddynt synniet ar wendit ei brodur, obleit darvot rhwystro ei ffydd a'briwo ei cydwybot gan gyfryw ‡ymgywreinio, a' chynt nac y gwnai ef y peth hyny, ef a wrthddodei y rhyddit a roesei Duw yddaw. Anid yn gymeint a bot balchedd, a' neullturwydd yn achos ir drigae hyny, y mae ef yn y rhybuddio hwy wrth esempl yr Iuddaeon na valchiant yn y doniae hyn o y allan, cans iawn oedd bot ei poen aruthrol hwy am gam arver creadurieit Duw, yn rrybudd i bawp y ddylyn Christ yn vnion, eb ddim alhogiat a' rhwystro ereill. Gwedy hyny ymae ef yn beio ar lawer o gamarver yn ei Eccles hwy, yn-cylch ymwreddiat meibion, a' merchet yn y cynulleidfae: am Swper yr Arglwydd, am gamarver y doniae sprytawl, yr ei a roes Duw i gynnal cariat, ac adail yr Eccles: megis yn-cylch y cyvodedigaeth o veirw, eb yr hwn nid oes dim mwyniant o'r Euangel. Yn y dywedd ymae ef yn eiriol ar y Corinthieit gymporth y Broder tlodion yn-Caerusalem i barhau yn-cariat Christ, a gwneuthur daioni, gan anvon anerchion, a' damuno yddyn dangneddyf.

*incest, pechot yn erbyn cerenydd 'ohardd-edic

‡ rrywv'odinep

* eidol

‡ ffuantwedd

YR EPISTOL CYNTAF I PAUL

AT Y

CORINTHIEIT.

Pen. j.

* doniæ

Ef yn canmol mowrion * radae Duw a ddangoswyt yddynt wy, Gan ei hannoc wy i gyfundap a' gestyngeiddrwydd. Ef yn curo y lawr oll valchedd, a' doethinep ar ny sailiwyt ar Dduw, gan ddangos pwy a ddetholes Duw i wradwyddo doethinep y byt.

PAUL galwedic *yvot* yn Apostol *IESV CHRIST* trwy'wyllys Duw, a 'n brawt Sosthenes, at yr Eccles Duw rhon sy yn-Corinthus, at yr ei sainctiedic yn Christ Iesu, Sainct*æ* wrth 'alwedigeth y gyd ac oll a'r a *ymor* alwant *ar Enw ein Arglwidd Iesu Christ ym-pop lle, *sef y Arglvvydd* hwy, ‡a'n vn ni: Rat *vo* gyd a chwi, a' thangneddyf gan Dduw ein Tat, a' *chan* yr Arglwydd Iesu christ. Diolchaf i'm Duw yn'oystat drosochwi am y Rat Duw, a roddet y chwi in Christ Iesu, am *ddarvot* ym-pop peth eich cyfoeth-ogi ynthaw *ef*, ym-pop ryw ymadrodd a' phop gwybod-aeth: me-gis y cadarnhawyt testoliaeth Iesu Christ ynoch. Yd nad ydych yn *ddefficio*l o vn dawn: gan

* ac

‡ a'r yddom ni, einim

Yr Epistol y xviij. Sul gwedy Trintat.

edrych am ymddangosiat Iesu Christ. Yr hwn *Dduvv*
hefyt ach gadarnha chwi yd ydywedd, val y boch
yn ‡ddihawl yn-dydd ein Arglwydd Iesu Christ. ‡ ddiveius, ddiargyoedd ddigwliedic
Fyddlon yw Duw, trwy'r hwn ich galwyt y *gym-
ddeithas y Vap ef Iesu Christ eyn Arglwydd. Ac * gyfeillach
atolwg*af* ywch, vroder, gan Enw eun Arglwydd Iesu
Christ, bot ychwi ‡oll ddywedyt yr vn-peth, ac na bo ‡ bawp ymadrodd
*ymrysonion yn eich plith: eithyr cyssyllter chwi ynghyt * anghydfod
yn vn veddwl, ac yn vn varn. Can ys declariwyt
i mi, vy-broder, am danoch gan yr ei 'sy o duy Cloe
vot cynnenion yn eich plith. A' hyn a ddywedaf, vot
pop vn o hanochwi yn dywedyt, Ys mi *yw vn i * wyf
Bawl, a' mi*neu* vn i Apollos, a' mi*neu* i Cephas, ac ys
mi*neu* i Christ. *A* rannwyt Christ? Ai Paul a groget
trosoch? nei ach batyddiwyt *chvvi* yn enw Paul?
I*m* D*d*uw y diolchaf, na vetyddiais *i* *neb o hanoch, * yr vn
any*d* Chrispus a' Gaius, rac y nep ddywedyt, *ddar*voc
i mi vatyddio ‡ym *h*enw vy hun*an*. *Mi* vatyddiais ‡ yn venw
hefyt duylwyth *ty* Stephanas: *bellach ny wn a * weithan
vetyddiais *i* ‡neb arall. Can na *dd*anvonawdd Christ ‡ nebun
vi y vatyddiaw, any*d* y *Euadgelu, ny*d* a ‡doethinep * bregethu
ymadrodd, rac gwneuthur croc Christ yn ‡ddi-rym. * huadlrwydd gairiae
Can ys precethu o'r groc ii ei a *gyfer*gollir, 'sy gantynt ‡ over, ddiffrwyth
wy yn ynvydrwydd: a' chenym ni, yr ei a *iacheir,
‡rhinwedd Duw *yd*dyw. Can ys y mae yn scrivenedic, * gedwir
Ys *dileaf ddoethinep y doethion, ac a vwriaf ymaith ‡ nerth gallu. &c.
ddyal y dyallwyr. P'le mae 'r doeth? p'le mae'r * dinystraf
‡Gwr-llen? p'le mae dadleuwr y byt hwn? any ‡ Llythrenoc
wnaeth Duw ddoethinep y byt hwn yn ynvydrwydd?
O bleit ir byt *gan ddoethinep nad adnabu Dduw * trwy
yn-*d*oethinep Duw, e welawdd Duw yn dda trwy
ynvydrwydd precethu ‡iachau yr ei a gredant: pan ‡ caddw
ytyw hefyd yr Iuddaion yn gofyn arwydd, a'r Groec-
wyr, yn *ceisio doethinep. Eithyr *ny*ni sy yn precethu * ymgais
Christ wedy ei grogi: ir Iuddaion 'sef yn dranc-
wydd*fa*, ac ir Groecwyr, yn ‡ynvydrwydd: any*d* ir ‡ ffolinep
ei a 'alwyt, ys *ir Iuddaion, a'r Groegiwyr *y precethvvn* * or
Christ, *ys* ‡nerth Duw, a' doethinep Duw. Can ys ‡ rrinwedd
*ynvydrwydd Duw 'sy ddoethach na dynion, a' gwen- * ffolinep
dit Duw sy gadarnach no dynion. Can ys, vroder,
chvvi welwch eich galwedigeth ‡pa vodd nad llawer ‡ megis
o ddoethion erwydd y cnawd, nad llawer o gedyrn, nad
llawer o ‡wyr cenhedloc *a alvvyt*. Eithyr Duw a *dd*ethol- * voneddigion
awdd y petheu ‡ynvydion y byt y *wradwyddo 'r ‡ ffolion
doethion, a' Duw a ddetholawdd y petheu gweinion * goddi

y byt, y wradwyddo y petheu cedyrn. A'r petheu
gwaelion y byt, a' phetheu a dremygir, a ddetholes
Duw, a' phetheu ny*d* ynt, y *ddileu y petheu ynt.
Val na*d* ymhoffei ‡neb *cnawd yn y wydd ef. A'
chwy chwi sy o ‡hanaw ef yn-Christ Iesu, yr hwn
gan Dduw a wnaethpwyt i ni, yn ddoethinep, a' chyf-
iawnder, a' *sanctedigeth, a' phrynedigeth: Megis
erwydd yr yscrivenwyt, Yr hwn a ‡ymhoffo ymhoffet
yn yr Arglwydd.

didddim
* ddiddymy
‡ dim, vn
* dyn
‡ oei blegit
* santeidd-rwydd
‡ ymlawenycho

Pen. ij.

Y mae ef yn rhoi yn lle esempl y * ddull ef ar precethu, yr hyn oedd ar
ol ffurf yr Euangel, yr hon oedd yn ddirmygus ac yn guddiedic i'r
dyn cnawddol. A' thrachefn yn anrydeddus ac yn amlwc ir sprydol.

* vredd, vodd

AC *mi*vi, vroder, pan ddaethym atoch, ny ddeuthym
a' *ragoriaeth ymadrodd, neu ddoethinep, gan
venegy ywch' destoliaeth Duw. Can na thybiais *i*
vot yn wiw gwybot dim yn eich plith, o ddieithyr
Iesu Christ, ac *ynt*ef wedy ei grogi. Ac ydd oeddwn
yn eich plith yn-gwendit, ac yn ofn, ac yn-echryn
mawr. Ac nyd oedd vy ‡araith a'm preceth *yn sefyll*
yn-geirae denu doethinep dynawl, anyd yn *eglur*
ddangosiat yr Yspryt, a' nerth, val na byddei eich
ffydd *yn-doethinep dynion, any*d* yn nerth Duw. A'
doethinep a ddywedwn ym-plith yr ei perfeith: ny*d*
doethinep y byt hwn, na *doethinep* tywysogion y byd
hwn, yr ei a ‡ddervydd am danynt. Eithyr *nyni* a
adroddwn ddoethinep Duw *y sy* yn-dirgel*wch*, *sef y
doethinep* oedd guddiedic, ac a *rac*dervynawdd Duw
cyn yr oesoedd, i'*n* gogoniant ni. Yr hwn *ddoethinep*
ny'*s* adnabu nep o dywysogion y byt hwn: can ys
pe's adwaenesent, ny *chrogesont wy Arglwydd y
gogoniant. Eithyr megis y mae yn scrivenedic, Y
petheu ny welas ‡llygat, ac ny *chlywodd clust, ac
ny's daeth y mewn calon dyn, *ynt*, a baratoawdd Duw
ir ei y carant ef. A' Duw y *d*atgyddiawdd hwy y ni
gan y Yspryt ef: can ys yr Yspryt a chwilia bop peth,
a' phetheu dyfnion Duw. Can ys pa ddyn a *edwyn
betheu dyn, ‡*dy*eithr yspryt dyn, yr hwn 'sy ynddo
ef? ac velly petheu Duw nyd edwyn neb*un*, any*d*
Yspryt Duw. A' *ny*ni ny *dd*erbyniesam, yspryt y byt
any*d* yr Yspryt, ysy*dd* o Dduw, val yr *adnabyddem
y petheu a ‡roddwyt y-ni y gan Dduw. Yr hyn betheu
hefyt a ymadroddwn, ny*d* yn y geiriac ‡'ddengys

* veheider
‡ ymadrodd
* gan, ywrth
‡ballan, vethan, ddivethir
* y byt
* chroesesent
‡ golwc
* chlywas, chlybu
* wyr
‡ anyd, amyn
* gwypem
‡ ddoniwyt
* ddysc

doethinep dynol, anyd yr ei a *ddengys yr Yspryt glan, gan ‡gyffelypu petheu ysprytol y betheu ysprytol. Eithyr y dyn *anianol ny ‡chynwys betheu 'sy o Yspryt Duw: can ys ynfydrwydd ynt ganto ef: ac ny ddychon ef *eu* hadnabot, can ys yn ysprytol eu ‡dosperthir. Eithr yr hwn 'sy sprytol, a wyr varnu pop peth: ac yntef ny vernir y gan ‡neb*un*. Can ys pwy a wybu veddwl yr Arglwydd, val y gallei y *gygori *ef?* any*d* y mae genym *ni'* veddwl Christ.

‡ddysc
‡gymharu
* naturiol
‡dderbyn, ddyall, synnia
* bernir
‡vndyn
* addyscu

Pen. iij.

Paul yn ceryddu y gohanedigaethen a'r *cychwynwyr. Ny ddyly neb gredu may a'r law y gweinidogion y mae ei iechydwrieth, amyn y ar law Duw. Bot yddynt ymogelyt rac cam ddysc. Bot Christ yn sailvaenei Eccles. Urddas a' swydd yn gystal y gweinidogion a'r oll ffyddlonieit.

* awdurieit

AC ny allwn i ymadrodd wrthych, vroder, megis wrth rei ysprytawl, any*d* wrth rei cnawdol, *'sef* megis wrth ‡blant-bychain yn-Christ. Llaeth a rois yn ddiot ywch, ac ny*d* bwyt: can na*d* allech eto y *oddef*, ac ny's gellwch etwa chwaith, Can ys etwa cnawdol *ytych*: o bleit *bot* yn ych plith *ym*genvigen*u*, a' chynnen, ac *ymrysoneu, any*d* ydych chwi yn gnawdol ac yn rhodio val dynion? Can ys pan ddywait vn, Ys mi vn i Paul, ac arall. *Ys* mi i Apollos, any*d* ych yn gnawdol? Pwy gan hyny yw Paul? a' phwy yw Apollos, anyd y gweinigogion drwy'r ei y credesoch, a' megis y rroes yr arglwydd y bop vn? Mi*vi* a blannais, Apollos a ddyfr*h*aodd, eithr Duw a roddes y *cynydd. Ac vel'y, na yr hwn' sy yn planu, ny*d* yw ddim, na'r hwn 'sy yn dyfr*h*au, any*d* Duw yr hwn 'sy yn rhoi 'r cynnydd. A' hwn a blann, a' hwn a ddyfr*h*a, *yr* vn ynt, a' phop vn a *dd*erbyn ei ‡gyfloc, *erwydd ei lavur. Can ys *nyni* cydweithwyr Duw *ydym*: *chvvitheu* yw llafurwaith Duw, *ac* adail*adeth* Duw. Erwydd y rrat Duw y roespwyt y-my, megis penadailwr celfydd, y gosodeis y sail*iad*, ac arall *'sy* yn adail*iad* arnaw: anyd ‡edrychet pop vn, pa vodd yr adaila arnaw. O bleit *sailiat arall ny ddychon neb y 'osot *dy*eithr yr hwn a 'osodet *eisioes*, yr hwn yw Iesu *y* Christ. Ac a's adeilat neb ar y sail*iat* hwn, aur, ariant, main gwerthfawr, prenneu, gwair, *ne* sofl, gwaith pop vn a amlygir: can ys y dydd ei dengys, can ys gan y tan y *d*atguddir: a'r tan a braw ‡waith pop *d*vn *pa ryw wedd vo. A's

‡rei
*ymrysonion
* tyfiant
‡daliat
* yn-ol-ei waith
‡synned
* sylvaeniat grwndwal
‡dreia
* o ba hanoedd

bydd gwaith vn a'r a adailadodd ef ‡arucha, yn aros, ef a gaiff gyfloc. A's llysc gwaith *vn, ef a goll, eithr cadwedic vydd ef e: and er hyny megis gan y tan. Any wyddoch may Templ Dduw ‡*yd*ych, a' bot Yspryt Duw yn trigo ynoch? A's *dinistra neb Templ Duw, *hwnw a ddinistr Duw: can ys Templ Duw sanct*aidd* yw, yr hwn ‡yw-chwi. Na thwyllet neb y hunan. A's nep yn eich plith 'sy yn tybiet y vot yn ddoeth yn y byt hwn, byddet ffol, val y bo yn ddoeth. Can ys doethinep y byt hwn, ffolinep yw gyd a Duw: o bleit may yn ysgrifenedic, Ef a ddal*ha* y doethion yn eu *callter *chunain* A' thrachefn, Yr Arglwydd a wyr vot meddyliac 'r doethion yn ‡weigion. Ac am hyny nac *ymhoffet neb yn-*d*ynion: can ys ‡pop dim 's*ydd* y chwi. Pa vn bynac ai Paul, ai Apollos, ai Cephas ai'r byt, ai bywyt ai angeu, ai petheu *cydrychiol, ai petheu y ddyvot, '*sef* y*dd*y chwi ynt oll, a' chwi 'sydd y*ddo* Christ, a' Christ y*ddo* Duw.

‡arno
*nep
‡ywch
*llygra
*yntef
‡ydychwi
*dichell, ystymieu
‡goegion
*ymryfyzet
‡chwi bieu pop peth
*presennol, cynnyrchiol

Pen. iiij.

Gwedy darvot iddo ddosparthu swydd Apostol cywir, Can na chydnabyddent ef yn gyfryw vn, Ymae ef yn ymarddel a barn Duw. Can guro y lawr y gogoniant hwy yr hwn ei rhwystrei i voliannu y peth, a ancammolent ynto ef. Y mae ef yn dangos pa beth y mae yn y erchi ar y rhan hwy, a' pha beth a ddylyent y edrych am dano ar y law ef gwedy 'del atwynt.

CYMRET dyn *ny*ni mal hyn, megis *gweinidogion Christ, a' ‡llywodraethwyr dirgelion Duw. Ac am ben hyn, y gofynymir gan y llywodraethwyr, gael pop vn yn ffyddlon. Am dana vi, lleiaf dim cenyf, bot im barnu genwch, neu gan *varn dyn: ac ny*d* wyf chwaith im barnu vy hunan. Can na wn i arna vy hun ddim *evoc*, any*d* ny'm cyfiawnheir er hyny: eithyr yr hwn am barn i, yw yr Arglwydd. Er mwyn hyny na vernwch *ddim* cyn yr amser, ‡y'n y ddel yr Arglwydd, rhwn a 'oleuha *guddiedigion *betheu* 'r tywyllwc*h*, ac a eglur*ha* veddylyac'r galon, ac yno y bydd moliant y bawp gan Dduw. Sef y petheu hyn, vrodur, ar gyffelypiaeth a gyssoneis ata vyhun ac Apollos, er eich mwyn chwi, val y dyscech wrthym ni, na bo y neb ‡ryvygu yn uwch nac hyn a yscrifenwyt val nad ymchwyddo vn yn erbyn y l'all *er *mwyn* ne*bun*. Canys pwy ath 'olyga *di*? a' pha beth 'sygenyt a'r ny *dd*erbynieist? ac a's *d*erbyniest, paam

Yr Epistol y iij. Sul yn Advent.
Tybiet
*gwasanaethwyr,
‡trinwyr, gwastradwyr, gorchwylwyr, ystiwardieit
**ddydd*
‡hyd pan
*llwyvae'r lochesae
‡synnied, veddwl
*ym-plaid

ydd ‡ymhoffy *di*, megis na's *d*erbyniesyt? *Yn awr ydd yw-chwi yn llawn: yn awr ich cyvoethogwyt: ydd ych yn tëyrnasu ebom ni, a' Duw ‡na baech yn teyrnasu val y teyrnasem ni*neu* y gyd a chwi. Can ys ydd wyf yn tybiet *vod* y Dduw ein *d*anvon ni yr Apostolion *dywethaf, val 'r ei wedy ei ‡darparu y angeu: can ys in gwnaethpwyt *ni* yn *ys*-d*d*rych ir byt, ac i'*r* Angelion, ac i ddynion. Ydd ym *ni* yn ffolieit er mwyn Christ, a' chwi*the* yn ddaethion in-Christ: *ny*ni yn weinion, a' chwi*the* yn gryfion: *chvvy*chwi yn *anrydeddus, a' ni*neu* ‡yn ddianrydedd. Yd yr awr hon ydd ym *ni* yn newynu, ac yn sychedu, ac yn noethion, ac in bonclustir, ac ‡eb wastadva, ac yn lavurio gan weithio an dwylo ein hunain: *nyni* a *gawn senneu a 'bendithio ydd ym: ydd ys in *h*ymlid, *ac* ydd ym yn dyoddef. Ydd ys in ‡cablu, ac ydd ym yn gweddio: in gwnaethpwyt *ni* val *carthion y byt, yn ‡greifion pop peth, yd hyn. Nyd wyf yn yscrivennu *y pethe* hyn er eich cywilyddio, anyd val vy-*p*lant caredigion ydd wyf *ich* rybuddio. Can ys cyd bei y chwi *ddec mil o athrawon in-Christ, er hyny ny*d oes ychvvi* nemor o dadeu: can ys in-Christ Iesu *my*vi a'ch ‡enillais trwy'r Euangel. Am hyn yr atolygaf ywch', vot yn ddilynwyr i mi. O bleit hynn yd anvonais Timothëus atoch yr hwn yw vy-caredic vap, a' ffyddlon yn yr Arglwydd, yr vn a goffa i chwi vy ffyrdd *i* yn-Christ megis yddwyf ym*p*op lle yn **ei* dyscu ym-pop-Eccles. Y mae 'r ei wedy *ym*-chwyddo vegis pe na ddelwn atoch. Eithyr *mi* ddawaf atoch ar vyr*der*, a's ‡ewyllysa yr Arglwydd, ac a wybyddaf, nyd ymadrodd yr ei 'sy *vvedy* 'r *ym*chwyddo, anyd *y meddiant *Ysprydol*. Can ys teyrnas Duw ny*d yvv* yn-gair, any*d* ym-meddiant. Beth a ewyllysiwch? *a* ddawaf vi atoch' a gwialen, ai a * chariat, ac *yn* Yspryt ‡ boneddigeiddrwydd.

‡ ymffrosti
* Yr awrhon
‡ y n y
* olaf
‡ hwylio, trefnu gosot
* 'ogoneddus
‡ ddirmygas
* ddidrigle, yn crwydro ole i le
* ddysynnir ddystreulir
‡ difenwi, drigenwi
* dascubion brynti
‡ sorot, vratie
* *Gr. myrdd*
‡ cenedlais, cefais
* dangos
‡ myn
* nerth gallu
* trwy
‡ llednéisrwydd, serchawgrwydd

Pen. v

Mae ef en ceryddu yn dost ei yscaelusdra hwy yn cospi yr hwn a wneithei *dra lloscrach, Gan vynnu yddynt y escommuno ef. Erchi aruer purdap. Ac ymogelyd enwiredd.

E ‡GLYWIR yn ollawl *vot* godinep yn eich plith, a' chyfryw *'odinep ac na *h*enwir vnwaith ym-plith y Cenetloeddd, *sef* ‡cymeryd o vn wreic ei dat. Ac ydd yw-chwi yn ymchyddo, ac yn gynt *paam*

* *incest, 'sef godinep o vewn y gradde u goharddedic*
‡ Mae son cyhoeddus
*ffornigrwydd, puteindra
* bod i vn

na thristacch, y'n y thynnit ymaith o'ch plith yr vn a wnaethoedd y weithred hon. Can ys *my*vi yn ddiau val yddwyf yn absen yn y corph, wyf yn ‡bresennol yn yr yspryt, a vernais eisioes megis pe byddwn presentol, *pan yrv* am yr hwn a wnaeth y peth hyn, gwedy y'wch ymgynnull ynghyt, a'm yspryt i, yn Enw yr Arglwydd Iesu Christ, *bot meddaf* am y cyfryw, *gan veddiant ein Arglwydd Iesu Christ, y roddi i Satan, er dinistr y cnawt, val yr iachaer yr yspryt yn-*d*ydd yr Arglwydd Iesu. Ny*d* yw dda eich ymhoffedd: any wyddoch y *leveinia ychydic ‡levein yr oll does? Gan hyny certhwch yn 'lan yr hen levein, val y by*dd*och *chwi* toes newydd, val ydd ych ‡ddileveinllyt: can ys Christ ein Pasc a aberthwyt trosom. Am hyny cadwn wyl, nyd a'r hen levein, nac yn levein *drigioni ac anwiredd: eithyr a deleveinllyt *vara* purdap a' gwirionedd. *Mi* scrivenais atoch mewn epistol, na bei ywch *ddim* cydgymddeithas a godinebwyr, ac ny*d* yn ollawl a godinebwyr y byt hwn, neu a'r ‡cupyddion, neu a *chribdeilwyr, neu ‡a delw addolwyr: o bleit a's amgen rhait ywch vynet al'an o'r byt. Eithr yn awr y scrivenais atoch', na *bo ywch gydgymdeithas: a's oes neb a elwir yn vrawt, yn 'odinebwr, neu yn ‡cupydd neu yn ddelw-addolwr, neu yn *gablwr, neu yn meddw, neu yn gribddeilwr, y gyd a'r ‡cyfryw yn na vwytewch. Can ys beth 'sy i mi a wnelwyf ar varnu hefyt yr ei sy o *dd*y *allan? any*d* yw-chwi yn barnu yr ei 'sy o*ddy* vewn? and mae Duw yn barnu yr ei 'sy o*ddy* allan. Bwriwch ymaith gan hyny och plith yr ysceler*ddyn* hwnw:

‡ gydrychiol
‡ trwy
* sura
‡ waddot
‡ anwaddolyt
* malis
‡ trachwant-wyr
* anghyfarch-wyr, trowsion, treiswyr
‡ ac eiddolon
* chymyscoch, chydgompein-ioch
‡ tra chwantus
* sennwr, ym serthwr
‡ suwt
* vaes

Pen. vj.

Ef yn y beio arnyn am ymgyfreithio geir bron y Cenetloedd anffyddlon. Bot yn iawn i Christnogion yn gynt ddyoddef. Y mae ef yn ceryddu y cam arver o'r rydddit Christianol. Ac yn dangos y dlem ni wasanaethu Duw yn burol ys o gorph ac enait.

A ‡VAIDD*IA yr* vn o hanoch *chwi* 'sy iddo a hawl a'r y llall, gymryd barn y dan yr ei ancyfion, ac ny*d* yn *gynt* y dan y Saint*æ?* Any wyddoch, mae'r sainct*æ* a varnan y byt? A's y byt gan hyny a vernir *genw-chwi, a ydyw-chwi anteilwng y varnu am ‡bethau *o'r* lleiaf? Any wyddoch y barnwn *ni* yr Angelion? chwaythach *barnu* petheu 'sy 'n perthynu

* Levys
* trwyddoch
‡ vateroedd diffrwyth

tu ac at ein *buchedd *ni?* A' chan hyny a'*d* oes genwch varneu am betheu 'sy yn perthynu ir ‡vuchedd hon, cadeiriwch yr ei diystyraf yn yr Eccles. Er cywilydd yw'ch y dywedaf. Velly any*d* oes *neb* doeth yn eich plith *chvvi?* nac *oes* vn, a *vedr varnu rhwng y broder? Anyd bot brawd yn ymgyfreithio a brawd, a' hynny y dan anffyddlonieit. Yr owhon gan hyny y mae yn ollawl ‡anortho yn eich plith, can ychwy ymgyfreithio ai gylydd: paam yn gynt na ddyoddefwch gam? paam yn gynt na vyddwch dan gollet? Eithyr ydd yw-chwi yn gwneuthur cam, ac yn peri colled, a' hyny *y 'ch brodur. A ny wyddoch na ‡etivedda 'r ei ancyfiawn deyrnas Duw? Na thwyller chwi: *ac* ny*d* godinebwyr, na *delw-addolwyr na 'r ei a doro-priodas, na 'r ei ‡drythyll, na gwr*y*w-gydwyr, na llatron, na chupyddion, na meddwon, na senwyr, na *chribdeilwyr, a etiveddant deyrnas Duw. A' ‡chyfryw oedd 'r ei o hanoch *vvi:* eithyr *darfot* ych golchi, eithyr *darvot* ych sancteiddio, eithr *darvot* ych cyfiawnhau yn Enw ein Arglwydd Iesu, a' chan Yspryt ein Duw *ni.*

Y mae pop peth yn ‡gyfreithlon y mi: an*d* nad pop peth yn gwneuthur lles. Y mae pop peth yn rhydd ym, eithr ny bydda vi *y dan awdurtot dim. Bwyd *a ordeinivvyt* ir bol*a*, a'r bol*a* ir bwydydd: a' Duw a ddinistr ‡bop vn or ddau. Weithian y corph nyd yw y 'odineb, anyd ir Arglwydd, a'r Arglwydd ir corph. A' Duw hefyt gyfodawdd yr Arglwydd *i vyny* ac a'n cyfyd nin*eu* gan *ei veddiant. A ny wyddoch vot eich cyrph yn aelodae *i* Christ? velly a gymeraf *vinef* aelodae Christ, a'u gwneuthu'r yn aelodae putain? ‡Na ato Duw. Any wyddoch, am yr hwn a **ym*lyn a p*h*utain, y vot yn vn corph? can ys y ddau, ‡eb yr ef, vyddant vn cnawt. Any*d* yr hwn a gyssylltir ar Arglwydd, vn yspryt yw. Ciliwch *rac* godineb: pop pechat a wna dyn, o **ddy*allan y corph y mae: anyd yr hwn a wna 'odinep, a becha yn erbyn y gorph y hunan. Any wyddoch, vot eich cyrph yn Tem*p*l ir Yspryt glan, *yr hvvn 'sy* ynoch, yr ‡vn 'sy*dd* y-chwi gan Duw? ac ny*d* *yd*ywch yddoch ych *hunain.* Can ys prynwyt chwi er *prid*gwerth: can hyny gogoneddwch Dduw yn eich cyrph, ac *yn* eich yspryt: *can ys* *yddo Duw ydynt.

* trwydded, gosymddaith
‡ trwydded
* ddychon
‡ anallu, bai ffawt, pall
* yn eich plith eich hunain
* yr
‡ veddiana
* eiddolon
‡ rhwdfus mwysus
* angyfarchwyr
‡ suwt hyn
* thrwy
‡ rydd
* yn gaeth i ddim
‡ y naill a'r llaill
* trwy ei nerth, allu
‡ Nawdd dyw rac hyny, ymbell vo
* ymgyssyllto
‡ medd Ymogelwch
* ddyvaes
‡ ydd ych yn ei gael
* Duw ei pieu

Pen. vij.

* *questione* Yr Apostol yn atep i ryw * 'orchestion, a ddeisyfei y Corinthiait gael eu gwybot, megis am vyw o vn eb priodi, Am ddlyed priodas. Am aneydvyddiaeth ac anrafaelion mewn priodas. Am priodas rhwng ffyddlonion ac anffyddlonion. Am ddianwaedu yr enwaededio. Am gaethiwet. Am vorwyntdot. Ac ail priodas.

BELLACH am y petheu a scrivenesoch ataf, Da
* wr — *oedd* i *ddyn na chyfwrddei a' gwreic. Anyd
er hyny, *y ymgadrv* rac godineb, bid ei wraic i bop
‡ vn — ‡gwr, a bid ei gwr *priod i bop gwreic. Roddet
* yhan ‡ ewyllysgorwch — y gwr ir wreic ‡gariat dylyedawl, a'r vn modd hefyt
y wreic ir gwr. Nyd oes ir wraic veddiant ar y
chorph y hunan, anyd ir gwr: a'r vn ffynyt hefyt nyd
oes ir gwr veddiant ar y gorph y hun*an*, anyd ir wreic.
Na ‡siomwch *ddim* y gylydd, *oddy*eithr o gydsynniat
* bryd — dros *amser, val y ‡galloch ymroi i vmprydio a'
‡ caffoch, enhyd, ne arvot — gweddio, a' thrachefn dyvot ynghyt rac y Satan eich
* provi — *temto o bleit eich ‡aneymmesurwydd. A' hyn a
‡ anlladrwydd, aullywodraeth — ddywedaf o ganiataad, ac nyd wrth 'orchymyn. Can
ys mynnwn vot pawp megis ac *ydd vvyf* vi vy*h*un:
* *roddiat* — eithr i bop vn y mae ei briod *ddawn gan Dduw, i vn
vellhyn, i arall vellhyn *acerr*. Am hyny y dywedaf
wrth yr ei'*sy* eb priodi, a'r *gwragedd* gweddwon, mae
da yw yddynt pe's arosent megis ac *ydd vvy* vi. Eithyr
an 'ys ymgynnaliant, priodent: can ys gwell yw priodi,
nac ymlosci. Ac ir ei priot y *gorch*mynaf, ny*d* mi,
any*d* yr Arglwydd, Nac ymadawet y wreic ywrth *ey*
gwr: ac a's ymedy, *aroset eb priodi, neu, ‡gymmoder
* triget — hi ai gwr, ac na *roed gwr *ei* wreic ymeith. Ac wrth
‡ heddycher * heied, yrred — y ‡relyw mi 'sy yn dywedyt, ac ny*d* yr Arglwydd, A's
‡ lleill — bydd vn brawd a gwreic iddo, eb *iddi* gredu, a' hi*the* yn
vod*d*lon y drigo gyd ac ef, na wrthddodet ef *y* hi. A'r
* ganto — wreic y bo iddi wr *eb gredu, ac ef yn vod*d*lon y drigo
y gyd a hi, na wrthddodet hi ef*o*. Can ys y gwr di-gred
‡ allan or ffydd — a sainteiddir ‡gan y wreic, a'r wreic ddigred a sainct-
* erwydd, o bleit — eiddir gan y gwr, a's amgen, e vyddei eich plant *chvvi*
yn aflan: ac yr owrhon y maent *vvy* yn sainct*aidd*.
Eithyr a's yr angred-*ddyn* a ymedy, ymadawet: ny*d*
yw brawd neu chwaer yn gaeth yn-cyfryw betheu.
* i — Eithyr Duw a'n galwodd *yn-‡tangneddyf. Can ys
‡ heddwch — beth a wyddas ti, wreic, a gedwy*ch di* dy wr? Neu
beth a wyddos ti, wr, a gedwy*ch di* dy wreic *ai amgen*?
And megis y rhannodd Duw *ddavvn* i bop vn, megis y

galwodd Duw bop *dyn*, velly y rrodiet: ac velly *dd*wyf
yn ordeino yn yr oll Ecclesi. *A's* galwyt *neb*un wedy'r
enwaedy arnaw? na chasceled ei *ddienwaediat:* a 'alwyt
*neb*un eb ei enwaedu? nac enwaeder arnaw. Enwaed-
iat nyd yw ddim, a' dienwaediat ny*d* yw ddim, anyd
cadw*ad* gorchymyneu Duw. Arosed pop vn yn yr vn
galwedigaeth y galwodd Duw ef. *Ai ath* ti yn *was [* gaeth]
ith'alwyt? na vid waeth genyt: anyd a's gelly *gael* bot
yn rhydd, arver yn *gynt. Can ys hwn a 'elwir yn yr [* hytrach, vwy]
Arglwydd *ac ef* yn was, 'sy 'wr-rhydd yr Arglwydd:
yn gyffelyp hefyt yr hwn a 'elwir *ac ef* yn *vvr*-rhydd,
gwas Christ yw. *Ef* ach prynwyt er **prid*gwerth: na [* yn ddrud]
vyddwch weision dynion. Brodur, pop vn yn yr hynn
y galwyt, yn hynny arosed gyd a Duw A' thuac at
am ‡weryddon, nyd oes genyf *vn* gorchymyn gan yr [‡ gweryfon, vorynion-ieuainc]
Arglwyd, anyd rhoi 'r wyf gygor, val vn a ga*f*as dru-
garedd gan yr Arglwydd y vot yn ‡ffyddlawn. Tybiet [‡ gredadwy]
ydd wyf gan hyny vot hyn yn dda ‡er mwyn yr [* presennol]
angenrait *cydrychiol: *'sef* mac da i ddyn vot velly. [‡ gan]
A wyt yn rhwym ‡i wreic: na chais dy ellwng: a [* priody wreic]
ellyngwyt *di* ywrth wreic? na chais wreic. Eithyr a'*s* [‡ morwyn-ieuanc]
*gwreicy, ny phechi*st:* ac a's‡ vn wyry *a wra, ny [‡ briodawr]
pecha*vvdd hi:* er hyny cyfryw 'r ei a gant *vlinder yn [* gystudd, drwbl]
y cnawt: any*d mi* ach arbedaf. A' hyn a ddywedaf,
vroder, can vot yr amser yn vyr, rhac llaw ‡val y bydd [* y n y]
ir ei 'sy a gwragedd yddyn, vot vegis pei baent eb-*ddynt:*
a'r ei a wylant, megis pe baent eb wylo: a'r ei a
lawenhant, val petent eb lawenhau: a'r ei a brynant val
petent eb veddy*annu:* a'r ei a ‡arverant *or* byt hwn val [‡ vwynhaant]
petaent eb ei arver: can ys *ffurf y byt hwn a *dynn* [* gosgedd rhith, lew]
ymaith. A' mynnwn eich bot yn ddiofal. Yr hwn 'sy
eb wreica, a 'ofala am betheu yr Arglwydd, pa wedd y
rango vodd yr Arglwydd. A'r hwn a wreicaodd, a
'ofala am betheu 'r byd, pa wedd y rango bodd *e*y wreic.
Y mae gohan*ieth* hefyt rhwng *moddion* gwreic a'
*gwyry*f*: yr hon eb wra, a ofala am betheu 'r Ar- [* morwyn-ieuanc]
glwydd, y vot *o hanei* yn sanct‡aidd o gorph ac yspryt: [‡ es]
a' hon a wra*h*odd, a 'ofala am betheu 'r byt, pa wedd y [* ffest]
reng*o hi* vodd *e*y gwr. A' hyn a ddywedaf er eich lles, [‡ yscar]
ny*d* er eich ceisio mewn magl, any*d* er *y chvvi ddilyn*
yr hyn, ysy weddus, a' glynu yn *'lud wrth yr Ar-
glwydd, yn ddi ‡'ohan*edic*. Eithr a's tybia neb vot [* vorwyn ieuanc]
yn anweddus yw *wyry*f*, ad a-hi dros ‡vlodae [‡ addvedwch]
*ei-h*oedran, a' bot yn *angen*rait *hyny, gwnaed ef a [* velly]

‡ priodent gwrhaent, * ddiyscoc ‡ awdurdot llywodraeth, rheol * i wr

vynno, ny pecha: ‡ prioder hwy. And hwn a saiff yn *ffyrf yn ei galon, eb angenrait arnaw, ac ‡ a meddiant ganto ar ywyllys y hun, a'bwriadu hyn yn ei galon, gadw ei wyryf, da y gwna ef. Ac velly yr hwn ai rhydd *yw phriodi, a wna yn dda, anyd yr hwn ny's rydd yw phriodi, a wna yn well. Y mae'r wreic yn rhwym wrth y Ddeddyf, tra vo byw hei gwr: and a bydd ‡ marw ei gwr, y mae hi yn rhydd i briodi 'r neb a vynno, yn vnic yn yr Arglwydd. Er hyny *mwy gwynvydedic yw hi, a's erys hi velly, yn vy-barn i: ac ydd wyf yn tybieid vot *i ‡ mi hefyt Yspryt Duw.

‡ huna, ehwsc * dedwyddach ‡ genyf

Pen. viij.

Y mae ef yn ceryddu yr ei 'sy yn arver ei rhydddit er rhwystro eraill, gan vyned ir lle ir aberthit ir *gau dduwieu, Ac yn dangos paddelw y dylyei ddynion ymddwyn tu ac at yr ei gweinion.

* eiddolon, delweu

AC am y petheu a ‡ aberthir ir geudduwieu: gwyddom vot genym *bawp wybodaeth, gwybodaeth a chwydda, anyd cariat a adaila. Ac a thybia nep y vot yn gwybot ‡ peth, ny wyr ef eto ddim val y *dyly wybot. Anyd a's car neb Dduw, e ‡ gafas hwn wybodaeth gantaw ef. Can hyny am vwyt-a aberthir ir eiddolon, gwyddom nad yw *eiddol ddim yn y byt, ac nad oes ‡ neb Duw arall, anyd vn: A' chyd bot 'rei a elwir yn ddeuwieu, ai yn y nef, ai yn y ddaiar, (megis y mae duwiae lawer, ac arglwyddi lawer) er hynny i ni nyd oes and vn Duw, ‡'sef y Tat, o ba vn y mae pop peth, a ninen *ynddo ef: ac vn Arglwydd Iesu Christ, gan yr hwn y mae ‡ yr oll petheu, a' ninen trwyddo yntef. Eithyr nyd oes gan bawp gyfryw wybodaeth: can ys rei a chanthynt gydwybot ir *eiddol, yd yr awrhon, a vwytaant val yn peth wedy' aberthu ir eiddol, ac velly eu cydwybot yn bot yn wan, a halogir. Eithyr ny wna bwyt ni yn gymeradwy gan Dduw: can ys a's bwytawn, nyd oes i ni vwy: nac any vwytawn, nyd oes i ni lai. Anyd ‡ gwelwch rac ich *meddiant hwnw vot yn achos tramgwydd ir ei 'sy weinion. Can ys a's gwyl nep di 'sy a gwybodaeth genyt yn eistedd i vwyta yn *teml yr eiddolon, anyd ‡ addyscir cydwybot yr hwn 'sy wan, i vwyta or petheu hyny a aberthwyt ir *eiddolon? A' ‡ chan dy wybodaeth di y cyfirgollir dy vrawt gwan, dros yr hwn y bu varw Christ. Ac a' chwi yn pechu velly yn erbyn y brodur ac yn *briwo ei

‡ offrymir ir delweu * oll ‡ dim * dirpir * ddysgwyt * delw ‡ vn ‡ yr hwn yw * drwyddo, ganto ‡ pop peth * ddelw ‡ gwiliwch, ymogelwch synnwch * awdurdot, rhydit * yr eiddolfa ‡ adailir * delwegau dduwieu ‡ thrwy * clwyfo, archolli

gwan gydwybot hwynt, ydd y-wch yn pechu yn erbyn
Christ. Erwydd paam a's ‡trancwydda bwyt vy-brawt, ‡ rhwystra
ny vwytawyf gic yn tragyvythawl, rac ym beri im
brawt *dramcwyddo. * ymrwystro

Pen. ix.

Mae yn ei hannoc wrth y esempl ef y arver oi ryddit y adeilad eraill. Bod yddyn redec yn yr vn rediat ac y dechreusont.

ANYD wyf *yn* Apostol? any dwyf *vvr* rydd? any * breiniol
wlais i Iesu Christ ein Arglwydd? anyd vy-gwaith
i *yd*yw-chwi yn yr Arglwydd? Any dwyf *yn* Apostol
i erail', eto diau *yvv* vy-bot y chwi: can ys ydd yw-chwi
yn *in*sel *o'm Apostolieth yn yr Arglwydd. Vy ‡atep * vy
ir ei am holant i, yw hyn, Any*d* oes i ni veddiant y ‡ amddeffen
vwyta ac y yfet? Neu anyd oes i ni veddiant i *arwein * arwedd,
y amgylch *gwreic a vei* chwaer, ‡megis ac y mae'r tywys
Apostolion eraill, a' *megis* *broder yr Arglwydd, a' ‡ yn gystal
C*h*ephas? Ai my*vi* yn vnic a' Barnabas, anyd oes i ni * cereint
veddiant y weithiaw? Pwy a i ryfely vn amser ar ei
*'osymddaith i hun? Pwy a blann winllan, ac eb ‡ vyhunan
vwyta oi ffrwyth? neu pwy a *borth ‡dda, ac ny vwyty * gost
o laeth y da? A ddywedaf i hyn *erwydd dyn? Any ‡ basc
ddywait y Ddeddyf y petheu hyn hefyt? Can ys * gadw, bar ri deveit
scrivenedic yw yn-Deddyf Moysen, Na *phen*r*h*wyma ‡ val, yn ol
eneu yr ych a vo yn ‡dyludo'*r yd:* a *yd*y*w* Duw yn * safn
gofalu dros yr ychen? Ai *ynte* ddywet *ef hyn* yn ollawl ‡ dyrnu
er *ein* mwyn ni? Er *ein* mwyn ni yn *ddioer ydd * wir
scrivenwyt *hyn, bot* y hwn a ardd*o*, aredic dan 'obaith:
ac y hwn a ddyrno dan 'obeith, vod yn gyfranoc oi
'obaith. A's heuesam ni ychwi betheu sprytol, *ai*
mawr *yvv* a's ni a ved*vvn eich* petheu dayarol chwi?
A'*d* oes eraill yn eich plith yn cahel ran o'r ‡meddiant * awdurtot
hvvn, paam *yn gynt na*d* ym* ni? er hyny ny*d* arver- ‡ hytrach
esam *ni* o'r meddiant hwn: any*d*‡goddef ydd ym pop
dim, rrac y ni rwystro Euangel Christ. Any wyddoch
vvi am yr ei 'sy yn *gweithio' *ynghylch* ‡petheu sainct- * gwasanaethu
aidd, y bot wy yn bwyta o betheu 'r Dempl? a'r ei 'sy ‡ yn y deml
yn gwasanaethu'r allor, y bot wy yn gyfranoc gyd a'r
allor? Velly hefyt yr ordeiniawdd yr Arglwydd, *bot* ir
ei a precethant yr Euangel, vyw *wrth yr Euangel. * ar, or
Er hyny mi ny*d* *ym*arvereis o ddim o'r *petheu* hyn: ac
ny*d* scrivenais hynn yma, val y gwnelit velly i mi: can
ys gwell vyddei i mi varw, na gwacau o neb vy-gor-

‡voledd. O bleit a'*s* Euangelaf, nyd oes ym 'orvoledd: can ys angen 'sy im gyrru, a' gwae vyvi, any*d* *Euangelaf. Can ys a'*s* gwnaf hyn ‡yn ewyllysgar, y mae mi *daliat: and a's yn anwyllysgar *y gvvnaf*, e roddet arnaf y gorchwyl *yma eisius*. Pa dal*iad* vydd ymy gan hyny? *sef* pan Euangelwyf, bot ymy ‡beri Euangel Christ yn rhat val na chamarverwyf vy awdurdot yn yr Euangel. Can ys cyd bwyf yn yn rhydd ywrth bawp, eto mi am gwneuthym vyhun yn was i bawp, val yr enillwn vwy *o hanynt*. Ac ir Iuddeon ir ymwneuthum val Idddew, val yr enillwm yr Iuddeon: i'r ei *sydd* y dan y *Ddeddyf, val *pe bysvvn* y dan y Ddeddyf, val yr enillwn yr ei 'sy dan y Ddeddyf: i'r ei di-ddedd*yf*, val *vn* diddedd*yf* (a' min*ehu* eb vot yn ddiddeddf ‡tu ac at Dduw, any*d* yn y Ddeddyf gan Christ) val yr enillwm yr ei di-ddeddyf. Ir *gweinion yr ymwneuthym yn wan, val yr enillwn y gweinion: i bawp yr ymwneuthum yn bop ‡dimval ygallwn ym-pop modd gadw'rei. A' hyn wyf yn ei wneuthur er mwyn yr Euangel, val y bwyf yn gyfranoc o hanei *gyd a chvvi*. Any wyddoch, am yr ei a vo yn rhedec *mevvn* gyrfa, vot pawp yn rhedec, er hyny bot vn yn mynet a'r *gamp? velly rhedwc*h* ‡nes cael gavael. A' phop *d*vn a *ymdrecho-am-gamp, a ymgymedr*ola* rrac pop dim: ac wy *a vvnant hynn* er mwyn cael coron ‡ddarvodedic: a' nin*eu* er vn an*d*arvodetic. Am hyny ddwyf vi yn rhedec, ny*d* val yn anilys: velly ddwyf yn ymdrech, nyd mal vn yn *curo yr awyr. Eithr ydd wy *vi* yn ‡goarsengi vy-corph ac yn y ‡ddarestwng: rac mewn vn modd gwedy ym precethu i eraill, vy-bot ‡vy *hunan* yn *ancymeradwy.

‡ awen, llewenydd
* phrecethaf yr Euangel
‡ om bodd
* gyfloc 'obr
‡ wneuthur
* Gyfreith
‡ yn-'uw
* gweinieit
‡ peth
Yr Epistol ar y Sul Septuagesima
Yr Epistol ar y Sul Septuagesima
* gyngwystl
‡ yny chaffoch avel, meddiannu
* yrysco
‡ lygrudic
* ffysto
‡ darestwng corbwyo, gwaethiwo
‡ inheu
* amprovadwy, goec gwliedic

Pen x.

Mae ef yn ei hofni wy ac esempl o'r Iuddeon, nad ymddiriedont yn gnawdol yn-doniae Duw, Gan ei hanoc y ymogelyd rac pop ryw ddelw-addoliat, A' rhac rhwystro ei cymydoc.

Ys Epistol y ix. Sul gwedy Trintot.

HEFYT, vroder, ny vynwn ywch anwybot, *pan yvv* bot ein oll tadeu *gynt* y dan *yr* wybren, a'u myned oll trwy'r mor, a'u batyddio *vvy* oll y *dan* Voysen, yn yr ‡wybren, ac yn y mor, ac a vwytesont *bawp yr vn bwyt ysprytawl, ac a yfesont bawp yr vn ddiot ysprytawl (can ys *vvy* yfesont or vn graic ysprytawl rhon oedd yn dyvot ar ol: a'r Graic oedd

‡ cwmwl
* oll
‡ 'sy

Christ) eithr y lawer o hanwynt ny*d* oedd Duw vod*d*lon: can ys bwrwyt wy y lawr yn y diffaith*vvch.* A'r ei hyny ‡ oeddynt esemplae y *ny*ni, val na byddei y nin*heu* * chwenychu *am* ddryc betheu, val ac y chwynechesont wy. Ac na vyddwch * eiddol-addolwyr, mal *y bu* rei o hanwynt wy, megis y mae yn scrivenedic, Eisteddawdd y popul y vwyta ac yvet, ac a gyvodesont i chwareu. Ac na wnawn 'odinep, mal y gwnaeth yr ei o hanynt wy 'odinep, ac a gwympiodd mewn vn die*rnot* teir-mil ar vcain. Ac na themtiwn Christ, megis ac y temptiawdd r'ei a hanaddynt wy *ef*, ac eu distrywyt gan seirph. Ac na ‡ vurnurwch *chvvi*, megis ac y murmurodd rhei o hanynt wy, ac au dinistrwyt gan y dinistrydd. A'r petheu hyn oll a ddeuth yddynt wy er esemplae, ac a escrivenwyt er rybydd i ni, ar ba rei y dygwyddawdd * tervynae ‡ yr oesoedd. Can hyny hwn a debic y vot yn sefyll, edrychet rac *iddo* gwympo. Nyd ymavlawdd ynoch ‡ demtation, addieithyr vn dynawl: a'Duw 'sy ffyddlawn, yr hwn ny ad eich temto *chvvi* uchlaw *hyn* a alloch, eithyr gyd a'r * temtation y gwna ef ‡ ellyngdawt, val y galloch * ymdaro. Erwydd paam vy-caredigion ‡ ffowch rrac eiddol-addoli*ad.* Dywedyt ydd wyf val wrth rei pwylloc: bernw-chwi pa beth wyf yn ei ddywedyt. * Phiol y vendith rhon ydd ym yn ei bendithio, any*d* commun gwaet Christ yw? Y bara rhwn a dorwn, anyd commun corph Christ yw? Can ys *nyni* yr ei ym ‡ laweroedd '*yd*ym vn bara, ac vn corph, can *e*yn bot *ni* oll yn gyfranog*ion* o vn bara. Edrychwch ar yr Israel ‡ rhwn 'sy * erwydd y cnawd: anyd yw 'r ei a vwytaant or abertheu, yn gyfranog*ion* o'r allor? Beth ddywedaf gan hyny? ai bot yr ‡ eiddol yn ddim neu vot yr hyn a aberthir ir * eiddolon yn ddim? *nag yvv*, anyd am y petheu a abertha y Cenetloedd, eu bot yn y haberthu y gythreulicit, ac nyd i Dduw: ac ny vynnwn y chwi vot yn cymddeithas a'r cythreulieit. Ny ellwch yfet *o* phiol yr Arglwydd, a*c o* phiol y cythreulieit. Ny ellwch vot yn gyfranog*ion* o * vord yr Arglwydd, ac o vord y cythreulieit. A annogwn *ni* yr Arglwydd y ddigio? a *yd*ym ni yn gadarnach nac ef? Y mae pop ‡ peth yn * rhydd i mi, eithr ny wna pop peth les: pop peth 'sy rydd i mi, eithyr nyd yw pop peht yn addail*ad.* Na cheisiet neb y peth 'sydd yddaw y *h*un, any*d* pop

‡ 'sy
* drachwantu
* delw
* rwythwch
* dywedd y
‡ byt
‡ brovedigeth
* provedigeth
‡ ddiangfa
* aros, ddyoddef
‡ cilwch ymogelwch
* Cwpan, diowdlestr
‡ liosoc
* ar ol, o bleit
‡ delw, gaddwduw
* delweu
* vwrdd
‡ dim
* gyfreithlon

‡ llall, gylydd vn lles *y* ‡ arall: Beth bynac a werthir yn y gigva bwytewch, eb y mofyn dim er mwyn cydwybot. Can
* yr Arglwydd bieu 'r ddaiar ys * yddaw'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder. A's bydd neb o'r ei ny chredant, ich gohawdd a'
* galw chwi*theu* yn myned, beth bynac a ddoter geyr eich
* o bleit, o ran bron, bwytewch, eb ymofyn dim * er mwn cydwybot. Eithyr a's dywait nep wrthych, E a aberthwyt *y peth*
‡ eidole, delwe hyn ir eiddolon, na vwytewch *ddim hano*, o bleit hwn a ei dangosawdd, ac er cydwybot (can ys yr Arglwydd bieu 'r ddayar, a' chwbl 'sydd ynthei) a'r gydwybot meddaf, nyd tau*di* any*d vn*arall: can ys paam y bernir vy rrydddit i gan gydwybot *vn* arall? O bleit a's my*vi* trwy ddawn *Duvv* a wyf gyfranoc, paam im ceplir i, am yr hyn ydd wy vi yn diol*vv*ch? Am hyny pa vn bynac a wneloch ai bwyta ai yfet, ai peth aral', gwnewch bop peth er gogoniant *i* D*d*uw. Na vyddwch achos
* rhwystr * tramcwydd, nac ir Iuddeon, nac ir Cenetloedd, nac i Eccles Duw: 'sef megis ac ydd wy vi yn rhengy bodd pawp ym pop peth, eb geisio y lles vy huna*an*, anyd *lles*
‡ iachedio l'aweroedd, val e bont ‡ cadwedic.

Pen. xj.

Mae ef yn ceryddu y cammarverae a ymlithresynt y Eccles hwy. Megis ynghylch gweddiaw, propwyto, A 'gwasanaethu Swper yr Arglwydd, Gan eu hedvryd yw 'osodiat cyntaf.

BYDDWCH ddilynwyr i mi, vegis ac *ydd* wyvi i Christ. Yr owrhon, vrodur, ich *can*molaf, can ywch coffa*u* vy oll betheu, a' chadw 'r ordenhadeu, val y rhoesym y'wch. A mi a wyllyswn ywch wybot, mae Christ yw pen pop gwr: a'r gwr yw pen y wreic: a' Duw yw pen Chrst. Pop gwr yn gweddiaw, neu yn
* precethu * propwytaw *ac* a' dim ‡ am ei ben, a amparcha ei ben.
‡ ar Eithyr pop gwreic a weddia neu a bropwyta yn bennoeth, amparcha *hi* phen: can ys yr vnryw beth yw *hyny*, a' phe bei wedy eilliaw. Can hyny any bydd
* wedy thoi y wreic * a dim am hei phen cneifier *hi* hefyt: a's
‡ gwarth, cywilydd ‡ gwradwydd*us* i wraic hi chneifio neu h'eillio, * rhoed beth am hi phen. Can ys gwr ny ddyly ‡ wisco am i ben:
* toer hi
‡ doi can y vot ef yn ddelw ac yn 'ogoniant Duw: a'r wreic yw gogoniant y gwr. Can nad yw 'r gwr o'r wreic,
* wnaethpwyt amyn y wreic o'r gwr. Can na * chreawyt y gwr er mwyn y wraic, anyd y wreic er mwyn y gwr. Am
‡ dirpir
* allu bower hyny y ‡ dylei y wreic vod yddei * veddiant ar y phen, o bleit yr Angelion. Er hyny, ac nyd yw 'r gwr eb

y wreic, na'r wreic eb y gwr yn yr Arglwydd. Can ys megis y mae'r wreic o'r gwr, velly y mae'r gwr hefyt trwy'r wreic: a' phop dim 'sy o Dduw. Bernwch ynoch ych vnain, ai * hardd yw y wreic weddiaw Duw eb ‡ ddim am i phen? Anyd yw yntef * anian y ‡ dyscu ywch, a's bydd * briger i wr, mae mae * anglod yw iddo? Ac a's bydd briger i wreic, clod yw yddei: can ys ei briger a roed yddei ‡ tu ac wisc *pen.* A'd oes nep a vyn vot yn ymrysongar, ny*d* oes genym ni gyfryw * gynnevot na *chan* ecclesi Duw.

* gweddus
‡ eb i thoi
* natur
‡ dangos
* gwallt hir
* cywilydd
‡ yn lle to
* ddevot

Weithian yn hyn a venagaf, ny '*ch* canmolaf, *sef* ych bot yn ymgynull, nyd er lles, any*d ir* * afles. Can ys yn gynta *dim,* pan ymgynulloch ir Eccles, *mi* a glywaf vot ymrysoneu yn eich plith: ac ydd wyf ýn credu *y vot yn vvir* o ran. Can ys ‡ dir yw bot *travvs*-opinionae yn eich plith, megis y bo yn eglur yr ei 'sy yn * berffeith yn eich plith. Am hyny pan ddeloch ynghyt ir vn *lle,* ny*d hynn* yw bwyta Swper yr Arglwydd. Can ys pop vn wrth vwyta, a gymer y swper y *hun* o'r blaen, ac vn 'sy a newyn *arno,* ac arall 'sy veddw. Any*d* oes ‡ ychwi dai i vwyta ac y yvet *ynthynt?* a dremygwch-*vvi* Eccles Dew, ac a warthew-chwi 'r ei nyd oes *dim* ganthwynt? *pa beth* a ddywedaf wrthych? *a* ganmolaf chwi * yn hyn? na chanmolaf. Can ys *d*erbyniais y gan yr Arglwydd yr hyn ‡ ac a roddais y chwi, *nid amgen,* Bot ir Arglwydd Iesu y nos-hon y bradychwyt ef, gymeryt bara. A' gwedy yddo ddiolo*vv*ch, ef au tores, ac a ddyvot, Cymerwch, bwytewch: hwn yw vy-corph, yr hwn * a dorir drosoch: gwnewch hyn er co*ff*a am danaf. Yr vn modd hefyt *y cymerth ef* y ‡ phiol, gwedy yddaw swpery, gan ddywedyt, Y phiol hon yw 'r Testament newydd * yn vy-gwaet: gwnewch hyn cynniuer-gwaith-bynac yr yfoch, er co*ff*a am danaf. Can ys cynniuer ‡ gwaith bynac y bwytaoch y bara hwn, ac yr yfoch y * phiol hon, y dangoswch angeu yr Arglwydd ‡ y 'n y ddelo. Can hyny, pwybynac a vwytao 'r bara hwn, ac a yfo * y phiol yn an*t*eilwng, a vydd ‡ 'auawc * am *ddirmygu* corph a' gwaed yr Arglwydd. Am hyny ‡ provet pop dyn y*h*un, ac velly bwytaet o'r bara hwn, ac yfet o'r phiol hon. Can ys hwn a vwyta o ac a yfo yn anteilwng, a vwyty ac a yf y * varnedigaeth y hun, *can* na*d* yw yn iawn-varnu am gorph yr Arglwydd. O bleit hyn y mae llawer

Yr Epistol ddydd Iou cyn die Pasc
* eniwed, drwc
‡ angenrait
* brovedic
‡ genwch
* ar
‡ hefyt
* ydd ys yn ei dori
‡ calic, cwpan
* trwy, gan
‡ amser
* cwpan
‡ yd tra
* 'r
‡ camgilus
* o
‡ chwiliet
* ddienydd, ddamnedigeth

yn weinion, ac yn gleifion yn eich plith, a' llawer yn ‡hunaw. Can ys pe in barnem ein*h*unain, ny ein *bernit *ni ddim*. Eithr pan in barnir, in cospir y gan yr Arglwydd, rac ein barnu-yn-euawc gyd a'r byt. Can hyny, vy-brodur, pan ddeloch ynghyt i vwyta, aroswch eu gylydd. Ac a's bydd newyn ar neb, bwytaet gratref, rac eich dyvot yn-cyt *i varnedigeth. *Tu ac at am* petheu eraill, *mi* au trefnaf pan ddelwyf.

‡ cysou, meirw
* poenit, cospit
‡ mewn

Pen xij.

Gohanieth donieu yr Yspryt glan a ddylir ei arverer adail. Eccles Christ, Megis y mae aelodae corph dyn yn gwasanaethu er mwynianteu eu gylydd.

Yr Epistol y x. Sul gwedy Trintot.

NELLACH am ysprytawl *ddoniæ*, vrodur, ny vynnwn y chwi anwybot. Gwyddoch mae Genetloedd oeddech, ac ich dugit *ffvvrdd* at *eidoleu ‡mution, megis ich tywysit. Am hyny ydd espesaf y'wch, nad oes nep yn ymadrodd *trwy Yspryt Duw, yn galw Iesu yn escommun*beth:* hefyd nyd oes nep a all dywedyt mae '*r* Iesu yw 'r Arglwydd, a ddieithr trwy 'r Yspryt glan. Sef y mae ‡amryw ddonieu, eithr yr vn Yspryt. Ac y mae amryw *wasanaetheu, eithyr yr vn Arglwydd. Ac ymae amryw weithre*d*-*ia*dae, anyd yr vn Duw ydyw, ysydd yn gweithredu yr ol' petheu hyny ym-pawp. Eithyr amlygiat yr Yspryt y bop vn y rhoddir er ‡llesiant. Can ys y vn y rhoddir trwy 'r Yspryt ymadrodd doethinep: ac y arall y rhoddir ymadrodd gwybyddieth, trwy'r vn*ryvv* Yspryt: ac y arall *y rroddir* ffydd, trwy'r vn *ryvv* Yspryt: ac y arall *doniae *i* iachau trwy 'r vn*ryvv* Yspryt: ac y arall weithredy*adæ* gweithredoedd ‡mawrion: ac y arall propwyto*liaeth:* ac y arall *vvybot* gohanieth ysprytoedd: ac y arall, amryw davodew: ac y arall *ladmerieth tavodeu. A'r oll petheu hyn a weithreda 'sef yr vn ryw Yspryt, gan rannu yn ailltuawl i bop *dyn* megis yr ewyllysa ef. Can ys megis y mae y corph yn vn, ac yddaw lawer o aylodae, a'r oll aelodae yr vn corph, cyd baent llawer, *eto nyd* ynt *anyd* vn corph: ‡ac velly *y mae* Christ. Can ys trwy 'r vn Yspryt in batyddiwyt yn vn corph, *pa vn bynac vom* ai Iuddaeon, ai Groecwyr, ai *caith*ion vom,* ai rhyddion, ac in gwnaethpwyt y yfet ‡yn yr vn Yspryt. Can ys y corph hefyt nyd

* ddelweu
‡ aflafur
* gan
‡ amrafaelion
* weinidog-aetheu, swyddae
‡ llesy ac ef
* rhoddiat
‡ nerthawc
* esponiat, deongl
‡ ys
* gweision
‡ ir

yw vn aylod, anyd llawer. A's y troed a ddywait, Can nad ‡wyf y llaw, nyd wyf o'r corph, anyd yw hi er hyny o'r corph? Ac a's dywait y glust, Can nad wyf i lygat, nyd wyf o'r corph: anyd yw hi er hyny o'r corph? A's yr oll corph *vyddei* lygat, p'le *byddei* 'r clywed*igeth?* a's y cwbl *vyddei* yn glywed*igeth*, p'le *bydei*'r arogl*edigeth?* Ac yr awrhon ef a 'osodawdd Duw yr aelodae bop vn o hanyn yn y corph val y bu da ganto ef. Can ys pe baent oll vn aelod, p'le *byddei* 'r corph? And yr awrhon y mae aelodae lawer, ac *eto* vn corph. A'r llygod ny all dywedyt wrth y llaw, Nyd *rait i mi wrthyt: na'r pen drachefn wrth y traet, Nyd raid y mi wrthych. Eithyr yn vwy o o lawer yr aebodae hyny ir corph, a dybir eu bot yn ‡l'escaf, 'sydd yn angenreidiol. A'r *aelodae hyny* ir corph, yr ei a dybiwn *eu* bot yn *anparchedichaf, y gosodwn vwy o ‡barch *yn ei cylch: a'n aelodae anhardd 'sy a mwy o harddiwch am danwynt. Can nad rait in *aelode* hairdd*ion vvrthavv:* eithyr Duw a gyd ardemperawdd y corph, gan roddy mwy o barch ir *lle* 'r oedd yn ddefficiol: Rac bot ancydvot yn y corph: anyd bot i'r aelodeu gyd 'ofalu dros y gylydd. Can hyny a's doluria vn aylod, e gyd-doluria 'r oll aelodae: a's anrydeddir vn aylod, e gyd-doluria'r oll aelodae: as anrydeddir vn aylod, cyd lawenhau a wna'r ol' aeloodae. Ac ydd yw chwi yn gorph Christ, ac yn aelodae *bob vn* o ran. A' Duw a lunieithawdd rei yn yr Eccles: *megis* yn gyntaf, Apostolion, yn ail Propwyti, yn trydydd ‡dyscyawdwyr, yno yr ei wnant *wyrthiae: gwedy hyny, donieu iachau, canhorthwywyr, llywodaethwyr, ‡rhywiae tavodydd. Ai Apostolion pawp? ai Propwyti pawp? ai dyscawdwyr pawp? a wna pawp wyrthieu? a oes gan bawp ddoniae i iachau? a yw pawp yn cael ymadrodd a' thavodeu? a ydyw pawp yn *medry* *latimeru? A' deisyfwch*vvi* y donieu goreu, ac eto y dangosaf ywch fford ‡draf ardderchawc.

‡ mi
* oes arnaf vi oth eisie di
‡ wanaf
* anhonestaf
‡ ddiwill
* am danynt, arnynt
‡ dyoddef
‡ doctorieit
* veddianteu
‡ amravaelion
* deongl, esponio, cyfieithu
‡ yn dra dyval

Pen. xiij.

Can vot cariat yn ffynnon ac yn rheol y adailat yr Eccles, y mae ef yn ysgythru ei natur, ei swydd ai voliant.

Yr Epistol ar y Sul y elwir Quinquagesima.

PED ymddiddanwn a' thafodeu dynion ac Angelion, a mi eb gariat, *perfeith* genyf, yr wyf val *efydd

* clydu, pres

yn seiniaw, neu cymbal yn tincian, a' phe *gvvyddvvn*
prophwyto, a' gwybot oll ddirgelion, a' phop ‡cel-
fyddyt, a' phe bei genyf *yr* oll ffydd, mal y gallwn
ysmuto mynydde*dd*, a' bod eb gariat, ny*d* wyf ddim.
A' phe porthwn y tlodion am oll da, a' phe rhoddwn
vy-corph, *im llosci, a' bod eb gariat, nyd dim lles-ymy.
Cariat ys y ‡ddyoddefus, y mae yn gymwynascar:
cariat ny chenvigena; cariat *nyd ymffrostia: nyd
ymchwydda: ny ‡ddiystyra: ny chais yr yddaw y
hunan: ny ‡chythruddir: ny veddwl drwc: ny
lawenha am *ancyfiawnder, anyd cydlawenhau a
*gwirionedd: goddef pop dim, credu pop dim: go-
beitho pop dim: ymaros *ym* pop dim. Cariat byth ny
chwymp ymeith, cyd ‡pallo prophetolaethae, ai peidiaw
tavodae, ai div*l*annu gwybodaeth. Can ys o ran y
gwyddom, ac o ran ydd ym yn *prophwyto. Anyd
gwedy y del yr hyn 'sy perfeith, yno yr hyn 'sydd o
ran, a ‡ddilëir. Pan oeddwn yn *vach*cen*, mal
bachen ‡yr ymddiddanwn, mal bachcen y dyallwn, mal
bachcen y meddyliwn: and pam aethym yn wr, *mi*
rois*ym* heibio *vachceneiddrwydd. Can ys yr awrhon
yddym yn gweled *mewn drych ar ddamec: and yno
y gvvelvvn wynep yn wynep. Yr awrhon yr adwaen o
ran: and yno yr ‡adnabyddaf megis ac im *adwaenir.
Ac yr awrhon y mae yn aros ffydd, gobeith *a'* chariat,
sef y tri hyn: a'r pennaf or ei hyn *yvv* cariat.

‡ gwybyddieth
* yw-losci
‡ hwyrddic, ymorthous
* ys ydd ddiglec, ddianwadal
‡ vychana
* annogir i vrochi, chyffroir
* enwiredd
* gwiredd, cyfiawnder
‡ dyleijr
* dangos dyscu ereill
‡ diflennir
* vab
‡ y dwn, bwriawdd synniwn
* vachcendit, bethe vachceneidd
* drwy wydr yn odywyll
‡ gwybyddaf
* dyscir, addyscir

Pen. xiiij.

Eiriol bot cariat y mae ef, a' chanmol dawn tavodae, a' doniae ysprytol ereill. Eithyr yn bennaf prophwyto. Y mae ef yn gorchymyn i verchet ymostegu yn yr Eccles, Ac y mae yn dangos pa ryw vrddasdrefn a ddylit ei gadw yn yr Ecclee.

DILYNWCH gariat, a' deisyfwch *ddoniæ* yspryt-
awl, ac yn hytrach *bot* y chwi prophwyto. Can
ys yr hwn a ‡ymddiddan davot *dieithr*, nyd *wrth
ddynion yr ymddiddan, anyd wrth Dduw: can nad oes
neb yn *ei* *glywet: er hynny yn yr yspryt y mae ef
yn *ymddiddan dirgelion: eithr hwn 'sy 'n prophwyto,
a ymddiddan wrth ddynion er adail*ad*, ac er cygor, a'
*c*honfort. Yr hwn a ddywait *mevvn* tavot *dieithr*, ai
*h*adail y hunan: any*d* yr vn a prophwyta a adail yr
Eccles. *Mi* vynnwn pe *llavarech bawp davot *diethr*,
anyd yn gynt *bot* y chwi prophwyto: can ys mwy yw
'r vn a brophwyta, na 'r vn a lefair *amryvv* davodae, o

* Erlidiwch Canlynwch
‡ lavara,
‡ ymadrodd, ddywet
‡ a
* ddyall
‡ llavaru, dywedyt
* ymddiddanech

ddieithr yddo *ei* ddeongl, y *gahel* o'r Eccles dderbyn adail*ad*. Ac yr awrhon, vroder, a'*s* dawaf *i* atoch gan lavaru *amrafael* davodae, pa les a wnaf ychwy, dyeithr ymddiddan o hanaf wrthych, ai drwy *dd*atguddiat, ai drwy wybyddieth, ai drwy brophetolieth, ai drwy ‡ddysceidaeth? Hefyt petheu di *enaid wrth roi ‡llais, *pa vn bynac vo* ai ‡chwibano*g*l ai telyn, dyeithr yddynt roi gohan yn y llesiae, pa wedd y gwyddir beth a genir ar y chwibano*g*l neu ar y delyn? A' hefyt a's yr *vtcorn a rydd lais ‡anhynod, pwy a ymbaratoa i r*h*yvel? Ac velly chwi*theu*, trwy'r tavod o ddyeithr ywch adrodd geiriae *yn arwyddocau, pa wedd y dyellir beth a ddyweder? can ys byddwch yn ymddiddan yn ‡yr awyr. Y mae cynniuer o rywie*gaethe* lleisiae, (val y *bydd) yn y byd, ac nyd *oes* vn o hanynt yn ‡vut. Can hyny a ddyeithr ym' wybot grym y llais, *mi* vyddaf yn *varbarus ir vn a vo yn ymddiddan, a'r vn a ymddiddan, *vydd* barbarus i min*heu*. Ac velly chwi*theu* yn gymeint ach bot yn deisyfy *doniæ* ysprytol, ceisiwch *dra*ragori tuac at ‡adeiladeth yr Eccles. Erwydd paam, gweddiet yr hwn a ymddiddan a thafod *dieithr*, ar yddo *vedry* ddeongl. Can ys a'*s* gweddiaf *mevvn* tavod *diethr*, e weddia vy yspryt: anyd y mae vy dyall eb *ddim*ffrwyth. Beth wrth hyny? gweddiaf gan yr yspryt a' gweddiaf gan *ddyal hefyt, canaf a'r yspryt 'a chanaf a'r dyall hefyt. Ac any*d* ef, pan vendithych ‡gan yr yspryt, pa wedd y bydd ir hwn 'sy yn lle an*d*yscedic, ddywedyt Amen, ar *bryd* dy ddiolwch *di*, can na wyr ef beth a ddywedy? Can ys diau dy vot ti yn diol*vv*ch yn *ddivei, eithr nad yw'r llal' yn cael adailadaeth. Im Duw y diolchaf, vy-bot yn dywedyt tafodeu yn vwy na chwi oll. Er hyny yn yr Eccles gwell genyf ddywedyt pemp gair a'm dyall er mwyn ymy hefyt addyscu eraill, na ‡dec mil o eriae mewn tavod *dieithr*. Vroder, na vyddwch vechcin o ddyall, eithr am ddrigioni byddwch vechcin, anyd o ddyall byddwch gwbl-*oedran*. Yny Ddeddyf ydd yscrivenir, Drwy 'rei o davodae ereill, a' thrwy *iaithoedd eraill yr ymadroddaf wrth y popul hyn: eto velly ny ‡chlywant vi, medd yr Arglwydd. Can hyny tavodae *dieithr* ynt yn *lle* arwydd, nyd ir sawl a credant, anyd ir sawl ny c*h*redant: eithyr propwyto*liaeth a vvasanaetha* ny*d* ir ei a credant, anyd ir ei ny c*h*redant. A's can hyny, pan ddel yr oll Eccles ynghyt yn vn, a phawp yn

‡ athraweth
* vyw
‡ sain, son, swn,
‡ pip
* trwmpet
‡ aneglur anwybot
* eglur, dyallus
‡ yn over
* dygwydd
‡ aflafar
* estroniaithus
‡ ddirprwyaw y cynnulleidfa
* ddi
‡ ar
* bwyll
‡ ar
* brydferth, dda
‡ *Gr. myrdd*
* wefusae
‡ wrandawant

dywedyt tavodeu *dieithr*, daw y mewn 'rei an*d*yscetic, neu rei eb gredu, any ddywedant, eich bot wedy ‡gorphwyllo? Eithyr a's pawp a propwytant, a' dyvot y mewn vn eb gredu, neu vn andyscedic, ef a *arguoeddir gan bawp, at a vernir gan bawp. Ac velly yr amlygir ‡dirgeloedd ei galon, ac velly y cwymp ef ar ei wynep ac yr addola Dduw, ac a ddywait yn 'oleu vot Duw ynoch yn ddiau, Beth bellach, vroder? pan ddeloch yn-cyt, *vvrth val* y bo gan bop vn o hanoch psalm, *neu* vot ganto ddysc*eidaeth*, *neu* vot ganto davot, *neu* vot gantho *dd*atguddd, *neu* vot gantho *esponiat, byddet pop peth oll er adail*ieth*. A dywait nep davot *dieithyr gvvneler* ‡ *bob* ddau neu or mwyaf *bob* dri, a hyny ar ‡gylch ac *esponet vn. Ac any bydd esponiwr, tawet *a son* yn yr Eccles, *yr hvvn a ddavvait iaithoedd*, a' dywedet wrtho yhunan, ac wrth Dduw. Dywedet y Propwyti ddau, neu dri, a' barnet y llaill. Ac a's *d*atguddiwyt dim y arall a vo yn eistedd yno, tawet y cyntaf. Can ys chwi ellwch oll bropwyto bop ‡vn ac vn, val y gallont oll ddyscu, ac oll gael ‡confforth. Ac ysprytoedd y Prophwyti 'sy ddarestyngedic ir Prophwyti. Can na*d* ydyw Duw yn *avvdur* ymryson*gerdd*, anyd tangneddyf, * *vegis y gvvelvvn* yn oll Ccclesi*dd* y Sainct*æ*. Ymosteget eich gwragedd yn yr Ecclesi: can na chaniatëir yddynt wy gael dywedyt: can ys **dirpr* yddynt *vvy* vot yn ddarestyngedic, megis ac y mae y Ddeddyf yn dywedyt. Ac a's mynant ddyscu dim, ymofynant ai gwyr ‡gartref: can ys *gwarth*us* yw i wragedd ‡ddywedyt *dim* yn yr Eccles. Ai ywrthy chwi y daeth gair Duw *allan*, neu ai atochwi yn vnic y daeth ef? A's tybia nep y vot *yhun* yn Prophwyt, neu yn ysprytawl, cydnabyddet vot y petheu a yscrivenaf atoch, yn 'orchymynion yr Arglwydd. Ac a*d* oes neb yn anwybot, anwybyddet. Can hyny, vroddyr, *deisyfwch *vot yvvch* brophwyto, ac na 'oherddwch ddywedyt ieithoedd. Gwneler pop dim yn weddaidd, ac ‡erwydd trefn.

‡ ynvydu
* veijr
‡ cyfrinache
* ddeogliat, gwneler
‡ gan
‡ stem
* ddeonglet
‡ eilwers
* diddanwch
‡ *ydd wyf yn dangos*
* *rhaid*
‡ yrn rhef
* anhurdd
‡ ymadrodd
‡ puchwch, damunwch
‡ mewn ordr

Pen. XV.

Mae ef yn provi bot cyvodedigaeth y meirw. Ac yn gyntaf bot Christ gwedy cyvodi. Yno y bydd y ninheu gyfody. A'r modd pa wedd.

Yr Epistol yr xi. Sul gwedy Trintot.

AC *vvele*, vroder, *llyma* vi yn menegi ywch yr Euangel, *rhon* a ‡euangelais y chwy, yr hon hefyt a *dd*erbyniesoch, ac yn yr hon ydd ych yn *sefyll, a'

‡ bregethais
* aros

thrwy 'r hon ich iachëir, a's cedwch yn eich cof, pa
vodd yr euangelais *y hi* ychwy, a ddieithr *dar*vot ywch
gredu yn over. Can ys yn gyntaf *dim*, y rhoddeis
ychwi yr hyn a *dd*erbyniais, pawedd y bu varw Christ
tros ein pechateu, *erwydd yr Scrythurae, a'y gladdu * yn ol
ef, ac iddo gyvody y trydydd dydd, erwydd yr Scry-
thurae, a' *ei* weled ef gan Cephas, yno gan y dauddec.
Gwedy hyny, y gwelwyt ef gan vwy na p*h*em*p* cant
broder ar vnwaith: o'r sawl y mae 'r ei yn aros *h*yd
hyn, a'r ei hefyt gwedy ‡hunaw. Gwedy hyny, e ‡ cysgu, 'sef meirw
welspwyt gan Iaco: yno y gan yr oll Apostolion. Ac
yn *ddywethaf *oll* e welspwyt geny vi*ne* hefyt vegis *gan* * olaf
vn ‡an*t*em*p*ic. Can ys mi yw 'r lleiaf o'r Apostol*i*on, ‡ a anet allan o ddymp, ne amser
rhwn nid wyf *deilwng, val im galwer yn Apostol, can
erlid o hanof Eccles Duw. Eithr gan 'rat Duw ydd * wiw, gymmesur
wyf, hyn *yd*wyf: a' ei rat rhwn 'sy ynof, ny bu over:
eithyr *mi* a ‡lavuriais yn helaethach nac wyntwy oll: ‡ dravaelais
nyd mi *hagen, amyn y rhat Duw a'r y'*sy* gyd a mi. * er hyny, chwaith
Can hynny pa vn bynac ai *my*vi, a'i wyntwy, velly y pre-
cethwn, ac velly y credesoch.

Ac a's precethir *ddarvot* cyvodi Christ o veirw, pa
vodd y dywait 'r ei yn *eich* plith chwi, nad oes cyvod-
iad*igeth* y meirw? O bleit any*d* oes cyfodiadi*geth* y
meirw, velly ny chyfodwyt Christ. Ac any chyvodwyt
Christ, mae yntef *ein* precaeth ni yn over, ac *ys* over
hefyt yw ych ffydd chwi. Ac in ceffir *ni* hefyt yn
testion gauawc ‡i Dduo: can ys testiasam *o Dduw ‡ am
ddarvot yddaw *ef* gyvody Christ y vyny*dd:* 'rhwn ny's * am
cyfodawdd *ef y vyny*, any chyfodir y meirw. Can ys
any chyfodir y meirw, ny chyfodwyt Christ chwaith.
Ac any chyfodwyt Christ, *ys* over yw ych ffydd *chvvi:*
ydd ych eto yn eich pechotae. Ac velly yr ei 'sy wedy
‡hunaw yn-Christ, a *gyfer*gollwyt. A's yn y vuchedd ‡ cysgu, meirw
hon yn vnic ydd ym yn gobeithio yn-Christ, yr ei tru-
anaf o'r oll ddynion y*d*ym. Ac yr awrhon e gyvodwyt
Christ o veirw, ac a wnaethpwyt yn vlaenffrwyth yr ei
a hunesont. Can ys gwedy trwy ddyn *ddyvot* angeu,
trwy ddyn hefyt *y daeth* cyvodiad*igeth* y meirw. Canys
megis, yn Adda y mae pawp yn meirw, velly hefyt
yn-Christ y byw*h*eir pawp, eithr pop vn yn y drefn y
hunan: y blaenffrwyth yw Christ, gwedy hyny, yr ei
'sydd i Christ, yn y ddyvodiat ef y *cyvodant.* Yno *y*
bydd y dywedd, gwedy rroddo ef y deyrnas y Dduw,
'sef y Tat, gwedy yddo *ef* ‡ddilëu pop pendevigaeth, a' ‡ dirymio, dadwneuthur
phob awturtot a' meddiant.

* dir
‡ nes iddo ddodi
‡ yvv
* hwnw
‡ yn lle meirw
* chwaith
‡ eich llawenydd
* huder
‡ Diffrowch
* am
‡ tydi ffol
* vyweir, vywoceir
‡ bu, yr ewyllysodd
* pop cic
‡ ehetiaid
* vn
‡ lleuad
* mewn
‡ ddianrydedd
* mewn meddiant
‡ naturiol
* bywogi, bywogeth, a wna yn vyw

Can ys *rait iddo deyrnasu ‡y n y ddoto ei oll 'elynion y dan y draet. Y gelyn dywethaf a ddinistrir ‡*vydd* angeu. Can ys ef a ddarestyngawdd pop dim y dan ei draet. (A' phan ddywait ef ddarvot darestwng pop peth *yddavv*, y mae yn amlwc y vot *ef wedy ei ddyeithro, a ddarestyngawdd bop peth y danaw.) A' phan ddarestynger pop dim yddaw, yno'r Map hefyt yntef a ddarestyngir y hwn, a ddarestyngodd bop dim y danaw, val y bo Duw bop *peth* oll yn oll. A's amgen beth a wnant wy a va-tyddiwyt ‡dros veirw? a's y meirw ny chyfodir *yn ollawl, paam y batyddijr hwy dros veirw? Paam y periclir ni bop awr? Gan ‡ein gorfoledd ys y genyf yn-Christ Iesu ein Arglwydd ydd wyf yn marw beunydd. A's ymleddais ac aniueiliaid yn Ephesus yn ol dull dyn*ion*, pa leshad ymy, any chyfodir y meirw? bwytawn ac yfwn: can ys y voru y byddwn veirw. Na *thwyller chwi: ymadroddion drwc a lygran voyseu da. ‡Dithunwch *y vyvv* yn gyfiawn, ac na phechwch: can nad oes gan 'rei wybodaeth *o Dduw. Er cywilydd ywch y dywedaf *hyn*. Eithr e ddywait ryw vn, Pa vodd y cyvodir y meirw? ac a pha *ryvv* gorph y dauant allan? ‡*A* ynfyd, y peth ydd yw-ti yn ei heheu, ny *vyweiddir, addieithr yddo varw. A'r peth yr wyt yn ei heu, nyt wyt yn heu y corph a vydd, anyd y gronyn noeth, megis y dygwydd, o wenith, neu o ryw '*ravvn* eraill. Eithyr Duw a rydd yddo gorph val y ‡bo da ganto ef, 'sef y bob hedyn y gorph y hun. Nyd *yvv* *oll cnawd yr vn ‡*ryvv* gwnad, eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd aniueilieit, ac arall i byscod, ac arall i *adar. ‡*Y mae* hefyt gyrph nefol, a' chyrph daiarawl: any*d* *arall *yvv* gogoniant yr ei nefol, ac arall *yvv gogoniant*, yr ei daiarol. Arall *yvv* gogoniant yr haul, ac aral' gogoniant y ‡lloer, ac arall gogoniant y ser: canys amrafaelia seren rac seren yn-gogoniant, Vel'y hefyt y mae cyuodiad*igeth* y meirw. *Y corph* a heuir *yn l'wgr*edigeth*, *ac* a gyvodir yn anllwgr*edigeth*. Ef a heuir yn ‡amparch, ac a gyvodir yn-gogoniant: e heuir yn-gwendit, ac e gyuodir *yn-nerthoc. E heuir yn gorph ‡anianol, *ac* a gyfodir yn corph ysprytol: y mae corph anianol, ac y mae corph ysprytol: Ac velly y mae yn escrivenedic. Y dyn cyntaf Adda a wnaethpwyt yn eneid byw: a'r Adda dywethaf *a wnaetpvvyt* yn yspryt *bywodr. Er hyny ny *wnethpvvyt* yn gyntaf yr hwn 'sydd yn ysprytol: any*d* yr *vn* anianol, ac yno yr vn ysprytawl.

Y dyn cyntaf *ys ydd* o'r ddaiar, yn ddaiarol: yr ail dyn yw yr Arglwydd o'r nef. Vn ryw *vn* a'r daiarol, cyfryw *yvv* 'r ei *sy yn* d*d*aiarol*ion:* a' megis yr *vn sy yn* nefol, cyfryw hefyt *yw* 'r *ei* nefol. A' megys y * arweddesam ddelw y*r vn* daiarol, velly yr arweddwn ddelw y*r vn* nefol. Hyd a ddywedaf, vroder, na ddychon ‡ cnawd a 'gwaed etiveddu teyrnas Duw, ac nyd yw llwgr*edigeth* yn etiveddu anllwgr*edigeth*. * Nacha vi yn dangos yw'ch ddirgelwch, Ny hunwn ni oll, eithr newidir ni ol', ym-moment *ac* yn-trawiat * *y* llygat wrth *lef* yr *vt*corn dywethaf: canys y*r* vtcorn a gan, a'r meirw a gyuodir yn anllygredic, a ni*nhe*a ‡ ysmutir. Canys * dir yw ir *peth* llygradwy hwn wisco anllygredigeth, ac ir *peth* marwol hwn wisco anmarwoleth. Velly gwedy ir *peth* llygradwy hwn wisco anl'wgredigeth, ac ir *peth* marwol hwn wisco anmarwoleth, yno y *der*vydd yr ymadrodd a scrivenwyt, Angeu a lyncwyt er * buddugoliaeth. * Angeu, p'le *may* dy ‡ gonyn? y ‡ bedd*rod*, p'le *may* dy vuddygoliaeth? Conyn angeu *ydyvv* pechat: a' nerth pechat *yvv* 'r Ddeddyf. An'd y Dduw y ddiol*vv*ch, yr hwn a roddes i ni y vuddygoliaeth trwy ein Arglwydd Iesu Christ. Can hyny vy-caredic vrodyr, byddwch * ffyrfion a' diymmot * helaethion yn wastat yn-gwaith yr Arglwydd, can y chwi wybot, nad yw eich llavur yn over ‡ yn yr Arglwydd.

* dugesam
‡ oic
* Wely
‡ bawp
* yr amrant aryllall
‡ newidir
* raid
* gorvodiaeth
‡ golyn
* *Angeu, ple mae dy vuddugoliaeth?*
‡ *bedd, ple mae dy gonyn?*
* safadwy a' diyscoc, diserfyll
‡ aml
* trwy, gan

Pen. xvj.

Mae ef yn dwyn ar gof yddwynt am gasclu ir broder tlodion yn-Caersalem, Raid i ni barhau yn y ffydd, yn-cariat ar Christ a'n cymydawe. Gwedy ei hanerchion, y may ef yn damunaw yddwynt cwbl lwyddiant.

TUAC at am y casel ir Sainct*æ*, megis yr ordeiniais yn Ecclesi Galatia, velly gwnew-chwi*theu* hefyt. Pop *dydd* cyntaf o'r wythnos, dodet pop vn o hanoch heibio wrtho y hun, gan roi y gadw megis y rhoes *Duvv* yddaw * lwyddiant, val na bo *ddim* or casclu pan ddelwyfi. A' gwedy 'delwyf pa 'rei bynac a gymradwyoch drwy lythyrae, yr ei hyny a *dd*anvonaf y ddwyn ych ‡ cari*d*awt y Caerusalem. Ac a's bydd yn gymesur mynet o hano vi hefyt wy ddawant y gyd a mi. Yno y dawaf atoch, gwedy ydd elwyf trwy Macedonia (canys *mi* af trwy Macedonia) ac ef al'ei yr

* ffyniant
‡ rhat, rhodd, cymmorth, haelder, ced

arosaf, ie, neu y gayafaf gyd a chwi, val im hebryngoch y b'le bynac ydd elwyf. Can nad oes im bryd *ym* welet a chwi yr awrhon * ar vy hynt, and gobeithaf yr arosaf enhyd gyd a chwi, a's gad*y* yr Arglwydd. A' *mi* a arosaf yn Ephesus yd ‡ Pentecost. Can ys agorwyt i mi ddrws mawr a' grymus: anyd bot gwrthnebwyr lawer.

* wrth vyned

‡ sef l. die, y sul gwyn

Ac a's Timoth*eu*s a ddaw, edrychwch am y vot ef yn ddiofn * y gyd a chwi: can ys efe 'sy yn gweithio gwaith yr Arglwydd, vegis ac *ydd vvy* vi*nef*. Am hyny na ddiystyret nep ef: anyd hebryngwch ef yn-tangneddyf*us*, val y delo at y vi: can vy-bot yn edrych am danaw y gyd a'r brodur. Ac am *ein* brawd Apollos, mi a ddeisyfeis arno yn vawr, ddyvot atoch y gyd a'r brodur: eithyr nad oedd yn y vryd ef ‡ yn ollawl ddyvot * yr awrhon: anyd e ddaw pan gaffo amser cyfaddas.

* yn eich plith

‡ dim

* ar hyn o amser

Gwiliwch: sefwch-*yn-'lud* yn y ffydd: ymwrolwch, *ac* ymnerthwch. Gwneler eich oll petheu ‡ yn-cariat: Weithian, vrodur, atolygaf ywch (*chvvi* adwaenoch d*u*y*lu* Stephanas, y vod yn vlaenffrwyth Achaia, a' darvot yddyn ymroi y weini ir Sainct*æ*) vot o hanoch yn vvydd ir cyfryw, ac y bawp 'sy yn cydweithio a ni ac yn * llavurio. Llawen wyf am ddyvodiat Stephanas, a' Fortunatus, ac Achaicus: can yddyn hwy gyflawny ‡ y deffic o hano-chwi. Can ys diddanesont vy * yspryt *i* a'r *vn* yddoch: cydnabyddwch gan hyny y cyfryw '*rei*. Yr Eccles*idd* yr Asia ach anerchant. Aquila ac P*h*riscilla y gyd a'r Eccles ys ydd yn y t*u*y hwy, a'ch anerchant yn vawr yn yr Arglwydd. Yr oll vrodur ach anerchant. Anerchwch *bavvp* y gylydd a chusan sainctaidd*ol*. Vy anerchiat *i* Paul * a'r l'aw veuvi. A'd *oes* neb ny*d* yw yn caru yr Arglwydd Iesu Christ, bid ef ‡ anathema maranatha. Rat ein Arglwydd Iesu Christ gyd a chwi. *Bo* vy-cariat i gyd a chwi oll yn-Christ Iesu, Amen.

‡ mewn

* travaelu

‡ yr eisieu am danochwi

* meddwl

* am llaw vyhun

‡ yn escomun yd angeu

Yr *epistol* cyntaf at y Corinthieit, yscrivenedic o Philippi, *ac anvonedic* trwy *lavv* Stephanas, a' Fortunatus, ac Achaicus, a' T*h*imoth*eu*s.

YR AIL EPISTOL PAUL
AT Y
CORINTHIEIT.

YR ARGVMENT.

MEGIS na ellir scrivenu dim, nac mor perfeith, nac mor garedicvryd, a'r nad yw anvuddiol i lawer, ac yn wrthwynebus gan rei, velly yr epistol cyntaf a scrivenesei S. Paul at y Corinthieit, eb law y purdeb a'r perffeithrwydd athraweth, a ddengys gariat arnynt wy yn rhagori ym-pell tros veddylserch anianol; yr hwnn nyd yn vnic ny vuddiawdd i bawp oll, anyd peri caledu calonhae llawer i aros yn ei cildinrwydd, a' thremygu awdurtot yr Apostol. Erwydd pa bleit S. Paul wedy i rwystro gan iawn * anachae y ddyvot atynt wy, a scrivenodd yr epistol hwn o Macedonia, gan veddwl gwplau y gwaith a ddechreasei yn ei plith wy. Yn gyntaf gan hyny y mae ef yn erchi daioni yddynt yn yr Arglwydd, gan ddatcan cyd darvot y ryw 'rei enwir gamarver oi gystuddion ef i ddiddimmu wrth hyny y awturtot ef, er hyny ydd oeddynt yn ddisciipliad angenreidiol, ac wedy eu danvon yddaw ef gan Dduw er gwellhad yddynt wy. A' lle maent wy yn ceryddu am y vot yn hir o ywrthynt, ny ddaeth hyny o ddim anwadalwch, anyd y cytdwyn ai anabledd a'i amperfeitrwydd hwy, rac yddaw yn erbyn ei dadawl gariadserch, 'orvod arver o'r gasgyfreith ac eithaf ei awdurdot. Ac am yr scrivennu yn vlaenllym a wnaethoeddoedd yn yr epistol or blaen, ar ei bai 'n hwy vu hyny, vegis y mae yn awr yn eglaer, gan yddaw bop vn vaddae y sarhaed, ac yntef yn ediuarhau: a' hefyd can y vod yn aflonydd yn ei veddwl, nes cahel o honaw trwy Titus espesrwydd am ei stat a'i cyflwr wy. Eithyr yn gymeint a' bot gau Ebestyl yn bwriadu ‡ divuriaw y awdwrdot ef, y mae ef yn diffoddi ei gorchestddadl hwy ac yn cymmennu ei swydd, ai dyscaelus wasanaethu hi: megis y gorvyddei i Satan dra dallu llygait, yr ei ny welynt ddysclaerdeb yr Euangel ar ei bregeth ef: gweithred yr hyn yw newydddab buchedd, ymwrthot a nyni ein hunain, ymlyn a Duw, ciliaw rac delw-addoliad, a chroesawy y gwir ddysceidaeth, a' chyfryw ddolur ac a vag 'wir ediveirwch o honaw: wrth pa vn y mae wedy ei gyssylltu trugaredd a' thosturi * parth an brodur: hefyd doethinep y ddodi gohan rhwng semlder yr Euangel, a' bocsach y gau precethwyr, yr ei wrth liw precethu'r gwirionedd a geisynt yn vnic lanwy y boliae, lle ydd oedd ef yn wrthwynep i hyny yn y caisaw wyntwy, ac nyd eu da, megis yr oedd yr ei ‡ ymyrrus hyny yn y * enllibiaw ef: erwydd paam wrth ei ddyvodiat y mae ef yn bygwth yr ei a wrthladdant y awdwrdot ef, y menaic ef trwy esempl or egluraf, mae efe yw'r ffyddlawn gennadwr Iesu Christ.

* *achosion*
* *diwadnu*
‡ *tu*
‡ *rhyvygus, rhwyfus*
* *sclandro, hortio*

YR AIL EPISTOL PAUL
AT Y
CORINTHIEIT.

Pen. j.

Datcan y mae ef vaint y budd a ddaw ir ffyddlonieit ywrth ei cystuddedic dravaelon. A' rhac yddyn vwrw yn yscavnder meddwl arnaw, ddar-

vod iddo oedi ei ddyvodiad yn erbyn ei addewid, y mae ef yn provi ei ddwysfryd ai ddianwadalwch, yn gystal gan ei burdep yn precethu, a' hefyt gan ddiysmudedic wirionedd yr Euangel. Yr hon wirionedd a ddysylir ac a'rwndwelir a'r Christ, ac a inselir yn ein calonae gan yr Yspryt glan.

* gan wrth
‡ wrth
* gonfort, ddyhuddiant
‡ vlinder, trallod, travael,
* neb, vn
‡ ddilys, ddiogel
* ddaeth, wnaed a
‡ dros vesur ytuhwnt in nerth
* sef am ein
‡ bywyt, hoedl,
* yn-uw
* berigl
‡ yr ymddiriedwn
* gorawen, llawenydd
‡ diblyc, gwiriondeb
‡ ymddwyn
* bennaf
* ein
‡ ar
* yn y blaen
‡ ail

PAUL Apostol Iesu Christ trwy *ewyllys Duw, a'*n* brawd Timotheus, at Eccles Duw, ys ydd yn Corinthus y gyd a'r oll Sainct*æ*, yr ei 'sydd yn Achaia: Rat *vo* gyd a chwi, a' thangneddyf y ‡gan Duw ein Tat, a' *chan* yr Arglwydd Iesu Christ. Bendiged*ic yvv* Duw 'sef Tat Arglwydd Iesu Christ, Tat y trugareddae, a' Duw yr oll *ddiddanwch, yr hwn a'n diddana *ni* yn ein ol' ‡'orthrymder, val y gallom ddiddanu yr ei 'sy mewn *dim gorthrymder, trwy 'r diddanwch in diddenir ni*nheu* gan Dduw. Can ys megis yr amlheir dyoddefiadae Christ ynom, velly yr amlheir *ein* diddanwch ni trwy Christ. A' phwy vn bynac ai in gorthrymer, er diddanwch ac iechedv*vrieth* y chwi *ydyvv*, yr hon a weithir gan ymaros yn yr vn ryw ddyoddefiadae, yr ei *dd*ym ni hefyd yn y dyoddef: ai diddaner ni, er diddanwch ac iechedv*vrieth* y chwi *ydyvv*. Ac y mae ein gobeith yn ‡ffyrf am danoch, can y ni wybot megis ac ydd ych' yn gyfranoc*ion* o'r dyoddefiadae, velly *y bydd-vvch* hefyt *gyfranoc* o'r diddanwch. Can ys vroder, ny vynem ywch' anwybot am ein gorthrymdr, y *vu i ni yn yr Asia, *sef* val y pwyswyt arnam‡ yn anveidrawl dros ben *ein* gallu, megis ydd oeddem-mewn-trachyfinggyngor, *ac am yr ‡einioes. Do, ni a *dd*erbyniesam varn angeu ynam, val na 'obeithem ynam ein hunain, any*d* yn* -Duw, yr hwn a gyvyd y meirw. Yr hwn a'*n* gwaredawdd ni ywrth gyfryw ddirvawr *angeu, ac 'sy yn *ein* gwaredu: yn yr hwn ‡y gobeithiwn, *in* gwared*a* rhac llaw, a's *chvvy*chwi a gydweithiwch yn-gweddi trosam, pan yw tros y dawn *a roddet* y ni er *mvvyn* llawer, bod roi diol*vv*ch gan lawer dyn y trosam. Can ys ein *gorvoledd ni yw hyn, *sef* testiolaeth ein cydwybot, can ys yn ‡symlder a' duwiol burdep, ac nyd yn-doethinep cnawdawl, any*d* gan rat Duw y bu i ni ‡ymgydtro yn y byt, ac yn *ben ddivaddef tu ac ato-chwi. Can nad ym yn scrivennu amgen*ach* betheu atoch', nac y ddarlle*n*wch, neu ar ydd ych yn *ei* cydnabot, ac a 'obeithaf y cydnabyddwch yd y dywedd. Sef megis y cydnabuoch ni o ran, ein bot yn orvoledd ychwi, megis ac ydd yw chwi*the* i ni*nheu*, yn-dydd *yr Arglwydd Iesu. Ac ‡yn y gobaith hyn ydd oedd im bryd i ddyvot atoch **y tro* cyntaf, val y caffech ‡ddau

rat, a' myned hebo-chwi i Macedonia, a' dyvot drachefn o Macedonia atoch, a' chael vy *hebrwng genwch tua Iudaia. Can hyny pan oeddwn yn amcanu val hyn, a arverwn i o yscavnder? neu wyfi yn amcanu y petheu 'r wy 'n amcanu, erwdd y cnawd, val y byddei gyd a myvi, ‡Do, do, ac Na ddo, na ddo. Sef *ys* ffyddlon yw Duw, na bu ein gair tu ac atoch, Do, ac Na ddo. Can ys Map Duw Iesu Christ yr hwn a precethwyt yn eich plith *chvvi* genym ni, *'sef my*vi, a' Siluanus a' T*h*imotheus, ny*d* ytoedd, *Do, ac Na ddo: eithyr yndo ef, ‡Do y doedd. Can ys oll addewidion Duw yndo ef *ynt* *Do, ac *ynt* yndaw *ef* Amen, er gogoniant Duw trwy*dd*om ni. A' Duw yw 'r hwn a'n cadarna ni y gyd a chwi yn-Christ, ac a'*n* ‡enneiniodd ni. Yr hwn hefyt a'r *in*seliawdd, ac a roes *ernes yr Yspryt yn ein calonau. Ac ydd wy vi yn galw Duw yn test i'm enait, may i'ch arbed chwi, na ddaethym i ‡yd hynn i Corinthus. Nyd can eyn bot yn arglwyddiaw *ar* eich ffydd *chvvi*, any*d* ein bot yn *ganhorthwywyr ich llawenydd: can ys gan ffydd y sefwch.

* arwain
‡ bwriadu, meddwl
‡ Ie, ie, ac Nag ef, nag ef
* Ie ac Nac ef
‡ Ie
‡ Irodd
* wystleideth
‡ eto
* cyd-ddirprwywyr

Pen ij.

Dangos ei gariat yddynt y mae ef. Gan erchi hefyd arnynt vot yn esmwyth wrth y godinabwr-cyfathrach, can iddaw edivarhau. Mae ef hefyt yn ymhoffy yn-Duw dros nerthowgrwydd ei ddysceidaeth, Can orchvygu dadl y cyfryw gwerylwyr, ac wrth ymescus dadleu yny erbyn ef, nyd oeddent yn ceisio dim amgen, na dywreiddiaw y athroaeth ef.

EITHR *mi* tervynais hyn yno y hunan, na ddelwn atoch drachefn *yn-tristit. O bleit a's mi ach tristaa chwi, pwy yw'r hwn am llawenha vi, dyeithyr hwn a dristawyt y can y vi? A' mi a scrivenais hyn yma atoch, rac pan ddelwn, ‡cael *o hanof* tristit gan yr ei, y dylywn *ym*lawenhau: mae vy-gobaith ynoch oll, vot vy llawenydd i *yn llavvenydd* y'wch 'oll. Can ys yn-gorthrymder mawr, a' chyfingder calon ydd yscrivenais atoch *gan dda*i*grae lawer: ny*d* val ych tristaid chwi, eithr val y ‡gwybyddech y cariat ys y genyf, yn enwedic y chwi. Ac a *gwnaeth neb*un* dristau, ny wnaeth ef i mi dristau, anyd o ran (rac i mi bwyso *arnavv*) y chwi oll. Digon *yvv* ir cyfryw *vn* *bod ei geryddu gan lawer. Megis yn hytrach yn-gwrthwynep y dylyechwi vaddau *yddavv*, a' ei ddiddanu rac y llyncit y cyfryw *vn*

‡ vernais
* mewn trymder
‡ gymeryd
* a dagre
‡ dyellech
* pharodd
‡ graffu
* gael

y gan 'ormodd ‡ tristit. Erwydd paam, yr atolygaf 'ywch, gadarnhau *eich* cariat arno. Can ys er mwyn hyn hefyt ydd yscrivenais, val y gwy*by*ddwn braw *o hanoch, 'sef a vyddech vvyddion *i bop peth. Yr hwn y maddeuoch ddim yddaw, *y maddeuaf* vinheu hefyt: can ys yn wir a's maddeuais i ddim, ir hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi *y maddeuais*, yn-golwc Christ; rac *bod* y Satan ein ‡ gorchvygu: can nad anwybot genym y amcanion ef.

Yno, pan ddaethym i Troas *er *precethu* euangel Christ, ac *bot* agori drws y-my 'gan yr Arglwydd, ny chawn lonydd *yn* vy ‡ yspryt, can na vedrwn gael Titus vy-brawt, anyd *canu yn iach yddynt awnaethym, a' myned ymaith i Macedonia. Anyd y Dduw y ddyolvvch, yr hwn yn wastat a wna yni ‡'orvot yn Christ, ac a eglurha arogl*e* y wybod*aeth* ef trwy*dd*om ym-pop lle. Can ys ydd ym ni y Dduw yn ber *arwynt Christ, yn yr ei 'n a ‡ iachëir, ac yn yr ein a *gyfer*gollir. Ir ei hyn *ydd ym yn* *arogl angeu, i angeu, ac ir llaill yn arogl bywyt, i vywyt, a' phwy 'sy ddigonol i'r petheu hyn. Can nad ym ni val *y mae* llawer, yn *masnach*u* gair Duw: eithr val o burdap, eithr val o Dduw yn-gwydd Duw, ydd ym *ni* yn ymadrodd *yn-Christ.

‡ tristwch, trymder
* am danoch
‡ ym-pop
* i, y
‡ meddwl
* ymiachau
‡ gael y llaw vchaf, vyned ormaes
* arogl, sawyr
‡ gedwir
* arwynt, sawr
‡ arwerthu
* o, am

Pen iij.

Cymeryd y mae ef yn esempl ffydd y Corinthieit yn brouedigaeth o'r gwirionedd a precethawdd ef. Ac y ddercheafu y Apostoliaeth ef yn erbyn colffrost y gau Ebestyl. Y mae ef yn cyffelypu rhwng y Ddeddyf a'r Euangel.

A DDECHREUWN *ni* ‡ ymganmol drachefn? ai rait i ni val i eraill, wrth *epistolae *can*moliant atochwi, neu *lythyrœ* *can*moliant y ‡ genwch? Ein epistol *ni* ydyw-chwi, yn escrivenedic yn ein calonae, yr hwn a ddyellir ac a ddarlle*nir* gan bawp dyn, can ys eglur ydych, y vot yn epistol Christ, a wasanaethwyt genym ni, ac a yscrivenwyt, ny*d* *a duy, amyn ac Yspryt *y* Duw byw, ny*d* yn lleche main*yn* eithr yn-cnawdol leche y calon.

A' chyfryw ymddiriet sy genym trwy Christ ar Dduw: nyd erwydd ein bot yn ‡ addas o hanam ein hunain, y veddwl*iet* dim, megis o hanam ein hunain, eithyr ein *addasdap *ni* y*sydd* o Dduw. Yr hwn hefyt a'*n* gwnaeth ni yn ‡ weinidogion digonol i'r Testament

‡ ein moli ein hunain
* lythyrae
‡ wrthych
* ac inc
‡ eleche
Yr Epistol y xij. Sul gwedy Trintot.
* obaith
‡ deilwng ddigonol
* digonedd, teilyngdot
‡ Venistreit

newydd, nyd *yn vvenidogion* ir llythyr*en*, amyn ir Yspryt: can ys y llythyr*en* a ladd *a'r Yspryt a rydd vywyt. Ac ad yw y wenidogeth angeu wedyr *yscrivennu* a llythyre*nnæ* ai *ffurfiaw ym-main*in*, vot yn-gogoniant*us*, mal na allai plant *yr* Israel edrych yn wynep Moysen, can 'ogoniant ei wyne*pryd* (rhwn '*ogoniant* a ‡ddilewyt) pa wedd na bydd gweinidogeth yr Yspryt ym-mwy o 'ogoniant? Can ys a *bu* gweinidogeth *barnedigaeth yn-*g*ogoniant*us*, mwy o lawer y rhagora gweinidogaeth *cyf*iawnder yn gogoniant. Can ys yr hyn ac 'ogoniantwyt, ny 'ogoniantwyt yn y rhan ‡hon, *sef* a berthyn ir gogoniant **tra*rhagorawl. O bleit a's hynn a ddileid ymaith, *oedd* yn-gogoniant*us*, mwy o lawer *y bydd* hyn a erys, yn ogoniant*us*. Velly can vot genym gyfryw 'obeith, ydd ym *yn arver o ymadrodd ... r *hyderus. Ac nyd *ym ni* mal Moysen, *yr hvvn* ...dodei ‡gudd ar ei wynep, rac y blant *yr* Israel edrych ar *ddiben yr hyn a ddileid. Am hyny y caledwyt y meddwl hwy: can ys yd y dydd heddyw y mae'r *llen*-gudd honno yn aros heb hi *ymatgudd wrth ddarllen yr hen Testament, yr hon ‡yn-Christ a dynir ymaith. Eithyr ac yd y dydd heddyw pan ddarllen... Moysen, y dodir y llen-*gudd* ar ei calon*æ* wynt. ...r hyny pan ymchoeler *ei calon* at yr Arglwydd, ... nnir ymaith y llen-*gudd*. Weithian yr Arglwydd ...'r Yspryt, a' lle *mae* Ysprit yr Arglwydd, yno *ym*... rhydd*d*it. Eithyr edrych ydd ym ni oll megis *mewn drych ar 'ogoniant yr Arglwydd ac wynep ‡ymatgudd, ac in newidir *ni* ir vnryw ddelw, o 'ogoniant i 'ogoniant, megis y gan Yspryt yr Arglwydd.

* ond yr
‡ argraphu
* dremio
‡ ddivawyt, a ddarvu am dano
* gauogrwydd
‡ hyn
* ardderchawc, arbenic
‡ vawr
* ddiragrith
‡ llenn
* ddywedd
* dadguddio,
‡ didoi
* drwy wydr
‡ agoret

Pen. iiij.

Mae ef yn datcan ei ddiyscaelusrwydd ai dalgrynrwydd yn ei swydd. A'r hyn oedd ei 'elynion yn ei gymryd yn ddielw iddo, sef, y ‡groc a'r travaelion yr ei y mae ef ei goddef, a droes ynteu yn 'elw mawr yddaw. Can ddangos pa vudd a ddaw o hyny.

‡ *groes*

Yr Epistol ar ddydd .S. Matheu.

AM hyny, can vot i ni y *gweinidogeth hynn, megis y cawsam drugaredd, nyd ym *ni* yn ‡llaesu: eithr ymwrthot a wnaetham a gorchuddiau coegedd, ac nyd rhodiaw *ydd ym* yn *hocced*us*, ac nyd ym yn ‡camdraethu gair Duw: eithr can eglurhau y gwirionedd ydd ym yn ymbrifio wrth cydwybot pop dyn yn-golwc Duw. Ac ad yw ein Euangel yn guddiedic, ir ei a

‡ gwasanaeth, swydd
* deffigio, lleddfu
* callinep, dilechtit
‡ ffalsau, siomi am

*gyfer*gollwyt, y mae hi yn guddiedic. Ym-pa 'rei *Duw y byt hwn a ddallawdd y meddyliae, 'sef ir anffyddlonion, rac towynnu yddynt ‡llewy*r*ch y gogoneddus Euangel Christ, rhwn yw delw Dduw. Can nad ym yn *ym*precethu ein hunain, anyd Christ Iesu yr Arglwydd, a' ninheu yn weision ywch er mwyn Iesu. Can ys Duw'rhwn a 'orchymynnawdd ir golauni lewy*r*chu *allan* o dywyllwc*h yvv ef* yr hwn a lewy*r*chawdd yn ein calonae, y *roddi* golauni'r gwybodaeth y gogoniant Duw yn wynep Iesu Christ. Eithr y tresawr hwn 'sy genym mewn llestri pridd, val y byddei ardderchowgrwydd y meddiant hwnw o Duw, ac nyd o hanom ni. Ydd ys in gorthrymu o bop ‡parth, er hyny nyd ym mewn cyfyngder: ydd ym mewn *cyfing gyngor, er hyny nyd ym yn *ddigyngor. Ydd ys yn ein ymlid, and ny'n gedir eb ‡*navvdd: ydd ym* wedy ein tavlu y lawr, eithr ny'n collir. Ym pop lle ydd ym yn arwedd o y amgylch yn ein corph *varwoleth yr Arglwydd Iesu, val yr eglurer hefyt vywyt Iesu yn ein corph*e*. Can ys *ny* ni 'rei sydd yn vyw, a roddir yn wastat y angeu er mwyn Iesu, val yr eglur*h*aer hefyt vywyt Iesu yn ein marwol gnawd. Ac velly angeu a weithia ynam *ni*, a' bywyt yno-chwi. A chan vot i ni yr vn Yspryt ffydd, erwydd y mae yn scrifenedic, Credais, ac am hyny *y llavarais, ac ydd ym nin*heu* yn credu, ac am hynny *y llavarwn, can wybot y bydd y hwn a gyfododd yr Arglwydd Iesu, eyn cyfodi nin*heu* hefyt trwy Iesu, ac a'n gosyd *ni* y gyd a chwi. Can ys pop peth *oll ys yd* er eich mwyn chwi val yr amylhao yr helaethaf rat gan ddiolchiat llawer*oedd* er ‡gogoniat y Dduw. Am hyny nyd ym ni yn *ymellwng, eithyr cyd llygrer ein dyn o ddyallan, er hyny y dyn o *dd*ymewn a adnewyddir beunydd. O bleit yscavnder ein gorthrymder ‡rhwn ny phara ddim hayach*en*, a *bair y ni dra arderchawc *a'* thragyvythawl bwys *o* ogoniant, pryd na*d* edrychom ar y petheu hyn a welir, anyd ar y petheu, ny welir *ddim hanynt:* can ys y petheu a welir, 'sy dros amser: a'r petheu ny welir, 'sy tragyvythawl.

* sef Satan
‡ 'oleuni, 'oleuad
‡ tu
* tlodi
* dlawd, anobaith
‡ *ymgeledd*
* varwhad
‡ yr adroddais, dywedais
* yradroddwn, dywedwn
‡ moliant
* deffygiaw, llipau, myscrellu
‡ trangedic
* weithia
‡ amserol

Pen. v.

Paul yn myned rhacddaw y venegy y budd a ddaw y wrth y *groc. Pa wedd y ddylyem ni ymparatoi yddei. Drwy bwy, Ac er pa dervyn. Ef yn espesu am rat Christ, A' swydd gweinidogion yr Eccles, a'r oll ffyddlonion.

* *groes*

CAN ys gwyddam *pe* a's ein dayarol d*uy* y *pebyll hyn a ddinistrir, vot i ni adail*at vvedy roddi* gan Duw, *nid amgen, tuy* ny*d* ‡o waith llaw *ddyn*, anyd tragyvythawl yn y nefoedd. Can ys am hyny ydd ym yn vcheneidiaw, gan ddeif*u* cael ein gwisco a'n t*uy*, rhwn'sydd or nef. O bleit a's gwiscir-ni, ny'n ceffir yn noethion. Can ys yn ddiau *ny*ni'r ei 'sy*dd* yn y *pebyll hynn, *yd*ym yn vcheneidio, ac yn llwythoc, can nad wyllysem ein ‡diosc, any*d cahel* ymwiscaw am danom, val y *dar*llyncid marwolaeth gan vywyt. A' hwn a'n creawdd ni i'r peth hyn *ydy* Duw, yr hwn hefyt a roddes y-ni *ernes *o* yr Yspryt. Am hyny ydd ym bop amser yn ‡hyderus, cyd gwypom *mae* tra ydym *gartref yn y corph, eyn bot *yn* ym*dd*eith ywrth yr Arglwydd. (Can ys wrth ffydd y rhodiwn, *ac* nyd wrth ‡'olwc) er hyny ydd ym yn *hyderus ac a vynnem yn hytrach ‡ysmutaw allan o'r corph, a' *thrigiaw y gyd a'r Arglwydd. Am hyny hefyt y ‡chwenychem, a ni yn trigo gartref ac yn mudo o ddygartref, vot yn gymradwy ganto ef. Can ys *dir yw y ni oll ‡ymddangos geyr bron *brawdle Christ, val y*d* erbynio pop vn y petheu *a vvnaethpvvyt* yn *ei* gorph, erwydd yr hyn a wnaeth, *pa vn bynac* ai da ai drwc. Velly can *y ni* *wybot ofn*had* yr Arglwydd, ydd ym yn peri y ddynion gredu, ac in eglurhawyt i Dduw, ac yddwy yn gobeithio hefyt *ddarvot* ein egluraw *ni* yn eich cydwybodae *chvvi*. Can na*d* ym yn ymganmol drachefn wrthych, anyd rhoddy ywch achos ‡gorvoledd am danom, val y caffoch *beth y atep* yn erbyn yr ei 'sy ai gorvoledd *yn yr wynep, ac nyd yn y galon. Can ys *pa vn bynac* ai am*p*wyllo ydd ym, y Dduw *ydd ym:* ai *ynteu* bot yn ein *iavvn*pwyll, y chwi *ydd ym*. Can ys cariat Christ a'n cym*p*ell: can y ni varnu val hyn, o bleit a's bu vn varw tros*am* **bavvp* oll yno *ys* meirw ‡oeddynt oll, ac ef vu varw dros *bavvp* oll, val y bo ir ei byw, na vyddant vyw rhac llaw yddyn y hunain, anyd i hwn a vu varw drostwynt, ac a *adgyv*odes. Ac velly, ar ol hyn nyd ym yn adnabot neb*un* *erwydd y cnawt, a' chyd adnabysem *ni* Christ erwydd y cnawt, er hynny o hyn allan nyd ym yn y adnabot *ef* mwy. Can hyny a'd *oes* neb*vn* yn-Christ, *byddet ef* yn creatur newydd. Yr hen betheu aethan heibio: wely, yr oll petheu ‡sy wedy gwneuthur o newydd. A'r oll petheu *ynt* o Dduw, hwn a'n *cysiliawdd *ni* yddo ehun, trwy Iesu Christ, ac a roddes i ni weinidogeth cysiliat. Can

* lluest, trigva
‡ gwneuthuredic gan ddwylo
* pabell hwn
‡ dihatry
* wystleideth
‡ hyf, ehovn
* ddyvodieit, ddyeithreit
‡ edrychiat
* hyf, eovn
‡ vudo
* phreswilio
‡ ddamunem puchem
* rait
‡ apero
* gorsedd
* adnabot, arynaio
‡ llawenhau
* ar
* *ni*
‡ ydym
* yn ol
‡ aethon yn
* cymmododd cytunddd

‡ gyfrif
* cymmot
‡ ervyn

ys Duw *yt*oedd yn Christ, ac a gysiliawdd y byt yddo yhun, eb ‡ liwio yddynt ei pechotae, ac a ddodes i ni 'air y * cysiliat. Wrth hynny ydd ym ni yn genadwri dros Christ: megis pe bai Duw ‡ *ich* adolwyn trywom ni, atolygwn *yvvch* yn lle Christ, bot ych cysilio a Duw. Can ys gwnaeth ef hwnw *y vot* yn bechot trosam, yr vn nyd adnabu *ddim* pechot, val in gwnelit yn gifiawnder Duw ynddo *ef*.

Pen vj.

* *eiddol-addoliat*

Eiriol i vuchedd Christianoc, Ac ar vot gantyn gyffelyp serchvryd yddaw ef, ac ys y ganto ef yddyn hwy. Hefyd ar ymgadw o hanynt y wrth oll halogrwydd * delw-addoliat yn-corph ac enait, ac na bo cyfadnabot a delw-addolwyr.

Yr Epistol y ddydd cyntaf yn y Grawys.
* wrandawais
* y pryd
‡ cwymp, rhwystr
* coddi
‡ ymosot, ymddangos
* mewn
‡ trwy
* hwyrddigio,
‡ vwynder
* vniondeb
‡ aseu
* bodedic
‡ trwmveddylio
* bop amser
† goludogi
* y cwbl, oll
‡ lydanwyt
* vy-plant
‡ chwplyser
* anghyfelypol
‡ gyfeillach
* gyffredinrwydd, gyfraniat
‡ gydvot

VELLY ni*neu* can hyny megis yn gydweithwyr a atolygwn *yvvch*, na *dd*erbyniochv*vi* rat Duw yn over. Canys dywait ef, Yn amser cymradwy ith * erglywais, ac yn-*d*ydd iachyd*vvrieth* ith ganhorthwyais: wely'r awrhon * yr amser cymeradwy wele'r awrhon ddydd *yr* iechedv*vrieth*. Ny*d* ym ni yn rhoi vn achos ‡ tramcwydd yn-*d*im, rac * cael bei ar ein gweinidogaeth. Eithyr ym-pop peth ydd ym yn ‡ eiu provi ein hunain val yn wenidogion Duw, * yn ammynedd mawr, yn gorthrymderae, yn ang*h*enion, yn-cyfyngderae, yn-gwialenodae, yn-carcharae, yn-tervysce, yn-travaelion, ‡ gan wiliaw, gan vmprydiaw, gan burdep, gan wybyddieth, gan * hir*dd*yoddef, gan ‡ diriondeb, gan yr Yspryt glan, gan gariat diffuantus gan' air gwirionedd, gan nerth Duw, gan arvac * cyfiawnder ar ddeheu ac ‡ aswy, gan barch, ac amparch, gan glod ac ac anglod, megis twyllwyr, ac *er hyny* yn gywir: megis yn anadna* byddus, ac *er hyny* yn adnabyddus: megis yn meirw, ac wele ni yn vyw: megis wedy ein cospi, ac ny*d* wedy 'n lladd: megis yn ‡ dristion, ac *eto* * yn 'oestat yn llawen: megis yn dlodion, ac *eto* yn * cyfoethogi llawer: megis eb ddim cenym, ac *eto* yn meddy*annu* * pop dim. *Chvvi* Corinthieit y mae ein geneu yn agoret ychwi: ein calon a ‡ ehengwyt. Ni' ch cadwyt yn cyfing ynom *ni*, eithr ich cadwyt chwi yn gyfing yn eich ymyscaroedd eich vnain. Yrowon yn lle tal*iad*, y dywedaf vegis wrth vy * meibion. Ehenger chwi*the* hefyt. Nac ‡ iauer-chwi yn * ancym*p*arus gyd a'r anffyddlonion: can ys pa ‡ gymddeithas 'sydd i wiredd ac anwiredd? a' pha * gommun 'sydd y 'oleuni a thywyllwch? a' p*ha*

gyssondeb ys ydd *i Christ a Belial? neu pa ran'sydd   * rrwng
i hwn a gred gyd a'r ‡ hwn *'sy* eb ffydd? a' pha gydfot   * anffyddlon
'sydd i Tem*pl* D*d*uw *ac eiddoleu? can ys *chwi yw   ‡ a delweu
Tem*pl* Dduw byw: val y dyvod Duw, ‡ Preswiliaf   * ydywch   ‡ Mi adrigaf
ynthwynt, ac a rodiaf yn y mewn: a' byddaf *yn* Dduw
yddwynt, ac hwy vyddant *yn* popul y mi. Can hyny
dewch allan oei plith wy, ac ymohanwch, medd yr
Arglwydd: ac na chyhwrddwch ddim aflan, a' mi ach
*d*erbyniaf *chvvi.* A' byddaf ywch yn Dat, a' chwi vydd-
vvch yn veibion ac yn verchet i mi, medd yr Arglwydd
oll *gyvoethawc.   * alluawc

Pen. vij.

Eu heiriol y mae ef gan addeweidion Duw yd cadw y hunain yn bur, Gan eu diogelu am ei gariat arnyn, Ac nyd yw yn escuso galeted ei awdurtot tu ac atynt, anyd ymhoffi wrthaw, gan ystyried pa vudd a ddaeth ywrth hyny. Am ddauryw * dristit.   * *drymvryd*

WEITHION can vot i ni yr a ddeweidion hyn,
vy-garedion, *ymgarthwn y wrth oll ‡ vrynti y   ‡ ymlanhawn
*cnawt ac yspryt, gan ymgwplau i saincteiddrwydd yn   ‡ vndreddi, halogrwydd
ofn*i* Duw. ‡ Derbyniwch ni: ny wnaetham gam*vvedd*   * corph ac enaid
i neb*un:* ny*d* anreithiasem neb*un:* ny ‡ siomesem neb*un.*
Nyd er *ech* barnedigaeth y dywedaf: can ys rac ddy-   ‡ Cynwyswch
wedais, ych bot chwi yn ein calonheu *ni,* y gyd vaw a'   ‡ vy-dirag-reithwch,
byw. Y mae *hyfder vy ymadrodd wrthych: y mae   ehovnder
genyf ‡ 'orvoledd mawr ynoch: im cyflawnir o ddiddan-   ‡ ymhoffedd
wch, ac ydd wyf yn dra llawen yn ein oll *orthrymder.   * vlinvyd
Can ys gwedy ein dyvot i Vacedonia, ny chai *ein* cnawd
ni ddim *llonydd, eithr in gorthymid o bop parth, *gan*   * heddwch
ymladdae o*dd*y allan, *ac* ofn*ion* o*dd*y mywn. Eithr
Duw, yr hwn a ddiddan yr ei cystuddedic, a'*n* diddan-
awdd ni *gan ddyvodiat Titus: ac ny*d* gan y ddy-   ‡ gonfforddia
vodiat ef yn vnic, anyd hefyd y gan y diddanwch y   * wrth trwy
diddenit ef genychwi pan venagawdd ef i ni *eich*
awydd*vryd* chwi, eich ‡ galar, eich *anwylserch i mi,   ‡ wylofan, nad
mal y llawenhawn yn vwy o lawer. Can ys cyd   * goglyd
tristeais i chwi a llythyr, nyd edivar yw genyf, cyd
‡ byddei ediuar genyf: can ys *gweled yddwyf ddarvot   ‡ bu
ir llithyr hwnw ych tristau chwi, cyd bei any tros   * dyall
amser. Yr awrhon yr wy'n llawen nyd can *ich* tristëit
chwi, anyd am ych tristau i edweirwch: canys tristau
a wnaethoch yn ‡ dduwiol, val na chawsoch enwed   ‡ herwyd Duw
yn-dim y genym ni. Can ys duwiol dristit a *bair   * weithia
edeuerwch er iechyd*vvrieth* diedivar*us:* eithr bydol

dristit a bair angeu. Can ys wely, hyn yma am
‡ 'ofal, care — dduwiol dristau o hanoch, pa ‡astudrwydd ei veint a
* ymiachad, ymgliriad — weithiodd ynoch: anyd pa *amddeffen: any*d* pa
gilwc: any*d pa* ofn: any*d pa* 'oglyd: anyd *pa* wyn-
vyd: any*d pa* ddial: ac ym pop peth yr ymddangos-
‡ helhynt mater, gwaith — asoch ych bot yn pur yn y ‡devnydd hwn. Er wydd
paam, er scrivenu atoch, nyd scrivennais oi bleit ef
yr hwn a wnaethoed*oedd* y cam*vvedd*, nac o bleit yr
* am danoch — hwn a ga*f*as y cam*vredd*, and er bod y gofal *tu ac
atoch chwi yngolwc Duw yn eglur y chwi. Am hyny
in diddanit *ni*, achos ych diddany*ad* chwi: eithr llawen-
‡ byt — ach o lawer ‡mwy oeddem ni am lawenydd Titus, can
* esmwytho — *lonni y ‡yspryt ef genwch 'oll. Can ys a's ffrostiais
‡ glaan — ddim wrthaw am danoch, ny'm cywilyddiwyt: eithr
megis y dywede*isam* wrthych bop dim yn-gwirionedd,
* gorvoledd bost — velly hefyt ydd oedd ein *ffrost ni wrth Titus yn gywir.
‡ ymyscaroedd — Ac y may y ‡galondit ef yn helaethach tu ac atoch*vvi*,
* ymddires hydery — pan goffaeych vvydddot chwi oll, *a'* pha wedd *gyd ac
ofn ac echryn yd erbyniesoch ef. *Am hyny* llawen wyf
can i mi allu ymddiried ynoch ym-pop dim.

Pen. viij.

Wrth esempl y Macedonieit, A' Christ y mae ef yn cygori i barhau i gymporth y Sainct tlodion, Gan ganmawl yddyn ddechreu yn dda. Gwedy hyny mae ef yn gorchymyn Titus a'i gydymddeithion yddwynt.

YDD ym ni hefyt yn espesu ywch, vroder, y r*h*at
Duw a roddwyt i Ecclesi Macedonia, can ys
ym-mawr brovedigeth gorthrymder yr amylhaodd y
llawenydd hwy*nt* ai l'wyr eithaf dlodi a amylhaodd y'w
eheaeth haelioni. Can ys yn ei gallu (ddwy 'n test-
* tuhwnt — io*laethu*) ac *uchlaw *ei* gallu, ydd oddent yn 'wyllysgar,
‡ archesant — ac a ‡weddiesant arnam a mawr ervyn ar *dd*erbyn o
hanam y rrat, a' chymddeithas y weinidogaeth ysydd
ir Sainct*æ: A' hyn a vnaethant vvy*, ny*d* mal ydd
oeddem *ni* yn edrych am danaw: any y rhoi y hunain
yn gyntaf ir Arglwydd, ac yno y n*inheu* gan ewyllys
‡ eiriol — Duw, er bot i ni ‡annoc Titus, pan-yw yddaw val y
* gwplau — dechreawdd, velly ac yddo *'orphen yr vnryw rat yn
eich plith *chvvi* hefyt. Can val ydd ych yn amylhau
* mewn — ym-pop dim, *yn ffydd a' gair, a' gwybod*aeth*, ac
‡ tu ac atom — ym-pop astudrwydd, ac yn eich cariat ‡i ni, *bot i chvvi
yr vn modd* amylhau yn y rhat hyn hefyt. Ny ddy-
wedaf *hyn* wrth 'orchymyn, anyd o bleit astudrwydd

'*rei* eraill: am hyny ydd wyf, yn provi *rywiowgrwy*dd* eich cariat. Can ys adwaenoch ‡rat ein Arglwydd Iesu Christ, 'sef am iddo ac ef yn *gyvoethawc, vynet er eich mwyn chwi yn dlawt, val ‡can y dlodi ef y cyfoethogit chwi. Ac ydd wyf yn ddangos *vy* meddwl *yn hyn; can *ys* da vyddei hyn ychwi, yr ei a ddechreusoch nyd yn vnic gwneuthur, anyd hefyt wyllysy*avv*, er es blwyddyn. Ac yr awrhon gorphenwch wneuthy '*d* hyny hefyt, val megis *ac ydd oedd* ‡awydd y wyllysy*avv*, velly bot y-chwy hefyt eu o'rphen ‡o hynn 'sy genych. Can ys a's bydd yn gyntaf 'wyllysgarwch, cymradwy yw *erwydd yr hyn 'sy gan *dd*un, ac ny*d* erwydd yr hyn nyd yw gant*ho*. Ac ny*d yvv* er esmwytho ar eraill, ‡a'ch gorthrymu chwi*theu*. Eithr dan yr vn ambot, *bot* y pryt hyn 'ich *helaethrwydd chwi *ddivvallu* y ‡eisieu hwy, val y bo hefyt y helaethrwydd hwy *tu ac at eich eisieu chwi, val y bo cymmedroldep: megis y mae yn escrivenedic, Yr *huun a gasclavvdd* lawer, nyd oedd gant*ho* ‡vwy, a'r *huun a glascavvdd* ychydic, nyd oedd gant*ho* lai. Ac y Dduw *y bo'r* diolvvch, yr hwn a ddodes yn-calon Titus yr vnryw *'ofal *y* trosoch. Can iddo gymeryd ‡yr eiriol, and ydd oedd ef mor *astud ac ydd aeth ‡oi vodd yhun *yd* atoch. A' *ni* a *dd*anvonesam hefyt y gyd ac ef y brawd, rhwn s'y a moliant iddo *yn yr Euangel trwy'r oll Ecclesi, (ac nyd *hyny* yn vnic, eithr hefyt ef a ddywyswyt gan Ecclesi*dd* yn gydymddeith*vvr* y-ni ‡erwydd y rhat hyn a wasanaethwyt genym er gogoniant yr vnryw Arglwydd, ac *amlygiat* eich ewyllysgarwch *chvvitheu*) gan ymochelyd hyn, ‡rac y neb veio arnam yn yr helaethrwydd yma rhyn a ‡wasanaethir genym, *yr ei ddym* yn racparatoi petheu *syber*vv*, nyd yn vnic rac bron yr Arglwydd, an'd hefyt rac bron dynion. Ac anvonesam y gyd ac wynt ein brawt, yr hwn a brovesam yn vynech o amser y vot yn ‡ddiwyt, yn llawer o betheu, ac yr owrhon yn ddiwytiach o lawer, am y mawr ymddiriet '*sy genyf* ynoch. Neu a's *gofyn neb* am Titus, *efe yvv* vy-cyfaill a' chydweithydd tu ato-chwi: neu am ein brodur, *y maent* yn ‡gennadae yr Ecclesi*dd*, ac yn 'ogoniant Christ. Can hyny dangoswch tu ac yddynt wy, a' rac bron yr Ecclesi brovedigeth o'ch cariat, ac ‡o'n gorvoledd 'sy cenym *o hanoch.

* naturioldep,
‡ ddawn
* oludoc
‡ trwy
* ar
‡ parodrwydd
* gwplau
‡ or caffaeliat
* yn ol, wrth
‡ a phwyso
* ehengder,
‡ deffic, digondap
‡ yn borth
* ddim dros ben
‡ gur gark
* y cygcor
‡ ofalus
* ar ei am
‡ sef am preccethu
‡ am, o bleit y rhodd hon
* val na
‡ weinir
* honest
‡ aud, stddyscaetus ddyval
* Apostolon
‡ o'r
* am danoch

Pen ix.

Achos dyuodiat Titus ef ai gymddeithion atynt wy. Mae et yn eiriol rhoi elusen yn dirion, Gan ddangos pa ffrwyth a ddaw o hyny.

‡ astudrwydd | CAN ys *tuac at* am y weinidogeth ir Saint*æ*, afraid yw i mi scrivenu atoch. Can ys adwaen eich *ewyllysgarwch chwi, 'rhwn ydd wyf yn ymffrostio am danoch wrth yr ei o Macedonia, *gan ddyvvedyt*, bot Achaia gwedi hi pharatoi er ys blwyddyn, ach *awyddvryd chwi a annogodd lawer. A' mi a *dd*anvoneis y broder, rac y ein gorvoedd *ni* am danoch vot yn ‡ over, yn y rhan *hon, val (vegis y dywedais*ym*) y boch parot: rac a's y Macedonieit a ddawan gyd a mi, a'ch cahel chwi yn amparot, *yno* bot i ni nyd wy 'n dywedyt vot y chwi gael cywilydd ‡ yn yr hyderus 'orvoledd hyn *veuvi*. Erwydd paam *mi* a dybiaisvod yn angenrait annoc y brodur y ddyvot yn y blaen atoch, a' chwplau eich *bendith rac ddarparedic, a' bot yn parat, *a' ddyuot* megis o ‡ vendith, ac nyd megis *o gympel'. A' hyn *bid ich cof*, may hwn a heua yn ‡ eiriachus, a ved hefyt yn eiriachus, a hwn a heuo yn *ehelaeth, a ved hefyt yn ehelaeth. Megis y ‡ damuno pop *d*un yn ei galon, *velly may iddo roi*, nyd yn *athrist neu ‡ wrth yr ing: cans Duw a gar roddiawdr tirion. Ac y mae Duw yn abl y beri ir oll rat amylhau ‡ arnoch, val y bo ywch ac oll ddigonoldeb genych ym-pop dim, allu amylhau ym-pop gweithret da, megis y mae yn scrivenedic, *Ys* tanodd ef ar lled a 'rhoddes ir tlodion: ei *giried *ef* a erys yn ‡ oes *oesoedd*. Hefyt yr hwn a bair had ir heuwr, a bair eisioes vara yn ymborth, ac a ‡ liosoca eich had, ac a angwanega ‡ ffrwyth eich ciried, val o bop ran ich cyuoethoger y ‡ bop calondit-dda, yr hyn a weithia trwy*dd*om ni ddiol*v*rch y Dduw. Can ys gwenidogeth y y gwasanaeth hwn nyd yw yn vnic yn *cyflanwy angenreidiae 'r Saint*æ*, anyd y mae hefyt yn aml gan ddyolch llaweroe*dd* y Dduw, (yr ei wrth broviad y weinidogaeth ‡ hon a volant Dduw dros eich *cydsynniol ym*ddar*ostwng*ediqaeth* ir Euangel Christ, a' thros eich dibrin gyfraniat yddynt wy, ac y bawp *oll)* a' chan ei gweddi trosoch, gan ych *deisyf*u* chwi yn vawr, am ‡ yr ardderchawc-rat Duw '*sy* ynoch. Ac y Dduw *bo'r* diol*v*rch dros ei *antraethawl ddawn.

* zelus
‡ vyned yn wao
* hyn
‡ am y gwastadol vost
* ymporth, elusen
‡ galon erwydd, giried
* yn gribddail,
‡ arbedus, yn brin
* hael, yn dirion, mewn ciried
‡ pucho
* vgus
‡ o ddir, ne gymmell, ne angen
‡ ywch
* gyfiawnder, elusen, haelder
‡ dragwyddol, ei oes ef
* amylha
‡ doreth ych elusen
‡ haelioni
* diwygio, ddiwallu, cuplau
* cyfarch, trachwenychu
‡ y rhagorawl ras
* anveidrol rodd

Pen. x.

Mae ef yn cylhwrdd a'r gauprophwyti, ac yn amddeffen y awdurdot ef, gan y hanoc hwynt i vvydddot. A' mae yn dangos pa yw y veddiant ef. A' pha wedd y mae yn ei arfer.

WEITHION ‡mi vi Paul 'atolygaf ywch er *gwarder a' chymesurdap Christ, yr hwn *vvrth vot* ‡wydd-yn-gwydd yn eich plith, *vvyf* *ddiystyr, ac yn absen yr wyf yn ‡hyderus arnoch: A' *hyn* archaf, na 'orvid ym vot yn hyderus pan ytwyf presen*t*ol, a'r vn ryw ymddiried. ac ydd wyf yn meddwl bot yn hyderus ar ryw 'r ei, y sawl 'sy in cymeryd *ni*, val pe rhodiem *erwydd y cnawt. A' chyd bom yn rhodio yn y cnawt, *er hyny* nyd ym yn rhyfelu ‡erwydd y cnawt. (Can ys arvae ein *milwriaeth nid ynt cnawdol, anyd nerthoc drwy Dduw, y ‡vwrw cayrydd ir llawr) can vwrw i lawr ddychymygion, a' phob vchelbeth a dderchefir yn erbyn gwybodaeth Duw, a' chan gaethiwo pop meddwl i vvydddawt Christ, a' chenym yn parot *y* ddial*e* ar bop anuvydddot, gwedy cyflanwer eich uvydd dot chwi. *A* edrychw-chwi ar betheu *erwydd golwc? A's ymddiriet neb ynt*h*o yhun y vot ‡*ef yn perthyn* i Christ, *ystyried hyn drachefn am dano ehun, can ys val y mae *e yn perthyn* i Christ, ac velly *ydd ym* ni*ne* ‡*yn perthyn* i Christ. O bleit pe'*s* ffrostiwn beth mwy am ein awdurtot, yr hwn a roes yr Arglwydd y ni er adail*ad*, ac nyd er dinistr*ad* y'wch, ny chywilyddiaf. *Dyvvedyt ydd vvyf hyn* rac *bot im* tybiet megis ‡ichofni chwi a llythyrae. Can ys llythyrae, medd ef, 'sy drymion a' chedyrn, eithyr ei gorph*oleth* *gydrychiol *ys* gwan *yvv*, a'i ymadrodd 'sy ‡ddielw. Tybiet y cyfryw *vn val* hyn, mae'r vn *ryvv* rei ac ydym *yn-gair trwy lythryae, a ni yn absen*t*, y cyfryw rei *vyddvvn* hefyt yn-gweithret a' ni *vvydd*-yn ‡gwydd. Can ys na vaiddiwn *ymgynwys, nau ymgyffelypu a *ryvv* rei ys y yn eu canmol *yh*vnain: eithyr nyd *y*yn yn dyal' eu bot yn mesuro vnain ‡wrthyn y vnain, ac yn *cyffelypu y vnain ac yn hwy y vnain. Eithyr nyd ymhoffwn ni am betheu, nyd *y*yn o vewn *ein* mesur, any*d* erwydd *mesur y ‡Reol, rhon y rhanawdd Duw i ni hei mesur y ‡ymgyrhaeddy*d* ac yd atoch. Can nad ym *ni* yn ymestyn *y tuhwnt *in* mesur, vegis pe na'*s* ymgyraeddesem yd atoch: can ys ac ato-chwi y daetham ni *dan preecthu* Euangel Christ,

‡minef myhun
* tirion-rwydd a' bneddigeidd-rwydd,
‡geyrbron
* wr gwael, llesc, coec, bychan &c.
‡hyf ehofn, can neiown
* ar ol
‡ar ol
* rhyfel
‡ddinistro
* yn ol
‡eiddo, ydo
* meddyliet, bwriet
‡yddaw
‡gyru ofn arnoch
* bresennol
‡ddiddim, ddibris
* ar air
‡presennol
* ymsengi ymgyfrif
‡ac ynwy
* compario
‡*Gr. medr*
‡llinyn
‡ddyvot, ymdirwyn, ymdreiglo
* dros
‡lafuriae, boenae

nyd yn *ym*ffrostio o petheu divesur *i ni: 'sef* am dravaelion *rei* eraill: a' gobeithiwn, gwedy 'r angwanego eich ffydd, gael ein mawrygu genny-chwi *er-wydd ein rheol yn ehelaeth, ac *i mi* Euangely*avv* yn y *gvvledydd* hyny yr ei *sy* y tu ‡hwnt y chwi: ny*d y ni* y ymhoffy yn rheol *vn* arall, *sef* yn y petheu gwedy y paratoi eisioes. Eithyr yr hwn a ymhoffo, ymhoffed yn yr Arglwydd. Can ys nyd yr hwn y canmol y hun*an*, ys ydd gymradwy, any*n* yr hwn y mae 'r Arglwydd yn ei ganmol.

* yn ol ein llinin
‡ draw

Pen xj

Mae yn dangos mor wyllysgar ydyw ef yddynt. Ardderchawgrwydd ei weinidogeth ef. A'i astudrwydd ynddei. Hoccedion y gau ebestyl. Trawsfarn y Corinthieit. A'i volianneu yntef.

OCH na 'oddefech ‡y chydic ar vy ynfydrwydd, ac yn ddilys ydd ywch im goddef. Can ys eiddigus wyf am danoch, *ac eiddigedd Duwiol: can ys darperais chwi i vn gwr*a* y'ch ‡gosot *vegis* *morwyn bur i Christ: ac ydd wyf yn ofni rac megis y twyllawdd y *serph Eua trwy hei ‡challter, velly bot eich meddyliae chwi*theu* yn l'ygredic *a'* ‡*diryvvio* ywrth y *semlrwydd ys ydd yn-Christ. O bleit a's hwn a ddaw, a precetha ‡amgen Iesu na'r vn a precethesam *ni:* neu a' *d*erbyniwch *amgen yspryt nac a *dd*erbyniesoch: neu amgen Euangel, nac a *dd*erbyniesoch, *tec y gallesech y *dd*yodde *ef.* Can ys im tyb nyd oeddwn yn is*elach* na'r gwir bennaf Apostolon. A' chyd *bvvyf* ‡drwscl *o* ymadrodd, er hyny nyd *vvyf velly* yn-gwybodaeth, eithr yn eich plith chwi in eglurhawyt yn ollawl, ym-pop dim. A wneuthum i ar vai, can i *mi* *ymestwng vy hun, val y derchefit chwi, a' chan i mi ‡precethu y chwi Euangel Christ yn r*h*at? Ecclesi*dd* ereill a espeliais, gan gymeryd cyfloc *ganthynt* er *mvvyn gvvnenthur* gwasanaeth y chwi? A' phan oeddwn *yn* presennol y gyd a chwi, ac *arnaf eisieu, ny vu vy-diogi yn ‡ammorth i neb*un:* can ys hyn a vyddei arnaf ei eisieu, a *gwplay 'r brodur a ddelynt o Macedonia, ac ym-pop dim ‡ydd ymgedwais ac ydd ymgadwaf yn ddibwys arnoch. Y mae gwirionedd Christ ynof, na 'oarcheir y gorvoledd hyn yn v'erbyn yn-*gwledydd Achaia. Paam? *ai* *can na charaf chwi? ‡Duw *ei gwyr.* Eithr yr hyn r'wyf yn ei wneuthur, hyny a wnaf: val y torwyf ymaith *achos

Duw
‡ ychwaen, oric
* gan, trwy
‡ dodi
* wyry
* neidr
‡ dichell
‡ *digenedly*
* gwiriondep
‡ arall
* da
‡ gwladaidd
* mychany, isely
* euangelu
* ac mewn
‡ ormes
* ddywallei
‡ yr
* am
‡ E wyr Duw, Ys gwyr duw
* anach, echlysur

ywrth yr ei a ddeisyfent *gael* achos, val y ceffit hwy yn gyffelip i ni yn yr hyn y maent, yn ymhoffy. Can ys cyfryw ‡geu ebestyl, gweithwyr twyllodrus ynt, wedy 'r ymrithiaw yn *Ebes:yl*ieit* Christ. Ac nyd rhyvedd: o bleit yntef Satan a ymrithia yn Angel *y* goleuni. Can hyny nyd mawr yw, cyd ymrithio y wenidogion ef, val *peten* wenidogion cyfiawnder, yr ei vydd ei dywedd ‡erwydd y gwaithredoedd *hwy*. Trachefn y dywedaf, na thybiet neb vy-bot *i* yn *ynfyd: neu *ynte* cymerwch vi val *vn* ynfyd, val y gallwy vi*nef* hefyt *ymffrostio ycydig. Yr hyn a ddywedaf, ny ddywedaf ‡erwydd yr Arglwydd: eithr val o ynvydrwydd, yn y vawr-ffrost hon *veuvi*. Can vot llawer yn *ymhoffy erwydd y cnawt, mi*nef* a ymhoffa hefyt. Can ys *chwi ddy*oddefwch yn llawen ‡vn ynvyt, *a chwychwi yn ‡ddoethion. Can ys goddefwch pe caethiwei vn chwi, pe bei vn *ich* *ysu, pe bei vn yn dwyn *y arnoch*, pe bei vn yn ymdderchafu, pe trawei vn chwi ar *eich* wynep. *Am warth*ad* ydd wyf yn dywedyt: megis pe bysem yn weinion: eithr ym-pa beth bynac y bo neb ‡hyderus (dywedaf yn ynfyt) hyderus yw vynef hefyt. Ebraieit ynt, velly vi*nef:* Israelieit ynt, velly vi*nef:* *had Abraham ynt, velly vinef: gwenidogion Christ ynt (dywedaf val ynwyt) mwy ‡yw vi: mewn travaelion ym amlach: mewn ffonodiae *dros vesur: yn carchare yn amlach: yn *bron* angeu*e* yn vynych. Can yr Iuddeon pemp*g*waith ‡yd erbyniais ddauugain *gvvialennot* *any*d* vn. Teirgwaith im baydwyt a gwiail: vn waith im llapyddwyt: teirgwaith y tores llong arnaf: ‡nos a'dydd y bum yn y dwfn-vor. Yn *ymddeith *y bum* yn vynych, ym-periclon llifeiriaint, ym-periclae llatron, ym-periclon *vy* genetl*eth* *vyhun*, ym-periclon gan y Cenetloedd, ym-periclon yn y dinas, ym-periclon yn *y* ‡diffeith*vvch*, ym-periclon yn *y* mor, ym-periclon ym-plith *gauvrodur, ‡ym-blinder a' lluddet, *yn-gwiliae yn vynech, yn newyn a'sychet, yn vmprydie yn wnech, mewn anwyt a' noethi. Eb law y petheu a *ddygvvydd* o ‡*dd*yallan, y mae arnaf *gymelri mawr beunydd, *nid amgen no* gofal tros yr oll Ecclesi. Pwy 'sy wan, ac nyd yw vi*nef* wan? pwy ‡a dramcwyddir, na loscwy vi? A's *dir *ymi* ‡ymhoffy, *mi* a ymhoffa o betheu vy-gwendit. Y Duw, 'sef Tat ein Arglwydd Iesu Christ, yr hwn 'sy *vendigedi*c* yn *oes* oesoedd, a wyr nad wyf yn dywedyt ‡cel-wyd. Yn Damasco llywiawdr y popul y dan Vrenhin Aretas a

‡ ffalsapostolieit
* Apostolion
‡ yn ol
* ffol
‡ yn ol
* ymffrostio
‡ ampwillog
* pwylloc
Yr Epistol ar y Sul Sexagesima
‡ can ych bot chwi
* llyncu,
* Erwydd
‡ hyf, eon
* hil, epil, gohelyth
‡ wy
* y tuhwnt, yn ddivesur
‡ y cefais
* amyn
‡ nosdyddiais yn yr eigiawn
* siwrneio
‡ anialwch
* brodur ffeilsne dwyllodrus
‡ mewn poen govit
* mewn anhunedd
‡ ddieithr, o yvaes
* vaich, prysurdep, ympenbleth, cyni
* rwystrir
‡ gorvydd arnaf
* rait
‡ ffrostio, ryvygu
* volaniedic
‡ teu

barawdd wilio dinas y Damascieit, ac a vynesei vy-dal*ha*
i. A' thrwy ffenestr im gellyngwyt y *lawr mewn
cawell trwy'r ‡vagwyr, ac a ddiengais rrac *ei
ddwylaw.

* vasget
‡ -ddaw

Pen. xij

Y mae yn ymhoffi yn ei gymeriat, Eithr yn bennaf yn ei uvyddot, Ac yn dodi achos ei ymffrostiat ar y Corinthieit. Mae yn dangos ddaed ei ewyllys ef yddwynt. Ac yn addaw dyvot atwynt.

NYD lles y mi yn ddiau ymhoffy: can ys danaf ar weledigaethae a' datguddiedigaetheu yr Arglwydd. *Mi* adwaen ddyn yn-Christ er ys rhagor i bedair *blynedd ar ddec, (*pa vn oedd* ai yn y corph, ny wn, ai allan o'r corph, ny wn: Duw a wyr) yr hwn a ‡gymerwyt-y-vyny*dd* yd y drydedd nef. A' *mi* adwaen gyfryw ddyn (ai yn y corph, ai allan o'r corph, ny wn: Duw a wyr) ‡y gymeryd ef y vyny*dd* i Paradwys, ac *iddo* glybot geiriae *an*d*ywedadwy, yr ei ny*d* ‡rrydd i ddyn ei llavaru. O'r cyfryw *vn* yr ymhoffaf, o hanof vyhun nyd ymhoffaf, oddieithr o'm gwendid*æ*. Can ys pe 's *ymhoffwn, ny vyddwn ynvyt: can ys dywedaf y gwir*ionedd*, eithr eiriachaf, rac y neb dybiet am danaf uch law *hyn* a wyl *vod* ynof, neu a glyw genyf. A' rrac ‡tra ymdderchaf*ael* o hanof gan *arbenigrwydd y datguddiegaethae, ‡e roddwyt i mi *bingyn *yn* y cnawt, cenad Satan im cernodio, rac tra ymdderfaf*æl* o hanof. Am y peth hwn *mi* a atolygais yr Arglwydd dair glwaith, ar *vot* iddo ymadael a mi. Ac ef a ddyvot wrthyf, Digon yti vy rhat *i:* can ys vy-nerth i a *berffeithir trwy wendit. Llawen iawn gan hyny yr ymhoffaf *vi* yn hytrach yn vy-gwendid*æ*, val y trico nerth Christ ynof. Can hyny ydd ymddigrif*ha vi* yn-gwendid*æ*, mewn am*p*archion, mewn ang*h*enion, yn ymlidiae, yn-cyfyngder*æ* er mwyn Christ: can ys pan wyf wan, yno ddwyf gadarn. Ynfyd oeddwn ymffrostio: chwi*chwi* am cym*p*ellawdd: can ys ‡dylyeswn i gahel vy-cannol genychwi: can ys yn-*d*im nyd oeddwn is*elach* na'r gwir bennaf Apostolion, cyd nad wyf ddim. *Arwyddion Apostolieit a weithredwyt yn ych plith chwi ‡gan vawr *ammynedd, gan arwyddion, a' rhyveddodae, a' ‡nerthoe-weithredoedd.

* blwydd, blyddynedd
‡gyvodwyt Gr. draisiwyt
‡ bot ei
* anrhaethawl
‡ possibl i ddyn ei hadrodd
* rhyfygwn ffrostiwn
‡ ymgyfodi
* ragorieth-odieth, amylder
‡ Gr. *scolpen*, aseth, picell, pric
* gwpleir
‡ dirpreswn
* Argoelion
‡ trwy
* ymaros doyoddefgarwch
‡ meddianteu, galluoedd, gwyrthieu

Can ys pa beth yw, ar oeddech*vi* yn is*elach* nac Ecclesi*dd* eraill, odieithr na vum *ddiogswrth-arnoch? maddeuwch i mi hyn o *gam*vedd*. Wely, y drydedd waith *vy*vi yn parot y ddyvot atoch, ac *eto* ny byddaf-

* 'ormesol
* sachaed

ddiog-ormesol-arnoch: can na cheisiaf yr *pethe sydd* yddoch, anyd *chvvy*chwi: can na ‡ ddylyei y plant * cascly *da* ir tadeu, anyd y tadeu ir plant. A' my*vi* yn llawenaf olla ‡ draulia, ac a ymdrauliaf dros eich eneidieu: * cyd po vwyaf ich caraf, lleiaf im cerir. Eithr ‡ bid na phwyseis arnoch: er hyny can vy-bot yn * gall mi a'ch delhiais a ‡ dichell. A * hudais i chwi am ych da drwy neb or ei a *dd*anvonais atoch? *Mi* ddesyfais ar Titus, a chyd ac ef yd anvonais vrawt: a hudodd Titus chwi am ddim och da? any * rodiesam yn yr vnryw yspryt? any *rodiesam* yn yr vn ryw * lwybrae? Trachefn, *a* dyby*g*wch*vvi* may ymguso*di* ydd ym ni wrthych? ydd ym yn dywedyt rac bron Duw yn-Christ. Eithyr *gvvneuthur ydd ym* bop peth, *vyg*caredigion, er adailadaeth i chwi. Can ys ofny 'rwyf rac pan ddelwyf, na'ch caffwy yn gyfryw rei ac a ‡ vynnwn: ac im ceffir inheu y chwi*theu* yn gyfryw *vn* ac ny vynnech, a' rrac *bot* ymryson, cenivgenu, * dig*ofein* cynnenneu, ‡ goganeu *ym*hustinge*u*, ymchwyddo *ac* ancydvot. *Mae arna vi ofn* rrac pan ddelwyf drachefn, vot i'm Duw * vyngestwng yn eich plith, a' dwyn galar dros lawer yr ei a bechasant eisius, ac ny chymer*e*sont ediueirwch am yr aflendit, a'r godinep, a' ‡ nwyfiant, a wnaethant.

‡ dderperei
* dresori, ystorio, roi i gadw
‡ waria,
* er
‡ perhan
* ddichellus, gyfrwys
‡ ddespinais
* cherddesam
* olion
‡ ewylyswn
* llid
‡ absen eirio drwc
* vy iselu
‡ andiweirdep, anlladrwydd, drythyllwc

Pen xiij.

Mae ef yn bygwth yr ei anhydyn, Ac yn datcan beth yw y veddiant ef wrth ei testiolaeth hwy hunain. Hefyd y mae yn dangos beth yw effect yr epistol hwn. Yno gwedy darvod iddo y hannoc y wneuthur a ddylyent, y mae yn damuno yddynt lwyddiant yn gwbl.

LLYMA 'r drydedd waith i mi y ddyvot atoch. Yn-geneu dau neu dri o testion y bydd safadwy pop gair. Racddywedais ywch, a' racddywedaf ywch: megis be bawn * wydd-yn-gwydd yr ail-waith, velly yr scrivenaf yn absen wrth yr ei ym blaen llaw a bechasant, ac wrth bawp ereill, *can* a's dawaf drachefn ny*d* arbedaf. Can y-chwy geisio profiat o Christ, yr hwn a ymadrodd ynofi, yr hwn tu ac ato-chwi nyd yw wan, eithr nerthoc *yd*yw ynoch. Can ys cyd crogit ef ‡ o *ran ei* wendit, er hyny byw ydyw trwy * nerth Duw. A' diau *yw* ein bo ni*nheu* yn weinion ynt*ho* ef: eithr byw vyddwn y gyd ac ef, trwy nerth Duw *tu ac at* y chwi. Profwch eichunain a ytych yn y ffydd ‡ ecsamnwch

* Hon ywr
‡ yn presennol, yn gynnyrchiol
* prawf
‡ herwydd
* allu
‡ Ymbrofwch, ymsillwch, ymgreffwch

* wyddoch
‡ anvad, drwc
* gweled, dangos
‡ honest

ychunain: anyd *adwaenwch eichunain, *'sef* y'r Iesu Christ vot ynoch, a ddyeithr ychwy vot yn ancymeradwy? A' gobeithaf y gwybyddwch nad ym ni yn ‡ancymeradwy. A' *mi* archaf y Dduw na wneloch ddim drwc, nyd er *cael eyn* *egluro ni yn gimradwy, anyd er y chwi wneuthur yr hyn 'sy ‡syber*vv*, cyd bom ni megis yn *rei* ancymeradwy. Can na allwn *ni vvneuthur* dim yn erbyn y gwir*ioned*, amyn tros y gwir*ionedd*. Can ys llawen yym pan *yd*ym ni yn weinion, a'ch bot chwi*theu* yn gryfion: hynn hefyd a ddamunem *'sef* eich perfeithrwydd *chvvi.* Am hyny ydd wyf yn *eich* absen yn scrivennu y petheu hynn,

‡ yn presennol, yn gydrychiol
* erwydd yr awdurdot
‡ ymgystriwch
* chymdeithas, ymgyfran

rrac ymy *pan vryf* ‡wydd-yn gwydd, arver o vot yn dost, *wrth y meddiant a roes yr Arglwydd y-my er adail*ad*, ac nyd er dinistr*ad*. Bellach vrodr, ewch yn-iach: byddwch perfeicth: ‡ymgofforddiwch: ymgydsynniwch: byddwch vyw yn dangneddefus, a' Duw y cariat a'r tangneddyf a vydd gyd a chwi. Anerchwch eugylydd a chusan sanct*aidd.* Y mae 'r oll Sainct*æ* yn *erchi* ych anerch. Rat ein Arglwydd Iesu Christ, a' chariat Duw, a *chommun*deb* yr Yspryt glan *a vo* gyd a chwi oll, *Amen.*

Yr ail *epistol* at a Corinthieit, a scrivenwyt o Philippi, dinas ym-Macedonia, *ac anuonwyt* trwy *law* Titus a' Lucas.

EPISTOL PAUL APOSTOL
AT Y
GALATIEIT.

YR ARGVMENT.

Y GALATIEIT gwedy ey haddyscu gan S. Paul yn-gwirionedd yr Euangel, a dderbynieson yr apostolion ffeils, yr ei yn ol yddyn ddyvot y mewn, yn y absen ef a lygresont burdep dysceidaeth Christ, ac a ddangosesont vot yn angenraid cadw ceremoniae y Ddeddyf, yr hyn y mae yr Apostol yn y resymu mor ddwys yn y erbyn, val y mae yn provi a's caniedit hyny bot yn diwreiddio iechedwrieth dyn a brynawdd Christ: can ys wrth hyny y tywyllit golauni yr Euangel: y llwythit cydwybot: y cymyscit y ddau testament, y cadarnheit cyfiawnder dyn. Ac o bleit bot y dyscyawdwyr feils yn cymeryd arnyn, val pe eu danvouesit hwy y gan yr Apostolion penaf, ac nad oedd i Paul ddim awturtot anyd ymadrodd oi waith y hunan, y mae ef yn provi y vot yn

Apostol wedy ei ordeinio gan Dduw, ac nad yw ef yn is law yr Apostolion eraill: yr hyn beth wedy'r gadarnhau, y mae yn myned rhacddaw yw bwrpos, gan brovi ddarvot ein cyfiawnhau ni yn rhat geir bron Duw eb na gweithredoedd na cerimoniae: yr ei hagen yn ei hamser oedden yn gwasanaethu ac yn buddio: anyd yr awrhon nyd ynt yn vnic yn ffigurae anvuddiol, anid hefyd yn enbyddus, can vot Christ y gwirionedd a thervyn y petheu hyny wedy dyvot: erwydd paam e ddyly dynion yr awrhon groesawy y rydddit, a brynawdd Christ ai waed, ac nyd bot ei cydwybot wedy ei rhwydo ai maglu gan hoynyneu athraweth dynawl: o'r dywedd mae'n dangos ym-pa beth y mae y rhydddit hyn yn sefyll, a' pha ryw weithredoedd a berthyn yddei.

EPISTOL PAUL APOSTOL AT Y GALATIEIT.

Pen. j.

Paul 'sy yn argyhoeddi ei hanwadalwch can yddyn 'oddef ei hudaw gan y gau ebestyl, yr ei a precethent vot yn angenreidiol cadw ceremoniae 'r Ddeddyf er iechedwrieth, Ac yn gwrthgyfarch yr ei 'sy yn precethu amgen vodd no Christ yn llwyrbur. Mae yn dangos y vuchedd y hun, yn mawrhau ei swydd a'i Apostolieth, ac yn declaro y vot y hun yn 'ogyfiuwch a'r Apostolon pennaf.

PAUL Apostol (nyd gan ddynion, na thrwy ddyn.
anyd trwy Iesu Christ, a' Duw tat yr hwn y
cyvodes ef o veirw) a'r oll vrodur 'sy 'gyd a mi, ad
Ecclesi Galatia: *rat *vo* gyd a chwi a' thangneddyf (* Gras)
y gan Dduw Tat, a' *chan* ein Arglwydd Iesu Christ,
yr hwn y rhoddes y hun dros ein pechotae, val in
gwaredai y wrth y cydrychiol vyd drwc *yma* erwydd
ewyllys Duw a'n Tat, ir hwn *y bo* gogoniant yn oes*oedd*
oesoedd, *Amen.* Ryvedd yw genyf mor vuan ich
‡ysmutwyt *ymaith* i *Euangel arall, y wrth yr vn ach (‡ arweddwyt treiglwyt)
galwesei yn rhat Christ, yr hwn nyd oes *Euangel* arall, (* athraweth)
anyd bot rei ich ‡trallodi, ac yn wyllysu *datroi (‡ trwblio)
Euangel Christ Eithyr pe's *nyn*i neu Angel o'r nef (* dadchwelyd)
a brecethei ywch amgen, na hynn a precethesam ywch,
‡malldigedic vo. Mal y racddywedasam, velly y (‡ bid ef yn esgymun)
dywedaf yr awrhon drachefn, A's precetha neb y chwy
yn amgen*ach*, nac yd er byniesoch, *malldicedic vo. (* bid ffiaidd beth ef)
Can ys yr owrhon *ai* precethu 'r wyf *athravveth* dynion,
ai '*r yddo* ‡Duw? ai ceisio 'ddwyf rengu bodd dynion?
o bleit a's etwo y ‡rengwn vodd dynion, ny'*s* byddwn (‡ boddhawn, bodlonwn)
was Christ. Weithion y mynnaf ywch wybot, vrodyr,
am yr Euangel a precethwyt geny vi, nad oedd *hi*

* yn ol ‡ nys dyscais vi * vy-treigl vymwreddiat, vymddugiat, vy-buchedd, vy-helhynt ‡ broffdiais, lwyddais * yr Iuddewiaeth ‡ ne cyfoedion * Gr. *zelotes* ‡ o sodiadeu vynhadeu * yscaresei ‡ eglurhau ne, i mi bregethu * chyfrinecheis ymgygorais, ymorolais, chydleisiais, chydsumiais ‡ ar ben * drigais ‡ ond, amyn * car ‡ wele * euangelu ‡ dinistro * molianu	* crwydd dyn. Can na's *der*byniais y hi gan ddyn, ac ‡ny'm dyscwyt *hi i mi*, eithr trwy ddatguddiat Iesu Christ. Can ys clywsoch *son am* * vy-cytro i gynt, yn y ddeddyf-Iuddewic, val y tra erlynais ar Eccles Duw, ac ei *h*anreithiais, ac a ‡ vuddiais yn * y ddedd*yf*-Iuddewic *gor*uwch llawer *o'm* ‡cyfeillion yn vy-genetl vyhun, ac oeddwn vwy * awyddus o lawer i ‡ a thrawaetheu vy-tadeu. Eithr pan vu dda gan Dduw (yr hwn am * gohanesei o groth vy mam, ac *am* * galwesei trwy y rat ef) y ddatguddiaw ei Vap ‡ynof, val y byddei y-my ‡ *y* euangelu ef ymplith y Cenetloedd, yn y man n*yd* * ymchwedl*ey*ais a chnawt a' gwaed: ac ny ddaethym drachefn i Caerusalem at yr ei 'n a *vesynt* Apostolion o'm blaen i, anyd myned *arvnaethym* i Arabia, ac a ddychwelais drachefn i Damasco. Yno ‡gwedy tair blynedd y daethym drachefn i Caerusalem y *ym*weled *a* P*h*etr, ac a * arosais y gyd ac ef pem*p*thec dier*not*. A' neb*un* or Apostolon ny's gwelais, ‡ dyeithr Iaco * brawd yr Arglwydd. Ac am y petheu 'ddwy 'yn y scrivennu atoch, ‡ nachaf *vi yn testolaethu* geir bron Duw, nad wyf yn dywedyt celwydd. Gwedy hyny, yr aethym i dueddac Siria a' Cilicia: can ys ni'm adwaenit wrth wynep gan Ecclesi*dd* Iudaia, yr ei *oeddent* yn-Christ. Eithr clywed a wnaethent *vvy* yn vnic rei *yn ddyvvedyt*, Yr vn oedd yn ein ymlit ni gynt, 'sydd yr awrhon yn * precethu'r ffydd, yr hon oedd ef gynt yn hi ‡anreithiaw. A' * gogoneddu Duw a wnaethant am danaf.

Pen. ij.

* *goddi, geryddu, veio ar* ‡ *ddevnydd*	Gan gadarnhau bot y Apostoliaeth ef ywrth Dduw, Y mae yn dangos paam nad enwaedwyt Titus, ac nad yw ef ddim is law yr Apostolion ereill. Ie, a' darvot iddo * argyoeddi Petr Apostol yr Iuddeon. Gwedy hyny mae ef yn dyvot at ei ‡nod pennaf, 'sef yw hynny provi bot cyfiawnhad yn dyvot yn vnic o rad Duw gan ffydd yn Iesu Christ, ac nyd gan weithredoedd y Dleddyf.
* ympen, yspeit ‡ escennais * aethym i vyny drwy weledigeth ‡ wrthyn y hun * ddiffrwyth	YNO * ar ben pedair blynedd ar ddec *gvvedy*, yr ‡ aethym y vyny drachefn i Caerusalem y gyd a Barnabas, ac a gymerais y gyd a mi Titus hefyt. Ac * a escen*d*ais gan *dd*atymguddiat, ac a gyd esponiais ac wynt yr Euangel yr hon yddwyf yn ei phrecethu ym-plith y Cenetloedd, eithr ‡ o'r naill tu gyd ar ei oedd yn bennaf, rrac mewn vn modd y rhedwn, neu y rhedeswn yn * over: eithr na T*h*itus rhwn oedd gyd a my*vi*,

cyd bei ef Groecwr, ny chympellwyt yw enwaedu er yr oll ffeils vroder a ymluscesont y mewn: yr ei a ymdroscwyddesent y mewn i graffu ar ein rhydddit ni, 'sydd genym yn-Christ Iesu, er yddynt ein dwyn i gaethiwet. Yr ei ny chynwysesam ‡o ddarestyngedigeth *enhyd awr, val y trigei gwirionedd yr yr Euangel yn safadwy y gyd a chwi. A' chan yr ei a dybit eu bot yn vawr, *ny ddysceis ddim* (beth oedden wy gynt, ‡ny'm dawr i: ny chymer Duw *ansawd *vn* dyn) er hyny, yr ei pennaf ny chydesponiesant ddim a mi*vi*. Eithyr yn-gwrthynep, pan welesant ddarvot rhoi ato vi yr Euangel yr ei dienwaediat, val *y rhoesit* i Petr ar *yr ei* 'r Enwaediat: (can ys yr hwn oedd ‡nerthoc drwy *lavv* Petr yn yr Apostoliaeth *ar yr ei 'r* Enwaediat, oedd hefyt yn nerthoc trwy*ddofine* yn-cyfor y Cenetloedd) a' phan wybu Iaco, a' C*h*ephas, ac Ioan am y rat a roddwyt i mi, yr ei a gyfrifir eu bot yn golo*f*nac, wy roesant i mi ac i Barnabas ddeau ddwylaw cymddeithas, val *y byddei y ni precethu* ir Cenetloedd, ac wynteu ir *ei* or Enwaediat, *gan rybuddio* yn vnic *ar vod* yni goffau 'r tlodion: yr hyn hefyt yr oeddwn yn astud yw wneuthur.

‡ selu, syllu

* gan, drwy

‡ gymeint ac awr,

* nyd, gwaeth geny vi

‡ *prosopon*, personam

* 'rymus

* bilere

A' gwedy dyvot Petr i Antiocheia, *mi* *y gwrthsefais ef yn *ei* wynep: can ys y vot ar vai. O bleit cyn dyvot 'rei ywrth Iaco, ef a vwytaei gyd a'r Cenetloedd: anyd gwedy y dyvot *h*wy, ef a *enciliawdd ac ‡ymhanodd *yvvrthynt*, can *iddo* ofni *rac* yr ei oeddent o'r Enwaediat. A'r Iuddaeon eraill cydffuantu ac ef a wnaethant, yd y n y dducit Barnabas yw ffuant wy hefyt. Eithyr pan welais, nad oeddent yn troedio yn vnion at 'wirionedd yr Euangel, y dywedais wrth Petr yn-gwydd pawp *oll*, A's tu*di* ac yn Iuddew wyt yn byw mal y Cenetloedd, ac ny*d* mal yr Iuddeon, paam y cympelly *ni* y Cenetloedd y *vyw mal yr Iuddeon? Ny*ni y savvl ym* Iuddeon ‡wrth anian, ac nyd pechaturieit o'r Cenetloedd, a wyddam na chyfiawn*heir* dyn gan weithredoedd y Ddeddyf, anyd gan ffydd Iesu Christ: 'sef *ny*ni *meddaf*, a credesam yn Iesu Christ, mal in cyfiown*h*eid y gan ffydd Iesu Christ, ac nyd gan weithrede*dd* y Ddeddyf, o bleit gan weithrede*dd* y Ddeddyf ny chyfiawn*heir* vn *cnawt. Ac a's wrth geisio cael ein cyfiawni trwy Christ, in ceffir ni*nheu* yn pechaturieit, a *yt*yw Christ *gan hyny* yn wenidoc pechot? ‡Ymbell oedd. Can ys a's adeilaf drachefn y petheu a ddinistr-

‡ a sefeis yn ei erbyn gwrthleddais

* ledtynodd

‡ ymyscarodd

* Iuddewu

‡ o natur

* 'sef dyn

‡ Na'ato Duw

* drespaswr anghyfreithiwr, draws
‡ wyf

ais, ydd wyf yn gwneuthur vyhun yn *droseddwr. Can ys *myvi* trwy'r Ddeddyf ‡vum varw ir Ddeddyf, *ac* val y bawn byw y Dduw, im crogwyt y gyd a Christ. Val hyn byw ytwyf *eto,* nyd *myvi* yr awrhon, eithr Christ 'sy vyw yno vi: ac am y byw ddwy 'r owrhon yn y cnawd byw ddwyf gan ffydd ym-Map Duw, yr hwn a'm carawdd, ac ei rhoddes y hunan y trosof. Nyd wyf yn dirym*io* rrat Duw: o bleit a's ywrth y Ddeddyf y *mae* cyfiawnder, yno y bu varw Christ eb achos.

Pen. iij.

Mae ef yn ei ceryddy hwy yn dost, Ac yn provi wrth lawer o resymae vot cyfiawnat yn dyvot y can ffydd, Val y mae yn eglur wrth esempl Abraham, Ac wrth swydd, a' theruyn y Ddeddyf, A' ffydd.

* rivodd
‡ chredech, uvyddhaech
* rac argaphwyt

A GALATIEIT ynfidion, pwy a'ch *llygatdynawdd chwi, val na ‡'lynech wrth y gwiri*onedd,* i ba 'r ei y *racyscythrwyt, Iesu Christ o vlaen eich llygait, *ac* yn eich plith y crogwyt? Hyn yn vnic a chwenychwn ei ddyscu genwch, *Ai* wrth weithre*dd* y Ddeddyf yd erbyniesoch yr Yspryt, ai wrth glywet *precethu'r* ffydd? *A* ytych mor ynfydion, a' gwedy ywch ddechreu yn yr Yspryt, y mynech yr awrhon eich perffeithio gan y cnawt? *A* ddyoddefesoch-*vvi* gymeint o betheu yn over? ac a's yn over *yvv.* Yr hwn gan hyny 'sydd yn trefnu ywch yr Yspryt, ac 'sy'n gwneuthur gwyrthieu yn eich plith, *a vvna ef hyny* wrth weithrede*dd* y Ddeddyf, ai wrth glywet y ffydd *gvvedy hei phrecethu? Nid amgen* megis y credawdd Abraham y Dduw, ac ei cyfrifwyt y-ddaw yn gyfiawnder. Gwybyddwch gan hyny, mae yr ei y 'sydd or ffydd, yr ei hyn yw plant Abraham. Can ys yr Scrythur yn rac welet, y cyfiawnei Duw y Cenetloedd trwy ffydd, a rac euangelawdd i Abraham, *gan ddyvvedyt,* Yno-ti y bendithir yr oll Genetloedd. Ac velly yr ei '*sydd* o'r ffydd, a vendithir y gyd a'r ffyddlawn Abraham. Can ys cynniuer ac ynt o weithre*dd* y Ddeddyf, y dan velltith y maent: can yscrivenedic yw, *Ys* malldigedic pop vn nyd erys yn yr oll petheu, a yscrivennir yn llyfer y Ddeddyf, y'w gwneuthur *vvynt.* Ac na chyfiawnir neb*un* wrth y Ddeddyf yn-golwc Duw, amlwc yw: can ys y cyfiawn vydd-byw *wrth ffydd. A'r Ddeddyf nyd yw o ffydd: eithyr y dyn a wnel y petheu hyny, a vydd byw yntynt

* gan

vvy. Christ a'n prynawdd *ni* ‡ywrth velldith y Ddeddyf, pan wnaethpwyt ef yn velldith trosam, (can ys y mae 'n scrivenedic, *Ys* malldicedic pop vn 'sy ynghroc a'r bren) val y delei vendith Abraham ar y Cenetloedd trwy Christ Iesu, val yd erbyniem addewit yr Yspryt trwy '*r* ffydd. Broder, dywedyt ydd wyf val *y gvvna* dynion, Cyd na bo an*d* am*b*ot dyn gwedy y cadarnheir, *eto* ny ddirymia neb ef, ac ny *ddyd dim wrtho. Weithion i Abraham ac ‡y'w had y gwnaethpwyt y gaddeweidion. Ny ddywet ef, Ac i'r hadac, megis *yn dyvvedyt* am lawer: eithyr, Ac ith *had *ti*, megis am vn, yr hwn yw Christ. A' hyn a ddywedaf, am y Ddeddyf yr hon oedd petwarcent a dec blynedd ar vcain gwedy, na ddichon *hi* ddiddymio yr ‡Am*b*ot yr hon a racgadarnheit gan Dduw erwydd Christ, val y dirymia hi yr addewit. O bleit a's o'r Ddeddyf *y mae* 'r etiveddieth, nyd *yvv ynteu* mwy *wrth y gaddewit, eithr Duw a roddes *yr etiueddieth* i Abraham wrth 'addewit. I ba beth gan hyny *y gvvasanaetha* 'r Ddeddyf? O bleit ‡trosoddeu y doded *y* hi, y'n y ddelei yr had *hvvnvv* y gwnaed yr addewit yddaw: ac y hi a ordeiniwyt gan Angelion *yn llaw Cyfryngwr. A' Chyfrynggwr nyd yw ‡i vn: eithyr Duw 'sydd vn.

A yvv 'r Ddeddyf gan hyny yn erbyn yr a ddeweid*ion* Duw? *Ymbell oedd: Can ys pe rhoesit Deddyf a allesei ‡beri bywhau, yn wir e vesei cyfiawnder o'r Ddeddyf. Eithyr yr Scrythur '*lan* a argaeawdd yr oll *petheu* y dan pechot, y'ny rodddit y gaddewit *wrth ffydd Iesu Christ ir sawl a credant. Eithr cyn *na* dyvot y ffydd, in cedwit y dan y Ddeddyf, ac in goarcheit ir ffydd, a *dd*atguddit rhac llaw. Ac velly y Ddeddyf oedd ein *h*athro *in dvvyn* at Christ, val in cyfiawnheit ni wrth ffydd. Eithr wedy dyuot y ffydd, ny*d* ym ni mwy*ach* y dan athro. Can ys chwi oll'sy *yn* plant *i* Dduw gan *y* ffydd yn-Christ Iesu. Can ys *chvvychvvi* oll a'r a vatyddiwyt ‡i Christ, a wiscesoch Christ. Nyd oes nac Iuddew na Groecwr: nid oes na chaeth na rrydd: nyd oes na *gwrryw na benyw: can ys yr vn *yd*yw-chwi oll yn-Christ Iesu. Ac a's ‡i Christ *yddyvvch*, yno ydd ywch yn had Abraham, ac yn etiueddion *wrth addewit.

‡ rrao

Yr Epistol y xiij. Sul gwedy Trintot.

* 'osyt, rydd
‡ yddy
* hedyn
‡ testament, dygymot
* gan
‡ camwedde, angyfraithieu
* trwy
‡ rhwng
* Na ato Duw
‡ roi bywyt
* trwy, gan
‡ yn
* mab na merch
‡ Christ ach pieu
* can

Pen. iiij.

Dangos y mae paam yr ordiniwyt y ‡ ceremoniae. Yr ei ac hwy yn wascodae a orvydd yddyn dervynu pan ddel Christ y disglaer wir-

‡ *cynneddfeu*

ionedd. Mae ef yn y hanoc wy drwy ryw gygcorion, Ac yn cadarnhau ei ddadl ac esempl gadarn neu ddamec.

Y Sul gwedy Natalic
* vab
‡ er y vot
* oll, ar cwbl
‡ tutorion, arffedogion

WEITHIAN meddaf, tra vo'r etivedd yn *vachcen, nyd oes goha*ieth* rhyngto a gwas, ‡cyd bo*d* ef yn Arglwydd *pawp *dim*, eithr y mae ef y dan ‡ ymgleddwyr a' llywodraethwyr, y*d* y pryd a 'osodes y tat: Ac velly ni*nheu* pan oeddem vechein, oeddem yn gaith*ion* y dan y gwyddorion y byt. Eithr gwedy dyvot cyflawnder yr amser, yd anvones Duw ei Vap yn wneuthuredic o *wreic, ac yn wneuthuredic y dan y Ddeddyf, val y prynei ef yr ei oedd y dan y Ddeddyf, val y gallem *dd*erbyn y *braint* ‡mabwrieth. A' chan eich bot yn veibion, yd anvonawdd Duw Yspryt ei Vap ich calonheu, *rhwn* 'sy yn llefain, Abba, Dat. Ac velly nyd wyt mwy was, amyn map: ac a's map, *yr vvyt* hefyt yn etiuedd *i* D*d*uw trwy Christ. Sef y pryd, nad adwaenech*vvi* Dduw, y gwasanethech yr ei, *wrth anian nyd yyn dduwieu. Ac yr awrhon a chwi yn adnabot Duw, and yn hytrach yn adnabodedic gan Dduw, pa wedd yr ymchwelesoch drachefn at egwan a' *thlodion 'wyddoreu, yr ei y mynwch ymgaethiwo yddynt drachefn yn *eich* ‡gwrthgarn? Cadw *diernodie ydd ych, a' misoedd, ac amsero*edd*, a' blynydd*edd*. Mae arnaf ofn am dano'ch, rac darvot i mi ‡lafurio wrthych yn over. Byddwch val vy*vi*: can ys mi*vi* '*sydd* val chwi*chvvi*: broder, atolwc yw'ch: ny wnaethoch ddim *eniwed i mi. A' gwyddoch, pan-yw trwy wendit y cnawt yr euangelais ywch ‡y waith gyntaf. A' phrawf*iad* o hanof yr hyn *oedd* yn vy-cnawt, ny ddirmigesoch, ac ny *'omeddesoch: anyd val Angel Duw, *ie* val Christ Iesu im *d*erbyniesoch. Pa *vn* yno oedd eich dedwyddwch? can ys ydd wy'n test ywch, pe besei possibil, y tynnesech allan eich llygait, ac y rhoesech i mi. Aethym i gan hyny yn 'elyn ywch, o bleit i mi ddywedyt y gwir ywch? Y maen hwy *yn eiddigedu*s* drosoch ‡nyd yn iawn*vodd:* eithr hwy vynent eich cau *chvvi* allan, val y bei chwi **vot* ac eiddigedd am danynt wy. Eithr peth ‡da*onus* yw cwbl garu yn wastad ym-*p*eth da*onus*, ac nyd yn vnic pan wyf * wydd-yn-gwydd a' chwi, vy-*p*lant-bychein, yr ei 'rwyf eilwaith yn eu *h*escor, *yd* y'n y ‡ffurfer Christ ynoch. A' mynnwn vy-bot y gyd a chwi yr awrhon, val y gallwn newidio vy *llef: can ys ‡petrusaw ydd wyf am danoch. Dywedwch i mi, yr ei a vynnwch vot y dan y Ddeddyf, a ny chlywch y Ddeddyf? Can ys

* bun, wreic nith, verch
‡ mab-wys, eyn-wys
* o natur
* angenoc, eisieuedic, rheidusaidd
‡ or dechreu o newydd
* dyddieu
‡ drafaelu
* camwedd
‡ yn y blaen
* wrthnebesoch, wrthodesoch
* ich gorderchu
‡ ar gam, ynghani,
* yn gorllwyn
‡ tec, prydverth gwiw
* yn presentol, yn gydrychiol gyd a chwi
‡ lunier
* llais
‡ amheu, dowto

mae'n yscrivenedic, vot i Abraham ddau vap, vn o wasanaethwreic, ac vn o'r wreic-rydd. Eithyr hwn oedd o'r wasanaethwyr, a anet *erwydd y cnawt: a' hwn oedd or wreic rydd, *a aned* wrth yr addewit. Wrth y petheu hyn y dyellir peth arall: can ys *mamæ* hyn yw'r ddau ‡Testament, vn yr hon yw Agar o vynyth Sina, '*sy* yn cenedlu i gaethiwed (can ys Agar *neu* Sina mynyth yw yn Arabia, ac y maeyn *cyf*atep i Gaerusalem ys yd yr awrhon) ac y mae yn gaeth hi ai phlant. Eithr Caerusalem *vcho*d* y sy rydd: yr hon yw 'n mam ni oll. Can yscrivenedic yw, Llawenha *dydi* ‡ddiepil yr hon nyd wyt yu *planta: tor allan a' llefa, yr hon ny*d* wyt yn escor: can 'ys ir ‡ddiffaeth y mae mwy o lawer o blant, nac *i hon sy a gwr yddi. Can hyny vroder, ydd ym ni vnwedd ac Isaac, yn plant yr addewit. Eithr megis y pryd hyny hwn a anet ‡erwydd y cnawt, a ymlidiai yr vn *a aned* erwydd yr yspryt, ac velly yr awrhon. Eithr pa ddywait yr Scrythur? Bwriwch allan y wasanaethwreic *hi* a'i map: can na bydd map y wasanaethwreic *yn* etiuedd gyd a map y *vvreic* rydd. Can hyny vroder, nyd ym ni veibion y wasanaethwreic, any*d* y *vvreic*-rydd.

Yr Epistol y iiij. Sul yn y Grawys
* ar ol
‡ Ddygymbot
* vry
‡ anvap, hesp
* planny
‡ ddiwrioc
* ir wrioc
‡ ar ol

Pen. v.

Mae ef yn ceisio y tynnu hwy ywrth yr Enwaediat. Ac yn dangos yddyn yr ymladd rhwng yr Yspryt ar cnawt, a' ffrwytheu pop vn o'r ddau.

SEFWCH-*yn-safadvvy* yn y rhydddit y*n* rhyddaodd Christ ni, ac na *rwyder chwi drachefn ac iau caethiwet. ‡Nacha, mi Paul a ddywedaf wrthych, a's *chvvychvvi* a enwaedir *arnoch*, ny ‡vuddia Christ ddim ywch. Can ys test*i*af drachefn i bop dyn, yr hwn a enwaedir *arno*, y vot ef yn *rhwym y gadw 'r ‡Ddeddyf oll. Chwi *ach* *ymddadwnaethoch y wrth Christ: pa 'r ei pynac ich cyfiawnir gan y Ddeddyf, *ys* cwympesoch y wrth rat. Can *ny*ni trwy 'r Yspryt ym yn ‡gwilied am 'obeith cyfiawn*h*ad wrth ffydd. Can ys yn-Christ Iesu nac Enwaediat ny *vuddia ddim, na dienwaediat, any*d* ffydd yr hon a waithia ‡trwy gariat. Yr oeddech yn redec yn *brydverch: pwy ach rwystrodd, val na*d* ‡vvyddhaeth ir gwir*onedd?* Nyd *yvv'r* *grediniaeth hon ywrth *yr* hwn a'ch gailw. Ychydic ‡surdoes a sura yr oll *does. Mae geny vi 'obeith am danoch trwy 'r Arglwydd, na byddwchwi

* ddalier
‡ Wele
‡ lesa, phrofitia
* ddyledwr
‡ cwbl or Gyfreith
* ymddileusoch, ymddirymiesoch
‡ dysgwyl
* thal
‡ gan
* deo dda
‡ chredecst
* cygcor hwn
‡ leven
* delpyn

o ddun meddwl amgen: eithyr hwn 'sydd ich trallodi *chvvi*, a ddwc *ei* varn*edigeth*, pwy '*n* pynac *vo. Ac a's m*ivy*, vroder, 'sydd eto yn preccthu '*r* Enwaediat, paam ydd ys eto im ymlid? velly ef ‡*dd*adwnaed *tramcwydd y ‡groc. Och *dduvv* na thorit ymaith yr ei ach aflonyddant. Can ys vroder, ich galwyt chwi i rydddit: yn vnic nac *arverwch eich* rydddit yn *achos ir cnawd, eithr ‡gan gariat gwasanaethwch *bavvb* y gylydd. Can ys yr oll Ddeddyf a gyflanir yn vn gair, 'sef yn hwn, ‡Cery dy gymydawc mal tu*h*un. A's *ynte* *cnoi ac yssu y gylydd a wnewch, ymogelwch rac ‡ymddifa gan y gylydd.

Wrth hyny y dywedaf, Rodiwch yn yr Yspryt, ac na vid ywch gyflanwy trachwanteu y cnawt. Can ys y cnawd a drachwenych yn erbyn yr Yspryt, a'r Yspryt yn erbyn y cnawt: a'r ei hyn a *gyverbyniant y gylydd, val na alloch wneuthur cyfryw betheu ac a vynnech. Ac a's ‡arweinir chwi y gan yr Yspryt nyd *ydych* dan *y* Ddeddyf. Sef gweithredcdd y cnawd 'sy amlwc, yr ei ynt, tori-priodas, *godineb aflendit, ‡nwy*fiant*, delw addoliat, *swyno, ‡casinep, ‡cynnennu, *gwynvydu, llit, ymgeiniac, tervyscac, *cam*-opinionae, cenvigenn*æ*, lladdiadac, meddtot, ‡glothinep, a'r cyffelyp petheu *hyn*, am pa 'rei y rac ddywedaf ywch, megis ac y rac ddywedais *yvvch*, na bydd ir ei a wna'r cyfryw *betheu*, veddy*annu* teyrnas Duw. Eithr ffrwyth yr Yspryt yw cariat, llawenydd, *tangneddyf, ‡an mynedd*d*, tiriondep, dayoni, ffydd*londep*, *gwarder, ‡artem*pr* yn erbyn y cyfryw nyd oes vn D*d*eddyf. Can ys 'rei *yddo* Christ, a groccsont y cnawnt *gyd* a'u *wniae ai *dra*chwantac. A's byw *yd*ym yn yr Yspryt, rhodiwn hefyt yn yr Yspryt. Na ddeisyfwn ‡wac 'ogoniant, gan ymannoc eugylydd *ac* yn *ym*-genuigennu wrth eu gylydd.

[Margin notes: * yw; ‡ ddilewyt, e; * darvu am; ‡ galanas, atcasrwydd ywrth y groes; * echlysur, ddevnydd; ‡ trwy; ‡ Car; * brathu; ‡ ymdreulio; *Yr Epistol y xiiij. Sul gwedy Trintot.*; wrthnebant; ‡ tywysir, arweddit; *ffornicrwydd, puteindra; ‡ anlladrwydd; * cyvaredd, Rinic; ‡ gelyniathe, galanas ne ddigasedd; * cenvigenneu; ‡ ynyta; * heddwch; ‡ hwyr-ddic, ne hir oddef; *affeithieu; ‡ clodorwac]

Pen vj.

Mae ef yn eiriol arnynt vot yn voneddigaidd wrth y gweinion, A' dangos ei cariat broderawl ai cymesurdep: Hefyd ar ymgleddu o hanynt wenidogion ei Eccles, Bot parhau, Ymhoffi yn ‡croc Christ, I adnewyddiat bywyt, Ac yn y dywedd y mae yn damunaw yddynt wy y gyd a'r ffyddlonion eraill oll lwyddiant.

[Margin note: ‡ *croes*]

BRODER, a's go*r*ddiwedwyt dyn *mewn ryw vai, *chvvy*chwi ysy yn sprytawl, cywciri*w*ch y cyfryw *vn* ac yspryt gwarder, gan dy ystyried tuhun, rac dy temto di*the* hefyt. *Dygwch ‡*drym*veichiac y gylydd, ac velly cyflanwch Ddeddyf Christ. O bleit a's tyb*ic*

[Margin notes: * Arweddwch; ‡ lwytheu]

neb y vot yn ddim, ac *ynt*ef eb vot yn ddim, y mae wedy ei dwyllo gan ei dyb ei hun. Eithr provet pop vn y'waith y*h*unan, ac yno y bydd ganthaw 'orvoledd yno y*h*un yn vnic ac nyd yn eraill. Can ys pop vn a ddwc y vaich y*hun*an. Bit i hwn a ddyscwyt yn y gair, wneuthur hwn y *dyscawdd ef yn gyfranoc ou oll dda. Na thwyller chwi: ny watworir Duw: can ys pa beth pynac a heua dyn, hyny a ved ef hefyt. Can ys hwn a heua ‡y'w gnawt, o'i gnawt y med lwgr-*edigeth:* eithr hwn a heuo ir yspryt, or yspryt y met vywyt tragyvythawl. Na vlinwn gan hynny yn yn gwneuthu dayoni: can ys yn ei *briavvd*-*amser y metwn, a ddieithr i ni ‡ddefficio. A chan hyny tra vo i ni amser, gwnawn dd*aioni* i bop dyn, ac yn enwedic yr ei, 'sy duylwyth y ffydd.

* dangosoedd
‡ yddy
* bryd
‡ lescau

Welwch *ehelaethet y llythyr a escrivenais atoch a'm llaw vyun. Cynniuer ac a vynnent wneuthur wynep-*tec* yw'ch yn y cnawt, 'sydd ich cym*p*ell i vynnu eich enwaedu, yn vnic val nad ymlidir hwy o bleit *croc Christ. Can nad ynt wy ehunain yr ei a en-waedir, yn cadw y Ddeddyf, anyd deisyfu cael eich enwaedu *chvvi*, val yr ymhoffent yn eich cnawt. Eithyr na ‡bo i mi ddim 'or ymhoffi, anyd yn-croc ein Ar-glwydd Iesu Christ, gan yr hwn y crogwyt y byt i mi, a' mi*nheu* ir byt. Can ys yn-Christ Iesu nac enwaediat ny *vuddia d*d*im, na dienwaediat, anyd creatur newydd. A' chynniver ac a rodiant erwydd y rheol hon, tang-neddyf *vydd* arnynt, a' thrugaredd, ac ar*uchaf* Israel Duw. O hyn allan na *volested neb vi: can ys dwyn yddwyf yn vy-corph nodae ein Arglwydd Iesu. Vroder, Rat ein Arglwyddd Iesu Christ *a vo* gyd a'ch yspryt, *Amen.*

* veint, hyd
Yr Epistol y xv. Sul gwedy Trintot.
* croes
‡ ato Duw
* thal
‡ ar ol
* thrwbled
‡ arllwybre

At y Galatieit yr yscrivenwyt *hvvn* o Ruuein.

EPISTOL PAUL
AT YR
E P H E S I E I T.

YR ARGVMENT.

Tra ytoedd Paul yn-carchar yn Ruuein, yr ymyrhei gau ddyscawdwyr ym-plith yr Ephesieit, yr ei a lygrent yr iawn ddysceidaeth a ddyscesei ef yddynt, erwydd pa bleit yr escrivenawdd ef yr epistol hwn, yw cadarn-hau hwy yn y peth, y ddyscesent ganto. Ac yn gyntaf ar ol ei ym-

anerch, y mae ef yn y diogelu hwy am iachawdwrieth, can y bot wy gwedy eu rhac dervynu gan rydd etholedigeth Duw, cyn na ei geni, ac yn inseliedic i vywyt tragyvythawl trwy yr Yspryt glan, gwedy ei roddy yddynt gan yr Euangel, gwybodaeth yr hyn ddirgelwch, y mae ef yn gweddiaw ar Dduw ei gadarnhau yn ei cyfor. Ac er mwyn nad ymhoffent ynddynt y hunain, mae yn dangos yddynt ei trueni eithaf, yn yr hyn ydd oeddent yn soddedic cyn nac yddynt adnabot Christ, megis popl eb Dduw, Cenetloedd rei ny wnethit addewit yddynt, ac er hyny wrth rydd drugaredd Dduw yn-Christ Iesu, yr iachawyt hwy, ac ei ordeiniwyt yntef yn Apostol yddynt, megis ir oll Genetloedd eraill: am hyny y mae ef yn deisyfu ar Dduw'oleuhau calonae yr Ephesieit a pherfeith ddyall y Vap ef, ac mae'n cygcori yddyn hefyd goffau y dirvawr ddoniae, ac na chynnyrfont gan y gau ebestyl, yr ei 'sy yn ceisio dadchwelyd y ffydd hwy, a' *missing yr Euangel dan draet, yr hon ny phregethwyt yddynt wy, megis wrth ddamwain nei ddigwydd, anid erwydd tragyvythawl gyfrinach Duw: yr hwn wrth y modd hyn ysydd yn cadw yn vnic ei Eccles. Ac am hyny y mae'r Apostol yn canmol ei wenidogeth, can y Dduw wrth hyny deyrnasu ym plith dynion, ac yn peri yddei ddwyn ffrwytheu aml, megis gwiriondep, sainceteidwydd, y gyd ar oll swyddeu a berthynant i ddwywoldep. Yn ddywethaf oll nyd yw ef yn declaro yn vnic yn gyffredin pa vuchedd a ddarparei vot ir Christianogion, and mae'n dangos hefyd yn 'olhanredol, pa betheu a perthyn i 'aiwedigeth pop dyn.

* sathru

Pen j.

Ar ol ei ymanerch, Y mae yn dangos vot yr achos pennaf oi iachawdwrieth hwy yn sefyll yn rydd etholedigeth Duw trwy Christ. Mae ef yn dangos ei wyllys da yn ei cyfor hwy, gan ddiolwch a gweddiaw Duw dros y ffydd hwy. Mawredd Christ.

PAUL Apostol Iesu Christ, gan ewyllys Duw, at y Saincta, yr ei 'sy yn Ephesus, ar ffyddlonion in-christ Iesu: Rat *a vo* gyd a chwi, a' thangneddyf, y *gann Dduw ein Tat, a' *chan* yr Arglwydd Iesu Christ. Bendigedic *vo* Duw 'sef Tat ein Arglwydd Iesu Christ, yr hwn a'n bendithiawdd a phob bendith ysprytawl yn nef*olion* yn Christ, megis yd etholes ef *ny*ni ynddaw ef, cyn *na* sailiat y byt, val y byddem sanctaidd, ac yn ‡ddiargywedd geir y vron ef yn-cariat: yr hwn a'n rac dervynawdd ni, i *vabwrieth trwy Iesu Christ yddo ehun, erwydd gwirvodd y ewyllys ef, er moliant gogoniant ei rat, ‡trwy 'r hwn *rat* y cymeradwyawdd ef *ny*ni yn *ei* garedic, *y* gan yr vn y mae i ni brynedigeth trwy y waed ef, *nid amgen* y madduant pechotae, erwydd y *'oludawc rat ef: a'r hwn y bu ef yn ‡am*p*l yn ein cyfor ym pop doethinep a' dyall, ac a egorodd i ni *ddirgelwch ei wyllys erwydd ei ‡rad vodd, rhwn a *lunieithesei ef ynddaw, *nid amgen* yn llywodraeth *cyf*lawnder yr amsere*dd vod* yddaw gyd gynull yn vn bop peth, ac a'r ysydd yn y nefoedd, ac a'r ys ydd yn y ddaiar, *sef* yn-Christ: yn yr hwn hefyt

* wrth
‡ ddigwliedic, ddivei
* vab-wys, tadwys, tadogeth
‡ ar, gan
* gyfoethoc
‡ helaeth
* mysteri
‡ wirvodd, vodlonrwydd
* bwrposesei, osodesei, arvaethesei

in ‡*d*etholwyt pan in rac dervynwyt erwydd ei rac *osodiat ef, yr hwn a weith*reda* bop dim ‡erwydd cygcor y wyllys ehun*an*, pan yw i ni, yr ei cyntaf a 'obeithesam yn-Christ, vot er mawl y 'ogoniant ef: yn yr hwy hefyt *y gobeitheso-chvvitheu* gwedy ywch glywed gair y gwirionedd, '*sef* Euangel ein iechedv*vrieth chvvi*, yn yr hon hefyt gwedy ywch gredu, ich *in*seliwyt ‡ac Yspryt glan y gaddewit, yr hwn yw *ernes ein etiueddiaeth, hyd bryncdigeth y ‡meddiant *a bvvrcasvvyt* er moliant y 'ogoniant ef. Erwydd paam hefyt, gwedy i mi glybot *son am* y ffydd, 'sy genwch yn yr Arglwydd Iesu, a'r cariat **ar* ir holl Saincт*æ*, nyd wy 'n ‡peidio a dyol*vv*lch drosoch, gan eich coffa*u* yn vy-gweddiae, ar *vod* y Duw ein Arglwydd Iesu Christ, Tat y gogoniant, roddy i chwi Yspryt doethinep, a' *d*atgudd*iat* trwy y gydnabyddiaeth ef, a'r 'oleuo *llygait eich dyall val y gwypoch pa *vn* yw gobaith y *alwedigeth ef, a' pha *vn yvv* golud y 'ogoneddus etiueddiaeth ef yn y Sainct*æ*, a' pha ‡*vn* yw y tra mowredd y veddiant ef yn ein cyfor, yr ei a gredwn, erwydd gweithred*iat* ei *gadr-nerth ef, yr hynn a weithiawdd ef yn-Christ, pan y cyfodawdd ef o veirw, ac e dodawdd ar ei ddeheulaw yn y ‡nefoedd, *tragoruwch oll llywodraeth, a' meddiant, a' gallu, ac Arglwyddiaeth, a' phop Enw, a'r a enwir, nyd yn y byt hwn yn vnic, anyd hefyt yn yr hwn ‡'sy ar ddyvot, ac a ddarestyngawdd bop dim dan y draet, ac y dodes ef goruch pop dim *y vod* yn ben ir Eccles, yr hon yw y gorph ef, '*sef* y gyflawnder ef yr hwn 'sy 'n cyflanwy *pop peth ym-pop peth.

‡ dywiswyt
* luniaeth, arvaeth
‡ ar ol
‡ a'r
* gwystl
‡ gorescyn
* ynghyfor
‡ gorphwys
* golwc
* alwad
‡ *beth*
* gadarn nerthowgrwydd
‡ nefolion
* ympellwch pen
‡ a ddaw
* yr oll betheu

Pen ij.

Bod mawrygu Rat Christ, rhwn yw vnic achos iechedwrieth. Y mae yn dangos yddyn pa sut popul oeddynt cyn ei gorymchwel, A' pha suwt ydyn yr awrhon yn-Christ.

A CHWI*THEU* a *vyvvocaodd ef*, yr ei oeddech wedy meirw yn-camweddae a' phechotae, yn yr ei, gynt y rhodiech *erwydd helhynt y byt hwn ‡ac erwydd y tywysoc a lyw*adraetha* yn yr awyr, '*sef* yr yspryt, 'sy owrhon yn gweithiaw ym-plant anuvydd*dot*, yn cyfrwng pa rei ydd oeddem ni*nheu* hefyt yn *cydtro gynt, yn *tra*chwantae ein cnawt, gan wneuthur 'wyllyse y cnawt, a'r meddwliae, ac oeddem wrth ‡anian yn blant *dig*ofeint*, yn gystal ac eraill. Eithr Duw yr hwn

* ar ddull
‡ ar ol
* treiglo, cyttal
‡ natur
* llid, soriant

'sy ‡'oludoc yn-trugaredd, trwy ei vawr gariat a'r *yn* carodd ef ni, a' phan oeddem wedy meirw gan pechote, a'n cyd vywhaodd ni yn-Christ, *gan rat pa vn* yr iachawyt chwi, ac *an* cyd gyvodes, ac *a'n* *cyflehaod yn y nef*olion leoedd* yn-Christ Iesu, val y dangosei yn yr oesoedd rhac llaw y dirvawr ‡olud y rat ef, trwy ei garedigrwydd y *ny*ni in-Christ Iesu. O bleit can *rat yr iacheir chwi trwy ffydd, a' hyny nyd o hanoch y-hunain: ‡dawn Duw ydyw. Nyd *o weithrede*dd*, rac y neb ymhoffy. Can ys y weith*red* ef *ydym* wedy ein creau in-Christ Iesu y weithrede*dd* da, yr ei a ‡ddarparodd Duw, val y rhodiem ynthwynt, Erwydd paam cofiwch ych bot gynt yn Genetloedd yn-y cnawt, ac ich gelwit yn ddienwaediat gan yr ei'n, a elwir *yr* Enwaediat yn-y cnawt, o waith *dwy*llaw, eich bot, *meddaf*, y pryd hyny eb Christ, ac yn ddieithredic y wrth wladwrieth Israel, ac yn estronieit ywrth yr am*b*odae'r addewit, ac eb obeith genwch, ac yn *rei* d*di*dduw yn y byt. Ac yr awrhon in-Christ Iesu, yr ei oeddech gynt ym-pell, *a wnaethpwyt yn agos*eieit*, *'sef* trwy waed Christ. Can ys efe yw'n tangneddyf, rhwn a wnaeth y ddoy*blaid* yn vn, ac a ddatododd *y* gay*ad* y ‡rhan-baret, gan *ddirymio trwy y gnawd ef y ‡gelyniaeth, *'sef* Deddyf y gorchymynnae *yr hon 'sy yn hanuod* o *'ordinadeu, y ‡wneuthur y ddau yn vn dyn newydd ynddo yhun, *gan* wneuthur tangneddyf *velly*, ac val y *cysiliai ef y ddau a Duw yn vn corph gan *y* ‡grog*iad ef*, a'lladd *gelyniaeth wrthei, ac a ddaeth, ac a ‡Euangelawdd dangneddyf ywch 'yr ei oeddech ym-*p*ell, ac ir ei oedd*ech* agos*ieid*. Can ys trwy*dd*aw ef y mae i ni y *ddwyblaid dywysogeth at y Tat ‡gan *yr* vn Yspryt.

Weithion gan hyny nyd yw-ch' mwy ddieithreit a' dyvodieit: amyn *cyt*dd*inasieit a'r Sainct*æ*, ac yn ‡duylwyth *tuy* Duw, ac wedy *eich* adaila*d* ar *sail*vaeniad* yr Apostolion a' Prophwyti, ac *ynt*ef Iesu Christ *yn bod* yn ‡ben congl*faen*, yn yr hwn yr oll adail*ad* wedy' gyssyltu, a dyf yn tem*p*l *sanctaidd ir Arglwydd, yn yr hwn hefyt y*ch* cyf adailwyt chwi *y vot* yn ‡drigfa*n* Duw *gan *yr* Yspryt.

‡ gyfoethoo
* cydosodes
‡ gyfoeth
* ras
‡ rhoddiat
* wrth
‡ ordeiniodd
* ich
‡ piniwn, vagwyr genol
* ddadwneuthur, ddidymio
‡ digasedd
* ddefodeu
‡ greu
* cymmodei
‡ angeu
* galanas, digasedd
‡ bregethodd
* hyffordd-rwydd
‡ trwy
Yr Epistol ar ddydd S. Thomas.
* cyfwlad,
‡ deulu
* rowndawl
‡ sylvaen cyntaf
* lan
‡ breswylfa, gartref, drigle
* drwy

Pen. iij.

Dangos y mae achos ei garchar. Deisyfu arnynt nad ymellyngent o ran y 'ovid ef, Ac erchi ar Dduw y mae ei cadarnhhau hwy yn ei Yspryt.

OBLEIT hyn *ydd yvv* vi Paul yn carcharor Iesu Christ dros-y-chwi y Genetloedd, a's clywsoch ywrth y llywodraeth y Rat Duw a roed i mi ‡yn eich cyfor, *sef yvv hyny*, *bot Duvv* gan *dd*atguddiat gwedy dangos y dirgelwch hyn y-my (val yr scrivenais vcho*d* yn ychidic *'airiæ*, wrth yr hyn pan ddarllenoch y gellwch wybot vy-dyall yn-*d*irgelwch Christ) yr hwn yn oesoedd eraill ny's *eglurwyt i veibion dynion, val y mae'r awrhon wedy *dd*atguddiaw yw sainct Apostolion ef a' Prop*h*wyti gan yr Yspryt, '*sef* bot y Cenetloedd yn gyd etiueddion hefyt, ac yn cydcorph, ac yn gyfranogion o y addewit ef in-Christ ‡gan yr Euangel, ir hon im gwnaed i yn wenidawc *gan *y* d*d*awn y Rat Duw a roed y-my erwydd ‡grym y veddiant ef. *Sef* y mi*vi* y lleiaf o'r oll Sainct*æ* y rhoddwyt y Rat hwn, ar vot i mi *Euangelu ym-plith y Cenetloedd ‡anchwiliadwy 'olud Christ, ac y eglurhau y y bawp pa *vn* yw cymddeithas y dirgelwch, yr hwn o ddechreu*ad* y byt oedd guddiedic yn-Duw, 'r hwn a greawdd bop dim *trwy Iesu Christ, er mwyn bot yr awrhon ir llywodraethae ac ir meddiannae yn y *lleoedd* nef*olion* yn wybodedic *yddyn* trwy'r Eccles *yr* amryw*liavvs* doethinep Duw, erwydd y rrac ‡'osodiat tragyvythawl, 'rhwn a weithiawdd ef yn-Christ Iesu ein Arglwydd, y gan yr hwn y mae i ni *hyder a hyfforddrwydd wrth 'obaith, gan ffydd yndo *ef*.

Erwydd paam ydd archaf arnoch nac ‡ymellyngoch o bleit vy-blinderae *i* er eich mwyn, yr hyn yw eich gogoniant. O'r achos hyn y plygaf vy-glinieu ar Dat ein Arglwydd Iesu Christ, (o ba vn yr henwir yr oll *tuylwyth yn y nefoedd ac yn y ddaiar) val y rhoddo y-chwy erwydd golud eu 'ogoniant, megis ich nerther yn gadarn gan y Yspryt ef yn y dyn o*dd*ymewn, modd y trico Christ yn ych caloneu gan ffydd, mal gwedy eich gwreiddier a'ch ‡dysyler *yn-cariat, y boch abl y amgyffred y gyd a'r ol Sainct*æ*, beth yw lled, a' hyd a' dyfnder, ac ‡vch*el*der: a' gwybot cariat Christ, yr hwn 'sy *tros wybodaeth, val ich llanwer ac ‡oll *gyf*lawnder Duw. Iddaw ef can hyny *pwy a ddychon dra lliosocau bop peth ar archom *nai* a veddyliom, *erwydd y meddiant. 'sy yn gweithiaw ynom, *y bo* ‡gogoniant yn yr Eccles yn-Christ Iesu, trwy'r oll genetlaethae *yn* oes oesoedd. *Amen.*

Yr Epistol ar ddie ystwyll
‡ eroch, tu ac atoch
* gwybuwyt agorwyt
‡ trwy
* trwy
‡ gwaith
* bregethu, venegi
‡ anveidrol
* gan
‡ ddodiat, arvaeth, ddarpar
* ryddit
Yr Epistol y xvi. Sul gwedy Trintot.
‡ ddefficioch laesoch
* tadogeth, tadwys
‡ grwndwaler, grwnder
* mewn
‡ vchedd
* tuhwnt i
‡ llawnlloneit
* rhwn
* yn ol
‡ moliant

Pen iiij.

Mac ef yn ei hanog i warder, hirddioddef, i gariat a' thangneddyf, Pop vn i wasanaethu ac adailad eu gylydd a'r dawn a roddes Duw yddaw, Gogelyd rac dysceidaeth ddiethr. Dody ymaith yr hen ymwreddiat y trachwanteu afradlawn, a' rhodio ym-buched newydd.

Yr Epistol y xvij. Sul gwedy Trintot.
* gyd
‡ iselder
* lledneis-rwydd, mwynder
‡ heddwch

MINEU gan hynny *y* carcharor *yn* yr Arglwydd atolygaf yw'ch *ar* rodio yn teilwng o'r 'alwedigeth ich galwyt, * ym-pop ‡ gestyngeiddtra-meddwl, a' ‡ thirionder mewn dyoddefgarwch, gan ymgynnal eu gylydd trwy gariat, gan astudiaw cadw vndep yr Yspryt yn rhwym*edigeth* ‡ tangneddyf. Vn corph *ysydd*, ac vn Yspryt, megis ac ich galwyt yn vn 'obaith eich galwedigeth. Vn Arglwydd *sy*, vn ffydd, vn Batydd, vn Duw, a' That *oll, yr hwn 'sy goruwch ‡ oll, a' thrwy * oll, ac ynoch oll.

* pawp
‡ pop dim
* pop dim
Yr Epistol ar ddydd.S.Marc.
* gaethiwodd &c.
‡ ddonieu
* rhanneu

Eithr i bop vn o hanam y rhoet *y* Rat, erwydd y mesur dawn Christ. Can hynny y dywait, Pan escen*d*awdd *y vynydd* ir vche*l*der, ef a * dduc *ganto* gaethiwed yn gaeth, ac a roddes ‡ roddion y ddynion. (Velly, am y-ddaw escen*dy*, pa *beth ydy*w, any*d darvot* yddaw hefyt ddescen*dy* yn gyntaf ir * partheu ise*l*af or ddaiar? Yr vn a ddescen*da*wdd, yw 'r vn ac escen*da*wdd, tragoruwch yr oll nefoedd, val y cyflanwei ef bop dim) Ef gan hyny a roddes rei *y vot* yn Apostolion, a'r ei yn Prophwyti, a'r ei yn Euangelwyr, a'r ei yn Vugelydd, ac yn ‡ Ddyscyawdwyr, er * com*p*oni y Sainct*æ*, i waith, y wenidogeth, ac er adail*ad* corph Christ, yd y n y ‡ chyhyrddom oll (yn vndeb ffydd a' gwybodaeth Map Duw) yn wr * cwbl, *ac* ym mesur ‡ oedran cyflawnder Christ, val rhac llaw na byddom mwy*ach yn* plant, yn bwhwmman ac yn ein * trawsarwein gan bop ‡ awel dysceidaeth, wrth ddichell dynion, a' hocced, er * cynllwyn twyll. Eithyr dilynwn wirionedd yn-cariat, ac *ym*-pop peth cynnyddu yddo ef, 'rhwn yw y pen, 'sef Christ, y gan yr hwn y bydd ir corph gwedy *darvot* ei gom*p*oni ai gyssylltu ynghyt trwy' bob cymmal, er ‡ ymdrefny*at*, (erwydd y grym*ustr ysydd* ym-mesur pop * parth) dderbyn cynnydd ir corph, er ei adail*ad* yhun yn-cariat.

‡ Doctorieit, Dyscodron Athrawon
* cynnyrch caselu, cleyt
‡ chyfarfyddom
* perffeith
‡ maint
* amgylch
‡ gwynt
* bwriadu siomedigeth
‡ ymgymenny, ymdrwsiat
* rhan, aelod

Hyn ‡ ynteu a ddywedaf, ac a testiaf yn yr Arglwydd, na bo y chwi o hyn allan rodio *mvvy* mal y rhotia Cenetledd eraill, yn-gwagedd ei meddwl, ac ei meddwl*vryd* gwedy ei dywyllu, ac yn ddieithreit ywrth * vuched Dduw*iol* trwy'r anwybodaeth ysydd ynthwynt

Yr Epistol y xix. Sul gwedy Trintot.
‡ gan hyny
* vywyt

gan ‡galated eu calon*heu:* yr ei gwedy *yddyn* ‡ddiddarbodi a ymroesont y *ddrythyllwch, y wneuthur*iad* pop aflendit, yn *vnchwant. Eithr chwi*chvvi* ny*d* velly y dyscesoch *vvrth* Christ. A's bu y chwi *ar* y glywet ef, ac o'ch ‡dyscwyt gantho, megis y mae'r gwirionedd yn Iesu, *sef* bot ychwi ddodi ymaith erwydd yr ymwreddiat gynt, yr hen ddyn *hvvnvv*, yr hwn 'sy lygredic *wrth y *tra*chwanteu twyllodrus, ac adnewydder chwi ‡yn yspryt eich meddwl, a' gwiscwch y dyn newydd, yr hwn *erwydd Duw a creawyt yn-cyfrawnnder, a' gwir sancteidrwyd. Erwyd pa am bwrwch ymaith y *celwyd, a' dywedwch bawp *vn* wiri*onedd* wrth ei gymydawc: can ys aelodeu yym yw gylydd. *A's* digiwch, *ac* na phechwch: nac aed haul ‡ymach*e*lyd ar eich dig*ofeint*, ac na rowch le i ddiavol. A ledrataodd, na ledrat*ae*d mwy: eithr yn hytrach llavuried a' gweithied ai ddwylo y peth 'sy dda, val y bo ganto yw roi ir vn a vo ac eisieu *arno*. Na ddeued vn ymadrawdd llwgredic o'ch geneu*e:* anyd yr vn a vo cymmwys, er *mwyn*iant* adailad, val y duco rat ir ei a ei clyw*ant*. Ac na thristewch yr Yspryt glan Duw, gan yr hwn ich *in*scliwyt y ddydd *y* prynedigeth. Bwrier ymaith ywrthych pop chwerwydd, a' digo*feint*, a' llid, a' ‡llefain, a' chabl y gyd a' phop *drigioni. Byddwch vwynion wrth eu gylydd, *a'* t*h*rugarogion, gan vaddeu yw gylydd, megis ac maddeuawdd Duw er mwyn Christ i chwi*theu*.

‡ galedrwydd ddelli
* ddifrawy, eb ddiddori
‡ nwyfiant, rwyf
* wancus vngwaith, vn swydd
‡ dangoswyt
* trwy, gan
‡ ac
* ar ol
* celwydd
‡ yn y lewenydd, yn y hadef, dan y gayreu
* da ar les, y arver
‡ dyscrethain, diespedan, bloeddio
* malis

Pen v.

Eu hannoc y mac i gariat, Eu rhubyddio y ymogelyd rrac aflendit cupyddtot, ymadrodd ampwyllic, a' gau ddysc, Bot yn ddiseml. Ymogelyd rac meddwdot, Ymlawenhau a' bod yn ddiolchgar parth a Duw, Ymestwng bawp yw gylydd. Mae ef yn traethu am priodas corphorawl ac vn ysprytawl rhwng Christ a'i Eccles.

BYDDWCH gan hynny ddilynwyr Duw, val plant caredig*ol*, a' rhodiwch yn-cariat, megis i*n* carodd Christ ni*nheu*, ac y roddes y hun*an y* trosam, *y vot* yn offrwm ac aberth *arogl arwynt tec y Dduw. Eithyr godineb, a' phop aflendit, neu ‡cupydddot, nac enwer chwaith yn eich plith, val y gwedda y Sainct*æ*, na *chroesaneth, nac ymadrodd ‡ynvyt, na *chellwair, y pethau ny *chygg*weddant, eithr yn gynt rhoddy diol*vv*ch. Can ys hyn a wyddoch, am ‡puteiniwr, na neb aflan, neu *cupydd, yr hwn yw ‡delw-addolwr, nad oes yddo

Yr Epistol y iij. Sul yn y Grawys.
* sawyr tec, gwynt melys
‡ trachwant, anghordep
* brynti
‡ lletffol, cuell
* chytgam, digrifwch
‡ godinebwr
* trachwantus
‡ eiddol-

ddim etifeddieth yn-teyrnas Christ, a' Duw. Na thwyllet nep chwi a gwac 'airiau: can ys o bleit cyfryw betheu y daw dig*ofeint* Duw ar y plant anuvydd. Na vyddwch gan hynny *gyfeillion yddynt. Can ys *yr* oeddech gynt tywyllwc*h*, ac yr awrhon goleuni *ydych* yn yr Arglwydd: rhodiwch mal plant golauni, (can ys ffrwyth yr yspryt *a hanoedd* o bop daoni, ‡ac vniondep, a' gwirionedd) gan *yvch* *broui hyn 'sy ‡gymradwy gan yr Arglwydd. Ac na vit yw'ch gyveillach a'r gweithredoedd anffrwythlon y tywyllwch, eithr ac yn gynt *argyweddwch *hwy*. O bleit ‡croesaneth yw *bot* adrodd y petheu, a wneir y ganthynt yn guddiedic. Eithyr pop peth gwedy 'r argywedder gan y golauni, a eglurir: can ys golauni a eglurha bop peth *oll*. Erwydd paam y dywait *ef*, *Dyffro *dydi* 'sy yn cuscu, a' chyvot *yn dy sefyll* ywrth y meirw, a' Christ, a 'oleu*ha* y-ti.

* gyfranwyr ac wynt
‡ a' chyfiawnder
* ymorol, ymarddel, dderbyn
‡ dda, voddlon
* cyoeddwch
‡ gwradwydd, gwrthyn
* Dihuna yr hwn a huny a' chwyn ne sa i vyny.

Yr Epistol yr xx. Sul gwedy Trintot.

Gwelwch gan hyny vot i chwi rodio yn ‡ddiyscaelus, nyd val an*d*oethion, amyn val doethion, gan *brynu yr amser: can ys y dyddiae 'sy ddrwc. Am hyny na vyddwch am*p*wyllogi*on*, eithr dyellwch beth yw' wyllys yr Arglwydd. Ac ‡na veddwoch a'r win, yn *y peth y mae ‡rhythni: eithyr cyflawner chwi a'r Yspryt, gan ymddiddan a chwychwi eichunain yn psalmae, ac ‡emynnae, ac odlae ysprytawl, gan ganu, a' *psalmu ir Arglwydd yn eich calon*æ*, can ddiolvvch yn 'oystat am pop dim y Dduw *sef* y Tat, yn Enw ein Arglwydd Iesu Christ, gan ymddarestwng y'w gylydd yn ofn Duw.

‡ ddarbodus, ddichlin, bwyllic
* achup yr adec
‡ nach meddwer gan
* yr hwn, hyn
‡ tra, gormodedd, ynyt, diwalltrain
‡ hymnae
* odli

Y gwragedd, ymestyngwch ich gwyr priawd, megis ir Arglwydd. Can ys y gwr yw pen y wreic, megis ac y mae Christ yn ben yr Eccles, ac yntef yw '*r* iachawdr y corph. Can hyny mal y mae 'r Eccles yn ddarestyngedic i Christ, ac velly *bot y gwragedd y'w gwyr priawd ym-pop dim.

* *bid*

Y gwyr, carwch eich gwragedd *eich un*, megis ac y y carawdd Christ yr Eccles, ac y rhoes y *h*unan drostei, val y saincteiddiai ef y hi, a'i *charthu gan 'olchiat y dwfr trwy'r gair, val y gwnelei ef yhi yddo yhun yn Eccles 'ogoniantus, eb ‡arnei * vrych*eun* neu *ch*rych*n*i, neu ddim or cyfryw bethae: any*d* hi bot yn sainctaidd ac yn ‡ddigwyl*iedic*. Velly y dylei gwyr garu ei gwragedd, vegis y cyrph yhunain: hwn a garo ei wreic *ei hun* y car ehun*an*. Can na chasaodd nebun erioed ei *gnawt yhun, anyd ei vagu a'i ‡ gynnesu, megis ac *y*

* glanhau
‡ vagl
* yddi
‡ ddivei
* gic
‡ veithrin, lonni,

*gvvna 'r Arglwydd am yr Eccles. Can ys aylodeu ydym yvv corph ef, ac oei gnawt, ac o ei escyrn. O bleit hyn y gad dyn dat a' mam, ac y glyn wrth ei wreic, ac y vyddant ill dau *yn* vn cnawt. Dirgelwch mawr yw hyn: eithr dywedyt ydd wyf am Christ, ac am yr Eccles. Can hyny pop vn o hanoch, *gvvnevvch velly:* caret pop vn ei wreic *eih*un, 'sef megis yhun*an* a' *bid* ir wraic ofni hei gwr.

* mae

Pen. vj.

Pa wedd y mae ir plant ymddwyn tu ac at ei tadeu, ai mameu, A' hefyd yntwy tu at ei plant. Gweision tu ai perchen. Perchen gweison, tu ac atynt wynte. Annogiat ir drin ysprytol, a' pha ryw arvae y dyliei y Christianocion ymladd a' hwynt.

Y PLANT, uvyddewch ich *rieni yn yr Arglwydd: can ys hyn 'sy gyfiawn. Anrydedda dy dat ath vam (yr hwn yw'r gorchymyn cyntaf ac *iddo* addewit) val y bo yn dda i ti, ac val y bych hir ‡oesoc ar y ddaiar. A' *chvvychvvi* dade, na *yrrwch eich plant i ddigio: eithyr maeth*dd*rinwch wy yn addysc, ac athraweth yr Arglwydd. Y gweision, uvyddhewch ir ei sy yn ‡Arglwyddi ywch, erwydd y cnawt, ac ofn ac echryn yn *sem*p*lder eich calon*æ* megis i Christ, ny*d* a llygad-wasanaeth, megis boddlonwyr dynion, eithyr me*g*is gweision Christ, gan wneuthur wyllys Duw o'r galon, ac o wyllys da yn gwasanaethu'r Arglwydd, ac ny*d* dynion. A' gwybyddwch pa dda*oni* pynac a wnel neb, ys hyny a *dd*erbyn ef y gan yr Arglwydd, *pa vn bynac* ai *caeth ai rrydd *vo*. A'r *Arglwyddi gwnewch*vvitheu*'r vn ryw betheu yddynt wy, gan vaddeu bygwth*iavv:* a' gwybyddwch vot eich Arglwydd chwi ac wynt yn y nefoedd, ac nad oes *braint-gymeriat gyd ac efe.

* tadae ach mamae
‡ hoedloc
‡ chyffrowch enynwch
‡ veistreit
* wirionrwydd
* gwas
‡ meistreit
* *prosopolepsia*, personarum respectus

Am ben hyn, vy-vroder, ym-nerthwch yn yr Arglwydd, ac yn cadernit y allu ef, Gwiscwch oll arvogeth Duw *amdanoch*, val y boch abl i sefyll yn erbyn oll ‡gynllwyn*ion* diavol. Can nad yw ein ymdrech ni yn erbyn *cic a' gwaed, yn amyn yn erbyn pendevigaetheu, yn erbyn meddianneu, *ac* yn erbyn llywodron bydol, *tyvvosogion* y tywyllwch y byd hwn, yn erbyn enwireddac ysprytawl, *yr ei ynt* yn y'r *lleoedd* vchelion. O bleit hyn cymerwch atoch oll ‡arvogaeth Duw, val y galloch wrth*ladd yn y dydd *blin, a' gwedy ywch ‡'orphen pop dim, *allv* sefyll *yn sefydlavvc.* Sefwch gan hyny, wedy amgylchwregesu eich clunieu a gwir-

Yr Epistol y xxi. Sul gwedy Trintot.
‡ ruthrae
* cnawd
‡ arvae
* sefyll
‡ anvad, drwc
* ddarvot, cwplau

ionedd, ac ymwiscaw a' dwyvronnec cyfiawnder, ac am eich traet ‡ac escidiae paratoat yr Euangel tangneddyf. Vch pen pop dim, cymerwch *darian *y* ffydd, a'r hwn y gellwch ddiffoddi oll saethae tanllyt ‡y vall, a' chymrwch *helym yr iechedwrieth, a' chleddyf yr Yspryt, *r*hwn yw gair Duw. A' gweddiwch bop amser a' phop ryw weddi ac ‡ervyn yn yr Yspryt: a' gwiliwch *tu ac at hyn y gyd a phop *astudrwydd a' *golochwyt dros yr oll Sainct*æ*, a' thros-y-vi*nheu*, ar roddy i mi ymadrodd, y agori*at* vy-geneu yn ‡hyder*us* y venegi dirgelwch yr Euangel rhon ydd wyf yn genadwr*i* yddei, *yn rhwym, val y bo ymy ddywedyt yn hyder*us* o hanei, megis y perthyn i mi ddywedyt *yn y peth.*

Ac val y gwypoch hefyd y wrth vy ‡negescu i, a' pha beth 'rwyf *yn ei wneuthur, Tychicus vy-caredic vrawt a' gwenidoc ffyddlon yn yr Arglwydd, a veneic y'wch yr oll betheu, yr vn a *dd*anvoneis *i* atoch er mwyn hyny, val y ca*ff*ech wybot y wrth vy *negescu, ac val y ‡conffortiei ef eich calon*æ*. Tangneddyf *vo* y gyd a'r broder, a' chariat *gyd* a ffydd o y *wrth Dduw Dat, ac *yvrth* yr Arglwydd Iesu Christ. Rat *a vo* y gyd a'r oll rei a garant ein Arglwydd Iesu Christ, ‡*yvv h*ammorwolaeth. *Amen.*

‡ yn escidiedic a. &c.
* valen
‡ yr enwir, y drwc
* saylet
‡ golochwyt gwrthweddi, archan, adolwyn
* wrthaw
‡ ystigrwydd, goglud, gweddi, ervyn
‡ ehofn, nei eon llyfasus, ddiragrith
* mewn catwyn
‡ helhynt.
* arnaw
* helhynt
‡ diddanei
* gan
‡ yddy anllwgredigeth

* *Hvvn* a scrivenwyt o Ruuein, at yr Ephesieit, *ac a ddanvonvvyt* drwy *lavv* Tichicus.

EPISTOL PAUL

AD Y

P H I L I P P I E I T.

YR ARGVMENT.

PAUL wedy cael rhubydd y gan yr Yspryt glan i vyned i Macedonia, a plannodd yn gyntaf Eccles yn Philippi dinas o'r vn wlat: eithr can vod y gorchymyn arno ef y precethu'r Euangel yn gyffredinawl ir oll Genetloedd, y mae ef yn treiglo o le yle, yd or diwedd y daliwyt ef yn carcharor yn Ruuein, a phan gafas y Philippieit wybot hyn, yd anuonesont ei gwenidawc Epaphroditus a' chymporth yddaw: yr hwn gan espesu yddaw ystat a' chyflwr yr Eccles, a barawdd yddaw scrivenu 'r Epistol hwn, yn yr hwn y mae ef yn ei canmol am yddynt wy sefyll yn wrol yn erbyn y gau apostolieit, gan goffau yddwynt y wyllys da ef yn ei cyfor, ac erchi na bo er ei garchar ef ydddynt wy laysu nac ymellwng: can ys wrth hyny cadarnheu ac nyd lleihau a wnei'r Euangel: yn erwedic y mae yn deisyfy arnwynt ymogelyt rrac ryfic, a' mawrygu cymmedroldep, gan addaw danvon Timotheus atwynt, yr hwn a addyscei hwy mewn

devnyddieu yn amplach, ac y dawei ynteu hefyd y hun atynt wy, gan venegi hefyd achos hir drigiat y gweninawc wy. Ac o bleit nad oedd 'elynion vwy ir * groc na'r gau-apostolieit, y mae ef yn gorchvugu y geu ddysc hwy gan provi bot Christ yn vnic yn dervyn pop ‡ Deddyf gywir, y gyd a'r hwn y mae i ni bop dim, ac eb yr hwn nyd oes i ni ddim, * val y mae y angeu ef yn vywyt i ni, ai gyfodedigeth yn gyfiawnedigeth i ni. Gwedy hyn y mae yma rhac llaw ryw rybuddiadae yn gystal rei cyffredinawl a' gohanredawl, y gyd a thestiat oi ewyllysfryd tu ac atwynt, a' diolchgar gymradwyat am ei cymporth yddaw.

* *groes*
‡ *creddyf*
* *yd pan yw*

EPISTOL PAUL

AD Y

PHILIPPIEIT.

Pen. j.

S. Paul yn dynoethi ei galon tu ac atynt, Wrth roi diolwch, Gweddiae, A' damuniadae dros ei ffydd a'i hiechydwrieth. Dangos y mae ffrwyth ei ‡ groc, Ac yn ei hanoc i gyntundep, A' dyoddefgarwch.

‡ *groes*

PAUL a' T*h*imoth*e*us gweision Iesu Christ, at yr oll Sainct*æ* yn-christ Iesu'r ei'sy yn Philippi, y gyd ar e*pi*scopion, a *diaconieit: Rat *vo* gyd a chwi, a' thangneddyf y *gan Dduw ein Tat, a' *chan* yr Arglwydd Iesu Christ. Im Duw y dyolchaf gan *i mi* eich cwbl gofio, (bop amser yn veu oll weddiae y drosoch oll, gan weddiaw *gyd* a llawenydd) o bleit y ‡gymddeithas *y sydd* y chwi yn yr Euangel, o'r dydd cyntaf yd yr awrhon. Ac y mae yn gredadwy genyf hyn yma, *pan yw hwn a ddechreodd y gwaith da *hyn* ynoch, ei gorphen yd yn-dydd Iesu Christ, megis y mae yn *iawn i mi ‡synnied hyn am danoch oll, can *ys* eich bot yn vy-*calon ‡yn gystal yn veu rhwymae ac yn *veu* amddeffen, a' chadarnhad yr Euangel, *nyd amgen* eich bot *chvvi* oll yn gyfranog*ion* a mi o'm rhat. Can ys Duw yn test ymy, mor *or*hoff genyf chwy*chvvi* oll ‡o cigiawn ve-calon in Iesu Christ. A' hyn a weddiaf, *'sef* ar amplhau och cariat etwo vwyvwy yn-gwybyddiaeth, a' chwbl ddyall, mal y metroch ddosparthu y petheu y bo *gohan*ieth* rhyngthynt *i gilydd*, a' bot yn pur*edigion*, ac yn ‡ddidramgwydd, *yd yn-*d*ydd Christ, wedy eich cyflawny o ffrwytheu *cyf*iawnder, yr ein *'sy ynoch* trwy Iesu Christ er gogoniant a' moliant *y* D*d*uw.

* Gwenidogion
‡ wrth
Yr Epistol y xxij. Sul gwedy Trintot.
* cyfranogeth
* may
‡ cwplaa
* weddus
‡ varnu, dybiet
* mefyrdot, meddwl, cof
‡ nyd anllai
‡ yn emys-caredd
* gohanred, ragor, amravael
‡ ddianvad
* erbyn

Mi a wyllysiwn i chwi wybot, vroder, am y petheu a *ddigvvyddavvdd* i mi, a dacthont yn hytrach *yn rhwyddiant ir Euangel, val y mae veu rhwymeu i yn

* er buddiant

‡ dadleuduy, llys
* llai bredych
‡ ddywedyt, adrodd y
* gystudd, ovid
‡ vy-bot
* dros
‡ ffordd
* rith
‡ er
* gweddi
* eovnder
‡ elw, mantais
* wiw, ffrwythwaith
‡ ddywysaf
* rwyf mewn cyfing gyngor o ddeuvodd
‡ v'ysmuto
* teilwng, gweddus tu ac at
‡ ymaith ywrthych, och gwydd
* materon
* parhau, ymoystatau meddwl
‡ arddangos liwat, arwydd
* dros
‡ er ei vwyn
* ymdrech

Christ yn *e*glaer yn-cwbl o'r ‡Orsedd, ac yn oll *lleodd* eraill, yd y n ydyw llawer o'r broder yn yr Arglwydd yn hyderusach o blait veu rhwymeu *i*, ac yn llyfasu yn *ddiofnusach ‡draythu'r gair. Rei a precethant Christ 'sef drwy genvigen, ac ymryson, a'r ei hefyt o wyllys da. Y'n aill*plaid* yn precethu Christ o gynnen *ac* nyd yn bur*ol*, gan dybie*d* dwyn mwy o *vlinder im rhwymeu. A'r blait arall o gariat, gan wybot ‡vy-dodi *i yn carchar* *er amddeffen*d* yr Euangel. Beth er hyny? eto Christ a bregethir ym-pop ‡modd, pa vn bynac *vo* ai o *ryvv* *liw, *n*ai yn gywir: ac y mae hyny yn llawen genyf, ac a vydd llawen *genyf* hefyt. Can ys-gwn y treigla hynn ‡yn iechedv*vrieth* i mi, trwy eich *golochwyt *chvvi*, a thrwy ganhorthwy Yspryt Iesu Christ, ‡erwydd veu llwyr *ddy*sgwiliad, a'*m* gobaith, yn-dim na'm gwradwydder, eithyr o gwbl *hyder, val bop amser, velly yr awrhon y mawrygir Christ yn veu-corph, *i pa vn bynac vo* ai gan vywyt ai gan angeu. Can ys Christ *ys ydd* i mi *pop vn ym*-bywyt, ac *yn* angeu yn ‡enill*iat*. Ac ai byw yn *y* cnawt *vyddei* *les*ad* i mi, a' pha beth a ‡*dd*etholaf ny'*s* gwn. Can ys *mae yn gyfing arnaf o'r ddautu, gan ddeisyf*u* ‡vy-datdod a' bot y gyd a Christ, yr hyn 'sy oreu dim. Eithr aros yn y cnawt, 'sy yn vwy angenraid*iol* och pleit chwi. A' hynn a wn yn ddilys, yr aro*s*af, ac y *cyd*trigaf y gyd a chwi oll, er budd*iant* y'wch a' llawenydd *ich* ffydd, val y bo *yn* lliosawc eich gorvoledd in Iesu Christ dros-y-vi, gan vy-dyvodiat atoch drachefn. Yn vnic ymddugwch, val y mae *addas er Euangel Christ, pan yw ai delwyf a'ch gwelet, ai bwyf ‡absent, bot i mi glywet ywrth eich *negesae a'bod y'wch *sefyll yn vn yspryt *ac* yn vn eneid gan *ychvvy* gydymdrech trwy ffydd yr Euangel. Ac yn-dim nac ofnwch *gan* eich gwrthnepwyr, yr hyn 'sy yddynt wy yn ‡argoel *cyfer*collediget h, ac y chwi*theu* o iechedwrieth, a' hyny gan Dduw. Can ys y chwy y rhoespwyt *er Christ, nyd yn vnic ‡vo*d* ywch gredu ynddo *ef*, anyd hefyt dyoddef ‡erddo, gan vod ychwy yr vn **ym*drino, a'r a welsoch yn-y-vi, ac yr awrhon a glywch *vot* ynof'.

Pen. ij.

Mae ef yn eu cygcori yn uch pen dim i vvylltot, wrth yr hyn yn bennaf y cynhelir y ddysc bur. Gan addaw y bydd iddo ef a' Thimotheus

ddyvot ar vrys atynt wy. Ac escuso y mae ef hirdrigiat Epaphroditus.

AD *oes* *neb diddanwch in-Christ, *a's oes* confort cariat, a's *oes* neb ‡cymddeithas a'r Yspryt, a'*s oes* neb *tosturi *na'* thrugaredd, cyflawnwch veu llawenydd, ar y chwi vot yn vn vryd, a' chenych yr vn *ryvv* gariat, ac yn ‡vneneidiae, ac yn vn varn, val na *vvneler* dim trwy gynnen neu 'wag 'ogoniant, eithyr *yn-gostyngeidrwydd-calon tybied pop vn vot arall yn well nac ef yhun. Nac edrychwch bop vn ar ‡yr yddo*ch y* chunain, eithr pop vn hefyt ar y petheu 'sydd y eraill. Bid yr vn veddwl ynoch ac oedd in-Christ Iesu, yr hwn ‡ac ef yn ffurf D*d*uw, ny thybiawdd *drais vot yn 'ogyfiuwch a Duw: eithr ef y ‡diddymiawdd ehun, ac a gymerth arnaw *agwedd gwas, ac ei gwnaethpwyt yn gyffelyp i ddynion, ac a ga*ff*ad yr vn ‡ffynyt a dyn. Ef a ymostyngawdd can vod yn vvydd i angeu, ys angeu *croc. Erwyd paam hefyt Duw y tra derchafawdd ef, ac a roddes yddo Enw, ‡uch pen pop enw, *pan yw yn Enw '*r* Iesu i bop glin ‡estwng *yn gystal* ir nefolion, a' daiarolion, ac y danddaiaroliom *bethæ*, ac y bop tauot coffessu mae Iesu Christ yw'r Arglwydd, er gogoniant Duw Tat. Erwydd pa bleit veu-caredigion, megis bop amser yr uvyddhaesoch, nyd megis yn veu-gwydd yn vnic, eithr yr awrhon yn vwy o lawer yn veu absen*t*, *velly* gorphenwch eich iechydwrieth ychunain *drwy ofn ac echryn. Can ys Duw yw'r hwn 'sy yn gweithio ynoch, 'sef yr ewyllys a'r weithred, *nid amgen oi vvir* wyllys da. Gwnewch bop dim yn ‡ddivurmur ac eb ymddadle, val y byddoch yn *ddiargywedd, ac yn bur, *ac* yn veibion *i* D*d*uw yn ‡ddigwl*iedic* *ym-pervedd cenedleth ddrigionus ‡ddygam, ym-plith yr ei ydd ych yn dysclaerio megis *lleuvereu yn y byt, yn rrac estend gair y bywyt, er gorfoledd ym yn-dydd Christ, *can* na redais yn over, ac na ‡lavuriais yn over. Ie, a' phe im offrymit ar *ucha yr* aberth a' gwasanaeth eich ffydd, llawen yw genyf, a' chydlawen a' chwi oll. O bleit hyn hefyt byddwch-wi*theu* lawen, a chydlawenhewch a' min*heu*. A' gobeithaf yn yr Arglwydd Iesu, *y dd*anvon*af* Timoth*e*us ar vyr*der* atoch, vegis im *conforter i hefyt, wrth wybot ‡ywrthych. Can nad oes i mi neb o gyffelyp veddwl, yr hwn a 'ofala yn *ffyddlawn dros eich negesae.

*vn dim
‡cyfraniat
*calondit
‡vneddwl
*gan iselder, warder meddwl
‡ys ydd ywch
Yr Epistol y Sul o vlaen y Pasc.
‡pryd ytoedd
*drawsedd
‡bychanoedd
*gwedd, dull gosgedd, delw
‡vodd, suwt, drych
*croes
‡goruwch, aruchaf
*val y byddei
‡blygu
‡gyd ac
‡ddirwgnach, ddirwyth, ddiymwgach
*ddiveius
‡ddihawl ddrwc
*yn-canol
‡gamweddawc, grwca
*goleuae
‡thravaelais
*diddaner dihudder
‡eich cyflwr
*bur, ymgeleddgar

Can ys ‡pawp 'sy yn ceisiaw yr yddyn y hunain, *ac* nyd yr *hyn 'sy* yddaw Christ Iesu. Eithyr *chvvi* adwaenoch y *brofiad*iyeth am dano* ef, can ys val map y gyd a thad, y gwasanaethoedd ef gyd a *mivi* yn yr Euangel. Hwn gan hyny 'r wy'n gobeitho y *dd*anvon ‡cy*n* gynted ac y gwypwyf pa ddelw vydd y-my, a 'gobeithaf yn yr Arglwydd, y bydd i mi vyhun hefyt ddyvot ar vyr*der*. Eithr *ys* tybiais vot yn angenraid*iol* **dd*anvon *veu*-brawd Epaphroditus atoch, veu-cydweithwr, a'm ‡cydvilwr, 'sef eich cennad chwi, a'r hwn a vu yn vy-gwasanaethu i*nheu* o gyfryw betheu ac oedd arnaf i eisieu. Can ys ydd oedd arno hiriaeth am dano chwi oll, ac athrist iawn ytoedd, can y chwi glybot, y vod ef yn glaf. A' diau y vot ef yn glaf, *ac* ‡yn gyfagos y angeu: anyd bot y Dduw drugarhau wrthaw, ac ny*d* wrtho ef yn vnic, amyn wrthy vi hefyt, rac y-my gahel *tristit ar dristit. *Mi* y *d*anvoneis ef gan hyny yn ddiescaelusach, val pan welech ef drachefn, y llawenhaech, ac y byddwn i*nheu* yn ddidristach. Erbyniwch ef gan hyny yn yr Arglwydd ‡*y gyd* a chwbl llawenydd, a' *mawrhewch y cyfryw '*rei*: can ys ‡er mwyn y gwaith Christ y bu ef yn agos i angeu, ac ny ddarbodawdd am ei einioes, y gwplau deffic eich *gwasanaeth i mi.

‡ oll
* brawf
‡ er
* hebrwng
‡ cyvaillt
* ym bron
‡ gofit ar ovit, drymdd ar drymder
* drwy oll
‡ pherchwch
* o blait
‡ ny phrisiodd ar
* ymgeledd

Pen. iij.

Y mae ef yn y rhubyddiaw hwy y ymogelyt rac gau ddyscodron, yn erbyn pa'r ei y mae ef yn gosot Christ, Ar vn modd y hunan, Ai ddysc ef. Ac yn gwrthbrovi cyfiawnhat dyn y hun.

WEITHION, veu-broder, byddwch lawen yn yr Arglwydd. Ny*d* blin gen y vi scrivennu yr vn petheu atoch, ac y chwi*theu* y mae yn *beth* dilys. *Goachelwch *y* cwn: gogelwch d*drw*c weithwyr: gochelwch rac y cydtoriat. Can ys ‡Cylchtoriat y *d*ym ni, yr ei a addolwn Dduw yn yr yspryt, ac a *ymhoffwn yn-Christ Iesu, ac nyd ym yn ‡ymddiried yn y cnawd: cyd bei i mi hefyt allu ymddiried yn y cnawt. A thybia nep arall y gallei *ymddiried yn y cnawt, *ys* mwy *y galla* vi: wedy vy enwaedy yr wythuet dydd, o genedl Israel, o lwyth Ben-iamin, yn ‡Ebra*i*wr or Ebraieit, wrth y Ddeddyf yn Pharisai*ad:* erwydd *zel yn ymlit yr Eccles: erwydd y cyfiawnder'sydd yn y Ddeddyf, yn ‡ddigwl*iadvvy.* Eithr y petheu oedd yn ‡elw i mi, yr ei hyny a gyfrifwn yn gol'et er mwyn Christ. Eithr yn ddilys

* Ymogelwch
‡ Enwaediat
* lawenych wn
‡ coelio, gobeitho
‡ coelio, gobeithio
* roi i bwys
‡ Ebreiad
* awydd, goglyd
‡ ddigerydd-adwy
*‡ enill, vantais

cyfrif rwyf bop dim yn gollet er mwyn *rhagorawl wybodaeth *am* Christ Iesu veu Arglwydd, er mwyn yr hwn y cyfrifais bop dim yn *gollet, ac yddwyf yn ei cfrif yn dom, val y gallwn ennill Christ, a'm caffael ynddo ef, *sef yvv*, ny*d* a'm cyfiawnder vyhun genyf: ys ydd o'r Ddeddyf, anyd yr vn y sydd trwy ffydd Christ, *sef* y cyfiawnder ys ydd o *y gan* Dduw trwy ffydd, val yr adwaenwyf ef, a' rhinwedd ei gyfodiad*igeth*, a' chymdeithas ei *gystuddion, val ‡im cyffurfer ai angeu ef, *gan brovi* mewn *neb* ryw vodd a *gyrayddwn y gyfodiad*igeth* y meirw: nyd val pe bawn wedy ei gyrayddyt eisius, neu vot eisius yn berfeith: eithr dilyn ydd wyf, *y geisiavv* ‡emavlyt yn yr hyn er ei vwyn yr ymavaelir ynof y gan Christ Iesu. Y broder, nyd wyf yn *barnu i mi ymavael *ynddo*, eithr vn peth *ydd vvyf arno:* ‡gellwng dros gof hyn 'sy y tu *cefn, a' a cheisio tynnu at yr hyn 'sy y tu ‡*geyr* bron, a' chyrchu at y nod, am y gamp yr vchel 'alwedigeth Duw in-Christ Iesu. Cynnyuer gan hyny *o hanom* ac ym yn berffeith, *synniwn val hyn: ac a*d* ych yn synniaw *yn* amgenach, 'sef yr vn peth a *dd*atgudd Duw ychwy. Er hyny *yn y peth* y daetham ataw, cerddwn wrth yr vn rheol, val y synniom yr vn peth.

* ardderchoc, arbennic
* ddirwy, gamlwrw, ddiddim
* ddiodddefiade, poenedigaetheu
‡ y bwyf yn vn wedd
* ddelwn
‡ goddiwes
* tybiet, bwrw
‡ ebryvygu, anghofi
* ol
‡ blaen
* meddyliwn

Ha-vroder, byddwch ddilynwyr o hano vi, ac edrychwch ar yr ei, 'sy yn rhodiaw velly, megys ydd ym ni yn esempl y-chwy. Can ys llawer a rodiant, am ba 'rei y dywedeis ywch yn vynech, ac yr awrhon y dywedaf ywch' dan wylaw, *eu bot* yn 'elynion *Croc Christ, yr ei *sydd* ei dywedd yn ‡gyfergoll, a'i bol*a* yn Dduw *yddvvynt*, a'i gogoniant yn *wradwydd yddynt, yr ei a synniant am betheu daiarawl. Can ys ein ‡gwladwriaeth *ni* 'sy yn y nef*oedd*, o'r lle ydd ym yn edrych am yr Iachawdr, '*sef yr* Arglwydd Iesu Christ, yr hwn a *ys*y*mut ein corph gwael *ni*, val y gwneler yn ‡vnffurf a y gorph gogoneddus ef, *erwydd y nerth*ovvgrvvydd*, gan yr hyn y dychon ef ddarestwng pop dim yddaw yhun.

Yr Epistol y xxiij. Sul gwedy Trintot.
* Croes
‡ damnasion
* gwarth, mefl, cywilydd
‡ swyddogeth, helhynt
* newydia
‡ vnwedd
* yn ol y grymuster

Pen. iiij.

Y mae yn ei hannoc y vod o ymwreddiat syberw, Ac yn diolwch yddyn am yr ymgeledd a wnaethoeddynt yddaw ac ef yn-carchar, Ac velly y mae yn dibennu gan * ymiachau.

* *ganu yn iach.*

GAN hyny veu-broder, caredigion a' damunedig*ion*, *veu* llawenydd a'm coron, velly y safoch yn yr

* Gweddiaf
‡ gydgordio
* vy-gwir gymar
‡ drasaelysont

Arglwydd, garedigion. *Atolygaf y Evodias, ac ervyniaf *y* Syntyche, ‡synnyet yn gytun yn yr Arglwydd. Ac ys archaf arna-ti*the*, *ffyddlawn gydweddawc cymporth *y gwragedd* hyny, yr ei a ‡lavuriesont y gyd a mi yn yr Euangel, y gyd a C*h*lement hefyt, a' chyd ac erail o'm cyd weithwyr, yr ei 'sy ei *h*enwae yn scrivenedic yn y llyfer y bywyt.

Yr Epistol y iiij. Sul yn Aduent.
* arafwch, tiriondep
‡ wrth law
* phryderwch
‡ airch
* heddwch

Llawenhewch yn yr Arglwydd yn 'oystadawl, a' thrachefn y dywedaf, llawenewch. Bit eich *gestyngciddrwydd yn gydnabyddus y gan bop dyn. *Y mae* yr Arglwydd ‡yn agos. Na *'ofelwch *am* ddim, eithr ym pop dim dangoser eich ‡gofynion y Dduw yn-gweddi, a' deisyf*iad gyd* a diolwch. A' *thangneddyf Duw yr hwn 'sy uwchlaw pop dyall, a gaidw eich calonae, a'ch meddyliac in-Christ Iesu. Eb law hyn, vroder, pa beth*æ* pynac 'sy gywir, pa beth*e* bynac

‡ honest
* garedigawl, ne a berthyn i gariat
‡ gair

sy ‡syber*vv*, pa peth*æ* pynac '*sy* gyfiawn, pa pethe pynac, '*sy* pur, pa bethe pynac '*sy* *garuaidd, pa petheu pynac *sydd* ‡o enw da, a*d oes* vn rhinwedd, ac a'*d oes* dim moliant, meddyliwch am y petheu hyn, yr ei'n a ddyscesoch ac a dderbyniesoch, ac a glywsoch, ac a welsoch yn y vi: y petheu hyny gwnewch, a' Duw *benavvdur* tangneddyf a vydd y gyd a chwi.

* 'ofalu am
‡ arfod, adeo
* o ran

A'llawen wyf hefyt yn yr Arglwydd yn *ddir*vawr, gan y chwi yr awrhon or dywedd ymadnewyddu i *synnie*d* arnaf, am yr hyn cyd baech yn *synniet, ny*d* oeddech yn cahel ‡enhyd. Ny*d* wy yn dywedyt *erwydd eisieu: can ys dyscais ym-pa gyflwr bynac ydd wyf, vot yn vod*d*lawn yddaw. Sef y metraf

* ymiselu, ymvychanu
* ymhelaethu
‡ ac

*ymostwng, a' metraf *amlhau: ym-pop lle, ac ym pop dim im addyscir y vot yn llawn, a' bod yn newynoc, a'bot yn helaeth, a' bod mewn eisiae. *Ys* pop dim a allaf trwy *borth* Christ, rhwn'sy im nerthu.

* am blinder

Eithyr *ys* da y gwanaethoch, ar *yvvch* gyfrannu *i'm gorthrymder i. A' chwi Philippieit, a wyddoch can ys yn *d*echreu*ad* yr Euangel, pan aethym i ymaith o

‡ ran, helhynt

Vacedonia, ny chyfrannawdd vn Eccles a mi o ‡bleit devnydd rhoddy a' derbyn, amyn chwi*chwi* yn vnic. Can ys-*a myvi* yn Thessalonica, chwi a hebrynesshch, vnwaith, ac eilwaith er mwyn veu angenraid *i*, nyd

* mi
‡ ddosparth
* Weithon

erwydd yr archaf rodd: anyd **ys* archaf y ffrwyth rhwn all aml*h*au yn ‡borth i chwi: *Pellach ys *d*erbyniais oll, ac mae genyf helaethrwydd: 'sef im cyflavvnwyt, gwedy ym' *dd*erbyn y gan Epaphroditus y petheu *a ddaeth* y wrthych, arogl per-ar wynt, aberth

gymradwy a' *th*irion gan Dduw. ‡A'r Duw meu*vi* a gyflanwa eich oll angenraid *chvvi* *erwydd y 'olud ef, gan 'ogoniant yn-Christ Iesu. I Dduw 'sef ein Tad, *y bo* ‡gogoniant yn oes*oedd* oesoedd, *Amen.*

‡ Am &c.
* trwy y gyfoeth
‡ moliant yn tragyvythawl

Anerchwch yr oll Sainct*æ* in-Christ Iesu. Y mae'r broder 'sy gyd a mi, yn eich anerch. Yr oll Sainct*æ* ach anerchant, ac yn bennaf yr ei ynt o tuy*lu* Caisar. Rat ein Arglwydd Iesu Christ y gyd a chwi oll, *Amen.*

O Ruuein yr escriuenwyt at y Philippieit, *ac yd anvonvvyt y* gan Epaphroditus.

EPISTOL PAUL
AD Y
COLOSSIEIT.

YR ARGVMENT.

Yn yr Epistol hwn y mae S. Paul yn rhoi gohanieith rhwng y grymvyw, y nerthoc a'r gwir Christ, a'r geuawc, ddychymigedic ffugiol Christ, yr hwn a ddangosei y ffeils apostolion y wrtho. Ac yn gyntaf, y mae ef yn cadarnhau y ddysceidaeth a precethesei Epaphras, gan ddamunaw yddwynt angwanec o ffydd, y vedry adnavot veint rhagorieth dawn Duw yn y cyfor hwy, gan ddyscu yddynt hefyt bot Iechedwrieth, a' pha ddaeoni bynac a ellit ei ddeisyf, yn sefyll yn vnic yn Christ, yr hwn ydd ym yn vnic yn ymarddel ynddo trwy'r Euangel. Eithr yn gymeint a' bot y gau vroder yn cymyscu 'r Ddeddyf a'r Euangel, mae ef yn cyhwrdd a'r ffuantwyr hyny yn ddirfing, ac yn cygcori 'r Colossiet i ymategu yn vnic wrth Christ, eb law'r hwn nyd oes o ddim anyd gorwagedd. A thu ac at am enwaediat, ym gynnal ywrth vwyt, saincteidrwydd oddyallan, addoli Angelion, vegis yn dywysogaeth y ddyvot at Christ, mae ef yn ei llwyr ddivarnu, gan espesu beth oedd swydd a' natur Ceremoniae, yr ei a ddirymiwyt y gan Christ: yd pan yw yr awr hon bod gwaith y Christianocion yn sefyll ar varwhau y cnawt, adnewyddu buchedd, a' chyffelyp swyddeu ereill y sy yn perthynu yn gyffredinawl ac yn aulltuawl ir oll ffyddlonieit.

Pen. j.

Diolwch y mae i Dduw am ei ffydd hwy, Cadarnhau dysceidaeth Epaphras, Gweddiaw am angwanegiat ei ffydd hwy. Mae yn dangos yddynt y gwir Christ, ac yn dinoethi gau Christ yr Apostolion ffeils. Y mae ef yn cannal ei awdurdut a'i swyddogaeth, Ac am ei waith ar ei cyflawny.

PAUL Apostol Iesu Christ, *gan wyllys Duw, ac *Th*imotheus *ein* brawt, at yr ei 'sy yn Colosse, Sainct*æ* a' ffyddlon vroder in-Christ: Rat *vo* y gyd a chwi, a' thangneddyf y ‡gan Dduw ein Tat, *a' *chan* yr Arglwydd Iesu Christ. Ydd ym yn diol*vv*ch y

* trwy, wrth
‡ wrth
* ac ywrth
Yr Epistol y xxiiij. Sul gwedy Trintot.

Dduw *sef* Tat ein Arglwydd Iesu Christ, yn 'oystad-
awl gan weddiaw y trosoch: er pan glywsam *son am*
‡ ir — eich ffydd in-christ Iesu, ac *am eich* cariat ‡ar yr oll
Sainctæ, er *mvvyn* y gobaith ys ydd wedi hi dodi
y-chwy yn y ne*foedd*, am yr hon y clywsoch yn y
blaen y gan 'air y gwirionedd, sef *yvv*'r Euangel, yr
hon 'sy wedi dyvot *yd* atochwi, megis ac ir oll vyt,
ac yn ffrwythawn val *y mae* yn eich plith chwi*the*
* adnabuoch — hefyt, o'r dydd hwn y clywsoch, ac y gwir *wybuoch
'rat Duw, val hefyt y dyscesoch y gan Epaphras ein
‡ caredic, cu — ‡annwyl gydwas, yr hwn'sy trosoch*vvi yn* ffyddlawn
* venagodd — wenidawc Christ: yr hwnn hefyt a *amlygawdd y-ni
eich cariat, *ysy genych* drwy 'r Yspryt. Can ys paam
ni*nheu* hefyt, er y dydd*hvvn* y clywsam, ny*d* ym yn
* bot — peidiaw a gweddiaw trosoch, ac erchi *ar ych cyf-
lawny o wybyddieth y wyllys ef, ym-pop doethinep,
‡ or, ir — a' dyall ysprytawl, val y rotiwch yn deilwng ‡*gan*
* peth — yr Arglwydd, ai voddhau *ef* ym pop *dim, gan ym-
‡yn ymwybot a — ffrytho*loni* ympop gweithred da, a' thyvu' ‡yn-gwybod-
* gan — aeth *am* Dduw, wedy ymnerthu *ac oll nerth trwy
‡ ymaros — y'ogoneddus veddiant ef, i bob ‡diodde*fgarvvch*, a'
* ammynedd — *hwyrddic *y gyd* a' hyfrydwch, gan ddyol*vv*ch i'r Tat,
† gymesur — yr hwn a'n gwnaeth yn ‡addas i *vot yn* gyfranoc o
etiuceddieth y Sainctæ yn-goleuni, yr hwn a'n gwared-
awdd *ni* ywrth veddiant y tywyllwc*h*, ac a'n ysmut-
awdd *ni* y deyrnas y annwyl Vap, yn yr hwn y mae
y ni brynedigeth trwy y waed ef, *'sef* maddeuant
pechotae, yr hwn yw *gvvir*-ddelw yr anweladwy Dduw,
* yndo, trwyddo — con*t*enid pop creatur. Can ys *ganto ef y creawyt
pop dim, a'r ys ydd yn y ne*foedd*, ac ys ydd yn y
‡ -adwy — ddaear, *pethæ* gwel‡edig*ion*, ac angweledig*ion:* ai
* Eisteddfae — *Thronae, ai Arglwyddiaethae, ai Tywysogaethae, ai
Meddiannae, pop dim a' greawyt ganto *ef* ac erddo
ef, ac ef e 'sydd cynn pop dim, ac ynto y mae pop dim
yn cyd sefyll. Ac efe yw pen corph yr Eccles: efe
yw'r dechreu*ad a'r* cyn*t*enid o'r meirw, val ym-pop
dim y caffei y bendeuigeth. Can ys-rengawdd bodd
ir Tad, bod yndo ef drigo oll *gyf*lawnedd, a' thrwyddo
ef gysyliaw pop dim yddo yhun, a' heddychu trwy
‡ groes — waed y *groc ef *b*ai petheu yn y ddaiar, *b*'ai petheu
yn y nefoedd. A' chwi*theu* yr ei oeddech gynt ddy-
eithreit a' gelynion, can *vot eich* meddyliae ar weith-
redoedd drwc, yr awrhon hefyt a gysyliawdd ef,
yn-corph ei gnawt trwy angae, *er* y'ch gwneuthur
* ddiargywedd — *chvvi* yn sainct*aidd*, ac yn *ddiveius ac yn ddigwl*iedic*

gar y vron ef. A's ‡aroswch, wedy *'ech* *sailio ach ffyrfhau yn y ffydd, ac na'ch ‡ysmuder ywrth 'obaith yr Euangel, *am* yr hon y clywsoch *son*, ac a precethwyt i bop creatur a'r 'sydd y dan y nef ir hon ydd yw vi Paul yn wenidawc. Yr awrhon ydd wyf yn llawen*ychu* yn ve-dioddefeu y trosoch, ac yn cyflawny oedd yn *ol o ‡gystuddiae Christ yn veu-cnawd *i*, er *mvvyn* y gorph ef, rhwn yw'r Eccles, i'r hon ydd wyf yn wenidawc, ‡erwydd *llywodraeth Duw, yr hynn a roddwyt i mi ‡yn eich cyfor chwi, y gyflanwy gair Duw, *sef* y dirgelwch *oedd* cuddiedic ‡er ys *oes* oesoedd, ac er ys *oll* genedlaethae, ac yr awrhon a eglurwyt *y'w Saint*tæ* ef, i'r ei yr ‡wyllysai Duw *yddyn* gahel gwybot *pa yw golud y dirgelwch hyn ym-plith y Cenetloedd, yr hwn *'olud* yw Christ yn ‡y chwi, y gobeith gogoniant, yr hwn ydd ym *ni* yn *ei* bregethu, gan rybyddiaw pop dyn, a' *dyscu pop dyn ‡ym-pop doethinep, val y *gosotom bop dyn yn berffeith yn*gvvydd* Christ Iesu: at yr hyn ydd wyf *i* hefyt yn **ym*travaelu ac yn ‡ymdrech, *erwydd y waith*red* ef rhon 'sy yn gweithio ynof' yn nerthol.

‡ perhewch
* grwndwalu ach sicrau
‡ ymoder
* deffic gofidie
‡ can trwy wrth
‡ trefnit, ordinhat
‡ eroch
* o ddechre byd
‡ yddy
* mynei
‡ beth yw cyfoeth
* o
‡ dangos y
* ac oll
‡ presentom
* llavurio
‡ ymdraphillio
* wrth, yn ol

Pen. ij.

Gwedy yddaw destolaythu ddaed ei wyllys ef yddynt, Y mae ef yn ei rhybyddio nad ymchwelont yn *wyso ei cefn ywrth Christ. I wasaneth Angelion, neu ddychymic arall, neu ynte ceremoniae 'r ddeddyf, Yr ei a 'orphenesont ei swydd, ac eu tervyuwyt in-Christ.

* *llwyr ei hol*

CAN ys wyllisiwn y chwi wybot pa veint *ymdrech 'sy ‡arnaf er eich mwyn *chvvi*, ac er yr ei *o Laodiceia, ac er *mvvyn* yr ei ny welsant ‡veu wynep yn-cnawt, val y conffortnit eu calonae, ac eu cyssyltit *vvy* ynghyt yn-cariat, ac ym-pop golud gwbl gredadwy ddyall, adnabot dirgelwch Duw 'sef y Tat, a'r *yddavv* Christ: yn yr hwn y mae yn-cudd*iedic* oll tresorae doethinep a' gwybodaeth. A' hyn rwy'n ei ddywedyt, rac bot i neb*vn* eich *twyllo a' geiriae ‡hygoel*iadvvy*, Can ys cyd bwyf ancydrychiol yn y cnawt, er hyny ydd wyf gyd a chwi yn yr yspryt yn llawenechu, ac yn gweled eich *trefn, a' ‡ffyrfder eich ffydd in-Christ. Megis gan hyny yd erbyniesoch Christ Iesu yr Arglwydd, *felly* rhodiwch ynddo, yn wraiddiedic ac yn adaliedic ynddo ef, ac wedy ymgadarnhau yn y ffydd, val ich dyscwyt, can ymamplau ynddei gan ddyolwch. Ymogelwch rac bot neb a'ch espeilio trwy *philosophi

* boen, dravel
‡ y mi
* sy yn
‡ vi yn ynghorpholeth
* hudo, siomi, gordderchu
‡ cyffelybol
* vrdd, ordr
‡ dwysder
* vchelddysc

‡ dwyll
* ar ol, wrth
‡ trig
*-olieth

a' gwac ‡chudrwydd, trwy athraweth dynion, *erwydd gwyddorion y byt, ac ny*d* erwydd Christ. Can ys ynto *ef* y ‡preswilia *cyf*llawnder y Duw*dot yn gorphorol. Ac ydd ych yn gyflawn yndo ef, yr hwn yw pen oll Tywysogeth a' Meddiant: yn yr hwn hefyt ich enwaedwyt ac enwaediat ny*d* o waith llaw, gan **ym*ddyosc *y pechaturus gorph y cnawt, trwy enwaediad Christ, can ys ich *cyd*claaddwyt y gyd ac ef trwy'r betydd, yn yr hwn hefyt ich cydgyfodwyt trwy ffydd gweithred*iat* Duw, yr hwn ay cyfodes ef o veirw. A' chwi*theu* yr ei oeddech veirw ympechotae, ac yn-*d*ienwaediat eich cnawt, a gyd vywhaodd ef y gyd ac efo, gan vaddeu y-*chwi *eich* oll gamweddae, can ddilëu y llaw ‡*g*raipht yr ordinadeu rhon *oedd yn e*in *h*erbyn, rhon oedd yn wrth wynep y ni, ys cymerth ef y hi *y ar y ffordd, ac hei dodes yn-glyn ar y ‡groc, ac a espeiliawdd y Tywysogaethae, a'r Nerthoedd, ac ei erddangosawdd hwy yn *gyhoedd*us*, gwedi gorvot hwy ynthei. Am hyn na varnet neb *arno* chwi ‡ym-*b*wyt a' diot, neu o ran *die*-gwyl, neu *leuad-newydd, neu ‡Sabbathon, yr ei nyd ynt any*d* gwascot pethеu ar ddywot: eithr y corph *ysydd* *in-Christ. Na vit i neb wrth ei wyllys eich llywo*draethu* gan 'ostyngeiddrwydd-meddwl, ac addoli*ad* Angelion, gan *ymgodi ym-petheu ny'*s* gwelawdd *e erioed, ac* yn an*d*osparthus yn ymchwyddaw gan *veddwl ei gnawt, eb ‡*gyf*attal y pen, o'r hwn y mae yr oll gorph wedy '*r* drefnu ai gom*p*oni gan gymmal*æ* a' *chyf*rwymae, yn *cynnyddu gan gynnydd Duw. Can hyny a's meirw *ydych* gyd a Christ ywrth ordinadeu y byt, paam mal p*h*e ich vyw yn y byt, ich llwythir ac athrawiaetheu? *Megis*, Na chychwrdd, Na ‡*or*chwaydda, Na theimla. Yr ei 'n oll aant yn-cyfergoll y gyd a'r *an*arver, ac *ynt vvrth* 'orchymyneu a' dysceu dynion. Yr hyn betheu yn ddiau 'sydd *yddyn* ac *ailun doethinep, yn wyllys *greffydd ac ‡huvylltot-meddwl, ac *nyd* yn *eiriach y corph: ac ny*d* yw mewn dim bri *ganthynt* er cyflawnedd ir cnawt.

‡ ymddihatry
* or
* *Gr. hemin*
‡ scriven
* ymaith
‡ groes
* hyderus ar 'oysteo
‡ ar, am, o bleit
* newydd-loer
‡ ddyddieu Sabbath
* ar law
* darestyngedigeth a' diwyll
‡ ymsengi
* synnwyr
‡ gynnal, gaffel
* angwanegu
‡ vlasa, phrawf
* llun, lliw
‡ addoliat, ddiwyll
‡ *Gr. tapeinophrosene*
* cystudd

Pen. iij.

Dangos y mae ple y mae i ni geisio Christ. Ei cyggory i ymvarwhau. Diosc yr hen ddyn, a' gwisco Christ. At yr hyn y mae ef yn rhoi angwanet gygcoreu, i bawp val y gylydd, y gariat ac huvylltot.

Yr Epistol ar ddie-Pasc.
* meddwl

AS *chvvithe* a gydgyfodesoch *gyd* a Christ, caisiwch y petheu odduch*od*, lle mae Christ yn eiste*dd* ar ddeheu*lavv* Duw. Rowch eich *bryd ar y petheu '*sydd*

vchod, *ac* nyd ar betheu *sy* ar y ddaiar. Can ys meirw ytych, a'ch bywyt a guddiwyt y gyd a Christ yn-Duw. Pan ‡ymddangoso Christ, 'rhwn yw'n bywyt, yno hefyt yr ymddangoswch chwi*theu* y gyd ac ef yn-gogoniant. Marw*h*ewch gan hyny eich aylodae 'sy ar y ddaiar, goddinep, aflendit, ‡anvad-wyyn, dryc-chwant, a' ‡chupydd*d*ot yr hwn *delw-addoliat. Achos yr hyn petheu y daw *dig*ofeint* Duw ar y plant ‡yr amvvydd*d*ot. Ym pa *veiæ* y rhodies-y-chwi gynt, pan oeddech yn byw ynthwynt. Any*d* yr awrhon rho-chwi y ffordd ys yr oll petheu hyn, dig*ofeint*, broch, *drigioni, ‡dryc davod*len* *croesan-air, *allan* o'ch geneu. Na ddywedwch gelwydd wrth eu gylydd, can *dd*arvot y chwi ‡*ym*ddiosc *o* yr hen ddyn *ef* a'i weithrededd, a' gwisco y'r newydd, yr hwn a adnewyddir yn-gwybodaeth ‡erwydd delw yr hwn y creawdd ef, lle ny*d* oes na Groecwr nac Iuddew enwaediat, Barbariat, Scythiat, caeth, rhydd: eithr Christ '*sydd* pop dim ym-pop dim.

‡ eglurer
* *Gr. pathos* anlladrwydd
‡ angawrdep
* eiddol-
‡ gwrthnesic, anhydyn, cindyn
* irlonedd llid
* malis
‡ cabl, ymgeiniae
* bryntair, gwrthuunair
‡ ymddihatry
* ar ol
*

Can hyny megis etholedigion Dew sanct*eiddolion* a' charedigion, ymwiscwch o *dirion drugaredd ‡caredigrwydd, *vvylltot-*meddvvl*, gwarder, dioddefgarwch: gan ymgynnal eu gylydd, a' maddae y'w gylydd, as bydd gan vn gwerel yn erbyn neb: megis ac y maddeuawdd Christ i chwi, ys velly *gvvnevvch* chwi*theu*. Ac ‡vch pen hyn oll *gvviscvvch* gariat, yr hwn yw rhwym *yn* y perfeithrwydd. A' thangneddyf Duw a *lywodraetho yn eich calonae, yr hwn ich galwyt yn vn corph, a' byddwch ‡ddiolchgar. *Preswiliet gair Christ ynoch yn ehelaeth ym-pop doethinep, gan *eich* ‡dyscu a' chygcori eich hunain, yn psalmae, ac*hym*y*nae ‡ac odulae ysprytawl, a' chanu gan rat yn eich calonae ir Arglwydd. A' pha beth bynac a wneloch ar 'air neu weithred, *gvvnevvch* bop dim yn Enw yr Arglwydd Iesu, gan ddiol*vv*ch y Dduw'sef y Tat trwyddaw ef.

Yr Epistol y v. Sul gwedyr Ystwyll.
* ymyscaroedd, galondit
‡ mwynder
* iselvryd
‡ aruchaf
* ymorugo
‡ hawddgar
* Trigiet
‡ dangos
* emynae
‡ a' channeu

Y gwragedd, byddwch 'oystyngedic ich gwyr priawt, megis y *cyn*gwedda yn yr Arglwydd. Y gwyr, cerwch eich gwragedd, ac na * vyddwch chwerw*on* wrthynt. *ymchwerwch ac wynt.

Y plant, vvyddhewch eich ‡rhieni ym-pop dim: can ys hyny 'sy *dda iawn gan yr Arglwydd. Y tadae na chyffrowch eich plant y ddigio, rrac yddyn ‡ ancysirio.

‡ tadae a' mamae
* vodlondda
‡ ddigaloni

Y gweision, ymuvyddhewch ir ei 'sy yn * arglwyddi ywch erwydd y cnawt ym-pop dim, ny*d* a ‡llygadwasanaeth val ryngwyr bodd dynion, eithr yn * sem*p*l-

* veistreid
‡ gwydd, golwo
* gwirioudeb

rwydd calon, gan ofny Duw. A' pha beth pynac a wneloch, gwnewch yn galonoc, megis ir Arglwydd, ac nyd y ddynion, gan *yvvch* 'wybot mae y gan yr Arglwydd yd erbyniwch y tal-*iad-igeth* yr etiueddieth: can ys yr Arglwydd Christ ydd ych yn ei wasanaethu. Eithyr hwn a wna gam*vvedd*, a dderbyn am y cam*vvedd* a wnaeth ef, ac nyd oes *dim* ‡ braint gymer*iad*.

‡ *personarum respectus*

Datro at y decvet pen or Actae

Pen. iiij.

Y mae ef yn ei hannoc y vod yn wresoc yn-gweddi, I rodio yn ddoeth ym-parthred yr ei ny ddaethant yn gwbl y wir wybyddieth am Christ. Y mae yn eu hanerch, ac yn damuno yddynt holl llwyddiant.

CHWI*THEU* * arglwyddi, gwnewch ich gweision, hyn 'sy gyfion, ‡ ac vnion, gan *yvvch* wybot vot y chwi hefyt * Arglwydd yn y nefoedd. Parhewch yn gweddi*e*, gan wilied ynthwynt y gyd a diol*vv*ch, gan weddiaw hefyt drosom ni, ar y Dduw agori i ni ddrws *yr* ‡ ymadrodd, y adrodd *y* dirgelwch Christ: am yr hwn yddwyf hefyt yn rhwym*edic*, val eu eglurhawyf, *sef* megis y mae yn * raid i mi ymadrodd.

Rodiwch yn ddoeth tu at yr ei *'n* ys y*dd* allan, a' phrynwch yr amser. *Byddet* eich ‡ ymadrodd yn * rhadlawn yn 'oystatawl, ac wedy *ei* ‡ gyfansoddi a' halen, val y gwypoch atep i bop *d*un.

Tychicus *ein* caredic vrawd a' ffyddlon wenidoc, a' chydwas yn yr Arglwydd, a veneic y'wch veu oll * gyflwr, yr hwn a' *dd*anvoneis atoch er mwyn hyn yma val y gwybyddei ef eich cyflwr, *a'* ‡ c*h*onforto eich calonac, y gyd ac Onesimus y ffyddlon a' charedig*avvl* vrawt, yr hwn 'sy *vn* o hanoch. *Yn hwy* a espesant y'wch am bop peth *'sy* yma. Y mae Aristarchus veu-cydgarcharor yn *erchi* yn eich anerch, a' Marcus * nai-vap-chwaer *i* Barnabas (o bleit yr hwn yd erbyniesoch 'orchymynion, a's daw ef atoch *d*erbyniwch ef) ac Iesu yr hwn a elwir Iustus, yr ei ynt o'r enwaediat. Yr ei hyn yn vnic yw veu-cydweithwyr ‡ i deyrnas D*d*uw, yr ei a vuant y mi yn ddiddanwch. Epaphras gwas Christ, yr hwn'sy *vn* o hanoch, 'sydd ich anerch, ac yn 'oystastol yn * ymdrino drosoch yn-gweddieu, ar y-chwy sefyll yn perfeith, ac yn ‡ gyflawn yn oll 'wyllys Duw. Can ys ydd wyf yn testio*laethu*, vot ganto * wynvyd mawr y ‡ drosoch, a' thros yr ei * o Laodiceia, a'r ei o Hierapolis. Luc*as* y ‡ meddic y caredig*ol* 'sy*dd* ich anerch, a' Demas. Anerchwch y broder *'rei*

* veistreit
‡ a cyhmmesur
* veistr
‡ huadlrwydd
* ddir, iawn, weddus
‡ iaith, parabl
* rasus
‡ dywallt
* helhynt, petheu, negeseu
‡ diddanu
* *'ancpsios*
‡ ar, at
* ymdrech
‡ gwbl
* serch, awydd
‡ am danoch, eroch
* sy yn
‡ phisicwr

'*sy* o Laodiceia, a' Nymphas, a'r Eccles ysydd yn y d*uy* ef. A' phan ddarlle*n*ir yr epistol hwn y genwch, perwch hefyt ei ddarllen yn Eccles y Laodiceieit, a' bot y chwi hefyt ddarllen yr epistol *a scrivenvvyt* o Laodiceia. A' dywedwch wrth Archippus, Edrych ar y *g*wenidogeth, a *dd*erbyniaist yn yr Arglwydd, val ei cyflawnych. Yr anerch*iad* a'r llaw veu*vi* Paul. *Cofiwch veu rhwymeu. Rat y gyd a chwi, *Amen*. * Coffewch, meddyliwch am

O Ruuein yd scrivenwyt ad y Colossieit *ac anvonwyt* drwy *law* Tychicus ac Onesimus.

EPISTOL CYNTAF I PAUL

AD Y

THESSALONICEIT.

YR ARGVMENT.

GWEDY darvot addyscu yn dda y Thessaloniceit yn y ffydd, y cyuodes ymlid, yr hwn byth a ymlun wrth precethu 'r Euangel, yn erbyn yr hwn cyd safent wy yn ddiyscoc, er hyny S. Paul (megis vn tra gofalus drostynt) a ddanvonodd Timotheus yw nerthu hwy, yr hwn ychydic gwedy, gan ei rubyddiaw ef oi cyflwr hwy, a roes echlysur ir Apostol yw cadarhau hwy ac amrafael argumentae y vot yn ddianwadal yn y ffydd, ac y ddyoddef beth bynac ar y galwo Duw wy yddaw er mwyn testolaeth yr Euangel, gan eiriol arnynt erddangos wrth dduwoldep ei buchedo, burdep ei creddyf. A' megis na ellir byth garthu'r Eccles mor llwyr val na bo peth efre yn aros ym plith y gweinith, velly yr oedd yn y plith wytheu rei o ddynion enwir, y sawl gan gyffroi ymofynion gweigion a' mangaw y ddadymchoelyd y ffydd hwy, a ddyscent yddyn gauddysc, am van y cyuodedigeth o veirw: am yr hyn y mae ef yn y haddyscu hwy yn dalvyr beth a goeliant, gan 'ohardd yn ddyfri yddynt gaisiaw cynnil ymofyn am wybot yr amsereu, gan wyllisio yddyn yn hytrach wiliad rrac y ddysyvyt ddyvodiat Christ ddyvot ar ei gwartha eb wybot, ac velly ar ol rwy gyngcorion, a'ei anerchion at y broder, y tervyna.

Pen. j.

Y mae ef yn diolch y Dduw drostwyn, y bot hwy mor ddiyscoc yn ffydd a' gweithrededd da, Ac yn derbyn yr Euangel mor *ddyfri, val y maent yn esempl i bawp eraill. **brysur*

PAUL ac Siluanus, a' T*h*imotheus, at Eccles y Thessaloniceit, *rhon 'sy* yn Duw Tat ac yn yr Arglwydd Iesu Christ: Rat y gyd a chwi, a' thangneddyf y *gan Duw ein Tat, a' *chan* yr Arglwydd * wrth
Iesu Christ. Ydd ym yn diolch y Dduw yn'oystatol y troso-chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein ‡ gofio
gweddieu yn ddibaid, gan ‡ goffau eich grymiol ffydd, * llafurus
a'*ch* *diwyd gariat ac ‡ ymaros *eich* gobeith yn ein ‡ amynedd

* geir
‡ ar 'air
* hygo.lrwydd
‡ hauom
* mewn travel, cystudd
‡ seiniawdd, llafarodd
* a danodd
‡ lle, rrandir
* hyffordd-rwydd, gyoh-wynfa
‡ y trosoch
* *Gr. eidolon*
‡ ddysgwyl
* rhyddha
‡ llid a ddaw

Arglwydd Iesu Christ *rac bron Duw 'sef ein Tat, gan *yni* wybot, vroder caredigion, eich bot yn etholedigion y gan Dduw. Can ys ein Euangel *ni* ny bu ‡yn-gair yn vnic, eithr hefyt ym meddiant, ac yn yr Yspryt glan, ac yn-*dilysrwydd mawr, megis y gwyddoch ba ryw vodd ydd oeddem yn eich plith er eich mwyn. A' chwi vuoch yn ddilynwyr ‡i ni, ac ir Arglwydd, ac a *dd*erbyniesoch y gair *yn-gorthrymder mawr, y gyd a llawenydd *gan* yr Yspryt glan, val yr oeddech yn esemplae ir sawl oll a credant ym Macedonia ac Achaia. Can ys y wrth-y-chwi y ‡soniawdd gair yr Arglwydd, nyd ym-Macedonia ac *in* Achaia yn vnic: eithr: eich ffydd *chwi* hefyt yr hon 'sy ar Dduw, *aeth ar lled ym-pdp ‡ban, val na rait i ni ddywedyt dim. Can ys yntwy a venagant am danoch pa ryw *ffordd-liat y mewn y gawsam atoch, a' pha wedd ‡yr ymchwelesoch at Dduw y wrth *ddelwae, i wasanaethu y byw a'r gwir Dduw, ac y ‡edrych am y Vap ef o'r nefoedd, yr hwn a gyvodes ef o veirw, '*sef* Iesu yr hwn a'n *gwared ni rac y ‡dig-ofeint '*sy* ar ddyvot.

Pen. ij.

* *groes*

Er mwyn na ddeffigient y dan y *groc, Y mae ef yn cymmennu y astudrwydd yhun yn precethu, ar vn yddynt wy yn vvyddhau. Y mae yn ym escuso am y vot ymaith ac na allei ddyvot ac egluro ei galon yddwynt.

* am yn dyfod-iat
‡ ein amparchi, gwarthau
* hyf, eon
‡ adrodd, draethu
* ymdrech
‡ cygcor
* gorchymynit
‡ drina
* lliw i dra-chwant
‡ glod, orvoledd
* awdurdot, drwm
‡ pervedd, cenol, plith
* bwydo, magu, llonhi

CAN ys *chwi* ychunain a wyddoch vrodur, *y ein ffordd-iat *y mewn* atoch na vu yn over. Eithr a' gwedy y ni raeddyoddef a' chael ‡anvri yn Phillippi (val y gwyddoch) *ys* buom *hyderus yn ein Duw, y ‡ddywedyt ywch Euangel Dduw gan vawr *ymdrino. Can ys ein ‡annoc *ni* nyd oedd wrth hoccet, nac wrth aflendit, nag wrth ddichell. Eithr val ydd oeddem yn gymradwy gan Dduw, val yr *ymddiriedit *y ni* am yr Euangel, velly ydd ym yn ymadrodd, nyd val'rei a rengant bodd y ddynion, any*d* y Dduw, yr hwn a ‡braw ein calonae. A' chwaith nyd arveresam crioed ac ymadrodd gweiniaithus val y gwyddoch, nac *ech-lusur i gupyddd*ot*, Duw yn test. Ac ny cheisiasam ‡voliant gan ddynion, na chan y chwi, na chan eraill, pan allesem vot yn *bwys, val Apostolion Christ: eithr ydd oeddem yn dyner yn eich ‡cyfrwng, '*sef* megis mamaeth yn *cynnesu hei phlant. Mal hyn can

hoffed ywch genym, rhwydd wyllysio ydd oeddem
gyfranu y-chwy, nyd yn vnic Euangel D*d*uw, anyd
hefyt ein enedieu ein vnain, can ys ych bot yn ‡anwyl ‡ garedigol
genym. Can ys cof genych vroder, ein llavur a'n
*poen: can ys gweithiem ddydd a' nos, rac ‡pwyso ar * travel
yr vn o hanoch, ac a precethem y chwi Euangel D*d*uw. cystudd
Testion *ydy* chwi, a' Duw *hefyt*, mor sanctaidd, ac mor ‡ gormesu
gyfiawn, ac mor *ddiargywedd yr ymddugesam yn * ddiveius
eich plith yr ei ‡'sy yn credu. Megis y gwyddoch val ‡ ywch, ych
ych cygcorem, ac y conffortem, ac yr ervyniem y bop
vn o hanoch (megis tad *am* ei blant) ar ywch rodio yn
deilwng i Dduw, 'rhwn ath galwodd y'w deyrnas a'*i*
*g*ogoniant. O bleit hyn hefyt y diolchwn y Dduw yn
ddibait, am'ywch pan *dd*erbyniesoch y genym *g*air
pregeth D*d*uw, na's *d*erbyniesoch mal gair dyn, eithyr
val y mae yn *ddilys yn 'air Duw, yr hwn hefyt 'sy * wir
yn gweithio ynoch y 'sawl a ‡credant. Can ys vroder, ‡ gredwch
chvvi aethoch yn ddilynieit y Eccles Duw, yr ei yn * *contribulibus*
Iudaia ynt in-Christ Iesu, can y chwy hefyt ddyoddef
yr vnryw betheu gan *wyr-eich-gwlad, ac wyntwy gan ‡ priawt
yr Iuddaeon, yr ei ac a laddent yr Arglwydd Iesu a'i * vodlonant
Prophwyti ‡y hunain, ac a'n ymlidieson ni*ne* a' Duw
ny *vodd*h*ant, ac ynt yn erbyn pop dyn, ac yn ein ‡ lid dicter
gohardd i precethu ir Genetloedd, val yr iachëid hwy, * ar gwartha
y gyflawny eu pechotae yn 'oystatawl: can ys *digofein ‡ gohanu y wrthych
Duvv a ddeuth ‡arnyn, yd yr eithav. Can ys vroder, * glewach dyvalach
darvot ein *gwneuthur yn ymddifaid am danoch dros
ychydic amser, yn-golwc, ac nyd yn-calon, *mwy astud ‡ ddychwant, ddeisyf
vuam y *geisio* gweled eich wynep, gan vawr ‡ddamuned. * llestair,
Am hyny yr oedd ein wyllys y ddyvot atoch lludd, deor,
(mi*vi* Paul, ys vnwaith neu ddwyaith) anyd *rwystro o rragot
Satan *ny*ni. Cnn ys peth yw ein gobaith neu '*n* llawenydd,
neu goron *ein* gorvoledd? any*d* ys chwy*chvvi*
yn-gwydd ein Arglwydd Iesu Christ yn y ddyfodiat ef?
sef *chvvy*chwi yw'n gogoniant a'*n* llewenydd.

Pen. iij.

Dangos y mae vaint y serch yddwynt can yddaw ddanvon Timotheus atwynt, A' hefyd am y vot yn gweddiaw drostwynt.

AM hyny can na allem *ym*attal a vei hwy, *ys* tybiesam
vod yn oreu *y ni* aros yn Athen ein *vnain, a' ‡ yn vnic
hebrwng Timoth*e*us ein brawt a' gwenidawc Duw, a'n
cydweithwr yn *yr* Euangel Christ, ich cadarnhau, ac * diddanu,
ich ‡confforto yn-cylch eich ffydd, val na chynnyrfyt cyssuraw

neb o bleit y gorthrymderae hyn: can ys *chwichwi* ychunain a wyddoch, ein darparu ni y hynn*y*. Can ys yn wir pan oeddem y gyd a chwi, *ys* rac ddywedesam ywch' y byddei y ni gahel gorthrymder*eu*, vegis ac y darvu, ac y gwyddoch. Sef o bleit hyn, pryd na allwn *ymattal yn hwy, *ys* auvonais *ef* y *ym*wybot y wrth eich ffydd, rrac darvot ir temptiwr eich temptio mewn ‡neb ryw vodd, a' myned o ein gwaith yn *wac. Eithr yn hwyr yr owhon gwedy dyvot Timotheus *odd* ywrthych atom, a' menegi y ni *ddaeoni am *ych* ffydd a'ch cariat, a'ch bod ‡yn cadw cof da am danam yn 'oystad*ol*, gan ddeisyf*u* *cahel* ein gweled, vegis ac *ydd ym* nin*heu* am danoch chwi*theu*, am hyny, vroder, in conffort*h*it *ni* *ynoch, yn ein ol' orthymder a'n angen*octit* trwy *ych* ffydd chwi. Can ys yr awrhon ydd ym yn vyw, a'd yw chwi yn sefyll *yn ddyfal* yn yr Arglwydd. Can ys pa ddyol*wch* allwn *ni* y a*d*-talu y Dduw ydrosoch am yr oll llawenydd *a'r* ydd ym yn llawen*ychu* er eich mwyn gar bron ein Duw, nos a' dydd yn tra gweddiaw ar weled o hanam eich wynep, a ‡*ch*yflawny y sydd yn eisieu ich ffydd? Ac *yntef *y* Duw, 'sef ein Tat, a'r Arglwydd Iesu Christ, a ‡vniono ein *ffordd atoch, a'r Arglwydd a'ch ‡lliosoco ac a'ch am*p*lao yn-cariat y gylydd, ac y bawp oll, megis ac *ydd ym ni* y chwi: er *goystatau eich calonae yn ‡ddigwl*iedic* yn sancteidd geyr bron Duw 'sef ein Tad, *yn-*d*yuodiat ein Arglwyd Iesu Christ y gyd ai oll Sainct*æ*.

* blindere, trwble
‡ ymaros
* methlwr eich nethlu
‡ modd yny byd * over
‡ ddaed ych &c.
* genych
‡ chwplau
* Duw yhun
‡ gyfrwyddo yn siwrnei
* taith, hynt
‡ angwanego, cynnyddo
* sicrau
‡ ddiveius, ddiargywodd
* erbyn

Pen. iiij.

Y mae ef yn ei hannoc i sancteiddrwydd, Gwiriondep, Cariat Llavur, A' chymmetroli galar a' geirad am y meirw, Gan ddosparthu dywedd y cyuodedigaeth.

AC eb law hyny ys atolygwn ywch, vroder, ac a ervyniwn yn yr Arglwydd Iesu ar *ymchwanegu vwy vwy, megis yd erbyniesoch y cenym po'dd y dylech rotio, a' boddhau Duw. Can ys gwyddoch pa 'orchmynion a roesam y'wch y gan yr Arglwydd Iesu. O bleit hyn yw 'wyllys Duw, *'sef* eich sancteiddiat chwi, ac *ymgynnal o hanoch ‡rrac ffornicrwydd *a' gwybot o bop vn o hanoch p'odd y medd*ianna* ei lestr yn sancteidrwydd ac anrydedd, ac nyd yn ‡gwyyn trachwant, megis y Cenetloedd yr *ei* nyd adwaenant Dduw. Na bo i nep *'orthrymu na thwyllo ei vrawt ‡ym-masnach: can ys dialwr yw'r Arglwydd am bop cyfryw

Yr Epistol y Sul cyntaf yn y Grawys.
‡ gengorwn anogwn
* gynnyddu
‡ val
* ymgadw
‡ y wrth 'odinep
* val y gwypo
‡ *Gr. pathei* haint
* 'orthrech, lethu
‡ ar vn helhynt

betheu, megis ac y rac ddywedesam y'wch, ac y testiasam. Can na's galwodd Duw *nyni* y aflendit, yn amyn i sancteiddrwydd. Can hynuy y nep a *escaeluso *y petheu hyn*, nyd dyn y mae yn ei escaeluso, 'n amyn Duw, 'rhwn ac a roddes ywch ei Yspryt glan. A' thu ac at am ‡vrawdgarwch nyd rait y chwy scrivennu *o hanof* atoch: can ys ich dyscwyt-gan-Dduw y garu eu gylydd. Sef ydd ych yn gwneuthur hyn i bawp o'r vrodur, yr ei 'sy trwy oll Macedonia: ac adolwyn ywch, vroder, ar *ragori o hanoch vwy-vwy, a' rhoi eich bryd ar vot yn llonydd, a' ‡gwneuthur y petheu *sy* y'*dd*wch eichunain, a' gweithiaw a'ch dwylo *eich vnain, megis y gorchymynesam y-chwy, val yr ymddugoch yn syber*vv* tu ac at yr ei 'sy*dd oddy* allan, ac na bo dim yn eisieu vchwy.

* 'ommedd ddirmyga
‡ vrawdol gariat
* gynnyddu
‡ ymyryd ar yr eiddoch
* Gr. priod
* honest

Ny*d* wyllyswn, vroder, eich bot yn anwybot am yr ei 'sydd ‡yn hunaw, val na *chymroch-drymder, megis ac *y gvvna* eraill yr ei nyd oes ganthynt *ddim gobaith*. O bleit a's credwn varw *o* Iesu, ai *ad*gyuodi, ys velly yr ei*n* a hun*e*sant yn Iesu, a ddwc Duw y gyd ac ef. Can ys hyn a ddywedwn wrthych yn-gair yr Arglwydd, na bydd i ni yr ei 'sy *yn* vyw, ac *yym* *yn aros yn-duodiat yr Arglwydd, ragvlaenu ysawl a ‡hun*e*sant. Can ys-*ynt*ef yr Arglwydd a ddescen*d* o'r nef *gyd* a *gawr, ac a llef *yr* Archangel, ac ‡ac vtcorn Duw: a'r meirw in-Christ a gyuodant yn gyntaf. Yno ni*nheu* yr ei byw ac 'sy yn aros, a *gymmerir ‡yny man gyd ac wynt yn *yr* *wybre*nneu*, y ‡gyfarfod ar Arglwydd yn yr awyr: ac velly yn'oystatol y gyd ar Arglwydd y byddwn. Can hyny, *conffortwch eu gylydd a'r ymadroddion hyn.

‡ wedy, cysgu
* thristaech
‡ gyscesant, 'sy wedy meirw
* dolef a' llais
‡ a chorn
* ysc'yffir, gyrheiddir.
‡ hefyd, ar gip, ar vnwaith
* cymyleu
‡ gyhwrdd, yn erbyn
* cyssyriwch diddenwch, dybuddwch

Pen. v

Espesu yddyn am ddydd brawd ac am ddyvodiat yr Arglwydd y mae, Gan eu hannoc y wiliad, A' synnyed ar y ei 'sy'n precethu gair Duw yn y plith wy.

AC am yr amsereu a'r prydieu, vroder, ny*d* rait *yvvch* scrivenu o hanof atoch. O bleit *chvvi* eich vnain a wyddoch yn *espes, *can ys* y daw dydd yr Arglwydd ys mal lleitr ‡o hyd nos. Can ys pan ddywetont, Tangneddyf, a' diogelwch, yno y daw arnynt *ddestryw*iad* disymuth, megis gofid gwraic veithioc *wrrh escor, ac ny's *dd*iangant. Anyd *chvvychvvi*

* ddilys, hylythr hygles
‡ ar
* ddinistr
‡ yn

vroder, nyd ydych yn-tywyllwch, val y delei y dydd
hwnw arnoch, megis lleitr. A' *chwi*chwy oll plant y
golauni ytych, a' phlant, y dydd: nyd ym *ni* *i'r nos,
nac i'r tywyllwc*h*. Sef gan hyny na chyscwn val eraill,
eithr gwiliwn, a' byddwn ‡ddiwyd. Can ys yr ei a
gysceant, y nos y cusceant, a'r ei a veddwant, y nos y
meddwant. Eithyr *nyni* **ac yn blant* ir dydd, byddwn
‡ddiwyd, gan wisco *am danom* ddwyfronnec y ffydd a'
chariat, a' gobaith *yr* iechedwrieth yn *lle* *helym. Can
na ddarparawdd Duw *nyni* y ‡ddig*lloni*, anyd er caffael-
iad iechedw*rrieth*, trwy *vraith* ein Arglwydd Iesu
Christ, yr hwn a vu varw trosam, val ai *gwiliem ai
cuscem, y byddem vyw nghyd gyd ac ef. Erwydd
paam cygeorwch eu gylydd, ac adeilwch bop vn ‡eu
gylydd, megis ac ydd ych yn gwneuthur. Ac *ni* atol-
ygwn ywch vroder, adnabot yr ei, a *lavuriant yn eich
plith ac a ynt ich llywo*draethu* yn yr Arglwydd, ac yn
eich ‡cygeori, a' rhowch eich traserch arnynt er mwyn
y gwaith wy. Byddwch dangneddyfus yn eich plith
eichunain. A' *ni* ddeisyfwn arnoch, vroder, rhybydd-
iwch yr ei *anllywodraethus: diddenwch y rhai gwan
veddwl: ‡cynhaliwch y gweniait: byddwch *ymarous
wrth *bawp* oll. Gwelwch na thalo neb ddrwc dros
ddrwc y neb*un:* eithr yn 'oystat*ol* dilynwch yr hyn *sy
dda*, 'sef y chwi ychunain, ac y bawp *eraill.* Byddwch
lawen yn 'oystad*ol* Gweddiwch eb ‡peidio. Ym-pop
dim dyolchwch: can ys hyn yw wyllys Duw in-Christ
Iesu *tu ac atoch. Na ddiffoddwch yr Yspryt. Na
‡thremygwch brophwyto*liaeth.* *Provwch bop dim,
ac *atdeliwch yr hyn 'sy dda, Ymgedwch rac pop
*cyf*rith drigioni. Ac ys Duw y tangneddyf a'ch sanct-
eiddio *yn* oll gwbl: a' phoed eich cytan yspryt a'c*h* eneid
a'c*h* corph, a gatwer yn ‡ddihawl erbyn dyuodiat ein
Arglwydd Iesu Christ. Ys ffyddlon yw'r hwn ach
galwodd, yr vnhefyt *ei* gwna. Brodur, gweddiwch
trosam. Anerchwch yr oll vrodyr a' chusan sanct*avvl.*
Ydd wyf yn ych noddi*o* yn yr Arglwydd, ar *vot* ddar-
llen yr epistol hwn ir oll Sainct vroder. Rat ein Ar-
glwydd Iesu Christ y gyd a chwi, *Amen.*

Yr *epistol* cyntaf at y Thessaloniceit a scrivennwyt o Athen.

* yn eiddo nei yn hanfod or
‡ sobr, temperus
* *eiddo*
‡ wiliadurus
* penffestyn, saylet
‡ ddicter, lid
* dyhunem, baem yn effro
‡ llall
* dravaelant
‡ rhybuddio
* afreolus
‡ siriwch
* derchefwch, ategwch cynwyswch
‡ ddyoddefus
* ymadel, dor
* ychwi
‡ ddiystyrwch
‡ Treiwch, triwch, chwiliwch
‡ cedwch
* cyfryw
‡ ddiarbawl
* tyrgu, gorchymyn

YR AIL EPISTOL I PAUL AD Y THESSALONICEIT.

YR ARGVMENT.

RAC ir Thessaloniceit dybiet vot Paul yn y escaeluso hwy, o bleit yddò vyned i leoedd eraill, yn hytrach nac atynt wy, y mae ef yn scrivenu atynt, ac yn ei hanoc i ymddyoddef ac y ddwyn ffrwythydd eraill y ffydd, ac na's cynnyrfid hwy y gan wac opinion yr ei a ddangosent vot dyfodiat Christ yn agos, can ys dir vyddei o vlaen y dydd hwnw ymadael y wrth y gwir greddyf, nid amgen trwy barth mawr o'r byt, ac i Anchrist deyrnasu yn Templ Dduw: yn y dywedd gan ei 'orchymyn yhun yw gweddieu hwy, ai cisirio i ddianwadalwch, y mae yn wyllysio yddynt gospi yn dost, y cyfryw ac a vydden yn byw yn segur ar lavur ereill, y sawl, anys vfyddhant y gycgorion ef, y mae yn gorchymyn eu escommuno.

Pen. j.

Dyolwch y Dduw y mae am y ffydd hwy, ei cariat a'i dyoddefgarwch. Y mae yn gweddio ar angwanegu y cynneddfae hyny, Ac ymdangos pa ffrwyth a ddaw ywrth hyny.

PAUL a' Siluanus, ac T*h*imorheus at Eccles y Thessaloniceit *rhon 'sy* yn Duw ein Tat, ac yn yr Arglwydd Iesu Christ: Rat *a vo* gyd a chwi, a' thangneddyf ywrth y Dduw ein Tat, ac ywrth yr arglwydd Iesu Christ. Diolwch a ddlyem y Dduw yn oystadol trosoch, vroder, val y mae yn *addas, am vot eich ffydd yn cynnyddu yn ddirvawr, a' bot eich cariat bawp y'w gylydd yn ‡lliosoc*au*, val ydd ym *nine yn ymhoffy ‡o hanoch in Ecclesi Duw, o bleit eich ammynedd, a'ch ffydd yn eich oll ymlidiae a'r gorthrymderae ydd ych yn ei goddef, *yr hyn* sy *yn* *argoel-*goleu o* cyfiawn-varn Duw, val ich teilynger i deyrnas D*d*uw, ‡er *mrryn* yr *hon ydd ych eisioes yn goddef. Can ys cyfiawn yw gan Dduw, dalu gorthrymder ir sawl 'sy*dd* ich gorthrymu chwi, ac y chwi*the* yr ei a 'orthrymir, llonyddwch y gyd a ni pan vydd yr Arglwydd Iesu *yn* ‡ymddangos o'r nef y gyd aei alluawc Angelion, *yn tanflam*eoc*, gan roddi dial ir sawl ny*d* adwaenant D*d*uw, ac ny*d* vvyddhant i'r Euangel ein Arglwydd Iesu Christ, yr ei 'n a boenir a chyfergoll dragyvythawl, o ‡*drach* bron yr Arglwydd, ac ywrth 'ogoniant *ey* *veddiant *ef*, pan ddel ef y'w ‡'ogoneddu yn ei Sainct*æ*, ac y'w ryfeddu yn yr oll 'rei a gredant (can ys ein testiolaeth *ni* tu ac atoc̨h a gredwyt) yn y dydd hwnw.

* weddus iawn, gymmesur, ddeilwng
‡ amlhau
* nyni, ein hunain
‡ am danoch
* arddangos, arwyddo
‡ dros
‡ ymddadguddio
* mewn
‡ wydd, y gan
* allu
‡ ogoniantu

O bleit hyny ydd ym hefyt yn gweddiaw yn 'oystadavvl y trosoch, ar *vod* i'n Duw eich teilygy *yvv* 'alwedigeth, a' chyflawny oll *ddawyllys*garvvch* y ddayoni *ef*, a' gwaith ffydd, ‡gan veddiant, val y gogonedder Enw ein Arglwydd Iesu Christ ynoch, a' chwi*the* ynthaw *ynte*f, *erwydd 'rhat ein Duw, a'n Arglwydd Iesu Christ.

* rad
‡ yn nerthol, yn allnoe
* gan

Pen ij.

*Dangos y may yddynt na ddaw dydd yr Arglwydd, nes dyvot ymadael a'r ffydd yn gyntaf. A' theyrnas *Anchrist. Ac am hyny y mae yn eu rhybuddio rrac eu hudo, eithr sefyll o hanynt yn ddiyscoc yn y petheu a ddyscawdd ef yddwynt.

* *Gverthchrist*

WEITHION yr Atolygwn ywch, vroder, *er dyvodiat ein Arglwydd Iesu Christ, ac er ein cydgynull*iad* ato *ef*, na'ch ‡ysmuder yn ddisyfit ywrth *eich* meddwl, ac nach cynnyrfer, na chan yspryt, na chan 'air, na chan lythyr, megis *scrivenedic* ywrthym ni, val be bei dydd Christ *yn *gyf*agos. Na thwyllet neb chwi ‡ym-modd yn y byd: can *na's davv'r dydd hyvnvv* *nes dyvot yr ‡ymadawiat yn gyntaf, a' *bod* dadguddio y dyn y pechot*urus*, '*sef* map y ‡cyfergoll, yr hwn a 'wrthnepa, ac a ymdderchaif yn erbyn *pop dim a elwir *yn* D*d*uw, neu y addolir: yd yn yd eiste*dd* megis *yn* D*d*uw yn Tem*p*l D*d*uw, gan ‡y ddangos ehun mae *efe* yw Duw. Any ddaw *yn* eich cof, pan oeddwn eto gyd a chwi, *ddar*vot i mi ddywedyt ywch *y petheu* hyn? Ac yr awrhon y gwyddoch y rhwystr 'sy yw ddateuddio ef yn ei amser. Can ys dirgelwch yr enwiredd ys y yn gweithio eisius: yn vnic yr hwn 'sy yr awrhon yn rhwystro, *a rwystr *yn*-es myned ac ef y ar y ffordd. Ac yno y*d* atguddir yr enwir hwnw, yr hwn a ‡ddiva yr Arglwydd ac Yspryt ei eneu, ac ai *diflanna a dysclaerdab ei ddyuodiat, *ys ef* yr hwn 'sy ei ddyuodiat ‡o waith*red* Satan, wrth oll veddiant, ac arwyddion, *ac aruthroedd gauoc, ac wrth oll ehudrwydd ‡ancyfiawnder, ym-plith yr ei a *gyfer*gollir, can na *dd*erbyniesont y cariat y gwirionedd, val yr iacheëit hwy. Ac am hyn yd*d* envyn Duw yddwynt ‡ehudrwydd cadarn, val y credant ir *gau, val y ‡barner yr oll 'rei ny chredrent y'r gwirionedd, any*d* *ymvodd*h*au yn ancyfiawnder. Eithr *nyni* a ddlyem ddiol*vv*ch yn oystat y Dduw y trosoch, vroder caredigion can yr Arglwydd, o bleit y Dduw o'r ddechreu*ad* eich ‡*d*ethol chwi i iechyd*vvrieth*, trwy sancteiddiat yr Yspryt, a'

* gan, trwy
‡ ys coger, chyffroer, ymoder
* geir llaw, ar y drws
‡ ervydd dim modd
* o dddyeithr
‡ deffic
‡ colledigeth
* oll
‡ ymddangos y vod yn Dduw
* attal, gwrthladd, lestair
‡ ddivetha, ddiwalltrain
* dadwna
‡ gan
* a' ryveddodau celwyddoc
‡ twyll, dichell, hocced
* anwiredd celwydd
‡ ddamner
‡ cyd synnio ac enwyredd
‡ dew ys

ffydd gwirionedd, ir hyn y galwodd ef chwi *trwy ein Euangel *ni*, y berchenogi gogoniant ein Arglwydd Iesu Christ. A' chan hyny, vroder, byddwch safadwy, a' ‡chynneliwch yr athraweth, ich dyscwyt, *pwun bynac* ai gan 'air, ai ein Epistol *ni*. Ac *efe ein Arglwydd Iesu Christ, a'n Duw 'sef y Tat yr hwn a'n carawdd, ac a roddes y ni ddiddanwch tragyvythawl a' gobeith trwy ‡rat, a ddiddano eich calonae, ac ach *ffyrfhao ym-pop gair a gweithred d*da*.

* gan wrth
‡ chelwch
* ys
‡ ras
* sicrao

Pen iij.

Deisyfu y mae arnnynt weddiaw drostaw, ar lwyddo ganto precethu r' Euangel, A'i rhybyddiaw i geryddu yr ei segur, Ac yno damuno yddynt oll ddawnged.

BELLACH, vroder, gweddiwch drosom, ar *rwyddhau rac gair yr Arglwydd, a' e i ogoneddu, megis a chyd a chwi*theu*, ac ar ein ‡rhyddhau ywrth ddynion *anresimol a ‡drigionus: can na*d* oes ffydd gan bawp. Eithr bot yr Arglwydd *yn-ffyddlawn, yr hwn ach *ffyrfha, ac ach caidw rac *y* ‡drwc. Ac ydd ym yn *gobaitho am danoch trwy 'r Arglwydd, *ac* ych bot yn gwneuthu'*r*, ac y gwne*l*wch *rhac llavv* y petheu a 'orchymynwn y-chwy. A'r Arglwydd a ‡gyfrwyddo eich caloneu at cariad *ar* D*duw*, ac y ddysgwyl*iad* am Christ. *Ys* gorchmynnwn ywch, vroder, yn Enw ein Arglwydd Iesu Christ, *ar* ychwy **ym*dymu *ymaith* ywrth bop brawt 'sy yn rhotio yn *afreolus, as nyd wrth yr athraweth, a *dd*erbyniawdd *ef* genym *ni*. Can ys-chwychwi *eichunain* a wyddoch ‡po'dd y dylech ein dylyn *ni*: can na*d* ymddugesam-yn-afreolus yn eich *cyfrwng, ac ny'*s* bwytesam vara gan nep yn rhat: any*d* gweithio *avvnaem* trwy lafur a' ‡lluddet nos a' dydd, *er mwyn na phwysem ar neb o hanoch. Ny*d* can na*d* oedd i ni awturtot, *yn* amyn val y dodem einunain yn esempl y'wch i'n *dilyn. Can ys-pan oeddem gyd a chwi, hyn ich rhybyddiesam amdano, can a's byddei neb, a'r ny*d* wyllysei weithio, na chei vwyta *chvvaith*. Can ys-clywsam, vot 'rei yn rhotio yn eich plith ‡yn afreolus, eb weithio dim oll, any*d* gwaith*io* *afraid. Can hyny yr ei 'sy gyfryw, a ‡'orchymynwn ac a gygcorwn *can eun Arglwydd Iesu Christ, ar yddyn waithio *y gyd* a llonyddwch, a' bwyta ei bara euhunain. A' chwi*theu*, vroder, na ddefficiwch yn gwneuthu'r da*yoni*. Ad *oes* nep ny'*s* vvyddhao i'n

* Am ben hyn
* gerdet, redec o air
‡ gwared
* anvad, anweddus
‡ mall, sceler, diraid
* sicra, atega
‡ vall
* coelio
‡ vnino, gyfeirio
* gilio
* antrefnus ddi ordr
‡ val, pa wedd
* plith, misc
‡ thravel
* rac gormesu
* ymlyn
‡ eb ordr
* nym dawr
* trwy

‡ nodwch — ymadrodd, ‡arwyddocewch ef trwy lythyr, ac na vit
* giffeilach — ywch' *or* *gymddeithas ac ef, megis y cywillyddio.
Er hyny na chymerwch ef val gelyn, eithyr cygcorwch
‡ Ac ys — ef brawt. A' gwir Arglwydd y tangneddyf a roddo
ywch tangeddyf yn 'oystatawl ym-pop modd. Yr
Arglwydd *vo* y gyd a chwi oll.

Yr anerch y can-y-vi Paul, a'm llaw vy*h*un, yr hwn
yw'r arwydd ym-pop epistol: val hyn y'*r* scrivennaf,
Rat ein Arglwydd Iesu Christ *vo* y gyd a chwi oll,
Amen.

O Lyrer cenedlaeth. &c. yd y van hyn, W. S.; a'r Epistol iso D.R.D.M. ei translatodd

Yr ail *Epistol* ad y Thessaloniceeit a scrivennwyt o Athen.

YR EPISTOL CYNTAF I PAUL
AT
T I M O T H E U S.

YR ARGVMENT.

Marginal notes: * eadw; ‡ questionwyr; * questione; ‡ vrddas; * partiol; * drachvrant

WRTH scrivenu'r Epistol hwn ny welir bot Paul yn darparu yn vnic dyscu Timotheus, anyd yn penaf *dal eraill dan ledofn, yr ei a vynesent y wrthlaid ef, o bleit ei ieunedit, ac am hynny y mae ef yn y arvu ef yn erbyn y ‡gorchestwyr hyn, yr ei y dan liw awyddserch ir Ddeddyf, a aflonyddent yr ei dwywol ac ynuyd ac anvuddiol *orchestion, wrth yr hyn yr eglurhaent, cyd byddent yn professio yr Ddeddyf, na wyddent pa ydoedd dywedd y Ddeddyf. Ac am danaw ehun, y mae ef velly yn coffessu ei anteilyngdawt, mal y mae ef yn dangos i ba ‡dailyngdawt y trefnawdd Duw ef: ac am hyny yr wyllysia ef bot gweddiaw tros pop rryw *ddynion, can y Dduw wrth gynnic ei Euangel a' Christ ei Vap yddynt wy oll, vot yn an*aillituawl i bop ryw ddyn, megis y mae y Apostolieth ef, yr hyn 'sy yn briawt ir Cenetloedd, yn testolaethu. Ac yn gymeint a darvot y Dduw adael Gwenidogion megis yn gyffurfion ordiniol yn ei Eccles y ddwyn dynion i iechydwrieth, y mae ef yn dosparthu pa ryw sut dynion y dlyent wy vot, yr ei y goelir yddynt am precethu dirgelwch Map Duw wedy ei ddatcuddiaw yn-cnawt. Gwedy hyn y mae ef yn dangos pa trwble vydd ar yr Eccles ym-pop amser, yn enwedic yn y dyddieu dywethaf, pan vydd i ddynion yn rhith creddyf ddyscu ir bopul betheu gwrthynep i air Duw. Gwedy darvot yddaw a hyn, y mae ef dyscu yddo pa wragedd gweddwon a ddlyeid ei derbyn neu 'gwrthddot y weini yr cleifion: hefyt pa henafieit a ddyleit ei dewiso ir swydd, gan y gycori iddo na bo ef ry ebrwydd yn derbyn, nac yn barnu neb: hefyt pa beth 'sy ddlyedus ar wasanaethddynion, naturieth gau ddyscyawdwyr, am wac 'orchestion, am *cupydddot, am gyvoethocion, ac yn uwch ‡na dim y mae ef yn gorchymyn yddaw ymoglyd rrac gauddysc.

Pen j.

Y mae ef yn anoc Timotheus y wilio ar ei swydd, yn enwedic ar yddo edrych na ddyscer dim ir popul anyd gair Duw. Gan ddeclaro pan yw

i ffydd, y gyd a chydwybot dda, cariat ac adailadeth yw dywedd y peth. Ac 'yn rhybyddio am Hemenaius ac Alexander.

PAWL apostol Iesu Christ, trwy ordinhaad Dyw eyn keidwad, ar arglwydd, Iessu Christ e n' gobaith, At Tymotheus fy mab naturiol yn y ffydd: Gras, trugaredd, a heddwch can Ddyw eyn tad, a' *chan* Christ Iessu eyn Arglwydd. Megis i dysyfais arnat aros yn Ephesus, pan aethym i ymaith i Vacedonia, *gvvna velly*, mal i gellych rybuddio rrai, na ddyscont amryw ddyskeidiaeth. Ag nad ystyriant chwedlay, ag achay anorffen, rrain kynt yddynt fagu questionay, nag edeiladaeth dywiol sy drwy ffydd. Can ys diwedd y gorchymyn ydiw cariad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd *ddiau. O ddiwrth y rrain i ‡kiliasont rrai, ag a droysont at oferson, hwy a fynnen fod yn ddoctoriaid y gyfraith, heb na dyall yr hyn a ddoytont, nar pethau i boont yn i sikerhau. Nyni a wyddom, eisus ‡taw da y gyfraith, os erfyr dyn hi yn gyfreithlon, can wybod hynn, na ddodwyd y gyfraith ir kyfion, eithr ir rrai afreolus ac ir anostyngedigion, ir hai andywiol, ar pechaduriaid, ir rrai enwir, a' rrai anlan, i *lawruddogion tad a' llawruddogion mam, i lawruddogion-dynion, ir putteniwyr, ir ‡bwggeryddion, i ladron dynion, i rrai eelwyddog, ir anudonwyr, ag od oys dim arall, rrwn sy wrthwyneb i athrawaeth iachus. *Y sydd* ar ol 'gogoneddus efengil y bengidedig ddyw, a ymddiriedwyd i myfi. Am hynny diolch i ddwy ir hwn, a roes ym allu 'sef Christ Iesu eyn Arglwydd: can ys ef am barnodd yn ffyddlon, ac am dodes yn eu wasanaeth: a' mine or blaen yn cablwr, ag yn emlidiwr, ag yn *draws: eithr trugarhau wrthyf a wnaeth *ef:* cans yn anwybod*us* i gwneuthym trwy angrredinieth. Eithyr tra*gor*ddigonawdd rrad eyn Arglwydd gida ffydd a chariad, hwn 'sydd yn-Christ Iesu. Gair gwir *yvv hvvnn*, ag ym pob modd yn heuddu cymeriad, mai Christ Iesu a ddoeth ir byd i gadw pechaduriaid, o rrain pennaf ydwyfi. Eithr achos hyn i trugarhaodd wrthyf, mal *i bai* i Iesu Christ ddangos ynof yn gyntaf pob ‡hir-oddeu, ir syampl yddyntwy, rrain rrag llaw a grettont ynthaw herwydd y bowyd tragwyddol. Weithian ir brenin tragwyddol, difarwol, anweledig*ol*, vnig synhwyrol Ddyw, *i bo* ‡vrddas, a gogoniant yn oysoedd oesau, Amen. Y gorchymyn hwn i ddwyf yn y roddi attatti, *fy* mab Timotheus, mal ar ol y proffodolaethay, a gerddasont or blaen am danat, i gellech trwyddynt wy ymdrechu

* ddiffuant ddiragrith, anyscyfrith
‡cyfeiliornodd, aeth ar ddidro
‡ may
* leiddiait, lladdwyr
‡ gwrwgydwyr
* ormeilwr yn gwneuthur cam
‡ *Gr. macrothymian*
‡ anrydedd

yr ymdrechiad ta, trwy gadw ffydd a' chydwybod dda, rron a ddodasont rrai heibio, ac a wnaythont *long-*gyfer*goll am y ffydd. O rrai hyn i may Hymeneus, ac Alexander, rrain a *ddy*roddais i Satan, i ddyscu vddynt na chablont:

* tori llong

Pen ij.

Y mae ef yn annoc gweddiaw dros pop dyn, Paam, A' pha wedd. Yn-cylch trwsiat a' chymmesurwydd merchet.

CYNGHORI ddwy am hynn, ymlaen pob peth fod ytolygon, gweddiau, erfyniadau, a' thalu diolch dros pob rryw ddynion, tros Brenhinoedd, a' ffawb or a osoded mewn audurdod, fal i gallom ddwyn buchedd lonydd*aidd* ac heddychawl, drwy bob *gwaredd ac honestrwydd. Canys hyn sy dda a chymradwy gar bron Dyw cyn ceidwad, rrwn a ‡fynn vod pob rryw ddyn*ion* yn cadwedig, ac dyfod i wybodaeth y gwir-ionedd. Can ys vn Duw *sydd*, ac vn *Canolydd *rrvvng* Duw a' dynion, *sef* y dyn Christ Iesu, Rrwn ai rroddes i hunan yn pridwerth tros pawb, *sef* testioleth yn i amseray ‡i hunain. Ar yr hyn im dodwyd yn pre-gethwr ac yn abostol (y gwir a ddoydaf yn-Christ, heb gelwydd) *sef* athro y cenedloedd mewn ffydd a gwir-ionedd. Am hynny mi a fynnaf ir gwyr weddio ym-pob man gan ddyrcha dwylo purion heb ddicter, na **dar-aumau*. Velly hefyd y gwragedd, bod yddynt ym-drwsiaw mewn dillad gweddus, gida lledneisrwydd a chymesurwydd, nid a gwallt plethedig, neu aur, neu ‡gemau, neu ddillad gwerthfawr. Eithr (megis i gweddai i wragedd yn yn-addaw duwiolaeth) a gweith-redoedd da. Gwraig discet mewn distawrwydd ynghyd a ffob gostingedigrwydd. Ond ni oddefa fi i wraic trauthu dyst, nac arfer awdurdod ar *wyr, eithr bod mewn distawrwydd. Can ys Adda yn gynta a ffurf-awyd, ac yno Efa. Ac nid Adda a dwyllwyd, eithyr y wraig wedy i thwyllaw aeth yn euoc or cam-wedd. Etto hi a fydd cadwedig can ddwyn plant, os hwy a drigant yn y ffydd, a chariad, a sancteidrwydd ynghyd a cymesurwydd.

* dwywoldeb, dywioldeb

‡ wyllysa

* Cyfryngwr

‡ priawd

* ddowto

‡ berleu

* *Gr. andros* y gwr

Pen iij.

Datcan y mae ef pa yw swydd gwenidogion yr Eccles. Ac am y *tuyluoedd hwy, ‡Teilyngdawt yr Eccles, Ar poynt pennaf o'r athrawaeth nefawl.

* *tulwyth ty*
‡ *rrddas*

YMADRODD gwir yw hwn, o bydd neb yn wollysy swydd escob, *ys*da waith a chwennych. Rraid ir escob fod yn ddifai*edic* gwr vn wraig, gwiliadwr, pwyllog, cymwys, lleteuwr, athrawys, nid gwingar, nid ymfustwr, nid chwannoc i fudr elw, eithr rrywiog, nid yn ymladdgar, nid cybydd, vn a wyr reoli y dy i hun yn dda, yn cymal i blant tan vfuddtra, ynghyd a phob honestrwydd: Can ys oni wyr dyn reoli i dy i hun, pa fodd i gofala ef tros eglwys Duw? Nid *yscolhaig-ieuanc, rrac iddo wedy ymchwyddaw gwynmpo mewn ‡ enllib diawl. A' rraid iddaw ef hefyt gaffael gair da can ddieithred, rrag digwydd mewn gwarth, a magl diawl. Velly hefyd *bot* y deconiaid yn honest, nid a thafodau dau ddyblig, nid trachwannog i win, nid chwannog budr elw, yn dal*a* *cyfrinach y ffydd, mewn cydwybod pur. Arhain profer hwynt yn gynta: ac yno gwasnaythant, os byddant difeius. Velly hefyd *bot* eu gwragedd yn honest, nid a thafodau drwc, *eithr* sobyr, a ffyddlon ym pop peth. *Bot* deconiaid *yn* wyr vn wraig, ac yn gwybod rreoli i plant yn dda, ay teyc i hunain. Can ys yr hai a wasanaytho yn iawn, a ynillan yddyn i hunein *g*radd dda, a rrydit mawr twy'r ffydd, sy yn Christ Iesu. Hynn i ddwy yn i scrivennu attat, dan 'obeithio i dauaf attat ar fyrder. Ac o tariafi yn hir, fod i ti wybod, pa fodd i bydd rraid iti ymddwyn yn-ty Dduw. ‡ rron ydiw Eglwys Duw byw, piler, a sylfayn y gwirionedd.

Ac yn ddi‡ddadyl, mawr ydyw cyfrinach dywyoliaeth *'scf* Duw a wnaethpwyt yn weledig * mewn cnawt, a gyfiownwyd yn yr yspryd, a welwyd can angylion, a bregethwyd ir Cenedloedd, a gredwyd iddaw yn y byd, ac a gymerwyd i fyny*dd* i ogoniant.

* *Gr. neophyton*
‡ *Gr. crima* barn
* dirgelwch
‡ rhwn
‡ ymryson
* deb
* ynghnawd

Pen. iiij.

Dysou yddo y mae ef pa ddysc ddylei gilio rragddo, A' pha vn ei ddylyn, Ac ym-pa 'orchwyl y dlyei ef ymarver yn vngwaith.

AR Yspryt syn doydyt yn eglur, ir ymedy rrai yn yr amseroedd diwaytha or ffydd, yr ystyrio ysprydoedd * cyfeiliorn*us*, a' dysceidiaythay cethreuliaid, yn dywedyt celwydd trwy ‡ druth, rrain sy ai cydwybod wedi i llosci gan-hayarn-*brwd, yn gwa*h*ardd * priodas, ac yn erchi, ymattal oddiwrth fwydydd, rrain a creawdd Duw yw mwynhau trwy talu-diolch ‡ ir ffyddloniaid,

* dydro, crwydroc
‡ *hypocrisei* ffuant, rhagrith
* poeth
* priodi
‡ or, gan

ac irhai a edoynant y gwirionedd. Cans pa beth bynac a greawdd Duw, da ydiw: ac nidoes dim yw wrthod, os cymerir trwy talu-diolch. Herwydd i santeiddir trwy 'air Duw, a gweddi. O dygi di ar gof ir brodyr y pethau hyn, *ys* da wasnaythwr fyddi i Iesu Christ, rrwn ith fagwyd mewn geiriau'r ffydd, ac athrawaeth da, rrwn a ddylynaist yn astud. Eithr gad heibio * anlan, a ‡ gwraichiaidd chwedlae, ac *ym*arfer *di* dyhun i dduwiol*aeth. Can ys ymarfer corphorawl ychydig a proffittia: eithr dywolieth proffidiol yw i pob peth, ac addewid iddaw or bowyd presennawl, ac or hwn a ddaw *rrac llaw*. Y gair hwn sy wir, ac ym-pob modd y haydday cymeriad. Cans am hynny i ddym yn * poeni ac y cael eyn ‡ dirmygy, herwydd yn bod yn *grrir* obeitho ar Dduw byw, rrwn ydiw caidwad oll ddynion, yn enwedig y * ffyddloniaid. Y pethau hynn gorchymyn *di* a dyse-yddynt. Na ddiystyred neb dy ifiengtid ti, eithr bydd ir hai a gretton *yn* siampl, ar 'air, ar ymddygiad, ar gariad, ar yspryt, ar ffydd, *a'* p*h*urdeb. Hyd oni ddelwyfi, ymosod i ddarllein, i gyngor, ac i athrawaeth. Nac ysceulusa y * rrodd sydd ynotti, rron a rodded i ti i proffedoliaythy gan osodiad dwylo yr ‡ Henafiaeth. Arfera y pethau hynn, ac ymddyro yddynt, mal i gallo dy lysaad *ti* fod yn eglur ym-plith pawb. Gwilia arnat tyhun, ac ar athrawaeth: parhaa yn hynn: can ys o gwnei di hyn, ti ath cedwi dy hun, ar rei * wrandawo arnat.

* aflan
‡ chwedleu gwrachiod
*-der
* travaelu
‡ cablu, diveilioni
* yr ei 'sy yn credu
* dawn
‡ *presbyterij*
‡ ath clywant

Pen. v

Y mae yn y ddyseu ef pa wedd y dirper yddo ymddwyn wrth argyweddu pop gradd. Trefn o bleit gwragedd-gweddwon. * Goystatau gwenidogion-Ecclesie. Llywodraeth y gorph ef, A' barn am pechoteu.

NA cheryda ‡ hen*afg*wr, eithr cynghora megis tad, yr hai ievainc megis brodyr: Yr hen wragedd, mal mammay, yr rei iefainc mal chwioredd, ynghyd a phob * diweirdeb. Anrrydedda'r gwragedd gweddwon rrain sy wir weddwon. Ac o bydd yn weddw ac iddi plant neu wyrion, dyscant yn gyntaf ddangos * gwaredd tuagat at dy hun, a' thalu'r pwyth yw ‡ henafieid: can ys hynny 'sy honest a chymradwy gar bron Duw. Eithr hon 'sy wir weddw ac vnic, a obeitha yn-Duw, ac a parhaa mewn gofynnion a gweddion nos a dydd.

* *Gosot*
‡ *prebyterum*
* purdep
* dywolder
‡ rrieni

Ond hon syn byw, mewn * mursendod, marw ydiw cyd bo yn byw. Gorchymyn y petheu hyn, mal i gallont fod yn ddifeius. Ac o bydd neb nid ymgeleddo yr eiddo, ac yn enwedic eu teulu, e wadawdd y ffydd, a' gwaeth yw nag vn diffydd. Na ‡ ddycer-ir-cyfri wraig-weddw tann trugain *blwydd* oed, rron fu wraic vn gwr, ac yn dda i gair am weithredoedd da: os magawdd hi i p*h*lant, o lletteuodd hi * y pellenig, o golchawdd he traed y saint, o cymhorthwyawdd hi y rrai fyddent mewn adfyd, o bu perhaus yn wastad ym pob gorchwyl da. Eithyr gwrthod y gweddwon iefainc: can ys pan ddechreuont ymdrythyllu yn erbyn Christ, ‡ priodi a fynnant, yn cael * colledigaeth, am vddynt torri y ffydd gyntaf. Ac velly hefyd *hwy* yn segur dyscu a wnant rodio *odd*amgylch o ty i dy, ac nid yn vnic segur: eithr hefyd yn ‡ ofeiriaithus, ac yn * rrodresgar, yn adrodd yr hyn ny weddei. Mi a fynna am hyny irrei iefeinc ‡ priodi, a phlanta, gwarch-adwy y tuy *ac* na roddont ddim achos ir gwrthnebwr i oganu. Can ys rrei ausus a ymchwelasont ar ol Satan. *Ac* o bydd na gwr ffyddlon, na gwraig ffyddlon a' *gwragedd* gweddwon ganthynt, cynhorthwyent hwynt, ac na * 'ormeser ar yr eglwys, mal i bo digonedd i rrei 'sy wir weddwon.

Yr ‡ Henaduriaid syn rreoli yn dda, dau*ddy*blig * vrddas hayddant, yn enwedig y rrei sy yn ‡ poyni yn y gair, ac mewn dysc. Can ys yr yscrythyr *lan* a ddowaid, Na vwslia safn yr ych sy'n durnu r yd: hefyd, May'r gwethwr yn * heuddu i gyflog. * Ar Henadur na dderbyn achwyn, o ddieithr tann ddau neu tri o dystion. Yr hei a bechant, cyrydda *hwy* yn gyhoedd*us*, mal i gallo r lleill ofni.

Gorchymyn i ddwy *yt* gar bron Duw ar Arglwydd Iesu Christ, ar etholedig Angylion, gadw o hanot hynn heb ragori neb mwy noi gilidd, na gwneuthyr dim ‡ o gydpartieth. Na ddod ddwylo yn ebrwydd ar neb, ac na fydd cyfranoc a phechodau rrei eryll: cadw di dyhun yn bur. Nac yf ddwfr yn hwy, eithr arfer ychydic win, ir mwyn dy gylla, ath fynych * wendide. Pechodau rryw ray or blaen amlwg fyddant, yn rrag ‡ ymddwyn ir farn: ar yddo eraill yn dywod ar y ol. Ac felly hefyd gweithredoedd da or blaen amlwc fyddant ar hei a font amgenach, i cuddio nis gellir.

* rrysedd, neu trythylwth, mwytheu
‡ chymerer
* ddieithred
‡ gwrha
* barnedigeth
‡ Gr. yn llawn berw, dad-urddus
* ddiriaid, goaml
‡ wra
* or meiler, phwyser
‡ *presbiteri*
* anrydedd, parch
* llavurio, travaelu
‡ dailwng
* Yn erbyn
‡ *prespyterum*
‡ yn bartiol
* lescedde
‡ myned or blaen

Pen. vj

Dywti gwasanaeth ddynion tu ac at ei perchen, Yn erbyn yr ei nys *dygonir a gair Duw. Am wir dduwoldep, a' boddlondep meddwl, Yn erbyn cupydddot. Rhoi gorchymyn ar Timotheus.

* boddlonir

CYNIFER ac y'sydd o wasnaythwyr tann yr iau, barnant eu mei-tredd yn teilwng o bob anrrydedd, rrag cablu enw Duw ay addysc. A' rrei 'sy a meistred vddynt yn credu, na dystyrant hwynt, herwydd i bod yn vrodyr, eithr yn hytrach i gwasneuthu, ir mwyn i bod yn *credu, ac yn garedigion, ac yn gyfrannoc or twrn da. Dyse y pethau hyn, a' chynghora. Od oes yn dyscu yn amgenach, ac nad yw yn cyttuno ac iachus eirie eyn Arglwydd Iesu Christ, ac ir addysc, 'sy ar ol duwioliaeth, chwyddo i may heb wybod dim, eithr amhwyllo ynghylch questiwnay a ‡dadl-geiriau, or hyn i mae cenvigen, ymryson, *ym*senneu, *tybieu drwc. Ofer ddadlay dynion llygredig ey meddwl, wedy cyfergolli y gwir centhynt, yn tybiaid ‡taw elw yw duwioliaeth, ymochel oddiwrth y cyfryw. Elw mawr eusus yw duwiolieth, drwy ymvodloni o ddyn a'r hyn vo cantho. Can ys ni ddygasom ni ddim ir byd, *a' diogel yw ni allwn ddwyn dim ymaith.

* ffyddlon

‡ ymddadleu am airieu

* drygdybieu

‡ mae dywioldep yw elw

* ac yspys

Am hynny o cawn ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hynny. Eithr yr ei a fynnent ymgwaythogi, a gwympant i *profedigaeth, ac i vagl*e*, ac i lawer o drachwantay ffolion a' niweidus, rrain syn boddi dynion i golledigaeth ac i ddistriw. Can ys ‡chwant-*mwnws yw gwreiddin pob drwg. Yr hein tra oyddynt rrei yn i chwenychu, hwy a *wyrasont or ffydd, ag ay ‡trychasont ey hunain *tryrrodd* a llawer o *g*ovidie. Eithr ti gwr *i* D*d*uw, gochel y pethay hyn, a' dilid ar ol cyfiawnder, duwiolaeth, ffydd, cariad, ymynedd, *a'* lledneisrwydd. Ymladd ymladdiad *gorchestol y ffydd: cymer afael ar y bowyd tragwyddawl, ir hwn hefyd ith alwyd, ac ir ‡ymaddewaist ymaddawiad da gar bron llawer o dystion. Dy *ddirofyn i ddwy gar bron Duw, syn bywhau pop peth, a gar bron Iesu Christ, rrwn tan Pontius Pylatus a dystiodd cyffes *pybur, cadw o honot y gorchymmyn *hwn* yn ddiflot, ac yn ddifai hyd ymddangosiad eyn Arglwydd Iesu Christ, rrwn yn y dyledus amser a ddengys ef, rrwn sy fendigedig ac vnic pennaeth, Brenin y Brenhinoedd, ac Arglwydd yr Arglwydd, Ir hwn yn vnic i may difar-

* tentation

‡ *Gr. philargyria* ariangarwch

* bath, mwnei

* gyfeiliornesont, aethont ar ddidro

‡ gwanasont

* tec, claer, prydverth, bybyr

‡ proffeseist broffess

* orchymyn

* deo

‡ ddivagul, ddivrych

woldeb, ac yn trigo yn y goleuni diymgyrch, rrwn irioed nis gweles *vn* dyn, ac nis dichin i weled, ir hwn i bo anrrydedd a' gallu yn dragwyddawl, Amen. Yr hei sy ‡oludawc yn y byd yma gorchymmyn vddynt, na boont rryfygus eu meddwl, ac na rothon ei, gobaith mewn *golud anwadal, eithyr mewn Duw byw, (rhwn syn rroi i ni pop peth yn ddigonawl yw mwynhau) ar wneuthyd o honyn ddaioni, ac ‡ymgyvoethogi o weithredoedd da, *ac* yn hawdd canthyn roi, ac yn *havvdd* i cydfod, yn storio yddynt i hunain sail da rag llaw, mal i gallont gavayly y bowydd tragwyddol. O Timotheus, cadw a roed attat, gan ochel *aniwaraidd ofersoniadwy, a gwrth-osodiaday cam-enwedig celfyddyd, rron rrai yn ymaddaw a hi, a *gam* wyrasont or ffydd. Gras gida thi, Amen.

‡ gyvoethogion

* cyvoeth

‡ *Gr. plouti in*

* aflan

Yr *Epistl* gynta i Tymotheus, a yscrifennwyd o laodiceia, rron yw penn dynas Phrygia Pacatiana.

YR AIL EPISTOL I PAUL
AD
T I M O T H E U S.

YR ARGVMENT

Yr Apostol yr awrhon yn parat y gadarnhau y ddysc ai waed, rhon a broffessai ef ac a ddyscesei yddynt, ys ydd yn rhoi cysir yn-Timotheus (ac wrtho yntef yr holl ffyddlonieit) yn ffydd yr Euangel, ac yn-goystatol a' phur goffess yr vnrryw: gan wyllysio yddaw nac ymellyngo rrac ofn blindereu, anyd yn ddyoddefus dysgwyl am y dyben, megis y gwna'r llavurwyr, yr ei o'r dywedd a dderbyniant ffrwytheu ei llavur, a' bot yddo vwrw ymaith oll ofn a' gofal, megis y gwna'r sawdwyr yr ei a gaisant yn vnig voddhau ei capten: gan ddangos yddo yn vyrsum yr Euangel, yr hon a bregethesei ef, gan 'orchymyn yddaw ef precethu'r vnryw y eraill, gan yddo yn ddiyscaelus ymogelyd rrac cynneueu, mangau ymddadleue, ac ymofynion moelion, er mwyn bot yw ddysceidaeth allu adeillad yn gwplach. Ac wrth ystyried esemple Hymenaius a' Philetus, yr ei a ddychwelesont y gwir ddysc am y cyfodiadegeth, ey bot mor *horibl: ac eto er mwyn na rhwystrit nep vrth y cwymp hwy, ac wynt yn wyr o awturtot ac mewn cymeriat, y mae ef yn dangos nad yw pawp 'sy y professo Christ, yn yddo ef, a' bot yr Eccles y dan yr advyt hyn 'sef bot yn ddir ir ei drwc drigo ymplith yr ei da, yn y ddel treiat Duw: er hyn y mae ef yn cadw yr ei a ddetholawdd ef, ys yd y dywedd. Ac val na byddei y Timotheus ancysirio y gan yr ei enwir, y mae ef yn declaro pa ryw ffiaidd ddynion, ac amsereu periclus a ddaw rhac llaw, gan ewyllysio yddo ymarvu a' gobaith y tervyn da y ddyry Duw ir ei yddaw, ac ymarver yn ddyval yn yr Scrythyrae, ys yn erbyn y gwrthnepwyr, ac er lles ir Eccles, gan ddeisyfu arnaw ddyvot ataw o bleit rryw negeseu angenraidiol, ac velly gan ynanerch yn y enw ehun eraill, y mae ef yn tervynu.

* *aruthrol, ddygas*

Pen. j.

W. S yr vn hwn, a'r ddau iso.

Paul yn annog Timotheus y vod yn ddianwadal ac yn ddyoddefus wrth ei ymlid, a' pharhau yn yr athraweth y ddyscesei ef yddaw, 12 Dros yr ei yroedd y rwymeu ef a'i gystyddion ym wystl. 16 Cammolieth Onesiphorus.

PAUL Apostol Iesu Christ gan wyl'ys Duw,
erwydd addewyt ‡buchedd yr hon 'sy yn-Christ. (* bywyt)
Iesu.
2 At Timothes *vy* map caredic: Rat, a' thrugaredd,
a' thangneddyf y gan Ddyw y Tat, a' *chan* Iesu Christ
ein Arglwydd.
3 *Ys* diolchaf y Dduw, 'rhwn y wasanaethaf om
rrieni a chydwybot bur, can ys eb peidio y may genyf
gof am danat yn vy-gweddieu nos a' dydd,
4 Can ddeisyf*u* dy welet, *a'mi* yn vyvyr oth dda*i*grae,
val im llanwer o lawenydd:
5 Pan 'alwyf *im* cof y ddiffuant ffydd ys *ydd* ynot,
'rhon y drigawdd yn gyntaf yn dy ‡nain Lois, ac yn (‡ vam-gu)
dy vam Euneie, ac y may yn ddiogel genyf y *tric* yno
tithe hefyt.
6 Achos paam, ydd wyf ith coffau y gyffroi y dawn
Duw ys ydd ynot, wrth arddodiat vy-dwyaw.
7 Can na roddes Duw y ni yspryt ofn*usrvrydd*, anyd
yspryt *nerth*orvgrrvydd*, a' chariat, a' phwyllog- (* meddiant)
rwydd.
8 Am hyny na vydd arnat gywilydd ‡o destiol- (‡ am)
aeth yr Arglwydd, nac o hano vi*neu* y garcharawr ef:
eithr cydoddef-*di*-gystuddion yr Euangel, wrth veddiant
Duw,
9 Yr hwn an iachaodd, ac an galwodd a galwedigaeth
sanctaidd ny*d*, wrth ein gweithredoedd *ni*, anyd wrth y
*bwrpos yhun, a'*y* rat, 'rhwn a roespwyt y ni trwy (* arddodiat)
Christ Iesu cyn ‡amseroedd oeseu. (‡ bot y byt)
10 Eithyr ef a eglurwyt yr owrhon gan ymddang-
osiat ein Iachawdr Iesu Christ, yr hwn a ddileodd (* ddadwnaeth)
angeu, ac a dduc vywyt ac ac ammarwolaeth i 'olauni
trwy'r Euangel.
11 Ir hon im gosodwyt i yn precethwr, ac yn Apostol
ac *yn* ddyscyawdr y Cenedloedd.
12 Am yr hwn achos y ddyoddefaf hefyt y petheu
hyn, ac nyd oes arnaf giwilydd: can ys gwn pwy a
gredais, ac y mae yn ddilys genyf y vot ef yn abl
y gadw yr hyn a ddodais ataw erbyn y dydd hwnw. (* ffurf, cyffurf,
13 Cadw *wir esempl yr iachus ymadroddion, yr (gyndelw, ailun)

ei a glyweist y can y vi yn ffydd a' chariat *ys ydd*
yn-Christ Iesu.
14 Y ‡peth prydverth, y roed atat, cadw trwy'r ‡gwiwbeth
Yspryt glan, yr hwn a drig ynom.
15 *Ti* wyddost hyn, ddarvot ir ei oll ys *ydd* yn Asia,
droi o ywrthy vi: o'r sawl *rei* y mae Phygellus ac
Hermogenes.
16 Roed yr Arglwydd drugaredd y duy*lu* Onesipho-
rus: can ys ef yn vynych am llon*h*odd i, a'm catwyn
nyd oedd gywilydd ganthaw.
17 Eithyr pan oedd yn Ruuein, ef a *ym*caisiawdd *a*
mi yn ‡ddiwyd iawn, ac a*m* ca*f*as. * ddyval
18 *Roed yr Arglwydd yddo, gahel *o hano* dru- ‡ Caniataed
garedd gyd a'r Arglwydd yn y dydd hwnw, a' pha
veint betheu vu ef im gweni yn Ephesus, ti wyddost * niuer
yn 'oreu *vn*.

Pen. ij

2 Y mae yn ei annog y vot yn ddianwadal yn-trwbl, ar yddo ddyoddef yn wrawl, ac aros yn ddiyscoc yn iachus ddysc ein Arglwydd Iesu Christ, 11 Can ddangos yddaw ffyddlondep amcan Dew yn-cylch cadwedigaech yr ei yddo ef, 19 A' noth yny.

TITHEU gan hyny, vy map, ymnertha yn y rrat ys
ydd yn-christ Iesu.
2 A'r petheu y glyweist y cenyf', *gan lawer o * ymgwydd,
testion, yr hein ‡a roddi at *ffyddlon ddynion, yr ei ymplith
vyddant abl y dyscu eraill hefyt. ‡ rho, rod * wyr ffyddlon
3 Ti*theu* gan hyny goddef-dy-‡'orthrymu megis ‡ ddrugu,
milwr da *i* Iesu Christ. helbulio
4 Nyd *oes* neb a ryvela, a ‡*ym*ymblyc a negeseu*on* * sawdiwr ‡ ymrwyda,
y vuchedd *hon*, er mwyn *bod* yddo ryngu bodd yr hwn ymdraffertha,
ydywysawdd yn vilwr. ymrwystra
5 Ac *ad* ymdrech nep hefyt am gamp, ny choronir ef,
dyeithr yddo ymdrech ‡yn ddeddfol. ‡ mal y dylei
6 *Dir yw ir llavurwr lavurio cyn nag yddaw * Raid
*dd*erbyn ffrwytheu.
7 Considera *y petheu* a ddywedaf: a'r Arglwydd a ‡ Ystyria
roddo yt' ddyall ym-pop dim.
8 Cofia *am* Iesu Christ *y hanoedd* o had Dauid,
ddarvot y gyvodi ef o veirw ‡wrth vy Euangel *i*. ‡ yn ol
9 Yn yr hon *ydd wyf yn dyoddef trwbl mal * im drygir
gweithredwr-drwc, *ys h*yd rwymeu: eithr gair Duw ny
rwymir.
10 Am hyny ydd wyf yn goddef pop peth, er mwyn

y *d*etholedigion, megis ac y gallent wy*theu* gaffael *yr* iechyd*erricth* ys ydd yn-Christ Iesu, y gyd a gogoniant tragyvythawl.

11 Gwir *yvv* gair, A's meirw ydym y gyd ac ef, y byddwn hefyt vyw gyd ac *ef*.

12 A's dyoddefwn, ni a gydeyrnaswn hefyt *ac ef*: ac a's *ym*wadwn *ac ef*, *yntef* hefyt a *ym*wad a ni*nheu*

13 A's ny*ni* ny chredwn, *er hyny* efe a erys yn ffyddlawn: ny 'all ef ‡y wadu y *h*un.

14 *Am* y petheu hyn dwc ar gof *yddynt*, a' thestial*aetha* ger bron yr Arglwydd, na bo yddynt ymrysont yncylch gairieu, *yr hyn* nyd *yw* er dim lles*aad*, *anyd* er **d*adymchwelyd ‡y gwrandwyr.

15 Studea ar dy 'osot dy *h*un yn *brovedic y Dduw, yn weithwr ‡diveyl, yn *vn*iawn-barthu gair y gwirionedd.

16 *Gommedd halog*ion* wag-airieu: can ys cynnyddu y wnant y vwy o anwywoldep.

17 A'y ymadrodd hwy a ysa val caner: *ac* o'r *cyfryvv* rei y mae Hymenaius ac Philetus.

18 Yr hein am y gwirionedd aethant ar ‡gyfeilorn, gan ddywedyt ddarvot eisus y cyvodiadigeth, ac y maent yn **d*adymchwel ffydd *rvyv*rei.

19 Eithr y mae ‡sail Duw yn sefyll yn *ddiogel, ac y mae yddo yr *in*sel hon, Yr Arglwydd a wyr *pvvy* rei ‡yw'r eiddo, ac, Ymadawet ywrth *ancyfiawnder pwy byn*ac* a 'alwo ar Enw Christ.

20 Eithr mewn tuy mawr ny bydd yn vnic llestri aur ac ariant, *and* hefyt *llestri* pren a' phridd, a'r ei *i anrydedd, a'r ei i ‡ddianrrydedd.

21 *As* neb gan hyny y carth y hunan ywrth *y petheu* hyn, efe vydd lestr i anrydedd, wedy ei sancteiddio, ac yn *addvwyn ir Arglwydd, ac yn ‡parat i bop gwaith*red* da.

22 *Fo hefyt rrac ‡chwanteu ieuntit, a' dilyn gyfiawnder, ffydd, cariat, *a'* *th*angneddyf, y gyd a'r ein y alwant ar yr Arglwydd o galon bur.

23 A' dod ymaith ynvyd ac andysccedig*aidd* *orchestion, can wybot mai ‡magu ymryson a wnant.

24 Eithr gwas yr Arglwydd dir yw nad ymrysono, amyn bot *yn dirion ‡i bawp, yn athrawaidd, *ac* yn dyoddef-ei-ddrygu *yn dda ei ortho.*

25 Gan ei *h*addysceu a' chymedroldep yr ei gwrth-

‡ ymwadu
* gwrthdroi
‡ yr ei a'i clywant
* gymradwy
‡ ny borraid cywilyddio
* Gobardd, Gwrthlaïd
* ddydro
* dinistro
‡ grwnd, gwndwal
* ffyrf, gadarn
‡ ys yddo
* andywoldep, enwiredd
* er
‡ er
* *Gr. euchreston*
‡ ddarparedic
* Cila
‡ gwynieu
* questione
‡ peri ymgeintach
*voneddigaidd, llednais
‡ tuar at

wynep-ei-meddwl, *y edrych* a roddo Duw vn amser
yddynt *vvy* ediveirwch, *i *gyf*adnabot y gwirionedd, * er
26 A' bod yddynt ddyvot ir iawn *allan* o vagl diavol,
yr ei a ‡ddelit ganthaw wrth ei wyllys. ‡ gaethiwit

Pen. iij.

1 Prophwyto y mae ef o'r amsereu periclus, 2 Y mae yn amlygu r * hypocriteit y dan ei lliw ai harwydd. 12 Yn dangos cyflwr y Christianogion. 14 A' phy wedd ymogelir periclon. 16 Hefyt pa vudd a ddaw y wrth yr Scrythurae. * *ffuantwyr gausaint*

GWYBYDD hyn hefyt, ‡may yn y dyddieu dy- ‡ taw
wethaf y daw amsereu *periclus. * enbydus, blinion
2 Can ys bydd dynion ‡a'i serch arnyn y hunain, ‡ *Gr phiautoi*
yn cupyddion, *ym*ffrostwyr, *yn* veichion, *cablwyr, * ymsenwyr
yn anuvyddion yw ‡rrieni, *yn* andiolchgar, *yn* ansanct- ‡ tad a' mam
aidd,
3 ‡Digariat-naturiol ganthynt, yn tori-*dygym*b*ot, ‡ *Gr. 'astorgoi*
gaugyhuddwyr, *yn rei* antemperus, yn ffyrnyg*ion*, eb * cyngrair
serch ganthynt ir ci da,
4 Bradwyr, 'rei gwaydwyllt, rei ‡bolchwydd, rei yn ‡ bocsachus
caru chwantach yn vwy nac yn caru Duw,
5 A' chanthynt *gyfrith dywoldeb, eithyr ymwadu * ailun
a'ei 'rym a wnae*thon*t: tro ymaith gan hyny y wrth y
cyfryw *rei.*
6 Can o'r ei hyn y mae y sawl a ymluscant i dai*e*,
ac yn dwyn yn gaith wrageddos yn llwythoc o bechotae,
yn arweinedic gan amravael chwanteu,
7 *A'r gvvragedd hyn* ynt vyth yn dyscu, ac eb allu
byth dyvot y wybodaeth y gwirionedd.
8 Ac megis y gwrth safodd Iannes ac Iambres
Voysen, vel'y y mae yr ei hyn yn *gwrthddod y gwir- ‡ gwrthladd, gommedd
ionedd, dynion o veddwl llygredic, yn ‡amprovadwy ‡ gwliedic
*crwydd y ffydd. * am, tu ac at
9 Eithr ny vuddiant *vvy* mwy*ach:* can ys ei *h*yn-
vydrwydd vydd amlwg i bawp, megis ac y bu yr
eiddynt.
10 ¶ A' thi a lwyr adwaenost vy-dysc*eidaeth i*, hel-
hynt vy-buchedd, *vy*-purpos, ffydd, ammyned, cariat,
dioddefgarwch,
11 Ymlidiae, *a'* *gorthrymdereu yr ei y ‡ddaeth i * blindereu
mi yn Antiocheia, yn Iconium, ac yn Lystri, yr hyn ‡ ddarvu
ymlidiae a ddyoddefais: eithyr o ywrthynt oll im
gwaredawdd yr Arglwydd.

12 Ac ys pawp a'r wyllysont vyw yn ddywol
yn-Christ Iesu, a ymlidir.

‡ hudwyr, siomwyr

13 Eithr y drwc ddynion, a'r *twyllwyr aant waeth-
waeth, gan dwyllo, a' chael ei twyllo.
14 Eithyr aros ti yn y petheu a ddysceist, ac ith
sefydlir *ynthynt*, yn gwybot can bwy *ey* dysceist:

* oth vebyt

15 A' bot y ti wybot yr Scrythur*æ g*lan ‡er yn vap,
yr ei 'sy abl ith wneuthur yn-ddoeth i iechedwrieth
trwy'r ffydd ys ydd yn-Christ Iesu.
16 *Can ys* yr oll Scrythur *ys ydd* wedy ei rroddi can
ysprytoliaeth Duw, ac *ys ydd* profitiol y addyscu, y

‡ gospi

argyweddu, y *correctio, *ac* y roi athraweth yn-cyf-
iawnder,

* gwbl

17 Mal y bo dyn Duw yn ‡perfeith, wedy ei ber-
feithio i bop gweithred da.

Pen. iiij.

Y mae ef yn annog Timotheus y vot y vrwd yn y gair, a' dyoddef gwrth-
pwyth, 6 Y mae yn gwneuthur coffa am ei varwolaeth ehun. Ac yn
erchi i Timotheus ddyvot ataw.

YS *gorchmynaf* yty gan hyny ger bron Duw, a'
cher bron yr Arglwydd Iesu Christ, yr hwn a

‡ ddyvodiat

vairn y byw a'r meirw yn ei ‡ymddangosiat, ac yn ei
deyrnas,

‡ ymrhyd ac amryd
* ys dwrdia

2 Precetha'r gair: tyn-rragot, yn amser ac allan o
amser: argyweddа, *cerydda, annoc drwy ammynedd-
da ac athraweth.

‡ llosei, merwino

3 Can ys e ddaw'r amser pryd na ddyoddefant
athraweth iach*us:* eithr aei clustieu ‡a chosi, wrth y
chwanteu y hunain a *ben*tyrant yddynt ddyscyawdwyr,
4 Ac a droant ei clustieu y wrth y gwirionedd, ac a
ymchwelant at chwedleu.

Yr Epistol ar ddydd S. Luc.

5 Eithyr gwilia di ym-pop dim: dyoddef-wrth
pwyth: gwna waith Euangelwr: par wybot yn ollawl
dy wenidogeth.

* datdodiat

6 Can ys ydd yw vi yr owrhon yn parat im offrymu,
ac amser vy *ymadawiat ys ydd yn agos.

‡ d..
* y rredecfa

7 *Mi* a ymdrechais ymdrech ‡tec, ac 'orphenais
vy-gyrfa, y ffydd a gedwais.
8 *Can's* rrac llaw y roddwyt y mi y gadw coron cyf-
iawnder, yr hon a rydd yr Arglwydd y barnwr cyfiawn

* Cais
* ar gais, yn ddiatrec
* gofleidio, braicheido

y mi yn y dydd hwnw: ac nyd y mi yn vnic, amyn ir
oll 'rei y garant y ymddangosiat ef.
9 *Brysia y ddyvot ataf ‡yn ebrwydd.
10 Can ys Demas am gadawdd, gan **ym*gary y byd

‡presennol, ac aeth ymaith y Thessalonica. Crescens ‡ yn awr
aeth i Galatia, Titus i Dalmatia.
11 Lucas yn vnic ys y gyd a mi. Cymmer Varc a'
dwc y gyd a thi: can ys buddiol yw ef y mi y weini*d-*
ogeth,
12 A' T*h*ichicus a *dd*aunonais i Ephesus.
13 Y *cochl a edewais i yn Troas y gyd a C*h*arpus, * coffr, llyfr
pan ddelych, dwc gyd a thi, a'r llyfreu, yn enwedic y
‡membranae. ‡ memrwn, parsmente
14 Alexander y gof-*copr a wnaeth i mi lawer o * elydn, efydd
ddrwc: talet yr Arglwydd yddo ‡erwydd ei weithred- ‡ yn ol
oedd,
15 Rac yr hwn ymgadw di*the* hefyt: cans ef a wrth-
*safodd ein precaeth*e* *ni* yn *ddir*vawr. * laddodd, ddododd
16 Yn vy atep cyntaf nyd oedd neb ‡*yn sefyll* gyd a ‡ yn cymorth
mi, eithr pawp am gadawsont: *mi atolygaf y Dduvv*
na *liwier y*dd*-wynt. * roer yn ei herbyn
17 Er hyny yr Arglwydd a safodd gyd a mi, ac am
nerthawdd, mal trywo vi y cwbl ‡cyflawnit i precth- ‡ adnabyddit
iat, ac mal y clywent yr oll Genetloedd, ac im gwared-
wyt o eneu y lleo.
18 A'r Arglwydd am gwared rrac pop gweith*red*
ddrwc, ac am caidw yw deyrnas nefawl: ir hwn *y bo*
*gogoniant yn oes*oedd* oeseu, Amen. * moliant
19 Anerch Prisca, ac Aquila, a' th*uy*l*vvuth* Onesi-
phorus.
20 Erastus a arosawdd yn-Corinthus: Trophinus a
edais yn-Miletum yn glaf.
21 Cais ddyvot cyn y gayaf. Eubulus ys ydd ith
anerch, ac P*h*udens, ac Linus, ac ‡Claudia, a'r oll ‡ Gwladus
vroder.
22 Yr Arglwydd Iesu Christ *a vo* y gyd ath yspryt.
Y rat *ef vo* gyd a chwi, *Amen*.

Yr ail *Epistol* a escrivenwyt o Ruuein ad Timotheus
yr E*pi*scop cyntaf y ddywyswyt i Eccles Ephesus,
pan 'osodit Paul yr ailwaith ger bron *y Caisar Nero. * *yr ymmerotr*

EPISTOL PAUL
AD
T I T U S.

YR ARGVMENT.

PAN adwyt Titus yn-Creta y 'orphen yr athroeth a ddechreuesei Paul,
Satan a cyffroawdd rei y sawl a geisient nyd yn vnic ymchwelyd llywod-

raeth yr Eccles, eithyr hefyt llygru yr * athraweth: can ys 'rei o ryfic a geisient ymsengi ‡ y vot yn Vugelydd: eraill, y dan líw Deddyf Moysen a dduceson y mewn lawer o * philorec. Yn erbyn y ddau ryw ddynion hyn y mae Paul yn arvu Titus: yn gyntaf gan ddyscu yddo pa ryw wenidogion a ddlei ef ei dewys, gan erchi yn bennaf y bot hwy yn wyr o ddysceideth iach er mwyn gallu o hanynt wrthladd y gwrthnebwyr, ac ym-plith petheu eraill y mae ef yn noti yr Iuddeon ir ei 'sy yn dody rryw sancteiddrwydd yn y vwydydd a' chyfryw ceremoniau o ddyallan, gan ddyscu yddynt pa yw gwir 'orchwyllion buchedd Christinus, a' pha ryw betheu a berthyn i alwedigeth pop dyn. Yn erbyn yr hyn a's cyferbynia neb neu vot eb vvydhau, e vyn ymoglyd rhagddo.

* *ddysc*
‡ *ynghyfrith Cyfraith*
* *over betheu*
* *gynneddfeu*

Pen. j.

5 Y mae ef yn athrawy Titus o bleit llywodraeth yr Eccles. 7 Ordinhat a' swydd gwenidogion-Ecclesic. 12 Natur y Cretiait, ac am yr ei a heuent chwedleu Iuddewic, a' dychymygion dynion.

PAUL gwas Duw, ac Apostol Iesu Christ, *erwydd ffydd etholedigion Duw a' gwybodeth y gwirionedd, 'rhon 'sy ‡erwydd dywoldep,
2 Y dan'obaith *buchedd dragyvythawl rhon y ‡digelwydd Dduw ei gaddawodd, cyn *amseroedd oeseu:
3 Eithr ef a eglurhaodd ei 'air ‡yn y gwir amser*eu* drwy precethu, yr hyn a ymddiriedwyt i mi, wrth 'orchymyn Duw ein iachawd*ur*:
4 Ad Titus vy *anianol vap wrth y ffydd gyffredin, Rat, trugaredd a thangneddyf o y can Dduw y Tat, a' *chan* yr Arglwydd Iesu Christ ein iachawd*ur*.
5 Er mwyn hyn ith edais *di* yn-Creta, mal y bei y ti *drigo* y gywcirio y petheu ys *ydd* yn aros, a' bot yt' ‡'osot *Henafieit yn-pop dinas, megis yr ordiniais yty.
6 A's bydd nep *diargywedd, gwr vn wreic, ac yddo blant ffyddlon, yr ei nyd enllybir o ‡nwytiant neu vot yn anuvydd.
7 Can ys dir yw i E*pi*scop vot yn ddiargywedd, mal gor*u*chwiliwr Duw, nyd yn ‡gyrrith, ny*d yn* digllon, nyd yn *gor*hoffi gwin, nyd trawar, nyd budr-elw-wr,
8 Ethr yn rhoi-lletuy, vn yn caru dayoni, doeth, ‡cyfiawn, sanctaidd, temperus,
9 Yn dal*ha*-yn ‡lew y gair ffyddlon wrth yr athraweth, val y gallo hefyt gygcori a dysceideth iach*us*, ac argyweddu yr ei a wrth ddywedant,
10 Can ys bot llawer o rei anyvydd, a' gwacsiaradwyr, a' thwyllwyr meddilieu, yn ben*af yr ei '*sy* or enwaediat,
11 Yr ei vydd ‡dir goarcheu-ei geneu, yr ei a *dd*ymchwelant cwbl dai*e*, gan ddyscu i '*rei* betheu ny-ddylent, ermwyn budr elw.

* wrth
‡ ar ol
* bywyt
‡ ny all dywedyt celwyt
* dechreu byt
‡ ymrhyd
* naturiol gwir
‡ ordino
* *Presbyteros*
* dyvei adwy
‡ rwyf, dra, wtres, ormodedd, reiat
‡ anhydyn, gyndyn
‡ vnion
‡ ffest, 'lud
* ddivaddef
‡ rrait

12 *Vn o hanynt wy *euhunain*, *'sef* vn oi prophwyti y vnain a ddywedei. Y Creteit bop amser ‡*ynt* gel-wyddawc, dryg *vestviloedd, boliae ‡*gord*diog*ion*.
13 Y testiolaeth hon 'sy wir: achos hyn argywedda hwy yn *vlaen*llym, val y bont iach yn y ffydd,
14 Nyd can ddarbot chwedleu Iuddewaidd a' gor-chymyneu dynion, yr ei a ymchwelant ywrth y gwir-ionedd.
15 Ys ir ei pur y mae pop *dim yn pur, eithr ir ei halog*edig*, ac ir ei ‡ny chred, nyd oes dim pur, eithr ei meddwl a'i cydwybot a halogir
16 Y maent yn *proffessu yr adwaenant D*d*uw, eithyr ‡ar *g*weithrrdoedd y maent yn *ei* wadu, ac wynt yn ffiaidd ac yn anuvydd, ac i bop gwaith*red* d*d*a yn amprovadwy.

* Syganei vn. &c.
‡ '*sy*
* aniveilieit
‡ lluscenaidd, muscrell
* peth
‡ diffydd
* cy-
‡ a

Pen. ij.

Y mae ef yn gorchymyn yddaw y ddysceidaeth iach, ac yn manegy yddaw pa wedd y dysc ef y bop gradd ymddwyn, 11 Trwy ddawnged rrat Christ.

EITHR adrodd di y petheu y weddant y ddysc iach*us*.
2 *Bot* yr henafgwyr yn *sobr, honest, diseml, iach yn y ffydd, yn-cariat, ac ammynedd:
3 Yr henafwragedd yr vnffynyt, eu bot ynghyfryw ymwreddiat ac a wedda i sancteiddrwydd, nyd gau gy-huddiait, nyd wedy ymroi i win lawer, *eithr* yn dyscu-ir-ei betheu honest,
4 Mal y gallont iawnsynhwyraw y gwragedd-ieainc, y garu ei gwyr, y garu ei plant.
5 *Bot* yn ddiseml, yn ddiwair, trigo gartref, yn dda *ac* yn ddarostyngedic yw gwyr, mal na chapler gair Duw.
6 Cygora wyr-ieuainc yr vn modd, ar vot yn ddiseml.
7 Vch pen pop dim *oll* dod dy hun yn esempl ‡o weithredoedd da **gyd* a dys*ceideth* anllygredic, *gyd* a phwyllogrwydd, *a'* c*h*yfandep,
8 Ac ymadrodd iach*us*, rhwn ny ellir ei veio, val y bo y hwn a safo yn erbyn, gywilyddio, eb ganthaw ddim am danochwi y dywedyt coeg*ni*.
9 Bot gwasanaethddynion yn ddarostyngedic yw ‡*h*arglwyddi, a'i boddhau ym-pop dim, nyd yn *gwrth-ddywedyt,
10 Nyd yn *trosgwyddo, eithr bod yddynt ddangos

* bwylloc, syberw, call
‡ am
* *mevvn*
‡ perchen meistreit
* ym-
‡ rroi, ne troi heibio, yscyflu

pop ffyddlondep, val yr addurnant ddysceidcth Duw ein
iachawdur ym-pop peth.
11 Can ys 'rat Duw y ddwe iechyt i bop dyn, a ym-
ddangosawdd,
12 Ac ys ydd in dyscu y ymwadu ac andywoldep, a'
* bwyllo ddi-seml chwanteu bydol, a' bot y ni vyw yn *sobr ac yn gyfiawn,
ac yn ddywiol yn y byt ‡cydrychiol.
‡ yma, ynawr 13 Gan edrych am yr 'obaith wynvydedic, ac ym-
* cadarn galluoc ddangosiat gogoniant y Duw *mawr a'n iachawdur
Iesu Christ,
14 Yr hwn y rroddes y hun y trosam, val in prynei
‡ Gr. catharise ‡ywrth oll enwiredd, a'n carthu y vot yn popul priawt
* Gr. zeloti n yddo yhun, yn *awyddus i weithredoedd da.
15 Adrodd y petheu hyn, ac annoc ac argywedda ac
oll awdurtot. Na vit y nep dy dremygu.

Pen. iij.

1 Vvyddtot ir sawr a vo mewn awdurtot, 9 Y mae ef yn rrybuddio Titus y ymogelyd rrac questione ynvydion a' divudd, 12 Gan ddybenu wrth grybwyll am ryw negeseu'n ailltuawl, 15 Ac anerchion.

COFFHA yddynt vot yn ddarestyngedic ir Tywys-
ogaetheu ac Auturdotae, a' bot yn vvydd, ac yn
parat i bop gweithred da.
* ddywedont anair i 2 Na *chablant nep, na bot yn ymladdwyr, anyd
llednais, gan ddangos pop tiriondep i bop dyn.
3 Can ys ydd oeddem ninheu hefyd yn andoethion, yn
anuvydd, yn siomedic, yn gwasanaethu chwanteu ac
‡ La. volupta-tib ‡amryw wynieu, yn byw yn-drygioni a chenvigen, dy-
gasoc, yn casau eu gylydd.
* Gr. chrestotes ‡ philanthropia 4 Eithyr gwedy y *addvwynder a' ‡dyngarwch Duw
ein Iachawdur ymddangos,
5 Nyd o weithredredd cyfiawnder, a'r y wnaethem
* wrth, ar ol ‡ cadwodd ni, eithr *erwydd ei drugaredd yr ‡iachaodd ef nyni,
can 'olchiat yr adenedigeth, ac adnewyddiat yr Yspryt
glan,
* dywalltodd 6 Yr hwn a *ddineawdd ef arnom yn ehelaeth, trwy
Iesu Christ ein Iachawdur,
7 Val y bei y ni, gwedy ein cyfiawnhau gan y rat ef,
‡ ar ol gael yn gwneuthur yn etiveddion ‡erwydd gobaith
bywyt tragyvythawl.
8 Fyddlawn yw'r ymadrodd hyn, a'r petheu a wyll-
* sicrau ysiaf yty eu ffyrffhau, ar ir sawl a credant yn-Duw,
ymovalu y ddangos yn amlwc gweithredoedd da. Y
petheu y' sy yn dda ac yn profitiol y ddynion.

9 Eithr gwrthladd questione ynvydion, ac *i*achae, a' ‡ *Gr. machas, 'sef*
chynneneu *ac ymrysongerdd o bleit y Ddeddyf, can * ceintache
ys amprofitiol ynt a' gweigion.
10 ‡Gommedd y dyn *y vo* *heretic, gwedy vn*vvaith* ‡ Gwrthladd
neu ddoy*vvaith ei* rybudd*io*, * drwc opinionus
11 Gan wybot am y cyfryw, yddymchwelwyt, ai vot
yn pechu wedy ‡ varnu y cantho yhun*an*. ‡ ddamno
12 Pan *dd*anvonwyf Art*e*mas atat, *ai Tychicus, * neu
bydd astud y dddyvot ataf i Nicopolis: Can ys ‡yno y ‡ Gr. bernais, bwriadais
pwrpasais *g*ayafu.
13 **D*anvon Zenas y ‡Deddfwr, ac Apollos yn * Hebrwng
ddiwyd, val na bo arnynt eisieu dim. ‡ Cyfraithiwr
14 Discant hefyt yr ei *yddom* ni ddangos yn eglur
weithredoedd da er mwyniant*e* angenraidiol val na bont
yn anffrwythlawn.
15 Yr oll 'rei 'sy gyd a mi*vi*, ath anerchant. Anerch
yr ei an carant yn y ffydd. Rat gyd a chwi oll.
Amen

Ad Titus, y ddewysiwyt yn E*pi*scop cyntaf i Eccles y Cretieit, yr hwn escrivenwyt o Nicop*o*lis ym-Maccdonia.

EPISTOL PAUL
AD
P H I L E M O N.

YR ARGVMENT.

Cyd bei i ragorieth Yspryt Paul ymddangos yn rhyvedd yn ei Epistolae eraill, er hyny y mae'r Epistol hwn yn testiolaeth mawr, ac yn eglurdep o hyny. Canys ympell y tuhwnt y i selder ei *ddevnydd, y mae ef yn ehedec megis pe ir nefoeddd, ac yn ymddiddan a dywiol rat a' mawrhydi. Onesimus gwas i Philemon a espeiliasei ei ‡arglwydd, ac a giliasei ymaith, yr hwn gwedy i Paul ei ennill i Christ, a ddanvonawdd drachefn at ei arglwydd, yn ddyfrifol yn creu am vaddeuant yddaw, 'sef ac argumentae tra thrymion yn provi dylet yn aill Christian ir llall, ac velly gan ymanerch y tervyna.

* *vater*
‡ *veistr*

E P I S T O L P A U L
AD
P H I L E M O N.

Pen. j.

5 Y mae ef yn llawenychu glywet ffydd a' chariat Philemon, 9 Yr hwn y mae ef yn deisyfu arno vaddae yw was Onesimus, a'i dderbyn yn garedigawl drachefn.

PAUL carcharawr Iesu Christ, a'*n* brawd Timotheus,
at Philemon ein *caredic *gar*, a'n cydweithwr,
2 Ac at *ein* caredic *chvvaer* Apphia, ac at Archippus
ein cydvilwr, ac at yr Eccles ys ydd yn dy d*uy di:*
3 Rat y gyd a chwi, a' thangneddyf y can Dduw
Dat, a' *chan* yr Arglwydd Iesu Christ.
4 Diolvvch ydd wyf im Duw, gan dy gofio yn 'oys-
tadol yn vy-gweddieu,
5 (Wrth y mi glywet am dy gariat ath ffydd, yr
hon 'sy canyt ar yr Arglwydd Iesu, ac ar ei oll Sainct*æ*),
6 Mal y gwneler ‡cyfraniat dy ffydd yn *ffrwyth-
lawn, a' mal yr adwaener pa ddaioni pynac ys ydd
ynoch trwy Iesu Christ.
7 Can ys y mae genym lawenydd mawr a' *dy-
ddanwch yn dy gariat *ti*, can ys trwyo ti, vrawt, y
diddenir ‡caloneu y Sainct*æ*.
8 Erwydd paam, cyd bo mawr vy hyder yn-Christ y
orchymyn yty yr hyn 'sy *weddus.
9 *Er hyny* *o *ran* cariat gwell cenyf ‡atolwgy yty,
cyd bwyf val yr ytwyf, ys *ef* Paul *henvvr, ac owrhon
hefyt carcharor *er mvvyn* Iesu Christ.
10 Atolygaf yty dros vy map Onesimus, yr hwn a
‡genhedlais *i* yn y rrwymeu,
11 Yr hwn gynt a vu yty yn *amproffitiol, ‡amyn
yr awrhon *yn* profitiol y ti ac y min*heu*,
12 Yr hwn a *dd*anvonais drathefn: a' chymer di*theu*
**yntef*, 'sef vy ymyscaroedd *vy hun*,
13 Yr hwn ‡a wyllyswn i ei attal gyd a mi, mal troso
ti y bysei yddo vy-gweini *i* yn y rrwymeu yr Euangel.
14 Eithr eb *lavv* dy veddwl *di* ny wnawn i ddim mal
na byddei dy *ddaioni *di* megis ‡gan *angen, anyd o
‡vodd.
15 Efallei gan hyny y vyned ef ymaith dros amser,
mal yd erbynyt ef yn dragyvyth,
16 Nyd yr owrhon mal gwas*anaethvvr*, amyn uch-
law gwas*anaethvvr*, *'sef mal* brawd *yn* caredic, yn en-
wedic y mi: pa veint mwy y ti, ac yn y cnawt, ac yn
yr Arglwydd?
17 A's gan hyny y *tyby ‡yr *petheu* eiddom yn gy-
ffredin, *d*erbyn ef mal my*h*un.
18 A's gwnaeth ef eniwet yty, neu vot yn dy ddlet,
dod hyny *yn gyfrif* arna vi.
19 Mi Paul a scrivendodd hyn am llaw vy un: *mi*
a dalaf-y-pwyth, cyd na ddywedaf yty, ydd wyt yn
vy-dlet ys am dana ty vn.

* anwyl
‡ cyvaillt, cyd-sawdwr
‡ cyfundap, cymddeithas
* *Gr. euergos* hywaith, gwaithgar
* chonffort
‡ ymyscaroedd
* perthynasol
‡ er
* ervyn
‡ oedranus
‡ gefais, ennillais
* anvwyn anvuddiol
‡ eithr, anyd
* vo
‡ chwenychaswn
* ged, dwrn da
‡ o, rrac
* ddir, gympell, anvodd
‡ wyllys da
* cymery
‡ vi yn gydymaith
* gan, ddrwc

20 *Do, vrawt, mwynhawy vi *y ged* hyn gan-yt yn
yr Arglwydd: ‡dyhudda vy emyscaroedd yn yr
Arglwydd.
21 Gan ymddiriet yn dy vvydddot, yr escrivennais
atat, gan wybot y gwnai ys mwy nac a ddywedaf.
22 Eb law hyn hefyt paratoa i mi letuy: canys go-
beithaf trwy eich gweddieu im rroddir ychwy.
23 Y mae yn dy anerch Epaphras vy cydcarcharor
in-Christ Iesu,
24 Marc*us*, Aristarchus, Demas *a'* Luc*as*, vy-cyd
*weithwyr.
25 Rat ein Arglwydd Iesu Christ *vo* gyd a'ch yspryt,
Amen.

* Ie, Ac, Ys
‡ llonha, confforta
* ganhorthwywr

O Ruuein yr escrivenwyt ad Philemon, *ac a ddan-
vonvvyt* trwy *lavv* Onesimus was*anacthvvr*.

YR EPISTOL

AD YR

E B R A I E I T.

YR ARGVMENT.

YN gymeint a' bot llawer o Scriuenyddion, yn gystal yr ei Groec ar ei Llatin, yn testio, na vynei scrivenydd yr Epistol hwn ac am iawn achosion bot gwybot ei enw, peth afrait ynte i neb yw chwaith travaelu yn hyn o ddevnydd. A' chan vot Yspryt Duw yn awdur yddaw, nyd llai ddim ei awdurtot, er na wyddam ni a pha bin yr escrivenawdd ef hwn. Pa vn bynac ai Paul ytoedd (yr hyn nyd yw gyffelip) ai Luc, ai Barnabas, ai Clement, ai vn arall, y bwrpos pennaf ef oedd ddwyn yr Ebrait i gredu (wrth yr hyn enw y mae ef yn meddwl yn benaf yr ei oeddent yn aros yn-Caersalem, ac wrthyn.wytheu yr oll Iuddaeon eraill) nad oedd Christ Iesu yn vnic y prynawdr, eithr hefyt mae dir oedd wrth y ddyvodiat ef bot pen am yr oll *ceremoniae: yn gymeint a bot ei ‡athraweth ef yn ddyben yr oll prophetolaetheu, ac am hyny nyd Moysen yn vnic oedd yn is nac efe, anyd hefyt yr Angelion: can ys wyntwy oll oeddent y gweision, ac yntef yr Arglwydd, eithyr velly yn Arglwydd, mal y cymerth ef hefyt y cnawd ni, ac a wnaethpwyt yn vrawt yni er ein sicrau o'n iechydwrieth y trwyddaw ef yhun: can ys efe yw'r Offeiririat tragyvythawl hwnw, ir vn nyd oedd yr oll Offeirieit Leuitieit anyd gwascotae, ac am hyny ar y ddyvodiat ef bot yn rrait yddynt ys-peidtaw, a' *dileu pop aberth dros bechot, megis y mae ef yn provi o'r saithvet pen a'r ail wers ar ddec, yd y dauddecvet pen, a'r ddaunawuet wers. Hefyt efe oedd y Propwyt hwnw, am yr vn gynt y testient yr oll Prophwyti, megis y declarir or ddaddecuet pen, a'r ddaunawvet wers, yd y bempet wers ar vcain or vnryw ben: ac ys efe yw'r Brenhin ir hwn y mae pop peth yn ddarostyngedic, megis yr eglurir or wers hono 25. yd dechre y pen dywethaf. Erwydd paam yn ol esemplae yr hen dadae rhait yni oll gredu ynddo ef, val y bo dwedy ein sainoteiddo trwy y gyfiawuder ef, a'n dyscu y gan ei ddoethinep, a'n llywodraethu y gan ei veddiant, yni allu yn ddiyscoc, ac yn gyssurus barhau yd y dywedd

* *cynneddfau*
‡ *ddysc*
* *darvot am, na bai mvvy*

yn-gobaith y llawenydd hwnw y 'osodir ger bron ein llygait, gan ymarver yn-gorchwiliau Christianus, megis y gallom vot ac yn ddiolchgar y Dduw, a gwneuthur a ddylem in cymydawc.

Pen. j.

D. R. D. M. yr vn hwn at yr Ebraieit, y ddau i Petr, a'r vn i Iaco

1 Dangos y mae ef ef rhagorvraint Christ, 4 Goruch yr Angelion, 7 Ac am y swydd hwy.

Yr Epistol ar ddie Natalic

DUW lawer gwaith a llawer modd gynt a ymddiddanodd ar tadau trwy'r prophwydi:
2 Y dyddic diwaythaf hynn ef ymddiddanodd, a nyni trwy eu Vab, rrwn a wnaeth ef yn etyvedd pop peth, trwyr hwn hefyd y gwnaeth ef y bydoedd,
3 Rrwn am yfod yn llewyrch y gogoniant, a *gvvirlun y berson ef, ac yn cynnal pop peth trwy eu air galluawg *ef*, wedy golchi eyn pechodeu ni trwyddo ef eu hun, a eysteddavdd ar ddeau-law y fowredd ef yn y *goruchelion,
4 Ac ef a wnaethbwyd o lawer yn well nor Angylion o gymyn ac y raeth ef ac enw sy yn dwyn rragor arnyntwy.
5 Can ys wrth pwy or angylion yrioed y dywod ef, Vy mab i ydwyt i, myvi heddiw ath enillais di? ac cilwaith, Myfy a fydd yn tad iddo ef, ac yntau fydd yn vab y mineu?
6 A' thrachefn pan ydyw yn dwyn eu vab cyntaf ir byd *hvvn*, y dowaid, Ac ai addolasont ef holl angylion Duw.
7 Ac am yr angylion yn wir y dowaid, Rrwn a wna eu cenadau o yspridion, ay wasanaythwyr o fflam dan.
8 Wrth y mab hagen *y dyvvait*, Dy ‡gadair di, Ddyw, yn oes oesoedd: teyrnwialen vnion teyrnwialen dy dyrnas di.
9 Ti a geraist wirionedd, ac a gasëist enwiredd; am hyny Dyw, ysef dy Ddyw di ath *enneyntiodd ac olew llywenydd ytuhwnt ith ‡cymedeithion.
10 A'c, Tydi yn y dechreuad, arglwydd, a *g*rowndwaleist y ddayar, ar nefoedd gwaith dy ddwylaw di ydynt.
11 Colli a wnant wy eythr tydi a crys: acy gyd oll heneiddio a wnant megis cadachay.
12 Ac megis gwisc y plygi di hwynt, ac a ymnewidiant: eythr tydi yr vn ydwyd, ath vlenyddoedd di ni *ddeffygiant.
13 Wrth pwy or angylion erioed y dywod ef, Eisteddd

* Gr. character tes hypostaseos
* lleoedd goruchaf
‡ dron
* eliawdd
‡ gyfeillion
* phallant

ar y llaw ddeau ym, hyd oni ddodwy dy clynion yn stol
ith traed?
14 Onid ysprydion gwasanaythgar y dynt wy oll, a
ddanfonir y wasanaenthu, ir mwyn y rray a fyddont
ytyveddion yr iechaid?

Pen. ij.

1 Eiriol arnam y mae ef vot yn uvydd ir Ddeddyf newydd 'rhon a roes
Christ y ni, 9 Ac na rwystrer ni wrth wendit ac iselradd Christ, 10
Can vot yn angenreidiol yddo er ein mwyn ni gymeryd gyfryw ddi-
ystadl gyflwr arnaw, val y byddei gynhebic yw vroder.

AM hynny rraid yni yn ddysceulus ystirieth y pethau
a glowsom, mal na ollymgom ni hwynt vn amser
y lithro.
2 Can ys o bydday gadarn y gair a ddoydid trwy
Angelion, a derbyn o bob sarhaet, ac anufyddtod gyfion
talu pwyth,
3 Pa fodd y diangwn ni, od esceuluswn cyfryw *vavvr* * ddiogelwch
*gadwadigaeth? rrwn pan ddechreuwyd y arddangos
drwyr arglwydd y hun, a sickerhawyd y ni gan y rrai
a fu yn y wrandaw,
4 Duw yn cydtestlauthu, drwy arwyddion a rryvedd-
odau, ac ymravael rinweddau, a' rranniadau yr Yspryd
glan, ar ol y wyllys y hun.
5 Can ys nid ir engylion y darestyngodd ef y byd a
ddaw, rrwn y ddydym yn son am dano.
6 Eithr vn yn rryw fan a ddwg testioleth, gan
ddoydyd, Beth yw dyn, mal y meddyliech am dano?
neu vab dyn mal y darbyddech o honaw?
7 Ti ay gwnaythost ef ychydig yn is nor Angylion: * isach, isclach
a gogoniant ac vrddas y coronaist ef, ac ay gosodaist ef
goruwch gweithredoedd dy ddwylaw.
8 Pob peih a ddarostyngaisti tan y draed ef. Am
hyn, gan ddarostwng o hono bob peth yddo, ni adawodd
ef ddim heb y ddarostwng iddo. Eythr etto nid ydym
yn gweled pop peth yn ostyngedic yddo.
9 Eythr Iesu a welwn ni wedy y goroni a gogoniant
ac *vrddas, y neb a wnaythbwyd ychydic is nor ‡ anrydedd
angylion, herwydd dioddefaint marfolayth: mal y bay
yddo ef trwy ras Duw *brovi marfolayth dros bawb. * chwayddu
10 Can ys gweddus oedd yddo ef, herwydd pwy y
may pob peth, a thrw yr hwn y may pob peth, wrth
iddo ddwyn llawer o feibion y ogoniant, gysegru pen-
nadur y cadwadigaeth hwynt trwy 'ovydiau.
11 Can ys y neb a santeiddio, ar sawl a santeiddier,

or vn y maynt *y gyd* oll, or achos hwn ni vydd cwil-
yddus cantho y galw hwynt yn frodyr,
12 Can ddoydyd, Myvi a ddangosaf dy enw di ym
brodyr, ynghanol yr eglwys y canaf ymynnau yti.
13 A' thrachefn, Mi a ddodaf vy ymddiriaid yntho.
A' thrachefn, Wele vi, a'r plant a roddes Duw y mi.
14 Am hynny gan fod y plant yn gyfrannog o gig a
gwaed, yntau hevyd yr vn modd a wnaythbwyd yn
gyfranog or vnrryw, mal y gallai ef trwy farfolaeth
ddistrowiaw, y neb y doedd a llyvodrayth marfolayth
ar eu law, sef yw hwnw diawl.
15 Ac mal y gallay ef y ymwared hwynt *y gyd* oll,
rrain rrac ofn marfolaeth gwbl oi bowyd oyddynt tann
gaythiwed.
16 Nid angylion eusus a gymerawdd ef: eithyr epil
Abraham a gymerawdd ef.
17 Wrth hynny y dylai ef ymhob peth fod yn gy-
ffelib yw frodyr, mal y gallai fod yn drigaroc, ac yn
Archoffeiriat ffyddlawn am y pethau a berthynant y
* voddloni, voddhau Duw Dduw, y *ddiffoddi pechodau y bobl trwy fodloni
Duw.
tros
‡ ai demtio 18 Yn wir gan ddioddef o honaw, ‡a' bod profed-
* temtiedio igaeth arno: vo ddichon help yr rrai *bo profedigaeth
arnunt.

Pen. iij.

1 Y mae ef yn erchy arnynt vot an uvydd i 'air Christ, 3 Yr hwn 'sy deilyngach na Moysen. 12 Poenedigeth y cyfryw ac a galedant ei caloneu, ac ny chredant, val y caffent 'orphoysfa dragyvythawl.

AM hyn, vymrodyr santeidd, cyfranog*ion* or galwed-
* Genadwri igaeth nefawl, ystyriwch yr *Abostol ac arch-
‡ proffess offeiriad eyn ‡cyffes *ni* Christ Iesu:
2 Ef fu ffyddlon yr neb ay gosodes ef, megis ac y bu
Moyses ynghwbl oi dy ef.
3 Cymynt yn wir rragor 'ogoniant tu hwnt y Voyses
‡ i hwn a hayddai hwn, ac y may mwy or vrddas ‡ir neb a
edyladawdd y ty, nog ir ty ‡*y hun*.
4 Can ys pob ty a edeilir trwy ryw vn, ar neb a
* adeiladodd *wnaeth pob peth, Duw ydiw.
5 A' Moses yn wir a fu ffyddlon ynghwbl oi dy ef,
megys gwas*aethvvr*, ir testelauthu y pethau y bydday
son am danyn rrac llaw.
6 Eythyr Christ megis mab, ar eu dy y hun, ty yr
‡ ymddiriet rwn ydym ni, os nyni a geidw ein ‡hyder a' gorhoffedd
ein gobaith yn gyfan hyd y diwedd.

7 Am hynny megis y dowaid yr yspryd glan,
Heddiw o gwrandewch i y ‡lais ef, ‡ llef
8 Na chaledwch ych calonau, megis yn *yr emryson, * y chwerwedd, anoc
ar ddull dydd y tentasiwn yn ‡y diffaith*vvch*. ‡ yr anialwch
9 Lle y tentiason ych tadan chwi fi, ym profason, ac
a welson fyngweithredoedd ddeugain mlynedd,
10 Am hynny y sorais wrth *genedleth honno, ac a * nasion
ddoydais, Y mayntw fyth yny myned ar gam yn eu
caloneu, ac nid adnabuont fy ffyrth i.
11 Ac velly y tyngais yn fynig*lloni*, Os caent wy
entrio ym esmwythdra *vi*.
12 Disgwiliwch *vym*rodyr, rrac bod vn amser yn neb
o honoch galon ddrwg, ac anffyddlon, y *beri* ymadel a
Dyw byw.
13 Eithyr cynghorwch bawb y gilidd beunyd, tra
elwer Y dydd heddiw, rrac i neb o honoch *ym*galedu
trwy dwyll pechawd.
14 Can ys cyfrannawg o grist eyn gwnaythbwyt ni,
os cadwn ni y dechreuad drwyr hwn eyn cynhelir y
fyny, yn gyfan hyd y dewedd.
15 Lle y doydir, Heddiw os gwrandewch i y lais
ef, na chaledwch ych caloneu, megis ac yn yr *ymryson. * annoc
16 Can ys rrai ‡ar ol gwrandaw, y hannogasont ‡ gwedy clywet
ef-y-ddigio, ac etto, nid pawb ar a ddoythan or Aylft
trwy Voyses.
17 Wrth pwy y bu ef sorredic ddeugain blynedd?
onid wrth y rrai a bechasai, rrain a gwympasai eu *cyrff * celanedd
yn y diffaeth*vvch*?
18 Wrth pwy y tyngodd na chaent wy entrio yw
'orphoysfa *ef*? onid wrth y rrai, nyd uvyddhaent?
19 Ac ydd ym yn gweled na allent wy entrio herwydd
angrrediniaeth.

Pen. iiij.

2 Bot y gair eb ffydd yn anvuddiol. 3 Sabbath neu 'orphoysfa y Christianogion. 6 Poen yr ei ny chredant. 12 * Anian gair Duw. * *Natur*

OFNWN am hynny, rrac vnrryw amser trwy
wrthod addewid entrio yw orphwysfa ef, gael ar
neb o honochi foddybygu eu *ddiddymmu. * myned ei waith yn over
2 Can ys y ni pregethwyd yr Evengel mal vddyntwythe: eithr ni thykiodd vddynt wy y gair a glowid,
am nad oedd wedy eu gydwascu a ffydd yn y rrai ay
clywsont.
3 Nine yn wir y rrai a gredasom, sy yn entrio ir

orphoysfa, megis ac ydyvod ef wrth y llaill, Val *hyn* y
tyngais yn fynniclloni, Os caffant wy entrio ym gor-
* 'orphen gwplau — sswyffa: cyd bayr gwaith wedi y *berffeithio o amser
gosodiad growndwal y byd.
4 Can ys am y saithvet dydd mewn man y dyvawd
val hyn, Ac a orffwysawdd Dyw y seithfed tydd oddi-
wrth eu holl weith.
5 Ac yma drachefn, Os cant wy entrio i'm gor-
phwysfa.
6 Or achos hwn gan fod hyn wedi y adael yn ol,
vod rrai yn cael entrio y mewn, a' bod y rrai y
pregethwyd yn gynta vddynt, heb entrio herwydd
angrrediniaeth,
7 Trachefn may yn rraederfynn rryw ddydd, gan
ddoydyd trwy ddavydd Heddiw, ar ol cymaint o amser,
megis y doytbwyd, Heddiw o gwrandewch y lais ef, na
chaledwch ych caloneu.
* Iesu — 8 Can ys pe *Iosua fase wedi y dwyn hwyntw y
'orphoysfa ni sonniasai fe am ddydd arall ar ol hynny.
‡ *Sabbatismus.* — 9 Ac am hynny may *rryvv* ‡'orphwysfa wedi eu adael
yn ol y bobl Ddyw.
10 Can ys yr hwn a entriodd yw 'orphwysva, gor-
ffwyso a wnaeth hwnw oddiwrth y weithredoedd eu
hun, megis ac y *gorphoy savvdd* Dyw oddiwrth yr eiddo
yntau.
* 'orphwysfa hono — 11 Rown eyn bryd am hynny ar entrio ir *vnrryw
orffwysfa, rrac cwympo o neb ar ol yr vn siampl o an-
efyddtod.
‡ grymiol — 12 Can ys byw*iol* yw gair Dyw, a' ‡nerthol ei
waith, a' llymach nac vnrryw gleddau-daufiniog, ac
a gyrydd hyd at wahaniad yr enaid, a'r ysbryd, ar
cymalau, a'r mer, a' barnwr yw y meddyliau a' bwriadau
yr galon.
13 Ac nid oes *vn* creadur anamlwg yn y olwc ef:
eythr *bot* pob peth yn noeth ac egored yw lygaid ef, am
* may i ni a wnelom ac ef — y rrwn y *ddym ni yn son.
14 Gan fod am hynny y ni Archeffeiriad mawr, a
entriodd ir nefoedd *'sef* Iesu mab Dyw, daliwn *ein afel*
ar eyn proffes.
16 Can ys nid oes y ni archeffeiriad, rrwn nis dichon
gydoddau an gwendid ni, namyn a tentiwyd ym hob
peth yr vn modd, eithr yn ddibechawd.
‡ gadair, esteddva — 16 Am hynny awn yn hy*derus* at ‡dron y gras, *val*
* amserol, ymrhyd — y dderbyn*iom* trugaredd, ac y gael gras yn gymorth
*temhoraidd.

Pen. v.

1 Y mae ef yn cyffelypu Iesu Christ *ac Offeiriait Leui, gan ddangos ym-pa peth y maent yn cytuno neu yn ancytuno. 11 Yn ol hyny y mae ef yn ‡ argyweddu yscaelustra yr Iuddaion.

CAN ys pob Archeffeiriad o blith dynyon y cymerir *ef*, a' thros dynion y gosodir ef, yn y pethau sy tu ac at Ddyw, y offrymmu a'rrodion ac aberthau tros pechodau,

2 Rrwn a *wyr yn gymesurol gydsynnio cyflwr yr *ei* ‡anghyfarwydd, ar neb sy ar gam, am y fod *yntau hevyd wedi y amgylchu a gwendid, * vedr ‡ anwydodol, a'r cyfeiliornus * ef y hun.

3 Ac ir mwyn hynny y dyly trostaw y hun yr vn modd a' thros *yddo 'r* bobl offrymmu tros pechodau.

4 Ac ni chymer neb yr *vrddas hyn yddo y hun ond y neb a fo Dyw, yn y alw, mal Aaron. * anrydedd

5 Velly Christ hevyd ni chymerawdd yddo yhun hyn o vrddas, y fod yn archeffeiriad, namyn yr hwn a ddyvod wrtho, Tydi yw fy mab i, heddiw yr enillais i dydi, *ei rhoes yddavv.*

6 Megis y may ef heuyd mewn man arall yn doydyd, Tydi effeiriad wyt yn dragwddawl, ar ol ordr Melchi-sedec.

7 Rrwn yn y dyddiau y gnawd ef a offerymmodd trwy levain a ‡dagre, weddiau ac ytolygon at yr hwn, ydoedd abl yw achub ef o ddiwrth farfolaeth, ac a wrandawyd y peth y roedd yn i ofni. ‡ deigre * gadw

8 A chyd bay ef Vab, er hyny ef a ddyscawdd vfydd-dot, erwydd y pethau a ddioddefawdd.

9 A' chwedi eu gysegru, ef a wnaythbwyd yn audur icchid tragwyddawl ir rrai a wrandewynt:

10 Wedi eu *gyf*enwi can Ddyw yn Archeffeiriad ar ol ordr Melchi-sedec.

11 Am yr rwn may y ni lawer yw ddoydet, sy an-hawdd y *manegi, achos ych bod chwi yn ‡fuscrell ych clustiau. * hadrodd, deongl ‡ bwl

12 Can ys lle y dyleychi herwydd amser fod yn athrawon, rraid yw drachefn ddyscu i chwi beth ydiw *deunyddiau dechreuad ymadroddion Dyw: ac aythoch yn rraid ywch wrth layth, ac nid bwyd ‡ffyrf. * gwyddorion ‡ dwys, cadarn, calet

13 Achos pawb a ymarfero a llaeth, anghynefin yw a gair y cyfiownder: can ys maban yw yw.

14 Eythyr y bwyd ffyrf a berthyn irei oedrannus, *sef yvv* ir rrai *herwydd cynefinder, sy a ysynhwyr wedi ymarver y ddosparthu *rrvvng* da a drwg. * cynefod

Pen. vj.

1 Y mae ef yn mynet rhacddaw yny argyweddu hwy, ac yn eiriol arnynt na ddefficiant, 12 Anyd bot dn ddianwadal ac yn ddioddefus, 18 Yn gymmeint a bot Dyw yn ddiogel yn ei addewit.

OR achos hwn, rrown heibio yr addysc sy yn
*duger ni — dechrau Christ, a * thynnwn at perffeithrwydd,
‡ gan — ac na 'ossodwn eilwayth growndwal y difeirwch ‡ o
ddiwrth *g*weithredoedd meirwon, a' ffydd tu a Dyw.
* trochiadu — 2 O addysc y * bedyddiadau a' gosodiad dwylaw,
a' chyfodiad y meirw, a'r farn tragwyddawl.
3 A' hynny a wnawn ni os Dyw ai Cannihata.
4 Can ys amhossybl ir rrai a 'oleuwyd vnwaith, ac a
‡ 'orchwaydd-esant — ‡ brofasont * y rodd nefawl, ac a wnaythbwyt yn gyf-
rannawg or Yspryt glan,
* dr — ‡ meddianteu — 5 Ac a brofason *o* ddayonus air Dyw, a' ‡ rrinweddau
y byd a ddaw,
6 Os llwyrgwympant, adnewyddy trwy edifeirwch,
* crogi, croes-hoelo — gan y bod hwynt drachefn yn * rroi ar y groes vddynt
y hunain fab Dyw, ac yn y 'osod ar watwar.
‡ tir — 7 Can ys y ‡ ddaiar a *ddar*yfo y glaw a vo yn
mynych ddyvot arnei, ac a ddyco lyssiau addas ir rai
* diwyll — drwy bwy y ddys yn y * llafurio, a gymer fendith can
Ddyw.
‡ drysi, mieri — 8 Eithyr *hon* a ddyco ddrain ‡ ac yscall, * am-
* a vejr argyweddir — harchus *fydd*, a chyfagos y gael y ‡ melltigo, ai ddi-
‡ velltith — wedd *fydd* y llosci.
9 Eithyr *fyn*garedigion, coelio y ddydym am danoch
i bethau sy wel' no hyn, ac sy wedi y cydglymmu ac
iechid, ir yn bod ni yn doydyd val hyn.
10 Can ys nid anghyfion Dyw, mal y gollyngo tros
gof ych gwaith, a'r llafur*us* gariad, a ddangosasoch yn
y enw ef, yn gwneuthyr ir saint wasaneth, ac *eto* yn y
* gweini — * gwasneuthu.
11 A' chwenychu ddydym ddangos o bob vn o
honoch gyfriw ddiwdrwyd, ir mwyn sicerhau gobaith
hyd *y* diwedd,
‡ ddiog, anescud — 12 Val na bythoch ‡ fuscrell, eythr yn ddilynwyr
ir rrai, y sawl drwy ffydd ac ymynedd, sy yn meddiannu
yr addaweidion.
13 Cans Dyw wrth wneuthyr *yr* addewid y Abra-
ham, lle ni allai ef dyngu y neb a fai fwy, a dyngodd
yddo y hun,
14 Can ddoydyd, Yn wir mi ath fendithia yn helayth,
ac yn ddiandlawd yr amylhaa dydi.

15 Ac velly pan ydoedd dda i emynedd, ef a fedd-
iannodd yr addewid.
16 Can yn *lle g*wir dynion tyngu byddant ir neb a vo
mwy *nag ynhvvy hunain*, a' diwedd pob ymryson vdd-
yntwy ydiw llw y gadarnhau.
17 Velly Dyw yn chwenychu yn helaethach ddangos
y ytifeddion yr addewid ddianwadalwch y gyngor ef, a
ymrwymodd * trwy *roi* llw, * dan dwng gan lw
18 Megis trwy ddau beth disymmut, ‡ yn yr rrai y
may yn amhossibl y Ddyw fod yn gelwyddog, y gellem ‡ lle may
gael cysur cryf, rrain ydym yn daredec y ddala yn dynn
y gobaith rag-osodedic,
19 Rrwn sy cenym i, megis angor yr enaid, diogel a'
chyfan, ac yn entrio hyd at y peth sy tu vewn ir llen,
20 Ir man yr entriodd y rracflaynor trosomni, *'sef*
Iesu, a wnaythbwyd yn * ben effeiriad yn tragwyddol * *Gr. Arch.*
ar ol ordr Melchi-sedec.

Pen. vij.

1 Y mae ef yn comparo Offeiriadeth Christ * a Melchi-sedec. 11 Hefyt * i
y mae ef yn cyffelypu Offeieriadeth Christ ir Leuitiet.

CAN ys y Melchisedec hwn brenin Salem ydoedd,
effeiriat Dyw goruchaf, rrwn a ddoeth y gyfarfod
ac Abraham, wrth yddo ddymchwelud o ddiwrth laddfa
yr brenhinoedd, ac ay bendi*gawdd ef: * thiawdd
2 Ac yddo efe y cyfrannawdd Abraham ddegwm o
bob peth: yn gynta yn wir wrth y ddeongl *yvv* brenin
y cyfiownder: wedi hynny hevyd brenin Salem, *y dyvv*
sef yw *hynny* brenhin heddwch,
3 Heb dad, heb vam, heb genedl, nid oes yddo na ‡ Yn ddi.
dechreu dyddiau, na diwedd einioes: eythr a gyfflybir
y vab Dyw, ac a erys yn effeiriad yn dragwyddawl.
4 Edrychwch cusus faint *oedd* hwn oedd Abraham y
pariarch yn rroi degwm iddo or yspail.
5 Ar rreini yn wir sy o feibion Levi, yn derbyn
svvydd yr effeiriadaeth, may centhynt orchymyn y
gymerud, degwn gan y bobl, ar ol y gyfraeth (sef yw
gan eu brodyr) ir y bod gwedi dyfod o lwynay Ab-
raham.
6 Eythr yr hwn ni hanoedd i genhedlayth o hon-
yntwy, a ‡ gymerawdd ddegwn gan Abraham, ac a fen- ‡ dderbyniodd
digawdd yr hwn y gwneithyd yr addewid yddo.
7 Ac yn ddiddadl y lleia, a * gymer-fendith can y * vendithir
mwyaf.

8 Ac yma dynion y rrai a fyddant feirw, a gymerant
ddegwm: eythr yno *y derbyn* yr hwn y testalcithir am
dano y fod ef yn vyw.
‡ val y mae 'r peth 9 Ac o ddoydyt ‡ felly, yn Abraham y talodd Levi
yntau hevyd ddegwm, rrwn ydoedd ar ol a chymeryd
degwm.
10 O blegyt eto yn llwynau eu dad *Abraham* rydoedd
ef, pan gyfarfu, Melchi-sedec ac Abraham.
11 Os ydoedd gan hynny perffeithrwydd trwy offeir-
iadaeth Leui (oblegid can honno y sikerhawdd y gyfraith
ir bobl) pam raid ymhellach no hynny, godi effeiriad
arall, ar ol ordr Melchi-sedec, nis gelwid ar ol ordr
Aaron?
12 O blegid yn wir wedi newidiaw yr effeiriadaeth,
rraid oedd fod newidiad ar y gyfraith hevyd.
13 O blegid am yr hwn y doydir hyn, ef a berthyn
y lwyth arall, or rrwn ni does neb yn gwasneuthu yr
allor.
14 Can ys ysbys yw, may o Iuda y may yn har-
glwydd *ni* yn dyvot, am y llwyth hwnw ni ddyvod
Moses ddim tu ac at yr effeiriadaeth.
15 Ac etto chwaneg o ysbysrwydd, gan godi effeiriad
arall ar ol cyfflybrwydd Melchi-sedec,
16 Rrwn nid wrth gyfraith y gorchymyn knowdol
y gwnaythbwyd *yn offeiriad*, eythr wrth power y
* antervynol, diddiwedd bowyd * didranc*edic*.
17 O blegid y may yn testlauthu *val hyn*, Tydi effeir-
iad *vryt* yn dragwyddol, ar ol ordr Melchi-sedec.
‡ *Gr. athetesis* y ddatdodwyt, ddirymiwyt 18 Can ys y gorchymyn oedd or blaen ‡ sy wedi y
symudo, am y fod yn * ddiffrwyth, ac yn ddibroffit,
* wan 19 Can ny wnaeth y gyfraith ddim perffeithrwydd,
namyn dyvodiad y gobaith gwell *a berffeithiodd*, drwy
yr hwn y ddym yn nesau at Ddyw.
20 Ac yn gimaint nas byddid heb lw (o blegid hwynt
wy o ddieythyr llw y gwnaythbwyd yn effeiriaid:
21 A' hwn, *efe a vrnaethpvryt* a llw gan yr hwn a
ddywod wrtho, Yr Arglwydd a dyngodd, ac ni bydd
edifar cantho, Ti ydwyt effeiriad yn dragwyddol, ar ol
ordr Melchi-sedec)
‡ Dygymot Ammot 22 Ar ‡ Destament gwell o aros hynny y gwnayth-
bwyt Iesu yn vach*niaeth*.
23 Ac wynt wy llawer o honyn a wnaid yn effeiriaid,
achos nas goddefay marfolaeth vddynt aros.
24 Eithyr hwn, am y fod ef yn perhau yn dragowydd,
may iddo ef effeiriadaeth tragwyddol.

25 Am hynny fe ddychin hefyt yn llwyr iachau yr
rai a ddawant at Ddyw trwyddo ef, gan y fod ef yn
byw fyth, y gyfrwng-weddiaw trostynt.
26 O blegid cyfryw Archoffeiriad oedd weddus y ni
y gael, *ysy* * santaidd, diddrwg, ‡ dilwgr, wedi y neilltuo oddiwrth pechaduriaet, ac wedy i wneuthur yn uwch nor nefoedd: * gwar ‡ anhalogedic
27 Yr rrwn nid *oedd* rraid yddo beunydd, megis ir
effeiriaid hyny: yn gynta trostynt y hunain offrymu
aberthau tros pechodau, wedi hynny tros *pechoteu* y
bobl: cans hynny a wnaeth ef vnwaith, pan offrym-
modd ef y hun.
28 Can ys y gyfraith sy yn gosod dynion yn arch-
offeiriaid, ac anallu arnynt: eithyr gair y * Llw yr hwn a vu gwedy y Gyfraith, *a vrna* y Map, yr hwn, a gys-
seerwyt yn dragyvyth. * Twng

Pen. viij.

6 Y mae ef yn ‡ provi yn gystal ddarvot diley Offeiriadaeth y Leuiteit, a'r hen Ddygymbot y gan ysprytawl a' thravythawl Offeiriadeth Christ, 8 Ac wrth y Dygymbot newydd. ‡ pryfo

EITHR swm yr hyn a ddoytbwyd yw hyn, fod y ni
gyfriw archeffeiriad, rrwn a eistedd*arvdd* ar ddehau
tron y mawredd yn y nefoedd,
2 Gwasnaythwr y cyssegr*fa*, a'r gwir * dabernacl a
osodes yr Arglwydd, ac ni*d* dyn. * pebyll, lluest, tent
3 Can ys pob archeffeiriad a osodir y offrymmu
rrodion ac aberthau: ac am hyny y ddydoedd rraid,
bod can hwn hefyt beth yw offrwmu.
4 O blegid petfai ef ar y ddayar, ni byddei yn effeir-
iad chwaith, gan fod effeiriad sy yn offrymu rroddion ar
ol y Ddeddyf,
5 Rrain sy yn gwasneuthu portryad, a chysgod
pethau nefawl, megis or nefoedd yr attebwyd y Voyses,
pan oedd yn amcanu gorphen y tabernacl. Edrych
hagen, heb ef, ar wneuthyr o honoti bob peth ar ol y
‡ portryat a ddangoswyd yti yn y mynydd. ‡ cyscod, figur
6 Eithr yn awr ir ayth *yn archeffeiriad* ar a swydd
mwy rragorawl, o gimaint ac i may yn gyfryngwr
* Testament gwell, rrwn sy wedi y 'osod ar addaweidion
gwell. ‡ Ambot, dygymbot
7 O blegid yn wir ped fiase y *Testamen* cyntaf
hwnw yn ddifai, ni cheisiesid lle ir ail.
8 Can ys yn beio arnyntwy y dowaid ef ‡ Nycha ‡ Wele

y dawant y dyddieu, medd yr Arglwydd, pan 'or-
ffennwy fi a thy Israel, ac a thy Iuda Destament
newydd:

* Ambot

9 Nid ar ol y Testament a wneuthym i ay taday
hwynt, yn y dydd yr ymeilais i yn y llaw hwynt, yw
dwyn o dir ir Aipht: can ys ni thrigasont wy yn y
*Testament mau fi, a minau ay eskeulusais hwynt,
medd yr Arglwydd.

‡ Ambot

10 O blegid hwn yw yr *Testament a wnaf a thy
Israel, ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd,
myvi a ddoda fyngyffreithiau yn eu meddwl, ac yn y
calonau yr yscrivenaf, a' mi a fydd y Dyw hwynt, ac
wyntwthe fyddant fymhobl inau,

* Ambot Dygymbot

11 Ac ni ddysc pop vn ei *gymydawc, a' phop vn
ey frawd, gan ddoydet, Ednebydd yr Arglwydd, o
blegid hwynt am ednabyddant i *y gyd* oll, or lleiaf o
hanynt hyd y mwyaf o honynt.

* gyfnesaf

12 Can ys mi fydda drigaroc wrth y enwiredd hwynt,
ac wrth eu pechodau ac ni wna coffa am eu enwiredd
hwynt mwy.
13 Lle may ef yn doyded *Testament* newydd, may
yn bwrw heibio yr hen, velly yr hyn a roir heibio ac
a heneiddio, may yn agos y ddiflanu.

Pen. ix.

1 P'odd y dyléir ceremoniae ac ebyrth y Ddeddyf, 11 Can dra gyvytholdap a' pherffeithrwy ddaberth Christ.

AM hynny yn wir rydoedd hevyd ir *Testament*
cynta deddfawl grevydd, a' chyssegr*fa* bydawl.
2 O blegid y *Tabernacl oedd wedi y gwneuthyd y
gyntaf, yn yr hwn y roedd y canwyllbren, a'r bordd,
ar bara dangos, *rhvvn dabernacl* a elwid y lle sanctaidd.

* llust

3 Yn ol yr ail llen *yr oedd* y Tabernacl, 'rhwn a elwid
y ‡santeiddiaf oll,

‡ *Sancta sanctorum*

4 Llei roedd y senser aur, ac arch y Testament wedi
y goreuro oi hamgylch, yn yr hon *yr oedd* y krochan
aur ar manna yntho, a' gwialen Aaron, rron a vlagur-
asei, a thablay y Testament.
5 Ac uwch yr arch y Cherubym gogoneddus, yn
kysgodi y drigareddva: am yr rrain ni dawn ni yn
awr i son am danyn bob vn or neiltu.
6 Wedi gosod yr rrain mewn ordr y sut yma, ir
Tabernacl cynta yn wir y rai bop amser yr effeiriad, sy
yn gwasneuthu yr creuydd.

7 Ir ail yn wir y rai vnwaith bob blwyddyn yr arch-
effeiriad yn vnig, nid heb waed rrwn a offrymmay ef
trosto y hun, a thros anwybodacthe y bobl.
8 Yr ysbryd glan yn arddangos hyn, nad oedd y
ffordd ir cyssegrfa yn egored etto, tra vyddai y Taber-
nacl cynta yn sevyll,
9 Rrwn ydoedd ffygur tros yr amser *kydrychol, yn * presennol
yr hwn ir offrymmid rrodion ac aberthau rrai ni allen
‡lanhau, ar ran cydwybod, yr hwn a wasnaythe'r- ‡ sancteiddio
*crefydd, * gwasanaeth
10 Rrwn oedd wedy y 'osod yn vnic mewn bwydydd
a diodydd, ac amryw ‡drochiaday, a *Deddfay cnowdol, ‡ olchiaden
hyd oni ddelc amser y dywygiad. * cynneddfeu
11 Eythyr Christ yn dyfod yn archeffeiriad y dayoni *Yr Epistol y*
rrag llaw, trwy dabernacl fwy a' pherffeithiach, nid o *v. Sul yn y*
waith *dvvy* llaw, sef yw hynny nid or edeiladeth ‡yma, *Grawys.*
12 Nid chwaith trwy waed *geifr a lloi*au:* eithr ‡ hyn
trwy y waed y hun i raeth ef vn waith y mewn ir cys-
segr*fa*, ac a *gavas 'ollyngdod tragywyddol *yni.* * bwrcasodd
13 O blegid os gwaed teirw, a' geifr a lludw ‡heffr, ‡ anneir, treis-
wedi y danu ar y *llygredigion, a deilynga ar ran iad
puredd y knawd, * aflan
14 O ba vaint mwy, y pura gwaed Christ, rrwn trwy
yr Ysbryd tragowydd ay offrymmawdd ef y hun yn
*ddifai y Ddyw, ych cydwybod chwi, oddiwrth veirwon * ddivagul
weithredoedd, y wasneuthu Dyw byw? ddiargywedd
15 Ac am hynny y may ef yn gyfrwngwr, y Testa-
ment newydd, megis trwy farfolaeth rron oedd ir goll-
yngdod y camweddau *oeddent* tan y Testament cyntaf,
y derbyniay yr rrai oedd wedi eu galw, addewid yr
etyveddieth tragwyddawl.
16 O blegid lle bo Testament, rraid yw *digwyddo *Yr Epistol ar*
marfolaeth ‡y testamentwr. *ddie merchur*
cyn y Pasc.
17 Can ys or meirw y cayff y testament eu 'rymm: * bot
achos ni does nerth yntho tra vo byw y *testamentwr. ‡ yr hwn a
18 Ac wrth hynn ni ‡chysegrywdd y cyntaf heb wnaeth y tes-
waed. tament y
cymunwr
19 Can ys pan ddarffai i Voyses *draythur gor- * cymunwr
chymyn y gyd achlan ir holl bobl, ‡wrth y gyfraith, ‡ ordinwyt
ef gymerai waed lloi*au* a' geifr, cyd a gwlan pwrpwlac * lafaru, ddy-
ysop, ac ai taynellei ar y llyfr, a'r bobl oll, wedyd, adrodd
20 Gan ddoydyd, hwn yw gwaed y Testament, rrwn ‡ yn ol y
a orchmynawdd Dyw y chwi. gyfraith
21 Heb law hynny, taynellu hevyd awnay ef y
Tabernacl a holl llestri'r gwasanaeth a gwaed.

‡ hayach

22 A' phob peth *gan mwyaf ar ol y gyfraith trwy
waed y purir *hwynt*, ac heb ollwng gwaed nid oes
maddeuant.

* cyffelyp-iaetheu

23 Am hynny angenrreidiol ydoedd y ‡bortreiadau
y pethau sy yn y nefoed gael y puro ar pethau hyn:
y pethau nefawl y hunain *a burit* ac aberthay gwell nor
rrain.

* gyffelypiaeth

24 Can ys nid ir cyssegr*fa* o waith llaw ir aeth
Christ y mewn, rrwn sydd *bortreiad ir gwir *cyssegr:*
eithr *ef aeth* ir nefoedd y ymddangos yn awr yn golwc
Dyw trosom ni,

‡ arall

15 Ac nid yw offrymu y hun yn fynych, mal y may
yr archeffeiriad yn myned y mewn ir cyssegr*fa* bob
blwyddyn a chantho waed ‡dierth.

* yr oesen
‡ wyd
* ddileu, doddi

26 (O blegid velly y biase raid iddo ddiodde yn
fynych o ddechreuad y byd) eythr yn awr vnwaith yn
diwedd *y byd ir ymddangos‡es ef y ddif*l*annu pechod
trwy y aberthu y hunan.

17 Ac megis ac y gosoded hyn y ddynion farw vn-
waith, ac yn ol hynny *bot* barn,

28 Velly Christ hevyd a aberthwyt vnwaith y doddi
pechodeu llawer, yr ail waith heb ddim pechod ir ym-
ddengis ef ir rrai sy yn y ddisewyl, ir iechaid *yddynt.*

Pen. x.

* 'lanhau

1 Nyd oedd ir hen Ddeddyf ddim meddiant i *garthu pechot 10 Eithr Christ ei gwnaeth gan aberthu ei gorph vnwaith dros y cwbl. 22 Eiriol ar dderbyn daioni Dyw yn ddiolchgar gan ddyoddefgarwch a' ffydd 'oystatol.

Yr Epistol ar ddie gwener y croclith.
* *Gr. eicon*
‡ 'lanhau

OBLEGID y gyfraith rron y may kenthi gyscawd
y pethay da a ddaw rrag llaw, ac nid *gwir-ddelw
y pethau, ni ddichin vyth ‡deilyngu y devodiaid drwy
yr vnrrywaberthay hyny, rrain y byddant o flwyddyn
bigilidd yn ystig yn y offrymu.

2 Pe na bai felly oni pheidiesent wy ac offrymu, am
na biase yn awr ddim cydwybod pechod o *ran y rrai
a offrymasent, ac a buresid hwynt vnwaith?

3 Eithr yn yr *aberthe* rreini y bydd bob blwyddyn
adcoffa pechodau.

‡ ddeley, doddi

4 Can ys ni ddichin gwaed teirw a' geifr ‡dynnu
ymaith pechodau.

* yr ordein-iaist vi

5 O achos pam ac ef yn dyvod ir byd, y dowaid,
Aberth ac offrwm nis mynaist: eythyr corph *a bar-
atoisti y myfi.

6 Abertheu poethion ac aberth *tros* bechawd ni bu
gymradwy cenyt.
7 Yno y doydais, Wele fi yn dyvot, (Y may yn
escrifennedig ym ‡ pen *cyntaf* yr llyfr am danaf) y ‡ dechreu
gwnafi dy wollys di, Ddyw.
8 Wedi yddo ddoydyt vchod, Aberth ac offrwm, a
phoeth-aberthay, ac offrwmay tros pechawd nis myn-
aist, ac nis derbyniaist, (rrain a offrymmir wrth y
gyfraith)
9 Yno y dywod ef, Wele fi yn dyfod y wneuthyr dy
wollys di, Ddyw, may y yn *tynnu ymaith yr cynta, ir * dodi heibio
mwyn gosod ‡ y diwaytha. ‡ yr ail
10 Drwy yr hwn wollys, y ddydym wedi yn sant-
eidio, *ys* trwy ‡ offrymiat Corff Iesu Christ *a vvnaed* ‡ aberthiat
vnwaith.
11 Am hyny pob effeiriad sy yn sefyll gar bron
beunydd *yn cyflownir-crevydd, ac yn offrymmu yn ‡ *Gr. leitur-*
fynych yr vn ‡ aberthau, rrain ni ddichin fyth dynnu *goon*
ymaith pechodau: ‡ offrymau
12 Eithr hwn yma gwedi darfod, yddo vnwaith
offrymmu aberth tros pechodau, yn dragwyddol sy yn
eistedd ar y llaw ddeau *i* D*d*yw,
13 Gan aros yr hyn sy yn ol, '*sef* hyd oni bo y elyn-
ion ef wedi y gwneithur yn faine yw draed ef.
14 Can ys ac ‡ vn offrwm y perffeithiodd ef yn ‡ vnic
dragwyddol y rrai sy wedi y santeiddio.
15 Testlaythy yn wir a wna yr ysbryd glan y ni
hevyd: can ys ar ol iddo ef ddoyded ymlaenllaw,
16 Hwn yw 'r *Testament rrwn a ammodafi ac wynt * Dygymbot,
ar ol y dyddiau hyny, medd yr Arglwydd, Myfi a' Ambot
osodaf fynghyfreithiau yn eu calonau, ac ay escrifena
yn y eu meddilau.
17 Ac y pechodau ay enwiredd hwynt nid atcoffaa
mwy,
18 Velly lle bo maddeuant y rrain, ni bydd mwy
offrwm tros pechawd.
19 Am hyn vrodyr, can fod y ni rydit y fyned y
mewn yr cyssegr drwy waed Iesu
20 Rryd y ffordd a gysegrodd ef yni yn newydd ac
yn fyw, trwyr llenn sef yw trwy y gnawd ef:
21 *A chan vod yni* * archoffeiriat, yn rreoli ty Ddyw, * offeiriat
22 Nesawn a chalon gowir a sicerwydd ffydd, wedi mawr
puro yn caloneu oddiwrth cydwybod drwg, a golchi ‡ bro
ein corff a dwr glan.

23 Cadwn ‡gyffes *ein* gobaith, yn ddianwadal (can
ys ffyddlon yw 'r hwn a addawodd)
24 A' chydystyriwn bawb y gilidd, herwydd annoc
cariad, a' gweithredoedd da,
* deithas
25 Ac na wrthodwn eyn cydgy*nulleidfa, megis y
may arfer rrai: eithr *ym*gynghorwn, a hynny yn fwy, o
aros ych bod yn gweled y dydd yn nesau.
26 Can ys os yn wyllysear y pechwn i ar ol derbyn
gwybodaeth y gwirionedd, ni does mwy aberth wedi y
adel tros bechode,
* arrwydus ofnus
‡ beidrwydd, digllon
* ddaw
27 Eithr * horribil ddisewyl barn, a' than‡drud, yr
hwn * a vydd y yssu'r gwrthnebwyr.
28 Yr hwn a dorho cyfraith Voyses yn ddidrigaredd
tann ddau, neu dri o dystion y gorfydd yddo farw.
‡ vysing
* sancteidd-iwyt
‡ vychano
29 Pa faint dybygwchi mwy dialedd y bernir hwnw
a ‡ sather tan draed fab Dyw, ac a farno yn anlan waed
y Testament, trwyr hwn y * teilyngwyd ef, ac a
‡ dremygo Yspryt y gras?
30 Can ys ni adoynom y neb a ddywedodd, Myfi
pieu dial*edd:* myfi a dal y pwyth, medd yr Arglwydd.
A' thrachefn, Yr Arglwydd a farna eu bobl.
* arswydus
‡ yn llaw
31 Peth * ofnus yw ewympo ‡ y law Dyw byw.
32 Gelwch bellach ich kof y dyddiau ayth heibiaw
yn yr rain, wedi ywch dderbyn goleuni y goddefasoch
vrwydr mawr ac adfyd*au*,
* vysdrych,
‡ vugelrres
33 Tra ddygid chwi allan weithiau trwy wradwyddeu
a gorthrymdereu, y fod yn * ddrych*ioleth*, weithiau yn
wir tra wnelid chwi yn gymedeithion ir rrai a fyddynt
yn ymdrino sut hwnw.
34 Can ys am fy rrwymay y roydd ych yn cydolurio
a mi, ac a gymerasoch yn llawen yspeil*fa* ych da, megis
rrai a wydday fod ywch ynoch ychun *g*olud gwell, sy
yn y nefoedd, ac yn parhau.
* ymddiriet
35 Am hynny na fwriwch y ffordd ych * hyder sy
fawr eu *g*obr*vvy*.
36 Can ys rraid ydyw y chwi wrth ymynedd, mal y
galloch wedy darffo ywch wneuthyr wollys Dyw, dder-
byn yr addewid.
37 O blegid etto ychydigyn *bychan* bach, ac fo ddaw
yr hwn sy yn dyvod, ac ni thrig.
38 Sef y kyfion trwy ffydd y bydd byw, eithr o kilia
neb, yr enaid mau*vi* ni bydd bodlon iddo.
* lled-tynu
39 Eithr ni dydym ni rrai sy yn ‡ cilio y golledig-
aeth, namyn sy yn credu herwydd cadwadigaeth yr enaid.

Pen. xj.

1 Pa yw ffydd, a chanmolieth yr vnryw. 9 Eb ffydd ny allwn ni rengu bodd Dyw. 16 Dwys grediniaeth y tateu yn y cynvyt.

FFYDD yn wir, yw *ffyrfder y pethau a obeithir, ac egluriat ar y pethau nis gwelir.
2 O blegid trwyddi hi yr enillason yr henafiaid
air da.
3 Wrth ffydd y ddym yn dyall wneuthyr y byd trwy
'air Dyw, ac nid o ddim ar oedd yn ymddangos y
gwnaythbwyd y pethau y ddym yn y gweled.
4 Drwy ffydd ir offrymmodd Abel y Ddyw aberth
‡vwy no Chayn, trwy'r hon yr enillodd dyst y fod yn
gyfion, Dyw yn testlauthn am y roddion ef, a' thrwyr
ffydd hon wedi marw, y may etto yn ymddiddan.
5 Trwy ffydd y cymerwyt Enoch ymaith, rrag
gweled ange: ac ni chad ef: am ddarfod y Ddyw y
gymeryd ef ymaith: eithr cyn y gymeryd ef ymaith, ef
a gowser gair, y fod yn bodloni Dyw.
6 Eithr heb ffydd ni ellir y fodloni *ef:* o blegid credu
sydd rraid ir neb a ddel at Ddyw, y fod ef, ay fod yn
'obrwywr irrai a ymgais ac ef.
7 Noe wedi y Ddyw y rebuddio am y pethau nis
gwelsid etto, yn llawn o *referens, a ddarparhaodd
long y achub eu deulu, trwy'r hon *long* y barnodd ef ar
y byd, ac a wnaythbwyd yn ytifedd ir cyfiawnder sy o
ffydd.
8 Drwy ffydd gwedi galw Abraham, yr vfyddhaodd
y Ddyvv, y fyned ir man, a gay ef ryw amser yn tretad,
ac ayth y ffordd, heb wybod y ble y roedd yn myned.
9 Trwy ffydd yr arosawdd ef yn tir yr addewid, megis
yn lle dierth, ac y trigodd mewn lluestai gidag Isaac ac
Iaco, cydytifeddion yr vn rryw addewid.
10 Can ys disewyl y rydoedd am ddinas ac iddi sail,
Saer ac edyladwr yr hon, *yvv* Dyw.
11 Trwy ffydd Sara hithau a dderbyniodd nerth y
ymddwyn had, ac a hiliodd wedi amser oedran, am y
bod hi yn barnu yn ffyddlon yr hwn addowsay.
12 Ac herwydd hynny o vn a hwnw yn awr wedi
marweiddio y ganed *epil, cynniuer* a ser yr wybr mewn
rrifedi, ac megis y tyvot aneirif ar 'lann y mor.
13 Mewn ffydd y bu farw y rrain oll, heb dderbyn
yr addaweidion, eithr o bell y gweled hwynt, ai credu,
ay cymeryd hwynt yn ddiolchys, a chyfaddef y bod yn
bererinion ac yn ddieithred ar y ddayar.

* *Gr. hypostasis, ousia,* gosail, drychiat, hanvot

‡ amplach

* barch

‡ ydd elei

14 Can ys y rai 'sy yn doydyt hyn, ysbys yw y bod
hwynt yn keisio gwlad.
15 Pe biasentwy fyddylgar am *vlad* y doythant y
hamdden — maes o hani, hwynt a gowson *amser y ddymchwelyd.
16 Eithyr yn awr *gvlad 'sy* well y mayntwy yn y
chwenychu, sef yw nefawl: achos pam nid quilidd can
Ddyw y bun y alw y Dyw hwyntwy, o blegid paratoi
a wnaeth ef ddinas yddynt.
17 Trwy ffydd yr offrymodd Abraham Isaac, pan fu
braw arno, ay vn mab a offrymodd yr hwn a dderbyn-
iase yr addaweidion.
18 (Wrth yr hwn y doydesid, Yn Isaac y gelwir y ti
‡ hil, epil — ‡ had)
19 Ystyrio a wnaeth ef y galle Ddyw *y* gyfodi *ef* o
feirw: or lle y derbyniawdd e fe hefyt ar ryw gyfflyb-
rwydd.
20 Trwy ffydd y bendithiawdd Isaac *ei vap* Iaco ac
Esau, am y pethe a ddele rrag llaw.
* bendithiodd — 21 Trwy ffydd pan oedd Iaco yn marw, y *rroes
fendith y bob vn o veibion Ioseph, ac *ai bvcys* ar ben
eu ffon, yr addolawdd *ef Ddyw.*
22 Trwy ffydd pan oedd Ioseph yn marw, y coffaodd
am ymadawiad plant Israel, ac a roes 'orchymyn am eu
escyrn.
23 Trwy ffydd pan aned Moses, y cuddiwyd ef dri-
mis can eu rieni, achos y bod yn y weled yn fachcen
tlws, ac nid ofnesont orchymyn y brenin.
‡ *Gr. megas* — 24 Trwy ffydd Moses gwedi mynd yn ‡ fawr, a wrth-
odes y alw yn vab merch Pharao,
25 Yn ddewisach cantho 'oddef adfyd gid a phobl
* hyfrydwch — Ddyw, no chael * mwyniant pechawd tros amser,
26 Yn barnu yn fwy golud dirmig Christ no thresawr
yr Aifft *eryr:* can ys edrych y ddoedd ef ar taledigaeth
y gobrwy.
27 Trwy ffydd y gadewis ef yr Aifft, heb ofni
ffromder y brenin: cyfryw ydoedd y emynedd ef, a phe
biase ef yn gweled y neb sydd anweledig.
28 Trwy ffydd y gwnaeth ef y pasc, a gollyngiad y
gwaed, rrac ir hwn ydoedd yn dianyddu y genedigon
cynta, gyfwrdd ac wynt.
29 Trwy ffydd yr aythont trwyr mor coch megis
trwyr *tir* sych, rrwn pan brovasont yr Aifftied wneuthr,
boddi a wnaythont.
30 Trwy ffydd y cwympasont cayray Iericho wedi y
compasu hyd saith diwrnod.

31 Trwy ffydd ni *ddihenyddwyd Ra*h*ab y puttain * chollwyt, ddarvu am
gidar rrai ni buon vfydd, pan dderbyniodd hi yr espiwyr
yn heddychol.
32 A pheth mwy a ddoydaf? can ys yr amser a
ddyffygiay y mi y fenegi am Gedeon, am Barac a'
Samson, a' Iephte, am ddafydd hevyd, a' Samuel, a'r
prophwydi:
33 Rrain trwy ffydd a orescynasont tyrnasoedd, a
wnaythant gyfiownder, a freiniasont yr addeweidion, a
stopiason safnau'r llewod,
34 A ddiffoddason ‡angerth y tan, a ddianghason ‡ nerth
rrac miny cleddyf, o wendid a ymnerthasawnt, ac aython
yn ddewrion yn y frwydr, ag a ddymchwelasont ar gil
vyddinay yr estronion.
35 Gwragedd a *dd*erbyniasont eu meirw gwedi eu
codi yn fyw eilwaith: eraill a ddirdynnwyd, heb vynnu
ei ymwared, fal y gallentwy gael ailgyfodiat a fai well,
36 Ac eraill a gaynt y profi trwy watwaray ac ys-
cyrsiau, ie trwy rwymay a' charchary.
37 Y llabuddio a gowson, y *dryllio a wnaed, y * tryehu
tentio a wnaed, o angayr cledddef y buon feirw, crwydro
y buon mewn crwyn defaid a geifr, yn ddiddym, a chael
gorthrymder, a ‡bod yn ddrwc wrthynt: ‡ *Gr. cacochu-menoi*
38 Rrain ni haydder byd eu cael: crwydro yr
oeddent yn y diffaythay ac yn y mynyddoedd, mewn
*tyllay, a gogofydd y ddayar. * ffayeu
39 Ar rrain y gydoll wedi heuddu testioleth trwy
ffydd, ni ‡freiniasont yr addewid, ‡ dderbyn-iesont
40 Dyw yn rragweled peth gwell am danomi, val
na theilyngid hwynt heibom ninay.

Pen. xij.

1 Annogeth y vot yn ddyoddefus ac yn ddianwadal mewn trwbl ac advyt, ar 'obaith cael gwobr tragybythawl. 25 *Cymendawt y Testament newydd uchlaw yr hen. * *Canmoliaeth*

OBLEGID hynny, ninay hevyd can fod kimaint
kwmwl testion wedi yn amgylchu ni, bwriwn
heibio bob trymfaych, ar pechawd sy barawd i hyny yn
amgylch: rredwn yn 'oddefus yr yrfa a osoded y ni
2 Gan edrych ar Iesu *pen twyog a gorphenwr yn * *Gr. arch-*
ffydd ni, rwn ‡yn l'e llywenydd a osodid yddo, a ddi- ‡ gan, obleit
oddefodd y *groes, ‡heb prisio ar y dirmig, ac a eis- * groe
teddawdd ar y llaw ddeau y eisteddfa Dyw. ‡ a ddirmygedd y cywilydd
3 Ystyriwch am hynny pwy ydiw r *neb a ddioddef- * hwn

awdd gyfriw ddoydet yn eu erbyn can pechadurraid,
rrag ych blino wedi deffygio yn ych meddyliay:
‡ ymdrech, ymwan — 4 Ni wrthladdosochi etto hyd at waed, yn ‡ymryson
yn erbyn pechawd.
* dyhuddiant — 5 A gollwngesoch tros co y *cyngor, y sy yn y
ddoyded wrthych megis wrth plant, Vy mab, nac
‡ ddeffigia, ymellwrg — eskulusa cospedigaeth yr Arglwydd, ac na ‡laysa pan
gerydder di gantho.
* yr hwn — 6 Can ys *y neb a garo yr arglwydd, ef ay cospa:
ac a skwrsio a wna ef pop map a *dd*erbynio.
7 Os goddefwchi gospedigaeth, megis y feibion y
‡ yw — may Dyw yn ymgynig ywch: can ys pa fab ‡fydd nas
cospo eu dad ef?
* hyn — 8 Eithr os heb gospedigaeth yddych, o'r *hon y may
‡ o ordderch, llwyn a' pherth, bastardieit — pawb yn gyfrannog, gan hynny meibion ‡aill ydych ac
nid meibion *o briod.*
9 Heb law hynny taday yn kyrff ni, cael a wneym yn
cospi canthynt wy, ay perchy a wnaythom: onid mwy
o lawer y may y ni ymostwng i dad yr yspryday, a
chael byw?
10 Can ys hwyntw yn wir tros ychydig ddyddiau an
* efe — cospay ni val y bay dda canthynt: eithr ‡hwn *an copai*
ir lles y ni, ir mwyn y ni cael cyfran oy santeid-
rwydd ef.
11 Nid chwaith hyfrydwch y gedir pob rryw cosp-
‡ cynnyrch, cydrychioldep — edigaeth tros *yr amser cydrychol, eithr anhyfrydwch:
etto wedi hynny, heddychol ffrwyth cyfiownder a ddyry,
ir rrai a font yn arferol a hi.
12 Or achos pam derchefwch *eich* dwylaw ys wedy
llaysu, ar gliniay gwenion.
13 A gwnewch lwybray vnion ich traed, rrac mynd
yr hyn *'sy* glof, oddiar y ffordd, namyn yn hytrach
iachaer ef.
* Dilynwch, canlynwch — 14 *Dilydwch heddwch *gyd* a phawb, a' santeidd-
rwydd, heb yr hwn ni wyl neb yr Arglwydd.
15 Disgwilwch, rrag deffygio o neb oddiwrth *g*ras
‡ bla- — Dyw: rrac ‡ braguro o ryw wreiddin chwerwder y *beri*
* halogi — aflonyddwch *ywch,* a thrwy hwnw *llygru llawer.
‡ aflan — 16 Na fid yn putteiniwr, neu ‡anlan megis Esau,
rrwn am ddryll o fwyd a werthodd fraint eu enedig-
aech.
17 Can ys chwi a wyddoch mal wedi hynny hevyd
pan fynase ef gael y fendith trwy dretadawl gyfraith, y
gwrthodwyd ef: o blegid ni chafos ef gyfle y edifeirwch,
* ddaigre — ir y fod trwy *ddagre yn keisio *yr fendith hono.*

18 O blegid nid at y mynydd teimledig, y nesayasoch,
ar tan poeth, ar cwmwl ar tywollwg, ar dymestl.
19 ‡ A' sain y corn, a' llef y geiriau, rrhon yr rai ay ‡ Na
clowsant, a ymyscusodason, ir mwyn na ddoydid y gair
wrthyntw mwy.
20 (O blegid ni ellyntwy odde yr hyn y roiddid yn y
orchymyn, pe rron y 'nifail a chyfwrdd ar mynydd, y
labyddio a wneir, neu y frathu trwyddo a gwayw:
21 Ac mor aruthr ydoedd y golwg oedd yn ymddangos,
ac y dyvod Moses, Y ddwy yn ofni ac yn crynnu.)
22 Eithyr nesau a wnaythoch at fynydd Syon, a
dinas y Dyw byw, Caerselem nefawl, a chwmpeini
* milfrydd o angylion, * myrddion, aneirif
23 A' chynilleidfa y blaen anedig*olion*, rrain a ys-
crifenwyd yn y nefoedd, a Dyw browdr ‡ pob peth, ac ‡ pawp, oll
yspryday yr rrai cyfion perffeith,
24 Ac at Aesu cyfrwngwr y Testament newydd, ac
at waed y taynelliad, sy yn doydyt pethau gwell * no * nog vn
gvvaed Abel.
25 Edrychwch nad eskeulusoch ‡ y neb sy yn doy- ‡ yr hwn
dyt: o blegid os hwyntw ni ddianghasont rrain ay
gwrthwynebasant ef, y doedd yn doydyt ar y ddayar:
mwya oll *nas diangvvn* ni, os * gwrthnebwn ‡ y neb sydd * trown ywrth
yn *doydyd* or nefoedd. ‡ yr hwn
26 Lef yr hwn a yscydwodd y ddayar, yn awr hagen
rrybuddio a wnaeth, gan ddoydyt, Etto vnwaith yr
yscydwa, nid yn vnig y ddayar, eithyr y nefoedd hevyd.
27 Yr Etto vnwaith hynny, sy yn arwyddocau treigl-
ad y pethau ansafadwy, megis *gwaith llavv* val y trico
y pethau safadwy,
28 Am hynny gan yn bod ni yn cymered attom tyrnas,
ni ellir y scydwyd, ymaylwn yn y gras, drwyr hwn y
gallom wasneuthy Dyw, yn y modd ac y bo bodlon
cantho, trwy barch ac ofn-crefyddus.
29 O blegid yn Dyw ni *ys*-tan * trauledig yw. * yn ysu, yn difa.

Pen. xiij.

1 Y mae ef yn ein anot i gariat, 2 I gadw tuy ir tlodion, 3 I veddwl am gyfryw rei ac a vont mewn advyt. 4 Ar ddal gyd a phriodas. 5 Ar ymogelyd ywrth cupydddot. 7 Ar wneuthur yn vawr or ei vo yn precethu gair Dew. 9 Ymogelyd rrac dysceideth ddieithr. 13 Bot yn voddlon y ddyoddef cerydd y gyd a Christ. 15 Bot yn ddiolchgar y Ddew, 7 Ac yn uvydd in llywyawdwyr.

CARIAD broduraidd * triged. * parhaed
2 Na ollyngwch tros gof roddi lletty-*i ddiethred:*

‡ yd can ys trwy hynny ‡ir erbyniodd rrai yn ddiarwybod
Angylion yw tai.
3 Meddyliwch am y rrai sy mewn rrwymay, val pe
baech yn rrwym gidag wynt: ar rai y ddydis yn y
drygu, val pe ych *drygid* ych hunain yn y corph.
* Anrydeddus 4 * Vrddasawl *yvv* priodas ym hob dyn, ar gwely
‡ dihalog ‡dilwgr: eithyr y putteinwyr ar ei godinabus Dyw ay
barn*a*.
5 Bid digybydd ych ymwreddiad, ac ymfodlonwch
ac y sydd tan ych llaw, cans ef a ddyvod, ni phallaf yti,
ac nis gadawa di chwaith:
6 Hyd val y gallom ddoydyt yn hy, Yr Arglwydd
ysy yn gymhorth ym, ac nid ofna beth a wnel dyn ymy.
* arwain, 7 Meddyliwch am ych *preladiaid, rrain a drayth-
tywys, golygu ason i chwi air Dyw: calynwch y ffydd hwynt, trwy
‡ beth vu ystyr ‡pa vn yw diwedd y ymwreddiad hwynt.
8 Iesu Christ doy, a heddiw, yr vn hefyt *ysydd* yn
dragwyddol.
9 Nedwch ych dwyn o amgylch ac amryw, ac a
dieithyr ddysceidiaythay: can ys da ydiw cadarnhau yr
galon a gras, ac nid a bwydydd, rain ni thyciasont ir
rrai a fu yn ymarfer ac wynt.
* y ni 10 May ‡kenymi allor or hon ni does audurdod
yddyntwy y fwytta rrai sy yn gwasneuthur yn y
Tabernacl.
11 Can ys yr enifeilaid gwaed yr rrain a ddwg yr
‡ cyssegr archeffeiriad ir ‡santeiddle tros bechod, kyrff y y rrain
a loskir y tu ollan ir lluestai.
* ys 12 Ac am hynny *ac Iesu, ir yddo santeiddior bobl
trwy y waed y hun, or tu allan ir porth y dioddefodd ef.
13 Am hynny awn atto ef or tu allan ir lluestai, gan
ddwyn y ddirmig ef.
14 O blegid ni does i ni yma ddynas a bery, eithr hon
a ddaw y ddym yn i cheisio.
15 Offrynmwn o blegid hynny yn estig trwyddo ef y
Ddyw aberth moliant, hynny yw, ffrwyth gwefusay, yn
cyfadday y Enw ef.
‡ wneuthur 16 Nedwch tros gof ‡fod yn gywaithas a chyfrannu:
dayoni can ys a chyfryw aberthay y *boddheir Dyw.
* rrengir bodd 17 Vfyddhewch ych preladiaid, ac ymddarostyngwch:
* ar o blegid gwilio y maent *tros ych eneidiau chwi, megis
rrai a fydd rraid vddynt roi kyfri, mal i gallon wneuthyr
hynny yn llawen, ac nid yn drist: can ys dibroffid yw
hynny i chwi.
18 Gweddiwch trosom ni: can ys may yn sicer

kenym, fod y *ni* gydwybod dda ym-hob peth, yn chwen-
ychu byw yn onest.
19 Y ddwy yn disif arnoch wneuthur hynny beth
difrifach, ir mwyn cael yn ebrwyddach fyngollwng
attoch.
20 Dyw yr heddwch rrwn a ddug trachefn o ddiwrth
y meirw eyn harglwydd Iesu, y bigael mawr y defaid,
trwy waed yr Amod tragwyddol,
21 Ach gwnel yn berffaith ym hob gwaithred dda, y
wneuthyr y wollys ef, drwy weithio ynochi yr hyn a fo
cymradwy yn y olug ef trwy Iesu grist, ir hwn *y bo*
gogoniant yn oes oesoedd, Amen.
22 Y Ddwy yn wir yn disif arnoch, ymrodyr, goddef-
wch y gair cyngor, o blegid ac ychydig eiriau ydd
yscrifenais attoch.
23 Gwybyddwch fod *ein* brawd Tymotheus y ollwng
yn rrydd, gidar hwn (odaw e ar fyrder) y do y ymweled
a chwi.
24 Anherchwch ych preladiaid oll, ar sentiau y gyd.
May ‡gwyr Ital yn erchi ych annerch, * yr ei or
25 Gras *a fo* gida chwi oll *achlan*, Amen:

At yr Ebraiaid yr yscrifenwyd yr *ebystl hon* or Ital
trwy Tymotheus.

EPISTOL GYFFREDINAWL

IACO.

Y DESTYN.

IACO yr Abostl, a mab y Alpheus a skrifennodd yr epistel honn at yr *D.R.D.M.*
Iuddewon a droysynt at Christ, ac ir hynny oeddynt ar wascar mewn
amryw wledydd, ac or achos hynn y cynghori y may y fod yn dda eu
ymynedd ac i weddio, y dderbyn gwir 'air Dyw, ac na bont pleidgar, na
gwneuthyr bost am ffydd segurllyd, eithr dangos gwir ffydd trwy
ffrwythe bywiol i ochelud ymdrychafel, i ffrwyno yr tavawd, i reoli
anwyday, i fot yn vfydd ac y garu y cymydogion, i ochelud tyngu, i
gyhuddo eu beie pan fyddynt ar gam, i weddio tros y gilidd, ac i ddwyn
y neb fay o iar y ffordd y adnebyddieth Christ.

Pen j.

2 Rroi kyngor i fod yn llawen mewn blinder, 6 I fod yn ystic mewn
gweddi trwy ffydd gadarn, 17 I ddisewyl am bob dayoni oddifyny.
21 I ymwrthod ac oll gamweddey, ac ac yn ddiolchus derbyn gair

Dyw, 22 Nid yn vnig trwy eu wrandaw, neu son am danaw, eithr hevyd bucheddu yn gytun ac ef, 27 Beth yw gwir grevydd.

Yr Epistol ar ddydd Philip ac Iaco

IACO gwasanaethwr Dyw, ar Arglwydd Iesu Christ,
at y deuddec-llwyth gwascaredic, anerch.
2 Cymerwch yn lle dirfawr lewenydd fymrodyr, pan
ddigwyddoch mewn amryw *profedigaythay,
3 Can wybod y pair profedigaeth ych ffydd chwi
ymynedd.
4 Eithr ymynedd caffed y berffaith waith, mal y
galloch fod yn berffaith ac yn gyfan, heb ddim ‡diffig.
5 O bydd ar neb aysie doythineb, arched can Ddyw,
sy yn rroi yn hay*lionus* i bawb, ac nis *gorafun y neb,
ac ef ay rroir iddo.
6 Eithyr arched mewn ffydd, heb ammay dim: can
ys y neb a amheuo, cyffelib yw i tonn ‡or mor a chwelir
ac a deflir can y gwynt.
7 Ac na fyddylied y dyn hwnw i cayff ddim can yr
Arglwydd.
8 Gwr dauddyblyg feddwl, anwadal yw yngwbyl o*y*
ffyrdd.
9 Y brawd a vo o radd *gor*isel, llawenyched yn ei
oruchafiaeth:
10 Ac elchwyl y neb a vo cywaithog, yn eu ostyng-
edigaeth: can ys megis blodeuyn y llysiewyn, y
dif*l*anna.
11 O blegid *mal pan* gyvottor haul yn y gwres, yna
y gwywa'r llysiewyn, ac i cwympa i vlodeuyn, ac a gyll
tegwch eu bryd *ef:* ac velly y difladna'r cywaithog
ynghwbyl oy ffyrdd.
12 Happus ywr gwr, a *ym*oddef *profedigaeth: canys
pan vo prawedig, i cayff coron y bowyd, ron a addawodd
yr Arglwyddir rrai ay caro ef.
13 Na ddoydet neb pan ‡profer ef, y *brofi can
Ddyw: can ys ni ellir ‡profi Dyw a drwg, ac nid yw
ef yn *profi neb.
14 Eithr pob ryw vn a ‡brofir, pan y tynner, gan e
*dra*chwant yhun, ac y llithir.
15 Ac o ddyna gwedi i trachwant *gydynnyll, ‡bra-
guro pechod a wna: eithr pechod pan o'rphenner a
*ddirollwng varvolaeth.
16 Na ‡chifeiliornwch fymrodyr caredigawl.
17 Pob roddiat dayonus, a phob *rrodd berffaith,
o ddifyny*dd* y may, ac a ddiscin o iwrth tad y goleu-
aday, gidar hwn ni does trasymedigaeth, na chyscodiad
troedigaeth.

* dentatione
‡ eisieu,
* lliwia, dannot
‡ y
* tentation
‡ demter
* demto
‡ tento
* tento
‡ dentir
* ymdwyn
‡ escor ar
* escor ar
‡ ewch ar ddidro, cham ystyriwch
* dawn

Yr Epistol y iiij. Sul gwedy Pasc.

18 Oi wir wollys ir enillawdd ef ni trwy air y
gwirionedd, mal i gallem vod megis blaenffrwyth y
creauduriaid ef.
19 O achos hyn fymrodyr caredigion, bid pob dyn
*ebrwydd y wrandaw, diog i ddoyded, *a'* diog i ddig- ‡ escud
ofaint.
20 Can ys digofaint gwr, ni chyflowna gyfiownder
Dyw.
21 Am hynny rrowch heibio pob budreddi, a phob
‡ rryssedd malais, *a'* thrwy vfuddtra *d*erbyniwch yr ‡ tra
impiedic air, rrwn a ddichin ‡ iachau ych eneidiau. ‡ gadw
22 A byddwch wneuthyrwyr y gair, ac nid yn vnic *Yr Epistol y*
gwrandawyr, yn ych twyllaw ych hunain. *v. Sul gwedy y*
23 Can ys o gwrendy neb y gair, ac heb y wneuthyr, *Pasc*
tebig yw hwnw i * wr, a fai yn ‡ synnio eu * bryd * vn
genedigawl mewn ‡ drych. ‡ edrych
24 Can ys y synnio eu hun a wnaeth, a myned * wynep naturiol
ymaith, ac yn y man * ebrefugu pa sut ytoedd. ‡ gwydr
25 Eithr y neb a edrycho ar honn sy perffaith cyf- * anghofio
raith rrydit, ac a erys *ynthei*, can nad ydiw ef wrandawr
gwallgovus, eithr gweith*red*wr y weithred, ‡ happus ‡ dedwydd,
fydd yn eu waith*red*. gwynvydic
26 O chymer neb yn ych mysc chwi arno y vod yn
grefyddawl, ac nid attalio eu davod, eithyr twyllaw eu
galou eu hun, crevydd hwn*vv ys* ouer *yvv*.
27 Crevydd pur a' *difrych*eulyd* gar bron Dyw, ‡ ar * divagl
tad, yw hynn, ymweled ar ymddifaid, ar gwragedd- ‡ ys ef
gweddwonn yn eu hadfyd, ay ymgadw i hun yn ddi-
frych*eulyd* o ddiwrth y byd.

Pen ij.

1 Yma i ddeirch na bo ystyriaeth person dyn, 5 Na rragori y cywaythog mwy nor tlawd, 8 Ac i ddeirch fod yn gredigol ac yn drugaroc, 14 Ac na vostier ffydd lle ni bo gweiththredoedd, 17 Can ys ffydd farw ydiw yr hon nis calyno gweithredoedd da hi.

VYMRODYR, na fid cenychi ffydd eyn Arglwydd
ni Iesu Christ gogoneddus ynghyd ac *ystiriaeth * *Darllen y*
personau. *deceved pen or*
2 O bleit os daw i mewn ich cwmpeniaeth chwi, gwr *Actæ*
yn ‡ arwain modrwy aur *ac* mewn * dillad gwchion, a ‡ *Gr. chrys-*
dyvot gwr tlawd hevyd mewn dillad gwael*ion*, *odactylios* aurvodrwy-
3 Ac ystyriaeth o honoch ar ‡ y neb sy yn arwain awc
dillad gwchion, a doedet wrtho, Eiste di yma mewn ‡ yr hwn
lle da, a doydet wrth y tlawd, Sa di yna, neu eistedd * gwisc ddys-
yma islaw fy stol droed, claer

* rragor, gohanieth amrafael

4 O ni dychi ynoch ych hunain yn gwneuthur * dosparth, ac aythoch yn vrowdwyr brodiau drwg?
5 Gwrandewch fymrodyr credigawl, oni ddewisodd Dyw tlodion y byd hwnn, *y vod* yn gowaethogion mewn ffydd, ac yn ytyfeddion ir dyrnas rron a addawodd ef ir rrai ay car ef?
6 Eithr i ddychi yn dyrmugu yr tlawd. Onid ydynt y cywaythogion yn * ych gorthrymmu-chwi wrth trowsdar] ac *anyd ynt* wy yn ych tynnu chwi gar bronn y frowdfainc?

* *Gr. catadynasteyousyn*

7 Onid ydynt wy yn *goganu yr Enw ‡ rragorawl trwyr hwn ir cyfhenwir chwi?

* divenwi
‡ prydverth

8 Eithr os cyflownwchi y frenhinawl gyfraith, ar ol yr yscrythyr, *rron a ddyvrait,* Car dy gymydawc ‡yn gymaint a thi dy hun, *ys* da i gwnewch.

‡ megis

9 Eithr os ystyriwchi * berson-*dyn*, y ddych yn gwnethyr pechod, ac ych ‡ yn cael cerydd can y gyfraith, mal * troseddion.

* vraint nep
‡ argyweddir
* rrei yn ei thori

10 Can ys pwy bynac a gatwor gyfraith ‡ y gyd ac a ballo mewn vn **pvrnc*, may ef yn euog or cwbl.

‡ gyfan, oll

11 O blegid y ‡ neb a ddyfod, Ni wnei di *g*odineb, a ddyfod hevyd, Ny leddi. Os bydd i ti na wnelych odineb, ac etto lladd, y ddwyt yn * trosseddwr y gyfraith.

* yr hwn
* dorwr

12 Velly i doydwch, ac velly y gwnewch, megis y rrei a fernir ‡ trwy gyfraith y rrydit.

‡ wrth

13 Can ys barn heb drugaredd, a fydd ir neb ni wnel trugaredd, a llawenychu a wna trugaredd yn erbyn barn.
14 Pa les, vymrodyr, o dowaid neb fod cantho ffydd ac eb vot gantho weithredoedd? a ddychon y ffydd *honno* eu iachau ef?
15 O blegit os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac aysie beunyddawl ymborth,
16 A' doydet o vn o honoch wrthynt, Ewch er nawdd Dyw, ymdwym*n*wch, ac ymlenwch, at etto heb roddi vddynt anghenrreidiaur corph, pa les *fydd?*
17 Velly ffydd, oni bydd *yddei g*weithredoedd, marw ydyw ynthi y hun.
18 Eithr rryw vn a ddowaid, Tydi ffydd sy cennyt minnau gweithredoedd sy gennyf: dangos *di* i mi dy ffydd wrth dy weithredoedd, a mi a ddangosa yt fy ffydd * wrth fyngweithredoedd.

* oth

19 Credu i ddwytti may vn Dyw y sydd: da rwyt arno: y ‡ diawlaid hefyd a*y* credant ac a grynant.

‡ cythrelieit

20 Eithr a fynnid i wybod, o dydi over ddyn, may
marw yw'r ffydd *sy* heb weithredoedd?
21 O nid trwy weithredoedd i cyfiownwyd, Abra-
ham yn tad ni, pan offrymmawdd ef Isaac eu fab ar yr
allawr?
22 * Ti a weli fod ffydd yn kydweithio ay weith- * Oni
redoedd ef ‡, a thrwy weithredoedd i perffeithiwyd y ‡?
ffydd,
23 Ac a gyflownwyd yr yscrythyr rron a ddowaid,
Ef a gredawdd Abraham i Ddyw, ac ay cyfrifed
iddo yn lle cyfiawnder: ac ay galwyd yn gar*edic i*
D*d*yw.
24 Chwi a welwch can hynny, may o weithredoedd
y cyfio wnir dyn, ac nid o ffydd yn vnic.
25 Yr vn ffunyt Raab y puttain onid o weithredoedd
i cyfiownwyd hi, pan *dd*erbyniodd *hi* y cenaday, ay
danfon ymaith ffordd arall?
26 Can ys megis y may'r corph heb *yr* yspryd
yn farw: velly ffydd *ys y* heb weithredoedd marw
ydyw.

Pen iij.

2 Gwardd y mae racymgymryd, a chwenychu anrrydedd tuhwnt eyn brodyr, 3 Yskythru y mae keneddfe'r tavawd, 15. 16 A' pha wahan sy rrwng doythineb Dyw, a doythineb y byd.

NA cheisiwch fod yn veistred lawer, fymrodyr, gan
wybod y cawn i farnedigaeth glettach.
2 Can ys mewn llawer o bethay y ddym ni pawb yn
*llithro. O bydd y neb na lithro ar air, hwnw sy * cwympo,
wr perffaith, ac a ddichin ffrwynor holl corph. peohu
3 Nycha, y ddym yn dodi ffrwynay ymhennau r
‡meirch yw gwneuthyr yn vfydd i ni, ac y ddym yn ‡ Wele
troi ey cyrff hwynt oddiamgylch. ‡ safneu
4 Nycha hevyd y llongay, rrain cyd bont *mowrion, * cymmeint
a gwynt creulawn yw gyru, etto i troi hwynt o am-
gylch a wneir a llyw bychan bach, lle i mynnor
*llowydd. * llywiwr
5 Velly y tavawd hevyd aylod bychan yw, yn bostio
pethay mawr*ion*, nycha faint ‡o ddeunydd a ynnynna y ‡ y peth
chydic dan.
6 A'r tavawd tan ydyw, ie byd o enwiredd: velly i
gosodet y tavawd y mysc ein aylodiay, mal *y llygra ef * yr haloga,
yr holl corph, yn fflamhau ‡troell naturieth, ac yn divwyna
fflamedic can vffern. ‡ rrot, rrediat
7 Cans *holl natur ynifeiliaid, ac adar, ac ymlusc- * pop

iaid, a'r petheu yn y mor a ddofir ac a ddofwyd can
natur ddyniol.
8 Y tavawd hagen nis dichin neb rryw ddyn y ddofi.
Drwg anllyfodraythus *ydyvv*, yn llawn gwenwyn
marwol.
9 Trwyddo ef i bendi*gwn ni Ddyw ‡a'r tad, a'
thrwyddo ef i melltigwn ni ddynion, a wnaethbwyd ar
lun Dyw.

* thiwn
‡ sef

10 Or vn genau i daw allan bendith a melltith:
fymrodyr ni ddylaynt y pethay hyn fod felly.
11 A ddyry ffynnon or vn man *ddwr* melus, a'
chwerw?
12 A ddichin y pren ffeigys, fymrodyr, ddwyn
*olifaid, neu winwdden ffeigys? velly ny ddichon vn
ffynnon ‡roddi dwr hallt a' *chroyw.

* olewffrwyth, aeron olewwydd
‡ wneuthur
* melus

13 Pwy sy wr doeth a gwybodaeth cantho yn ych
mysc chwi? dangosed trwy ymwereddiad da eu weith-
redoedd mewn rrowiogrwydd doythineb.
14 Eithr o bydd cenychi cenfigen chwerw, ac ym-
ryson yn ych calonay, nac ymlawenhewch, ac na fydd-
wch celwyddog yn erbyn y gwirionedd.
15 Y doythineb hyn nid oddi fyny*dd* y discin, eithr
dayarawl *yvv*, enifeilaidd, a' ‡diawlaidd.
16 Can ys lle **bo* cenfigen ac ymryson, yno *y bydd*
tervysc, a phob gweithred ddrwc.

‡ dieflic, cythreulic
* *mae*

17 Eithr y doythineb y sydd o ddifyny*dd*, yn gynta
pur ydyw, ‡wedi hynny heddychol, boneddigaidd,
hawdd y thrino, llawn trugaredd a' ffrwythydd da *yn
ddiddosparth, ac yn *ddiffuant.
18 A ffrwyth cyfiawnder a heir mewn heddwch, *ir
rrai heddychawl.

‡ yno
* draws varnu
‡ hypocrisi
* y gan

Pen. iiij.

1 Gwedi iddo ddangos achos pob anghyfiownder, ac enwiredd a hevyd achos pob gras a ddayoni, 4 Y cynghori y may y garu Dyw, 7 Ac y ymroi iddo ef, 11 Ac nas addroddant ddrwc am y cymedogion, 13 Eithr yn ddioddefus ymddiriaid y ymgeledd Dyw.

OBLE y may y rryfeloedd a'r ymladdau yn ych
plith chwi? onid oddiwrth hynn, sef ych tra-
chwantay, rrai ynt yn *ymwan yn ych aylodau?
2 Chwennychu yddych, ac heb caffael: cenftgennu
yddych, ac eiddigedd sy cenych, ac heb allu ymor-
ddiwes: ymladd a' rryvela y ddych, heb gael dim, am
nad ydych yn govyn.

* ymladd

3 Gofyn y ddych, ac ni dych yn *d*erbyn herwydd
ych bod yn gofyn ar gam, fal y gallech eu dreulio ar
ych trachwantay.
4 Chwi odinebwyr a' godinebwragedd, oni wyddochi
fod cariad y byd yn elyniaeth *can* D*d*yw? Am hynny
pwy bynac a fynno fod yn car ir byd, y may yn ym-
wneuthyr yn elyn *i* D*d*yw.
5 Ydychi yn tybiaid fod yr yscrythyr yn doydyt yn * ar, am
ofer, Yr ysbryd syn yn trigo ynomi ni, at genvigen y
may ei chwant?
6 Eithr y may *yr Scrythur* yn cynnyc mwy o ras, *ac*
am hynny yn doydyt, Dyw sy yn gwrthnebur bailch,
ac yn rroi gras ir ei vfydd.
7 Ymostyngwch *am hyny* y Ddyw: gwrthnebwch
ddiawl, ac ef a *gilia o ddiwrthych. * ffy
8 Nessewch at Ddyw, ac ef a nessaa attoch. Glan-
hewch ych dwylo, chwi pechaduriaid, a' phurwch ych
calonnay, chwi ‡ar meddwl dau ddyblig. ‡anwadal
9 *Ymgospwch, ‡ac alerwch, ac wylwch: *bid * Goddefwch-
ycvch troi ych chwerthin yn alar, a*ch* llywenydd yn gystudd, a' doluriwch
dristwch. ‡ ymchweler,
10 Ymddarostyngwch gar bronn yr Arglwydd, ac troer
ef ach cyfyd y fyny.
11 Na ddoydwch *yn erbyn y gilidd, *fym*rodyr. Y * *drwc am*
neb a ddyweto yn erbyn i frawd, ‡ac hwn a farno eu ‡ neu
frawd, y may yn doydyt yn erbyn y gyfraith, ac yn
*barnur gyfraith: ac os wytti yn barnur gyfraith, nid * damno
y dwytti yn gyflownwr cyfraith, namyn browdwr. * barnwr
12 Vn gosodwr cyfraith y sydd, rrwn a ddichin
gadw, a cholli. Pwy ydwytti rrwn a ferni *ar* arall?
13 ‡Iddo 'nawr yr rai a ddoydwch, Heddiw neu fory ‡ Velly yr
ni awn i gyfryw ddinas, ac a arrosswn yno flwyddyn, owrhon
ac a farchnattawn ac a ynnillwn,
14 (Rrain ni wyddoch beth a fydd y vory. Cans
beth ydiw ych enioes chwi? Tarth yn wir ydyw rrwn
a ymddengys *ychydig *amser*, a chwedi hyny a ddi- * enbyd *bach*
flanna)
15 Yn lle hynn a ddylech y ddoydet, Os yr Ar-
glwydd a *y* ‡mynn, ac oss byddwn byw, ni a wnawn ‡ wyllysia
hyn, neu hynny.
16 Eithr chwi yn awr ‡ymryfygu y ddych, yn ych ‡ ymhoffi
*gwacfost: pob cyfryw ryfig drwg yw. * sirost
17 Am hynny, y neb a wyr wneuthyr yn dda, ac
niss gwnel, mewn pechod y may.

Pen. v.

2 Bygwth y may ef y cywaychogion euwir, 7 Cynghori emynedd, 12 Ac y'ochelyt tyngu. 16 Bot yddynt gyfadde eu beie yw gylydd. 20 A' cheisio dwyn y gilidd ir gwirionedd.

IDDO 'nawr, chwi gywaethogion: wylwch, ac vdwch am ych trueni a ddel arnoch.

2 Ych cowaeth *chvvi* llygry a wnayth: a'ch gwiscoedd bwyd pryfed ydynt.

3 Ych aur ach arian a rydodd, ay rrwd hwynt a fydd tyst yn ych erbyn, ac a yssa ych cnawd mal tan. *Casclu trysawr a wnaythoch ‡tros y dyddiau diwaytha.

4 Wele, cyfloc y gweithwyr, *rrain* a fedasont ych meysydd (rrwn a attaliasoch trwy dwyll) sy yn crio a *bloyddiay y rrai a fedassont, a entriassont y glustiau Arglwydd y ‡byddinoedd.

5 Byw ar ddayntethion y buoch ar y ddayar, ac mewn trythyllwch. Meithrin ych calonay a wnaythoch, megis ac yn y dydd lladdedigaeth.

6 *Euocau a wnaythoch *a'* lladd y cyfion, *rrvvn* niss gwrthnebodd chwi.

7 Am hynny, *vym*rodyr, byddwch ymarhoys, hyd devodiad yr Arglwydd. ‡Synna, y llafurwr a ddiscwyl am wyrthfawr ffrwyth y ddayar, yn dda eu ymynedd am dano, hyd caffel o hono y glaw *cynnar, ar diweddar.

8 O blegid hynny byddwchithay hevyd dda ych ymynedd, a chadarnhewch ych calonay, can ys y may defodiad yr Arglwydd yn nesau.

9 Na wnewch ddim ‡tuchan yn erbyn y gilidd, *fymrodyr*, *val *na* bo barn arnoch: wele, may'r browdwr yn sefyll wrth y drws.

10 Cymerwch, fymrodyr, yn siampl am oddeu blinder, ac am hir ymynedd, y proffwydi rrain a fuont yn ‡doyded yn Enw'r Arglwydd.

11 Wele, dedwyddd y ddym yn gadel y rrai a ymoddefant. Chwi a glowsoch am ymynedd Iob, ac a *welsoch y diwedd *a vvnaeth* yr Arglwydd. O blegit trathosturiol yw'r Arglwydd a' thrugaroc.

12 Eithr ymlaen pob peth, fymrodyr, na thyngwch, nac ir nef, nac ir ddayar, na llw arall amgen: eithr bid ych ief, yn ief, a*ch* nac *ef*, yn nac *ef*, rrac syrthio o honoch, *mewn barn.

* Tresori
‡ ir
* chri
‡ lluoedd
* Damno
‡ Wele
*bore, a' hwyr, cyntaf a dywethaf
‡ rwgnach, gwyth
* rrac eich damno
‡ ymddiddan, parablu
* wybuoch
**Gr. cis hypocrisin*

13 Oes neb yn ych plith mewn adfyd? gweddied.
Oes neb *yn esmwyth arno? caned. * wrth ei vodd
14 Oes neb yn ych plith yn glaf? Galwed am
*Henaduriaid yr eglwys, a gweddiant wy trosto, ac * *Presbyteros*
‡eliant ef ac olew yn Enwr Arglwydd. ‡ enneintiant, angenant
15 A gweddi 'r ffydd a iachaar claf, ar Arglwydd ay
cyfyd ef y fyny*dd*: ac o gwnaeth ef pechoday, hwynt
a vaddeuir iddo.
16 Cyfaddefwch ych beie *y naill ir llall, a gweddi- * *Gr. allelus* yw gylydd
wch tros y gilidd, y gael ych iachau: can ys llawer a
dal gweddir cyfion, pan vo ‡ffrwythlon. ‡ grymus, gadarn
17 Elias dyn ydoedd or *vn sut a ninay, ac yn eu * gyflwr
weddi ydd archodd na bai glaw, ac ni ‡bu glaw tair ‡ lawiodd hi
blynedd, a' chwe*ch* mis.
18 Ac ef a weddiawdd drachefn, ac a roddes y nef y
glaw, ac a ddug y ddayar eu ffrwyth.
19 *Vym*rodyr, o daeth neb o honoch ar *gyfeilorn * ddidro
oddiwrth y gwirionedd, a throi o ryw vn ef,
20 Gwybydded ef am y neb a droes y pechadur rrac
mynd ar gyfeilorn o ddiar y ffordd, y vod ef yn ‡cadw ‡iachau, achup
enaid rrac angay, ac yn kyscodi *lliaws*grvvydd o* pech- * llaweredd
odau.

YR EPISTOL CYNTAF CYFFREDINAWL
I
PETR APOSTOL.

YR ARGVMENT.

Annoc y ffyddlonieit mae ef y ymwadu a hwy hunain, a' diystyru'r byd, val gwedy y rhydheit hwy ywrth oll wynnieu cnawdawl a' rhwystron, y gallont yn rhwyddach gaffael dyvot y deyrnas Christ, ir hon in galwyt gan rat Dew, y ddatguddiwyt y ni yn y Vap ef, ac ei derbyniesam eisus wrth ffydd, ei *meddiannasam trwy 'obaith, ac in cadarnhawyt ynthei trwy santeiddrwydd ‡bywyt. Ac er mwyn na lescao y ffydd hon wrth weled Christ wedy ei dremygu ac ar wrthddod gan yr holl vyd hayachen, dangos y may ef nad yw hyn anyd cyflawny yr Scrythurae yr ei a destiant y byddei ef yn vaen tranewydd ir ei ewliedic, a' diogel sail iechydwrieth ir ffyddlonieit: am hyny y mae ef yn y hannoc hwy y vynd rhacddyn yn *wychr, gan ystyried pa rei oeddent, ac y ba deilyngdawt y galwodd Dew hwy. Gwedy hyny, y mae ef yn traythu petheu gohanrhedawl, gan ddyscu dailieit p'odd yr vvyddhant yw llywiawdwyr, a' gwasanaeth-ddynion ei perchen, a' ph'wedd y ‡dirper ir ei gwedy eu priodi ymdddwyn. Ac achos darvot ordino i bawp ys ydd yn dduwiol, y ddyoddef cael eu hymlid, y mae ef yn dangos yddynt ddaed y dyben vydd yw gorthrymdere, ac yn

* *goryscynesam*
‡ *buchedd*
* *gyssurus*
‡ *dyly*

wrthwynep i hyny pa poenæ 'sy wedy ei ddarparu gan Ddyw ir ei andywiol. Yn ddywethaf oll y mae ef yn dyscu yddynt p'wedd y dylei y gwenidogion-ecclesio ymddwyn, gan eu gohardd y arfer trawsawturtot ar yr Eccles: hefyt bot yn iawn i wyr ieuainc vot yn gymmesurol, ac yn addas y ddyscu, ac velly y tervyna gan eu cygori.

Pen. j.

2 Dangos ymae ef may trwy ampl drugaredd Dew in *detholwyt ac in adgenedlwyt i 'obaith vywiol, 7 A'r modd y treijr ffydd, 10 Nad yw yr iechydwrieth yn-Christ beth newydd, eithyr peth wedy ei bropwyto gynt. 13 Y mae ef yn y hannoc hwy y ymwreddiat dywiol, yn gymmeint ay ‡geni hwy yr owrhon o newydd can 'air Dew.

D.R.D.M. PETR apostol Iesu christ, at y dieithraid, sy ar
wascar rryd Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, a'
Bithynia,
2 Detholedic o racwybodaeth Dyw tad i santeidd-
rwydd yr ysbryd, trwy vfuddtawd, a thaynelliad gwaed
Iesu Christ: Gras ywch a heddwch a amylhaer.
3 Bendigedic fo Dyw, a thad eyn harglwydd Iesu
Christ, rrwn oi fawr drugaredd an adenillawdd ni, y
obaith bywiol trwy ail gyfodiad Iesu Christ o ddiwrth y
meirw,
‡anllygradwy 4 Y gael ytifeddiaeth *diddiwedd a ‡dilwgr, ac ni
*chwi diflanna 'rron a roed y gadw yn y nef y *nyni,
5 Rrain trwy allu Dyw ydym gadwedic herwydd
ffydd y gael y diogelwch a ddarparwyd yw arddangos
yn yr amser diwaythaf:
6 Yn yr hwn beth y ddych yn llawenhau, cyd
byddech ennyd bach (o ba raid) mewn tristwch,
herwydd amryw brofedigaythay,
7 Mal y ceffer profiad ych ffydd chwi, sy werthfowr-
*ar tan usach nor aur colledic, (cyd profer ef *trwy dan) ir
mawl, ac anrrydedd a' gogoniant *yvvch*, pan ymddangoso
Iesu Christ:
8 Rrwn heb y weled y ddych yn y garu, yn yr hwn
ir nas gwelwch ef yrwan, y ddych ir hynny yn credu,
‡anrraethawl ac yn llawenhau a llywenydd ‡ni ellir eu ymadrodd a'
gogonyddus,
*iechyd, cadwedigeth 9 Gan *dd*erbyn terfyn ych ffydd, *ys* *diogelwch ‡yr
‡*eich* eneidiau.
*iechyd 10 Am yr hwn *ddiogelwch ir ymofynasont, ac y
chwiliasont y prophwydi, rrain a prophwydasont am y
gras oedd taac attochi,
11 Gan ymgais pa bryd neu pa ryw amser y gwnai

ysbryd Christ oedd ynthyntwy yn testlauthu yn y blaen,
ysbusu, y dioddefau *y gaffai* Christ, ar gogoniant ay
cydcanlynay hwynt.
12 Ir rrain y dangoswyd, nad vddyntwy, eithyr y nyni
y gwasnaythay y pethau a fanegwyd y chwi trwy yr hai
a bregethasont ywch yr efengl trwyr ysbryd glan a
ddanfoned or nef*oedd*, *ac* ar yrrain y chwennych yr
angylion gael edrych.
13 O blegid hyn gwregyswch llwynay ych meddwl:
byddwch sobr: a' gobeithiwch yn berffaith ar y gras a
ddycpwyd attoch, drwy ‡ddrychioleth Iesu Christ, ‡ymddangosiat ddatguddiat
14 Megis plant vfuddion, rrain ni chydymgyfflyb-
wch ychvnain ar hen trachwantay yn yr anwybodaeth
einoch:
15 Eithyr megis ac y may y neb ach galwodd chwi,
yn santaidd, byddwchithay hevyd santaidd ymhob ym-
wreddiad,
16 Am hyny ir escrivennir, Byddwch santaidd, cans
myvy santaidd ydwy.
17 Ac as gelwchi ef yn Tad, rrwn heb ystyriaeth
person a farna ar ol gweithred pawb, ymddygwch tros
amser ych preswylfa *yma* mewn ofn,
18 A chwi yn gwybod nad a phethau llygredic *megis*
arian nei aur ich *ymwaredwyd o ddiwrth ofer ym- *prynwyt
wreddiad, a gowsoch o 'osodigaythay'r tadau,
19 Eithr a gwerthfawr waed Christ, megis yr oen
difrych*enlyd* dihalogedic.
20 Rrwn a ddarparhawyd yn y blaen, cyn gosod seil-
faynay y byd, eithr a ysbyswyd yn yr amseroedd di-
waythaf ir ych mwyn chwi,
21 Rrain ydych trwyddo ef yn credu ‡i Ddyw, ‡ynuw
rrwn ay cyvodes ef o ddiwrth y meirw, ac a roddes
iddo ef ogoniant, mal y bay ych ffydd chwi ach gobaith
ar Ddyw.
22 A chwi gwedi puro ych eneidiau, am vfuddhau
ir gwirionedd trwyr ysbryd, mewn cariad broduraidd
*diweniaeth, cerwch *bawb* y gilidd yn ‡'rymus, * diffuant
23 Chwi a aned o newydd, nid o *hil farwol eithr o ‡ ehelayth, bybyr, awyddus, ddwysfryd
hil anfarwol trwy air Dyw, rrwn sy fyw ac yn aros yn
dragwyddol. * had
24 Can ys pob cnawd mal y glaswellt*yn yw*, ‡a' ‡ ac oll 'ogoniant
phob ryfig dyn val blodeu yn y glaswellt*yn*. Gwywo a
wnar glasweltyn, a'r blodeuyn a gwympa i lawr.
25 Eithr gair yr Arglwydd a erys yn dracwyddol: a
hwn*w* ydyw y gair a bregethwyd ‡y chwi. ‡ yn eich plith

Pen. ij.

*camwedd, bai

1 Eu hannoc y mae ef ar roi heibio pop *gwyd, 4 Gan ddangos may Christ yw'r sail y maent yn adailad arnaw. 9 Rygorvraint y Christianogion. 11 Y mae ef yn ervyn yddynt ymgynnal ywrth chwanteu cnawdol. 13 Bot uvyddhau ir llywiawdwyr. 18 P'odd y dlei gwasanaeth-ddynion ymddwyn ‡wrth eu perchen. 20 Annoc y mae ddyoddef yn ol esempl Christ.

* ffuant

‡ dryg davodleu

HERWYDD hyn, dodwch heibio pob malais a
phob twyll, a phob *rragrith, a' chenvigen, a
phob ‡goganair.
2 *Ac* mal rrai bychain newydd eni byddwch chwan-
noc y laeth didwyll y gair, mal i galloch drwy hwnw
gynyddu.
3 Os profasochi fod yr Arglwydd yn *gywaithas.
4 At yr hwn y ddych yn dyvod megis at faen byw
anghymradwy can ddynion, eithr can Ddyw etholedic
a' gwerthfawr.
5 A' chwithau hevyd megis main byw*iol*, a edylad-
wyd yn dy ysprydol, *ac yn* effeiriadaeth santaidd y
offrymmu aberthau ysprydol cymradwy can Ddyw trwy
Iesu Christ.
6 *Ac* am hyny y cynhwysir yn yr scrythr, *Nycha,
dodi y ddwy yn Syon *sail*fayn arbennic, etholedic
a' gwerthfawr: ar ‡neb a gretto yntho, nis gwrad-
wyddir *ef*.
7 O blegid hyn y chwi sawl ydych yn credu,
‡vrddas yw: eithr yr anufuddion, y maen a wrth-
odasont yr edeiladwyr, hwnw a wnaed yn ben congl.
8 Ac yn faen tramcwydd, a' chraic *afrifed, *ir rrai* sy
yn tramgwyddo wrth y gair a hwynt yn anufydd, ir hwn
beth ir ordinhawyd hwynttw.
9 Eithr chwichwi cenhedlaeth etholedic *ytych*, bren-
hinawl effeiriadaeth, *nasiwn santaidd, pobl syn yn
briodoriaeth *y Ddyw* mal i gallechi vanegi rrinwedd-
au ‡y neb ach galwodd o dywollwc yw ryfedd*odys*
'oleuni ef,
10 Rrain gynt nid pobl *oyddech*, yn awr hagen pobl
Ddyw: rrain gynt ni doed ywch trugaredd, yn awr
hagen a freiniasoch trugaredd.
11 *Vyn*grredigion, ytolwc ywch, megis dieithraid a
pherinion ymgedwch o ddiwrth trachwantayr cnawd,
rrain sy yn rryfela yn erbyn yr enaid,
12 A bid ych ymwreddiad yn honest ymysc y
cenhedloedd, mal y gallo rrai sy ich goganu mal pe

* *Gr. chrestos* mwyn, addfwyn, dayonus, hyfryd, tirion llesol

* Wele

‡ hwn

‡ anrydedd

* cwymp, rhwystr

‡ cenedl

* yr hwn

Yr Epistol y iij. Sul gwedy yr Pasc.

byddech *afrifeid, herwydd y*ch* gweithredoedd da y welant, foliannu Dyw yn y dydd ‡ir ymweler ac wynt. *rei yn gwneuthur drwc ‡ y gofwy, ymweliat
13 Ymddarostyngwch o blegyd hyn y bob dynawl
odinhad ir mwyn yr Arglwydd, ai ir Brenin, mal ir
goruchaf,
14 Ai ir llywiawdwyr, mal i rrai trwyddo ef a
ddanfonir, ir *diale*dd* ir rrai drwc, ac ir mawl yr *poeni, cospi
rrai da.
15 Can ys felly may wollys Dyw, mal y galloch
trwy wneuthyd yn dda *g*ostegu anwybodaeth dynion
ffolion,
16 Megis *yn* rryddion, ac nid val rrai a gymer
rrydit yn lle cochel malais, eithr mal gwasnaythwyr
Dyw.
17 Perchwch bawb: cerwch cymdeithas froduraidd:
ofnwch Ddyw: anrrydeddwch y Brenin.
18 Gwenidogion, ymostyngant mewn pob ofn yw
meistred, nid yn vnic ir rrai da cywaythas, eithr yr ir
‡anghyweithas hevyd. ‡caimion, celstan
19 Can ys hyn sy *rasol, as herwydd cydwybod i *radlon, ddiolchgar
Ddyw, y bo y neb cydymddwyn molestay, yn goddau
yn ddiachos.
20 O blegid pa glod yw, ir bod yn dda ych ymynedd *Yr Epistol yr ail Sul gwedy yr Pasc.*
pan cernotter chwi am ych beie? eithyr pan wneloch
dda, ac ir hynny yn dda ych ymnnedd yn goddef *cam*,
hyn sy ‡rasol gar bron Dyw. ‡rad, gymradwy
21 Can ys y hyn y galwyd chwi: o blegid Christ
hefyd a ddioddefodd trosom ni, gan adel y ni *angraifft *esempl
val y gellychi ganlyn eu ‡ol*ion* ef. ‡lwybreu
22 Rrwn ni wnaythodd pechod, ac ni chad twyll yn
eu enau.
23 Rrwn pan *ddirmygwyd ef, ni ddirmygawdd *ddivenwyt, ddistreuliwyt
eilwaith: pan ddyoddefawdd, ni vygythiodd, eithyr
‡bwrw y dialedd at y neb sy yn barnu yn gyfion. ‡rroi ar yr hwn
24 Rrwn y hun a ddug yn pechoday ni yn eu corff
ar y pren, val y gallem ni wedi eyn ymwared o ywrth
pechod, fyw y gyfiawnder, trwy cleisiau rrwn yr iachaywyd chwi.
25 Can ys y royddech megis defaid yn mynd ar
*ddidro: eithr yn awr chwi a droysoch at bigail, ac *gyfeilorn, ddiwenva, ddispirod
escob ych eneidiau.

Pen. iij.

1 Py wedd y dlei bot ymwreiddiat gwragedd yw gwyr, 3 Ac yn ei gwiscat. 7 Dlet gwyr yw gwragedd. 8 Y mae ef yn aunoc pawp i

vndap a' chariat, 14 Ac yn ymarous y ddyoddef trwbl wrth esempl a' dawnged Christ.

VAL hynny hefyd y gwragedd, byddant ostyngedic
yw gwyr priod mal y galler os byddai rrei an-
vfyddion ir gair, trwy ymwreddiad y gwragedd eu
hynnill hwynt heb y gair.
* pur 2 Pan ganfyddont ych ymwreddiad *diwair, *ys y*
gyd ac ofn.
3 Trwsiad yr hain nid oddiallan y bytho, *megis* o
blethiadau gwallt, ac amgylch osodiad aur, neu wisciad
dillat *gvvychion.*
‡ cuddiedic 4 Eithr dyn ‡dirgeledic y galon, bid dihalawc, ac
ysbryd esmwyth llonydd, rrwn sydd fawr eu bris gar
bron Dyw.
5 Can ys velly gynt ir ymdrwssiayr gwragedd sant-
* ynuw, ar Ddnw aidd, rrain vyddynt yn gobeithio *Dyw, yn ddaros-
‡ *Gr. 'idiois* tyngedic yw gwyr ‡priawd.
6 Megis ir vfuddhaodd Sara y Abraham, can y alw
* *Gr. hes* ef yn Arglwydd: merched yr *hon fyddwchi, o
wneuthyr yn dda, heb arnoch ofn dim dychryn.
7 Chwithau y gwyr, yr vn ffunyd, cydgyfanheddwch
ac wynt mal y gwedday i rai gwybodol, can roddi an-
rrydedd ir wraic, megis ir llestr gwannaf, mal y rrai sy
hevyd cydetifeddion gras y bowyd, rrac rrwystro ych
gweddiay-chwi.
Yr Epistol y r. Sul gwedy Trintot 8 Am benn hyn, byddwch bawb or vn meddwl, ‡yn
cydoddau pawb gidau gilidd: cerwch fal brodyr:
‡ *Gr. sympatheis* *byddvvch yn* drugawg: *byddvvch yn* gwrtais.
9 Nid yn talu drwc tros drwc, neu ‡ddirmic tros
‡ senn dirmic: namyn *elchwyl bendithiwch, gan wybod
* yn wrthwynep ych galw y hyn, sef y freinior fendith ‡*o* etifeddiaeth.
10 Can ys y neb a chwennych y bowyd, ac a garo
weled dyddiau da. attalied eu davod o ddiwrth ddrwc,
ay wefusay rrac adrodd twyll.
11 Gocheled y drwc a gwnaed y da: ceisied heddwch
* dilyned a dilyded hwnw.
‡ ar 12 Can ys llygaid yr Arglwydd *'sy* *tuagat yr *er ei*
* ao cyfion, ay glustiay ef tu ac at y gweddi hwynt: eithr
wyneb yr Arglwydd fydd goruch y rrai a wnel drwc.
13 A' phwy ach dryga chwi, os byddwch yn dylid *yr
hyn 'sy* dda?
14 Eithr o bydd ywch ddyoddef herwydd cyfiownder,
‡ hofn dedwydd ydych: ond am y ‡brawchiad hwynt nad
* chynyrfer cowi ofnwch, ac na *chynhyrfwch.
15 Eithr santeiddiwch yr Arglwydd Ddyw yn ych

calonay: a' byddwch barawd bob amser y atteb y bawp
a ofynno ywch reswm am y gobaith sy ynoch,
16 *A hynny* trwy vfuddtra a *chwrteisrwyd, a' * pharch
chenych cydwybod dda, mal y gallo y rrai a ddoyto
yn ych erbyn megis *yn erbyn* rrai drwc, quilyddio,
rrain a feiant ar ych dayonys ymwreddiad yn-Christ.
17 Can ys gwell *ydyvv* (os wollys Dyw ay mynn) *Yr Epistol ar*
i chwi ddyoddef yn gwneuthr da*yoni*, nac yn gwneuthyr *nos Pasc.*
drug*ioni*.
18 Can ys Christ hevyd vnwaith a ddioddefodd tros
pechoday, y cyfion tros yr anghyfion, mal y galle yn
dwyn ni at Ddyw, ac a gavas marfolaeth yn y cnawd,
eithr a fywhawyd yn yr yspryd.
19 Trwy rhwn hevyd y ddaeth *ef*, ac a bregethawdd
ir esprydion *oedd* yn-carchar,
20 Gynt yn anvfydd hwynt, pan vnwaith y ddoedd
hir ymynedd Dyw yn discwyl yn-dyddiay Noe, pan
ddarparheid yr arch, yn yr hon ychydig*ion*, ysef yw,
wyth *enaid a ‡achubwyd yn y dwfr. * dyn
21 Ir rrwn y may yr *angraifft sy yn awr yn eyn ‡ gwaredwyt
‡achub ni*nay* ysef *y* bedydd *yn attep* (nid trwyr hwn y gadwyt * *gynddelw*
tynnir y ffordd budreddi y corph, eythr trwyr hwn y ‡ iachau, cadw
gwna cydwybod dda ymofyn a Dyw) trwy gyfodedig-
aeth Iesu Christ,
22 Rrwn sydd ar y llaw ddeau *i* D*d*yw, gwedi
myned ir nef, ar Angylion ar *poweroedd, ar ‡gal'u * Awdurdode, Galluoedd
wedi ymddarostwng iddo. ‡ meddiante

Pen iiij.

1 Cygori dynion y beidiaw a phechot y mae ef. 2 Na threulion mwy or amser yn-camwedd. 7 Bot yn sobr ac yn hywaith y weddiaw. 8 Caru eu gylydd, 12 Ymddyoddef yn-trwbl, 15 Ymogelyd rrac bot i neb ddyoddef mal dryccddyn, 16 Eithyr mal Christian, ac velly na bo arno gywilydd.

AM hynny can ddioddef o Christ trosomni yn y
cnawd, chwithe hevyd arf*og*wch ychunain ar
vnryw fedddwl, *ys ef* bot i hwn a ddioddefodd yn y
cnawd, beidio a phecod,
2 Ir mwyn hyn na bo iddo o hyn allan (tros yr hyn
sy yngweddill or amser yn y cnawd) fyw ar ol tra-
chwantay dynion, eithr ar ol wollys Dyw.
3 Cans digon ydyw y ni dreulio o honom yr amser
aeth heibio or enioes, ar ol trachwant y cenhedloedd, yn

rrodio mewn drythyllwch, trachwantay, meddtod, gloth-
* diota
ineb, *ymyved, a ffiaidd ‡addoli-delway.
‡ *Gr. eidolo latreiais*
4 Achos pam may yn chwith canthunt, na byddech
* *Gr. 'asotias*
yn cydredec gidagwynt, ir vnrryw *ormodd rrysedd,
‡ cablu, goganu
dan ych ‡dychanu *chwi.*
5 Rrain y bydd rraid vddynt roy cyfri ir neb, sy
barawd y farnu y byw ar meirw.
6 Cans ir mwyn hynny y pregethwyd yr evengil ir
meirw hevyd, mal y gellid y cyfyrgolli hwynt, ar rann
dynion, yn y cnawd, eithyr y gellynt fyw ar rann Ddyw
yn yr ysbryd.
Yr Epistol ar y sul gwedy yr Derchavael.
7 Diwedd pob peth sy yn agosau. Am hynny bydwch
gymesurol, a deffroedic y weddiaw.
8 Ymlaen pob peth bid cariad twym*yn* yn ych plith:
* laweredd
can ys cariad a guddia *liaws pechoday.
‡ ddirwyth, ddirwgnach
9 Lledteywch bawb y gilidd, yn ddi‡vurmur.
10 Pawb megis ac y cafas rodd, byddet iddo eu
chyfrannu ay gilidd, mal dayonys stiwardiaid am ryw
ras Dyw,
* ymadrodd
11 Os *dowaid neb, *dywedet* megis gair Dyw. Os
‡ gweinidoca
‡gweini *a* wna neb *gwnaed* hynny megis or gallu y may
Dyw yn i roddi, mal y moliamer Dyw ymhob peth
* *Gr. to cratos,* gallu, nerth-owgawydd
trwy Iesu Christ, ir hwn y may gogoniant, ac *arglwydd-
iaeth yn oes oesoedd. Amen.
12 Caredigion, na fid chwith cenych y praw sy arnoch
trwy dan, rrwn a wneid ir profedigaeth ywch, val pe
digwydday ywch ryw beth dierth:
13 Eithr llawenhewch, can ych bod chwi yn gyfran-
* ddioddefion
noc ar *goddefiaday Christ, mal y galloth pan eglurer
y ogoniant ef, fod yn llawen ac yn hyfryd.
‡ ymsenir, divenwir
14 Os ‡dirmygir chwi er *mwyn* Enw Christ, ded-
wydd *ydych:* cans yspryd y gogoniant, ac (*ysprYt* Dyw
a orphwysa arnoch: rrwn ar y rran hwynt a gayff
anair: ac ar ych rran chwi a foliennir.
* cosp
15 Eithr na fid i neb o honoch oddef *advyd mal
‡ ymyrrwr
llofrydd-celain, neu leidr, neu ddrygwas, neu fal ‡vn a
vo yn ymyrreth a materion rrai eraill.
16 Eithr *os dyoddef neb* megis cristion, na fid quilidd
cantho, namyn molianned Ddyw yn hynny o ran.
17 Can ys yr amser a ddoeth, y bydd rraid ir farn
* yn
ddechre *ar dy Dyw. Ac o dydiw yn gyntaf yn dechre
arnam ni, pa ryw ddiwed a fydd ir rrai ni choyliant
evengil Ddyw?
18 Ac os pring ir iacheir y cyfion, yr enwir ar pech-
adur ple ir ymddengis?

19 Ac am hynny gwnaed y rrai sy yn goddef ar ol wollys Dyw, ymroi *yddo ef* eu heneiddiau trwy wneuthyr yn dda, megis ir creawd*y*r ffyddlon.

Pen. v.

2 Dlet y Bugelydd-Ecclesic yw *porthi devaid Christ, a' pha 'obr a gant a's gwnant hyny yn ddiwyd. 5 Cygori y mae ir ei ieuainc ymddarostwng ir henafieit. 8 Bot yn sobr, a' gwlliad ar allu o hanyn wrthladd y gelyn. * *bwydo*

IR *henaduriaid sy yn ych plith, yr ytolygaf finau sy hevyd ‡henadur a thyst dyoddefiadeu Christ, a chyfrannawc hevyd or gogoniant a eglurir rrac llaw. * *Prespyteros* ‡ *Prespyter*

2 Porthwch *ddiadell Ddyw, sy tan ych llaw, ac ymgeleddwch hwynt nid trwy gymell, eithr yn wyllyscar: nid ir chwant budr elw, namyn o barodrwydd meddwl: *ddefait ‡angraifft

3 Nid fal rrai a fynnon vod yn arglwyddi ar tretad *Dyvv*, eithr fal y galloch fod yn ‡siampl ir ddiadell.

4 A' phan ir ymddangoso y pen bigael, cael a wnewch goron ddilwgr y gogoniant.

5 Yr vn ffunyt yr *ifainc, byddwch ostyngedic ir henafiaid, a chydymostyngwch bawb yw gilidd: ac ymdrwsiwch o ddifewn ac vfuddtra meddwl: can ys Dyw a wrthladd y beilchion ac a ddyry *g*ras ir ei vfudd. *Yr Epistol y iij. Sul gwedy Trintot.* *ei iangach

6 Ymostyngwch achos hyn tann al'uoc law Dyw, mal y gallo ych dyrchafu ‡pan ddel amser, ‡yn yr amrhyser, ymd

7 Cwbl och gofal bwriwch arno ef: can ys ef 'sy yn gofalu trosoch*vvi*.

8 Byddwch sobr a' gwiliwch, can ys ych gwrthnebwr diawl megis llew rruadus sy yn rrodio o ddamgylch, yn ceisio neb a allo y lyncu:

9 Rrwn *gordrechwch ef yn gadarn yn y ffydd, dann wybo vod yn cyflowni yr vnrryw ‡anayle yn ych brodyr sy yn y byd. *gwrthsefwch, cyferbyniwch ‡ vlindereu

10 A Dyw *avvdur* pob gras, rrwn an galwodd ni yw tragwyddol 'ogoniant trwy Christ Iesu, wedy darffo ywch oddeu ychydic, ach gwnel yn perffaith, ach cadarnhao, ach cryfhao, ac *ach* sicerhao.

11 Iddo efe y *bo* gogoniant ar emerodraeth yn oes oesawdd, Amen.

12 Cyd a Sylvanus brawd ffyddlon ywch, im tyb i, y ddysc crifenais ar ychydic, dan ych cynghori, a thystlauthu mayr gwir ras Dyw ydiw hwn, y ddych yn sevyll yntho,

13 Mae yr eglwys sy yn Babylon cydetholedi a chwi,
yn *erchi* ych annerch, a' Marcus fy mab i.
14 Anherchwch bawb y gilidd a chusan cariad.
Tengnhefedd ywch oll *achlan* sawl ydych yn Christ
Iesu. Amen.

YR·AIL EPISTOL CYFFREDINOL
YDDO
PETR APOSTOL.

YR ARGVMENT.

EFFECT ac amcan yr Apostol yn hyn o van yw eiriol ac annoc yr ei vnwaith y * broffessent Christ, ar aros o hanynt yn hyny yd yr awr ddywedd: hefyd bot Dew can ei 'rymiol rat yn cyffroi dynion i sanceiddrwydd buchedd, can poeni yr ‡ hypocriteit yr ei a gamarverant oy Enw ef, a' chan angwanegu ei ddonieu yn yr ei dywiol: erwydd paam can vuchedd ddewiol efe yr awrhon hayach * ar dervynu ei einioes, ys ydd yn ei hanoc y gymradwyaw ei galwedigeth, nyd can ddodi ei hawyddvryd ar betheu bydawl (megis ac yr scrivinesei ef yn vynych atwynt) eithyr can derchafael eu golwch parth ar nefoedd, mal eu dyscir y gan yr Euangel, ir hon y mae ef yn dest eglaer, yn benddivaddeu am yddo glybot ai glustieu ehun ‡ galw o'r nef Chlist y vot yn Vap Dew, megis ac yn yr vn modd y testiasent y Prophwyti. A' rrac yddynt wy addaw llonyddwch yddwynt y hunain wrth * proffessu yr Euangel, y mae ef yn eu rhybuddiaw am y trubleu a geffynt arnwynt gan y gau ddysciawdwyr, a' heuyt gan watworwyr a' thremygwyr ‡ creddyf, yr ei y mae ef yn honny ei moddion a'i cynneddfeu mal pe eu ysgrythrid ar llenn: gan gycori y ffyddonieit nyd yn vnic dysgwyl yn ddyval am Christ, anyd hefyt syllu yn gydrychiol ddydd y ddyuodiat ef, ac ymgadw yn ddivrych erbyn y dythwn.

* *addefessent* ‡ *y gausaint* * *ymbraint angeu, ymbron ei bwll* ‡ *gyhoeddi* * *gyfaddef, ymarddelw yn yr* ‡ *dywoldep*

Pen. j.

4 Yn gymmeint a darvot y veddiant Dew roddi yddynt bop peth yn perthyn i vuchedd, y mae ef yn eu hanoc y enciliaw rrac llygredigeth chwantau bydawl. 10 Diogely ei galwedigeth * a gweithredoedd da, a ffrwytheu ffydd. 14 Y mae ef yn coffau am y varwoleth y hun, 17 Can ddecluro bot yr Arglwydd Iesu yn wir Vap Dew, megis ac y gwelsei ef y hun ar y mynydd.

* *trwy, can*

SYMEON Peter, gwasnaythwr, ac abostol Iesu
Christ, ir rrai a freiniason ffydd gyffelip anrryd-
edd a ninay, trwy gyfiownder eyn Dyw an *achubwr
Iesu christ:
2 Gras ywch, a' thengnhevedd a amylhaer, trwy
ednabyddiaeth Dyw ac Iesu eyn arglwydd,
3 Megis y rroddes y ddywiol allu ef i ni bob peth
am a berthynant ir bowyd a' ‡gwaredd, trwy y edna-
byddieth ef rrwn an galwodd ni y ogoniant a rrinwedd.
4 Gan hyn, *ys ef* roddi yni addaweidion rragorfawr
‡gorchestol, val y gellech trwy rreini fod yn gyfrannoc

* Iachawdr ‡ dywoldep ‡ anrydeddus

o ddywiol anian, wedi diainc or llwgwr, sy yn y byd
trwy trachwant.
5 Ac ar hyn dodwch gwbl och diwydrwydd: cysyllt-
wch gidach ffydd rinwedd: a' chida rrinwedd, gwybod-
aeth:
6 A chida gwybodaeth, cymhedrolder: a chyda
chymhedrolder, ‡ ymynedd: a chidac ymynedd ‡ anmyned, ymaros
*gwaredd:
7 A chida gwaredd, credigrwydd broduraidd: a *dywoldep
chyda chredigrwydd broduraidd, cariad.
8 Can ys os byddwchwi ar pethau hyn cennwch,
ac yn amyl hwynt, peri a wnant na boch na segur
na diffrwyth yngwybodaeth eyn Arglwydd Iesu Christ.
9 O blegid neb ni bo rrain cantho, dall ydiw ac ni
wyl ddim o bell, yn gollwng tros go eu ‡'lanhau oy hen ‡ garthu
bechoday.
10 Or achos hwn, *fym*rodyr, byddwch yn vwy diwid
y wneuthyr ych galwedigaeth ach ethelodigaeth yn
sicir: can ys o gwnewchi hyn, ni lithrwchi byth.
11 Can ys yn y modd hwn digonawl *ydd ymgleddir * y trefnir
chwi, o fforddiat i dragwyddol teyrnas eyn Arglwydd y chwi
an ‡ Achubwr Iesu Christ. ‡ Iachawdr
12 Or achos hwn, nid esceulcusaf i ych cofflhau chwi
fyth am y pethau hyn, cyd bochi cyfarwydd, a' siccir yn
y cyndrychol wirionedd.
13 Can ys tybiaid y rwy fod yn iawn i mi, tra
fwy yn y tabernacl hwn, ych cyffroi trwy ddwyn ar
gof ywch.
14 Can y mod i yn gwybod fod yn gyfagos yr amser
y dodaf heibio y tabernacl hwn, megis ac y dangoses
eyn *h*Arglwydd Iesu Christ i mi.
15 Diwid fydda hevyd ar vod ywch allu gwneuthr
coffa am y pethau hyn, gwedi vy ymadawiad i
16 Can ys nid chwedlay dichellus a ganlynhasom ni
pan oeddem yn manegi ywch rinwedd, a devodiad ein
*h*Arglwydd Iesu Christ, eythr an llygaid y gwelsom eu
fowredd ef:
17 Can ys ef a *dd*erbyniasai can Ddyw tad anrrydedd
a gogoniant, pan *ddeuawdd cyfryw lef atto ef o ddiwrth * ddaeth
y dirfawr 'ogoniant, Hwn yw'r mab credigol mau fi, yn
yr hwn im ‡ boddlonir. ‡ cwbl vodd-
18 A'r llef hon a glowsom ni pan ddoeth or nef, a ni heir
gidac ef yn y mynydd santaidd.
19 Y ddym *ni* hefyd a gair *cadarnaf yproffwydi * ffyrfaf

‡ gwnewch
cenym, yr hwn da i ‡gweithiwch o ddarbod am dano,
megis am oleuni yn llewrchy mewn lle towyll, hyd oni
‡ La. lucifer
wowrio'r dydd, ac yni chotto ‡seren ddydd yn ych
calonay.
20 Os bydd i chwi ar wybod hyn yn gynta, na does
* o angerdd priawd, o awenydd dynawl
yn proffedoliaeth yn yr scrythyr ac iddi *ladmeriaeth
neilltuol.
21 Can ys nid trwy wollys dyn y doeth gynt proffed-
oliaeth: eithr dynion santaidd Dyw a ddoydasont megis
y cynhyrchwyd hwynt can yr ysbryd glan.

Pen. ij.

Prohwyto y may ef o ddysciawdwyr gauoc, ac yn dangos y y poenedigeth hwy.

* ydd oedd
EITHR *neur fuont gau bropwydi ym plith y bobl,
mal y bydd, yn ych plith chwithay athrawon
‡ opinioneu sceler, periclus
ffeilsion, rrain yn ddirgel a ddygant y mewn ‡ethol-
ffyrdd enbydus, ie yn gwadu yr Arglwydd rwn y
prynnodd hwynt, ac yn tynnu arnynt i hunain ddi-
henydd buan.
* cyfergoll
2 A' llawer a canlynant y *ffyrdd-enaidfaddau]
‡ enllybir, gogenir
hwynt, trwyr rrain yr ‡horitr ffordd y gwirionedd.
3 A' thrwy cybyddtra ac wrth airieu gwneuthyr y
marsiandiant am danoch, barnedigaeth yr hain ir ystalm
‡ ny yw yn y pell
‡ni hwyrhaa, ay colledigaeth hwynt ni chwsc.
4 Can ys onid arbedodd Dyw yr angylion, abech-
asent, eithr y taflu i wared i vffern ay dodi mewn ca-
dwynay towyllwc, yw cadw i cyfyrgolledigaeth:
5 Ac nid arbedodd yr hen fyd, eithr Noe yr wythfed
dyn pregethwr y cyfiownder, a waredodd ef, ac a dduc y
* llif, diliv
*diliw ar fyd yr ‡enwiriaid,
‡ andywolion
6 Ac a droes dinasodd Sodoma a Gomorrha yn
* llyty
*llydw, ay dymchwelawdd ac ay cyfyrgolles hwynt, ac
ay gwnaeth hwynt yn siampl ir rrai rrac llaw a vuch-
eddynt yn anywiol,
‡ waredoedd
7 Ac a ‡achubodd Loth gyfion rrwn oedd mewn
gofid trwy aniwair ymwreddiad yr enwiriaid.
8 (Can ys *ac* efe yn gyfion, ac yn trigo yn y mysc
hwynt, yn gweled, ac yn clywed, ydoedd yn poyni eu
enaid cyfion o ddydd y ddydd trwy eu anghyfreithlon
weithredoedd hwynt.)
9 Yr Arglwydd a wyr *achub y gwirioniaid o iwrth
profedigaeth, a' chadw yr ei anghyfiown i ddydd y farn
yw poeni:
10 Ac yn bennaf y rrai sy yn rrodio ar ol y cnawd,

mewn trachwant ‡anlendid, ac yn distyru audurdod ‡ af-
ac wynt yn rryvygus, ac yn rrac ymgymryd, ac ny * presumptus
‡rusiant *dirmugu y rrai sy mewn goruchel ‡an- ‡ ofnant
rrydedd. * gaplu
11 Kyd byddynt yr angylion sy fwy mewn cadernid ‡ vrddas, awdurdot
a' gallu, heb ddodi *dirmygys farn yn y herbyn hwynt * difenw, senvarn
gar bron yr Arglwydd.
12 Eithyr y rrain megis enifeiliaid anrrysymol, rrain
a ymborthir hwynt drwy anianol ymgyrch a wnayth-
bwyd yw dala, ac yw difa, a 'oganant y pethau ni wydd-
ont o iwrthynt, ac yw dihenydd y deuant trwy y llygr-
edigaeth y hunain.
13 Rrain a *dd*erbyniant gyflog anghyfiownder, mal
y rrai sy yn cyfri yn lle eiddunet byw mewn gwnfyd
tros amser. Brychay *yntynt*, a ‡thrisclynay, yn ym- ‡ *Gr. momoi* manne, mefle
ddigrifo yn eu twyll*iad*ay, pan font yn cydwleddu gida
chwi,
14 A llygaid canthynt yn llawn godineb, nis gallont
chwaith beidiaw a phechod, yn *abwydaw eneidiau an- * llithio
wadal: a chenthynt galon gwedi ymgenefino a chybydd-
tra, plant yscymyn,
15 Rrain wedi ymadael ar ffordd *iawn, aythont ar ‡ vnion
grwydyr, yn canlyn ffordd Balaam, *map* Bosor, rrwn a
garawdd gobyr anghyfiownder:
16 Eithr ef a geryddwyd am y gamwedd, can ys yr
assen *dan*iauawl ‡ddud yn doyded a llef d*dyn*o*l*, a wa- * *Gr. 'aphonon* .i. aflafar
harddodd enfydrwydd y proffwyd.
17 Yr hain ffynnonnay ydynt heb ddyfr, *a'* niwlenne
a ymchwa lar tymestyl, ir hain y may ‡duedd tywoll- gwrymder
wgynghadw yn dragowydd.
18 Cans o ddoydet chwyddedic eiriau gorwagedd,
trwy trachwantay, a thrythyllwch y cnawd, abwydo, a
wnant yr rai a ddianghesay yn 'lan oddiwrth y rrai a
ymdroysynt mewn crwydr,
19 Gan addaw yddynt rrydit, ac wynt y hunain yn
wasanaethwyr llwgr*edigrvvydd:* can ys can bwy bynac
i gorchfycer neb, ef aeth yn wr caeth i hwnw.
20 O blegit os wedi eu diainc o iwrth hal ogredig-
rwydd y byd, trwy ednabyddiaeth ein *h*Arglwydd an
*achubwr Iesu Christ, y ceffer hwynt eilwaith wedi * Iachawdr
ymrwystro ar vn pethau, a chwedi y gorchfygu, y diwedd
ir rreini aeth yn waeth nor dechreu.
21 Can ys gwell fiase vddynt, na wybesynt ffordd y
cyfiownder, na chwedi y gwybod, cilio o iwrth y gor-
chymyn santeidd a rodded vddynt.

22 Eithr vddyntwy y digwyddodd, *a ddowaid y
wir ddihareb, Y ci a ymchwelodd at y ‡chwdiad eu
hun: a'r, Hwch wedi y golchi *yw ymdroyad yn y
dom.

* yn ol
‡ obwyd, chwydfa
* ir drobola-dom

Pen iij.

3 Dangos y mae ef scelerder yr ei a watworant addeweidion Dew. 7 Ym-pa sut vodd y bydd dywedd y byt. 8 Ar vot yddynt ymbaratoi i hynny. 16 Pwy yw'r ei a gamarverant hyn a scrivenesei S. Paul, a'r Scrythnrae eraill hefyt, 18 Gan ddybennu a diolcheu tragyvythawl i Christ Iesu.

YR ail epistol hon y ddwyf yn awr yn y escrivennu
attoch, *fyn* grredigion, yn yr honn y ddwy yn
dadebru trwy atcoffedigaeth ych meddwl puraidd,
2 Mal y bo cofus cenych y geiriau, a racddoydasont
y prophwydi santaidd, an gorchymyn ninau rrain ydym
abostolion yr Arglwydd an *Achubwr.
3 Yn gynta dyellwch hyn, i deuant yn y dyddiau
diwaytha, watwotwyr, *yr ei* a rodiant ar ol y trachwant-
ay *y hunain*,
4 Ac a ddoydant, Ple may addewid y ddefodiad ef?
canys ir pen fu farw y taday, pob peth sy yn perhau yr
vn ffunyt o ddechreuad y creaduriaeth.
5 Canys hyn ‡o waithyoddef nis gwyddant, fod y
nefoedd ir ystalm byd trwy air Dyw, ar ddayar *hefyd* sy
or dwr, ac yn y dwr.
6 Achos pam y byd rhwn ydoedd hynny o amser, a
gyfyrgollwyd, trwy ddwfyr diliw.
7 Eithr y nefoedd ar ddayar, y sydd yr awr honn,
trwyr vn gair y maynt wedi y rroi y gadw, i daan erbyn
dydd y farn, a' difa yr enwir ddynion.
8 Yr vn peth hynn, *fyn*grredigion, na fid diarwybod
ywch, vod vn dydd gidar Arglwydd, megis mil o
flenyddoedd, a' mil o flynyddoedd mal vn dydd.
9 Nid ydiw yr Arglwydd yn *e*hwyr*h*au, am eu add-
ewid, (megis y tybia rrai ehwyrdra) eithr ymyneddus
yw tu ac attom ni, ac nis mynay neb fod yn golledic,
namyn dyvot o bawb i edifeirwch.
10 Eithyr dydd yr Arglwydd, megis lleidyr y nos y
daw, yn yr hwn y ra heibio y nefoedd mewn trwst, a'r
defnyddiau yn wir o wres a ddoddant, ar ddayar ac a
fo ynthi o waith*ie*, a loscir.
11 A chan vot yn rraid y hynn *y gyd ymellwng,
pa ryw fath ddynion y deleychi fod mewn santaidd
ymwreddiad a dywoliaeth,

* Iachawdur, Caidwad
‡ oi bodd
‡ elmentae, elfyddae
* oll

12 Yn discwyl, ac yn brysio at ddefodiad dydd Dyw,
yn yr hwn i llysc y nefoedd, ac ir ymollwng, ar ‡ defn- ‡ *Gr. stoicheia*
yddiay can wres a doddant?
13 Eithr y ddym *ni* yn discwyl am nefoedd newydd-
ion, a' dayar newydd, ar ol i eddewid ef, yn yr hun y
* cyfanhedda cyfiownder. * preswyl, trig
14 Am hynny, *fyn*grredigion, can ych bod yn
gwiliad am gyfryw bethay, rrowch ych bryd ar allu o
hono ef ych cael yn ddifrych*eulyd* ac yn ddilwgyr mewn
tengnhevedd.
15 Ac am hir ymynedd eyn *h*Arglwydd rrac cymer-
wch may iechid yw, megis yr yscryfennodd eyn caredic
frawd Paul attoch*vvi* herwydd y doythineb a rodded
iddo,
16 Megis * y neb sy yn son ‡ ym hob epistol am y * yn
cyfryw hynn: y mysc y rrain may rryw bethay an- ‡ ei oll
hawdd y dyall, rrain a wyrant y rrai sy anyscedic ac
anwadal, mal yr yscythyray eraill, ir distriw yddynt y
hunain.
17 Chwichwi am hynny *vyn*grredigion, can ych
bod yn gwybod y pethay hynn ymlaen llaw, gochel-
wch, rrac ych tynnu chwithay hefyd ar grwydyr yr
enwiriaid, a chwympo o ddiwrth ych sicrwydd ych
hunain.
18 Eithr cynyddwch mewn gras, ac ednabyddieth
eyn Arglwydd *ni* an * ceidwad Iesu Christ: ir hwn
y bo gogoniant yr awr honn, ac yn dragwyddol byth.
Amen.

YR EPISTOL CYNTAF CYFFREDINAWL

IOAN APOSTOL.

YR ARGVMENT.

GWEDY darvot i S. Ioan ddeclaro yn ddigonawl, bot ein oll iechyd- *W. S. tri Ioan*
wrieth yn sefyll yn vnic yn-Christ, rrac bot y nep wrth hyny gymeryd *ac vn Iudas.*
hyder y bechu, y mae ef yn dangos na ddychon nep credu yn-Christ,
oddyeithr yddo ymroi y gadw y 'orchymynion ef, gwedy darvot hyny, y
may ef yn eu cygori y * ymogelyt rrac gau prophwyti, yr ein a ailw ef * *'oaglyd*
‡ Antichristieu, a' * phrovi'r ylprytion. Yn ddywethaf oll y mae ef yn ‡ *Gwrth-*
ei dyfrifol gycori hwynt y vrawdol gariat, ac y o'chelyd twyllwyr. * *ffryvo, threio*

Pen. j.

2 Testiolaeth wir am y tragyvythawl 'air Dew. 7 Gwaed Christ yw y
* carthiat pechot. 10 Nyd oes nep eb pechot. * *glanhat*

Yr Epistol ar ddydd S. Ioan Euangelwr

YR hyn oedd or dechre, yr hynn a glywsam, yr hyn a welsam a'n llygait, yr hyn a edrychasam arnaw, ac a a deimlodd ein dwylaw o 'air y bywyt,

2 (Can ys y bywyt a ymddangosodd, ac *ei* gwelsam, ac ydd ym yn testio, ac yn dangos ychwy y bywyt tragyvythawl, yr hwn oedd y gyd a'r Tat ac a ymddangosawdd y ni)

3 Yr hyn, *meddaf*, y welsam, ac a glywsam, a ddeclarwn ychwi, val y bo y chwi*the* hefyt ‡ gymdeithas gyd a ni, ac val y bo ein cymdeithas *ni* hefyt y gyd or Tat ai Vap Iesu Christ.

* cyfeillach, cymmun, cyfyndap

4 Ar petheu hyn a scrivenwn atoch, val y bo eich llawenydd yn *gyf*lawn.

5 Hyn yw'r genadwri a glywsam canthaw *ef*, ac ydd ym yn y ddeclaro y chwi, ‡ may golauni yw Duw ac nad oes ynthaw ddim tywyllwc*h*.

‡ bot Duw yn 'oleuni

6 A's dywedwn vot y ni gymdeithas ac ef, a rrodio yn y tywyllwc*h*, celwyddoc yym, ac nyd *yd*ym ar y * gwir.

* iawn

7 Eithyr as rrodiwn yn y golunni, megis y mae ef yn y golauni, y mae y ni gymdeithas au gylydd, a' gwaet Iesu Christ ys ydd in carthu ywrth pop pechot.

‡ glanhau

8 A's dywedwn nad oes * cenym pechot, ydd ym ni twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nyd oes ynom.

* ynom

9 A'*s* ‡ coffesswm ein pechotae, ffyddlon yw ef a' chyfiawn, val y maddeuo y ni ein pechoteu, a'n ‡ carthu ywrth oll enwiredd.

‡ addefwn

‡ glanhau

10 A's dywedwn na phechasam, ydd ym yn y wneuthur ef yn gelwyddoc, a'i 'air nyd yw ynom.

Pen. ij.

1 Bot Christ yn Ymddiddanwr yni. 10 Am gariat * perffeith, a' ph'wedd y treijr. 18 Gogelyd rrac Antichrist.

* cywir

VY * meibion-bychain, y pethu hyn ydd wyf yn y scryvenu atoch, val na phechoch: ac a phecha nep, y may y ni * ymddiddanwr y gyd a'r Tat, Iesu Christ y cyfiawn.

* plant

* ddadlewr, negeswr

2 Ac efe yw'r ‡ cyssiliat tros ein pechodeu: ac nyd tros yr yddom *ni* yn vnic, eithyr tros *pechotæ* yr oll vyt.

‡ cymmot

3 Ac wrth hyn y gwyddam yr adwaenam ef, a'*s* cadwn y 'orchymynion ef.

4 Yr hwn a ddywait, *Mi* adwen ef, * ac ny chaidw ei 'orchmyneu, celwyddawc yw, a'r gwirionedd nyd yw ynthaw.

* eb

5 Eithr hwn a gaidw y 'air ef, yn wir yn hwn*vv* y
mae cariat *ar* D*d*uw yn berffeith: wrth hyn y gwyddam
ein bot ynthaw *ef*.
6 Yr hwn a ddywait y vot yn aros yntho *ef*, a dd*y*lei
ys velly rodiaw, megis ac y rrotiawdd *yn*tef.
7 Vrodyr, nyd wyf yn yscrivenu *vn* *gorchymyn * dysc, athro-
newydd atoch, eithyr gorchymyn hen, yr hwn y ‡vu y eth
chwi or dechreu*at:* yr hen 'orchymyn yw'r gair, yr ‡ gawsoch
hwn a glywsoch or dechreu*at*.
8 Trachefn, gorchymyn newydd ydd wyf yn ei-
scrivenu atoch, yr hyn 'sy yn wir yntho *ef*, ac yno chwi*the*
hefyt: can ys y tywyllwch aeth heibio, a'r gwir 'olauni
'sy yr awrhon yn *llewychu. * tywynu,
9 Yr hwn a ddywait y vot yn y golauni, ac yn casau dysclaerio
eu vrawt, yn y tywyllwc*h* y mae *h*yd y *pryd* hyn.
10 Yr hwn a gar ei vrawt, ys y yn aros yn y golauni,
ac nyd oes ‡*achos* cwymp ynthaw. ‡ camwedd
11 Eithyr hwn a gasao ey vrawt, yn y tywyllwc*h* y
mae, ac yn y tywyllwc*h* y mae yn rrodiaw, ac ny wyr y
b'le y mae yn mynet, can ddarvot i'r tywyllwc*h* ddallu
ei lygait.
12 *Ha* blant-bychain, ydd wyf yn scrivenu atoch, o
bleit maddeu ychwi *eich* pechote er mwyn y Enw ef.
13 Scrivennu ydd wyf atoch, dadeu, can y chwi
adnabot yr hwn ys ydd or dechreu*at*. Scrivennu ydd
wyf ato-chwi, *wyr-ievainc, can *ddarvot* y chwi ‡orch- * yr ei
vygu y *Vall. ‡ 'orvot * drwc
14 Scrivenny ydd wyf ato-chwi, ‡yr ei bychain, can ‡ vechoynos,
y chwi adnabot y Tat. Scrivennais atoch, dateu, can y blantys
chwi adnabot yr hwn ys ydd o'r dechreu*at*. Scrivenais
atochwi, wyr-ieuainc, can eich bot yn gedyrn, a' gair
Duw ys ydd yn aros ynoch', a' gorchvygesoch y
*Vall. * drwc
15 Na charwch y byt, na'r petheu ys ydd yn y byt.
A char nep y byt, nyt yw cariat y Tat ynthaw.
16 Can ys pob peth ys ydd yn y byt (*megis* chwant
y cnawt, a' chwant y llygait, a' balchder ybywyt) nyd
yw o'r Tat, eithyr or byt y mae.
17 A'r byt ys ydd yn mynet heibio, ay chwant *ef: * yntef gantho
a' hwn a wna wyllys Duw a erys yn dragyvyth.
18 *Ha*-blant-bychain, yr amser dywethaf ydiw *hi*, a'
megis y clywsoch y delei yr ‡Antichrist, *ac yr owrhon ‡ gwrthgrist
y mae Antichristieu lawer: wrth yr hyn y gwyddom * ys
mae'r amser dywethaf ydyw *hi*.
19 O *dd*ywrthym *ni* ydd aethant wy allan, eithyr nyd

oeddent o hanam ni: can ys pe besent o hanam,' ys
arosasent *vvy* gyd a ni. Eithr *hyn a dderyvv*, val yr
eglurit, nad ynt *vvy* oll o hanam *ni*.
‡ wylment * cenych ‡ wybuoch — 20 Eithr y mae ‡y chwi *enneint o *d*dywrth yr hwn
ys y Sanct*aidd*, a' *chvvi* a ‡wyddoch bop peth.
21 Nyd escrivennais atoch', o bleit na wyddoch y
gwirionedd: eithyr am y chwi ei *h*adnabot, ac am nad
* vn neb — oes ‡dim celwydd o'r gwirionedd.
‡ 'sy — 22 Pwy *yw 'r celwyddawc, anyd yr hwn a wad
may Iesu yw '*r* Christ? hwn yw 'r Antichrist yr vn a
wad y Tat a'r Map.
23 Pwy pynac a wad y Map, nyd yw y Tat gan
hwnw chwaith.
Triget — 24 ‡Aroset gan hynny yno-chwi yr hyn a glywsoch
or dechreu*at*. A's erys ynoch yr hyn a glywsoch o'r
dechreu*at*, chwi*the* hefyt a aroswch yn y Map, ac yn y
Tat.
‡ promiss a promissoedd — 25 A' hwn yw'r *addewit a addawodd ef y ni, *'sef*
bywyt tragyvythawl.
26 Y petheu hyn a scrivenais atoch, erwydd yr ei 'sy
ich twyllo.
‡ wylwent — 27 Eithyr yr *enneint a *dd*erbyniesoch y cantho *ef*,
ys y yn aros ynoch: ac nyd rait ychwi vot nep ich
dyscu: eithr mal ich dysco yr Enneint hwnw am bop
* 'airwir — peth, ac y mae yn gywir, ac nyd yw yn gelwyddawc, ac
‡ trigwch — megis ich dyscawdd, yn *aroswch ynthaw.
28 Ac yr owrhon blant-bychain, aroswch ynthaw,
mal pan yr ymddangoso ef, y bo hyder genym, ac na
chywilyddiom ger y vron ef yn ei ddyvodiat.
29 A's gwyddoch y vot ef yn gyfiawn, gwybyddwch
may pwy pynac a wna gyfiawnder y anet o honaw *ef*.

Pen. iij.

1 Dirfawr gariat Dew arnam, 7 A p'hwedd y dlyem nineu drachefn garu ei gylydd.

* ddangoses ‡ yni — GWELWCH, pa'r y gariat a *roes y Tat ‡arnam,
val in gelwit yn veib*ion* Dew: o bleit hyn nyd
* ni — edwyn y byt *chwi, can nad edwyn ‡e efe.
‡ o hano ef — 2 *A* garedigion, yr owrhon ydd ym *ni* veibion Dew,
eithyr nyd ymddangosawdd eto pa *beth* vyddwn: a'
gwyddam pan ymddangoso *ef*, y byddwn gyffelip yddaw:
can ys gwelwn ef megis ac y mae *ef*.
3 A' phop vn 'sy ganthaw y gobaith hyn yntho *ef*, ei
* glanha — *purha y hun, megis ac y mae *yn*tef yn bur.

4 Pwy pynac a wna bechot, y mae ef hefyt y
‡gwneuthur ancyfraith: cans *ancyfraith yw pechot.
5 A' gwyddoch may ymddangos a wnaeth ef er ‡dileu
y*n* pechotae ni, ac ynthaw *ef* ny*d* oes pechot
6 Pwy pynac 'sy 'n aros yntho *ef*, ny phecha *ef*:
pwy pynac a pecha, ny welawdd *ddim o* hanaw, ac ny's
adnabu ef.
7 Blant bechain, na thwyllet nep chwi: yr hwn a
wna gyfiawnder, ys y gyfiawn, megis y mae *yn*tef yn
gyfiawn.
8 Hwn a wna bechot, o dddiavol y mae: can ys
diavol a becha or dechreu: er *mvvyn* hyn yr ym-
ddangosodd Map Dew, ‡val yd atdodei *ef* weithred-
oedd diavol.
9 Pop vn a anet o Ddew, ny phecha: can ys y had
ef ys ydd yn aros ynthaw, ac ny all ef bechu, can y eni
ef o Dduw.
10 *Yn hyn yr adwenir plant Dew, a phlant diavol:
pwy pynac ny wna gyfiawnder, nyd *ef* yw o Ddew,
na'r hwn ny char ei vrawt.
11 Can ys hyn yw'r genadwri, a glywsoch or dech-
reu*at*, bot y ni garu eu gylydd,
12 Ny*d* mal Cain *yr hvvn* oedd or ‡Vall, ac a lad-
odd ei vrawt: ac er mwyn pa beth y lladawdd ef *vo?*
can vot y weithredoedd e *yhun* yn ddrwc, a'r ei ei vrawt
yn dda.
13 Na ryveddwch, vy-broder, cyd casao y byt chwi.
14 *Ny*ni a wyddom ddarvot ein ysmuto o varwol-
aeth y vywyt, can ein bot yn caru y broder: hwn ny
charo *ei* vrawt, 'sy' n aros yn angeu.
15 Pwy pynac a gasao ei vrawt, *lladdwr-‡dyn
ydyw: a' gwyddoch nad oes i *vn lladwr-dyn vywyt
tragyvythawl yn aros ynthaw.
16 Wrth hyn y ‡gwybuom gariat, can yddo ef
*ddodi ei ‡einioes drosom *ni:* a' ni*neu* a ddlem ddodi
ein einioes dros ein broder.
17 A'phwy pynac ysy ganthaw *vywyt y byt hwn
ac a wyl ei vrawt ‡mewn eisieu, ac a gayo ei *dostri
o*dd*ywrthaw, p'wedd y trig cariat *ar* D*d*ew ynthaw?
18 Vy plant-bychain, na charwn ‡ar' air, nac ar
davot *yn vnic*, eithyr ar weithred a' gwirionedd.
19 Ac wrth hyny y gwyddam ein bot or gwirionedd,
ac y bydd y ni ger y vron ef *ddiogelu ein calonneu.
20 Can ys a's ein caloneu a'n *condemna, mwy yw
Duw na'n caloneu, ac a wyr bop peth.

‡ *Gr. poion 'anomian*
* tor cyfraith
‡ toddi, peri ymaith
* i, o bleit
‡ er datdot
* Ar
‡ drwc
Yr Epistol yr ij. Sul gwedy yr Trintot.
* llaw ryddioc, lleddiat
‡ celain
* nep
‡ dyellesam
* roddi
‡ enaid, vywyt, hoedl
* 'olud, dda
‡ ac
* emyscaroedd
‡ hyderuso
* barn, yn euoc, damna

21 Caredigion, a's ein calon ni'n condemna, *yno* y
‡ cenym — mae ‡y ni hyder *ar Dduw.
* Gr. πρὸς — 22 A' pha beth bynac a ‡archom, *ni ei d*erbyniwn
‡ ovynom — canthaw, can y ni gadw ei 'orchymyneu, a' gwneuthur
* dda — y petheu ys y *voddlawn yn ei 'olwc.
23 Hwn gan hyny yw y 'orchymyn ef, vot y ni gredu
yn Enw ei Vap Iesu Christ, a' charu eu gylydd, mal
y rroes ef 'orchymyn.
24 Can ys yr hwn a gaidw y 'orchymynion ef, a
drig ynto *ef*, ac *ynt*ef yntho *ef:* ac wrth hyn y
gwyddam y vot ef yn aros ynom, *ys ef* o'r Yspryt y
roddes ef y ni.

Pen. iiij.

1 Gohanieth ysprytion. 2 P'wedd yr adwaenir Yspryt Dew rrag yspryt
* didro — *cyfeilorn. 7 Am gariat Dew a'n cymydogion.

CAREDIGION, na chredwch bop yspryt, eithr
* treiwch — *provwch yr ysprytion ai o Dduw ydd ynt: can's
gau bropwyti lawer aethont allant ir byt.
2 Wrth hyn yr adwaynwch Yspryt Dew: pop
‡ ar a. &c. — yspryt ‡yn coffessu ddyvot *o* Iesu christ yn-cnawd,
ys y*dd* o Dduw.
3 A' phop yspryt ny choffessa ddyvot Iesu Christ
yn-cnawt, nyd yw *ef* o Ddeo: eithr hwn yw *yspryt*
Antithrist, am yr hwn y clywsoch *son*, y delei, ac ys
* eius — y*dd* *yr owrhon yn y byt.
4 Blant bychain, ydd y chwi o Ddyw, ac y gorvuoch
*h*wy: can ys mwy yw'r hwn ys ydd yno chwi, na'r
hwn ys ydd yn y byt.
5 Wy*ntwy* or byt y maent, am hyny y ‡llafarant
‡ ymadroddont, soniant am — am y byt, a'r byt eu *clyw.
6 *Ny*ni o Ddew ydd ym, yr hwn a edwyn Ddyw, a'n
* gwrendy hwy — clyw *ni:* yr hwn nyd yw o Ddyw, ni'n ‡clyw *ni.* Wrth
‡ gwrendy — hyn yr adwaynom yspryt y gwirionedd, ac yspryt y
* didro — *cyfeilorn*i*.
Yr Epistol y Sul cyntaf gvedy Trintot — 7 Garedigion, carwn eu gylydd: can ys cariat o
Ddyw ‡yr *han*yw, a' phop vn a gar, o Ddeo y ganet,
‡ y daw, y mae — ac a edwyn Ddyw.
8 Yr hwn ny char, ny*d* edwyn *e* Ddyw: can ys
* dyw. &c. — *cariat yw Duw.
‡ Ar — 9 ‡Yn hyn y may cariat Dyw yn ymddangos arnam
ni, can y Ddyw *dd*anvon ei vnic-genedledic Vap ir byt,
val y byddom byw trwyddaw *ef.*
10 Yn hyn y mae cariat, nyd am *ddaruot* y ni garu

Duw, eithyr am yddaw ef ein caru ni, ac anvon ei Vap
y vot yn *gyssiliat tros ein pechoteu. * gymbot
11 Caredigion, a's velly in carawdd Duw *ni*, a' ni*neu*
a ddylem garu eu gylydd.
12 Ny welawdd nep Dduw ‡erioed. As carwn *ni* ‡ vn amser
eu gylydd, y mae Duw yn trigio ynom, a'i gariat ys y
perffeith ynom.
13 Wrth hyn y gwyddom ein bot yn trigio yntho
ef, ac *yn*tef ynom ni*neu:* can *ddarvot* yddo roddi y ni
o'i Yspryt *ef*.
14 A' ni*neu* welsom, ac a destolaythwn, *ddarvot* ir
Tat *dd*anvon y Map *y vot* yn Iachawdr y byt.
15 Pwy pynac a goffeso bot Iesu yn Vap Duw,
ynthaw *ef* y may Duw yn trigio, ac *yn*tef yn-Duw.
16 A' *ny*ni a adnabuom, ac a gredasam y cariat ys
y gan Dduw ‡ynom *ni*. Duw *cariat yw, a'r hwn a * arnam
drig yn-cariat, a drig yn-Duw, a' Duw yndo *yn*tef. ‡'sy
17 ‡Yn hyn y *cwplëir y cariat ynom, val y bo ‡y ‡ Trwy, Can
ni hyder yn-dydd y varn: can ys mal y may ef, ys * perffeithir
velly ydd ym ni*neu* yn y byt hwn. ‡ cenym
18 Nyd oes ofn yn-cariat, eithr perffeith gariat a
vwrw allan ofn: o bleit y mae *i ofn poenedigeth: a * can, yn
hwn a ofna, ny*d* yw ‡perffeith yn-cariat. ‡ gwbl
19 Ydd ym ni yn y garu ef, can yddo ef ein caru *ni*
yn gyntaf.
20 A's dywait nep, *Mi* a garaf Dduw, ac yn casau
ei vrawt, celwyddawc yw: can ys *pa-ddelw y gall ef * p'odd
yr hwn ny char ei vrawt a welawdd *ef*, garu Duw 'rhwn p'wedd
ny welawdd?
21 A'r gorchymyn hwn ys ydd y ni y cantho ef, bot
y hwn a gar Dduw, garu ei vrawt hefyt.

Pen. v.

1. 10. 13. Am ffrwytheu ffydd. 14. 20. Swydd, awturtot, a' dywdap Christ. 21 Yn erbyn delweu.

PWY pynac 'sy yn credu mae Iesu yw'r Christ, o
Ddeo y ganet, a' phob vn 'sy yn y caru yr hwn a
genedlodd, y car *yn*tef hefyt *yr hvvn* a genetlwyt o
hano *ef*.
2 Yn hynn y gwyddom y carwn blant Dyw, pan
ym yn caru Duw, ac yn cadw ei orchymynneu.
3 Can ys hwn yw cariat Duw bot y ni gadw ei 'or-
chymynneu: a'i 'orchmynneu nyd ynt trymion
4 Cans oll ar anet o Dduw, 'sy yn *gorchvygu'r * hyn

Yr Epistol y Sul cyntaf gwedy 'r Pasc

byt, a' hon yw'r 'oruchafieth ys y yn gor*u*chvygu'r byt,
'*sef* ein ffydd.

‡ pop beth
* gorvot

5 Pwy 'sy*dd* yn gorchvugu'r byt, any*d* yr hwn 'sy
yn credu may Iesu 'sy Vap Duw?

‡ can
* anyd

6 Hwn yw'r Iesu Christ y ddaeth ‡trwy ddw*fr* a'
gwaet, ny trwy ddw*fr* yn vnic, *amyn trwy ddw*fr* a
gwaet: a'r yspryt yw'r hwn 'sy yn testio: can ys yr
Yspryd ysy*dd* wirionedd.
7 Can ys y mae tri, ys y yn testiolaethu yn y nef,
y Tat, y Gair, a'r Yspryt glan: a'r tri hyn vn ynt.

‡ ar

8 Ac y mae tri, ysy yn testiolaethu * yn y ddaiar, yr
yspryt, a'r dw*fr* a'r gwaet: a'r tri hyn ‡*cyt*vn ynt.
9 A's testiolaeth dynion a *dd*erbyniom, testoliaeth
Dyw 'sy vwy: can ys hyn yw testiolaeth Dyw, y
destiawdd ef am ei Vap.

* cantho
‡ *Ddevv*

10 Yr hwn a gred ym-Map Dyw, y may *iddo y
testiolaeth yndo ehunan: hwn ny chred ‡*y* D*d*uw, y
gwnaeth ef yn gelwyddoc, can na chredawdd y destiol-
aeth, a destiolaethodd Dyw am ei Vap.
11 A' hon yw'r testiolaeth, '*sef darvot* y Dduw roddi y
ni vywyt tragyvythawl, a'r bywyt * hwn ys ydd yn y Map.

* hyn
‡ cantho

12 Hwn y mae y Map ‡yddaw, y may y bywyt
yddaw: a' hwn nyd yw yddaw Vap Dyw, nyd oes
yddaw vywyt.
13 Y petheu hyn a scriuenais atoch, yr ei a gredwch
yn Enw Map Dyw, mal y gwypoch vot ychwy vywyt
tragyvythawl, ac mal y credoch yn Enw Map Dyw.

* ymddiried
‡ ar ol, wrth

14 A' hyn yw'r * hyder, ys y genym ynddo ef, can
ys a*d* archwn *ni* ddim ‡erwydd y wyllys ef, ef a'n
clyw *ni*.
15 Ac a's gwyddom y vot ef yn ein clywet, pa *beth*

* ovynom
‡ yddo

pynac a *archom, gwyddom vot y ni ein airch y arch-
asam ‡arno.
16 A's gwyl nep ei vrawt yn pechu pechot, *ar* ny*d*

* *Gr. pros* ar, at, i, y
* val y gweddiyt
‡ enwiredd

yvv **h*yd* angeu, archet, ac ef a rydd yddaw vywyt '*sef*
ir ei ny phechant y*d* angeu. Y mae pechot y*d* angeu:
nyd wyf yn dywedyt * y dleyt-weddiaw drosto.
17 Pop ‡ancyfiawnder pechot yw, ac y mae pechot
'*rhvvn* ny*d* *yvv* y*d* angeu.
18 Gwyddom mae pwy pynac a anet o Ddyw, na
phecha: eithyr hwn a genetlwyt o Dduw, y caidw

* drwc

ehun, a'r * Vall ny chyfwrdd ac ef.
19 Gwyddom ein bot o Ddyw, a'r oll vyt ys y yn

‡ mallder scelerder

gorwedd yn-‡drigioni.
20 A' *ni* wyddom ddyvot Map Duw, ac a roes y ni

veddwl y adnabot yr hwn, ys y *gy*wir ac ydd *ym ni* yn y *cy*wir hwnw, '*sef* yn y Vap ef Iesu Christ: hwn *yma* 'sy wir Dduw, a bywyt tragythawl. * airwir

21 *Vy* 'rei-bychain, ymgedwch ywrth *eiddolon Amen. * *Gr. eidooloon .i.* delweu

YR AIL EPISTOL I IOAN.

Pen. j.

Scrivennu y mae ef at ryw Arglwyddes, 4 Gan lawenychu vot y phlant hi yn rhodio yn y gwirionedd, 5 Ai hannoc hwy i gariat, 7 Ei rhybudd y ymochelyd o ywrth gyfryw dwyllwyr ac a wadant ddyvot Iesu Christ yn-cnawt, 8 Y mae yn ervyn yddynt aros yn-dysceidaeth Christ. 10 Ac na bo yddwynt ddim a wnelont a'r ei ny dducant gwir ddysc Christ Iesu ein Iachawdr.

YR *Henaf*gwr at y *dd*etholedic Arglwyddes, a'i phlant, yr ein a garaf yn y gwirionedd: ac ny*d* mi*vi* yn vnic, eithr yr oll 'rei a adnabuont y gwirionedd, * *Preespyter*
2 Er mwyn y gwirionedd ys y*dd* yn trigio ynom, ac a vydd y gyd a ni yn tragyvyth.
3 Bit rrat, gyd a chwi, trugaredd, a' thangneddyf *ywrth Ddyw Tat, ac o *ddy*wrth yr Arglwydd Iesu Christ ‡Vap y Tat, y gyd gwirionedd a' chariat. * y gan ‡ Gr. y Map
4 Llawen iawn vu genyf, gahel o honaf dy blant yn rrodio yn-gwirionedd, val y*d* erbyniasam 'orchymyn gan y Tat.
5 Ac yr owrhon yr ervyniaf yt', Arglwyddes, (ny*d* mal *vn* yn yscrivennu gorchymyn newydd yty, eithr yr hwn oedd y ni or dechreuat) bot y ni garu eu gylydd. * adolwyn
6 A' hwn yw'r cariat, bot y ni rodio ar ol y 'orchymynion ef. Hwn yw'r gorchymyn, bot ychwy val y clywsoch or dechreu, rodio ynthaw.
7 Can ys llawer o twyllwyr a ddaethant *y mevvn* ir byt, yr ei ny choffessant ddyvot Iesu Christ yn-cnawt. Yr hwn 'sy gyfryw, twyllwr yw ac Antichrist.
8 Edrychwch arnoch ychunain, na chollom y pethcu, y wnaetham, eithyr val y*d* erbyniom lawn gyfloc.
9 Pwy pynac a *drosedda ac ny*d* erys yn-dysceideth Christ, ny*d* oes Dyw ‡yddaw. Yr hwn a erys yn-dysceidaeth Christ, y mae yddo y Tat a'r Map. * a dros y gyfraith ‡ gantho

10 A's daw nep atoch, ac eb ddwyn y ddyscedaeth
‡ chyferchwch well yddo hon, na *dd*erbyniwch ef ir tuy, ac na ‡ddywedwch
* La. Aue wrtho, * Hyn-pych-well.
11 Can ys yr hwn a ddywet wrtho, Hynpych-well,
ys y cyfrannoc oy weithredoedd drwc ef. Cyd bei
cenyf lawer o bethen yw scrivennu atoch, er hyny nyd
‡ Gr. melan i. duy *scrivennvvn* a phapyr ac ‡inc: eithyr gobeitho *ydd vvyf*
ddyvot atoch, ac ymadrodd *g*eneu yn-geu, mal y
cyflawner ein llawenydd.
12 Y mac meibion dy *dd*etholedic chwaer ith anerch.
Amen.

Y TRYDYDD EPISTOL I S. IOAN.

Pen. j.

3 Llawenychu y mae ef vot Gaius yn rhodio yn y gwirionedd, 8 Eu hannoc y mae y vot yn garuaidd wrth y Christianogion tlodion yn amser ei hymlit. 9 Dangos y mae caredic waith Diotrephes, 12 A' gair da Demetrius.

YR Henaf*g*wr at y caredic Gaius, yr hwn a garaf
yn-*g*wir*ionedd*.
2 *Y* caredic, ydd wyf yn damuno yn bennaf dy vot yn
llwyddo ac yn dda'r byt arnat, mal y mae dy enait yn
llwyddo.
3 Canys llawenhau a wneuthum yn vawr pan ddaeth
dy vrodyr, a' thestiolaethu am y gwirionedd ys ydd
ynot, mal ydd wyt yn rrodio yn-gwirionedd.
4 Nyd oes can yf' lawenydd mwy na hyn, *nid amgen*,
clywet bot vy meibion yn rhodio yn-gwirionedd.
5 *Y* caredic, ydd wyt yn gwneuthur yn ffyddlon beth
* ddieithreit bynac a wnai i'r brodyr, ac y * estronieit,
6 Yr ei a destiolaythen am dy gariat gerbron yr
‡ ymddaith, yw taith Ecclesi. Yr ei a's hebryngy ‡rhagddynt megis y
gwedda erwydd Dyw, *ys* da y gwnai,
7 Can ys er mwyn y Enw ef ydd aethant ymddaith,
eb gymeryd dim gan y Cenedloedd.
8 *Ny*ni a ddlyem gan hynny *dd*erbyn y cyfryw *rei*,
* helpwyr val y byddom * ganhorthwyr ir gwirionedd.
9 Scrivenais at yr Eccles: eithr Diotrephes yr hwn
a gar vot yn vlaenor yn y plith hwy, ny *dd*erbyn *ddim
o* hanom.

10 Erwydd paam a's dauaf, *mi* venagaf ei weithred-
oedd y mae *e* yn y wneuthur, gan ‡siarad in *h*erbyn a ‡ ddadwrdd, glochdar
gairie drigionus, ac nyd yn voddlawn y hyn*y* ac ny*d*
yw ef y hun yn *d*erbyn y brodyr, eithr gohardd y mae
yr ei a wyllysient, a' ei ‡gwthio allan o'r Eccles. ‡ tavly, bwrw
11 *Vy*-caredic, na *ddilyn yr hyn 'sy ddrwc, anyd * *imiteris. i.* ddanwered
yr hyn ysy dda: yr hwn a wna ddayoni, o Ddyw y
may: a'r hwn a wna ddrygioni, ny welodd Dduw.
12 Y mae y D*d*emetrius 'airda gan bawp, a' chan y
gwirionedd y *h*unan: a' ni*neu* hefyt ein vnain ym yn
testiolaethu, a' gwyddoch vot y*n* testiolaeth ni yn *gy*wir.
13 Y mae *ymi lawer o betheu yw scrifenu: eithyr * genyf
nyd ‡a duy a' phin yr scrivennaf atat. ‡ ac ino
14 Gobeitho ydd wyf *gahel* dy welet ar vyr*der*, ac *y*
cavvn ymddiddan *eneu yn-geneu. * wyddyngwydd
15 Tangneddyf yty. Y mae dy geraint ith anerch.
Anerrch y cereint wrth *y h*enwe.

EPISTOL CYFFREDINOL

IUDAS.

YR ARGVMENT.

SANCT Iudas ys ydd yn rhybuddio yr oll Ecclesydd yn gyffredinawl y ymogelyd rac twyllwyr yr ei 'sy a'i bryd ar dynnu caloneu'r popul seml ywrth wirionedd Dew, ac yn wyllysu na bo yddwynt *gymdeithas a'r cyfryw, yr ei y may ef yn eu honny dan eu lliw a'i harwydd, gan ddangos trwy amrafael esemple o'r Scrythur 'lan pa horribl ddialedd a ddarparwyt yddwynt: yn y dywedd y mae ef yn diddanu'r ffyddlonion ac yn y hannoc hwy y aros yn-dysceidaeth Apostolion Iesu Christ. * *gyfeillach*

Pen. j.

IUDAS gwas*anaethwr* Iesu Christ, a' brawt Iaco, at *Yr Epistol ar*
yr ei a 'alwyt ac a sancteiddiwyt y gan Ddyw Tat, *ddydd Simon*
ac ynt gatwedic i Iesu Christ: *ac Iudas*
2 Trugaredd ywch, a' thangneddyf a' chariat a
liosocer.
3 *Vy*-caredigion, pan rois *vy*-*cwbl ddiwydrwydd ar * oll
escrivenu atoch am yr iechyd*vvrieth* cyfredin*avvl*, an-
genraid oedd y mi scrivenu atoch ich annoc, y *ym- ‡ *Gr. epagonizesthai .i.*
drech-yn-ddirving *ym-plait* y ffydd, *rhon* a roed vnwaith ymorchestu,
ir Sainct. ymdynnu
4 Can ys y mae rryw ddynion wedy ymlusco y mewn
yr ei oeddent gynt wedy rrac ordino ir varnedigeth hon:

andywolion *ytynt* yr ei 'sy yn ymchwely*d* rrat **Dyw yn**
d*dr*ythyll*vvch*, ac yn gwadu Dyw yr Arglwydd vnic,
a'n *h*Arglwydd Iesu Christ.
5 Wollysio gan hynny ydd wyf ych coffan, yn gy-
meint ac ychwy vnwaith wybot hyn, p'wedd y bu ir
Arglwydd, gwedy darvot iddo waredu y bopul allan or
Aipht, destruo *gwedy *hyny* yr ei ny chredent.
6 Yr Angelon hefyt yr ei ny chatwasant eu dech-
reuat *cyntaf*, eithyr gadael eu ‡preswylfa *y *h*un, ef
eu catwodd ‡yn-catwynae tragyvythal y dan dywyllwc*h*
**y*d* varn y dydd mawr.
7 Megis Sodoma a' Gomorrha, a'r dinasoedd oi *h*am-
gylch, yr ei yn gyffelip vodd ac wyntwy a wnaethant
'odinep, ac a ‡ddilynesont gnawt *arall, a 'osodwyt yn
esempl, ac yn dyoddef *dialedd tan tragyvythawl.
8 Yn gyffelip ‡hagen y mae hefyt y breuddwydwyr
hyn yn halogi'r cnawt, ac yn *tremygu llywodraeth, ac
yn cablu ‡yr ei-'sy mewn-awdurtot]
9 Eithyr Mi*ha*cael yr Archangel, pan ymrysonawdd
ef yn erbyn diavol, ac ymddadleu *am corph Moysen
ny veiddiawdd y veio ef a ‡chableu any*d* dywedyt
Ceryddit yr Arglwydd di.
10 Eithyr yr hein a gaplant y petheu ny wyddant:
a 'pha betheu bynac a wyddant yn *anianawl, megis
anifeilieit, ys y yn ddireswm, yn *y petheu* hyny yr ym-
lygrant.
11 Gwae hwy*ntwy;* can ys ‡cerddesont *yn* ffordd
Cain, ac eu *trosgwyddwyt can dwyll*iat* cyfloc Balaam,
ac eu *cyfer*collwyt yn-gwrthddywediat Core.
12 Yr-ei-hyn ynt vrycheu yn eich cariat*vvleddoedd*
pan vont yn cydwledda *a chvvi*, yn ddiofn, yn eu ‡pescy
y hunain: *wybre*nnæ ynt* diddw*f*r, wedy eu cylch-
arwein gan wyntoedd, prenneu ‡llygredic eb ffrwyth,
ddwywaith yn veirwon, *ac* wedy eu diwreiddio.
13 Tonneu *cynddeirioc y mor *ydynt*, yn ‡ewynnu
allan eu *cywilydd y *h*unain: ser ‡gwibioc, ir ei y
catwyt *duedd y tywyllwc*h* yn dragyvyth.
14 Ac Enoch hefyt y saithfet o Adda, a prophwyt-
awdd am y cyfryw *'rei*, can ddywedyt, Wele, yr Ar-
glwydd *'sy* yn dyvot *gyd* a ‡myrddion o ei sainct*æ*,
15 I roi barn yn erbyn pawp, ac y argyweddu yr oll
andewolion yn y plith hwy am eu *h*oll andewiol weith-
redoedd, yr ei a wnaethant wy yn andewiol, ac am eu
*h*oll ymadroddion *calet yr ei a ddywedei pechaturieit
andewiol yn eu *h*erbyn.

* ailwaith, drachefn
‡ trigfa
* briawt
‡ mewn
* i, ir
‡ Gr. aethant ar ol
* estron, dieithr
* poen
‡ er hyny
* Gr. gwrthod Arglwyddiad
‡ *Gr. doxas*
* ynghylch, o bleit
‡ senn
* naturiol
‡ dilynesont
* bwriwyt ymaith
‡ porthi
* cymyleu
‡ gwywon, crinion
* creulon
‡ tarddu
* gwarth, gwradwydd, mefl, anharddwch
‡ *Gr. planetae*
* duder, gwrwmder
‡ miloedd
* creulon, ffyrnic

16 Yr ei hyn ynt ‡ murmurwyr, achwynwyr, *'rei* yn
* cerddet yn ol y chwanteu y *h*unain: yr ei a ddyweit eu
geneu ‡ valch-betheu, yn * rryveddu personae *dynion*, o
‡ bleit caffaeliat.
17 Eithyr, garedigion, cofiwch y gairieu y ragddy-
wetpwyt y gan Apostolieit Iesu Christ,
18 Can yddynt*vvy* ddywedyt ywch' y byddei gwat-
worwyr yn yr amser dywethaf, yr ei a gerddent yn ol
eu andewiol chwanteu eu *h*unain.
19 Yr hein ynt y sawl a ymohanant, * cnawdol*ion*, eb
vot *yr* Yspryt ganthynt.
20 Eithr, *chvvy*chwi garedigion, ymadeiladwch yn
eich sancteiddiaf ffydd, gan weddiaw yn yr Yspryt glan,
21 Ac ymgadwch yn-cariat Dyw, gan ‡ edrych am
drugaredd Iesu Christ, y vywyt tragyvythawl.
22 A' thrugar*h*ewch wrth 'rei, gan * amravael-varnu,
23 A' eraill cadwch ac ofn, gan eu tynnu allan o'r
tan, a' chasau ys y wisc ‡ vrychedig *y* gan y cnawt.
24 Ac i hwn a ddygon eich cadw, yn * ddigwymp,
ach ‡ gosot yn ddiveius yn-gwydd ei 'ogoniant trwy
* 'orvoledd,
25 *Ys ef*, y Ddyw yr vnic ddoeth, ein Iachawdur *y bo*
gogoniant a' mawrygrwydd, *ac* arglwyddiaeth, a' medd-
iant, ys yr owrhon ac yn * oll oesoedd, Amen.

‡ grwgnach-wyr, grwythwyr
* rrodio
‡ gorsythdra, dynder
* mawrygu
‡ er mwyn mantes
* *Gr. psychicoi*
‡ ddysgwyl wrth
* *Gr. diacrinomeni*
‡ vrycheulyd, vannedic
* *Gr. aptaistous* 'sef yn ddibechot
‡ presento, goystatu
* lawenydd
‡ gallu, awdurdot
* 'sef tragwyddol.

---

* GWELEDIGETH

IOAN Y ‡ DIVINYDD.

* Atcuddiat
‡ 'sef yr ymadroddwr am Dduw.

YR ARGVMENT.

EGLAER yw, y mynnei'r Yspryt glan megis casclu ir llyfer rhagorol hwn * grynodep y prophetolaethehyny, yr ei a racscrivenesit, eithyr a gyflawnit gwedy dyvodiat Christ, can angwanegu hefyt cyfryw betheu ac vyddei raidiol, yn gystal in rhac rybuddiaw am berycleu a ddelent, ac in rhybuddiaw y 'ochelyd rrei, ac in cysirio yn erbyn eraill. Yma gan hyny yr eglurir ‡ Diuiniti Christ, a' thestiolaetheu ein prynedigeth: pa betheu 'sy cymradwy gan Yspryt Dew yn y * ministreit, a' pha bethe 'sy ancymradwy ganto: rhac weled'geth Dew yw ddetholedigion, ac am y gogoniant a'r diddanwch yn y dydd dial: p'wedd y destruwer yr ‡ hypocriteit yr ei a * vrathant mal scorpionae aelodae Christ, eithyr yr Oen Christ y amddeffen yr ei a dducant testoliaeth y gyd a'r gwirionedd, yr hwn er anvodd y bestvil a' Satan a deyrnasa ar oll. Bywiol ‡ yscythrat Antichrist wedy arddangos, yr hwn er hyny a dervynir ei amser a'i veddiant, a' chyd dyoddefir y gynddaredd ef yn erbyn yd etholegion, er hyny ny chyredd y veddiant ef ym-pellach na drugu y cyrph hwy: ac or

* *sum, swm swmp*
‡ *dywdab*
* *gwenidogion ecclesic*
‡ *gausaiuct*
* *gnoant*
‡ *eb ddiolch*
* *ddosparth*

dywedd y dinistrir ef can * lit Dyw, pan vydd ir etholedigion roi moliant y Ddyw am y ‡ vuddygoliaeth, ac er hyny tros amser ef a ddyoddef Dyw yr Antichrist hwn, a'r putain y dan liw ymadrodd tec a' dysceidaeth voddlonus y hudo'r byt: am hynuy y mae ef yn cygori'r ei dywiol (yr ei nyd ynt anyd rhan vach) ymochelyd rhac gweniaith y vudroc hon, ai molach, a' hwy a gant welet ei * hadvail yn ddidrugaredd, a'r compeini nefawl yn canu moliauneu yn ‡ ddidaw: can ys yr Oen 'sy wedy ei briodi: a' gair Dew * aeth a'r oruchafiecth: Satan yr hwn yn hir o amser oedd wedy ellyng yn rhydd, ys y yr owrhon wedy ei davly ef a'i 'weinidogion ir pytew tan yw poeni yn tragyvythawl, ‡ lle yn-gwrthwynep i hyny y ffyddlonion (yr ei ynt sanctaidd ddinas Caerusalem, a' * gwraic yr Oen) y bydd yddwynt veddiannu gogoniant tragyvythawl. Darllenwch yn ddiyscaelus, barnwch yn bwyllog, a' galwch yn ddivrifol am wir ddyall y petheu hyn.

‡ *ddigofain, soriant*
‡ *'orchafieth, gorvot*
* *chrymp*
‡ *eb dor*
* *a 'orvu*
‡ *ac*
* *priavvd*

Pen. j.

1 Achos y * weledigeth hon. 3 Am yr ei a'i darllenant. 4 Ioan yn scrivennu at y saith Eccles. 5 Mawredigrwydd a' swydd Map Dew. 20 Gweledigeth y canwyll‡breni a'r' ser.

* *datguddiat hyn*
‡ *heirn*

GWELEDIGAETH Iessu Christ, yr hon y rroedd
Dyw yddo ef, yw ddangos yddy wasnaethwyr
‡ yrrein y orvydd yn vyan ddyfod y ben: ac ef y ddanvonoedd, ac y ddangosoedd gan y angel yddy wasanaethwr Ioan,
2 Yr hwn y dystolaethoedd * o eir Dyw, ac o dystolaeth Iesu Christ, ac o pob peth ar y weloedd ef.
3 Happys ywr * neb y ddarlleyo, ar rrei y wrandawant geyriey y bryffodolaeth *hon*, ac y cadwant y pethey ysydd yn escrivenedic yndi: cans y maer amser gayr llaw.
4 Ioan, ‡ yr seith Eglwys ar ydynt yn Asia, Rrad vo gyd a chwi, a' heddwch o *dd*iwrth yr Hwn ys ydd, yr Hwn vu, a'r Hwn * vydd rrac llaw, ac o ddiwrth y seith Ysbryd y rrei ydynt gair bron y ‡ dron ef,
5 Ac o ddiwrth Iesu Christ, yr hwn ys ydd tust ffyddlawn, * yr ‡ cenedigaeth cynta or meyrw, a Thywysog *ddyvvch* vrenhinoedd y ddayar, yddo ef yn caroedd ni, ac yn golchoedd ni oddiwrth yn pechodey yny waed, *yhun*,
6 Ac yn gwnaeth yn Vrenhinoedd ac yn ‡ Effeirieid y Ddyw y dad ef, * yddo ef *y bo* gogoniant ac ymherodraeth yn oes oesoedd. Amen.
7 ‡ Dyna, y may ef yn dyvod gydar * nywl, a' phob llugad ae gwyl ef, ar rrei *hefyd* y ‡ brathasant ef *tryvvodd:* ac wylovain y wnant * arno ef holl ‡ ceneloedd y dayar, Velly y mae, Amen.
8 Mi wyf *a Alpha ω Omega*, y dechre a'r diwedd,

* Datcuddiat yw air yn ei gylydd
‡ y petheu
T.H.C.M. a translatoedd oll text yr Apocalypsis yn ieith ei nlat.
* am
‡ Dedwydd, Gwynvydedic
* hwn, vn
‡ at y. &c.
* 'sy ar ddyvot
‡ eistedfa
* *a'r*
‡ cenedledigeth
‡ o
‡ Wely
* wybreneu
‡ gwanasont
* ger y vron ef
‡ llwytheu
* obyfranwr

medd yr Arglwydd, yr Hwn y sydd, a'r Hwn vu, ac yr
Hvvn ddaw *rrac llavv*, *'sef* yr hollalluawc.
9 Mi Ioan, ych brawd chwi, a * chydynaith mewn ‡ trwmbleth
‡ cospedigaeth, ac yn y deyrnas ac mewn goddefaint
Iesu Christ, oeddwn mewn ynys a elwir Patmos am 'eir
Dyw, ac am dystolaeth yr Iesu Christ.
10 Yr oyddwn yn *yr* yspryd yn dydd yr * Arglwydd, * Sul
ac y glyweis ‡ rrac vynghefen, lleis mawr, mal *lleis* ‡ y tu cefn, yn
trwmp*et*, vy ol
11 Yn dywedyd, mi wyf *α Alpha* ac *ω Omega*, y
cyntaf ar diwethaf, a'r peth yr wyt ti yny weled, es-
crivena mewn llyfr, a danvon * yr seith Eglwys ar * ir
ydynt yn Asia, y Ephesus, ac y Smyrna, ac y Berga-
mus, ac y Thyateira, ac y Sardei, ac y Philadelphia, ac
y Laodiceia.
12 A mi ymchoyles yn vu ol y weled y lleis, a
‡ ddwad wrthy vi: a phan ymchoyles, mi a welwn seith ‡ lafarei, ym-
canwylbren aur. adroddei
13 Ac ynghanol y seith canwyllbren, vn yn debic
y Vab y duyn, gwedy ymwysgo a gwisc hed y draed a'
chwedi * gwisco gwregis aur ynghylch y vrone. * ymwregysu
14 Ey ben, ay wallt oeddent wnion mal gwlan gwyn,
ac mal cira, ay lygeid *oeddent* mal fflam dan.
15 Ay draed *oeddent* mal ‡ pres coeth, yn llosgi ‡ elydn, alcam
megis mewn ffwrneis: ay leis mal swn llawer o ddyfr- manol
oedd.
16 Ac yr oedd yn y law ddehe saith seren: ac o * ney leis
eney allan yrydoed yn myned cleddey llym doy vinioc:
a discleiro a wnaeth y wyneb ef mal yr * hoyl yn y * haul
‡ 'rym ef. ‡ nerth
17 A phan y gweles i ef, my a syrthies wrth y draed
mal marw, ac ef a ddodoedd y law dehe arnaf, dan
ddwedyd wrthyf, nac ofna: mi wyf y cyntaf a'r di-
wethaf,
18 Ac yr wyf yn vyw, ac y vym varw, * a syna, yr * ac wele
wyf yn vyw yn oes oesoedd, Amen: ac y mae genyf yr
‡ allwyddey yffern * a myrvolaeth. ‡ agoriadeu
19 Escryvenna y pethey y weleist, ar pethey ysydd, * ac angeu
ar pethey a ‡ 'orfydd bod rrac llaw. ‡ vyddant,
20 Dirgelwch y seith seren y weleist yn vy llaw ddawant
ddechre, * a'r seith canwyllbren aur, *yvv hyn*, Y seith * Cenadey
seren * Angylion y seith Eglwys ydynt: ar seith can- ‡ Cynnulleidfa
wyllbren y weleist, y seith ‡ Eglwys ydynt.

Pen. ij.

1 Y mae ef y cygori pedeir Eccles, 5 I 'diweirwch, 10 I barhau, dyoddefgarwch ac amendaat, 5. 14. 20. 23 yn gystal trwy vygwth, 7. 10, 17, 26 Ac addeweidion gobrwy.

ESCRYVENA at Angel Eglwys Ephesus, Hyn y
may ef yn dywedyd y sydd yn dala y seith seren
* y
yn *u law ddehe, ac y sydd yn ‡treiglo yn chanol y
‡ rrodio
seith canwyllbren aur.

2 Mi adwen du weithredoedd, ath travael, ath goddef,
* goddef
ac na elly ‡cyd ddwyn ar rrei drwc, ac y holeist hwynt
ysydd yn dywedyd y bod yn Ebostolion, ac nyd ydynt,
‡ y may genyd goddefiad
ac y gefeist hwynt yn ‡gellwddoc.

3 A thi oddefeist, ac ‡yr wyd yn oddefgar, ac y
* vlineist
dravaeleist yr mwyn vu enw i, ac ny *ddyffigieist.

‡ Eythyr
4 ‡Ac er hynny y may genyf peth yth erbyn, am yt
ymadel ath cariad cyntaf.

5 Meddylia, am hyn, o pa le y cwympeist, ac etiverha,
* anyd ef
a gwnar gweithredoedd cynta: ac *onys gvvnei mi ddof
ar vrys yth erbyn, ac y symydo dy ganwyllbren allan
oy le, any wellhey.

6 Ond hyn y sydd genyt, achos yt cashay gweythredoedd y Nicolaitait, y rrein yr wyf vi *hevyd yny
* esioes
cashay.

7 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed, pa beth y
‡ gorchvygwr
ddwed yr ysbryd wrth yr Eglwysi, Ir ‡gorchtrechwr, y
rrof vwytta or pren y bywyd, yr hwn y sydd yn chanol
paradyvys Ddyw.

8 ¶ Ac escrifena at Angel Eglwys y Smyrniaid,
Hyn y ddywed ef y sydd gyntaf a' ddiwethaf, Yr hwn
y vy varw ac y sydd vyw.

9 Mi adwen dy weythredoedd, ath travael, ath tlodi
* gabl
(eithr yr wyd yn gyvoethoc) ac mi advven *enllib
melleigedic yr rein ydynt yn dywedyd y bod yn
‡ cynulleidfa
Iddewon ac nyd ydynt, ‡ond y maent yn ‡Synagog
Satan.

10 Nac ofna ddim or pethey y orvydd yd y oddef:
synna, e ddervydd y bwrw y cythrel rrei o hanoch
chwi y garchar, mal y gellyr ych profi, a' chwi a gewch
* angeu
travayl deng niwrnod: bydd ffyddlawn hed *myrvolaeth, a mi y rrof ytti coron y bowyd.

11 Ysydd a chlyst gantho, gwrandawed pa beth y
ddwed yr ysbryd wrth yr eglwysi, Ny chlwyfir y gor-
‡ angeu
trechwr gan yr eil ‡marvolaeth.

12 Ac Escrifena at Angel Eglwys Pergamus,
Hyn ymay ef yny Ddwedyd y sydd ar cleddey llym
day vinioc.
13 Mi adwen dy weithredoedd ath trig*ad*le *'sef* lle
may * eiteddley Satan, a thi y gedweist vy Enw i, ac * thron
vy ffudd i nys gwedeist, ‡ ac yn y dyddiey pan las vu ‡ ys
ffuddlon merthyr Antipas yn ych plith chwi, lle may
Satan yn * drigadwy. * trigio
14 Eithr y may genyf ychydic*ion* yth erbyn, cans y
may ‡ yno genyd rrei yn dala dysc Balaam, yn yr hwn ‡ genyt yna
y ddyscoedd Balac, y vwrw * plocyn tramcwyddys gar * tranewydd rrwystr
bron ‡ meibion *yr* Israel, er yddynt vwytta or pethey y ‡ plant
aberthwyd * u ddelwey, a ‡ godineby. * i eiddolon
15 Velly hefyd y may genyd rrei yn dala dusc y ‡ ffurnigo
* Nicolaitait, yr hyn yr wyfi yn y gasay. * *Gr. Nicolaitoon*
16 Etifarha, ac onys *gvvnei*, mi ddof attad ar vrys,
ac a ymladdaf yn y erbyn hwynt a chleddey vy
vy-geney.
17 Ysydd a chlyst gantho, gwrandawed pa beth y
ddwed yr ysbrud wrth yr Eglwysi, ‡ Yr gortrechwr, ‡ I hwn a orchfygo
mi rrof y vwytta or Manna ysydd gyddiedic, ac mi rrof
yddo ef garec wen, ac yn * u garec enw newydd *yn* * y
escrivenedic, yr hwn ny ‡ adnebydd neb, ond ae ‡ edwyn
* herbyno. * derb-
18 ¶ Ac escrivena at Angel Eglwys Thyateira, Hyn
y may Mab Duw yny ddwedyd, ysydd ae lygeid mal
fflam dan, ae draed mal ‡ pres-pur. ‡ *chalcolibano*
19 Mi adwen dy weythredoedd ath cariad, a*th* was-
anaeth, a*th* ffydd, ath goddeviad, ath weithredoedd, a'
bot y diwethaf yn rragori ar y cyntaf.
20 Eithr ymae genyf ychydic *bethe* yth erbyn, am
* yd goddef y wreic *hono* Iezabel, yr hon ysydd yn * yt
galw y ‡ hyn yn broffwydes, y ddusgy ac y dwyllo vy- ‡ hun
ngwasnaethwyr i y beri yddynt *g*odyneby, ac y vwytta
bwydydd gwedy y aberthy ‡ y ddelwey. ‡ i eiddolon
23 Ac mi a rroyssym amser yddy y etiferhay am y
godinep, ac ny chymerth *hi* etifeyrwch.
22 * Syna, mi a bwraf hi ywely, ar sawl a wnant * Nachaf, Wele
odineb *gyd* a hi, y ‡ gospedigaeth mawr, onyd etiferhant ‡ gystudd,
am gweithredoedd. gyni, 'ovid
23 Ac mi ladda y phlant a * myrfolaeth: ar holl * ac angeu
Eglwysi ‡ y gydnabyddant mae mi wyf yr hwn y *ch*whilia ‡ aodna-
y 'rrennae ar caloney: ac mi a rrof y bob vn o hanoch
yn ol ych gweithredoedd.
24 Ac y chwi y dwedaf, y gweddillion Thyateira,

* Cyniuer — *Ysawl *bynac* na does ganthynt y ddusc hon, ac ny
adnabyont dyfnder Satan (mal y dwedant) ny ddodaf
‡ yn chwaneo — arnywch beych *arall.
25 Ond y peth yssydd genywch *eisus*, delwch *yn dda*
hed yn 'ddelwyf.
26 Can ys yr vn y orfyddo ac y gatwo vyngweith-
redoedd hed y diwedd, mi a rroddaf yddo ef gallu ar
‡ nassioney — ‡genetloedd, ac ef a rriola hwynt a gwialen hayarn, ac
hwynt a ddryllir mal llestri pridd.
27 Ac yny modd y dderbynes i gan vyn had, velly
y rroddaf i yddo ef y seren vorey.
28 Sydd a chlyst gantho, gwrandawed pa beth y
ddwed yr ysbryd wrth yr Eglwysi.

Pen. iij.

1 Y mae ef yn annoc yr Eccleſidd ai gweinidogion i wir proffessiat ffydd ac y wiliaw, 12 Gyd ac addeweidion ir ei a paraant.

AC escrivena at Angel Eglwys *ys y yn* Sardi, Hyn y
*yr hwn — ddwed *ef ysydd a seith ysbrud Dyw gantho, ar
seith seren, Mi adwen dy weithredoedd can ys y may
‡ yti — enw ‡genyd dy vod yn vyw, ond yr wyd yn varw.
* Dyffro — 2 *Duhyn a' chadarnha y gweddillion, ar ydynt yn
barod y veirw: can ys ny cheveis i dy weithredoedd yn
‡ gyflawn — ‡byrffeith gair bron Dyw.
3 Am hyny cofia, pa beth y dderbyneist, ac y
* ffest — glyweist, a dala yn *sicker, ac eteferha. Am hyny, ony
‡ gwylied — byddy yn ‡dduhynol, mi ddof attad mal lleydyr, ac ny
chey wybod pa'r awr y dof attad.
4 *Eithr* y mae genyd ychydyc o enwey eto yn Sardi,
yrrein ny halogesont y dillad: a rrei hyny a rrodiant
gyda mi mewn *dillad* gwnion: can ys teylwng ydynt.
* orchfyco — 5 Yr vn y *orfyddo, y dddillatteir mewn dillad
‡ ddileaf — gwnion, ac ny ‡ddodaf y enw ef allan o Lyfr y bowyd,
* addefaf — ond mi *coffessaf y enw ef gair bron vyn had, a' chair
bron y Angelion.
6 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed, pa beth y
ddwed yr ysbrud wrth yr Eglwysi.
7 ¶ Ac Escrifena at Angel *yr* Eglwys *ys y yn* Phila-
delphia, Hyn y ddwed ef y sydd santeidd a chowir, yr
‡ allwydd — hwn y mae gantho ‡agoriad Dauid, yr hwn agor*a* ac
ny chay*a* neb, ac y gay*a* ac nyd agor*a* neb,
* wele — 8 Mi adwen dy weithredoedd: *syna, mi a ddodeis
gair dy vron drws agored, ac ny dduchyn neb y chay*ed*
‡ ef — ‡hi: can ys y mae genyd ychydic *rym a thi y ged-
* nerth — weist vyngeir, ac ny wedeist vy Enw.

9 ‡Syna, mi wnaf yddynt hwy o *Synagog satan y ‡ Wele
rrein y galwant y hun yn Iddewon ac nyd ydynt, ond * gynulleidfa
y maent yn gelwyddog*ion*, syna, *meddaf*, mi-wnaf
yddynt ddyfod ac ‡aurrydeddy gair bron dy draed, a' ‡ addoli
chydnabod vy mod yn du garu *di*.
10 O achos ‡yd gadw geir vyng oddef i, am hyny ‡ yt
mi ath cadwa di oddiwrth awr y profedigaeth, yr *hon a*
ddaw ar yr holl vyd, y brofi hwynt ar ydynt yn trigo
ar y ddayar.
11 *Syna, yr wyf yn dyfod ar vrys, dala'r peth y * Nachaf wely
sydd genyd, rrac y neb gymeryd dy goron.
12 Mi wnaf yr vn y 'orfyddo yn *biler yn hemel ‡ golofn
vy nyw i, ac nyd eiff ef allan ‡rac llaw: ac mi * mwy
escrifenaf arno ef Enw vy nyw i, ac enw *dinas vy ‡ caer
nyw i, yr hon ydiw Caersalem newydd, y sydd yn
discyn or nef oddiwrth vy nyw *i*, ac *mi scrivennaf* arno
ef vy Enw newydd i.
13 Y sydd a chlyst gantho, gwranandawed pa beth
y ddwed yr ysbryd wrth yr Eglwysi.
14 Ac escrifena at Angel Eglwys y Laodiceit, Hyn
y ddwad Amen, y tust ffyddlawn a' chowir, dechreyad
creadyrieid Dyw.
15 Mi adwen dy weithredoedd, nyd ydwyd na
‡thwym nac oer: mi vynwn pyt veid *yneill aetwym ‡ oer na gwresoo
ae oer.
16 Ac am hyny can dy vod yn ‡lled-twym, ac heb * ai oer ai gwresoo
vod nac yn oer nac yn dwym, 'e *dder*vydd i mi dy ‡ vwygl
chwdy *di* allan om geney.
17 Can ys yr wyd yn dwedyd, Yr wyf i yn gyv-
oethoc, a chenyf amlder o dda, ac ny does arnaf eisie
dim, ac ny wddost dy vod yn druan ac yn resynol, ac
yn dlawd, ac yn ddall, ac yn noeth.
18 Mi gynghoraf ytti bryny genyfi aur *puredic ‡ provedic can
trwy dan, mal y *gellir dy ‡gyvoethogi, a gwisco
amdanad a dillad gwnion, mal ith ymwiscer, ac mal
nad ymddangoso *cywilydd dy noethter *di:* ac ira * gwrthuni
‡ dy olygon ac *eli llygeid, mal y gwelych: ‡ lygait
19 Yrwyf yn ‡beio ac yn cospi y sawl yr wyf yny * *collyrio*
garu: am hyny ‡pryssyrgara a gwella. ‡ argyoeddi, ceryddu,
20 Syna, yrwyf yn sefyll wrth y drws, ac *yn ‡taro'*r* siardo
drvvs. O chlyw vn duyn vu lleis ac agoror drws, mi * Lla. *emulare*
*dd*af y mewn atto ef, ac y swppera gydac ef, ac yntey ‡ curo, ffusto
gyda mincy.
21 *Yr vn y orfyddo, mi rro yddo ef eiste gyda mi * Ir hwn

† threno
yn vy * eisteddle, mal y gorvym i, ac eisteddes gyda
vynhad yn y eisteddle ef.
22 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed pa beth y
ddwed yr ysbryd wrth yr eglwysi.

Pen. iiij.

1 Gweledigeth mawredigrwydd Dew. 2 Y mae ef yn gweled y tron, ac vn yn eistedd arnaw, 8 A' 24. eisteddva oi amgylch a'. 24. henafgwyr yn eistedd arnwynt, a' phedwar anival yn moli Dew ddydd a' nos.

Yr Epistol ar Sul y Trintot
* ac wele, lly'ma
† vtcorn
* Escen, Dring

GWEDY hyn mi edrycheis, * a' syna, y rydoedd
drws yn ogored yn y nef, ar lleis cynta y glyweis,
oedd mal lleis † trwmpet yn cwhedlea a mi, dan
ddywedyd, * Dabre y vynydd ymâ, a mi ddangosaf ytti
y pethey y orfydd yw gwneithr rrac llaw.
2 Ac yn y man y royddwn yn yr ysbrud, a syna, ve
ddodwyd † eisteddle yn y nef, ac ve eisteddoydd vn ar
yr eisteddle.

† Gr. thronos, tron, trwn

3 Ar vn y eisteddoedd, oedd yw edrych arno, yn
debic * y garec iaspis, a' *charec* sardin, ac envys oedd
gylch ogylch yr eisteddle yn debic yr olwc arno y *garec*
smaragdus.

* raen
* Sas. emeraud

4 Ac ynghylch yr eisteddle *yr oedd* pedwar eisteddle
a rrigein, ac mi a weleis ar yr eisteddleoedd yn eiste
pedwar a rrigein o henaficid, a dillad gwnion amdanynt,
a choraney aur ar y penney.
5 A' † mellt a thraney, a lleisiey, y ddoethant allan
or eisteddle, a saith lamp o dan oeddent yn llosgi gair
bron yr eisteddle: yrrein ydynt seith ysbrud Dyw.

† lluchedene

6 Ac yn golwc yr eisteddle *yr ydoedd* mor o wydr yn
debic y *raen* cristal: ac yn*ch*anol yr eisteddle, ac
ynghylch yr eisteddle y royddent pedwar enifel yn llawn
o lygeid ym'laen ac yn ol.
7 Ar enifel cyntaf cynhebic * yllew ydoedd, ar eil
enifel yn debic y lo, ar trydedd oedd ac weyneb gan-
tho mal *vvynep* duyn, ar pedwaredd enifel *oedd* yn debic
y eryr † yn hedfan.

* i lew
* yn chedec, ar ei adain

8 Ac yroedd y bob vn or pedwar enifel chwech o
adeinedd gylch ogylch yddynt, * a' rreini yn llawn llygeid
otyfewn ac nyd odddent yn gorffowys dydd na nos, yn
dwedyd, Sanct*eidd*, sanct*eidd* Sanct*eidd* Arglwydd
Ddyw, *h*ollalluawc, yr hwn y Vu, ac y Sydd, ac † Ys
ydd ar ddyvot.

* ac oyddent

9 A' phan rroyssont y nefcylied hynny *g*ogoniant ac
anrrydedd, a' diolch * ir yr hwn oedd yn eiste*dd* ar yr ‡ yn oes oesoedd
eisteddle, yr hwn y sydd yn byw yn ‡ dragywydd.
10 Y pedwar ar rigein o henafied y syrthiasant
gair bron yr vn oedd yn eist*edd* ar yr eisteddle, ac a * grymasont iddaw, addolasont. &c.
* anrrydeddasont ef, y sydd yn byw yn dragywydd,
ac y vwrasont y coronac gair bron yr eisteddle, dan
ddywedyd,
11 Teylwng wyd, Arglwydd, y *dd*erbyn gogoniant ac ‡ wneythost
anrrydedd, a' gally: cans ti y ‡creest pop peth ac er *gwneythpwyt
mwyn dy ewyllys *di* y maent, ac y * crewyd.

Pen. v.

1 Gweled y mae ef yr Oen y agori 'r llyver. 8. 14. Ac am hyny y mae y petwar aniuail, y 24. henafwyr, a'r Angelon yn moli yr Oen, at yn ei addoli 9 Am eu prynedigeth a'u cedion eraill.

AC mi a weleis mewn llaw ddehe yr vn oedd yn
eiste ar yr eisteddle, Llyfr escrivenedic or ty vewn,
ac or tu allan, gwedy sely a seith sel.
2 Ac mi a weleis Angel cadarn yn pregethy a lleis
yehel, Pwy sy deilwng y agory*d* y Llyfr, ac y ddatdod
y seley ef?
3 Ac ny doedd neb * yn y nef, nac yn y ddayar, na ‡ mewn
than y ddayar, yn abyl y agory*d* y Llyfr, na*g* y edrych
arno.
4 Ac *yno* mi wyles llawer, o achos na chad neb yn
deilwng y agory*d*, ac y ddardlen y Llyfr, nac y edrych
arno.
5 Ac vn or henafied y ddwad wrthyf-i, Nac wyla:
‡syna, llew yr hwn ysydd o lwyth Iuda, gwreiddyn * wele
Davydd, y * enilloedd y agory*d* y Llyfr, ac y ddatdod y ‡ gafas
seith sel ef.
6 Yno mi edrycheis, a synna, yn *c*hanol yr eisteddle,
ar pedwar enifel, ac yn *c*hanol yr henafied, yr ydoedd
Oen yn sefyll mal by biascy gwedy ladd, yr hwn oedd a
seith corn, ac a seith llygad yddo, y rrein ydynt seith
ysbryd Dyw, y ddanvonwyd ‡yr *h*oll * vud. ‡ ir * vyd
7 Ac ef yddayth, ac y gymerth y Llyfr o law ddehe
yr vn oedd yn eiste*dd* ar yr eisteddle.
8 A phan cymerth ef y Llyfr, y pedwar enifel, ar
pedwar ar igein henafied, y syrthiasont gair bron yr
Oen, ac yr ydoedd gan bob vn *o* hanynt telyney a
phiolac aur yn llawn o crogley, y rrein ydynt gweddie'r
Sainct,

9 Ac y ganysont caniad newydd, dan ddwedyd.
Teilwng yd gymryd y Llyfr, ac y ddattod y sele ef,
‡ ithladdwyt — can ys ‡ veth las, ac yn pryneist ni y Ddyw *trwy dy
* can — ‡ thavod — waed *allan* o bob cenedlaeth, ac ‡ieith, a' phobl, a'
nasion,
10 Ac yn gwneythost yn Vrenhinoedd ac yn Effeiried
* deyrn- — yn Dyw *ni*, a ni, a *thyrnaswn ar y ddayar.
11 Yno mi edrycheis, ac y glyweis lleis llawer o
Angylion ynghylch yr eisteddle ac *ynghylch* yr enefeilied
ar henafied, ac *yr oeddent* mil o filioedd,
12 Yn dwdyd a llais ywchel, Teilwng yw yr Oen y
las y dderbyn gallu a chyfoeth, a' doethyneb, a' ched-
ernid, ac anrrydedd, a' gogoniant, a' moliant.
13 Ac mi a glywes yr holl creadyried y rrein ydynt
yny nef, ac ar y ddayar, a than y ddayar, ac yny mor,
a' phob peth y sydd yndynt hwy, yn dwedyd, Moliant,
ac anrrydedd, a' gogoniant, a gallu y *vo* yddo ef, y
sydd yn eiste ar yr eisteddle, ac yr Oen yn dragywydd.
14 Ar pedwar enifel a ddywedasont, Amen, ar pedwar
‡ addolasont — ar igein o henafied a sirthiasont y lawr, ac ‡anrrydedd-
asont ef, y sydd yn byw yn dragywydd.

Pen. vj.

1 Yr Oen yn agori y chwech insel, a' llawer o betheu yn dyvot ar ol y
bagori, val y mae hyn yn amgyffred prophetoliaeth gyffredin yd
dywedd y byt.

Yn ol hyn, mi edrycheis pan agoryssey'r oen vn or
seley, ac mi y glyweis vn or pedwar enifel yn
* Dyred — dwedyd, mal *by bei* trwst traney * Dabre ac edrych.
2 Ac mi edrycheis, a' syna, yr ydoedd march gwyn,
ac yr ydoedd bwa gan yr vn oedd yn eiste*dd* arnaw, a
choron y roysprwyd yddo ef, ac ef aeth allan dan con-
‡ 'orvot — cwerio ac y ‡conewery.
3 A phan agoryssey yr eil sel, mi glyweis yr eil enifel
*Dyred a'gwyl — yn dwedyd, * Dabre ‡ac edrych.
‡ *phovver* — 4 March arall aeth allan, ac *liw* yn goch, a **gallu* y
rroed yr vn oedd yn eiste*dd* arno, y gymryd heddwch o
* ddiar, can — ‡ddiwrth y ddayar, ac y beri yddynt lladd y gilydd, a'
chleddey mawr y rroed yddo *ef*.
5 A' phan agorysei ef y trydydd sel, mi glyweis y
trydydd enifel yn dwedyd, Dabre ac edrych. A' mi
‡ ll'yma varch — edrycheis, a ‡syna *yr oedd yno* march du, a phwyse yn
llaw yr vn oedd yn eiste*dd* arno *ef*.
* lef, leferydd — 6 A' mi glyweis *leis yn c*h*anol y pedwar enifel yn

dwedyd, messyr o wenith er ceinioc, a' thri mesyr o
‡heith er ceinioc, a'r olew, gwin, na *waytha *di*. ‡haidd, barlis
7 A' phan agorasey ef y bedwaredd sel, my glyweis *dryga, wna
lleis y bedwrydd enifel yn dwedyd, Dabre ac edrych. eniwed ir. &c.
8 Ac mi edrycheis, a syna, march *a llivv* ‡priddlyd a ‡ *Gr. chlooros.*
*Marsolaeth oedd enw yr vn oedd yn eiste arno, ac i. melyn, lluch-
Yffern y dilynoedd ef, a gallu y roed yddynt hwy dros win, gwelw,
y bedwaredd rran ‡or ddayar, y ladd a chleddey, ac a * Angeu
newyn, ac a marfolaeth, ac a *'nefeilied y ddayar. ‡ ir
* bestviledd
9 A' phan agorasey ‡ef y bymed sel, mi weleis dan ‡'sef yr oen
yr allor eneidiey yr rein y las am 'eir Dyw, ac am
y tustolaeth yr hwn *oedd ganthynt. * oeddent yn ei
10 Ac hwy a lefasont a llef ywchel, dan ddwedyd, gynnal
Pa hyd, Arglwydd, santeidd a chowir? nad ydwyd yn
barny a 'dial yn gwaed ni, ar y rrein ar ydynt yn trigo
ar y ddayar.
11 A' gowney gwnion ‡hirion y rroed y bob vn o ‡ Llat. *stolæ*
naddynt, ac y ddwetpwyd wrthynt, am yddynt o'rffwys gwiscoedd-
*dros ychydic o amser hyd yn gyflewnid *rif* *y] cyd- llaesiom
wasnaethwyr, ac brodyr, y leddesid, mal y llas ynthwy. ‡ enbyd bach
‡ ei
12 Ac mi edrycheis pan agorasei ‡ef y chweched * nes cyflewni
sel, a syna, crynfa mawr y ddayar y doedd, ar haul ‡ yr Oen
aeth cyn ddued a sach lien blew*oc*, ar lleyad oedd, yn
debic y waed.
13 A' ser o'r nef y syrthiasont yr ddayar, mal pren
ffeigys yn bwrw ffeigys-gleison pan scydwyr *hi* a
gwynt mawr.
14 Ar nef aeth heybio, mal *rol-o-bapir, gwedy
‡troi ynghyd, a phob mynydd ac vnys y *drowyd allan * *Gr. biblios*
oy lle*oedd*, 'sef llyfr, yr
hwn vyddei yn
15 A' brenhinoedd y ddayar, ar gwyr mawr, ar y cynvyd yn
cyfoethogion, ar pen captenied, ar *gvvyr* cedyrn, a phob rrolyn
gwr caeth, a phob gwr-rrydd, y ymgyddiasont mewn ‡ ei rolio
gogofey, ac ym plith ‡creigie y mynyddey, * ysmutwyt
16 Ac hwy y ddwedasont wrth y myned*edd* ar ‡ clegyr,
creigeu, Cwympwch arnom *ni*, a' chyddiwch ni rrac
wyneb yr vn y sydd yn eiste*dd* ar yr eisteddle, ac o
ddiwrth *digovent yr Oen.
17 Can ys y may dydd mawr y ddigovent ef gwedy * lid, edicter
dyfod, a' phwy y ddychyn sefyll?

Pen. vij.

4. 9 Gweled y mae ef wasanaethwyr Dyw wedl eu selio yn ei taleu o bop nasion a phoploedd, 15 Yr ei cyd bont yn dyoddef trwbl, er hyny y

mac yr Oen yn y bwydo hwy, yn eu harwain i ffynnoneu dwfr byw,
17 A' Duw a sych ymaes yr oll ddaigreu y ar y llygait.

AC yn ol hyn, mi weleis pedwar Angel yn sefyl' ar bedwar *cornel y ddayar, yn dala pedwar gwynt y ddayar, rrac yr gwynt chwthy ar y ddayar, nac ar y mor, nac ar vn pren.

* congl
Yr Epistol ar ddydd yr oll Sainct.
* escen
‡ llef
* waythir
* preneu
‡ nodi
* selio
‡ llwytheu plant
* lwyth
‡ lwyth
* torf, tyrfa, lliaws
‡ a' thauodeu
* gwiscoedd
‡ phalmidwydd
* mawr, uchel
‡ Iechyd
* addolasant

2 Ac mi weleis Angel arall yn *dyfod y vynydd o
ddiwrth y Dwyrein, ac yr rydoedd sel Dyw byw
gantho, ac ef y lefoedd a ‡lleis ywchel ar y pedwar
Angel y rrein y rroyspwydd gallu *y ddrygu'r ddayar,
a'r mor,
3 Dan ddwedyd, Na ddrygwch y ddayar, na'r mor,
nar *coed, nes yni sely ‡gwasnaethwyr yn Dyw ni yn
y talceni.
4 Ac mi glyweis rrif y rrei y selwyd, ac yroydent
gwedy *sely pedeir a seith vgeinmil o holl ‡cenedl-
aythey meybyon *yr* Israel.
5 O *genedyl Iuda ef y selwyd doyddeng mil. O
‡genedyl Ruben ef y selwyd doyddengmil. O genedyl
Gad ef yselwyd doyddengmil.
6 O genedyl Aser ef y selwyd doyddengmil. O gen-
edyl Nephtalei ef y selwyd doydddengmil. O genedyl
Manasses ef y selwyd doyddengmil.
7 O genedyl Simeon ef y selwyd doyddengmil. O
genedyl Leui ef y selwyd doyddengmil. O genedyl
Issachar, ef y selwyd doyddengmil. O genedyl Zabulon
ef y selwyd doyddengmil.
8 O genedyl Ioseph, ef y selwyd doyddengmil. O
genedyl Ben-iamyn ef y selwyd doyddengmil.
9 Yn ol hyn mi edrycheis, a' syna *rrif mawr, yr
hwn ny alley neb y rrifo, or holl nasioney a' chenedl-
aythey, a' phobloedd, ‡ac ieythoedd, yn sefyll gair
bron yr eisteddle, a' chair bron yr Oen, a *gowney
gwnion hirion amdanynt, a' ‡phalmwydd yny dwylaw.
10 Ac hwy y lefasont a lleis *y wchel, dan ddwedyd,
‡Cadwedigaeth *sydd yn dyfod* oddiwrth yn Dyw ni,
ysydd yn eiste*dd* ar yr eisteddle, ac oddiwrth yr Oen.
11 Ar *h*oll Angelion y safasant ogylch yr eisteddle,
ac ogylch yr henafied, ar pedwar enifel, ac hwy syrth-
iasant gair bron yr eisteddle ar y hwynebey, ac *an-
rrydeddasant Ddyw,
12 Dan ddwedyd, *Amen*. Moliant a' gogoniant, a'
doethinep, a diolch, ac anrrydedd, a' gallu, a' nerth, *y
vo* yn Dyw *ni* yn dragywydd, *Amen*.

13 Ac vn or henafied a ‡chwedleyawdd, dan ‡ *Gr. apreci-*
ddwedyd wrthyf, Pwy ydynt y rrei hyn, ysydd a *the*, atepodd,
gowney gwnion hirion amdanynt? ac o pa le y sef ymddiod-
ddaythont? anodd
14 Ac mi ddwedeis wrtho ef, Arglwydd ti wddost.
Ac yntey y ddwad wrthyf i, Yrrein yddynt y rrei y
ddaythont allan o *drafael mawr, ac y olchasont y * drwbleth,
gowne-hyrion, ac y wneythont y gowney-hyrion yn drallot, gyni,
wnion yn gwead yr Oen. ing
15 Am hyny y maent gair bron eisteddle Dyw, ac
yny wasnaethy ef yn demel dydd a nos, ar vn ysydd
yn eiste ar yr eisteddle, y dric yn y plith hwynt.
16 Ny vydd arnynt newyn ‡mwy, na syched mwy, ‡ rac llaw
ac ny *ddeyl yr haul arnynt, na dim gwres. * chwymp
17 Cans yr oen, yr hwn ysydd yn *c*hanol yr eisteddle,
y rreola hwynt, ac y ‡towys hwynt at y ffynhoney byw ‡ harwein
o ddyfroedd, a' Dyw y sych yr holl ddeigrey o ddiwrth
y llygeid.

Pen. viij.

1 Bot agori y seithfet sel: bot goystec yn y nef. 6 Y petwar Angel yn canu ei trumpie, a' phlae dirvawr ar ol hynny yn dyvot ar y ddaiar.

APHAN y agorassey ef y seythfed sel, yrydoedd
gostec yny nef *amgylch haner awr. * ynghylch
2 Ac mi weleis y seith Angel, yr rein oyddent yn
sefyll gair bron Dyw, a' seith trwmpet yroedd yddynt.
3 Yno Angel arall y ddoyth ac y safoedd gair bron
yr allor, a senser aur gantho, a' llawer o arogley y rroed
yddo ef, y offrymy a gweddie yr oll Seint, ar yr allor
aur, yr ‡hwn ydyw gair bron yr eisteddle. ‡ hon 'sydd
4 A mwg yr erogley ynghyd a gweddie yr Saint, y
*ddrychafysant gair bron Dyw, o law yr Angel. * escenesont,
5 Ar angel y gymerth y senser, ac y llanwoedd hi aethon y vyny
a' than or allor, ac y bwroedd yr ddayar, ac yroydd
lleise, a thraney, a' ‡mellt, a' chrynfa'r ddayar. ‡ llucheid
6 Yno y seith Angel, y rrein oeddent ar seith trwmpet
ganthynt, y *wneythont y hun yn barod y gany'r * ymparatoe-
trwmpedey. sont
7 Ar Angel cynta y ganoedd y trwmpet, ac yr
ydoedd *ceseir a' than, gwedy cymysgu, a gwaed ac * cenllysc
hwy y vwrwyd yr ddayar, a' thrayan y ‡coed y losg- ‡ *arborum*,
wyd, ar holl gwellt glas y losgwyd. preneu
8 Ar eil Angel y ganoedd y trwmpet, a' bwrw y y

wneithpwyd yr mor, mal *be bei* *mynydd mawr yn llosgi a than, a thrayan y mor aeth yn waed.
9 A' thrayan y creadiried, a'r oyddynt y vyw yny mor, y vyont veyrw a thrayan y llonge y ddinystrwyd.
10 Ar trydedd Angel y ganoedd y trwmpet, a seren vawr y syrthioedd or nef, yn llosgi mal *toris, ac ef y syrthioedd y drayan yr afonydd, ac y ffynhoney y dyfroedd.
11 Ac enw'r seren a elwir wermwd: am hyny trydedd ran y dyfredd aethant yn wermod, a llawer o ‡wyr y vyont veirw, o *vreith* y dyfredd *hynny*, can ys y gwneythur hwynt yn chwerw*on*.
12 Ar pedwerydd Angel y ganoedd y trwmpet, a tharo y wneythpwyd trayan yr hayl, a' thrayan y lleyad, a' thrayan y ser, nes towylly y trayan hwynt: a' *tharo* y wneythpwyd y dydd, mal na alley y *thrayan hi *g*oleyo. ac yn yr vn modd y nos.
13 Ac mi edrycheis, ac y glyweis Angel yn ‡hedfan trwy ganol y nef, dan ddwedyd a lleis ywchel, Gwae, gwae, gwae *y* ddeiliied y ddayar, *rrac lleisiey ys yn ol y trwmpedey y tri Angel, y rrein oyddent etto y gany-trwmpede.

* glan vawr
* *Gr. lampas*, ffagyl
‡ *homines. i.* dynion
* drayan lewychu, dowynny
‡ ehedeo
* gan

Pen. ix.

1 Y pempet ar chwechet Angel yn canu ei trwmpie: y seren yn cwympo or nef. 3 Y locustae yn yn dyvot allan or mwg. 12 Bot y gwae cyntaf gwedy mynet heibio. 14 Darvot gellwng yn rhydd y petwar Angel y oeddent yn rwym, 18 A' lladd y drydedd ran y dynion.

AR pymed Angel y ganoedd ar trwmped, ac mi welais seren yn cwympo or nef yr ddayar, ac yddo ef y rrowd *agoriad y pwll ‡heb waylod.
2 Ac ef agorodd y pwll heb waylod, a' mwg y gyfodoedd or pwll, mal mwg ffwrneis vawr, ar haul, a'r *wybr y dywyllwyd gan mwg y pwll.
3 A' ‡locustae y ddeythont ar y ddayar or mwg allan, a gallu y rroet yddynt hwy, mal y may gallu gan *scorpionae y ddayar.
4 A' gorchymyn y rroed yddynt, na waethent *g*wellt y ddayar, na dim ‡glas, nac vn pren: ond yn *inyc y dynion oyddent heb sel Ddyw yny talceni.
5 A' gorchymyn y rroed yddynt na ladden y rreini, ond yddynt ‡anesmwytho arnynt pym mis a' *bod* poen y hwynt mal poen y *vei o vvaith* scorpion, pan darfyddei yddo *brathy duyn.

* allwydd
‡ pytew diwaelod, anoddyn
* awyr
‡ ryw pryfet
‡ *Gr. chlooron.* i. gwyrdd
* vnic
‡ cystuddio, poeni
* guo ei

6 ‡Ac yn dyddiey hyny y dynion y geisiant marfolaeth, ac ny *chywrddant a hi, ac y chwenychant veirw ‡a marfolaeth *y gila rraeddynt.

‡Am hyny
* chaffant ef
‡ac angeu a ffy
* chyffelipiaethe

7 A' ‡llyn y lacustae *oedd* debic y veirch gwedy paratei y rryvel, ac *yr oedd* ar y peney mal coronae yn debic y aur ae, hwynebey hwynebe yn debic y dynion.

8 A' gwallt oedd ganthynt, mal gwallt gwragedd, ae danedd oeddent mal danedd llewod.

9 Ac yr oedd ganthynt *lurigae, mal llurigae haiarn: a ‡lleis y hadeynedd oedd debic y leis siaredey yn rredec gan lawer o veirch y rryfel.

* *loricæ*
‡ twrw, sain

10 A' *chynfonney oedd yddynt, mal y scorpionae, ac yny cynffoney y rroeddent ‡conynney, ae meddiant *hvvynt* oedd y ddrygu dynion pym mis.

* chlorene
* colyne

11 Ac y mae ganthynt vrenin arnynt, yr hwn ydiw Angel y pwll heb waylod, ae euw ef yn Ebryw *ydyvv* Abaddon, ac yn-*gryw ef y enwyr, ‡Apollyoon.

* Groec
‡ cyfergollwr

12 Vn gwae aeth heybio, a' syna, y may doy wae *yw ddyfod ‡rrac llaw.

* yn
‡ gwedy hyn

13 ¶ Ar chwechod Angel y ganoedd y trwmpet, ac mi glyweis lleis oddiwrth pedwar corn yr allor aur, y sydd gayr bron Dyw,

* Yno

14 Yn dywedyd ‡yr chwechod Angel, oedd ar trwmpet gantho, Gillwng y pedwar Angel, y rrein ydynt yn rrwym yn yr afon vawr Euphrates.

‡ ir, wrth

15 Ar pedwar Angel y ellyngwyd, y rrein y ymbarattowdd yn erbyn awr, yn *erbyn* diwrnod, *yn erbyn* mis, ac yn erbyn blwyddyn y ladd trayan y dynion.

16 A' rrif gwyr meyrch y ‡llu, oedd igeyn mil o weithiey deng mil: can ys mi glyweis y rrif hwynt.

‡ rryfel

17 Ac mal hyn y gweleis i y mairch mewn gweledigaeth, ac yr rydoedd gan rrei oeddent yn eiste arnyt, lurigae tanllyd, ac o *livv'r* hyacinct a brwmstan, a' pheneyr mairch oeddent megis penney llewod: ac yn mynd allan oe geneye, tan a' mwg a' brwmstan,

18 A' thrayan y dynion y las gan y tri *yma, *'sef* gan y tan ar mwg, a'r brwmstan, y rrein y ddoyth allan oe geneue hwynt.

* hynn

16 Can ys y gallu hwynt 'sydd yn y geneyey, ac yny cynffoney: can ys y cynffoney hwynt oeddent debic y ‡seirph, a pheney ganthynt, ar rrei hyn yrroeddent yn drygu.

‡ nadroedd

20 A' *relyw or dynion ny las gan y plae hyn, ny chymersont etyfeyrwch am weithredoedd y dwylaw y

* gweddilion gwargred

* *Gr. eidola*
beydiaw ac addoli cythreylied, a *delwey aur ac arian,
a' phres, a' mein, a' phrene, yrren ac ny allant *g*weled,
na chlywed na cherdded.

‡ ychweyth
* rrinieu
24 Ac ny chymersont hevyd ‡ etifeyrwch, am y
mwrddwr, nac y *cyfareddion, nac y godineb, nac y
lledrad*eu*.

Pen. x.

1 Bot y llyver yn agoret gan yr Angel. 6 Tyngu y mae ef na bydd mwy
amser. 9 Rhoi y mae ef y llyfr i Ioan, yr hwn ys ydd yn ei vwyta.

‡ gwisco
‡ bwa'r glaw
AC mi welais Angel cadarn arall yn discyn or nef,
gwedy ‡ ddillaty or wybren, *ac envys ar y ben,
ac y wyneb ef ydoedd mal yr haul, ae draed ef oeddent
* colofnae
mal * pilerey tan.

‡ asw
2 A Llyvr bychan oedd yn agored yny law ef, ac ef
y rroedd y droed ddehe ar y mor, ae *droed* ‡ assey ar y
ddayar,

* taran
‡ lafaresont leissasont
3 Ac ef y lefoedd a lleis ywchel, mal by bei llew yn
rryo: a' gwedy darfod yddo lefein, y seith *twrwf y
‡ wneythont y lleisey.

* adrodd, leisio
4 A' gwedy darfod yr seith twrwf *gwneythyr y
lleysiey, yroeddwn ar veder scryvenny: ac my glyweis
* ddyvod
‡ taran
lleis or nef yn dwedyd wrthyf', Sela' r pethey y * leis-
oedd y seith ‡ twrwf, ac na scryvenna hwynt.

* gododd
5 A'r Angel yr hwn y weleis i yn sefyll ar y mor ac
ar y tir, y * ddercharfodd ey law yr nef,

‡ yn, myn, ir
6 Ac y dyngodd ‡ mewn yr vn ysydd yn byw yn
dragowydd, yr hwn y creoedd y nef, ar pethey ydynt
ynddo ef, ar ddayar ar pethey ydynt ynddy hi, ar mor
‡ mwyach, ymbellach.
ar pethey ydynt ynddo ef, na vyddey Amser ‡ rrac llaw.

7 Ond yn nyddiey lleis y seithfed Angel, pan dde-
chreyo ef gany ar trwmpet, ddyweddy y wneir dirgelwch
* yw
Ddyw, mal y ddatcanoedd ef * yddy wasnaethwyr y
proffwydi.

‡ ymddiddan-odd
8 Ar lleis y glyweis or nef, y ‡ chwedleyoedd eilweith
a mi, ac y ddwad, Cerdda, cymer, y llyfyr-bechan ysydd
yn llaw'r Angel, yr hwn ysydd yn sefyll ar y mor ac ar
y tir.

9 Ac mi eythym at yr Angel, dan ddwedyd wrtho,
Dyrro y mi y Llyfr-bychan. Ac ynte y ddwad wrthyfi,
* ysa yn llwyr, bwyta ef y gyd
Cymer, * a llynca ef ac ef, y cwherwa dy vol*a di*, ond ef
y vydd melys yn dy eney *di* mal mel.

‡ *libellum* llyfran
10 Ac mi y gymereis y ‡ llyfr-bychan o law yr Angel,
ac y llynceis ef, ac yrydoedd ef yn velys yn vyngeney

megis mel: a' chwedy y mi lynky ef, vy mola y cwherw-
oedd.
11 Ac ef y ddwad wrthyf, Reid yd proffwydo ‡eil- ‡ drachefn
weith ymysc y bobloedd, ar nassioney, a'r *ieithioedd, * tafodeu
ac y lawer o Vrenhinoedd.

Pen. xj.

1 Mesuro 'r templ. 3 Cyuodi dau test y gan yr Arglwydd, a'i lladd y gan y bestvil, 11 Eithyr gwedy hyn y ei derbyn y' ogoniant. 15 Derchafel Christ, 16 A' moli Dew y gan .24. henaif.

YNO yroed corsen y mi, yn debic y wialen, ar Angel * gyd a mi,
y safoedd *gair vy llaw, ac y ddwad, Cyfod, a' wrthyf
mesyr temel Ddyw a'r allawr, ar rei ydynt yn addoli
yndi *hi*.
2 Ar cyntedd yssydd or ty allan yr demel, bwrw
allan, ac na vesyr ef: canys ef y rroed yr ‡Cenetloedd, ‡ ir
ac hwy y sathrant dan draed y dinas santeidd doy vis a * caer
deigen.
3 Ac mi rrof-*allu* ym doy dyst, ac hwy y prophwyd-
ant mil o ddiwarnodey a thrigen a doycant, gwedy *ey*
ymwisco a llien-sache.
4 Yrrein ydynt y ddwy *bren-olif: ar doy canwyl- * olew wydden
bren, yn sefyll gair bron Dyw'r ddayar.
5 Ac os ewyllysa vn y ‡clwyfo hwynt, y mae tan yn ‡ *Gr. 'adicesai.* i. wnethur cam, ae drygu
mynd allan oe geneye ynthwy, ac y ddinystr y *digas-
ogion: ac os ewylllysa vn duyn y clwyso hwynt, mal * *gelynion*
hyn ‡y lleddir ef.
6 Gallu y sydd gan yrrein y *gayed y nef, rrac' yddi- ‡ gau
'lawio yn nyddicy y pryffodolaeth hwynt, a' gallu y
sydd ganthynt ar y dyfroedd y troi hwynt yn waed, ac
y daro'r ddayar a phob pla, cyn vynyched ac y myn-
nont.
7 A' phan ddarffo yddynt ‡cwplay y tustolaeth, yr ‡ *ddiwedy,* 'orphen
*enifel y ddaw allan or pwll heb waylod, y rryfela yny
herbyn hwy, ac y ‡gortrecha hwynt, ac y lladd hwynt. * *bestia.* i. bestvil
8 Ae ‡cyrff hwynt y orwedd ar heolydd y dinas ‡ celanedd
vawr, yr hon y elwir yn ysbrydawl Sodoma ‡ac Eifft, ‡ a'r
lle ac y *croeshoylwyd yn harlgwydd ni. * crogwyt
9 Ac *vvy* or bobloedd, ar *genedlaythey, ar ‡ieith- * *lvvythae*
oedd, ar *Cenetloedd y welant y cyrff hwynt tridie y a' ‡ tavodeu
haner, ac ny ddioddefant rroi y *cyrff hwynt mewn * *cadauera.*i. celanedd
‡beddey.
10 Ar rrei ydynt yn trigo ar y ddayar, y lawenhant ‡ *monumentis*

arnynt hwy, ac y vyddant ‡siriys, ac y ddanfonant rroddion pawb at y gilydd: cans y ddoy broffwyd *yma, y anesmwythoedd ar y rrei oyddent yn trigio ar y ddayar.
11 Ac yn ol tridiey a haner, ysbryd y bowyd o ddiwrth Ddyw, aa ymewn yndynt hwy, ac hwy ‡safant ar y traed: ac ofn mawr y syrth ar y rrei y *gwelas* hwynt.
12 Ac hwy glywont lleis mawr o'r nef, yn dwedyd wrthynt. ‡Drychefwch yma. Ac hwy *ddrycha*sont* yr nef mewn wybren, ac *digassogion hwynt y gwel*sant hwy.
13 Ac yn yr awr hono ‡yrydoedd crynva vawr ar y ddayar, ar ddecfed rran or dinas y syrth*ioedd y lavvr*, a' seith mil o *wyr y ‡las yn c*h*rynfar ddaya'r: a'r gweddilion a ofna*san*t ac y rro*ysont* 'ogoniant y Ddyw ‡nef.
14 Yr eil gwae aeth hebio, *a'* syna, y trydedd gwae y ddaw ar vrys.
15 A'r seithfed Angel y ganoedd ar trwmpet, a lleisey mawr y *wneythpwyd yn y nef, dan dwedyd, Yn harglwydd ni ae grist ef y pieffant tyrnasoedd y ‡bud hwn, ac ef y dyrnassa yn oes oesoedd. *Amen.*
16 A'r pedwar ar ygen o henafied, yr rein y eiste*dd-ent* ar y cadeyre gair bron Dyw y syrthiasant ar y hwynebey, ac addolasant Ddyw,
17 Dan ddwedyd, Yrydym yn diolch ytti, Arglwydd Ddyw hollallyawc, yr Hwn wyd, yr Hwn oyddyd, ac yr Hwn *y ddaw: cans ti dderbyneist dy ally mawr, ac y ‡deyrnaseist.
18 Ar Cenetloedd y lidiasant, ath lid ti y ddeyth, ac amser y varny'r merw, ac y yrroi ‡gobrwy yth wasnaethwyr, y prophwydi, a'r Seinct, ac yr rrei y ofnoedd dy Enw, bychein, a' mawr, ac bot yty golli y rrein, ar ydynt yn dinystr y ddayar.
19 A themel Dyw oedd yn agored yn y nef, ac arch y *Testament ef y welspwyd yny demel, ac yroyddent mellt, a' lleisiey, a' tharaney, a chrynfa'r ddayar, a ‡chenllysc mawr.

* cyssurus
* hyn
‡ Escenwch Dewch i vyny
* gelynion
‡ bydd
* ddynion
‡ leddir
* celi
‡ oedd
* byt
* eysteddle-oedd
* 'sy ar ddyvot 'orescenaist, y ddaethost gael teyrnas
‡ neu taledig-aeth
* ystafn, yr ammot
‡ chesair

Pen. xij.

1 Ymddangos a wnaeth yn y nef gwreic gwedy ymwisco a'r haul. 7 Mihacael yn ymladd ar ddraic, yr hwn 'sy yn ymlid y wreic. 11 Cahel y vuddygoliaeth trwy conffort y ffyddlonieit.

ARRYFEDDOD mawr y ymddangosoedd yn y
nef: Gwreic gwedy ymwisco ar haul, ar lleyad
oedd dan y thraed, ac ar y phen coron o ddeyddec
seren,
2 Ac yrodoedd hi yn veichioc ac hi lefoedd dan
dravaylu ar y thymp, a hi ddolyrioed yn barod y gael
yscar llaw.
3 A' rryveddod arall ymddangosoedd yny nef, a'
synna, dreic coch mawr a seith pen yddo, a dec corn,
a' seith coron ar y ‡penney: ‡ talaith
4 Ae gynffon ef y dynoedd trayan ser y nef, ac y
bwroedd hwynt yr ddayar. Ar d*d*reic y safoedd gair
bron y wreic, yr hon ydoedd yn barod y ga el yscar
llaw, y vwytta y phlentyn hi, ‡yn hwy nac y genyd ef, ‡ pan y genit
5 A' mab-‡wr y aned yddi, yr hwn y rreoley yr holl * gwryw
nasioney a gwialen hayarn: ay mab y gymer*sp*wyd y
vynydd at Ddyw ac at y eisteddle ef.
6 Ar wreic y *giloedd yr diffeyth lle may ‡*gyfle* * ffoodd
gwedy Ddyw y barottoi yddi, mal y gal'ent y phorthi ‡ ban
hi yno mil o ddiwarnodey a thrigen a doy cant.
7 A' *rryfel oedd yny nef, Mihangel ae Angylion ef ‡ oad, brwydr
ymladdasant yn erbyn y dreic, ar dreic ymladdoedd ef *Yr Epistol ar*
ae Angylion ef. *ddydd Miha-*
8 Ac ny ‡chawsont y llaw yn ycha, ac ny chafad y lle *cael.*
hwynt o hyny allan yn y nef. ‡ orthresant
9 A' bwrw allan y wneythpwyd y dreic mawr, yr hen
sarph, yr hwn y elwir y *cythrel, a' Satan, yr hwn * diavol
ysydd yn twyllo yr holl vyd: ys y vwrw y wneyth- ‡ sioni
pwyd ef yr ddayar, ae Angylion y vwrwyd allan
gadac ef.
10 Yno mi glyweis lleis ywchel, yn dwedyd, Yrowron
y mae iechid yn y nef, a' ‡grym, a thyrnas yn Dyw ni, ‡ nerth
a gallu y Grist ef: can ys cyhyddwr yn brodyr ni y
vwrwyd yr llawr, yr hwn ydoedd yn y cyhyddo hwynt
gair bron yn Dyw dydd a'nos.
11 Ac hwy *gortrechasant ef trwy waed yr Oen, a' ‡ gorchvy-
thrwy geir y testolaeth hwynt, ac ny charasant y bowyd gesont
hed ‡at marw. ‡ angeu
12 Am hyny, llawenhewch, y nefoedd, a'r sawl
*ydynt trigadwy yndynt hwy. Gwae yr rrei ydynt * 'sy, ydych
trigadwy yn y ddayar, a'r mor: cans y ‡cythrel y * 'sy, ydych
ddiscynoedd attoch chwi, yr hwn y sydd a llid mawr ‡ *diavol*
gantho, herwydd gwybod nad ydiw y amser ef ond
byrr.
13 A' phan gwelas y ddreic y vwrw yr ddayar,

* escorodd ar y gwr-ryw
ymlid y wnaeth ef y wreic y * ddygoedd y mab yr
byd.
14 A dwy adein eryr mawr y rroed yr wreic, yddi
† y hedeo ‡ hedfan yr diffeth, * yddy lle, ddys yny magi hi dros
* yw amser, ac amseroedd, ac hanner amser, rrac wyneb y
sarph.
15 Ar sarph y vwroedd oe safn allan ar ol y wreic
* llifeiriant ddwr mal * llif*ddvvr*, ar veder cael y dwyn hi ffwrdd
gan y llif*ddvvr*.
‡ helpioedd 16 A'r ddayar y ‡ cynorthwyoedd y wreic, ar * tir
* ddaiar agoroedd ei geneu, ac y lyngcoedd y llif*ddvvr*, yr hwn
y vwroedd y ddreic allan oe safn.
‡ wrth 17 A' llidio a oruc y ddreic ‡ yn erbyn y wreic, a'
myned y wnaeth ef y rryfely yn erbyn gweddillion y
hilogaeth hi, yrrein ydynt yn cadw gorchmyney Dyw,
ac ysydd a thystolaeth Iesu Christ ganthynt.
* dyvot, y veisdon 18 Ac mi sefeis ar * draethey mor.

Pen. xiij.

1, 8. Y bestvil yn twyllo yr ei argyoeddus, 2. 4. 12. Ac y gadarnheir gan vestvil arall. 17 Braint not y bestvil.

* vestvil
‡ codi
AC mi weleis * enifel yn ‡ cwny or mor, a' seith
pen gantho, a dec corn, ac ar y gyrn ef dec
* cabl, sen, divenw coron, ac ar y beney ef enw * dirmigedic.
2 Ar ‡ enifel rhwn y weleis i, oedd debic y lewpard,
‡ vestvil ae draed yn debic y *draed* arth, ae safn yn debic y safn
llew: ar dreic y rroedd yddo ef y 'allu ae eisteddle, ac
awdyrdod mawr.
* ladd, archolli 3 Ac mi weleis vn oe beney ef mal gwedy * las yn
‡ archoll, weli varw, ae ‡ glwyf marfol ef y iachawd, ar'holl vyd y
* yddilynoedd yr bestvil rryfeddoedd, * *ac* aeth yn ol yr enifel.
4 Ac hwy dddolasant y ddreic yr hwn ‡ rroedd gallu
‡ roes yr enifel, ac addolasant yr enifel, dan dwedyd, Pwy
ysydd debic yr enifel, pwy ddychryn rryfely ac ef?
5 A' geney y rroed yddo ef, y ddwedyd mawr eyriey,
* chableu a ‡ dirmygon, a' gallu yrroed yddo ef, y * weithio doy
‡ *farere*. i. wneuthur vis a' deigen.
6 Ac ef agoroedd y eney mewn dirmic yn erbyn
* gablu Dyw, y * ddirmygy y Enw ef, ae ‡ dabernacl, ar rey
‡ dyle trigadwy yny nef.
7 A'rroi y wneythpwyd yddo ef rryfely ar Sainct ac
* gorchfygy y * gortrechy y hwynt, a' gallu y rroed yddo ef ar bob
cenedl ac ieith, a' nasion.
‡ drigiolion. 8 A' holl ‡ breswylwyr y ddayar, y addolasont ef,

yrrein nad yw y henwey yn escrifenedic mewn Llyfr y
bowyd yr Oen, yr hwn y las er dechreyad y y * bud. * byd
9 Y sydd a chlyst gantho, gwrandawed.
10 A's ‡ tywys neb y gaethiwed, efo eiff y gathiwed : ‡ dwo, arwein
as lladd neb a chleddey, * a chleddey y lleddir : ‡ llyma'r * dir yw iddo
goddefeint, a' ffydd y Sainct. gael ei ladd
‡ hyn
11 Ac mi edrycheis ar enifel arall yn * cwny or * escen, codi
ddayar, a doy corn oedd ‡ gantho yn debic yr Oen, ond ‡ iddo
yn dwedyd yn debic yr dreic.
12 Ac ef y wnaeth cwbl ar allei yr enifel cynta
wneythyr * oe vlaen, ac ef y wnaeth yr ddayar, ar rrey * ger ei vron
oyddent yn drygadwy yndi, y addoli yr enifel cynta,
‡ clwyf marolaythys yr hwn, y iachawd. ‡ archoll ang-
13 Ac ef y wnaeth rryfeddodey mawr, ac y baroedd euol
can y ddiscyn or nef yr ddayar, yn golwc y dynion.
14 Ac ef a dwyllawdd ‡ ddeiled y ddaiar gan yr ‡ breswylwyr,
arwyddion, yrrei y oddefwyd yddo ef y gwneythyr gair gyfaneddwyr,
bron yr enifel, dan ddwedyd wrthynt hwy y sawl drigiolion
oeyddent yn drigadwy ar y ddayar, * am yddynt * bot
wneythyr ddelw yr enifel, yr hwn y ‡ glwyfwd a ‡ gavodd
chleddey, ac y vy vyw. archoll gan y
cleddyf
15 A' goddef y wneythpwyd yddo ef rroi * anadl y * yspryt
ddelw'r enifel, mal y galley ddelw'r enifel ddwedyd, a'
pheri lladd cynifer *vn* nad addoley ddelwr enifel.
16 Ac ef y wnaeth y bawb, bychein a' a mawr,
cyfoethoc*ion* a thlawd*ion* rryddion a chaethion, y dderbyn
nod yny dwylaw dehey ney yny talceni,
17 Ac na allei neb na phryny na gwerthy, ond * y * hwn, sawl
gymerth yr nod, ney enw'r enifel, ney rrif y enw ef. oedd arno
18 Ll'yma ddoethinep. * Y sawl ysydd synhwyrys, * yr hwn
cyfrifed rrif yr enifel: can ys rrif duyn ydiw, ae rif ‡ dyn
ydiw chwechant, a' chwech a' thrigen,

Pen. xiiij.

1 Rhagorawl compeini yr Oen. 6 Vn Angel yn menegi yr Euangel,
8 Vn arall yn menegi am gwymp Babylon, 9 A'r trydydd yn
rhybuddio * ffo rhac y bestvil. 13 Am ddedwyddit y sawl 'sy yn * *cilo*
meirw yn yr Arglwydd. 18 Am gynayaf yr Arglwydd.

AC mi edrycheis, a' syna, Oen yn sefyll ar vynydd
Sion, a gyd ac ef pedeir mil a seith vgen mil,
gan vod enw y dad ef yn escrifenedic yny talceni
hwynt.
2 Ac mi glyweis lleis or nef, mal lleis llawer o ddyfr-

oedd, ac mal lleis *twrwf mawr: ac mi glyweis lleis
telynorion yn cany ar y telyney.
3 Ac hwy ganyssont mal caniat newydd gair bron y
trwn, a chair bron y pedwar enifel, ar henafied, ac
ny allei ‡vn-duyn dyscu y caniat hwnw, ond y
pedeir mil a'r seith vgein mil, y rrein y *brynwyd or
ddayar.
4 Yrrein ydynt y ‡gwyr ar nyd halogwyt *a
gwragedd: can ys ‡gweryfon ynt: *yrrein y ddi-
lynant yr Oen pa le bynac yr eiff: yrrein y brynwyd
oddiwrth y dynion, yn ‡ffrwyth cynta y Ddyw ac ir Oen:
5 Ac ny chafad twyll yn y geneye hwynt: can ys y
maent heb *gyffeith gair bron trwn Dyw.
6 ¶ Ac mi weleis Angel arall yn hedfan *trwy ganol
y nef, ac Euengel tragywydd gantho, y y bregethy yr
rrei oeddent trigadwy ar y ddayar, ac y bob nasion, a'
chenedlaeth, ‡ac ieith, a' phobl,
7 Dan dwedyd a lleis ywchel, Ofnywch Ddyw, a'
rrowch *anrrydedd yddo ef: can ys, awr y varn ef y
ddoyth: ac addolwch yr hwn y wnaeth nef a ‡llawr,
a'r mor, a' ffynhoney y dyfroed.
8 Ac angel arall y ddilynoedd, dan ddwedyd, E
syrthiodd, e syrthiodd, Babylon y *gaer vawr *honno:*
can ys hi y wnaeth yr holl nasioney yfed o win ‡digof-
eint y *godineb hi.
6 ¶ A'r trydedd Angel y dilynoedd hwynt, dan
ddwedyd a lleis *mawr, Od addola ‡vn duyn yr
*enifel ae ddelw ef, ac erbyno y nod ef yny dalcen,
ney yn y law,
10 Hwnw y yf o win digoveint Dyw, yr hwn y
‡gymysgwd, o win pur *mewn phiol y ddigoveint ef,
ac ef y boenyr mewn tan a brymstan yn golwc yr
Angylion santaidd, ac yngolwc yr Oen.
11 A' mwg y poynedigeth hwynt y ‡ddrycha yn
dragywydd: ac ny chant orffwysfa na dydd na nos,
yrrein y addolant yr enifel, ae ddelw ef, a phwy bynac
y dderbyno *print y enw ef.
12 Llyma ‡goddefeint y Seint: ll'ym'a r rrei y
gadwant gorchmyney Dyw, a' ffydd Iesu.
13 Ac mi glyweis lleis or nef, yn dwedyd wrthysi,
Escrifena, Bendigedic ydynt y meyrw, yrrein ydynt
rrac llaw yn meyrw *yn yr Arglwydd. Velly y ddwed
yr ysbryd: can ys hwy y orffwyssant oddiwrth y ‡llafyr,
ae gweithredoedd y dilyn hwynt.

* taran
‡ neb
* brynesit
‡ sawl
* can, wrth
‡ morynion, diweir
* yr ol
‡ vlaenffrwth
‡ *Gr. amoomoi.* *i.* yn ddi vryoh, yn ddi van, yn ddinam, ddivei
‡ thavod
* 'ogoniant
* dayar
* dinas
‡ llid
* ffornigrwydd
* uwchel
‡ nep
* bestvil
‡ dwallwd
* ynghwpa ynghwpan
‡ escen, ddring
* *Gr. charagma,* lluniedigeth
* anmyned, ymaros
‡ er mwyn, ymplait-
‡ trafayl

14 ¶ Ac mi edricheis, a' syna, wybren wen, ac ar yr
wybren vn yn eiste yn debic y Mab y duyn, ac ar y
ben coron aur, ac yn y law cryman llym.
15 Ac Angel arall y ddoyth allan or deml, dan lefen
a lleis ywchel wrth yr vn oedd yn eiste*dd* ar yr wybren
*Bwrw y mewn dy gryman a med*a:* can ys amser
medi y ddeyth: am vod cyn*h*ayaf y ddayar yn ayddfed.
16 A'r vn oedd o eiste*dd* ar yr wybren, y vwroedd y
gryman ar y ddayar, a'r ddayar y vedwyd.
17 Ac Angel arall y ddeith allan or dem'l, yr hwn
ysydd yny nef, a' chanto hefyd cryman llym.
18 Ac Angel arall y ddeith allan oddiwrth yr allor,
yr hwn oedd a gallu gantho ar y tan, ac y lefoedd a
lleis ywchel ar yr vn oedd ar cryman llym gantho, gan
ddywedyd, Bwrw y mewn dy gryman llym, a' chascl*a*
vagadey gwinllan y ddayar: cans y maent y grawn hi
yn ayddfed.
19 Ar Angel y vwroedd y gryman llym ar y ddayar,
ac y doroedd y lawr gwinwydd gwinllan y ddayar, ac
y bwroedd hwynt y ‡gerwin gwin vawr digofent Dyw.
20 a *phres gwin y ‡gwascwyd allan or *gaer, a
gwaed y ddeith allan or pres-y gwin ‡cyfiwch a
ffrwyney y meirch *cyd ac vncant ar bymthec o gefnei
o dir.

Yr Epistol ar ddydd y Meibion gwirion

* Dod

‡ bwll
* phwll, gwasofa
‡ sathrwyt
* dinas
‡ hyd
* rhyd mil a' chwechant stad.

Pen. xv.

1 Saith Angel a' chanthynt saith y pla dywethaf. 3 Caniat yr ei a orchvygasont y bestvil. 7 Y saith phiolae yn llawn o ddigofein Dyw.

AC mi weleis arwydd arall mawr yn y nef a' rryfedd,
seith Angel a chantynt y seyth pla diwetha: cans
trwyddynt hwy llid Dyw y gyflawnwyd.
2 Ac mi weleis mal *by bei* mor gwydrol, gwedy y
gymysgy a than ar sawl y gawsant y llaw 'n ycha ar
yr *enifel, ae ddelw, ac ar y nod, ac ar rrif y enw ef,
yn sefyll ‡ar 'lan] y mor gwydrol, a thelyney Dyw
ganthynt.
3 Ac hwy ganasant ganiat Moysen gwasanaethwr
Dyw, a chaniat yr Oen, dan ddwedyd, Mawr, a 'rryfedd
ydynt dy weithredoedd, Arglwydd Ddyw hollallyawc:
cyfiawn a' chywir *ynt* dy ffyrdd, Brenin y Seint.
4 Pwy nath ofna di Arglwydd, a gogoniantu dy
Enw? cans ti yn unic wyd santeidd, ar holl nasioney
y ddont ac addolant gair dy vron *di:* cans dy *varney
di ydynt cohoyddys.

* bestvil
‡ wrth

* vrodieu

5 Ac yn ol hynn my edrycheis, a' syna, yrydoedd
‡ llueat, tent, tyley
tem'l ‡Tabernacl y tustolaeth yn agored yn y nef.
6 A'r seith Angel y ddeythont allan or dem'l, yrrein
oeddent ar seith pla ganthynt, ae dillad oedd llien
* claer, dysclaer
pur *gloyw, ac wedy ymwregysu ynghylch y broney a
gwregysey aur.
7 Ac vn o'r pedwar enifel y roedd yr seith Angel
‡ ddicter, llid, soriant
seith phiol aur yn llawn o *ddigovent Dyw, yr hwn y
* oes oesoedd
sydd yn byw yn *dragywydd.
8 Ac yrydoedd y demel yn llawn o vwg gogoniant
Dyw ae allu, ac ny doedd neb yn abyl y vyned y mewn
yr demel, hed yn darfod gyflewni seith pla y seith
Angel.

Pen. xvj.

1 Yr Angelon yn tywallt ei phiolae yn llawn digofeint. 6 A' pha plae
'sy yn dyvot o hyny. 15 Rybudd y ymochelyd a' gwilied.

AC mi glyweis lleis mawr *allan* o'r deml, yn dwedyd
* y fford
wrth yr seith Angel, Ewch *ffwrdd, a' thywell-
wch allan seith phiol digovent Dyw ar y ddayar.
2 Ar cynta aeth ac y dywalloedd y phiol ar y ddaiar:
‡ *homines* dynion
a' chornwyd drwc a' dolyrys y gwympoedd ar y ‡gwyr
'oedd a nod yr enifel arnynt, ac ar y rrei y addolsant y
ddelw ef.
3 Ar eil Angel y dowalloedd y phiol ar y mor, ac ef
* ceilan
aeth mal gwaed *duyn-*vvedi*-marw, a' phob peth byw
yny mor y vy varw.
4 A'r trydedd Angel y dwaloedd y phiol *allan* ar
yr avonydd a' ffynoneyr dyfroedd, ac hwy aethont yn
waed.
5 Ac mi glyweis angel y dyfroedd yn dwedyd, Ar-
glwydd, Yr wyd yn gyfiawn, yr Hwn wyd, ac yr Hwn
* yt
y vyost, a' sancteidd, achos *yd varny y pethey ‡yma.
‡ hynn
6 Cans hwy gollasant *g*waed y Seint, a' phroffwydi,
ac am hyny ti y rroddeist yddynt *g*waed y yfed: cans
teilwng yddynt *y hynny*.
* allawr
7 Ac mi glyweis arall or *Cysegr yn dwedyd, Iey,
Arglwydd Ddyw hollallyawc, cywir a' chyfiawn ydynt
dy varney di
* *Gr. caymatisai. i.* poethi
8 A'r pedwerydd Angel y dwalloedd *allan* ei phiol
* *cauma. i.* poethder.
ar yr haul a gallu y rroed yddo y *poeni dynion trwy
wres tan,
‡ gablent, ddivenwasant
9 A'r dynion y aent yn boeth can *wres mawr, ac
* ys ydd
y ‡ddwedasant ddrwc am enw Dyw, *oedd a medd-

iant gantho ar y plae hyn, ac ny ‡chymersont eteyf- ‡ ddaethant i'r
eirwch y rroi gogoniant ‡yddaw. iawn
10 A'r pymed Angel y dwalloedd y phiol allan ar * 'sef y Dduw
eisteddle yr ‡enifel, ae deirnas ef aeth yn dywyll, a' ‡ bestfil
chnoi y wneythont y tafodey gan *ddolyr, * 'ovid
11 A' ‡difrio y wneythont Dyw or nef gan y *poenae, ‡ chablu
a chan y cornwydon, ac ny chymersant eteifeyrwch am * dolyriey
y gweithredoedd.
12 A'r chweched Angel y dywalloedd *allan* y phiol
ar yr afon vawr Euphrates, ‡a'r dwr o honi y sych- ‡ ai dwr hi
oedd y vyny*dd*, mal y gellid parottoi ffordd Bren-
inoedd y Dwyren.
13 Ac mi weleis tri ysbryd aflan yn debic y *ffrog- * lyffaint
aed, yn dyfod allan o eney'r dreic, ac allan o eneyr
‡enifel, ac allan o eney'r proffwydi ffeilston. ‡ bestfil
14 Canys ysbrydion cythreyled ydynt, yn gwneythyr
gwrthiey, y vynd at Vrenhinoedd y ddayar, a'r holl
vyd, y cascly hwynt y ryfel y dydd mawr hwnw *y *bie* * *yddo*
Dyw hollalluawc.
15 Syna, yr wyf yn dyfod mal lleidyr, Bendigedic
ywr vn y wilio ac y gatwo y dillad, rrac yddo rrodio yn
‡hoeth, a rrac gweled y *vrynti, ‡ noeth
16 Ac hwy ymgynyllasant ynghyd y le y elwir yny'r * gwilydd
Ebryw, Arma-gedon.
17 ¶ A'r seithfed Angel y dwalloedd *allan* y phiol
ir *awyr: a 'lleis ywchel y ddeyth allan o deml y nef * wybr
oddiwrth yr eisteddle, yn dwedyd, Ef y ‡dderfy. ‡ dderyw,
18 Ac yr oedd lleisiey a thraney, a' mellt ac yroedd ddarvu
crynfa vawr y ddayar, cyfryw na by er pen *mae dynion * vu
ar y ddayar, crynfa'r ddayar cyment.
19 A' rrany y wneithpwyd y *gaer vawr yn deir * dinas
ran, a' syrthio wneithont ceyrydd y nasioney: a' Ba-
bylon vawr y ddeyth mewn cof gair bron Dyw, y rroi
yddi cwppa*n* gwin ‡digofeint y lid ef. ‡ baar
20 A' phob *ynys y ffoedd *ymaith*, ac ny chad *cvvrdd* * glennydd
ar ‡mynydde. ‡ cessair
21 A chwympo y wnaith cenllys mawr, mal *pwyse, * talentae
or nef ar y dynion, a'r dynion y ‡rregasant Ddyw, am ‡ gablasont
plaae yr cenllys: can ys mawr *anianol oedd y phla *hi*. * dros ben

Pen. xvij.

3 Yscythrad y putain vawr. 8 Hei phechodae a'i phonedigeh. 14 Goruchafieth yr Oen.

AC vn o seith Angel oedd ar seith phiol gantho
‡ Debre, Degle y ddoeth, ac ymchwedleyoedd a mi, dan ddwed-
* ddihayreb yd wrthyf, Dyre*d*: mi ddangosaf ytti ddamnedig-
‡ thrgianwyr eth y butten * vawr ysydd yn eiste*dd* ar lawer o ddyfr-
oedd,
2 Gyda'r hon y mae brenhinoedd y ddayar gweddy
‡ ar win godineby a deiled y ddayar gwedy meddwi ‡ a gwin y
godineb hi.
3 Ac ef ymdygoedd yn yr ysbryd yr diffeith, ac mi
* vestvil weleis *g*wreic yn eiste*dd* ar * enifel vn lliw ar scarlla,
‡ ac yscarlat yn llawn o enwey * enllibiys, a seith pen gantho a
* cablae dec corn.
‡ purpur 4 Agwisc y wreic oedd ‡ pwrpwl a' scarlla, a goreyred
ac aur, a mein gwerthfor, a' pherle, a chwppa*n* aur
* ffieidd betheu oedd ganthi yny llaw, yn llawn o ‡ wrthweyneb a * brynti
* aflendit y godineb hi.
5 Ac yny thalcen yrydoedd enw yn escrifenedic,
Dirgelwch, Babylon vawr, mam pytteindra, a gwrth-
weynebe yr ddayar.
6 Ac mi weleis y wreic yn veddw gan waed y Seint,
a' chan waed Merthyron Iesu: a' phan y gweleis hi, mi
‡ yn aruthrol, rryveddeis * a' rryvedd mawr:
yn ddirvawr 7 Ar angel y ddwad wrthyf, Pa ham yrwydd yn
* bestfil rryfeddu? mi dangosaf yt ddirgelwch y wreic, a'r * enifel
ysydd yny dwyn hi, yr hwn ysydd a seith pen gantho, a
dec corn.
* y bestfil 8 * Yr enifel y weleist, y vu, ac nid ydiw, ac ef y
* gyfergoll ddaw y vyny*dd* or pwll heb waylod, ac ef eiff y * ddi-
golledigeth 'nystraeth, a' deiled y ddayar, y rryfeddant (enwey y
rrein nyd ynt yn escrivennedic mewn Llyfr y bowyd er
dechrey'r bud) pan edrychant ar yr enifel yr hwn
ydoedd, ac nyd ydiw, ac eto y mae.
9 Ll'yma'r meddwl *ys ydd* a doethinep gantho. Y
seith pen seith mynydd ydynt, ac yrrein ymaer wreic
yn eiste, ymaent hevyd yn seith Brenin.
10 Pymp y syrthioedd ac vn ysydd, ac arall ysydd
heb ddyfod etto: a' phan y ddel *ef*, rreid yddo parhay
ychydic o amser.
* bestfil 11 Ar * enifel yr hwn y ‡ vu, ac nyd ydiw ys efe
‡ *erat. i.* oedd ywr wythfed, ac y mae yn vn or seith, ac ef eiff y
ddinystraeth.
12 A'r dec corn y weleist, dec Brenin ydynt, yrrein
ny chawsont etto vrenhiniaeth, ond hwy gant *g*allu mal
Brenhinoedd mewn vn awr gydar enifel.

13 Yrrein ysydd ar vn meddwl ganthynt, ac hwy
rroddant ey gallu, ae awdurdod ‡yr enifel. * i'r bestfil
14 Yrrein y ymladdant ar Oen, a'r Oen a gorchfyga
hwynt: cans ef ydiw Arglwydd arglwyddi, a Brenin
brenhinoedd, a'r rrey ysydd ar y *rran ef, ‡hwy a ‡ du, blaid
elwid ac y ddetholwyd, a' ffyddlawn ynt. ‡ galwedigion ac etholedigion a' ffyddlolon-ion
15 Ac ef y ddwad wrchyf, Y dyfroedd y weleist, lle
mae'r bytten yn eiste, pobl ydynt, a' thyrfae, a nasioney
ac *ieithioedd. * tavodeu
16 A'r dec corn y weleist ti ar yr enifel, yrrei ydynt
y gasha y buttein, ac y gwna hi yn vnic ac yn ‡hoeth, ‡ noeth
ac hwy y vwyttant y chig, ac y llosgant hi a than.
17 Cans Dyw *rroedd yny caloney y gyflawni y * a roes, a ddodoedd
ewyllys ef, ac y wneithur trwy *gyf*vndeb, ac y roi y
teirnas yr enifel, hed yn gyflewnir 'eiriey Dyw.
18 A'r wreic y weleist, y ‡gaer vawr idiw, yr hon y ‡ dinas
sydd yn teirnasu ar Brenhinoedd y ddayar.

Pen. xviij.

3. 9 Bot *cariadae y byt yn dristion am gwymp y putein o Babylon. * *yr ei sy yn caru'r byt*
4 Rhybudd y bopul Ddew y gilio allan oi ‡ehyvoeth hi, 20 Eithyr yr ‡ *arglwyddieth*
ei 'sydd o Ddew, ysydd ac achos yddynt y lawenechu am y dinistr hi.

AC yn ol hyn, mi weleis Angel *arall* yn *dyfod y * descen
lawr or nef, a' gallu mawr ganto, a ‡goleyo wnaeth ‡ llewychu
y ddayar gan y 'ogoniant ef.
2 A llefen y wnaeth ef yn *rrymys a lleis ywchel, * gadarn, gryf, groch
dan ddwedyd, ‡E syrthioedd, ef syrthioedd, Babylon y ‡ Neur
gaer vawr *hono*, ac *y mae hi yn ‡drig*ad*le yr cy- * hi aeth.
threiled, a' chadwraeth pob ysbryd aflan, a *nyth pob ‡ drigfan
ederyn aflan ‡cas. * *custodia* cadwrieth
3 Cans yr holl nasioney y yfasont o win digofent ‡ a dygasoc
y godineb hi, a Brenhinoedd y ddayar y wneythont
odineb *ynghyd* a hi, a marsiantwyr y ddayar eithont
yn gyfothog*ion* gan amylder y moythe hi.
4 Ac mi glyweis lleis arall o'r nef yn dwedyd,
Ewch allan o *hi vympobl, rrac ywch vod yn gygyf- * hanei
ranawl oe phechodey, ac rrac ywch ‡dderbyn *gyfran* ‡ ney cael
oe phlae hi.
5 Can ys y phechodey hi y ddeythont y vyny*dd* hed
y nef, a' Dyw y gofioedd y enwiredd hi.
6 *Telwch yddi mal p taloedd hi y chwi, a' rrowch * Gobrwywch hi mal y gobrwyoedd hi chwi
yddi yn *ddoy* ddybl ie yn ol y gweithredoedd hi: *ac* yny
cwppa*n* y lanwoedd hi y chwi, llenwch yddi hi ‡y *ddoy*
ddybllic. ‡ ddau cymeint

7 Yn gymeint ac y gogonianoedd hi y hun, ac byw
mewn moythe, *yn* yr vn *modd rrowch yddi poen a
‡thrymder: cans y mae hi yn dwedyd yny chalon, yr
wyf yn eiste yn vrenhines, ac y nyd wyf yn weddw,
ac ny welaf dim *wylofent:
8 Am hyny yn yr vn dydd y ddaw y phlae hi, *'sef*
myrfolaeth, a thristwch, a' newyn, a' hi losgir a than:
cans cadarn ydywr Arglwydd Ddyw, yr hwn y
‡barna hi.
9 A' brenhinoedd y ddayar y *ochant amdeni, ac
y cwynant hi, y rrein y wneithont godineb, ac y vuont
byw yn voythys ynghyd a hi, pan gwelant mwg ‡y
*thanllwyth hi,
10 Ac hwy safant ymhell oddiwrthi gan ofn y phoen
hi, dan ddwedyd, Gwae *ni*, gwae *ni*, y gaer vawr *hono*
Babylon, y gaer gadarn: can ys mewn vn awr y
ddoeth dy varn *di*.
11 A' marsiantwyr y ddayar y wylant ac y cwynant
*ddywch y phen: can ys ny does neb yn prymy y
*g*war hwy ‡mwy *navvr*.
12 Marsiandiaeth o aur ac arian, a' maen gwerth-
fawr, a pherle, a' ‡llicin-mein, a' phwrpul, a' sidan, ac
scarlla, a phop rryw o goed **thyin*, ac o bob llestr o
‡ascwrn morfil, a' phob llestr o *goed gwerthvawrocaf,
ac o ‡bres, ac o hayarn, ac o *vaen* *mynor,
13 Ac o *sinamon, ac erogley, ac *ireyd a' ‡ffran-
kynsens, a' gwin, ac *olew, a ‡chan man, a' gwenith,
ac *enifeilied, a' defeid, a' ‡chyphyle, a' siaredey, a
gwasnaethwyr, ac eneidiey dynion.
14 (A'r avaley y drachwenychoedd dy eneid *ti*,
ymadawsant a thi, ar holl pethey *breision a gwychion
aethant ffwrdd oddiwrthit, ac ny chey *gyhvvrdd* ac
hwynt mwya*ch*)
15 Marsiantwyr y pethey hyn yrrein ymgofoythog-
asant, y safant ymhell oddiwrthi hi, rrac ofn y phoyn
hi, yn wylo ac yn ochein,
16 Ac yn dwedyd, *Gwae *ni*, gwae *ni*, y gaer vawr
hono, y ddillattaw*y*d mewn llicin mein, a' phwrpul, ac
‡scarlla, a' chwedy goreuro ac aur, a maen gwerthfawr
a pherleu:
17 Cans mewn vn awr y cyfoeth *mawr y ddiffeith-
‡oedd. A' phob **llong*lywydd, ar holl pobl ysydd yn
‡occopio llongey, ar llongwyr, ar sawl bynac ydynt yn
trafaylu ar y mor, y safant ymhell,
18 Ac y lefant, pan *g*welant mwg y *thanllwyth

* veint
‡ thristwch, girad
* 'alar, cwynvan, cwynofain
‡ damna
* wylau
‡ chenneu, llosciat, phothiat
* Och och
* uch
‡ rrac llaw
‡ *byssi*
* scarlet
‡ Gr. *clephantinon* .i. ddaint yr elephant
* bren
‡ elydn
* *marmore*
* canel
* wylment
‡ thus
* oyl, yyl
‡ pheillied, fflwr
* yscrublieit
‡ meirch
* tewion
Gr. lampra. i. claer, dysclaer, rhagorawl
* Och, Wban
‡ scarlat
* cymeint
‡-iwyt, aeth yn ddiffaith
* perchenlong
‡ trino
* chenneu, phoethfa

hi, dan ddwedyd, Pa'ry *gaer oedd* debic yr gaer vawr
hon?
19 Ac wy vwrant ‡ddwst ar y penney, ac y lefant ‡lwch
dan wylo, ac ochein a dwedyd, Gwae, gwae, y gaer
vawr, yn yr hon y cyvothogwyt oedd a llongey gan-
tynt ar y mor, trwy y *chost hi: cans mewn vn awr * *Gr. timiotes. i.* gwerth,
hi ddiffeithwyd. gwerthfawredd
20 Y nef, llawenha arnei, ar ebostolion sancteidd, a'r
prophwydi: cans Dyw ‡y roedd ych barn chwi erni. ‡ a roes, 'sef ych dialodd
21 Ac yno vn Angel cadarn y *gwnoedd maen * gymerth, gododd vaen
megis maen melin, ac y bwroedd yr mor, dan ddwedyd,
Ar ‡vath rrym *hyn* y bwrir y gaer vawr Babylon, ac ‡ wth, yrr
ny cheir hi mwya*ch*.
22 Ac ny chlywir, yno ti mwy lleis telynorion, a'
*chantoried, a' phibyddion, a' thrwmpedyddion, ac ny * cherddorion
‡chyhwrddir ac vn creftwr, pa grefft bynac vo ynoti ‡ cheffir
mwy, ac ny chlywir *lleis maen melin ynoti mwy. * twrwf, sain
23 Ac ny welir *'oleyni canwyll ynoti mwy: ac ny * llever, llewych, 'oleuad
chlywir lleis priodasvab a phriodasverch ynot i mwy:
can ys dy varsiandwyr *di* oeddent *bendevigion y * wyr mawr
dddayar: ac ath ‡cyfareddion y twyllwyd yr holl ‡ rinie, swyn-ion, sybelden-weith, wiscrefft
nasioney.
24 Ac yndy hi y ‡gafad *cyvvrdd* a gwaed y proff- ‡ caffat
wydi, a'r Seint, a phawb ar y las *yny ddayar. * ar

Pen. xix.

1 Roi moliant y Ddew am varnu 'r putein, ac am ddial gwaed ei weision. 10 Ny vynn yr Angel ei addoli. 17 * Galw 'r ehediait a'r adar i'r lladdfa.

AC yn ol hyn, mi glyweis lleis *ywchel gan dyrva * mawr
vawr yny nef, yn dwedyd, *Hallelu-iah*, iechyd a'
gogoniant, ac anrrydedd, a' gallu *y vo* yr Arglwydd yn
Dyw *ni*.
2 Cans cywir a' chyfiawn ydynt y varney ef: cans
ef y varnoedd y byttein vawr, yr hon y lygroedd y
ddayar ae godineb, ac y ddialoedd gwaed y weison y
gollwyd gan y llaw hi.
3 Ac eilwaith hwy ddwedasant, *Hallelu-iah:* ac y
mwg hi y ‡drychafoedd yn dragywydd. ‡ escennodd godoedd
4 Ar pedwar arygen o henafied, ar pedwar enifel y
syrthiasant *y lawr*, ac addolasant Ddyw, oedd yn eiste*dd*
ar yr eisteddle, dan ddwedyd, Amen, Hallelu-ia*h:*
5 A' lleis y ddoeth allan o'r eisteddle, yn dwedyd,

Molianwch y*n* Dyw ni, y holl weision, ar rrei ydych
yny ofni ef bychein a' mawr*ion*.
6 Ac mi glyweis lleis mal tyrva vawr, a' mal lleis
llawer o ddyfroedd, ac mal lleis t*a*raney cedyrn, yn
dwedyd Hallelu-ia*h*: can ys *yn* Arglwydd Ddyw holl-
alluawc a deyrnasoedd.
7 Gwnawn yn llawen a llawenychwn, a 'rroddwn
*g*ogoniant yddo ef: achos dyfod priodas yr Oen, ae
wreic ef y ymbarattoedd.
8 A' chanattay y wneithpwyd yddi, ymwisco a
* bysso *llien-mein ‡pur a' dysclaer: can ys y llien-mein
‡ 'lan ydiw cyfiawnder y Saint.
9 Ac ef y ddwad wrthyf, Esgrivenna, Bendigedic
* swper ynt y rrei y elwyr y *wledd priodas yr Oen. Ac ef y
ddwad wrthyf, Y geiriey hyn y Ddyw ydynt *gy*wir.
10 Ac mi syrtheis gair bron y draed ef, y addoli ef:
* ymogel, ymochel, gogel. ac ef y ddwad wrthyf, *Gwyl rrac gwneythur hynny:
yr wyfi yn gydwasnacthwr a thi, ac *vn* oth vrodyr,
ysydd gantynt testolaeth *y* Iesu, addola Ddyw: can ys
tustolaeth *y* Iesu ydiw ysbryd y bryffodolaeth.
11 Ac mi weleis y nef yn agored, a' syna march
gwyn, ar vn y cisteddoedd arno, y elwid, Fyddlawn a'
chowir, ac y mae ef yn barny ac yn ymladd yn gyf-
iawn*der*.
‡ am 12 Ae lygeid ef oeddent mal fflam dan, ac ‡ar y
* daleithieu ben ef oeddent llawer o *goraney: ac yr ydoedd
‡ wyddiat gantho enw yn escrivenedic, yr hwn ny ‡adnaby neb
ond ef y hun.
‡ throchi 13 Ac ef y ddillattawd a gwisc gwedy ‡taro mewn
gwaed, ae enw ef y elwir GAIR DYW.
14 A'r llyedd*wyr* oeddent yny nef, y ddilinasont ef
ar veirch gwnion, gwedy ymwisco a llien-mein gwyn
‡ a phur ‡glan
15 Ac oy eney ef yr aeth allan cleddey llym, y
* y ladd *daro ac ef, yr ‡cenedloedd: can ys ef y rriola hwynt
* oans, o bleit, a gwialen hayarn, *ac ef yw yr hwn y sydd yn sathry
* pwll gwin, y winfa y ‡winwasc *ddigofent, a' llid Dyw hollalluawc.
‡ cynddaredd 16 Ac y mae gantho ‡yny wisc, ac ar y vorddwyd
* ar enw escrivenedic, BRENIN Y BRENHIN-
OEDD, AC ARGLWYDD YR ARGLWYDDI.
17 Ac mi weleis Angel yn sefyll yny'r haul, ac yn
llefen a lleis ywchel, dan ddwedyd wrth yr holl adar
* hedfan oeddent yn *hedec trwy ganol y nef, Dowch, ac ym-
gynyllwch ynghyd at ‡swper y Dyw mawr,

18 Mal y galloch vwytta cig Brenhinoedd, a' chig
pen captenied, a chig *gwyr* cedyrn a' chig meirch, ar
rrei ydynt yn eiste arnynt, a chig *gwyr* rryddion a'r
ceithon, a' bychein a' mawr*ion*.
16 Ac mi weleis *yr enifel, a brenhinoedd y ddayar, *bwystvil
ae rryfelwyr gwedy ymgynyll ynghyd y ryfely yny
erbyn ef, oedd yn eiste ar y march ac yn erbyn y
vilwyr.
20 Ond yr ‡enifel y ddalwyd, ar proffwyd falst ‡bestfil
ynghyd ac ef yr hwn y wnaeth *g*wrthiey *g*air y vron
ef, trwyr rrein y siomoedd ef hwynt y dderbynasant
nod ‡yr enifel, ar rrei addolasant y ddelw ef, Y ddoy ‡y bestfil
*yma y vwriwyd yn vyw yr pwll tan yn llosgi a *hyn
brymstan.
21 A' relyw y las a chleddey'r vn ys ydd yn eiste*dd*
ar y march, yr hwn *gleddey* 'sy yn dyvot allan oe eney,
ar holl adar y lenwid yn llawn oe cic *hvvy*.

Pen. xx.

2 Bot Satan yn rhwym dros dalm o amser, 7 Ac wedi ei ellwng yn rhydd, yn poeni yr Eccles yn athrwm. 10, 14 Ac yn ol hyny barnu'r byd, y vwrw ef a'r ei y' ddaw ir pwll tan.

AC mi weleis Angel yn discin or nef, a' chanto
*agoriad y pwll heb waylod, a' chadwyn vawr *allwydd
yny law.
2 Ac ef y ddalioedd y ddreic yr hen sarff *hono*, yr
hwn ydiw'r ‡cythrel a Satan, ac y rrwymoedd ef *dros* ‡diavol
vil o vlynyddoedd,
3 Ac y bwrioedd ef yr pwll heb waylod, ac y goar-
chaeodd ef ac y seloedd *y drws* arno, megis na alley
siomi 'r bobl mwy*ach*, nes cyflewni 'r mil o vlynyddey:
can ys yn ol hyny rreid yw y ollwng ef dros ychydic ‡o ‡enbyd
amser.
4 Ac mi weleis eisteddleoedd: ac hwy eisteddasant
arnynt, a' barn y rroed yddynt hwy, ac *mi weleis*
eneidiey y rrei y *dorrwyd y peney am dystolaeth *las
Iesu, ac am eir Dyw, a'r rrei nyd addolasant yr ‡enifel, ‡bestfil
nae y ddelw, ac ny chymersont y nod ef ar y talceney,
ney ar y dwylaw: ac hwy vyont vyw, ac y deirnasasant
gyd a Christ mil o vlunyddey.
5 Ond y gweddil or gwyr meirw ny ‡vyont vyw eil- ‡'sef vyddant
weith, nes diweddy y mil vlynyddey: hwn ydiwr cyfod-
iad*igeth* cyntaf *o'r meirw*.
6 Bendigedic a sancteidd ywr vn ysydd a rran yddo

yny cyfodiad*igeth* cyntaf: *can ys* nyd oes gan yr eil
*myrfolaeth veddiant ar ‡ *cyfryw* rei: ond hwy vydd-
ant *yn* offeiricyd Dyw a' Christ, ac y deirnasant gydac
ef mil o vlynyddey.

* marwoleth, angeu
‡ yr ei hyn

7 A'gwedy darfod y mil blynyddey, Satan y ellingyr
allan oe garchar,
8 Ac ef eiff allan y dwyllaw'r bobl, yrrein ydynt
ymhedwar ban y ddayar: *nidamgen* Gog a' Magog, y
gasely hwynt ynghyd y rryfel, rrif y rrein *'sydd* mal
*tyuod y mor

* twad swnd

9 Ac hwy ‡ddrychafasant y wastad y ddayar, yr
rein ymgylchyncsont *pebyll y Saint, a'r dinas caredic:
eithyr tan y ddiscynoedd oddiwrth Ddyw o'r nef, ac ‡y
llyncoedd hwynt.

‡ escenasont aethan ty vyny
* *castra. i.* cestyll, lluestai
‡ ysodd bwytaodd divaodd

10 *A'r cythrel yr vn y twylloedd hwynt, y vwrwd
y bwll o dan a' brymstan lle poenir yr ‡ enifel, ar proff-
wyd *ffalst dydd a nos yn dragowydd.

* A' diavol
‡ y bestfil
* geuoc

11 Ac mi weleis eisteddle mawr gwyn, ac vn yn
eiste*dd* arno, oddiwrth *olwc yr hwn y *ffoedd y
ddayar a'r nef, ac ny chafad oe lle hwy mwy*ach*.

* wynep, wydd
* ciloedd

12 Ac mi weleis y meirw, mawr*ion* a' bychein yn
sefyll gair bron Dyw: a'r llyfre agorwyd, a' llyfr arall
agorwyd, yr hwn ydiw *llyfr* y bowyd, a'r meirw y varn-
wyd wrth y pethey oeddent yn yscrivenedic yn y llyfre,
yn ol y gweithredoedd *hwynt*.
13 A'r mor y *vwroedd y vynydd y meirw oeddent
*yndi, ‡a myrfolaeth ac yffern y rroisont y vynydd y
meirw oeddent yndynt hwy: a' barny wneythpwyd ar
bawb yn ol y gweithredoedd.

‡ roes
* yntho
‡ ac angeu

14 ‡A' myrfolaeth ac yffern y bwriwd y bwll tan:
hwn ydiwr eil *myfolaeth

‡ Ac angen
* angen

15 A phwy bynac ny chafad yn escryfenedic mewn
Llyfr y bowydy y bwll y tan.

Pen. xxj.

3. 24. Gwynvydedic cyflwr yr ei dywiol, 8. 27 A thrwm helhynt yr ei andywiol. 11 Agwedd y Caersalem nefawl, ac am wreic yr Oen.

AC mi welais nef newydd, a dayar newydd: cans y
nef cyntaf, ar ddayar cyntaf eithont heybio, ac ni
doedd *dim* moor mwy.
2 A myfi Ioan y welais y dinas Santaidd Caersalem
newydd yn discin or nef oddiwrth Ddyw gwedy y
thrwsio mal priodaferch ar vedr y gwr.
3 Ac mi glyweis mawr allan o'r nef yn dwedyd

Syna. * Tabernacl Dyw gyda'*r* dynion, ac ef yn dric * Lluettyy
gydac hwynt, ac hwy y vyddant bopyl yddo ef, a Dyw
y hun, y bydd y Dyw hwy ynghyd ac ynthwy.
4 A Dyw y sych ymaith yr oll deigre oddiwrth y
llygeid: ac ny bydd dim myrfolaeth mwy, na thristwch,
na leifein, ac ny bydd dim poen mwy: cans y pethey
cyntaf eithont heibiaw.
5 Ar un y eisteddoedd ar yr eisteddle, y ddwad,
Syna, yr wyf yn gwneythur pob peth oe newydd: ac
ef ddwad wrthyfi Escrifena: can ys y maent y geiriey
yma yn ffyddlawn ac yn gywir.
6 Ac ef y ddwad wrthyfi. Ederfy mi wyf α ac ω y ‡ Alpha ac
dechreyad ar dewedd. Mi wyf yr un y sydd Sychedir, Omega
o ffynon dwr y bywyd yn * rydd. * rat
7 Yr yn orchfygu, y geiff etifedy yr holl pethey, ac
mi byda Ddyw ydo ef, ac ynte byd mab y miney.
8 Ond yr ofnoc ac * anghredadwy ar ‡ casddynion ‡ yr ei sceler
a'r llyaswyr, ar puteinwyr ar cyfareddwyr ar delw-
addolwyr, a phob celwddoc y rran hwynt y bydd yny
pwll, ysydd yn y losgi o dan a brymstan, yr hwn ydiwr
eil myrfolaeth.
9 Ac un or seith Angel, yr ein oeddent ar seith phiol
ganthynt yn llawn or seith pla diwethaf y ddeyon attaf,
ac ymddiddanoedd a mi, dan ddwedyd, * Dabre: mi * Degle
ddangosaf ytti y priodaferch, gwreic yr Oen.
10 Ac ef ym dugoed i ymaith ynyr yspryd y ‡ lan ‡ bynydd
ychwel vawr, ac y dangosoedd y mi y dinas vawr Caer-
salem sanctaidd, yn discin *alllan* or nef oddiwrth Ddyw.
11 A gogoniant Dyw genthi, y discleyrad hi oedd
devic y Vaen gwerthvawry saf, megis maen Iaspar
* eglaer mal cystal. * *Crystulli*
12 Ac yr ydoedd yddi ‡ vagwyr vawr ywchel a *zanti*
doyddec porth *iddi*, ac wrth y pyrth doyddec Angel, ac ‡
enwey yn escrivenedic, yrrein ydynt doyddec llwyth
meibion *yr* Israel.
13 Ar barth y Dwyrein *yr oedd* tri phorth *ac* ar *du*
y Gogledd tri phorth, ac ar *tu* Dehey tri phorth, *ac* ar y
tu Gorllewyn tri phorth.
14 A * magwyr y dinas oedd a doyddec ‡ gryndwal * Lat. *murus*
yddi, ac yndynt hwy enwey y doyddec ebostolion yr ‡ sail
Oen.
15 Ac yr ydoedd gan yr un y ymddiddanoed a mi,
corsen aur y Vessyr y dinas, ac phyrth hi, ac mag-
wyr hi. ‡ hyd
16 Ar dinas y osodwyd yn bedwar ochrog ‡ ac hud ‡ gogymebrol

oedd cymeint ae lled, ac ef y vessyroedd y dinas y
‡ cant & corsen doydec ‡ mil ‡ ystod: ac hud, ac lled ae hywch-
‡ cant &' 11 ter sy yn ‡ ogymeint.
cubydd 17 Ac ef y vesyroedd y magwyr hi, pedwar cuvyt a
seith igein, wrth vessyr dun, yr hwnyw *messur* yr Angel.
18 Ac adeil y magwyr hi oedd o vaen Iaspar, a'r
dinas oedd aur pur, yn debic y wydyr gloyw.
19 A gryndwal magwyr y dinas oedd gwedy y
thrwsio a phob rryw vaen gwerthfawr: y gryndwal
cynta *oedd maen* Iaspar: yr eil o Saphir, y trydydd
oedd o vaen Chalcedon: y pedwerydd Smaragdus.
20 Y pymed Sardonix: y chweched Sardius: y seith-
fet Chrysolithus: yr wythfed Beryl: yr unfed a'r ddec
Hiacinthus: y doyddecfed Amethystus.
21 Ar doyddec porth doyddec *perl oeddent*, aphob
porth *sydd* o un Perl, a heol y dinas *sy* aur pur, mal
gwydyr disgleyr *edd*.
22 Ac ni weleis i un demel ynddi: cans yr Argl-
Ddyw hollallvawr a'r Oen, yw y themel hi.
23 Ac nyd rreid yr dinas, wrth yr hayl, nar lleyad y
oleuo yndi: cans gogoniant Dyw y goleyoedd hi, a'r
Oen yw goley *ni* hi.
21 Ar bobl cadwedic yrrodiant yny goley *ni* hi: a
Brenhinoedd y ddayar y ddugant y gogoniant ac an-
rrydedd yddi hi.
* ar hyd 25 Ac ny chaer y phyrth hi can *trwyr dydd: ny
nydd *ddim* nos yno.
26 A gogoniant ac anrrydedd y Cenedloedd a ddueir
yddi.
27 Ac nyd a y mewn yddi dim aflan, neu beth bynac
* fieiddbeth y weythio *casineb ney gelwddey, on y rei y escrifenwyf
‡ yn ‡ mewn Llyfr bowyd yr Oen.

Pen. xxjj.

Avon dwfr y bywyt. 2 Ffrwythlawndep ngoleuni dinas Dew. 6 Yr Arglwydd byth yn rhybyddio ei weission am betheu y ddyvot. 9 Yr Angel eb vynu ei addoli. 18 Gair Dew nyd iawn amgwanegu dim arno na lleihau dim o hanaw.

AC ef ddangosoedd mi afon pur o dwr y bowyd *yn*
dysclaer mal y crystal: yn dyfod allan o eisteddle
Dyw, a'r Oen.
‡ bob parth 2 Ynghanol y heol hi ae o ‡ ddwy ochor yr afon, yr
ydoedd pren y bowyd, yr hwn oedd yn dwyn doyddec
rriw ffrwythey ac y rroed ffrwyth pob mis, a' deil y pren
a wasanaeth y iachay y nasioney.

3 Ac ny bydd dim * rrec mwy, ond eisteddle Dyw * melldith
ar Oen y bydd yndi, ae wasanaeth dynion y was-
naethant arno *ef*.
4 Ac hwy y welant y weyneb ef, ae Enw ef vydd
yny talceni hwynt.
5 Ac ny vydd yno *dim* nos *mwy*, ac nyd rreid
yddynt *dim* canwyll, na goleyad yr haul: can ys yr
Arglwydd Ddyw ysydd yn rroi yddynt goleyni, ac hwy
y deirnasant yn dragywydd.
6 Ac ef y ddwad wrthyfi, Y geiriey hyn ydynt ffydd-
lawn a' chywir, ‡ ar Arglwydd Ddyw y proffwydi sanct- ‡ ar
aidd y ddanfonoedd y Angel y ddangos yddy was-
naethwyr y pethey ysydd reid y gyflewni ar * vrys. * vyr, yn
7 Syna, yr wyf yn dyfod ar vrys, ‡ Bendigedic yw'r vyan.
vn y gatwo geiriey proffedolaeth y llyfr ‡ yma. ‡ Gwynvyd-edic, dedwydd.
8 Ac mi wyf Ioan, yr hwn a weleis ac y glyweis y ‡ hwn
pethey hyn; a' phan ddarfoedd ymi y clywed ae
gweled, mi syrthies y lawr y addoli gair bron traed yr
Angel, yr hwn y ddangosoedd ymi y pethey hyn.
9 Ac ef y ddwad wrthyfi, Gwyl na *wnelych*: cans
cydwasnaethwr *yr* wyfi a thi, ath vrodyr y Proffwydi,
ar rrei ydynt yn cadw geiriey y llyfr hwn: addola
Ddyw.
10 Ac ef y ddwad wrthyfi, Na sela *g*eirey pryffod-
olaeth y Llyfr hwn: can ys y mae'r amser yn agos.
11 Yr *vn* ysydd anghyfiawn, bid anghyfiawn ‡ eto: ‡ yn oystad
ar *vn* y sydd vudr, bid vudr etto: ar *vn* y-sydd cyfiawn
bid cyfiawn etto: ar *vn* ysydd santeidd, bid santeidd
etto.
12 A' syna yrwyf yn dyfod ar vrys, am gobrwy
ysydd gyd a mi y rroddi y bob * duyn yn ol ‡ y vutho * un
y weithredoedd. ‡ bo
13 Mi wyf α ac ω, y dechreyad ar diwedd, y cyntaf
ac dywethaf.
14 Bendigedic *yw* y rrei, y wnelo y'orchymyney ef,
mal y gallo y cyfiawnder hwy vod ymhren y bowyd,
ac y gallont ddyfod y mewn trwy*r* pyrth * yr dinas. * ir
15 Can ys or ty allan *y bydd* cwn, ar ‡ cyfareddwyr ‡ swynwyr,
a' phytteinwyr, a llyaswyr a' delw-addolwyr, a phob swynogiwyr, rhinwyr
vn y garo ney y wnelo celwydd.
15 Myvi Iesu y ddanvones vu Angel, y dystolaethu
y chwi y pethey hyn yn yr eglwysi: mi wyf gwreidd*yn*
a' chenedlaeth Ddavydd, ar seren vore eglur.
17 A'r ysprud ar priodasverch ydynt yn dwedyd,
Dabre. A'r *vn* y wrandawo, dweded, Dabre: A'r un

ysydd sychedic, doed: a'r *vn* y vyno, cymered **dwr y**
' rrat — bowyd, yn * rrydd.
' cytystio — ' 18 Can ys yr wyf yn *dangos bob *vn* y wrandawo
‡ angwanega — *g*eiriey pryffodolaeth y Llyfr hwn, o ‡dyd *vn *duyn*
* reb — ddim at y pethey hyn; Dyw y ddyd atto ef y plae,
escrifenedic *yn-y* Llyfr hwn.
19 Ac o thyn *vn duyn* ymaith ddim o 'eiriey'r Llyfr
y proffedolaeth hon, Dyw y gymer ymaith yrran allan
o lyfr y bowyd, ac allan or dinas santeidd, ac oddiwrth
y pethey y escrifenir yn y Llyfr hwn.
20 Yr *vn* y sydd yn tystolaethu y pethey hyn,
ysydd yn dwedyd, Yn siccir, yr wyf yn dyfod ar vrys,
Amen. Velly dabre, Arglwydd Iesu.
21 Rrad eyn *h*Arglwydd Iesu Grist *y vo* gyd a chwi
oll, Amen.

FINIS.

Imprinted at London, by Henry Denham, at the costes and charges of Humfrey Toy, dwelling in Paules churchyarde, at the signe of Helmet.

Cum privilegio ad imprimendum solum.

Anno. 1567. Octob. 7.

CAERNARFON: ARGRAFFWYD GAN JAMES REES, HEOL Y CASTELL.

